FONTES HISTORIÆ MARIANORUM

IV

Jurgis Matulaitis

UŽRAŠAI

aidai

JURGIS MATULAITIS

UŽRAŠAI

Įvadą parašė
kun. VACLOVAS ALIULIS, MIC

Tekstus,
paaiškinimus ir rodykles parengė
PAULIUS SUBAČIUS

AIDAI
1998

INSTITUTUM HISTORICUM MARIANORUM

FONTES HISTORIÆ MARIANORUM

— 4 —

Knygos leidimą parėmė
LR Kultūros ministerija

Specialusis redaktorius
Vytautas Ališauskas

ISBN 9986-590-69-8

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimai, rodyklės

TURINYS

Kun. Vaclovas Aliulis. Veiklios šventos sielos dokumentas / Įvadas . vii

MINTYS, APŠVIETIMAI, ĮKVĖPIMAI IR PASIKETINIMAI 1

KELIONĖ Į RYMĄ SU REIKALAIS 1911 m. XI. 14 d. RELIACIJA . . . 77

[VILNIAUS UŽRAŠAI I] 101

[VILNIAUS UŽRAŠAI II] 235

[KELIONĖ Į ROMĄ II] 273

RENGĖJO ŽODIS. PAAIŠKINIMAI. RODYKLĖS 279

Paulius Subačius. Palaimintojo atida / Rengėjo žodis 281

Naudota literatūra 294

Tekstologinio aparato santrumpos 297

Paaiškinimų ir rodyklės santrumpos 298

Šaltiniai 300

Faksimilės 305

Rengimo principai 309

Tekstų kalba 314

Dalykiniai paaiškinimai 319

Rodyklės sandara 333

Rodyklė 336

Temų registras 396

Anotacja / Resumé 402

ĮVADAS

VEIKLIOS ŠVENTOS SIELOS DOKUMENTAS

Imame į rankas nepaprastą dokumentą: vienuolio kunigo ir vyskupo užrašus sau pačiam, kurie protarpiais tampa platesniu apmąstymu apie atsidavimą Dievui ir Bažnyčiai, pokalbiu su bendraminčiais, būsimais darbo tęsėjais.

VIENUOLIO PASTABOS SAU PAČIAM – NE VIEN SAU

Kodėl palaimintasis Jurgis Matulaitis 1910 m. rudenį pradėjo užsirašinėti savo *Mintis, apšvietimus, įkvėpimus ir pasiketinimus* – savo dvasinį dienoraštį? Pats tėvas Jurgis nieko apie tai nepaaiškina, bet galime numanyti priežastį, atsiminę, kodėl apskritai žmonės kasdienius užrašus veda. Paprastai jie tai daro, norėdami išlieti ant popieriaus tai, kas per dieną susikaupė ir kas atrodo būsiant svarbu ateičiai. Dažnai brandžių žmonių dienoraščiuose sugula mintys, ne vien tą dieną kilusios, bet per ilgesnį laiką brendusios ir pagaliau įgijusios aiškumą, radusios formuluotę. Tada laikas jas įtvirtinti kaip didelio dvasinio darbo vaisių. Su Dievu susigyvenę žmonės pagrįstai tikisi, kad tos mintys, nurodančios gyvenimo ir veikimo kryptį, nušviečiančios grindžiamuosius asmeninio elgesio ir sutelktinės veiklos motyvus, juose subrendo ne vien savomis jų pačių pastangomis, bet dar labiau Šventosios Dvasios malone. Ateina jutimas, kad tiesiog privalu šiuos *apšvietimus, įkvėpimus* ir iš jų kilusius savo *pasiketinimus* įtvirtinti ateičiai, idant būtų galima juos sau pačiam atgaivinti ir, kai ateis proga ir prireiks, su kitais dalytis.

Pati UŽRAŠŲ literatūrinė forma, tokia glausta ir tiksli, rodo, kad šias mintis kunigas profesorius Jurgis ilgai sieloje nešiojosi ir pagaliau sulaukė meto, kada žodžiai vienas po kito gulte gulė į lygias, gražia ir

aiškia rašysena klojamas eilutes. Kita vertus, netrūksta vietų, alsuojančių gaiviu akimirkos išgyvenimu, spontaniškais maldos proveržiais. Tiksliai pasvertas, taupus intelektualo žodis ir liepsnojantis mistiko jausmas – viskas darnia greta liejasi per šiuos tekstus į mūsų dvasią.

Besigilinant į UŽRAŠŲ kalbėseną, matyti, kad jie iš tiesų pirmiausia buvo rašomi sau pačiam. Ryškus pavyzdys – 1911 08 17 pastebėjimai, kaip teisingam sumanymui būtinai turi kilti pasipriešinimas, besidangstantis viliojančiais, apgaulingai „kilniais" motyvais. Tokią patirtį verta sau įamžinti, kad ir kitą kartą tavęs iš vagos neišmuštų, kaip – Dievo malonei dėkok – neišmušė šį kartą.

Vieneriais metais prieš pradėdamas šį dienoraštį, 1909 m. rugpjūčio 29 d., kun. Jurgis jau buvo padaręs vienuolio įžadus savo atnaujinamoje Marijonų vienuolijoje. Sukurtus XX amžiaus poreikiams ir slaptumo sąlygoms tinkamus vienuolijos ĮSTATUS pristatė patvirtinti Apaštalų Sostui (jie bus Šventojo Pijaus X aprobuoti kaip tik šiuo metu, 1910 m. lapkričio 28 d.). Dabar Atnaujintojas susikaupia prie klausimų, kaip ugdyti tą dvasią, kuri turės gaivinti jo vienuoliją, ir kaip spręsti jau kylančias ir dar numatomas problemas. Jurgio sieloje ir prote subrendo visuminė labai dvasingos ir veiklios vienuolių bendrijos vizija, ir reikalingi sprendimai nuosekliai kyla iš šios visuminės vizijos. Nerandame dienoraštyje atsitiktinių, iš šen bei ten sugaudytų pasiūlymų. Viskas krypsta ir skrieja į didįjį Centrą, nepajudinamą gyvenimo Ašį: Dievą, Jo garbę ir sielų išganymą. Todėl išvada: *Kad kiekvienas mūsų turi iš liuoso noro visiškai savęs išsižadėjęs, pilnai atsiduoti ir pasišvęsti Bažnyčiai.*

Sakytume, neatrado Jurgis nieko ypatingai naujo. Jau šv. Ignacas Loyola vadovavosi šūkiu: *Omnia ad maiorem Dei gloriam* (*Visa didesnei Dievo garbei*), ir pats pasaulio Išganytojas nubrėžė tokį kelią: *Jei kas nori eiti paskui mane, teišsižada pats savęs, tepasiima savo kryžių ir teseka manimi* (*Mt* 16, 24). Vis dėlto tolesnė šio dėsnio

sklaida jau šviečia savitu Jurgio įsimąstymu ir gyvenimišku įžvalgumu. Jo asketizmas yra blaivus, niekada nevirsta varginimusi dėl varginimosi. Jurgio asketizmas reiklus, nes jis žino, kad dideli dalykai nepasiekiami lengvai ir nereikia dėl to apsigaudinėti, mėginant rasti platų kelią ir erdvius vartus į šventumą bei išganymą. Kartu jis vadovaujasi saikingumo ir tikslingumo dėsniais, o svarbiausia, viską grindžia *meile ir Dievo vaikų laisve.*

Įtikinėja savuosius teikti pirmenybę pozityviai veiklai ir teigimui, o kur reikia, moka taikliai nuvainikuoti išsisukinėjimus, bailumą ir menkystę: *Bijaisi, kad kiti tavęs neuždarytų į kalėjimą ir neištremtų, o tu pats save uždarai į aršesnį kalėjimą – į susnūdimo, nieko neveikimo, tamsia naktim apgultą kalėjimą, kur turi žmogus pradėti gesti ir pūti* (1909 10 24).

Čia jau matome tėvą Jurgį besikalbantį ne tiek su savim, kiek su numanomu svyruojančiu konfratru, gundomu susitraukti į atsargumu dangstomą neveiklumą. Daug kartų gauname pasigėrėti tuo, sakytume, suvalkietišku saiko jausmu, mokėjimu pasverti *už* ir *prieš*, parodyti aukštųjų dėsnių pritaikymą pilkoje kasdienybėje. Savo užsidegimu Jurgis patraukia ir skatina, o savo žmogiška bei krikščioniška išmintimi išpina painiavas, į kurias ne kartą įklimpstama, ypač tobulėjimo kelio pradžioje. Savo brėžiamomis gairėmis Jurgis pasirodo vyriškai tvirtas ir tėviškai supratingas vadovas. Mylintis vadovas. Jis negrūmoja, „nedaužo kumščiu stalo". Supranta prigimtą silpnumą, nepataikauja jam, bet draugiškai ir įtikinamai parodo, kaip jam atsispirti. Broliškas vadas!

Jurgis Matulaitis pralenkia daugelį savo amžininkų pedagoginiu išmanymu bei taktu. Nė iš tolo nesiūlyk jam muštro, schemų, „serijinės vienuolių gamybos". Rūpinkis išugdyti kiekvieno įgimtus gabumus, sveiką individualumą, o kartu ir gebėjimą derinti bendrus siekimus, vienyti visų pastangas (1911 04 07).

Iš pačių šių UŽRAŠŲ, o dar daugiau iš kitų užsilikusių duomenų žinome, kad lygiagrečiai su dienoraščiu tėvas Jurgis savo Vienuolijai toliau tobulino ĮSTATUS, rašė INSTRUKCIJAS BEI NURODYMUS. Dienoraštyje išpuoselėtos mintys tuose dokumentuose tapdavo taisyklėmis, vėlgi tiek pat nuosaikiomis bei praktiškomis, kiek ir reikliomis. Tobulumo siekti visame kame, tačiau tegul jo sieks ne sausas stoikas, o mylintis krikščionis. Kaip nepamatyti Vatikano II Susirinkimo dvasios pirmtako: ten gi priimtas Dekretas dėl vienuolių gyvenimo atnaujinimo ir prasidės žodžiais *Perfectae caritatis studium – Tobulos meilės siekimas.*

Bažnyčios bendrijoje

Jurgis Matulaitis, rinktinis Bažnyčios sūnus, subrendo Leono XIII popiežiavimo laikais ir iš šio didžio Bažnyčios vadovo paveldėjo dėmesį socialinėms problemoms. Ėmėsi gaivinti Marijonų vienuoliją popiežiaujant šventajam Pijui X, iškėlusiam šūkį *Visa atnaujinti Kristuje.* Toks uždavinys – ne vienos dvasininkijos pečiams. Atnaujinimas Kristuje turi išsiskleisti pasauliečiuose katalikuose ir per juos (vienybėje su dvasininkija). Jurgis Matulaitis ne dirbtinai pasigavo popiežiaus mestą, madingu tapti turintį šūkį. Jis pats matė bei jautė tą poreikį, išgyveno jį kartu su popiežiumi ir kitomis šviesiomis Bažnyčios asmenybėmis. Jis išplėtė *pasauliečių apaštalavimo idėją* ir numatė jos būdus, toli pralenkdamas didžiumą savo meto dvasininkijos, kuri buvo linkusi reikalauti iš pasauliečių katalikų pagarbos ir klusnumo, bet menkai tesugebėjo žadinti jų iniciatyvą ir bendradarbiavimą.

UŽRAŠUOSE palaimintasis Autorius daug kartų gvildena šį reikalą. Svajoja išlavinti marijonų broliukų, kurie apaštalautų fabrikuose, dirbtuvėse, įstaigose – ten, kur kunigas vargiai įžengia (1911 01 23). Įrodinėja galimybę patraukti daug geros valios katalikų, ugdyti jų

dvasinį gyvenimą ir suvienyti juos bendram apaštališkam veikimui (1910 10 27). Ragina savuosius kunigus neapsiriboti darbu su pamaldžiaisiais asmenimis, su kuriais lengva ir malonu, bet imtis kur kas sunkesnių barų (1911 01 17). Jo žvilgsnis aprėpia įvairias apaštalavimo galimybes, net ir tuo metu mažai prieinamas: spaudą, mokyklas, organizacijas.

Vienuolijos Atnaujintojas neapriboja savųjų marijonų veiklos kuria nors viena sritimi. ĮSTATUOSE išvardija mokyklas bei jaunimo auklėjimą, spaudos ir organizacijų darbą, karitatyvinę veiklą, tarnystę parapijose bei talką diecezinių kunigams, galiausiai misijas nekrikščionių kraštuose. Daug sprendimų jis palieka savo darbo tęsėjams, pats veikiau rūpindamasis tuo, kas esminga ir pirmiausia reikalinga: iniciatyvos, sumanumo, ryžto ir pasiaukojimo dvasios ugdymu, vidinės maldos ir išorinės veiklos jungimu. Jaučiame nuoširdumą ir išmintį vienuolių vyresniesiems teikiamuose patarimuose, kuriais gali gerai pasinaudoti ir kitokių sambūrių vadovai (1911 01 25 ir kitur).

Šiuos UŽRAŠUS sklaidant, nesunku įsitikinti daug platesniu jų reikšmingumu, negu paties rašančiojo buvo manyta. Jam tiesiog rūpėjo nurodyti gaires savo atgaivinamos Vienuolijos narių ugdymui bei ugdymuisi ir darbui, o iš tikro jis aprėpė ir surašė tai, kas didžiai svarbu apskritai Bažnyčios gyvenimui daugelyje kraštų per ilgus laikus. Skaitėme UŽRAŠUS prieš pusę amžiaus – buvo aktualūs, skaitome šiandien – nė kiek nepasenę. Toks yra šventųjų įžvalgumas.

Su Marija

Kodėl Jurgis Matulaitis ėmėsi gaivinti caro valdžios mirti pasmerktą Marijonų vienuoliją, o nekūrė visiškai naujos? Pirmas atsakymas galėtų būti: pažinojo, mylėjo savo vaikystės ir jaunystės dvasios vadovus baltuosius marijonus, žinojo tos vienuolijos nuopelnus Bažnyčiai ir

tautoms, tad nenorėjo leisti jai užgesti. Tokiame atsakyme būtų dalis tiesos, bet toli gražu ne visa tiesa. Svarbiausia tai, kad jam buvo artima senųjų marijonų ordino dvasia ir siekiai: atsidavimas Dievui ir Bažnyčiai, amžinybės mintis, Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos meilė ir jos garbės skleidimas. 1911 01 13 kun. Jurgis kaip už didžiulę dovaną dėkoja Dievui *už tai, ką suteikei man ypatingus meilės jausmus prie Švč. Panelės Nekalto Prasidėjimo.* Ir čia pat aprašo tiesiog mistinę pagavą, kurią patiria prie jos kojų maldoje skendėdamas. Toji pagava jam susilieja su meile nukryžiuotajam Atpirkėjui ir troškimu, *kad galėčiau dirbti ir kentėti dėl Tavęs ir Tavo šv. Bažnyčios, ir jos matomos galvos Šv. Tėvo.* Štai mums ir atsakymas, ir visa marijonystės prasmė.

Glaustis prie mieliausiojo Jėzaus ir su juo didesniu pasitikėjimu atsiduoti Mergelės Marijos Nekalto Prasidėjimo globai turės marijonams būti nepajudinamos ramybės ir ištvermės šaltinis audrose ir persekiojimuose (1911 02 06).

Aišku tad: neatsitiktinai kun. Jurgis pasirinko marijonus, o kad jie būtų gyvybingi naujais laikais, gavo iš Šv. Tėvo galią, išsaugant esmę, atšviežinti askezę ir raiškos būdus.

Gyvenimo pamokos ir egzaminai

Lig šiol turėjome mintyje pirmą UŽRAŠŲ dalį, t.y. kunigo Jurgio Matulaičio dvasinį dienoraštį griežta prasme. Jis kone visas parašytas per vienerius metus, nuo 1910 m. spalio 14 iki 1911 m. lapkričio 7 d., galbūt todėl toks vieningas. Jo tęsinys yra vos vieno kito puslapio 1912 bei 1914 metų ir truputį gausesni 1913 m. sausio – balandžio įrašymai. Nesibaigiantys rūpesčiai, reikalai, vargai, ilgos kelionės nepalikdavo laiko rašyti. Kita vertus, kas svarbiausia – dvasinis savo ir Vienuolijos idealas – jau buvo apibrėžtas.

Į dvasinį dienoraštį įsiterpia 1911 m. lapkričio kelionės į Romą užrašai, visiškai kito stiliaus, bet ne kitokios dvasios. Tikslinga juos išskirti į antrą knygos dalį. Šioje kelionėje kun. Matulaitis pasirodo imlus mokytis iš kitų asmenų, iš patirties. Kartu jis sėkmingai laiko žmonių pažinimo egzaminus. Jam padeda įgimtas ir išsiugdytas apdairumas, sveika nuovoka ir nuolanki, pasitikinti malda Šventajai Dvasiai. Nuvyko į Romą Vienuolijos ir Peterburgo dvasinės akademijos reikalais, tačiau neapsiribojo jais, o tuojau aprėpė Bažnyčios būklę ir rūpesčius caro valdomose Rusijoje, Lietuvoje ir Lenkijoje. Daug panašių rūpesčių sugrįš Bažnyčiai po trejeto dešimčių metų, komunistinėje priespaudoje.

Vilniaus vyskupo istorija

1914 m. vasarą prasidėjo Pirmasis pasaulinis karas, ir Apvaizda pasuko kun. Matulaičio kelią visiškai nenumatyta linkme: į vargo dienas, našlaičių globą ir marijonų steigimą Varšuvoje. Pilko triūso metas – didžių užmojų išbandymas siauroje dirvoje. *Jei myli mane, ganyk mano didžiąsias avis ir mažuosius avinėlius* (plg. *Jn* 21, 15-17). Palikus parengtiems globėjams porą šimtų karo vaikų, bus pareikalauta imtis ganyti plačią Vilniaus vyskupiją su milijonu gyventojų, kupiną tautinių ir religinių įtampų.

J. Matulaitis 1918 m. vasarą ir rudenį esąs Apvaizdos siunčiamas į rinktinio atsakingumo postą išskirtiniais laikais, tad pajuto reikalą vėl imtis plunksnos ir fiksuoti, kas vyksta ir už ką jam, Bažnyčios ganytojui, reikės atsiskaityti Dievui ir istorijai. Šitaip radosi trečia UŽRAŠŲ dalis, apimanti 1918-1925 metus, vyskupavimo Vilniuje laiką.

Vyskupo dienoraštis – ir jo dvasios veidrodis, ir visuomenės gyvenimo atspindys. Jį skaitydami, galime pasekti, kaip senojo, tuo metu kunkuliuojančio Vilniaus vyskupas matė įvykius tikėjimo šviesoje ir

kaip praktiškai taikė prieš dešimt metų nusibrėžtas gyvenimo ir veiklos gaires. Kaip ketinęs, nuoširdžiai rūpinasi visų tautybių tikinčiųjų dvasiniu gėriu ir net nekatalikų bei nekrikščionių medžiagine būkle, skaudžiai kenčia dėl daugelio veikėjų ir žymios dalies kunigijos nekrikščioniško nacionalizmo.

VIDINIS AUGIMAS

Kurie atsimename 1897 m. subdiakono Jurgio parašytą studijąmanifestą *Keliš žodžius mūsų kunigėliams* ir lyginame su 1910-1925 m. kunigo ir vyskupo Jurgio dienoraščiu, matome, kaip Apvaizda tolydžio brandino, grūdino ir plėtė jo dvasią. Įrodęs, kad savo tautos, jos kalbos bei dvasinio paveldo branginimas yra teisingas dalykas, tiesiog dorybė, įsakymas, *Keliuose žodžiuose* jis buvo sakęs: „...kunigas privalo mylėti tėvynę, tik turi pats žiūrėti, kad toji meilė būtų šventa. Mylėti tėvynę tai nereiškia neapkęsti kitų tautų. Bažnyčia nėra vieta varinėti politinius siekimus".

Brėždamas atnaujintos bei atsinaujinusios Marijonų vienuolijos eskizą, kun. Jurgis 1911 01 25 eina toliau: *Mes turime mokėti pakilti aukščiau už tautinius ginčus ir prietarus,... kad mes kiekvienas savo tautiškume neužsidarytume, kad mokėtume ir į kitas šalis, pas kitas tautas eiti, kada to reikalauja didesnė Dievo garbė ir Bažnyčios labas.* Įžengdamas į Vilniaus vyskupo pareigas, jau pačią pirmą dieną tiek prisižiūri įkyraus tautinio siaurumo, jog tiesiog nustemba: *Nežinau, kodėl man niekad taip neatrodė menki, niekingi tie tautiniai ginčai, neapykantos, užsispyrimai, kaip dabar. Rodos, turint kiek geros valios ir nuolaidumo, buvo galima visus sutaikyti Kristuje.* (Įrašyta su 1918 12 01 data, bet tai įvykių tarpsnio pradžios, o ne užrašymo diena.)

Visada yra lengviau teoriškai suvokti ir nubrėžti teisingus dėsnius, negu praktiškai juos išlaikyti kasdien besikeičiančiomis sąlygomis,

be paliovos daugeliui spendžiant pinkles. Vyskupas Jurgis, kai sprendimas aiškus, jį duoda iš karto, nepaisydamas gresiančių už tai nemalonumų. Kai mato išmintingiau būsiant neskubėti – moka pats palaukti ir kitiems taip patarti. Savo santūrumu bei numatymu išgelbėjo daug karštuolių nuo skaudžių jiems ir Bažnyčiai pasekmių. Kartkartėmis tai matome dienoraščio puslapiuose, nelyginant sparčiai bėgančiuose ekrano vaizduose.

Dienoraščio keliai

Vargu ar kas nors iš artimų kunigui-vyskupui-arkivyskupui Matulaičiui žinojo, kad jis rašąs dienoraštį, – jis buvo surastas tik autoriui mirus. Kad toks brangus dokumentas nežūtų, buvo jis keliais egzemplioriais perrašytas mašinėle, parinktos ištraukos išspausdintos 1933 m. Marijampolėje marijonų išleistoje knygoje „Arkivyskupas Jurgis Matulevičius". Kai sovietų valdžia 1940 m. nusavino Marijampolės marijonų vienuolyno archyvą, atrodė, kad ištisinis dienoraščio tekstas ilgus laikus nebus visuomenei prieinamas. Tačiau pasirodė, kad bent vienas kitas nuorašo egzempliorius išliko marijonų rankose.

Čikagoje gyvenantis kunigas Česlovas Auglys, buvęs marijonų klierikas, 1995 12 06 laiške kunigui Vaclovui Aliuliui, MIC, paliudijo, kad 1944 m. gegužį, išvažiuodamas vasaros atostogų, iš a. a. kunigo Klemenso Kačergiaus, MIC, Kaune gavo arkivyskupo Jurgio Matulaičio užrašus, griežtai pažadėjęs po atostogų juos grąžinti. Kun. Kačergius jam pasakęs, kad, be šio, esą tik du egzemplioriai: vieną turįs kun. Juozas Grigaitis, MIC, kitą kun. Juozas Vaišnora, MIC. Klierikas Auglys po atostogų negavo grįžti į Kauną, pateko į Vokietiją ir pagaliau 1945 m. rudenį į Romą, o tapęs kunigu, persikėlė į JAV ir visur vežiojosi tuos užrašus, saugodamas kaip savo akį. Galiausiai, Romos marijonų prašomas, persiuntė jiems.

Lietuviškieji leidiniai

Londono marijonų vyresnysis kun. Kazimieras Aloyzas Matulaitis, MIC, pasirūpino 1953 m. išleisti UŽRAŠUS knyga. Pratarmėje nurodė, kad iš klieriko atvežto egzemplioriaus Romoje buvę padaryti šeši nuorašai, kurie pasklido po laisvąjį pasaulį, ir iš tokio antrinio nuorašo jis parengęs šį leidinį.

Londoniškis leidinys apima pirmą ir antrą UŽRAŠŲ dalį ir geroką pluoštą ištraukų iš laiškų, kun. Jurgio rašytų 1909-1914 m. Kadangi dar buvo praėję tik 25 metai nuo autoriaus mirties ir tebebuvo gyvų asmenų, minimų trečioje UŽRAŠŲ dalyje, buvo nuspręsta jos dar neskelbti. Jos vietoje įdėta plati kun. dr. Juozo Vaišnoros, MIC, studija „Arkivyskupas J. Matulevičius Vilniuje“, kurioje daugiausia ir pasinaudota tuo dar neskelbtinu dienoraščiu.

Tik 1991 m. Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo seserys JAV-se, Putname, pirmą kartą išleido visas tris dienoraščio dalis jau prigijusiu UŽRAŠŲ pavadinimu. Leidinį redagavo sesuo Ona Mikailaitė, parūpinusi paaiškinimų apie minimus asmenis ir įvykius.

Leidimai kitomis kalbomis

Marijonams, besirūpinantiems savo Atnaujintojo beatifikacija, parūpo suteikti apie jį žinių, bet ir patraukti prie jo dvasios, o tinkamiausias tam būdas – leisti jam pačiam prabilti savo dienoraščiais.

Tiesiog beatifikacijos bylos reikalui 1956 m. buvo atliktas dienoraščio vertimas į lotynų kalbą, pasilikęs mašinraštyje. Taip pat tik mašinraštyje yra likęs 1967 m. vertimas į anglų kalbą (vis dar rūpinamasi jo tobulinimu). Gražiausiai išleistas lig šiol yra itališkasis vertimas, kurį Romos marijonų talkinamas parūpino mons. Vincenzo Cusumano. Į knygą jis įdėjo tėvo Jurgio kelių dešimčių puslapių biografiją, entuziastingai pristatė jo asmenybę ir pačius

užrašus. Knyga pavadinta „Innamorato della Chiesa" – „Bažnyčios įsimylėjėlis", paantraštė „Biografijos bruožai ir Dvasinis dienoraštis". Ir iš tikro joje pateikiama tik pirma UŽRAŠŲ dalis, tikriausias dvasinis dienoraštis. Šiuo pavadinimu vėliau bus leidžiami vertimai į lenkų, portugalų ir kitas kalbas.

Vertimas į lenkų kalbą išleistas 1973 m., minint Marijonų vienuolijos įsteigimo 300-ąsias metines, vėliau du kartus pakartotas. Apima ne tik 1910-1914 m. dvasinį dienoraštį, bet ir *Pranešimą* apie 1911 m. rudens kelionę į Romą. Brazilijos marijonai 1987-aisiais, pačios beatifikacijos metais, išleido dvasinį dienoraštį portugališkai. Girdėti, kad rengiami vertimai į gudų, ukrainiečių, rusų kalbas. Tėvas Jurgis troško darbuotis daugelio tautų labui, jis ir 70 metų po mirties praėjus tai daro ne tik savo dvasios sūnų ir dukterų veikla, bet ir pačiais savo raštais.

Skaitytojo atradimai

Šia pratarme ar įvadu į palaimintojo arkivyskupo Jurgio Matulaičio UŽRAŠUS mėginta nubrėžti kai kuriuos orientyrus į jų sandarą ir pobūdį, pralukštenti kelis būdingus jo dvasingumo bruožus, nuženklinti ištisines vieningos minties gijas, einančias per visas tris skirtingo pobūdžio ir paskirties dalis. Norėta kiek padrąsinti ar palydėti skaitytoją, bet toli gražu ne jį pavaduoti. Skaitytojui lieka pačiam gilintis, gėrėtis, abejoti ir klausti – ir atrasti šviesos savo dvasiniam keliui ir šiandienei Bažnyčios tarnystei mūsų Tėvynėje ir kur tik Apvaizda nuves.

Kai kurie ugningi Palaimintojo maldos proveržiai jau yra pasidarę, galėtume sakyti, chrestomatiniai:

- Jei valia prašyti, tai duok, Viešpatie, kad aš būčiau Tavo Bažnyčioje nelyginant ta mazgotė, puodkelė, kuria viską valo, o suvartoję meta šalin kur į tamsiausią ir bjauriausią kampą...

- Šv. Katalikų Bažnyčia, tikroji Kristaus karalyste žemėje, karščiausiai mano pamiltoji! Jei tave užmirščiau, tegu būna pamiršta mano dešinioji...
- ...nereikėtų mums niekad gailėtis nei laiko, nei žmonių, nei skatiko, kad tuos žmones, kuriuos mums Apvaizda siunčia, gerai išlavintume, išauklėtume ir prie naudingo Bažnyčiai ir visuomenei darbo prirengtume...
- Jei vienas kelias užkirstas, kodėl kito nepaieškoti... Jei vienos durys uždarytos, kitas sau prasiręskime, jei vienas langas užkimštas ir užkaltas, kitą sau pasidarykime, kad šviesa įeitų...
- Kada šio pasaulio ankštutėlę gūžtelę dvasia apleidęs, apsigyveni Aukščiausiojo būstuose, kaip tada pasidaro protas aiškus, laisva dvasia, širdis plati ir atvira...
- Dieve, duok, kad sudegčiau kaip ta žvakė ant altoriaus nuo darbo kaitros ir meilės ugnies Tau ir Tavo Bažnyčiai...

Sąmoningai nenurodome dvasinio dienoraščio vietų, kuriose šie posakiai įrašyti. Paliekame patiems skaitytojams malonumą atrasti šiuos ir daugybę kitų perlų su jų kontekstu.

Kun. Vaclovas Aliulis, MIC
Marijonų vienuolijos Generalinis vikaras

Jurgis Matulaitis. *Užrašai*. – Aidai, 1998.

MINTYS, APŠVIETIMAI, ĮKVĖPIMAI IR PASIKETINIMAI

1 14. X. 1910. Mano obalsis tebūna: Visame kame Dievo ieškoti, visą ką dėl didesnės Dievo garbės daryti, į viską Dievo dvasią įnešti[1] ir viską ja perimti.

Dievas ir Jo garbė tegu būna viduriu viso mano gyvenimo, ašimi, apie kurią suktųsi visos mano mintys, jausmai, norai ir darbai.

Dievo garbė ir sielų išganymas. Ar gali būti koks kitas tikslas aukštesnis ir prakilnesnis už šitą tikslą? Kaip menku daiktu išrodo viskas kita, sulyginus su šiuo tikslu? Ką verti net geriausi ir gražiausi žmonių siekimai prieš šitą tikslą? Taigi ar neverta, ar neteisinga, kad mes tam tikslui visą savo gyvenimą, viską, ką tik turime: ir turtus, ir gabumus, ir pačią gyvybę pašvęstume visiškai?

15. X. 1910. Šventieji iš visų jėgų stengėsi pasiekti tobulybę, atsimindami tuos prakilnius Kristaus žodžius: ⌜Būkite tobuli, kaip ir jūsų dangiškasis[2] Tėvas yra tobulas⌝[3]. Ėjo gi prie to neapsakomai aukšto tikslo, stengdamies tapti kaskart labiau panašūs į Jėzų Kristų. Taigi Kristaus gyvenimo tikslas turi tapti ir mano tikslu, jei iš tikrųjų noriu eiti šventųjų pėdomis, ir tie įrankiai ir priemonės, kurias Kristus vartojo, turi būti ir mano įrankiais ir priemonėmis. Ko Kristus troško? –

Įvykdyti Dievo karaliją čia ant žemės, t. y. šv. mūsų Bažnyčią. Kokiu keliu prie to ėjo? –

Visiško savęs išsižadėjimo, darbų, vargų, pažeminimų, persekiojimų, kentėjimų; ėjo, kol galvą nepadėjo, kol netapo prie kryžiaus prikaltas. –

Kas iš to išeina? –

[1] ver man ins [2] orig fl ex err *-asisi* [3] *Mt* 5, 48

1910 X 15-17

Kad kiekvienas iš mūsų turi iš liuoso noro, visiškai savęs išsižadėjęs, pilnai atsiduoti ir pasišvęsti Bažnyčiai. Tame matau branduolį ir esmę mūsų pašaukimo: reikia iš liuoso noro ir noriai išsižadėti savęs, savo ištaigų, smagumų, užgaidų ir malonumų; išsižadėti šio pasaulio: jo turtų, gėrybių, jo tuščios garbės, o visą save, visus savo gabumus ir dovanas prigimties ir antprigimties pilnai ir visiškai pašvęsti ir atiduoti Bažnyčios labui, jos apgynimui, palaikymui, praplatinimui, tarpimui ir klestėjimui. –

Dieve, duok, kad aš niekad tai neužmirščiau. Kokios taktikos geriausiai būtų[1] laikytis, einant prie to tikslo? Man rodosi, kad ne tiek gynimosi taktikos, kiek užgrobimo, apėmimo, užkariavimo. Pats gyvai persiėmę Kristaus dvasia, turime // rūpintis telkti ir organizuoti aplink 2 save geros valios žmones; juos lavinti, rengti prie darbo, o paskui drauge su jais ir per juos visur Kristų įnešti, ⌜viską Kristuje atnaujinti⌝[2] ir atgaivinti, viską dėl Kristaus apimti, viską prie Kristaus patraukti. Viešpatie Jėzau, uždek mūs širdis ta uolumo ugnimi. To Tavęs melsiu.

17.X.1910. Mūsų uždavinys turi būti: tobulintis ir tobulinti, tobulintis pačiam ir tobulinti kitus žmones ir darbus. Tobulintis pačiam dvasiškame gyvenime, pasirenkant tarp dvasiškų praktikų ypač tas, kurios labiau priverčia žmogų sąmoningu antprigimtiniu gyvenimu gyventi, kaip va: gryna, antgamtinė intencija (ji turėtų virsti tikru įpročiu mūs gyvenime), ypatinga ir apskrita sąžinės sąskaita, meditacija, dv.[3] skaitymas, gerai, sąmoningai atliekama išpažintis ir pilna, su visu atvirumu ir nuoširdumu padaryta bent kartą per mėnesį prieš dvasiškąjį tėvą mano dvasiško gyvenimo apyskaita; – kituose gi daiktuose, prie bendro išsilavinimo dar stengtis kame nors išsispecializuoti, suvartojant kuo tikslingiausiai savo laiką, darant prieš Vyresniuosius iš viešų savo darbų ir viso savo orutinio[4] gyvenimo pilną apyskaitą. Taip pačiam besitobulinant, stengtis reikia drauge ir kitiems padėti tobulintis,

[1] man pro *būsų* [2] cf *Ef* 1, 10 [3] =dvasinis [4] =išorinio

kitiems betarnaudamas, prie kitų ištobulinimo prisidėdamas, žmogus ir pats tobulinasi ir kyla aukštyn.

18. X. 1910. Nors mes įstojome į seną įstaigą, bet viskas tenka mums
> statyti ir tverti iš naujo, mums patiems reikia nusistatyti instrukcijos ir kitokios taisyklės. Kokiu būdu galime tai geriausiai padaryti? Žinoma, pirmų pirmiausiai reikia maldoje ieškoti šviesos, bet ir patiems reikia daryti, kas galima. Man rodos, geriausia bus, jei šitokio prisilaikysime būdo:

a) Pirmiausia reikia susekti, kiek galint, prie ko[1] kiti žmonės jau yra priėję tuose daiktuose, apie kuriuos mums einasi; prie ko kitus žmones yra privedęs tuose daiktuose prityrimas, mokslas, gyvenimas, kad be reikalo nedarius darbo jau padaryto.

b) Paskui reikia mums pranokėjų patartys, pamokymai ir taisyklės bandyti taikyti prie mūs pačių gyvenimo, prie tų aplinkybių, kuriose
3 // mums prisieina dirbti ir gyventi. Reikia žiūrėti, kas iš pranokėjų palikimo pasilaikyti reikia, kas atmainyti, kas atmesti, kas pridėti. Tai yra iš surinktos medžiagos reikia susidaryti taisykles.

c) Toliau tas taisykles reikia bandyti įvykdyti iš tikrųjų, atsidavus tam darbui visa širdimi. Ir gražiausios, ir geriausios taisyklės, jei nebus pildomos, jei nebus į gyvenimo pamatus patiestos, nieko nepadės. Geriau mažiau turėti taisyklių, bet jas pildyti. Ir reikia žiūrėti, kad tik tokias taisykles sau susistačius ir pasilaikius, kurios atsako mūsų tikslui, protingos, naudingos ir išpildomos. –

Bepildant ir bevykdant tas naujai sustatytas taisykles, būtų gerai, kad kiekvienas užsirašinėtų savo pastabas, kaip jam tos taisyklės sekasi pildyti, kokias turi kliūtis ir sunkenybes, kokią mato naudą ar sugaištį, – kaip jos pagerinus, kas atmainius ir t. t. Tas pats būtų galima kai kada užsirašinėti ir apie senai įvestas taisykles, jei pasirodytų, bebėgant gyvenimui pirmyn, kad jose reikia šis tas atmainyti. Tai turėtų pirmiausiai vyresniesiems rūpėti.

[1] man ins

d) Toliau jau vėl užtektinai išbandę taisykles, turėtų broliai ar susieiti ir pasikalbėti bei apsvarstyti savo pastabas ir prityrimus, arba bent surinktą medžiagą nusiųsti tam tyčia paskirtai komisijai, kuri ją sutvarkytų ir pagal ją įvestų reikalingas atmainas į[1] nustatytas taisykles.

e) Pagaliau, taip jau pataisytas ir išbandytas taisykles vėl paduoti visiems pildyti ir jau galima jas įtraukti į mūs prityrimo knygas, kaip jau šiek tiek susistovėjusias taisykles.

Tai būtų galima taikyti ne tik prie taisyklių ir instrukcijų, bet ir prie darbų, įstaigų ir t. t., o net ir prie visos Vienuolijos ne vienu atžvilgiu. Nes kaip vienas asmuo, taip ir Vienuolija turi tobulintis ir vis žengti pirmyn. Bandysiu tai taikyti gyvenime.

22. X. Į visų mūs darbų ir sumanymų pamatą reikia visados mūs pačių gyvenimo šventumas tiesti, tik tada turės ant ko mūs darbai tvirtai stovėti. Nereikia niekad gailėtis savo dvasiškam ištobulinimui nei laiko, nei triūso, reikia tam svarbių svarbiausiam darbui visa širdimi atsiduoti. ⌈Ką padės, kad // ir visą pasaulį žmogus apgalėtų ir apimtų, 4
jei savo sielai padarytų nuoskaudą arba mažiausią nuostolį.⌋[2] Duok, Viešpatie, kad aš tai visada atminčiau.

23. X. Atsižiūrint į kiekvieno gabumus, į Bažnyčios reikalus, į vedamus darbus ir įstaigas, reikia brolius mokinti ir lavinti, nesigailint nei triūso, nei pinigo. Tobulybė ir prie jos ėjimas turi būti dėsniu ne tik mūsų dvasiško gyvenimo, bet ir darbų. –

Mūsų Kongregacija niekad tenesigaili skatiko, darbo ir žmonių, kada einasi apie[3] dvasišką brolių išauklėjimą ir tobulinimą ir apie jų prirengimą prie darbo, prie triūso dėl Bažnyčios labo ir Dievo garbės. Reikia sau prirengti tinkamus žmones. Kongregacija nuolat turi rūpintis pati savim, kad joje klestėtų organizacija, drausmė, tvarka ir dvasia; ne tik turi žiūrėti, kad palaikius tvarką, drausmę, dvasią, bet dar pakėlus, tobulyn pavarius. Kaip kiekvienas asmuo, taip ir pati Kongregacija

[1] orig vid ex err *ir* [2] cf *Mt* 16, 26; *Mk* 8, 36; *Lk* 9, 25 [3] man add *a*

turi stengtis vis tobulyn eiti ir kilti: savo brolių dvasiškame išdirbime ir išauklėjime, pritaisyme ir prirengime prie darbo dėl Bažnyčios labo, savo darbų ir įstaigų kėlime ir tobulinime, o taipgi savo gyvenimo, kaipo Kongregacijos, kaipo organizmo kaskart geresniame sutvarkyme, sutaisyme, suorganizavime. –

Jei Kongregacija pašvenčia žmones, piningus ir triūsą visokioms kitokioms įstaigoms, tai ypač nieko neprivalo gailėtis – nė žmonių, nė triūso, nė skatiko, kad, kaipo organizme, savy palaikius, sustiprinus ir ištobulinus gyvybę, dvasią, drausmę[1], tvarką, organizaciją. Geram susiorganizavimui nereikia nieko gailėtis, nes tame mūsų stiprybė. Kodėl tam tikslui nebūtų galima aplankyti kitų organizacijų, prisižiūrėti jų gyvenimui, organizacijai ir tvarkai, jų darbams? Kodėl nepasisavinus sau to gero, prie kurio kiti yra priėję savo ilgų metų prityrimu, savo maldomis, Dievo įkvėpimų ir ypatingos malonės vedami? Kodėl nuo kitų nepasimokinus, kas galima? Nuo visų būtų galima paimti šis tas naudingai. Kodėl neišstudijavus kitų žmonių Įstatų, Instrukcijų, Regulų ir t. t.? Kiek ten prityrimo, kiek ten dvasios. Kiek antgamtinės šviesos. Pažiūrėkim, kaip pasauliečiai žmonės steigia ir tobulina savo įstaigas. Ne tik visą Europą, bet dažnai ir // Ameriką apvažinėja, kad patyrus, kaip kitur panašios įstaigos yra įsteigtos ir vedamos. Ką gero pamato kitur, paskui stengiasi prigydyti savo krašte, taikantis prie vietinių aplinkybių ir sąlygų. Kodėl nepasekus to pavyzdžio ir Kongregacijos kaskart geresniame suorganizavime, vedime, sutvarkyme. –

Taigi mūs Kongregacija nieko neprivalo niekad gailėtis pašvęsti kuo geriausius, kuo dievočiausius, išmintingiausius, gabiausius ir tinkamiausius žmones savo organizmo palaikymui ir ištobulinimui. Kuo tinkamiausius žmones reikia pašvęsti novicijų vedimui, brolių mokymui ir t. t. Gerai kartas nuo karto aplankius kitas kongregacijas, prisižiūrėjus jų gyvenimui, pasiteiravus pas jas, kas gera dar galima

[1] man trans pro *-arsu-*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

paėmus pas save įvesti, kaip geriau išvengus visokių sunkenybių ir keblumų. –

Už tai novicijų vedėjų ir namų vedėjų reiktų vengti, kad neapsunkintų kitais pašaliniais darbais, kad jie vien Kongregacijai galėtų atsidėję tarnauti. –

Toliau turi eiti visoki Kongregacijos vedami darbai ir įstaigos. Ir čia turi būti tobulybės ir tobulinimo dėsnis taikomas, kad ir darbuose nemažiau geriau stovėtume už pasauliškius, bet kad dar juos kiek galima pranoktume ir jiems pavyzdžiu būtume.

24. X. 10. Svarbu kiekvieną daiktą pradėti nuo to, nuo ko reikia, svarbu išsyk prieiti prie branduolio to dalyko, apie kurį einasi. Todėl visame kame pirmiausiai reikia atsižvelgti į tikslą, į dalyko esmę ir apsvarsčius nuspręsti, ar tikslas geras, ar dalykas tinkamas. O jau paskui reikia pradėti rūpintis, kaip pašalinus kliūtis ir keblumus, kurie mums trukdo pasiketinimą įvykdyti, kaip suradus kuo tinkamiausias priemones tikslui įvykdyti.

Žmogus yra palinkęs savo dvasiško gyvenimo tobulinimą atidėti, o net ir apleisti arba ir visiškai užmesti, kuomet jam pasitaiko koki geri[1] darbai dėl kitų atlikti. Kai kada žmogus taip duodasi įsitraukti į tų visokių darbų sūkurį, kad jam pačiam nė kiek laiko nepasilieka. Taip begyvenant, bedirbant, besikarščiuojant, žmogaus dvasia pamažu išsenka[2], iš-
// džiūsta, išsiblaško ir visiškai susilpnėja. Mūs dvasiai ataušus ir atšalus, 6
nebeturės kuo gyventi ir mūsų uolumas, ir mūsų darbai pamažėli turės apmirti. Taigi pirmoj vietoj visada reikia statyti savęs tobulinimas.

Kaip mes greiti esame apsileisti dvasiškame gyvenime dėl visokių pašalinių darbų, taip pat dėl tų pačių darbų mes veikiai ir mūs Kongregacijos reikalus nustumiame į antrą ar trečią eilę, į užpakalį. O tai niekad negali būti naudinga ne tik Kongregacijai, bet ir mums patiems ir tiems mūsų darbams, dėl kurių taip greiti esame apsileisti. Kon-

[1] man add *-ri* [2] orig vid ex err *išseka*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

gregacija yra atspirtis ir mūsų pačių, ir mūsų darbų, ir veiklumo: ji yra mūsų gyvenimo pamatas. Juo Kongregacija bus geriau sutvarkyta ir vedama, tuo daugiau bus joje Dievo dvasios, tuo geriau ir mes galėsime dvasiškai augti ir tarpti, ir mūsų darbai bus pasekmingesni ir vaisingesni ir stovės ant tvirtumo pamato. –

Nė viena įstaiga negyvuos ir netarps kaip reikiant, jei nebus žmonių jai atsidavusių. Taip pat ir Kongregacija neaugs ir netarps, jei neatsiduos ir nepasišvęs jai visiškai kiek reikiant žmonių. Juo Kongregacija bus didesnė, juo sunkesnėse sąlygose prisieina jai gyventi, tuo daugiau žmonių vienuolių išskirtinai ir visiškai turi atsidavę jai tarnauti. Prie tų žmonių, Kongregacijai visiškai atsidavusių, turi prisidėti ir visi kiti: ir pavyzdžiu, ir geru sumanymu, ir patarimu, ir tvarkos bei dvasios palaikymu, ir iniciatyva, ir sustiprinimu ir t. t. Juo geriau vienuoliai Kongregaciją, tą savo dvasišką namelį, išsistatys, išpuoš, įsitaisys, sutvarkys, tuo geriau, jaukiau, maloniau bus jiems visiems tenai gyventi. Juo daugiau bus Dievo ir artimo meilės tarp jųjų, tuo kiekvienas bus karštesnis: kiekvienas tada neš aną ugnį, kuria kitus uždega.

Viską suėmus į krūvą, man rodosi, būtų geriausiai, kad pavyktų gyvenimas šitaip sutvarkyti:

I. 1) Viduriu mūsų gyvenimo turi būti Dievas: Jo didesnė garbė turi dėl mūsų būti visu kuo. 2) Mūs visų rūpesčių, darbų, pastangų tikslu turi būti Bažnyčia, ta Dievo karalija ant žemės, ir jos visi reikalai. Bažnyčia turi būti aukščiau statoma už visus šios žemės turtus, gėrybes, ieškinius ir siekinius, kad ir prakilniausius. //

7 II. Kiekvienas iš mūsų savo asmeniškam gyvenime privalėtų, man rodos: 1) pirmoj vietoj pastatyti savo asmenišką išsitobulinimą, šventumą. 2) Toliau turėtų rūpintis, kad prisidėtų prie palaikymo drausmės, tvarkos ir dvasios.

III. Pati Vienuolija turėtų laikytis tokios tvarkos: 1) Jokio triūso nesigailint pirmiausiai rūpintis kiekvieno brolio vienuolio dvasišku

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

ištobulinimu, 2) prirengimu prie pareigų, kad ne tik galėtų gerai atlikti, bet būtų pasaulininkams pavyzdžiu ir gyvu pamokslu.

Dažnai atsitinka, kad pradedame sau galvą graužti dėl kliūčių, kurias matome, arba net ir dėl tų, kurios gali ateity kada nors rastis, jei rasis; skundžiamės dėl to, kad neturime išsyk tų priemonių, kurių mums reikia ir t. t. Ir imame galvoti, kaip tas visas kliūtis pašalinus ir kaip čia tuos visus įrankius susitaisius. Tuo dažnai viskas ir pasibaigia: prie paties tikslo jau neiname. Pridera mums kitaip pasielgti. Jei[1] tikslas geras ir tinkamas, jei tik jis gali atnešti Dievui garbę ir Bažnyčiai nau-
10 dą, reikia drąsiai stoti prie darbo ir eiti prie tikslo. Jei tik tikrai būsime savęs išsižadėję ir Dievui visiškai atsidavę ir pasiaukoję, be abejo, kad surasime būdą ir keblumams pašalinti arba bent pro juos prasilenkti, ir mūs sumanymai bus įvykdyti. Nereikia tik bijotis dėl Dievo garbės ir Bažnyčios labo nukęsti, nereikia bijotis, taip sakant, rizikuoti. Ateitis yra nuo mūsų akių kaip ir uždangalu uždengta; ir šiaip gyvenime nuolat mums prisieina rizikuoti. Juo labiau galima rizikuoti, kad čia nėra ko bijotis pralaimėti... Nors ir nepavyktų darbas ir sumanymas, Dievas priims gerus norus ir sumanymus, ir pastangas. Pas Dievą nieko nepralaimėsime, o tik dar pelnysime. O pas žmones? Ką čia taip labai gali
20 pralaimėti ir ko čia taip labai bijotis? Jei tik tikrai viso ko būsi išsižadėjęs ir viską būsi dėl Dievo apleidęs, ką žmonės galės tau padaryti? Dievo tau neatims, dangaus prieš tave neuždarys, į pragarą tavęs nenuvarys, jei pats ten eiti nenorėsi. Net nuo žemės tavęs nenustums. Kur nusiųs, ten rasi žmones, ten galėsi dėl jų išganymo darbuotis. Pagaliau visur yra Dievas ir visur vienoks kelias į dangų. //

Viešpatie, suteik man tą malonę taip visus ryšius mane prie žemės 8
rišančius sutraukyti, taip nuo visų šios žemės niekniekių atsisakyti, taip nuo visokių žemiškų norų, geismų, siekimų, užsimanymų pasiliuosuoti, kad drąsiai galėčiau tarti: nieko daugiau čia nesibijau ant

[1] a man add si [

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

žemės, kaip tik Tavęs, mano Viešpatie, Dieve mano ir Sutvertojau, – kaip tik to, kad Tau mažiau neįtikčiau, negu galėčiau, kad mažiau dėl Tavo[1] garbės nepadaryčiau, negu mano jėgos, Tavo[2] malonės paremiamos, išneštų. –

Bet aš nukrypau į šalį nuo tos minties, kurią buvau pasiketinęs pasižymėti, remdamasis ir savo, ir kitų prityrimu. Žmogus ne kartą jaučia reikalą pradėti tobulesnį gyvenimą, susivienyti su kitais, įstoti į vienuolyną. Jis su mielu noru tai padarytų, bet štai prieš akis stoja visokios kliūtys: skolos, giminės, pažįstami, visoki pradėti ir užimti darbai. Kiek čia visokių ryšių varžo žmogų. Jei tik pirmiau pradėti nuo to, kad nuo tų visų keblumų atsikratytum, o sau pasakysi, kad jau paskui, kada būsi nuo visko pasiliuosavęs, nuspręsti, ar stoti į vienuolyną, ar ne, ir į kokį stoti, tai vargu kada prie to prieisi, anose kliūtyse, kaip kokiose pinklėse, įsipainiojęs žlugsi. Pirmiau ištark tikrai galingą žodį, kuris tave visą sujudintų, tavo visas jėgas pabudintų: aš noriu įstoti į vienuolyną ir turiu įstoti, ir, jei gali, susirišk kokiais nors ryšiais su tuo vienuolynu, o jau paskui tik žiūrėk, kaip čia greičiau anas visas kliūtis pergalėjus. –

Jei tik bus tikras galingas noras, tai atsiras būdas ir skolos apmokėti, ir su giminėmis rišančius ryšius sutraukyti, ir nesibijoti pažįstamų ir jų kalbų, ir nebijoti, kad tavo pradėti darbai sunyks ir sugrius. –

Aršiau dar būna, kada pradedame[3] mes sau statyti prieš akis visokias būsimas ir dažnai net nebūsimas kliūtis. Ko čia mūs vaizduotė nesutveria ir nepadaro. Kas bus, jei apsirgsiu? Kas bus, jei mano giminės ar tėvai apsirgs? Kas bus, jei mane valdžia suseks? Jei į kalėjimą įkiš, ištrems, ir toliau? Ir čia pasakyk sau: ar nori būti tobulas vienuolis, ar ne? Ir stok drąsiai į tą kelią, kurį tau Dievas rodo, paskui tik jau
9 žiūrėk, kaip pro kliūtis prasilenkus, kaip jas // apgalėjus. Kai Dievas leidžia nelaimes, tai ir padeda jas perkęsti ir pamokina, kaip iš jų

[1] orig min [2] orig min [3] man add *-me*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1910 X 24

išbristi. Kas nori savo gyvenimą per daug apdrausti nuo visokių nelaimių ir vargų, tas mums netinka. Mūsų Kongregacijos kiekvienas privalome būti pasirengę, kad anksčiau ar vėliau pasauliška valdžia mus suseks ir nubaus, kad gali prisieiti pabūti ir kalėjime, ir ištrėmime. Reikia prie to ruoštis, jau besibandant, prieš įstosiant į novicijatą, o ir paskui reikia sau tai tankiai priminti, kad pakliuvimas į valdžios nagus nebūtų netikėtas daiktas, todėl būtų gerai, kad kiekvienas mūs brolis mokėtų viską, kas reikalingiausia yra, pats sau pasidaryti, kad mokėtų sau duoną užsidirbti ar rankų darbais, ar galvos, kad mokėtų, kur jį nusiųs, ten atsistoti ant kojų ir verstis sau pats vienas, kol broliai kiti neprieis prie jo ir negalės jo sušelpti ir padėti. Žinoma, reikia būti protingam, reikia kiek galint saugotis, kad nepakliuvus į tokią nelaimę, bet saikingai, tai yra, kad iš baimės vėl neapsileistume savo darbuose dėl Dievo garbės ir Bažnyčios labo. Aršesniam esi žmogus kalėjime ir ištrėmime, negu kad baimės apimtas ir suvaržytas, kaip tas sliekas įsitraukęs į savo dėžutę kai lindai, miegi ir nieko neveiki. Bijaisi, kad kiti tavęs neužd arytų į kalėjimą ir neištremtų, o tu patsai save uždarai į aršesnį kalėjimą – į susnūdimo, nieko neveikimo, tamsia nakčia apgultą kalėjimą, kur turi žmogus pradėti gesti ir pūti, tu patsai save tada išvarai į kalėjimą, nes save atskiri nuo būrio tikrųjų, veikliųjų Bažnyčios darbininkų. –

Ko vertas toksai gyvenimas. Ar ne daug geriau būti dėl Kristaus ištremtu, surakintu, negu pačiam iš liuoso noro lindėti savo rankomis statytame kalėjime, negu gėdingai valkioti savo rankomis nukaltus pančius, kuriais mus gėdinga baimė yra surakinusi. Kas liūdniausia, kad šitame pastarame kalėjime ir ištrėmime žmogus, ilgai begyvendamas, turi pradėti gesti ir pūti, nes prisieina jam gyventi be Dievo, o dažnai ir prieš Dievo valią. Tuo tarpu gi, jei dėl tų darbų, kuriuos varysi dėl Dievo garbės, Bažnyčios labo ir sielų išganymo, teks tau pakliūti ištrėmiman arba kalinėn, turėsi tą suraminimą ir džiaugsmą,

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kad būsi tenai su // savo Viešpačiu ir Dievu. Jei dėl Dievo ir su Dievu būsi kalėjime, ar nebus jis tau poilsio vieta, o ištrėmimas ar nevirs tau tada rojumi? –

O ir pasauliškės valdžios ko čia taip labai nugąstauti. Bene mes jai norime ko blogo. Juk mes nenorime nė sostų versti, griauti, juk mes nenorime prie jokių politiškų ar tautiškų partijų prisidėti, vienos ar kitos partijos pusę laikyti, užsižadame į kokius politiškus ar tautiškus ginčus kištis. Mes nemanome visuomenės tvarkos ardyti. Mes tik norime pats kaskart labiau tobulintis, kaskart geriau, dievobaimingiau gyventi pagal Evangelijos dvasią. Mes tik norime ir trokštame, ir viską esame pasiryžę pašvęsti, kad tik mūsų Viešpaties Dievo vardas būtų visur garbinamas, kad tik mūs Motina šv. Bažnyčia klestėtų, augtų ir platintųsi. Tai visa tegali tiktai viešpatijos ir visuomenės kuo didžiausiai naudai išeiti. –

Taip esi žmogus palinkęs savo ateitį nuo visokių netikėtų negandų apsaugoti, taip ima noras save nuo visokių nelaimių apdrausti, užhipotekuoti[1]. –

Bet ar tai galimas daiktas be Dievo. Vienas mažas mažmožėlis suardys visą tavo išsvajotą rūmą, vienas nereikalingas žodžio ištarimas, viena liga, vienas nedoras žmogus visą, ką esi su tokiu rūpesčiu daręs, tau sunaikins. O ką jau bekalbėti apie mirtį. Ar ne ramesnis esi žmogus, ar ne drąsiau žiūri į ateitį, kai visiškai su gyvu tikėjimu esi Dievo apvaizdai atsidavęs. ⌈Juk nė plaukas nenukrinta nuo mūsų galvos be Dievo valios, nė mažiausias paukštelis nepragaišta be Dievo žinios.⌉[2] Beeinant prie tikslo reikia viskas daryti, kas galima, kad išvengus keblumų ir kliūčių[3], kad neįkritus į pinkles, į nelaimes, kad į kalėjimą ir į ištrėmimą nenuėjus; bet vėl, iš antros pusės, niekad nevalia dėl visokių kliūčių ir pavojų išsižadėti savo pašaukimo, savo aukšto ir prakilnaus tikslo, sutikti su tuo, kad dėl Dievo garbės ir Bažnyčios labo būtų mažiau

[1] =gauti garantiją [2] cf *Mt* 10, 29-30; *Lk* 12, 6-7 [3] orig vid ex err *klūčių*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

daroma arba net ir nieko neveikiama. Reikia gudriai pavojų saugotis, bet kada prisieina, reikia mokėti stačiai ir drąsiai pavojui į akis pažiūrėti. Būkime gudrūs, kuklūs ir protingi, darykime kas galima, bet būkime ir drąsūs ir drąsiai eikime prie savo tikslo, tvirtai tikėdami, kad Dievo apvaizdos ranka mus veda ir // neša. Kaip kūdikis ramiai 11
ilsisi ant motinos rankų, taip mes dar ramiau darbuokimės ir dar ramesni būkime Dievo apvaizdos prieglobsty. Estote prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae[1]. Nisi conversi fueritis et[2] efficiamini sicut isti[3] parvuli, non intrabitis in regnum coelorum[4].

25.X.1910. ⌜Šio pasaulio sūnūs yra gudresni savo dalykuose, negu šviesos sūnūs savo darbuose ir siekimuose.⌟[5] Kaip dažnai tai atsitinka, kad mus pralenkia šio pasaulio sūnūs ir prašoka savo darbštumu, uolumu, drąsa ir narsumu savo reikaluose vargdami...

Ką gi mes turėtume daryti dėl Dievo tai regėdami? Ar neprivalome eiti tenai, kur būtų galima kuo daugiausiai dėl Dievo pasipelnyti, kur daugiausiai sielų išganyti, t. y. tenai, kur didžiausia bedievystė, paleistuvystė, tikėjime atšalimas, nuo Bažnyčios atitolimas. Ar neturėtume stengtis visur įlįsti, įsibrukti, kur tik galima kas nors dėl Kristaus ir Jo Bažnyčios pasipelnyti... Jei vienas kelias užkirstas, kodėl kito nepaieškoti. Jei vienos durys uždarytos, kitas sau prasiręskime, jei vienas langas užkimštas ir užkaltas, kitą sau darykimės, kad šviesą sau įneštume. Kaip turėtume, kurie save vadiname Kristaus pasekėjais, Jo Bažnyčios tarnais, Jo[6] karalystės platintojais ir skelbėjais, Jo[7] kareivija, nuo gėdos apkaisti tatai regėdami. Ką nedaro žmonės, kad turtus kokius susikrovus. Apleidę ne tik savo tėvynę, savo pažįstamus ir gimines, bet ir pačią, ir vaikus, keliauja į svetimas šalis per jūres, marias, nesibijo nei šalčio, nei karščio, po žeme lenda ir didžiausių pavojų neatbodami, ir savo sveikatą pamiršdami, o vis tai dėl to niekniekio, dėl skatiko... Ar

[1] =Būkite gudrūs kaip žalčiai ir neklastingi kaip balandžiai (*Mt* 10, 16) [2] orig ex err *at* [3] V ver om [4] =Jeigu neatsiversite ir nepasidarysite kaip [šie] vaikai, neįeisite į dangaus karalystę (*Mt* 18, 3) [5] cf *Lk* 16, 8 [6] orig min [7] orig min

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

neturėtume stengtis visur įlįsti, įsibrukti, kur tik galima kas nors dėl Kristaus ir Jo[1] Bažnyčios pasipelnyti: – į visokias draugijas ir įstaigas, į visokias šalis ir viešpatijas, o ypač į didelius miestus, prie universitetų, prie jaunuomenės, kad tenai įnešus Kristų, kaip dabar iš ten paeina klaidingas mokslas, taip paeitų iš ten Tikras Kristaus mokslas; į darbininkų draugijas ir sąjungas, kad jos būtų Kristaus tikėjimo ir Bažnyčios
12 atspirtis ir apginklas, kaip jos dabar yra dažnai visokių maiš // tininkų ir riaušininkų židinys ir įrankis; ir visur kitur, kur to reikalauja didesnė[2] Dievo garbė. –

Sunku čia mums ant vietos organizuotis ir dvasiškai išsilavinti. Tai kodėl negalime sau pasiieškoti kitur geresnės ir patogesnės vietos. Jei negalima Rosijoj[3] gerai atlikti novicijato, tai kas neleidžia išvažiuoti į užsienius? Kad tik būtų tikras, geras noras, o vietų ant žemės vis sau surasime, kad ir Šveicarijoj ar Amerikoj. Jei vienas kelias užkirstas, kodėl kito sau nepasiieškoti, jei vienur negali pavažiuoti, kodėl kitur nepabandžius. Jei vienos durys uždarytos, kitas sau prasiręskime, jei vienas langas užkimštas ir užkaltas, kitą sau darykimės, kad šviesa įeitų. Taip pat ir su darbais, ir su mūsų gyvenimu privalėtų būti. Jei iš kur mus išvaro per vienas duris, grįžkime per kitas, kad ir užpakalines, jei tik to reikalauja Kristaus didesnė garbė ir Jo[4] Bažnyčios didesnė nauda. Jei iš kur mus išguis per vieną langą, lipkime atgal pro kitą, kad tik visur Kristaus dvasią įnešus ir viską dėl Kristaus laimėjus, dėl Jo[5] šventos Bažnyčios. //

13 Jeigu[6] visokios kitokios kenksmingos draugijos, visokių maištininkų[7] ir riaušininkų moka taip gražiai pasislėpti ir pasislėpusios gyvuoti ir darbuotis, taigi mes dėl ⌈Bažnyčios labo⌉[8] ir net tos pačios visuomenės, nuo kurios prisieina mums slapstytis, ar negalėtume jau surasti sau slaptos vietelės, ar nemokėtume gi jau užsislėpti taip, kad niekas, kam to nereikia, mūs nežinotų. Argi mes jau nemokėtume savo suma-

[1] orig min [2] man cor *s* pro *ė* [3] orig *Rusijoj* [4] orig min [5] orig min [6] orig a vid ex err rep *25. X. 1910.;* U2 *Spalio 26 d.* [7] man ins sec *n* [8] man sup num

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1910 X 25

nymų ir darbų užtylėti. Pirmutinieji krikščionys tiek metų turėjo išgyventi slapta, katakombose, požemiuose, kaip galėdami ir kur galėdami, slapstydamiesi, o tik gyveno, organizavosi, tvarkėsi ir dirbo, ir dar kaip pasekmingai ir vaisingai. Juk mes jų vaikų vaikai. Kodėl, kada reikia, nepasekus tų šventų mūs tėvų pėdomis: jie mums padės tai daryti savo maldomis ir užtarimu, ir globa. Kad tik mes jų didelę dvasią turėtume. O mums taip dabar tos dvasios reikia! Bažnyčia visur persekiojama ar bent varžoma: viešai nebegali kaip reikiant darbuotis ir plėtotis. Juk daugely šalių kai kurių vienuolijų neįleidžia; iš kitų gi šalių vienuoliai laukan varoma, viešai dirbti ir įstoti draudžiama. < Taigi kas besilieka daryti? Nejaugi atsižadėti savo pašaukimo? Nejaugi atsilenkti to kelio, kurį Dievas mums parodo? Nejaugi vis nusileidžiant ir nusilenkiant prieš visokius neteisingus priešininkų[1] Bažnyčios įstatymus ir norus nieko neveikti? Nejaugi išsižadėjus brangiausių idealų rūdyti kur susirietus[2] ir susitraukus iš baimės? Jei taip elgtumės, tai susilauktume to, kad kokią dieną mums uždraustų ir katalikais būti. Ne, anaiptol ne! Turime eiti narsiai ir drąsiai prie tikslo keliu, kurį Dievas mums rodo, ten, kur Dievo dvasia mus veda ir skatina eiti į jokias kliūtis neatsižvelgiant, nieko nenuogąstaujant[3]. Jei pilni Dievo dvasios būsime, viską turėsime galutinai apgalėti. Dvasios nė pančiais nieks nesugebės surakinti, nė kalėjime neužkals, nė ištrėmime nebesulaikys. Ji išsiverš iš visur, pro visur prasimuš. Uždek tik, Viešpatie, mūsų širdis Tavo[4] meilės ugnimi! Duok tik mums Tavo[5] Šv.[6] Dvasią, kad mes tik tikrai visko išsižadėję Tavo garbei ir Tavo Bažnyčiai visiškai, pilnai atsiduotume. Visokios kenksmingos draugijos dažnai po visą pasaulį išsišakojusios veikia, dirba pasiknisusios po Bažnyčia ir visuomene. Argi mes nuleidę rankas į tatai ramiai sau žiūrėsime? Ne! Mes prieš nedoras jų organizacijas ir nedorus darbus turime pastatyti savo katalikiškas organizacijas, turime varyti savo katalikišką dar- //

[1] man ins sec *n* [2] man ins *su-* [3] orig *nenugąstaujant* [4] orig min [5] orig min [6] orig min

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

14 bą. Tegu čia mums būna pirmieji krikščionys vadai ir pavyzdžiai. Mūs tikėjimo šventieji milžinai ir karžygiai, kurie, savo krauju palaistydami, užugdėte šv. Bažnyčią, Kristui padedant, išmelskite mums narsumo ir drąsos, kad paskui Jus pasektume!

27.X.1910. Koksai turėtų[1] būti ypatingas privalumas kiekvieno iš mūs, apleidus pasaulį ir įstojus į vienuolyną? –

Kad neieškotume savęs, o tik Jėzaus Kristaus. Non quae sua sunt, sed quae Jesu Christi, quaerant[2]. Kad nežiūrėtume, kaip vienuolijoj savo norus pervarius, kaip savo pašalinius ar tai asmeniškus, ar tai tautiškus tikslus atsiekus, kaip savo visokius sumanymus įvykdžius, o tik kad rūpintumės, kaip čia geriau Viešpačiui Dievui įtikus, kas čia ir kaip čia Jo didesnei garbei padarius, kaip geriau mūsų šv. Bažnyčiai patarnavus. Quaerite[3] primum regnum Dei et iustitiam eius, et haec omnia adicientur vobis[4]. Dievo visa širdimi ieškodami ir šv. Jo Bažnyčiai tarnaudami visomis jėgomis, tuo pačiu geriausiai patarnausime ir žmonijai, ir visuomenei, ir tautoms, ir visai žmonijai, nes niekame kitame nėra išganymo, kaip tik Viešpatyje Jėzuje Kristuje. Non data in aliquo alio salus, nisi in Jesu Christo[5]. –

Kiekvienas mūsų privalo tos vienos, didelės minties būti apimtas, kad visame kame iš tikrųjų ieškotų Dievo, kad tarp daugybės visokių priemonių, kad ir gerų geriausių, ypatingai rinktųsi tas, kurios didesnei Dievo garbei išeitų; kad veizėdamas į visokias kitas įstaigas ir žmonių kuopas arba būrius, ypač jei ten dar Dievo nėra, visomis jėgomis stengtųsi tenai Dievą įnešti, viską Kristaus dvasia atgaivinti, perimti, atnaujinti.

Šv. Katalikų Bažnyčia, tikroji Kristaus karalija ant žemės, karščiausiai mano numylėtoji! Jei tave užmirščiau, tegul būna užmiršta mano dešinioji, tegul mano liežuvis pridžiūsta prie gomurio, jei aš tavęs neatsi-

[1] man cor *tu* pro *nu* [2] =Ne savo naudos, bet kas yra Jėzaus Kristaus teieško (cf *Fil* 2, 21) [3] p V *autem* [4] =Pirmiausia ieškokite Dievo karalystės ir jo teisybės, o visa tai bus jums pridėta (*Mt* 6, 33)
[5] =Per nieką kitą neduotas išganymas, vien tik per Jėzų Kristų (cf *Apd* 4, 12)

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1910 X 27

minčiau, jei aš tavęs nelaikyčiau, mano mieliausioji Motina, už visų didžiausią savo linksmybę! Si oblitus fuero tui Jerusalem[1], oblivioni detur dextera mea. Adhaereat lingua mea faucibus meis si non meminero tui, si non proposuero Jerusalem in principio laetitiae meae.[2] Tasai šauksmas tebūnie nuolatiniu mano širdies šauksmu. Duok, Dieve, kad mes būtume pagauti tos didelės vienos minties – dėl Bažnyčios dirbti, vargti, kentėti; kad Bažnyčios kentėjimai, vargai ir // žaizdos būtų mūsų var- 15
gais, kęsmais ir žaizdomis mūsų širdies, kad būtume pagauti to vieno geismo, nieko čia ant žemės nesitikint, neieškant, jokio sau pelno nelaukiant, savo gyvenimą pašvęsti Dievui, Bažnyčiai; sudilti, sunykti darbuose, varguose ir kovose dėl Bažnyčios; kad mes turėtume tą didelį narsumą jokių kliūčių iš pusės pasaulio ir jo[3] galybių nesibijant, jokiam bailumui nepasiduodant, eiti drąsiai į darbą, į kovą dėl Bažnyčios, tenai, kur labiausiai to reikia, tai yra, kur pasauliškė valdžia persekioja Bažnyčią, vienuolijas, varžo Bažnyčią ir jos organizacijas ir įstaigas; kad mes tik to vieno bijotumės, – numirti nieko dar nekentėję, nevargę, nedirbę dėl Bažnyčios, dėl sielų išganymo, dėl Dievo garbės; kad mūs mintis, geismai, norai vis į tą pusę linktų, kaip čia visur Kristų įnešus, Jo dvasia perėmus, kaip visur Katalikų Bažnyčios vardą išaukštinus. –

Turėtume tam tikslui pasinaudoti visokiomis, žinoma, padoriomis priemonėmis: ir paprastų kunigų, ir, kur geriau išeina, – vienuolių, ir, kur tai patogiau yra, – pasauliškių rūbais ir amatais, ir darbais, ir mokslu, ir turtais, ir savo krauju, ir viskuo. Viskuo, kas Dievo sutverta ir dora[4]; visko,[14] kada to reikia, kodėl gi negalėtume suvartoti didesnei Dievo garbei ir Bažnyčios labui. Omnia vestra, vos Christi, Christus autem Dei[5]. Visa visokių darbų dirva, ypač kunigiškų darbų dirva, rišančiųsi su žmonių apšvietimu ir organizavimu dirva, visame savo platume;

[1] man cor *u* pro *o* [2]=Jei užmiršiu tave, Jeruzale, tebūna užmiršta mano dešinė! Teprilimpa liežuvis prie mano gomurio, jei aš neminėsiu tavęs, jei nelaikysiu Jeruzalės savo džiaugsmo pradžia (*Ps* 136 (137), 5-6) [3]orig *jos* [4]orig, U1 , *viskuo;* U2 *; visko,* [5]=Visa yra jūsų, jūs gi – Kristaus, o Kristus – Dievo (*1 Kor* 3, 22-23)

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

žinoma, visur pasirenkant, kas galėtų didesnei Dievo garbei išeiti, ko labiau reikalauja Bažnyčia.

Kuo turėtume mes ypatingu būdu prasinešti? Išsižadėjimu savęs ir visišku atsidavimu Dievui ir Jo Bažnyčiai; viduriniu dvasišku gyvenimu, o, iš antros pusės, veiklumu tarp žmonių ir su žmonėmis, telkiant apie save visus gerų norų žmones; – uolumu ir narsumu, be sverdelėjimo ir baimės, kur reikia, ant visko pasiryžtant (viskuo rizikuojant) dėl didesnės Dievo garbės, dėl Bažnyčios labo, dėl sielų išganymo; – iniciatyvos dvasia, bet laikomos drausmėje, sutvarkyta ir suorganizuota, suimta kuo pilniausios paklusnybės ryšiais. Kiekvienas iš mūs turi stengtis kame nors prasinešti, išsispecializuoti, kad būtų tame kitiems atspirtis, bet taip, kad ir tame specializavimesi būtų tvarka ir tikslingumas, organizacija, kad ir čia kiekvienas ne tik pats sau eitų, bet kad ir visi išvien eitų. –

Tarp savęs turėtume kuo didžiausioj vienybėj gyventi, broliškos // meilės ryšiais susirišdami, kad guldytume galvas vienas už visus, o visi už vieną. –

Kaip ypatingas uždavinys dabartinėj gadynėj, manding, turėtų būti: įtraukti didesnius žmonių būrius, platesnę visuomenę į aktyvesnį darbą dėl tikėjimo ir Bažnyčios apgynimo ir praplatinimo, supopuliarizuoti apaštalavimo darbus, kad taip, kaip dabar rūpinasi geri katalikai gailestingomis įstaigomis, taip dar daugiau rūpintųsi tikėjimo apgynimu ir praplatinimu, Bažnyčios apgynimu ir išaukštinimu. Kiek čia gero galėtų padaryti pasauliškiai vyrai ir moters, kad juos tik pirmiau geriau tikėjimo išmokinus, apšvietus, supažindinus su mūs Bažnyčios reikalais, kad juos uždegus švento uolumo ugnimi, o paskui kad gerai suorganizuotus būriais patraukus prie darbo dėl tikėjimo praplatinimo. Jie galėtų ten įnešti Kristų, kur mes, kunigai, net nė prieiti negalime. Reiktų mums telkti gerų norų žmones aplink save ir vesti juos į darbą dėl Dievo garbės, dėl tikėjimo apgynimo ir praplatinimo. –

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1910 X 27 - XI 15

Mūsų tarp žmonių veiklumo ypatybė turėtų būti mokėjimas žmones organizuoti, vienyti ir traukti prie darbo dėl Bažnyčios apgynimo ir praplatinimo, ir išaukštinimo.

14. XI. 1910. Žiūrėsiu, kad neapleidus darbo dėl maldos, nei maldos dėl darbo. Ora et labora[1]. Be nuolatinės maldos siela vysta ir džiūsta, < jėgos išseka[2] ir išsibaigia, dvasia išsiblaško ir patsai darbas pasidaro stebėtinai bergždžias. Antra vertus, nereikia vėl užmiršti, kad ne tik melsdamiesi, bet ir dirbdami dėl Dievo garbės, Dievą garbiname ir Jam tarnaujame. Mūs veikliame gyvenime būtinai turime būti įpratę į vidurinį dvasišką gyvenimą, į nuolatinę dvasinę maldą, turime mokėti atjausti savo širdyje Viešpatį Jėzų, statyti save ir savo darbus Dievo akivaizdoje. Labai svarbu įprasti maldai apversti atliekamo laiko trumpas valandžiukes, tai yra, einant nuo vieno darbo prie kito, kur važiuojant, net einant pasivaikščioti, atitrūkstant nuo darbo, nuo žmonių draugijos, nuo savo užsiėmimo. Be tokios nuolatinės maldos, nuolatinio dvasios kėlimo prie Dievo veikliame gyvenime, kurį turime mes vesti, neilgai ištesėsime. Bet vėl, antra vertus, darbas, malda gaivinamas ir pašvenčiamas trumpais prie Dievo atsidūsėjimais, trumpais minties ir širdies aukštyn pakėlimais, labai žmogų tobulina ir su Dievu suvienija. Taip dieną praleidęs, žmogus jauti vakare kažin kokį dvasios ramumą ir širdies džiaugsmą, jauti, kad diena nebuvo tuščia. //

15. XI. 1910. Ką pravertės, jei mes turėsime kad ir gražiausias ir *17* geriausias Instrukcijas, jei jų nepildysime. Geriau mažai turėti Įstatų, o juos pildyti kaip pridera, negu turėti jų daug, bet gyvenime neprisilaikyti. Tačiau visas gyvenimas turi būti suimtas į tvarką vienuolyne. Niekad nevalia paleisti bendras gyvenimas tekėti kaip upė, kaip tinkamas. Vienuolijos gyvenimas turi visada būti suimtas stipriai į Įstatus, į Instrukcijas ir Regulas ir į Vyresniųjų rankas. Jis turi būti valdomas ir vedamas, ir tvarkomas. Net kiekvienam broliui, siunčiant jį kur nors

[1] =Melskis ir dirbk [2] =išsenka

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

į darbą, reikia duoti, kiek galima, raštu instrukcijas, kad žinotų, ko laikytis. Qui ordini vivit, Deo vivit[1]. Kiekvienam broliui turi būti palikta gana plati dirva, kad liuosai galėtų darbuotis dėl didesnės Dievo garbės pagal savo gabumus ir vyresniųjų paliepimus. Bet ir jam nevalia gyventi palaidu gyvenimu be tvarkos. Ir jis privalo[2] patsai suimti savo gyvenimą į tvarką, kad kiekvieną valandą turėtų savo paskyrimą ir tikslą.

17. XI. 1910. Iš visų pusių girdisi aimanavimai, kad mums trūksta tinkamų žmonių prie darbo. Darbo begalės, o žmonių maža arba ir visiškai nėra. Tai tiesa. Bet kas čia kaltas, ar ne mes patys! Geriausias apvaizdusis Viešpats Dievas, kada reikia ir kada Jis nori, suranda sau tinkamus žmones ir juos pašaukia prie darbo ir duoda savo malonės, apšvietimo, įkvėpimo, meilės, tikėjimo, šventumo jiems galią. Erigit de stercore humiles[3]; quae stulta sunt et infirma eligit ut confundat fortioria[4]. Spiritus flat ubi vult, quando vult et quomodo vult[5]. Bet paprastai Viešpats Dievas valdo vienus žmones per kitus; vienus su pagalba kitų veda į išganymą. Paprastai Dievas duoda mums tik supratimą, ko Bažnyčiai reikia, o jau mes patys turime stengtis su Dievo padėjimu tuos reikalus atlikti. –

Reikia mums žmonių, tai stenkimės mes juos sau išsiauklėti, išsilavinti. Nuo to, man rodos, ypatingai reikėtų pradėti mums visus visuomenės Kristuje atnaujinimo darbus. Omnia restaurare in Christo[6]. Žmogaus protas yra versmė visokių minčių, kurios paskui patekusios į minias pasklinda į platųjį pasaulį, ima žmoniją valdyti. Žmogaus valia yra toji jėga, kuri, arba telkdama ir vienydama aplink save kitus žmones, arba juos stumdama pirmyn, arba ir atgal juos vesdama, keldama, žemyn nutraukdama, valdydama, gali laimę arba nelaimę žmonijai suteikti[7]. //

[1] =Kas tvarkai gyvena, Dievui gyvena [2] orig vid ex err *privalu*; U1, U2 *privalo* [3] =Iškelia menkuosius iš mėšlo (*Ps* 112 (113), 7) [4] =kas yra paika ir silpna išsirinko, kad sugėdintų, kas stipru (cf *1 Kor* 1, 27-28) [5] =Dvasia pučia kur nori (cf *Jn* 3, 8), kada nori ir kaip nori; V *Spiritus, ubi vult, spirat* [6] =Visa atnaujinti Kristuje (cf *Ef* 1, 10); V *instaurare* [7] ver man ins

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1910 XI 17

Žmogaus širdis visokių ugnies jausmų pilna gali būti jėga, kitus 18
sušildančia, uždegančia, sukaitinančia, kaip garas ir elektra, prie gero darbo patraukiančia ir pastumiančia, arba vėl kenksmingu gaivalu, viską sunaikinančiu. Taigi svarbu žmogų gerai, tinkamai Kristaus dvasioje išauklėjus: jo protą tikra pilna tiesa apšvietus, jo valią į Dievo valios[1], per įsakymus, patartis, priedermes, pašaukimą, įkvėpimą, aplinkybes ir t. t. išreikštos, ryšius stipriai suėmus ir Dievo malone, kurią mūsų motina Bažnyčia per sakramentus ir kitokiais būdais gausiai mums parūpina, kurią[2] mums pats Dievas taip gausiai duoda, sustiprinus; jo širdį karšta Dievo ir artimo meile uždegus. –

Mūsų Kongregacija tad ypatingu būdu turėtų rūpintis, kad išlavinus ir prirengus reikalingų Bažnyčiai žmonių. Iš vienos pusės, gerai reikėtų atsižiūrėti į Bažnyčios reikalus kiekvienoje tautoje, reikėtų tuos reikalus, pradėjus nuo svarbiausių ir būtiniausių, stengtis gerai suprasti ir permanyti. O iš antros pusės, reikėtų rūpintis surasti tam tinkamus žmones, juos gerai išlavinti, išmokyti, prirengti, kad gerai galėtų tuos reikalus atlikti, kad galėtų pasekmingai darbuotis. –

Pirmiausiai, žinoma, visada reikia rūpintis dvasišku viduriniu žmogaus ištobulinimu, kad jis būtų pagal Dievo širdį žmogus: homo secundum cor Dei[3]. Kad galėtų ir kitiems būti dvasiško atgimimo ir gyvenimo versmė. Paskui reikėtų stengtis tobulinti ir kituose reikalinguose daiktuose: ar tai mokslo, ar darbo, ar veikimo srityje, – kad būtų nors vienoje kokioje gyvenimo šakoje Bažnyčiai ir visuomenei naudingas, kad ir įgimtomis dovanomis, ir gabumais, darbu ir triūsu galėtų Dievui tarnauti ir žmonėms naudingu būti; kad ir tais ištobulintais įgimtais įrankiais, kuriuos išlavinimas, mokslas ir gabumai duoda, ne žemiau už netikinčius arba ir tikinčius, kurie nėra Dievui ypatingai pasišventę, stovėdamas, kiek galint dar ir prasinešdamas, kad ir tais įrankiais galėtų pasekmingai naudotis, kad kitus prie Dievo ir Bažnyčios patrauktų. –

[1] man ins fl [2] orig ex err fl *-a* [3] =žmogus pagal Dievo širdį (cf *1 Sam* 13, 14)

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Taigi, nereikėtų mums niekad gailėtis nei laiko, nei žmonių, nei skatiko, kad tuos žmones, kuriuos mums Apvaizda siunčia, gerai išlavinus, išauklėjus ir prie naudingo Bažnyčiai ir visuomenei darbo prirengus. Geriau palikti kol kas vienur arba kitur laukus dirvonais gulėti, negu žmones, neužtektinai išlavintus ir prirengtus, į darbą siųsti; geriau bus, jei turėsime kad ir mažiau darbininkų, bet gerų ir tikrų
19 // darbininkų, kurie tą darbą atliks taip[1], kad jo antrą kartą nebereikėtų dirbti. Čia reikia iš vyresniųjų pusės didelės išminties ir kantrumo, kad matydami plačias dirvas visur dykas begulint, visur daugybę darbų, darbininkų stoką, nesiųstų pirma laiko neišlavintų ir dar[2] gana neprirengtų žmonių į darbą, kad mokėtų pakęsti ir palaukti, kol žmonės nesubręs, neprisiruoš. Darbo niekad nepritrūks: dar visur platūs laukai dirvonais guli, o ir dirbamuose laukuose kiek dar kūkalių ir piktžolių. Ir pinigų prireikus dar ne taip sunku surasti; Dievas rūpinasi savo tikrais tarnais, kad tik gerų, tinkamų žmonių būtų. –

Taigi atsidėję turime rengti, mokyti ir lavinti reikalingus mums žmones. O ir paskui, pastatę juos prie darbo, turime žiūrėti, kad vis dar turėtų laiko tobulintis ir dvasiškai, ir kiekvienas savo darbo šakoje. Tobulybės dėsnis turi būti visuotiniu mūsų gyvenimo dėsniu, ne tik tada, kada einasi apie asmenišką, dvasiškąjį išsilavinimą, bet ir priedermių atlikime ir darbuose, ir tuose patarnavimuose, kuriuos galėsime dėl Bažnyčios atlikti. Tebūna mums pavyzdžiu Kristus, kuris viską gerai padarydavo: omnia bene fecit[3]. Reikia žiūrėti, kad pirm laiko į darbą neįsišokus ir neįsitraukus, o kokį nors darbą apėmus ar pradėjus, stengtis jį gerai atlikti ir tobulyn varyti.

Duok Dieve, kad aš, savęs išsižadėjęs visiškai, kaskart labiau Tavyje ir Tavo šventoje valioje paskęsčiau. Jaučiu gerai, kad tik tada žmogus tikrą ⌈Dievo sūnų liuosybę⌉[4] įgyji, kada išsinėręs iš savymeilės kailio apsisiauti Kristaus dvasios ir malonės rūbu, kada savęs ir šio pasaulio,

[1] ver man ins [2] ver man ins [3] =visa gerai padarė (*Mk* 7, 37); V *Bene omnia fecit* [4] man num sup; cf *Rom* 8, 21

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1910 XI 17

ir piktos dvasios tikrai išsižadėjęs, pradedi įeiti, įsigilinti į Viešpatį Dievą, kada savo sugedusį kūną ir šio pasaulio ankštutėlę gūžtelę dvasia apleidęs, apsigyveni Aukščiausiojo būstuose: kaip tada pasidaro protas aiškus, laisva dvasia, širdis plati ir atvira. Tada[1] tik iš tikrųjų pradedi jausti, kad visi žmonės broliai, o žmonija – tai tik viena šeimyna; ir pradedi savo karšta širdimi visus apglobti, visus prie savo širdies imi maloniai glausti. Įmanytum visą kraują po šlakelį atiduoti, – kad tik tuos savo brolius, tą Dievo šeimynėlę prie Dievo atvedus, prie Bažnyčios, kad su Kristumi juos suvienijus. Kada Dievo meilė į mūsų širdį įžengusi ją praplečia, tada joje taip erdva pasidaro, kad visi žmonės, be jokių skirtumų ar tai luomų, ar tautos į ją sutelpa. Kuomet žmogaus siela // Šventosios Dvasios pagauta pakyla ir nuskrieja į tas aukštybes, kur Švč. Trejybė savo amžinumoje neapsakoma, neišreiškiama, begaline garbe spindi-šviečia, ir kuomet nuo tų aukštybių apmeti paskui akimi šį pasaulį, kaip jis išrodo menkutis, mažas. Iš tų amžinumos aukštybių į šį pasaulį žvelgdamas, išmoksti kaip pridera įvertinti kiekvieną šios žemės daiktą ir kiekvieną savo vietoje pastatyti, išmoksti daiktais kaipo įrankiais naudotis dėl didesnės Dievo garbės. Quid hoc ad aeternitatem? Quid ad maiorem Dei gloriam, prosperitatem Ecclesiae, salutem animarum, proprium profectum?[2] Duok, Dieve, kad į viską žiūrėčiau nuo amžinumos aukštybių ir viską amžinumos svarsčiais sverčiau. –

Sub specie aeternitatis omnia respicere oportet[3].

Atsidėjus visame kame reikia ieškoti Dievo ir stengtis Jam įtikti. Bet Viešpats Dievas taip yra malonus ir geras, kad Jis pirmutinis mūsų ieško. Savo malone Jis mus kelia, žadina, kad pabustume iš dvasiško susnūdimo, Jis nuolat mus skatina ir ragina, kad dirbtume Jo garbei; Jis mus veda ir traukia aukštyn į tobulybę ir prie visokių gerų darbų dėl sielų išganymo ir Bažnyčios labo. Tik nereikia trukdyti

[1] ver man cor [2] =Ką tai [duos] amžinybei? Ką didesnei Dievo garbei, Bažnyčios tarpimui, sielos išganymui, mano pažangai? [3] =Reikia į visa žvelgti amžinybės požiūriu

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

ir kliudyti Dievo malonės įtekmei, nereikia daryti kliūčių Dievui mūsų sieloj, priešingai, reikia pašalinti tas kliūtis, reikia pasiduoti Dievo malonei. Reikia sutraukyti, nieko nebojant, vieną paskui kitą tuos pančius, tas virves ir virvutes, kurios mūsų sielą laiko pririšusios prie mūsų savymeilės, prie mūsų kūno ištaigų, prie mūsų valios visokių užgaidų, prie mūsų proto žemiško išmanymo ir neduoda jai pakilti, reikia sutraukyti ir sudaužyti tuos pančius, kurie mus laiko prirakinę prie šio pasaulio daiktų ir daiktelių, ir visokių menkniekėlių, suvaržę tuščios garbės geismų ryšiais, reikia numesti šalin nuo savo pečių tą sunkią naštą, kurią ant mūsų yra užkrovęs nereikalingas atsižvelgimas į tuščią žmonių nuomonę, o kuri taip dažnai mus kaip sloga slogina, reikia numėtyti drąsiai nuo mūsų kelio tuos visus gramozdus, paniekinti tas visas baidykles, kurias mums kryžiaus, kentėjimų, vargų ir bėdų, persekiojimų, nepavykimų ir t. t. baimė mėgsta prieš akis statyti. Žodžiu, reikia nesibijoti apmirti, kaip tam grūdui, kurį mini Evangelija, įbertam į žemę. Kol grūdas nebus apmiręs, jis vienas nenaudingai gulės žemėj; tiktai kada[1] bus patsai apmiręs, jis išduos gyvybę ir atneš keleriopą vaisių. Nisi frumentum cadens in terram mortuum fuerit
21 ipsum solum manet[2]. Taip ir žmogus neturi bi // jotis apmirti, paskęsti Dievuje. Kada bus žmogus sau ir pasauliui tikrai numiręs, tik tada jis atgis ir atgims Dievuje ir gausių vaisių išduos. Kas taip savo sielą pragaišins Dievuje ir dėl Dievo, atras ją vėl, tik šventą, skaisčią, padievintą ir išganys ją ir per ją daug kitų. Kas gi įsikirtęs į savymeilės virves laikysis savo sielos ir visko bijodamasis nežinos kaip ją saugoti, pražudys savo sielą, liksis vienas sau gulėti, kaip anas sudžiuvęs grūdas. Qui animam suam amat, perdet eam, qui eam perdiderit propter Christum salvabit eam[3]. –

Jei tik, iš vienos pusės, mes tikrai ieškosime Dievo, o, iš antros pusės, visiškai būsime pasidavę Dievo valiai, tai, be abejo, Viešpats Dievas

[1] man add *-a* [2] =jei kvietys nekris į žemę ir neapmirs, jis pasiliks vienas (cf *Jn* 12, 24) [3] =Kas myli savo gyvybę, ją pražudys, kas ją pražudys dėl Kristaus, išgelbės ją (cf *Jn* 12, 25; *Mt* 10, 39)

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

prie visko mus prives. Ne visi šventieji išsyk pašoko iki aukštam tobulybės laipsniui. –

Daug šventųjų tik iš palengvo, ilgus metus dirbę, kamavęsi, priėjo prie aukštesnio šventumo laipsnio, o priėjo dėl to, kad nesiderėjo su Viešpačiu Dievu, nesipriešino Jo valiai[1], nestatė kliūčių Jo malonei, tik drąsiai noriai veikiai viską apleisdavo, visko išsižadėdavo, jei ko Dievas nuo jų pareikalaudavo, nesibijodavo visko dėl Dievo pašvęsti, paaukoti. Už tai ir Dievas juos prie visko privedė: prie tobulybės ir prie gerų, naudingų darbų dėl Bažnyčios ir sielų.

18.XI.1910. Sanctifico meipsum, ut et ipsi sanctificati sint[2]. Pačiam besitobulinant, besirūpinant ir besistengiant eiti vis šventyn, reikia neužmiršti ir kitų ištobulinimo, reikia rūpintis ir kitus prie Dievo patraukti, ir į kitus gerą įtaką padaryti. Ir čia būtų gera pradėjus tasai darbas nuo artimiausiųjų: nuo saviškių ir namiškių, kiek galima; o paskui jau reikia siekti toliau. Būtinai turi mums kiekvienam rūpėti, kad ne tiktai patys kaskart tobulyn eitume, bet kad drauge ir kitiems taptume dvasiško gyvenimo ir tobulybės parama, versme, židiniu. Ne tik turime žiūrėti, kad patys kaskart geriau susiorganizavę ir susitvarkę būtume, bet kad ir kitus dar aplink save telktume ir vienytume dėl gerų darbų, dėl Bažnyčios ir Dievo.

20.XI.1910. Užėjo man mintis, kokių priemonių pasigavus geriausiai būtų galima atitaisyti, atnaujinti ir pakelti žemyn nusmukusi dvasia kokioj nors vienuolijoj. Pastebėjus, kad vienas antras daiktas jau nebe tvarkoje vienuolyne, kaip reiktų imtis prie darbo, kad tai pataisius ir net pagerinus. – //

Paprastai tokiame atvejuje matosi šitoksai liūdnas pasireiškimas: 22
kritikuojama ir peikiama viskas ir visi, visa kaltė suverčiama ant vyresniųjų, ant įstatų ir visokių aplinkybių, nuolat aimanuojama ir skundžiamasi. Uolesnieji ir neva geresnieji būna tada greičiausiai aršiausi

[1] man ins fl [2] =Pašventinu save, kad ir jie būtų pašventinti (*Jn* 17, 19); V *sint et ipsi sanctificati*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kritikai, peikikai. Kas iš to per nauda? Tik dar daugiau genda dvasia ir žemyn krinta; pradeda darytis partijos, tarp kurių gema kai kada neapykanta ir kova. Neapykanta gi, kaip kiekvienas piktas geismas, aptemdo žmogaus protą, apgiežia širdį. Dvasios susijaudinime ir susidrumstime ne vieta Dievo Dvasiai. Non in commotione Spiritus Dei[1]. Tokiu keliu beeinant vargu prie ko dora prieiti. –

Kokiu tad būdu reikėtų pradėti tikras gyvenimo pataisymas ar to, bent kas netvarkoje, atitaisymas? Man rodos, geriausiai šitokiu būdu: pirmiausiai[2] pačiam tam, kuris išvydo ir suprato blogą daiktų stovį, reikėtų pas Dievą maldoje ieškoti tikros šviesos ir supratimo, ir valios stiprybės. Reikėtų Dievo akivaizdoje visas dalykas gerai apgalvoti ir apsvarstyti, ir taip juo pačiam persiimti, kad jis apimtų ir pagautų ir proto mintis, ir valios jėgas, ir širdies jausmus. Toliau reikia pradėti pačiam tobulai gyventi, pildyti tai, kas nepildoma, vengti tai, kas negero į vienuolyną įsibrovę, žodžiu, gyventi[3] pagal vienuolyno įstatus ir dvasią. Taip pačiam besistengiant tinkamai gyventi ir elgtis, reikia žiūrėti, ar nesiras koksai draugas, kuris taip pat sutiktų pagal Dievo dvasią gyvenimą pradėti ir panorėtų drauge išvien eiti prie to pat tikslo. Reikia rūpintis jam įkvėpti to pat idealo meilę, to pat reikalo supratimą, tokį pat, kaip pats turi, karštą Dievo valios išpildymo tame sumanyme norą. Paskui abudu taip Dievo keliais ir takais beeidamu ir Dievo didesnės garbės visame kame begeisdamu, tesistengia dar ir trečią, ir ketvirtą, daug kitų draugų pamažu prie savęs patraukti. Tokiu būdu pasidarys nauja srovė, kuri pamažu visą vienuolyno kūną nauja dvasia perims. Žinoma ir suprantama, kad visa tai, paprastai, reikia su vyresniųjų žinia daryti ir jiems laiminant ir padedant. –

Ne nuo kitų peikimo, niekinimo ir žeminimo reikia pradėti Kristuje atnaujinimo darbas, bet nuo įėjimo į patį save, gilesnio įsižiūrėjimo į savo gyvenimą ir pasielgimą, nuo savęs išsižadėjimo, nuo tikro

[1] =Dievo Dvasia yra ne sukrėtime (cf *1 Kar* 19, 11) [2] orig cap [3] man add fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

iš visų jėgų stengimosi, savo gyvenimą pataisius, kiek galint tobulai gy-
// venti pagal Dievo valią. Reikia pirmiausia pačiam Dievo keliais imti 23
vaikščioti, o paskui jau rūpintis, kad ir kiti imtų tais pačiais Dievo keliais vaikštinėti, ir kitus reikia rūpintis patraukti paskui save, ypač savo pavyzdžiu. Toksai būdas pradėti atnaujinimo darbą ne tik vienuolyne, bet ir kitose gyvenimo srityse, kažin, ar tik nebus pasekmingiausias.

24. Kuomet mintys, kylančios iš mūs sugedusios prigimties, arba piktos dvasios pagundos drumsčia mūsų dvasią, privalome ilgiau ir daugiau melstis, kad mūsų valia, maldoje sustiprėjusi, galėtų piktam atsispirti. Bet kada pagundos jau yra sumažėjusios ir beveik visiškai apmirusios, kada jų vietą jau yra užėmę šventi ir geri geismai, atsidūsėjimai, norai, tada mes jau nereikalaujame taip labai ginklų su neprieteliumi grumtis, tada galime mažiau tam tyčia laiko maldai pašvęsti. Sakau, tam tyčia, atsidėję, mažiau galima melstis. Nes, apskritai kalbant, reikia nuolat melstis nesiliaujant. Bet tai galima daryti visur ir visada, ne tik kada klūpodami meldžiamės arba kada esame koplytėlėj. Reikia pratintis prie tokios nuolatinės maldos dvasioje, ar tai kur einant, ar tai kokį darbą dirbant, ypač kada tas darbas nereikalauja, kad protą įtempę dirbtume, ar tai šiaip turint kokią liuosesnę valandėlę laiko, ypač einant nuo vieno darbo prie kito, ar tai su žmonėmis kalbant, žodžiu, visur ir visada. Tie trumpi prie Dievo atsidūsėjimai, tie akimirksniai dvasios pakilimai dangun, tie Dievo ir artimo meilės jausmai, tas pažvelgimas į viską tikėjimo akimis visai nereikalauja, kad tam tyčia pašvęstume laiką, nei darbo nė kiek nekliudo, o tik dar gaivina. Reikia pratintis prie tokios nuolatinės maldos. Ypač mūsų veikliame gyvenime būtinai reikalingas tas šventas įprotis. Turime gaudyti tas valandėles, kurios taip greit bėga ir pranyksta, tas liuosesnes valandėles, ir jas malda paversti. Kai žmogus, kurį laiką pasidarbavęs, įpranti į tokią maldą, tai nė nejunti, kaip pati dvasia nuolat prie Dievo kyla, tarsi veržte veržiasi dangun. Kiek žmogus tada gauna šviesos, kiek šventų jausmų įgauni,

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kaip savo valią sustiprini. Jei mes neišmoksime tų akimirksnio ilgumo valandėlių maldai sunaudoti, tai jos ir taip kaip žaibas pranyks. Arba kas aršiau dar būna: mes dažnai prastojame tas valandžiukes, ypač jei liuosesni esame. Mintis turi dirbti ir apie ką nors sukinėtis. Jei ji ne-
24 sisuks apie Dievą, prie Dievo ne // kils, prie šventų daiktų, tai skrajos kur kitur, dažnai tik vėjus gaudys, perkratinės kokius nemalonius atsitikimus, sukinėsis apie mūs pačių asmenį ir tik dar maitins savymeilę. Tada žmogus tik dar daugiau pailsti, negu kokį proto darbą dirbdamas, ir nervai susierzina, ir dvasios ramybė žūva. Palaimintas žmogus, kuris išmoksta, kiek atitrūkdamas nuo darbų ir rūpesčių, prie Dievo kilti ir Dievuje ilsėtis. –

Negalėdami daug laiko maldoms pašvęsti, ypač mes turime pratintis į tą vidurinį maldingumą, į tuos nuolatinius prie Dievo pakilimus. Kiek tai laiko valandėlių veltui prapuola, bemąstant apie kažin ką, apie kokią kaip ir tuštumą, nė pats žmogus nesižinai apie ką; tik jauti, kad mąstai, kad tavo mintis dirba ir net ilsta, bet ką mąstai, nesižinai, tarytum kokius vėjus gaudai. Ar ne daug verčiau kiekvienu atžvilgiu į Dievą ir šventus daiktus pakreipti savo mintis ir dvasią. Tada ir prie didžiausių darbų surasime ir turėsime dar gana laiko maldai. Mokėkime tik stovėti, vaikščioti Dievo akivaizdoje, būkime tik visada pasirengę pildyti, kas Dievui labiau patiktų, o mūs siela skendės maldoje. Daug aukštesnis yra šventumo laipsnis mokėti visur, visada, visokiose aplinkybėse, prie visokio darbo, tarp visokių žmonių su Viešpačiu Dievu gyventi, vienytis, Jį savo širdyje turėti, Jame skendėti, Jame džiaugtis ir linksmintis, Jo ieškoti, prie Jo kilti, Jame pamėgti, – negu vien tada, kada esame koplytėlėje, kada klūpome, kada maldas kalbame. Palaimintas, kuris besitriūsdamas ir bedirbdamas dėl Dievo didesnės garbės, mokės taip Dievuje skendėti ir su Dievu vienybėje gyventi. Qui Deo adhaeret unus spiritus est[1].

[1] =Kas laikosi Dievo, tas yra viena dvasia su juo (cf *1 Kor* 6, 17)

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1910 XI 27 - 29

27.XI.1910. Reikalinga yra pažinti visoki būdai, kaip kuo geriausiai atlikus dvasiškas apmąstymas; ypač gerai reikia pažinti šv. Ignoto metodą ir į jį pratintis. Bet ir čia gerai yra palikus kiekvieno liuosybė. Vienam tinka vienas meditavimo būdas, kitam kitas; arba vieną kartą geriau laikytis vieno būdo, kitą kartą vėl kito – dėstis koksai žmogaus dvasios stovis. Taigi ir čia, kaip visur, ne tiek formos reikia ieškoti, kiek paties Dievo. Tasai bus geriausias apmąstymo būdas ir toji bus geriausia meditacija, kuomet Dievas mums daugiau suteiks malonių, labiau patsai mums atsiduos. Geriausiai ir čia Dievui atsiduoti visiškai: Dievo pirma visa ko ieškoti, o Viešpats Dievas, geriau // siai žinodamas ir matydamas, ko mums reikia, kas mums naudingiau yra, patsai užves mus ant tikro kelio. Bet privalome ir mes patys to kelio ieškoti, Dievui padedant, kol neatitiksime. Mes, akli žmonelės, kiek čia kartų suklystame, mes tik apčiupomis, kaip patamsėje tebevaikščiojame. Reikia melsti Dievą, Geriausią Tėvą, kad Jis patsai tinkamiausius kelius mums parodytų. Tik nereikia priemonės imti per tikslą, tik nereikia vergu tapti vieno ar kito meldimosi būdo, bet kuo geriausiomis priemonėmis pasinaudojant, kuo tinkamiausias sau pasirenkant, reikia, kaip pritinka ⌈šventos liuosybės sūnums⌉[1], Dievo, paties Sutvertojo, visame kame ieškoti, prie Dievo kilti, Jo šventos valios išpildymo norėti; pasinaudojant tinkamiausiais įrankiais, reikia kaip kokiais laiptais pasinaudojant stengtis vis aukštyn kopti, prie kaskart didesnio susiartinimo su Viešpačiu Dievu, prie kaskart didesnio Jo šventoje valioje paskendimo, prie kaskart sandaresnio su Juo susivienijimo.

29.XI. Su kūnu reikia mokėti protingai apsieiti, kad jis būtų palankus įrankis sielos rankose. Kada jis kyla prieš proto, apšviesto tikėjimo šviesa, paliepimus, reikia daugiau varginti, reikia, kad ir aštresnėmis priemonėmis pasinaudojant, jį apvaldyti ir suvaldyti. Bet kada žmogus

[1] cf *Rom* 8, 21

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

tikrai yra pasiryžęs verčiau numirti, negu savo Dievą kad ir mažiausiu nusidėjimu užrūstinti, kada žmogus jau nepatiria jokių ypatingų pagundų ar tai nuo velnio, ar tai nuo sugedusio pasaulio, ar tai nuo savo sugedusių jautulių, tada jis jau turi žiūrėti į savo kūną, kaip į Viešpaties Dievo nuosavybę, už kurios valdymą ir suvartojimą turės duoti apyskaitą. Taigi reikia žiūrėti, kad be reikalo sveikata nesumažėtų, neapsilpnėtų. Jėgoms apsilpnėjus, žmogus negalės tinkamai darbuotis, bent ne taip gerai. Varginimasis turi padaryti kūną palankesniu dvasios įrankiu, o ne bereikalingai sunaikinti ir sudildyti. Kuomet kūnas klauso dvasios, tikėjimo apšviesto proto, kuomet jis padeda mums darbuotis, tuomet jis yra mūsų prietelius ir draugas. Su kūno pagalba gali tada siela geriau dėl Dievo garbės darbuotis. Taigi tada reikia kūnas tinkamai mylėti ir apskritai jo sveikatą branginti, saugojantis, kad neperdėjus, kad neišlepinus savo kūno, kad nebūtume jau per daug atsidavę rūpesčiui, kaip savo sveikatą apsaugojus ir
26 palaikius. Bet kuomet kūnas stoja prieš dvasią // ir kovą prieš ją pradeda, tuomet gera yra jis suspausti ir nuvarginti šiokiu ar tokiu būdu, o ypač didesniu nuolatiniu darbu. Anima sana in corpore sano, ut hoc modo homo sit melius dispositus ad serviendum Deo et laborandum pro salute animarum[1]. Taigi kūnui susirgus, reikia rūpintis jis išgydyti, kad vėl galėtume Dievui tarnauti ir iš visų jėgų dirbti dėl Jo didesnės garbės.

30. XI. Atlikau mėnesines rekolekcijas. Dėkui Tau, Viešpatie, už suteiktą šviesą. Pasiketinu šį ateinantį mėnesį: 1) dar[2] didesnėj vienybėj gyventi su Viešpačiu Dievu ir Jo akivaizdoje kiek galint visuomet stovėti; 2) kaskart geriau savęs pergalėjime lavintis, ypač dienos tvarką geriau užlaikant ir geriau savo laiką sutvarkant, ir valgyje šio bei to išsižadant; 3) pabaigti skaityti moterų vienuolynų instrukcijas; 4) para-
> šyti straipsnį į Vadovą apie dvasišką vadovavimą.

[1] =Sveika dvasia sveikame kūne, idant šitaip žmogus būtų geriau nusiteikęs tarnauti Dievui ir dirbti sielų išganymui [2] orig cap

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Teveizi vyresnysis, kad savo pavaldinių gerų iniciatyvų nepakirstų, neužslopintų, nesunaikintų, o tik jas priturėtų, paremtų, į tikrą vagą įstatytų ir, stipriai bei protingai suėmęs į savo rankas, jas su kitomis to pavaldinio priedermėmis, su to namo darbais ir uždaviniu ir su visos Kongregacijos pastangomis ir siekimais suderintų. Žinoma, gali būti ir tokių sumanymų ir iniciatyvų, kad joms įvykdyti reikia tas žmogus nuo visko kito paliuosuoti. Reikia saugotis, kad savo pavaldinių dvasios neslopintume, kad leistume jiems augti ir veikti, bet niekad nepaleidžiant iš savo rankų vadelių, neatsižadant priežiūros. –
10 Gali būti neprotingos ir neįvykdomos iniciatyvos, žinoma, vyresnysis negali [1][prie] tokių pritarti[11].

Vyresnysis[2] privalo rūpintis, [1][ne] kad jo bijotų tiktai[13], bet kad jį mylėtų. Aplankydamas savuosius, teveizi, kad juos suramintų, kad jų dvasią pakeltų, priturėtų. Teparodo, kad jam rūpi kiekvieno darbai ir vargai, to namo vedamų įstaigų stovis. Jeigu prireikėtų kokias atmainas įvesti, teneparodo karščiavimosi, nekantrybės. Tegu palaiko tai, ką yra jau pats vietiniai vyresnieji padarę, žinoma, jei galima. –

Jeigu reikia koki nauji įstatai, įsakymai įvesti, tegu vietiniai vyresnieji pats juos įveda savo namuose, išvažiavus Viršiausiajam Vyres-
20 niajam. Žinoma, jei kas reikėtų tuoj, nelaukiant // atmainyti, teat- 27
maino patsai. Bet jei to reikalo nėra, kad vietinių vyresniųjų orumo nesumažinus, tepalieka patiems vietiniams vyresniesiems dalyką įvykdyti.

13. I. 1911. Ilgai nieko neužrašiau, bet daug visko perleidau, pergyvenau. Viešpačiui Dievui tebūna už viską garbė; tegu Jo švenčiausia valia visame kame išsipildo. Bučiuoju Tavo apvaizdos ranką, pilnai ir visiškai atsiduodu Tau, Viešpatie, mane vesti. Dangiškasis Tėve, daryk su manim kaip tinkamas. –

Stebėtinu keliu patinka Tau, Viešpatie, mane vesti. Bet kas Tavo

[1] orig vid ex err om *prie*; U1, U2 *tokioms pritarti* [2] a vid ex err rep *30*. [3] orig vid ex err om *ne*; U1 *ne kad jo tiktai bijotų*, U2 *ne tiktai, kad jo bijotų*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kelius ir sumanymus atspės. Štai aš, Tavo tarnas: siųsk mane, kur nori. Kaip kūdikis puolu Tavo prieglobstin: nešk mane. Keblumų, kliūčių ir sunkenybių keliu patinka Tau mane vesti, dėkui Tau ir už tai, labai dėkui. Tikiuosi, kad tuo keliu beeidamas ne taip greit suklysiu, nes tai kelias, kuriuo ir mano mieliausias Išganytojas ⌈J. Kr.[1] ėjo. Viešpatie, kaip aš Tave myliu. Duok, kad ir mylėčiau, ir mylėti nenustočiau niekados. Širdis mano dega. Norėčiau iki paskutiniam savo kraujo lašeliui paaukoti už Tave, viską atiduoti, visko išsižadėti – ir gyvenimo, ir visko, kad tik Tavo garbė augtų ir Tavo Bažnyčia tarptų ir kiltų. Pats rodyk, kas man daryti. Tiek man malonių esi, Viešpatie, suteikęs, ką aš Tau už tai atiduosiu, ką paaukosiu, kaip atsilyginsiu. Ką turiu, viskas Tavo; taigi, ką aš Tau galiu duoti? Viską, ką turiu. –

Iš savęs nieko neturiu, bet iš Tavo malonės esu turtingas. Viską Tau pašvenčiu. Jei valia prašyti, tai duok, Viešpatie, kad aš būčiau Tavo Bažnyčioje nelyginant ta mazgotė, puodkelė, kuria viską valo, o suvartoję meta šalin kur į tamsiausią ir bjauriausią kampą, tegul ir aš taip tapčiau suvartotas ir sunaudotas, kad tik Tavo Bažnyčioje būtų nors koks kampelis geriau išvalytas, kad tik Tavo name būt šiek tiek švariau ir skaisčiau. Tegul paskui mane numeta kur, kaip tą mazgotę suterštą sunešiotą. Duok, Dieve, kad aš būčiau suvartotas Tavo vynyne, Tavo dirvoje per mėšlą, per trąšas, kad tik paskui pjūtis būtų geresnė ir vaisius gausesnis. Duok, kad aš būčiau paniekintas, kad susinešiočiau, sudilčiau, kad tik Tavo garbė augtų, platintųs, kad tik tuo prisidėčiau prie Tavo Bažnyčios tarpimo. Kvailas esu: neišmanau,
28 ko prašyti. Duok, Dieve, kad visame kame Tavo valia išsipil // dytų. Štai aš, imk mane, daryk ką nori su manimi; duok, kad būčiau palankiu įrankiu Tavo rankose. Tegul tik Tavo garbė auga, Tavo karalija platinasi, Tavo valia pildosi. Duok man, kad kaskart labiau savęs išsižadėčiau ir kaskart Tave labiau mylėčiau. –

[1] =Jėzus Kristus

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1911 I 13

Myliu Tave, Jėzau, ir mylėti trokštu, suteik man tą malonę, kad kaskart labiau Tave mylėčiau. Duok, Jėzau, narsumą ir stiprybę, kad dėl Tavo vardo išaukštinimo, dėl Tavo Bažnyčios gerovės prieš jokias kliūtis ir keblumus nenusilenkčiau, rankų nenuleisčiau; kad drąsiai visur eičiau, visur įlįsčiau, kur tik būt galima dėl Tavęs dirbti ir kentėti; kad pats Tavo dvasios perimtas visur ją įnešti stengčiausi. –

Ačiū Tau, Viešpatie, už tai, ką suteikei man ypatingus meilės jausmus prie Švč.[1] Panelės Nekalto Prasidėjimo. –

Seniau sunkiai man ta malda ėjosi. Dabar gi kaip saldu prie Jos kojų pripuolus melstis ir maldoje skendėti. Siela tarsi alpsta saldžių saldžiausių jausmų pagauta, o kūną stebėtini, nepermanomi, neišreiškiami šiurpuliai perėmę laiko. Tą pat beveik prityriau, kaip ir Tavo šv. Kryžių prie širdies ir krūtinės glausdamas. Ačiū Tau, Viešpatie, už viską. Dieve mano, Dieve, kaip aš Tave myliu ir mylėt noriu. Duok man, kad galėčiau dirbti ir kentėti dėl Tavęs ir Tavo šv. Bažnyčios, ir jos matomos galvos Šv. Tėvo. –

Malda, darbas dėl Dievo ir vargai su kentėjimais dėl Bažnyčios išvien susipynę visą mano gyvenimą tesudaro. Tebūna man pavyzdžiu pats Kristus. –

Mes privalome būti jėga užgrobiančia, visur įeinančia, įlendančia, pramušančia, apimančia, ne tik tokia, kuri ginasi. Mes privalome taikytis ir mokytis prisitaikyti prie visokių, kad ir sunkiausių aplinkybių, ir tai pirmų pirmiausiai eiti tenai, kur sunkiausia, ir tenai stoti į darbą, ir tenai organizuotis ir kitus organizuoti. Nors tarp savo tautos pasiketinę esame darbuotis, bet neprivalome užsidaryti savo tautoje. Matydami ir kitur Bažnyčios reikalus, ir ten turime siekti. Tikiuosi, kad tarp mūsų visada rasis gana vyrų su pasišventimu, kurie eis Dievui tarnauti ir dirbti visur, ir tarp svetimų, kada to Dievo garbė ir Bažnyčios labas reikalaus. Net priderėtų mums ypatingai pasiketinti, išsižadėjus savo gimtinio

[1] orig min

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

krašto, eiti ypač tenai, kur Bažnyčia persekiojama, kur vienuoliai laukan varomi, kur Bažnyčiai neleidžiama liuosai organizuotis. Tarp kitų uždavinių mums turėtų ypač rūpėti palaikyti ir praplatinti vienuoliškas //
29 gyvenimas tenai, kur jis varžomas, draudžiamas, persekiojamas.

Tarp kitų uždavinių priderėtų mums taipgi pasižadėti vyskupams apimti tas parapijas, kiek tik galint, kur atsitiko koki nors papiktinimai, ir jose kokį laiką pasidarbuot, kol bus viskas atitaisyta. Prieš apimsiant tokią parapiją, reikėtų einantiems į ją atlaikyti geras, ilgesnes rekolekcijas. Reikėtų taipgi prisiimt ant savęs kokius nors ypatingus atgailos darbus, kad už papiktinimus atgailėjus. Paskui išsižadėjus savęs, pilnai taikantis prie Jėzaus Kristaus įsakymų ir patarčių, sekant apaštalų pavyzdį, stoti dvasios darban, nereikalaujant jokio pelno. Ego ero merces tua magna nimis[1]. Reikėtų pasirengusiems stoti tenai, apskritai kalbant, kur rodosi, kad jau viskas pralaimėta, ir stengtis viskas atitaisyti, atgal atgriebti dėl Dievo ir Bažnyčios.

16. I. 1911. Reikia stengtis mums įgyti mokslo ir dar jį varyti ir pirmyn stumti. Bet, man rodosi, mokslas pas mus neturėtų būti tikslu pats per save. Vis dėlto reikia rūpintis ir mokslas, kaip ir visos kitos priemonės, suvartoti dėl didesnės Dievo garbės, dėl Bažnyčios gero ir išaukštinimo, dėl sielų išganymo. Tiesioginis mūsų tikslas visada privalo būti sielų išganymas, Dievo karalijos platinimas čia, ant žemės. Darbas ir kova dėl sielų išganymo ir Bažnyčios gero, ypač tenai, kur sunkiausia, kur rodos viskas pralaimėta, kur Bažnyčia varžoma ir persekiojama, papiktinimai įsivyravę ir prasiplatinę, kur klaidos platinasi, nedorybės auga ir klesti. Uolumas dėl sielų išganymo, Bažnyčios išaukštinimo, dėl Dievo garbės turi pas mus viską apėmę laikyti, viską valdyti ir savo tikslams suvartoti.

Viskuo reikia naudotis, kad tik geriau ir labiau Dievo garbė praplatinus, kad tik daugiau sielų išganius, kad tik kuo nors prisidėjus prie

[1] =Aš pats būsiu tau labai didelis atlyginimas (cf *Pr* 15, 1)

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1911 I 16-17

Bažnyčios labo: – ir prigimtinėmis, ir antprigimtinėmis priemonėmis. Omnia vestra, vos Christi, Christus autem Dei[1]. Viskas reikia stengtis Dievo garbei suvartoti: ir gabumai, ir visokios dovanos, ir mokslas, ir amatai, ir draugijos, ir brolijos, ir laikraštija, ir t. t. Bet besinaudojant visomis tomis priemonėmis, nereikia užmiršti, kad tai tik priemonės tėra, o ne tikslas. Yra tai tik pragumai[2], kad geriau ir lengviau žmones patraukus prie Kristaus. Mūs tiesioginis uždavinys visada privalo būti, kad žmones vestume į išganymą // tikros atgailos, tikro tikėjimo, tikros 30
Dievo ir artimo meilės keliu. Reikia mums saugotis, kad, besinaudo-
10 dami visokiomis priemonėmis, ne tik antprigimtinėmis, bet ir prigimtinėmis, kai[p][3] va: mokyklomis, draugijomis, laikraštija ir t. t., juose nepaskęstume, nesustotume[4], pamiršę savo tiesioginio uždavinio, – kad jų tikslu nepaverstume. Kūnu ir kūno reikalais, sutvėrimais ir žemiškais įrankiais privalome visuomet stengtis įsigauti į žmogaus dvasią, į jo sielos gelmę, kad tenai Dievo ir artimo meilę sužadinus, Kristaus dvasią įnešus.

17. I. 1911. Turime vienyti geros valios žmones, mylinčius Dievą ir Bažnyčią, ir juos organizuoti, turime juos žadinti prie darbo dėl Dievo, Bažnyčios ir sielų, vesti į kovą prieš nedorybes ir netikėjimo
20 dvasią, skelbti Kristų ne tik jiems, bet drauge su jais ir per juos. Reikia saugotis, kad sudarius tokias gerų dievotų žmonių, tikrų katalikų kuopeles ir draugijas, kad susivijus tokius dievotumo lizdelius, sukūrus tokius intensyviško katalikiško gyvenimo židinius, tuomi neapribotume savo veiklumo. Niekad neturi mums nustoti rūpėję tie, kurie nedorybėse skendėja, tie, kurie tikėjimą prastoję arba jo nepažinę tamsybėse klaidžioja toli nuo Kristaus ir Bažnyčios. Niekad jų nevalia mums pamiršti: viską darykime, kad ir juos prie Kristaus atvestume. Tiesa, malonu darbuotis tarp dievotų žmonių ir dėl dievotų, o nelengva prieiti prie tų, kurie pilni prietarų prieš Bažnyčią ir jos nemyli,

[1] =Viskas yra jūsų, jūs gi – Kristaus, o Kristus – Dievo (*1 Kor* 3, 22-23) [2] =būdai , priemonės
[3] orig *kai* [4] orig vid ex err *nesustome*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

neapkenčia, o net prieš ją kovoja. Bet mums reikia ir į jų tarpą Kristaus mokslą įnešti ir jų sielas išganyti. Geras Kristaus vynyno darbininkas neturi palikti ⌜nė mažai[1]⌝ mūsų dirvos neįžiūrėjęs, savo prakaitu neaplaistęs, o jei reikia, ir krauju, kad tik Kristaus karalija augtų, tarptų. –

Būkime, kaip ⌜anasai gerasis ir gailestingasis Evangelijos Tėvas, kuris, stovėdamas ties durimis, laukia savo sūnaus palaidūno pargrįžtant, o išvydęs jį, eina priešais, puola prie jo ir apkabinęs jį bučiuoja, vedasi jį į savo namą, aptaiso jį naujais rūbais, kelia dėl jo puotą[2]. Bet dar labiau stenkimės pasekti aną ⌜gerąjį Evangelijos Ganytoją, kuris ramiai palikęs besiganančias 99 aveles, eina per girias, klonius ir kalnus ieškoti vienos avelės paklydusios, o suradęs ją, ima ant savo pečių ir neša atgal pas anas gerąsias aveles[3]. Tegul mūsų uolumas vis eina į tą pusę, kur dar žmonės Kristaus visai nepažįsta arba bent nepilnai jį pažįsta, o ypač, kur prieš Kristų kovojama, kad kaipo geri Kristaus //
31 kareiviai tenai stoję dėl Jo kovotume ir savo galvas už Jį padėtume.

23. I. 1911. Mes esame pasiketinę pas save priimti ir pasaulinius žmones, ne vien tik kunigus. Jie galės vesti visokias mokyklas, laikyti prieglaudas ir dirbti visokiose kitokiose įstaigose, bet neprivalome pamiršti, kad ir jų tikslas, pirmutinis ir tiesioginis, vis dėlto turi būti ne kas kita, kaip tik skelbti žmonėms Kristų žodžiu ir pavyzdžiu, dirbti ir kovoti dėl Dievo garbės, sielų išganymo ir Bažnyčios tarpimo. Kur kunigui bus sunku ar ir negalima prieiti, tenai pasauliniai broliai galės įnešti Kristaus dvasią, įeiti, įsiskverbti. Bedieviai, bekovodami prieš Bažnyčią, jau yra tiek padarę, kad šiandien daug žmonių kunigų vengia, į kunigo rūbą šnairai žiūri, pilni prieš kunigiją visokių prietarų, nenori kunigo žodžių klausyti. Už tai šiandien ir kunigas, kur galima ir kiek galima, kad ir savo paprastus rūbus nusivilkus, o apsitaisius pasaulinių žmonių drapanomis, reikia eiti ir Kristus skelbti tarp tų, kurie kunigo paprastų rūbų bijo. Bet čia kunigui reikia būti labai

[1] orig vid ex err *niemažai* [2] cf *Lk* 15, 20-24 [3] cf *Mt* 18, 12-13; *Lk* 15, 3-7

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

atsargiai. Ne visuomet taip galima pasielgti ir ne visur taip pridera daryti. Čia kunigus galės pavaduoti pasauliniai broliai. Už tai juos reikėtų tinkamai išlavinti ir prie tokio darbo gerai prirengti. Ne tik juos reikia išmokyti kokio nors darbo ar šiaip užsiėmimo, ar mokslo, kad net ir tuose dalykuose kiek galima už kitus žmones, Dievui išskirtinai netarnaujančius, mūsiškiai aukščiau stovėtų, būtų prasinešę. Bet dar jiems reikia ir apskritą gerą suteikti išlavinimą ir išauklėjimą, daug didesnį, negu paprastai jų luomui, darbininkui, amatininkui, ar kitokio užsiėmimo žmonės, gyvenantieji toje šalyje, turi. Tada tik mūsiškių žodis tarp anų žmonių bus branginamas, tada tik mūsiškiai turės jų akyse svarbą, tada tik kiti jų veikiau paklausys, negu visokių agitatorių, Bažnyčios priešų. Ypač gi reikia mūs pasaulinius brolius tikėjime išlavinti, kad galėtų būti apologetai, tikri tarp savo luomo žmonių tikėjimo apgynėjai ir skelbėjai. Nereikia čia gailėtis nei laiko, nei pastangų, kad tik jiems užtektinai tikėjimo mokslo suteikus. Nekalbu čia jau apie brolių dvasišką gyvenimą ir gyvenimo šventumą. Suprantamas daiktas, kad gyvenimo šventumas, kad vidurinis dvasiškas Dievuje gyvenimas, dvasios skaistumas // ir uolumas turi būti viso pamatas ir 32
pagrindas.

Man vis pareina į galvą, ar ne per mažai iki šiol vienuolių atsižvelgta į parapijos svarbumą Bažnyčios gyvenime. Juk iš parapijų, kaip iš kokių akyčių, susideda Bažnyčios kūno mezginiai. Parapija ir visame socialiniame gyvenime yra svarbus veiksnys, ne iki gana suprastas ir ligi šiol įvertintas. Kodėl gi parapija negalėtų būti dvasiško atgimimo ir atsinaujinimo versmė? Ar prisidedant prie parapijų geresnio sutvarkymo ir vedimo nebūtų galima sėkmingai prisidėti ir prie Bažnyčios labo; gal net geriau tai pavyktų, negu kokiu kitu būdu beeinant. Reikėtų tas dalykas gerai apsvarstyti ir išbandyti. Iki šiol vienuoliai dažniausiai imdavosi dirbti šalia parapijos ir varydavo savo darbą virš parapijų, palikdami parapinį darbą pasauliniams kunigams. Kažin, kad paban-

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

dytų stoti į vieną eilę su pasauliniais kunigais ir imtų vesti parapijas, stengdamiesi jas pavyzdingai sutvarkyti. Kažin, bene galėtų to darbo imdamiesi daug gera padaryti Bažnyčiai? Kiekviena parapijinė bažnyčia su klebonija galėtų virsti mažu vienuolijos namu, kur gyventų koki du, trys kunigai ir koki du, trys pasauliškiai broliai, kunigo pagalbininkai. Koks tai gražus vienuolijos namelis galėtų būti, koksai dvasiško gyvenimo židinys. Reikėtų mums apie tai labai pagalvoti. Kunigai broliai dirbtų savo kunigišką darbą, o pasauliškiai tarnautų prie bažnyčios per zokrastijoną, vargonininką, drauge tarnautų kunigams, galėtų taipgi ir tos parapijos vaikų mokytojas būti brolis.

> Įsiskaičiau, kokiu būdu šv. Pranciškus Borgia, jėzavitų vyriausias perdėtinis, vienijo darbą su nuolatine malda. Verta tas pavyzdys pabandyti pasekt. Jis negalėjo tiek daug laiko pašvęsti maldai, kiek jo širdis trokšdavo. Nors jis labai brangino maldą ir kiek tik atitrūkdamas nuo savo sunkių darbų vis melsdavosi, tačiau, antra vertus, vėl niekad dėl maldos neapleisdavo darbo. Jis vedė neišpasakytai veiklų gyvenimą. Štai kokiu būdu tas šventasis mokėjo darbą apversti nuolatine malda. Savo kiekvieną valandą jis vis aukodavo Dievui, darydamas vis atskirą intenciją kiekvienai valandai. Tas intencijas jis net savo pastabų knygelėse surašydavo. Paskui bedirbdamas jis vis mintijo apie intenciją,
33 kurią tai valandai buvo padaręs, vis atminė, kam jis // tą darbo valandą buvo pašventęs. Tas šventasis tai 24 intencijas tai dienai užsirašo, tai vėl tik 12, arba 7, 4 tiktai. Paskui jis kiekvieną valandą apmąstydavo kokią nors Jėzaus Kristaus gyvenimo paslaptį arba apie kokią nors Dievo ypatybę, privalumą galvodavo, apie kokį nors šventąjį ir t. t. Jis melsdavo už kiekvieną atskirą provinciją arba namą savo kongregacijos arba už nusidėjėlių atsivertimą ir pasitaisymą, už stabmeldžių ir klaidatikių atsivertimą, už Katalikų[1] Bažnyčios reikalus, už savo laikų reikalus ir taip toliau. Taip savo knygelėse jis pažymi ypatingus svarbes-

[1] orig min

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

nius savo gyvenimo atsitikimus, paskui juos iškilmingai švenčia, kokiu nors ypatingu būdu juos Dievui pavesdamas. Tais pragumais šventasis paturėdavo savy vidurinį dvasišką gyvenimą: nuolat su Viešpačiu Dievu vienydavosi ir priėjo prie to, kad jo darbų gyvenimas virto nuolatine malda. Duok man, Viešpatie, kad per to šventojo užtarymą išmokčiau begyvendamas ir bedirbdamas nuolat melstis, nuolat Tavo akivaizdoje stovėti, nuolat su Tavo[1] šventa valia vienytis, nuolat Tavo mieliausią Sūnų, o mūsų Išganytoją Jėzų Kristų, kuris kasdien man per šv. Mišias atsiduoda, širdy jausti, su Juo tenai savo širdies ir dvasios viduje, kaip kokioje koplytėlėj, būti ir gyventi, ir džiaugtis, ir dirbti, ir kentėti.

24. I. 1911. Jeigu būtų kada pas mus provincijos, būtų gera ir tame dalyke atsižvelgti į Tėvus Jėzavitus. Kiekvienos provincijos išrinktieji atstovai iš atskirų namų galėtų susirinkę svarstyti savo provincijos reikalus, daryti visokius sumanymus, išreikšti savo norus ir t. t. Bet visa tai turėtų būti pavesta užtvirtinti Vyriausiam Perdėtiniui ir jo Tarybai arba visuotiniam susirinkimui. Taigi susirinkimas susidėtų iš provincijų vyresniųjų ir atstovų, kurių turėtų būti po du nuo kiekvienos provincijos.

Į Vyriausio Perdėtinio Tarybą turėtų įeiti atskirų tautų atstovai paeiliui. –

Dėl labai svarbių priežasčių Perdėtinio patarėjai, susižinoję su Šv. Kongregacija, turėtų turėti teisę sušaukti visuotinąjį susirinkimą arba kapitulą. Tada perdėtinių valdžia pasiliautų. Bet pas mus nėra pavojaus, nes perdėtiniai ne visam gyvenimui renkami, kaip pas jėzavitus, bet tik keliems metams. //

Man rodos mums reikia vengti, kad nesusiaurintume sau darbo *34* dirvos. Negera būtų, kad prasimynę vieną kitą taką, tais tik vien takais visiems broliams lieptume vaikščioti. Renkantis sau darbą, darbo vietą ir būdą, pragumus ir įrankius, reikėtų mums nieku kitu nesivaržyti,

[1] orig min

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kaip tik žvilgsniu į Viešpaties Dievo didesnę garbę, į Bažnyčios naudą ir sielų išganymą, o, iš antros pusės, į mūs brolių gabumus ir pasiruošimą, leidžiant juos eiti prie tikslo tuo keliu, kuriuo jie beeidami daugiau ir geriau gali gero padaryti dėl Dievo garbės, arba, jei galima tai padaryti, pakreipiant juos į tą kelią, kur matosi didžiausias darbininkų trūkumas, kur dirva apleista, kur pavojus grūmoja ir t. t. O šiaip jokio darbo neprivalome vengti.

25.I.1911. Mes esame pasirengę pirmiausiai kiekvienas savo šalyje tarp savo žmonių dirbti ir kovoti dėl sielų išganymo ir Dievo garbės. ⌈Pjūtis visur gausi ir darbininkų visur maža⌉[1]. Seniau girdėdami tuos žodžius, dievoti žmonės mąstydavo apie tas šalis, kur dar tautos stabmeldybės tamsybėse skendi. Dabar tuos žodžius jau reikia taikyti ir prie daugelio katalikiškų šalių. Taigi čia mes manome pirmų pirmiausiai stoti darban. Bet, man rodosi, nelabai būtų gera, kad mes ir čia taip siaurai darbą paimtume, kad nei vienas mūsiškių nenorėtų niekur kitur darbuotis, kaip tik savo šalyje ir dėl savo tautiečių. Visa Katalikų[2] Bažnyčia turi mums rūpėti ir visa žmonija. Kur tik yra kas padaryti dėl didesnės Dievo garbės, tenai reikėtų mums skverbtis. Tikiuosi, mūsiškiams visada rūpės visos Bažnyčios reikalai, kad jie mokės, savęs išsižadėję, apleidę savo šalį ir tautą, eiti tenai dirbti, kur reikalauja didesnė Dievo garbė. Ypač turėtų mums rūpėti Siberijos ir Rosijos plotai, kur tiek sielų be vadų klaidžioja; Amerika su savo triukšmingu gyvenimu, kur taip lengvai galima apmiršti sielų reikalai, ir visos kitos šalys. Tikiuosi, kad jei tik tikra Evangelijos dvasia tarp mūs viešpataus, nestokos tarp mūsiškių ir tokių, kurie panorės ir tarp stabmeldžių ir klaidžiatikių pasidarbuoti. Tiesa, mes įsidėjome įstatuosna, kad kiek galint vyresnieji stengsis kiekvienam jo šaly darbą parūpinti, bet, man rodosi, kad tai geriausiai bus imti toje prasmėj, kad viena tauta kitos neišnaudotų, neskriaustų, nenustelbtų. Bet vienos tautos broliai turi

[1] cf *Mt* 9, 37 [2] orig min

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

padėti kitai tautai, ypač, kol dar tos tautos // brolių nėra; kitaip mes praplisti visur negalėtume, jei tokia būtų Dievo valia.

Mes turime mokėti pakilti aukščiau už tautinius ginčus ir prietarus, tarnauti visiems lygiai, einant pirmiau tenai, kur didesnė Dievo garbė. Mane tas įstatų punktas visada bailina ir gąsdina, kad mes kiekvienas savo tautiškume neužsidarytume, kad mokėtume ir į kitas šalis, ir pas kitas tautas eiti, kada to reikalauja didesnė Dievo garbė ir Bažnyčios labas. Man ypatingai gerai patinka, kad būtume vien Bažnyčiai atsidavę ir Dievui, o viso ko kito išsižadėję. Mūsų tiesioginis tikslas nėra misijų darbas tarp stabmeldžių, o tik triūsas pačioje Bažnyčioje, neišsižadant, žinoma, ir ano darbo. Užtai gi teisinga, kad siųstume brolius darbuotis savo šalyje kiekvieną. Bet niekad nepamirškime ir visos Bažnyčios reikalų. Žadinkime dvasią, kad kuo daugiausiai pas mus [būtų][1] tokių, kurie ne tik saviškiams, bet ir svetimiems noriai eis tarnauti. Turime pasekti ir čionai pėdomis ano gero Evangelijos Ganytojo, kuris nesiliovė rūpinęsis, kad atvestų į aviją ir anas aveles, kurios dar nepriklauso prie avijos. Ut fiat unum ovile et unus pastor[2]. Reikia karštai melstis, kad tarp mūsų visada viešpatautų toji katalikiška dvasia, kad mokėtume viską apleidę ir visko išsižadėję visur, kur reikia, stoti darban ir kovon ir savo galvas pakloti. Tegul čia mums visada būna šv. Povilas pavyzdžiu. –

Ir šv. Ignotas de Loyola, ir daug daug kitų šventųjų. Da, Domine, nobis spiritum apostolatus, spiritum veri zeli omnes animas amplectentis[3].

Kokių mums žmonių reikia ir kokių žmonių mūsų pašaukimas reikalauja? Žmonių, kurie yra ⌜numirę dėl pasaulio, o pasaulis dėl jų⌝[4]; žmonių – visiškai išsižadėjusių savęs, o vien tik Dievui atsidavusių; žmonių, kurie nusivilkę ir numetę dėl savęs savymeilės ir sugedusios prigimties kailį, yra apsivilkę Kristaus malone ir apsisiautę Jo dvasia;

[1] orig ex err om; U1, U2 *būtų* [2]=Kad būtų vienas ganytojas ir viena avidė (cf *Jn* 10, 16) [3]=Duok, Viešpatie, mums apaštališkos dvasios, visas sielas apimančio tikro uolumo [4] cf *Gal* 6, 14

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

žmonių, kurie atmena, jog Kristus numirė už visus, kad ir tie, kurie gyvi yra, jau nebe sau gyventų, bet už juos numirusiam ir prisikėlusiam (*2 Kor* 5, 15). –

„Niekam neduokite jokio papiktinimo, kad mūs tarnystė nebūtų papeikta, bet visame pasirodykime kaipo Dievo tarnai su didžia kantrybe varguose, budėjimuose, pasninkuose, reikaluose, suspaudimuose, smūgiuose, kalėjimuose, maištuose, darbuose, budėjimuose, pasninkuose, per nekaltybę, išmintį, romumą, meilumą, per šv. Dvasią ir
36 ne // veidmainingą meilę, per tiesos žodį, per Dievo galybę, per teisybės ginklus dešinėje ir kairėje, šlovėje ir nešlovėj, piktame ir gerame garse, 10 nurodomi kaipo suvedžiotojai, tačiau teisingi, kaipo nepažįstami, tačiau žinomi, kaipo mirštantys ir štai mes gyvi esame, kaipo nuplakti, o tačiau nenumarinti, kaipo nuliūdusieji, o tačiau visuomet linksmi, kaipo beturčiai, o daugelį turtingais darantys, kaipo nieko neturį, o viską valdantys“ (*2 Kor* 6, 3-10). Žiūrėkime, kad mes patys dideliais žingsniais žengdami tuo keliu, kurį mums šv. Povilas rodo, skubiai eitume į dangišką mūs tėvynę ir kitus paskui save tuo keliu patrauktume, padėdami jiems, kuo galėdami ir kaip galėdami, visuomet atsižvelgiant į didesnę Dievo garbę. Kad įmanytume, visą pasaulį į dangų pakeltume. Ties Aukščiausiojo kojomis sudėtume Jam auką. Duok, 20 Viešpatie, kad mes toki būtume ir tokia švento uolumo ugnimi degtume visados.

Mes nemanome nei rūbais, nei kitais paviršutiniais ženklais skirtis nuo kitų žmonių. Kunigai nešios taip, kaip nešioja tos šalies, kur prisieina dirbti, rimti dievoti kunigai. Gali išpulti kaip kada ir kunigui pasauliniais drabužiais vilkėti dėl to, kad geriau pasislėpus, kad sėkmingiau pasidarbavus dėl Dievo garbės. Taip pat pasauliniai broliai turi atsižvelgti į rimtus dievotus katalikus to luomo ir užsiėmimo, kurio priedermes jie atlieka. Viso to tikslas, kad lengviau prie visokių žmonių priėjus, kad įnešus Kristaus dvasią į visokių luomų tarpą,

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

kad nesiskiriant nieku nuo kitų viešai, prisiartinus prie visokių žmonių, kad Dievui padedant davus pavyzdį tikro tobulaus, kiek galint, katalikiško gyvenimo, o tie, kurie kunigais yra, ir kunigiško. Rūpinkimės ne paviršutiniais ženklais pasižymėti ir išsiskirti, o tik dvasia, gyvenimo šventumu, tikrai katalikišku grynu mokslu, darbuose sumanumu, priedermių sąžiningu pildymu, Dievo ir artimo meile, darbštumu, tvirtu tikėjimu, uolumu.

Pasigaunant visokių priemonių ir pragumų, ne tiek į tai reikia žiūrėti, ar jie buvo iki šiol vartojami, kiek į tai, ar jie tinka, ar ne, ir kiek tinka Dievo garbei platinti ir sieloms išganyti.

Svarbus yra klausimas, kaip čia geriau sujungus kiekvieno iniciatyvą su paklusnybe. Ypač mūsų gyvenime reikia žmonių, mokančių savistoviai prirei // kus pasielgti ir tai tinkamai, o vėl, antra vertus, *37* mokančiųjų visuomet būti vienuoliu, mokančių sujungti savo iniciatyvą, savistovumą su nuolankiu tobulu paklusnumu, prisitaikymu prie visų. Nekaip išeina, kuomet vyresnysis nori viską patsai daryti, nė vieno prie nieko nenori prileisti, patsai nori kiekvieną menkiausią mažmožį apsvarstyti ir nuspręsti. Vyresnysis turi turėti tiek kuklumo ir nusižeminimo, kad kitus užleistų dirbti, kad tinkamus žmones sau pasirinkęs, jais vaduotųsi, kad kitiems duotų užtektinai liuosybės darbuotis. Nuo žemesniųjų vyresniųjų turi net reikalauti iniciatyvos ir šiokio tokio savistovumo. Patsai gi vyriausias vyresnysis teprižiūri tiktai viską ir visus, testengiasi visiems padėti, visus paraginti, duoti gerą patarimą, į tikras vėžes kiekvieną žmogų ir darbą įstatyti, viską turi jis lenkti ir kreipti taip, kad išeitų kuo didžiausia Dievui garbė, Bažnyčiai nauda, o sieloms išganymas. Dar reikės ne kartą gerai pagalvoti su Viešpaties Jėzaus pagalba, kaip čia gerai suderinus iniciatyvą, savistovumą su nuolaidumu, palankumu, paklusnumu.

Pirmutinis gero vyresniojo privalumas, kad jis būtų kuo labiausiai su Viešpačiu Dievu susivienijęs ne tik per maldą, bet ir atlikdamas

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

reikalus ir darbus dirbdamas. Tad[a] tik jis pakilęs į amžinumo aukštybes mokės kiekvieną dalyką tinkamai įkainuoti, atsverti ir bešališkai nuspręsti, atsižvelgdamas į didesnę Dievo garbę. Tada tiktai mokės kitus pagal Dievo valią valdyti, pats nieko daugiau netrokšdamas, kaip tik, kad Dievo valia visame kame išsipildytų. Vyresnysis privalo stengtis visokių dorybių pavyzdžiu šviesti, patsai pirmutinis pildyti tai, ką kitiems liepia ar įsako. Tada tik jo žodžiai turės svarbą, kada pavyzdžiais bus paremti. Tada tik pavaldiniai jo kalbančio klausys, kada jį matys taip darant ir gyvenant, kaip kalba, kitus moko ir kitiems įsako. Tarp visokių kitų dorybių pirmą vietą teužima karšta Kongregacijos ir jos visų narių meilė, o taip pat mūsų motinos Šventosios Katalikų Bažnyčios ir visų žmonių. Tegul stengiasi būti visiems visu kuo, o už Bažnyčią ir savo Kongregaciją tebūna pasiryžęs prireikus galvą paguldyti. –

Tegul jis taip marina ir valdo savo geidulius, kad jie sukilę niekad
38 proto neaptemdytų, teužlaiko visame kame dvasios // ramybę, bent tenedaro nieko, kol nenurims. Non in commotione Spiritus Dei[1]. Su meilumu ir malonumu tesujungia energiją, reikalingą aštrumą ir dvasios stiprybę. Tenesiduoda, kad kas jį atitrauktų nuo to, kame jaučia, kad bus didesnė Dievo garbė, nuo to, kas gali geriau Dievui patikti. Težengia jis kantriai, su ištverme prie tikslo, nepasiduodamas jokiai baimei dėl pavojų, nenusimindamas dėl kliūčių ir sunkenybių.

3. II. 1911. Tik šiandien tegalėjome atlikti mėnesines rekolekcijas: vis nebuvo kada. Šis mėnesis labai buvo suiręs, daug triukšmo ir visokių reikalų, daug rūpesčių. Už viską nuoširdžiai sakau Dievui ačiū; tegul Jo šventa valia visame kame būna, tegul viskas išeina didesnei Jo garbei. Jei malones taip noriai priimu iš Jo tėviškų rankų, kodėl gi nepriimčiau ir kryžių, ir rūpesčių. –

Pasiketinimas lieka tas pats, kuris buvo: savęs kaskart labiau išsižadant, su V.[2] Dievu vienytis.

[1] =Dievo Dvasia yra ne sukrėtime (cf *1 Kar* 19, 11) [2] =Viešpačiu

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1911 II 5

5. II. 1911. Vyresnis turi labai saugotis, kad, kur nereikia, nepasiduotų visokių įtekmingų žmonių norams ir prašymams. Vienas norėtų pasukti namą arba Kongregaciją į vienas vėžes, kitas į kitas; vienas vieną darbą perša arba primesti nori, kitas kitą. Vienas norės, kad jam vieną brolį kokiam nors darbui duotum, kitas norės kito brolio ir t. t. Jeigu, kur nereikia, vyresnysis būtų per daug nuolaidus, kaip bematant pašaliniai žmonės, kad ir kuo geriausių norų vedami, jam visą namą išblaškytų ir suardytų, įstumtų jį į darbus, kurių nenorėjo dirbti, kurių nebepakeltų. Taigi reikia mokėti laikytis savo, eiti savo vaga. Darbai nepabėgs, dirvos darbui nepritrūks, kad tik tinkamų žmonių turėtume. Renkantis sau darbus ir uždavinius reikia atsižvelgti ne tiek į visų žmonių prašymus, kiek į didesnę Dievo garbę, Bažnyčios naudą ir sielų išganymą, o taip pat į savo brolių gabumus ir pasiruošimą. –

Pamačius, kad kuris brolis gerai darbuojasi kokioje nors dirvoje, kad jam darbas tenai vyksta, nereikia skubintis jis iš ten atitraukti, kad ir kažin kaip kiti to brolio prašytų ir norėtų, jei didesnė Dievo garbė neverčia kitų paklausyti.

Labai gerą patarimą suradau beskaitydamas šv. Ignoto gyvenimą. Tą patarimą jis yra suteikęs dviem savo broliam, siųsdamas juos į žmones: patariu judviem su visais žmonėmis, o ypač su sau lygiais ir < žemesniais kal // bėti nedaug ir tai pirma gerai apmąsčius, ką kalbėti, 39 klausyti domiai, ligi galui, kol kalbantysis visko neišpasakos, ką buvo norėjęs pasakyti. Tada duokite jiems trumpą, aiškų atsakymą, tokį, kad kiek galėdami užkirstumėte iš anksto kelią priekaištams ir prieštaravimams. Atsisveikinimas su žmonėmis tebūna trumpas, bet mandagus.

Kalbėdami su žmonėmis, ⌈būkime visiems viskuo[11]: kiek galima, prie žmonių taikykimės, prie jų būdo įpročių: – su gyvo būdo, būkime gyvesni, su lėtais –[2] lėtesni ir rimtesni. Bekalbėdami rūpinkimės gerą

[1] cf *1 Kor* 9, 11 [2] orig ,

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

mintį pakalbėti, sumanymą, kokio darbo reikalą, paraginti prie gero, žmogaus širdį pakreipti prie prakilnesnių daiktų, prie Bažnyčios, prie Dievo. Kalbėdami nepamirškime, kad kiekvienas mūsų žodis, kiekvienas pasakymas gali būti viešai paskelbtas, ypač tai privalome atsiminti, taikydami supykusius žmones.

Mes santykių su žmonėmis negalime išsižadėti; mes net turime žmonių ieškoti, prie jų artintis, kad juos paskui prie Dievo patraukus ir į darbą įtraukus dėl Bažnyčios. Ber reikia išmanyti, kaip ir kada su kuo susipažinti ir susiartinti. Ir prie to dalyko negalima aklai eiti, bet reikia viskas iš anksto apmąstyti, kiek galima, su kitais broliais sutarti, žodžiu, reikia protingai prisiruošti. Vengti žmonių negalime, bet turime žiūrėti, kad tarp žmonių neskęstume. Ir čia atsižvelgimas į Bažnyčios labą ir Dievo garbę turi mūsų žvilgsnius valdyti. Visur ieškokime Dievo ir Jo didesnės garbės, Bažnyčios naudos ir labo; tarp žmonių būdami, ypač jų sielų reikalais rūpinkimės; būdami gi namie, tarp savųjų, ypač sielos žiūrėkime ir stenkimės tobulybėj pažengti. Kuomet liausimės savo siela ir jos pažanga dvasiniame gyvenime rūpinęsi, iš tikrųjų nesirūpinsime tuomet kaip reikiant nė kitų žmonių sielų išganymu, nė Bažnyčios gerove, nė nežiūrėsime visame kame didesnės Dievo garbės, o tik ieškosime savęs, savo ištaigų ir garbės. Mums krintant žemyn, kris mūsų darbai ir sumanymai, viskas nueis niekais.

Mes esame pasiketinę su pagalba organizuotų geros valios žmonių darbuotis dėl Bažnyčios. Už tai, kiek galint, kiekvienas mūsų privalėtų išmokti susirinkimuose vesti tvarką, vadovauti ir viešai kalbėti. Reikia mokėti klausyti kitų kalbant, reikia stengtis susekti ir sugriebti jų mintį, atspėti ir pagauti jų tikslą, jų norus ir siekimus. Klausyti kitą reikia ramiai, nesi // karščiuojant, valdant save, kad neparodžius jokio susierzinimo, o net ir kokio didelio džiaugsmo taip, kad iš veido negalėtų kiti atspėti mūsų minčių ir pažvalgų. Saugotis, kad nekartojus to kitais žodžiais, ką kiti jau yra pasakę. Kalbėti trumpai ir aiškiai. Kalbant

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

reikia paduoti, kiek galint, privadžiojimus ir už sumanymą, ir prieš jį, įrodant kiekvienų vertę, kad nepasirodytume ėsą vienpusiški. Nuo katalikų mokslo ir dėsnių niekad nenusileiskime; jei pasirodytų, kad kur negalima viešai išstojus ginti katalikiškų savo nuomonių, kad nesukėlus negerų geidulių ir dar labiau visko nepagadinus, geriau patylėti tenai ir dvasioje melsti Dievą, kad pats viską atitaisytų. Bet kur galima ir kiek galima, nereikia slėptis paskelbti katalikų vardas, ginti katalikų mokslas ir visas gyvenimas ir sutvarkymas šv. Bažnyčios. Ypač reikia saugotis, kad kalbant nė vieno asmens neįžeidus ir nepalietus; reikia būti kuo mandagiausiam. Savo nuomonių reikia laikytis, bet dėl kitokios nuomonės žmonių turėti kuo didžiausią meilę. Tik giliu savo įsitikinimu, tik tvirtu tikėjimu, tik meile, karšta širdimi patrauksime kitus prie Dievo ir tiesos, o ne barniais, užsipuldinėjimais, užgauliojimais, įžeidimais. Ypač ginčuose dėl nuomonių skirtumo saugokimės, kad nepamirštume, kokios dvasios ir kieno dvasios privalome būti valdomi. Ar ne Kristaus? Veizėkime, kad neužsipelnytume Kristaus papeikimo: nescitis cuius spiritus estis[1]. Ruošiant kokius susirinkimus, reikia iš anksto prirengti dienos tvarka[2], sumanymų ir diskusijų punktai, reikia parinkti žmonės kiekvienam diskusijų punktui išdėstyti ir paaiškinti, kad viskas būtų tvarkingai vedama, kad posėdžiai niekad per ilgai nesitęstų ir be reikalo kitų nevargintų, ir jiems laiko negaišintų.

Nuvykę mūsiškiai, kad ir trumpesniam laikui, į kokią nors vietą tegu nepraleidžia jokios progos, kur galėtų žmonėms kame nors patarnauti, padėti, ką gerą padaryti, prie gerų daiktų paraginti, prie Dievo pakelti. Patys teieško progos būti kitiems naudingi. Kunigai tegu noriai klauso išpažinti[s][3], skelbia Dievo žodį, moko katekizmo vaikelius ir suaugusius, laiko su kitais rekolekcijas ir t. t. O pasauliečiai taipgi kuo galėdami tetarnauja žmonėms, prie Dievo juos traukdami. Kunigai, klausydami išpažinties, tenepamiršta, kad tai, ką jie penitentams

[1] =nežinote, kokios esate dvasios (V *Lk* 9, 55) [2] orig man cor fl *-ą* [3] orig fl mut

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

41 savo į ausį šnibžda, gali paskui būti visam pa // sauliui apgarsinta ir apskelbta. Tesaugojasi, kad savo penitentus, užuot prie Dievo patraukus, nenorėtų prie savo asmens patraukti. Meilė ir tikras gailestingumas teviešpatauja nuodėmklausių širdyse ir ima viršų ant visų kitų jausmų. Jų troškimas tebūna žmogų pakelti prie Dievo kuo aukščiausiai. Kiek galėdami, tesistengia ne vien nuodėmių duoti išrišimą, bet ir suteikti žmonėms dvasišką vadovybę. Ir vienuolyne reikia saugotis kaip ugnies tuščios garbės, ir į vienuolyną sugeba ambicija ir puikybė įsibrauti, prisidangstydama gerų darbų ir tikslų skraiste. Už tai mes prieš Dievą priesaika esame pasižadėję vengti garbių vietų ir 10 išaukštinimų. –

Piktasis prisidangstydamas gero skraiste siūlo geras vietas kai kada, rodo, kad toje vietoje kažin kiek gera galėtum padaryti. Sąžinę net drumsčia stengdamasis įkalbinėti, kad tos vietos nepriimdamas arba nuo jos atsisakydamas kažin kokius nuostolius ir Bažnyčiai, ir sieloms gali padaryti. Reikia veizėti, kad nesiduotume suvedžioti mus piktai dvasiai. Bene tik toje garbioje vietoje gali darbuotis. Eidamas paskui Kristų, laikydamasis savo Įstatų, pasiduodamas savo Valdžiai tikrai daug daugiau gero padarysi. –

Jei mes imtume siūlomas garbės įtekmingas vietas, veikiai mūs 20 Kongregacija iširtų. Vienas apimtų vieną vietą, kitas kitą ir t. t., pasijustume, kad jau nėra kam Kongregacijos žiūrėti ir joje dirbti. Kandidatų į įtekmingas garbės vietas, nesibijokime, niekad pasauly nestokos. Mes žiūrėkime, kad stovėtume šalia Kristaus, gyvenusio neturte, paklusnume, sunkiam darbe, pažeminimuose, išniekinimuose, varguose, kentėjimuose; ir paskui Jį eidami, ir šalia Jo stovėdami, stenkimės tas vietas, kur kiti nemaloniai dirba, apimti, vietas kuo labiausiai apleistas, pralaimėtas, paniekintas. Žiūrėkime, kad mes į tas žemiausias žmonių akyse ir prasčiausias vietas, užtektinai kandidatų išauklėję, suteiktume. Kaip kiti laiko sau per didelę garbę į aukštas

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

vietas iškilti, taip mes laikykime per didžiausią Dievo malonę pakliūti į tas vietas, kur reikia savęs didžiausio išsižadėjimo, kur daugiau reikia vargti ir kentėti dėl Jėzaus, kur daugiau reikia pakelti darbų ir vargų, išniekinimo, pažeminimų, neturto ir t. t. Veizėkime, kad į tas vietas tarp mūs niekad nebūtų stoka kandidatų, kurie pats į jas veržte veržtųsi. Jėzau, duok mums tą didelę malonę... Vyresnieji privalo ir patys gintis, ir savuosius ginti nuo visokių garbių aukštų vietų. // Mano gilių giliausias įsitikinimas, kad mes kiekvienas eidami Jėzaus Kristaus pėdomis, nusižeminusio, gyvenančio neturte, savęs išsižadėjusio ir t. t. daug daugiau gero padarysime Bažnyčiai, negu apsiimdami aukštas vietas, o jau neduok, Dieve, kad mūsiškiai sutiktų priimti garbės ženklus arba garbius titulus. Tuose dalykuose reikia griežtai elgtis pagal Įstatus ir Instrukcijas. 42

Ne tik reikia gintis nuo visokių garbių, kurios mūsiškius suvaržę laikytų, bet ir nuo visokių darbų, kurie trukdytų mums eiti prie tikslo, tarnauti didesnei Dievo garbei ir Bažnyčios naudai. Ypač reikia saugotis, kad nepaskęstume visokiose moterų kongregacijose, brolijose ir t. t., apsiimdami joms nuolatos vadovauti. Toksai vadovavimas taip visą laiką žmogaus paima ir taip jo protą apsunkina, kad jis jau beveik jokio kitokio darbo nusitverti nebegali. Vienuolijų vyresnieji tai yra prityrę, o ir man pačiam teko tai patirti. Daugių daugiausia galėtume sutikti atlaikyti moterims rekolekcijas arba būti nepaprastu nuodėmklausiu, bet ir tai su žinia vyresniųjų, veizint, kad tie darbai mus neatitrauktų nuo sunkesnių darbų ir uždavinių. Už tai turėtume, kiek galėdami, stengtis visuomet tarnauti vyriškai jaunuomenei, ar tai sodžių, ar tai miestų, ypač tai, kuri aukštesnėse mokyklose lavinasi. Taip pat reikia noriai apsiimti tarnauti vyrams, ypač inteligentams, jų kuopoms ir draugijoms. Jei prašytų mus laikyti rekolekcijas kunigams, seminarijose klierikams, tai viską metę turėtume skubėti tarnauti, taip man rodosi. Taipgi noriai apsiimti privalome dvasiškame

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

gyvenime vadovauti kunigams, kiek tik panorėtų.

Šv. Ignotas kiek galėdamas teisindavo savo priešus ir jiems dovanodavo viską, už blogą dar geru atmokėdavo, bet kur reikėdavo, mokėjo ginti savo gerą vardą ir savo teises. Ypač norint dėl kitų gero viešai darbuotis, reikia daboti savo geras vardas; reikia mokėti ir savo teises apginti, kada to reikalauja didesnė Dievo garbė ir sielų nauda.

Žiburys nežibės, jei nebus jame žibalo. Evangelijos skelbėjas nebus ⌈pasaulio šviesa⌉[1], nebus dvasiška jėga patraukiančia prie Kristaus, vedančia į kovą dėl Bažnyčios, stumiančia žmones į darbą, jei jo širdyje nedegs uolumo ugnis, neklestės dorybės, nebus šventumo. //

43 Reikia žiūrėti į Bažnyčios priešus, pažinti jų tikslai, norai, siekimai, pažinti jų kovojimo būdas, priemonės, kurias kovoje vartoja, paskui viską protingai apgalvojus, stoti drąsiai į kovą ir darbą tenai, kur priešų daugiausia, ginti tas vietas, kurios labiausiai puolama. Man rodos, kad priešų užsipuldinėjimai ant mūsų tikėjimo ir Bažnyčios, šmeižimai, iškreipimai, visoki melai ir t. t. niekad nereikėtų palikti neatrėmus, nesumušus, neįrodžius netikrumų ir netiesos. Žinoma, tai reikia daryti ne dėl to, kad pažeminus priešus, o tik kad tiesa imtų viršų ir kad patys mūsų priešai apsišviestų ir susiprastų, ir prie Dievo grįžtų. Ir čia turi rūpėti priešų sielos išganymas, o ne priešo pažeminimas, pajuokimas, sukirtimas.

6. II. 1911. Mūsiškiai ir tie, kurie su mumis eis išvien, visur tepasirodo aiškiais katalikais ir priešais ne asmenų ir žmonių, o tik klaidingo mokslo ir nuomonių. Nemanykime, kad mes, nusileisdami prieš klaidas, joms pataikaudami arba net ir pašvęsdami vieną kitą tikrosios tiesos dalelę, ką nors patrauktume prie katalikystės. Tik paduodami žmonėms tikrąją tiesą, mūs šventą katalikišką tikėjimą visam platume, visam pilnume, visoje grožėje ir skaistume, galėsime juos patraukti prie mūs Bažnyčios. Svarbus daiktas mokėti gerai kovoti dėl tiesos.

[1] cf *Mt* 5, 14

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1911 II 6

Taip reikia mokėti ginti tiesą, kad net jos priešai, jeigu būtų prie to, išeitų įsitikinę, kad ginantis tiesą yra jiems pilnas meilės ir pagarbos. Reikia saugotis, kad nepasakius ko nors, kas priešą įžeistų, užgautų, jam širdį užduotų, nes tada jį atgrasintume nuo Bažnyčios. Net ir apie klaidas kalbant, reikia saugotis, kad nekalbėjus su panieka, kad nepašiepus. Geriau čia bus išdėsčius katalikų mokslas visoje skaistybėje ir jį parodžius, iš ko savaime išeina, kad kitokis mokslas yra netikras. Man vis išrodo geresnis pozityvinis darbas, negu negatyvinis. Reikia labai saugotis visokių naujų nuomonių ir mokslų: nesekti tuojau paskui kas nauja, bet gerai žiūrėti, ar sutinka su senąja katalikiškąja tiesa. Bet, antra vertus, vėl nereikia per daug skubintis, kol dar neaišku, pasmerkti visa tai, kas nauja, jei to Bažnyčia dar nepasmerkia. Reikia būti atsargiam, tirti dalykas, šviestis ir laukti, kol Bažnyčia duos nurodymą, kaip žiūrėti į tą ar kitą daiktą. Bet iš to neišeina, kad nesiimtume nagrinėti naujus mokslus ir aiškinti, ir išrodyti, ar // jie sutinka su senąja *44* katalikų tiesa. Tik nereikia karščiuotis ar aklai dalyką imti, bet bandyti, ar naujas mokslas sutinka su katalikiškąja tiesa. Probate spiritus[1]. <

Jei kur rastųsi keli mūs broliai išsiųsti kur nors, tegu visada iš vakaro arba anksti rytą tariasi tarp savęs, kaip dieną naudingai ir gerai praleidus, kas ir kokius darbus turi atlikti ir t. t., kad negyventų niekad be tvarkos ir darbų plano.

Būtinai reikia užvesti pas mus tas paprotys, kad kiekvienas mūs brolis kartas nuo karto (kas savaitę arba dvi savaiti) melstų savo admonitorių arba kitą rimtą brolį, kad šis jam visus jo apsirikimus, klaidas, netaktus gyvenime, darbe, kalboje, apsiėjime su žmonėmis atvirai išrodytų. Tikrai tai būtų didžių didžiausias prieteliškas patarnavimas. Patsai žmogus ne visada pamatai ir pastebi savo apsirikimus; o kad ir matai, tai tankiai lyg pro pirštus, lyg nenoromis. Kiti gi iš šalies į mus žiūrėdami, geriau mus pamato ir pažįsta. Kada jie mums parodo kokią

[1] =Ištirkite dvasias (cf *1 Jn* 4, 1)

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

klaidą, tada mes geriau ir smarkiau į ją akį atkreipiame. Tai paskatina mus pasitaisyti. –

Man rodos, būtų gerai toji taisyklė pasistačius, kad vienas brolis viską, [ką][1] žino ir mato ar bloga, ar gera apie kitą brolį, viską papasakotų perdėtiniui. Perdėtinis tada suimdamas visa tai galėtų tikrai gerai valdyti ir pataisyti kiekvieną pavaldinį. Man rodos, jei iš tikrųjų norime tobulintis, Dievui tarnauti, šventi būti, tai noriai turime priimti tokį patarnavimą ar tai nuo lygių sau, ar tai nuo vyresniųjų. Už ką gi gali būti kitam žmogui dėkingesnis, jei ne už tai, kad jis tau akis atidaro, parodo apsirikimus, nuo bloga saugoja, o veda į gerą kelią, prie Dievo. –

Da nobis, Domine, hanc sanctam simplicitatem, humilitatem, cordis rectitudinem, hanc bonam voluntatem[2].

Stenkimės pažinti savo gadynę, suprasti ir atjausti savo laikų žmones su jų norais, troškimais, siekimais ir tikslais. Kiekviena gera mintis tesuranda iš mūs pusės pritarimą, kiekvienas geras sumanymas – paspirtį, kiekvienas geras darbas ar veikalas – palaikymą ir pagyrimą, kiekviena bėda ir vargas – užuojautą ir pašalpą, kiekviena gi klaida tegu, į mus atsimušus, kaip jūros vilnis į uolą, susimuša, pasiskaido ir pranyksta, o kiekvienas blogas darbas ir blogos pastangos[3] [...] //

45 Norint pastatyti gražų tobulybės rūmą, reikia, pagal asketų mokslą, padėti tvirti nusimarinimo ir nusižeminimo pamatai (mortificationis et humilitatis[4]).

Šv. Ignotas de Loyola gebėdavo kalbėti savo broliams: „Tada iš tikrųjų mane imtų baimė, kuomet žmonės liautųsi užsipuldinėję ant mūs vienuolijos[5] ir ją persekioję. Tai būtų ženklas, kad jau mes esame sutingę ir netarnaujame kaip reikiant Viešpačiui Dievui, kad pasaulis ir nelabasis net neatsižvelgia į mus ir leidžia mums ramiai ilsėtis“. Reikėtų tai ir mums atsiminti. Kas tik pradės uoliai darbuotis dėl Dievo

[1] orig vid ex err om [2] =Duok mums, Viešpatie, tokio švento paprastumo, nuolankumo, širdies tiesumo, tokios geros valios [3] orig p ill; U1 *sudiužta*; U2 *išnyksta* [4] =apsimarinimo ir nusižeminimo [5] man add fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

ir Bažnyčios, tam nepritruks sunkenybių, o net ir persekiojimų. Kaip pasaulis į mus žiūri, kaip su mumis apsieina, turėtų būti mums primenantis ženklas, ar mes tikrai einame Kristaus pėdomis. Nereikia nusiminti dėl sunkenybių ir persekiojimų, tik džiaugtis ir Dievą garbinti, kad esame verti nors kiek nukentėti dėl Jo vardo ir dėl Jo šv. Bažnyčios. Ištikus kokioms nors kalboms, persekiojimams, priekaištams, dar labiau reikia saugotis, tirti save, ar nesame kame nors nusidėję, dar reikia stengtis tobuliau gyventi, bet neapsileisti darbe, o tik dar uoliau dirbti. Duok, Viešpatie, kad piktosios dvasios įnirtimas ir siutimas, kad sugedusio pasaulio pašiepimai ir persekiojimai – niekas mus neiškreiptų ir neišvestų iš tiesos kelio ir kad niekad neatitrauktų nuo pradėtų dėl Tavo garbės darbų ir neatgrasintų, ir kad niekad mūs uolumo ugnies neužslopintų. Duok, Viešpatie, kad augant Tavo švento vardo priešų narsumui, einant didyn visokioms sunkenybėms ir priešingumams, ir pinklėms, ir žabangoms, kiltų, augtų ir stiprėtų drauge ir mūsų uolumas, narsumas, sumanumas, išmintis, drąsa ir patvara. Tebūna mūsų obalsis: Omnia possum in Eo, qui me confortat[1]. Duok, Viešpatie, kad visokiose audrose, kurias nelabasis ir sugedęs pasaulis prieš mus sukels, užlaikytume ištvermę, nieku nepajudinamą ramybę, kad juo labiau mus persekios ir plaks, juo labiau prie Tavo Mieliausiojo Sūnaus Jėzaus Kristaus glaustumės, juo su didesniu pasitikėjimu po Marijos Nekaltai Pradėtos Panelės globa bėgtume.

13. II. 1911. Nebus patvarūs mūs veikalai nei įstaigos ir netarps, jei į jų pamatus nepadėsime nusižeminimo dorybės. Tenai mums geriau klosis ir // pavyks, kur nueisime nusižeminimo keliu ir kur pradėsime 46
darbą be triukšmo ir nuo maža, o paskui jį platinsime ir plėtosime, ir auginsime kaip kokį grūdą, ir tobulinsime. Kur nors nuvykę, geriausia bus, jei pradėsime darbą nuo maža, ramiai, nesigarsindami, kur pradėsime darbą nuo vargdienių, nuo mažų, vaikelių, nuo didžiausių tamsuo-

[1] =Visa galiu Tame, kuris mane stiprina (*Fil* 4, 13)

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

lių, nuo labiausiai apleistų; o paskui pamažu, šaknis įleidę, stengsimės, kad mūs darbai augtų ir kerotų, apimdami kad ir plačiausią dirvą dėl didesnės Dievo garbės. Kad ir kur siūlytų mums aukštas ir svarbias įstaigas, nesipulkime godžiai ant jų, neimkime, jei neturime prirengę tam tikrų, tinkamų žmonių joms vesti, geriau nuo mažo pradėjus eiti tobulyn, negu, įstaigas garsias ir svarbias apėmus, nekaip jas vesti arba net ir darbą gadinti. Reikia mokėti, apimant darbus, sapere ad sobrietatem[1]. Kaip pavienis žmogus, taip ir visa bendrija turi veizėti, kad per daug ant savęs neapsikraujant darbų nesukluptų ir sveikatos neprastotų. Tada gali pasidaryti, kad, kaip pavienis, taip ir bendrija niekam nederės.

16. II. 1911. „Christum a me tollere nemo potest."[2] Ne visų atmenama, kad ne tik reikia mylėti, bet kad dar reikia ir mokėti mylėti Dievą ir Bažnyčią. Yra motinų, kurios labai myli savo vaikelius, bet neprotingai ir netikusiai. Tokia savo negera meile jos ne tik kenkia vaikeliams, kai kada iš šio pasaulio taip bedarydamos savo vaikelius išvaro. Yra katalikų, kurie labai myli Bažnyčią ir katalikystę, bet taip nesumaniai ir netikusiai, kad daug daugiau kenkia, negu gero padaro.

17. II. 1911. Sakoma: Būk toks, koks nori kitiems rodytis, ir būsi geras žmogus. –

⌈Kas tau malonu, ir kitam daryk, o kas tau nemiela, ir kitam nevelyk[3]⌉[4].

4. III. 1911. Jau kelios dienos, kaip esu atlaikęs mėnesines rekolekcijas. Neturėjau kada mintis pasižymėti šitoje knygutėje. Pasiketinimai likosi tie patys, tik dar pridedu, kad stengsiuosi dažniau atsižvelgti į Jėzų, nešantį kryžių ir kenčiantį ant kryžiaus, kad aukosiu Viešpačiui Jėzui Kristui savo darbus, nemalonumus ir kentėjimus, kaipo atgailą už savo ir viso pasaulio nusidėjimus. Viešpatie, suteik man atgailos dvasią, kad nors mažumą atkentėčiau už visus savo praėjusio gyvenimo sunkius ir didelius nusidėjimus. Viešpatie, duok man gausias ašaras, kad apverkčiau savo sunkius ir gausingus prasižengimus. //

[1] =blaiviai apie save manyti (*Rom* 12, 3) [2] =Niekas negali atimti man Kristaus (cf *Rom* 8, 35-39)
[3] =nelinkėk [4] cf *Mt* 7,12; *Lk* 6, 31; *Tob* 4, 16

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1911 III 5

5. III. 1911. Žmoguje valią vedžioja protas. Protas suklysdamas 47
suklaidina ir valią. Mintis turi įtaką į visą mūsų gyvenimą. Jei mintys sugenda, susidrumsčia, susipainioja, tai visas gyvenimas pradeda gesti. Kažin ar ne didžiausia mūsų gadynėje nelaimė, tai protų išklydimas iš tikros tiesos, iš tikėjimo kelio, – tai minčių srityje baisi suirutė ir sumišimas. Kad atitaisius tą blogumą, reikia ir patiems įgyti tikras, katalikiškas mokslas, pažinti gerai, pilnai, visapusiškai tikėjimas, paskui reikia stengtis ir kitų protai ta tikėjimo šviesa apžiebti. Minčių atitaisymas turėtų būti vienu iš svarbiausių mūsų rūpesčių. Šiandien reikėtų apaštalavimo darbas, tikėjimo skelbimas, platinimas ir apgynimas, taip sakant, supopuliarizuoti. Reikėtų į tą darbą įtraukti platesnes žmonių mases. Taip, kaip yra visokių labdarybės įstaigų, ir tokios daugybės žmonių į jas yra įsirašiusios, taip pat turėtų būti ir tikybos platinimo, mokymo ir gynimo įstaigos, ir taip reikėtų į tas įstaigas patraukti kuo plačiausias žmonių minias. Šiandien dėl katalikiškos pasaulėžiūros kova verda visur ir tarp visokių žmonių sluoksnių. Kunigas negali visur aprėpti, kad ir norėtų. Turi pagalbon dvasiškiams ateiti pasauliečiai, prisidėti prie svarbių svarbiausio darbo – tikro katalikiško mokslo skelbimo. Taigi, tarp kitų katalikiškų uždavinių, turėtų mums ypač rūpėti tikybos platinimas ir gynimas su pagalba pasauliečių žmonių. Būtų galima steigti tam tikras brolijas, draugijas, įstaigas. Būtų galima prirengti ir tam tyčia išlavinti tikėjimo skelbėjos ir skelbėjai; jie galėtų [įeiti][1] visur: į pavienius namus, į dirbtuves, į visokias įstaigas ne tik pas tikinčius, bet ir netikinčius, ne tik pas katalikus, bet ir nekatalikus, – ir visur jie galėtų įnešti tikrą mūsų šv. tikybos šviesą ir tikrą krikščioniškų dorybių pavyzdį parodyt. Tarp tarnaičių, tarp mokytojų, tarp darbininkų, amatininkų, ūkininkų būtų galima įsteigti kokios draugijos: žmonių, man rodos, visur rastųsi užtektinai. Reikia į tą darbą įtraukti platesni žmonių būriai. Qui testamentum legis habet, exeat post me[2].

[1] orig vid ex err *įnešti*; U1 *įeiti*, U2 trans [2] =Kurie turi uolumo įstatymui, tegul išeina paskui mane (*1 Mak* 2, 27)

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Kas myli Dievą ir Bažnyčią, kam rūpi Dievo garbė ir mūsų šv. Bažnyčios tarpimas, teeina į šventą kovą dėl Dievo ir Bažnyčios.

6. III. 1911. „Ne Įstatymo klausytojai yra teisūs pas Dievą, bet Įsta-
48 // tymo pildytojai bus išteisinti“ (*Rom* 2, 13). Kaip bloga kitus gerai mokinant, pačiam blogai gyventi (*Rom* 2, 17-24).

Kiekvienas narys turi mokėti gerai ir nuodugniai nors vieną kokį daiktą, kad būtų tame dalyke draugijoje, visuomenėje ir Bažnyčioje jėga, visiems kitiems atspirtis; žinoma, kiek galint, kiek gabumai leidžia, vis tiek ar tai būtų mokslo šaka, ar įstaigų vedimas ir tvarkymas, ar pamokslų sakymas, ar rekolekcijų vedimas, ar pastoracija, ar koks 10
amatas, arba šiaip koks nors darbas. –

Toksai žmogaus išlavinimas vienoje kokioje šakoje turi vertę ne tik dėl draugijos, bet ir dėl paties išsilavinusio žmogaus. Čia galima pritaikyti Šv. Rašto žodžius: ⌜Kas yra ištikimas mažesniuose daiktuose, tam Dievas suteikia malonę ir prie didesnių⌝[1]. Išsilavinęs viename dalyke, moka, reikalui atėjus, imtis ir prie kitų daiktų. Toksai žmogus greičiau tampa gyvenimu pakakintas. Nelaimingas žmogus, kuris jaučiasi nieko nemokąs, nieko negalįs. Kuris neturi sau pasiskyręs ir pasirinkęs jokio tikro darbo. Jis pats dažnai nesižino už ko griebtis, ką nusitverti. Juo savo darbą labiau apribosi, tai juo labiau prie jo priprasi, 20
juo labiau į jį įsigilinsi. Pats darbas tada tau pasidarys malonesnis, galėsi nuvaryti gilesnę vagą Bažnyčios dirvoje.

7. III. 1911. Reikia pirmiausiai stengtis kiekvieno mūsų nario, kiek galint, asmuo išlavinti ir ištobulinti, sužadinant ir sukeliant jame įgimtus ir viršprigimtus gabumus ir dovanas, atsižvelgiant į žinomą darbą, kurį jam prisieis dirbti, į uždavinį, kuriam jis žada pasišvęsti ir t. t. Be to, dar reikia kiekvienas lavinti kokioje šakoje ypatingu būdu. Tik per šventus, ištobulintus, išlavintus, turinčius vertę asmenis testengsime palaikyti ir pakelti mūsų pačių Draugiją ir tik per tokius asmenis

[1] cf *Mt* 25, 21

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

padarysime įtaką į žmones. Bet šalia to tikslo, lavinant brolius, turi būti varomas dar ir kitas tikslas, tai yra, kad su taip išlavintu ypatumu, asmeniškumu drauge ir kuo geriausiai ⌜pri[si]rengtų prie draugijinio⌝[1], bendro gyvenimo vienuolyne, kad mokėtų išvien su kitais gyventi ir dirbti. Tik toks lavinimas ir prirengimas kiekvieno nario prie bendro gyvenimo, belavinant kiekviename ir jo ypatiškumus, pravertės vienuolijai, jos nesuardys.

Mes nesame pasiketinę atsiskirti visiškai ir užsidaryti nuo žmonių, apsitverti aukštomis sienomis, įsivilkdinti į kokius nors ypatingus rūbus, // vien tik maldai pasišvęsti. Mes ketiname gyventi maldingu, *49* viduriniu dvasišku gyvenimu, bet drauge veikliu, darbiu, intensyvišku gyvenimu. Mūsų pavyzdys tebūna Jėzus Kristus, ne tik ramiai dirbantis Nazareto namely, ne tik Kristus save varginantis, badaujantis per 40 dienų dykavietėj, ne tik Kristus, praleidžiantis naktį besimelsdamas, bet ir Kristus dirbantis, verkiantis, kenčiantis, Kristus tarp minių, Kristus, aplankantis sodžius ir miestus, aplankantis nusidėjėlius, prasčiokėlius, lygiai kaip ir mokytus, teisingus ir turtuolius, Kristus, mokantis ir atremiantis parizėjų priekaištus, Kristus, ieškantis paklydusios avelės, Kristus kenčiantis, persekiojamas, kuriam prisieina slapstytis, kad išvengus priešų neapykantos. Mes ketiname kaipo į pavyzdį atsižvelgti į šv. Povilą apaštalą, jo veiklųjį gyvenimą, į jo drąsą ir narsumą. Kur tik būsime, kad ir kalėjime, ištrėmime, ten skelbti Kristų ketiname ir neatstoti nuo mūs gyvenimo būdo. Nežinia, kas mus gali gyvenime sutikti, koki vargai ir persekiojimai dėl Kristaus. Turime prie visko būti pasirengę. Taigi reikia mums žmonių pilnų energijos, veiklių, savystoviai mokančių pasielgti, apžiūrių, mokančių gyventi, mokančių prireikus sau duoną užsidirbti, mokančių žiūrėti protinga, dievota akimi į šį pasaulį ir žmones, niekad neišsižadančių savo tikslo ir uždavinio, visur ir visada prie jo dvasios einančių iki galo, iki mirsiant, iki

[1] orig *prirengtų prie draugijinio*; U1 *parengtų draugijiniam*, U2 *prirengtume prie bendruomeninio*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

su Dievu amžinai susivienysiant. Reikia tokių žmonių, kad jei kurį iš namų išvarytų pasauliškės valdžios, nubogintų kur ištrėmiman, kad jis mokėtų tuoj vėl ant kojų stoti, sutvarkyti savo gyvenimą, rinkti ir spiesti apie save žmones; kad jis ir vienų vienas kur patekęs mokėtų, kaip tikram vienuoliui pridera, gyventi, eiti pačiam prie Dievo ir kitus paskui save vesti ir traukti; kad ir jis pats nė kiek neapsileistų ir neatšaltų savo pašaukime, bet dar ir kitose sielose sužadintų aukštesnius jausmus, pašaukimą. Nors esame pasiketinę pirmiausiai tarp savo tautos kiekvienas darbuotis, bet apimant tikrai katalikiška širdimi visą katalikystę ir visą pasaulį. Jei kur kitur Dievo valia, aplinkybės, vyresnieji mus nusiųstų arba pasauliškės valdžios nuvarytų, turime ir ten stoti darban, išmokti vietines kalbas, įeiti, įsigilinti į vietinių žmonių norus, geismus, dvasią, // reikalus, atsiduoti jiems visa širdimi taip, kaip savo tikriems broliams, ir toliau varyti Kristaus darbą. Si vos persequentur in sua civitate, fugite in aliam, et evangelizate in alia[1]. –

Taigi turime lavinti savo broliuose individuališkumą, bet geroje prasmėje. Mokinti juos turime, antra vertus, taikytis prie Įstatų, tvarkos, prie kitų brolių, pasiduoti su didžiausiu nuolankumu vyresniųjų vadovavimui. Bendras labas, bendri darbai ir reikalai, bendrų įstaigų vedimas ir tarpimas, Dievo didesnė garbė, sielų didesnis ar vienam, ar kitam dalyke reikalas, ypač sielų išganymo reikalas, Bažnyčios reikalai turi visada imti viršų, turi kiekvieno individuališkumui nutiesti ribas. Individuališkumas bus naikinančia[2] jėga, jei jo nevaldys ir netvarkys savęs išsižadėjimo, nusižeminimo, visiško Dievui ir sielų išganymui atsidavimo, savo vienuolijai ir jos vyresniajam pilnos paklusnybės dorybės. Jei mūsų vienuolija nelavins brolių, neauklės jų asmeniškumo, individuališkumo, tai turės būrį žmonių be vertės, kaip avių, bus panaši į smilčių krūvą, kur grūdas prie grūdo nesulipyti, nesuklijuoti, menkai tarp savęs skiriasi. Bet jeigu tik vienetas[3] lavintu-

[1] =Jeigu jus persekios jūsų mieste, bėkite į kitą ir skelbkite Evangeliją kitur (cf *Mt* 10, 23)
[2] man ins sec *n* [3] orig *vienatas*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

me, tik jų individuališkumą, neatsižiūrėdami, kad juos prirengus prie bendro gyvenimo ir darbo, tai turėtume nelyginant kaip kokių smaigų dirvą prismaigytą, kurie niekad nesulapoja, nesuklesti. Kiekvienas brolis būtų kaip kokia uola mariose be vaisiaus, į kurį vilnys atsimušdamos atgal krinta šniokšdamos, į kurias laivai susikulia, susiskaldo. Ne tik nereikia pas brolius naikinti individuališkumo, ypatingų gabumų, palinkimų, iniciatyvos, bet dar lavinti, kelti tuos privalumus. Bet, antra vertus, vėl reikia juos mokyti ir lavinti, kad būtų palankūs, paklusnūs, savęs išsižadėję, kad, kur reikalauja Dievo garbė ir Bažnyčios labas, būtų pasiryžę viską, visus savo gabumus ir norus, visus geismus pašvęsti, paaukoti. Netinka mums turėti bespalvių žmonių būrį, kuris turėtų būti tik stumdomas, bet netinka taip pat turėti saunorių, savymeilių gaujas, ieškančių savo dalykų, užgaidų ir tikslų. Qui non quae Christi, sed quae sua sunt, quaerunt[1], kurie neatsižvelgdami į kitų bendrą labą ir darbą, eitų kiekvienas kas sau prie savo tikslų. Svarbu ir čia suradus vidurys, svarbu, kad mokėjus suderinti ir sujungti asmenišką energiją, iniciatyvą su tobulu visišku paklusnumu, su savęs išsižadėjimu; // svarbu, kaip visur, taip ir čia *51* išsisaugoti vienpusiškumo. –

Teviešpatauja tarp mūsų džiaugsmas darbe, stiprumas ir ištvermė kentėjimuose ir sumanymų pildyme, stamantrumas ir stiprybė valdyme. Stenkimės surasti kiekvienam tinkamą darbo dirvą ir tinkamą užsiėmimą, stenkimės tarp visų tinkamai padalyti ir suderinti darbus ir užsiėmimus; bet mokėkime kiekvienas nusileisti, savęs išsižadėti, save užmiršti, pasišvęsti dėl bendrų ir aukštesnių reikalų. Varydami kiekvienas savo darbą, tobulindamiesi atskirose šakose, mokėkime prireikus visur stoti, prie visko ranką pridėti, jokio darbo ir užsiėmimo nevengti dėl Dievo didesnės garbės ir sielų išganymo. Teviešpatauja darbų įvairumas, bet suderintas, suvestas į tvarką, į vienybę, paduotas

[1] =Kurie ieško ne kas Kristaus, bet savo naudos (cf *Fil* 2, 21)

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

po valdžia aukštesnių dėsnių: Dievo garbės, Bažnyčios gero, Draugijos labo. Nežiūrint į gabumų, į išsilavinimo, darbų, užsiėmimų įvairumą, turi mus visus vienyti stipri drausmė-disciplina, be kurios bendras gyvenimas negalimas, turi mus visus surišus laikyti viena dvasia: Dievo ir artimo meilės, savo Kongregacijai atsidavimo dvasia, uolumo, pasišventimo, troškimo savęs išsižadėjus, save užmiršus, Dievo garbei tarnauti. Tevienija mus paklusnybė, ištekanti ne iš prievartos, bet iš nusižeminimo, pilnos Dievo ir Kongregacijos meilės širdies. Lavindami ir augindami savyje visokeriopas Dievo dovanas ir gabumus, mokėkime, kur reikia, juos iš meilės dėl Dievo ir sielų, ir savo Kongregacijos paaukoti. Koks dažnai silpnas žmogus, likęs vienas su savo individuališkumu, o koks tampa stiprus, suliejęs, sutirpinęs savo individuališkumą drauge su kitais, koks vargšas dažnai būna žmogus vien ant savęs, ant savo asmens atsirėmęs, o koks turtingas tampa, savo gabumus į bendrą iždą įdėjęs. Juo labiau savęs išsižadėjęs pasineria, paskęsta žmogus vienuolyne, bendram jo gyvenime ir darbuose, juo stipresnis tampa vienuolynas, o per vienuolyną ir patsai jo narys. Vienuolija tebūna maža visuomenė, kur būtų galima kiekvienas paėmus suvartoti naudingai ir tiksliai, kur kiekvienas galėtų pagal savo gabumus Dievui ir žmonėms tarnauti. Nėra tokio gero kūno ar dvasios palinkimo, gabumo, kurio nebūtų galima išlavinus tinkamai Vienuolijoj suvartoti. –

Bet vėl kiekvienas brolis turi žiūrėti, kad visokioms užgaidoms
52 nesiduotų save apakinti. Dažnai žmo // gus pats savęs nepažįsta: jam rodosi, kad jis prie to ar kito darbo turi gabumus, kad tą ar kitą daiktą moka ir gali, o tuo tarpu kaip tik priešingai būva: jis turi gabumus prie ko kito. Arba vėl, randasi žmonių, kuriems rodosi, kad jie to ar kito jiems pavesto darbo neįstengs padaryti, kurie savimi per daug [ne]pasitiki[1]. Taigi reikia, kad kiekvienas būtume pavaldus,

[1] orig vid ex err om *ne-*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

palankus vyresniesiems, kurių priedermė pažinti mus ir mūsų gabumus, surasti kiekvienam tinkamą vietą, kiekvieną tinkamai dėl Dievo garbės sunaudoti. Vyresnieji, iš šalies į mus žiūrėdami, girdėdami, ką kiti apie mūs gabumus mano, gali dažnai mus geriau pažinti, negu mes patys. Taigi reikia pilnai pasitikėti vyresniaisiais, kad jie, Dievo dvasia valdydamies, ne kokių pašalinių tikslų ieškos, o tik mūsų labo, didesnės Dievo garbės ir sielų išganymo: kad jie tinkamai mus suvartos dėl didesnės Dievo garbės. Daug dažniau galime apsirikti ir paklysti, eidami paskui savo norus, geismus ir sumanymus, negu pasiduodami mūsų vyresniųjų valdžiai, nuolankiai save pavesdami jų vadovavimui. Superbis Deus resistit, humilibus dat gratiam[1]. Melskime Dievą, kad mus išmokytų vienyti protingą iniciatyvą su tobulu paklusnumu, asmeniška sumanumą[2], energiją, veiklumą su tobulu atsidavimu Vienuolijai, bendriems jos darbams, reikalams, tikslams, o per Vienuoliją – Bažnyčiai ir Dievui. Duok mums, Viešpatie, tą drąsą ir narsumą, kad nesibijotume niekad savęs užmiršę, savęs visiškai išsižadėję, sau numirę visiškai paskęsti Vienuolijoj dėl didesnės Dievo garbės ir Bažnyčios labo, sužibėti, kaip toji žvakė ant altoriaus pastatyta, dėl Dievo garbės, sudegti, kaip tie smilkalų grūdai, išduodantys gardų kvepėjimą, dėl Dievo garbės, nesibijokime susinešioti, sudilti, sunykti dėl didesnės Dievo garbės.

„Jei Dievas už mus, kas prieš mus?“ (*Rom* 8, 31) – „Kas mus atskirs nuo Kristaus meilės? ar vargas? ar prispaudimas? ar badas? ar nuogumas? ar pavojus? ar persekiojimas? ar kalavijas? –

Kaip parašyta yra: Dėl tavęs mirtimi esame naikinami visą dieną, palaikytini esame už pjautinas avis. –

Bet visame tame pergalime dėliai to, kuris mus numylėjo. Nes tikras esu, jog nei mirtis, nei gyvenimas, nei angelai, nei kunigaikštystės, nei galybės, nei dabartiniai, nei būsimieji daiktai, nei stiprybė,

[1] =Išpuikėliams Dievas priešinasi, nuolankiesiems duoda malonę (*Jok* 4, 6; *1 Pt* 5, 5); V *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* [2] orig *sumanymą*; U1, U2 *sumanumą*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

53 nei aukštu // mas, nei gilumas, nei joks kitas sutvėrimas negalės mus atskirti nuo Dievo meilės, kuri yra Jėzuje Kristuje, mūsų Viešpatyje“ (*Rom* 8 [35-39]). Tie žodžiai tegu būna mūsų atspirtis, parama ir paguoda visokiuose persekiojimuose. Pažinkime iš tų žodžių, kur yra mūsų stiprybė: visiškame savęs išsižadėjime ir visiškame Dievo numylėjime, visiškame Kristui atsidavime, su Juo susivienijime, susiliejime. Laikykime apkabinę Viešpaties Jėzaus kryžių, o jokios galybės mums nepakenks, jokios galybės mūsų nesutrukdys, neužtvenks mums kelio. ⌜Jei Dievas su mumis, kas prieš mus[11]. ⌜Viską galiu tame, kurs mane stiprina[12].

8. III. 1911. „Ir netaikykite savęs prie šio pasaulio, bet perdirbkite 10
patys save per jūsų atnaujinimą, kad ištirtumėte, kas yra Dievo valia, kas gera ir kas įtinka, ir kas tobula“ (*Rom* 12, 2). Nenusileidžiant prieš šio pasaulio blogus įpročius ir geidulius, nenusileidžiant prieš jo klaidingas nuomones ir pažiūras, mes stengsime ⌜visą atnaujinti Kristuje[13], o tik patys save atnaujindami, pilnai persiimdami Kristaus dvasia ir tiesomis, ir taisyklėmis, tik Kristų pilnai skelbdami ir prie Kristaus visus vesdami.

Kiekvienas tinkamai ir prideramai elgdamasis paskirtoje sau vietoje ir tinkamai atlikdamas tos vietos priedermes, turime dar stengtis ir prie bendro Draugijos labo prisidėti. 20

> 17. VIII. 1911. Ilgai, ilgai nieko nerašiau, nors daug teko per tą laiką pergyventi, daug kentėti, daug permąstyti. Nauja audra užėjo
> ant Bažnyčios: reikėjo viskas prašalinti, paslėpti; pavojinga pas save buvo laikyti koks nors popiergalis, kad be reikalo kitų neįklampinus ir savęs neišdavus. Dievas tegul bus visame kame pagarbintas. –

Viešpatie mano. Tu vienas tik žinai, kiek man prisiėjo per tą laiką visokių pagundų, sunkių sunkiausių, pergalėti. Kad ne mieliausiojo Tavo Sūnaus Jėzaus Kristaus pavyzdys, narsiai atstumiančio nuo savęs ir pergalinčio piktąją dvasią, kuomet dykumoje ji norėjo sulaikyti

[1] cf *Rom* 8, 31 [2] *Fil* 4, 13 [3] cf *Ef* 1, 10

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1911 VIII 17

Jėzų ir atitraukti jį nuo jo pasiuntinystės, kad ne pavyzdys Viešpaties Jėzaus Alyvų[1] daržely alpstančio ir krauju prakaituojančio, kad ne Jo balsas ant kryžiaus: ⌜Dieve mano, kodėl gi mane apleidai⌝[2], o tačiau pavedančio tam Dievui visiškai savo sielą: ⌜į Tavo rankas pavedu mano sielą⌝[3], – o ypač kad ne Tavo, Dangiškasis Tėve, malonė, nebūčiau stengęs tų pagundų per // galėti. Tegul bus Tau, Dieve, garbė ir padėka. Tegul 54
bus garbė ir padėka Viešpačiui Jėzui, kuris moko mus nešti visokį kryžių. Dėkui Švč.[4] Panelei užtarytojai ir apgynėjai visų priespaudose esančiųjų. Kiek kartų visokioms kliūtims užėjus, rankos krito žemyn,
10 kaip ir kad kas būtų kojas kirste pakirtęs, žengti pirmyn tarsi nebėjstengčiau. Tu vis mane stiprinai, Viešpatie. Tamsybėms mane apnikus, Tu vis man švietei Tavo Sūnaus Viešpaties Jėzaus pavyzdžiu kaip skaisčių skaisčiausia žvaigždė. Tu vis gaivinai mane ir linksminai didžių didžiausiomis malonėmis. Ką gi aš, vargšas, Tau, Dieve, atiduosiu už tai, ką esi man padaręs ir davęs. Imsiu Tavo Sūnaus kryžių, kurį teikeis maloningai ant manęs uždėti, ir nešiu jį. Jėzau, teatsiduodu Tavo Bažnyčiai, Tavo krauju atpirktų sielų išganymui: ad convivendum Tecum, ad laborandum Tecum, ad compatiendum Tecum[5], o tikiuosiu, kad ir commoriendum Tecum ir conregnandum[6]. Stebėtinas
20 daiktas. Kol nebuvau pasiketinęs dar visa ko išsižadėjęs visiškai paskui Kristų pasekti, paskui Kristų, gyvenusį paniekinime, neturte, paklusnume, varguose ir darbuose, prispaudimuose ir kentėjimuose, žmonės menkai mane tepaliesdavo, net atstu laikydavo mane nuo visokių vietų ir garbių, net buvau Bažnyčios priešu apšauktas: liberalu, socialistu, čekistu[7] ir t. t. Kuomet gi padariau pirmutinį žingsnį, kad iš <
tikrųjų Kristų pasekus, pradėjo žmonės man siūlyti aukštas, įtekmingas vietas: seminarijoje rektoriavimą, kanoniją. Padarę mane be mano pritarimo Akademijos inspektoriumi, pradėjo masinti, būk aš sufra- <

[1] orig min [2] cf *Mt* 27, 46; *Mk* 15, 34 [3] *Lk* 23, 46 [4] orig min [5] =su Tavimi gyventi, su Tavimi darbuotis, su Tavimi kentėti (cf *2 Tim* 2, 11) [6] =su Tavimi drauge mirti [ir] drauge karaliauti (cf *2 Tim* 2, 11-12) [7] inc, komentaras p. 292

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

ganu vyskupu paliksiąs arba neužilgo rektoriumi ir t. t. Kol nepradėjome iš tikrųjų organizuotis, net ir pasaulinė valdžia buvo aprimusi, kas link katalikų dvasiško gyvenimo ir jo darbavimosi, ir organizavimosi. Mums gi pradėjus vykdinti savo sumanymą, pradėjo persekioti ir kratas daryti, pradėjo valdžia ieškoti slaptų organizacijų: Jėzavitų ir kitų. Pradėjo net ir kai kurie, kuriems turėjome tai pranešti, net ir kunigai peikti mus dėl mūsų sumanymo ir skelbti, kad iš to nieko neišeisią. Bet netrūko ir Dievo baimės pilnų kunigų ir vyskupų, kurie mums pritarė, bet labiausiai Tavimi, Viešpatie, pasitikime.

In Te Domine speravi non confundar in aeternum[1]. Tu matai, Viešpatie, kad nieko daugiau netrokštame, kaip tik Tavo didesnės garbės, savo sielos išganymo ir ištobulinimo ir kitų sielų išganymo, ir Tavo Bažnyčios labo ir[2] // išaukštinimo. Priimki, Viešpatie, mūs gerus norus, mūsų visas jėgas ir gabumus, mūsų gyvenimą, viską, kas mes esame ir ką turime, daryk su mumis, kaip Tau patinka.

> Per šitas rekolekcijas labai jaučiausi nuvargęs ir pailsęs, be to dar, jas vesdamas turėjau daugiau kitais rūpintis, negu savimi. Tiek tik matau, kad visas esu pilnas netobulybių, tikras ir didelis nusidėjėlis. Ką tik savo gyvenime paliečiu, ką tik paimu, kokią tik priedermę apsvarstau, visur matau paklydimus, prasižengimus, daugelį netobulybių. Už tai, laikydamas tas rekolekcijas, stengiausi apskritai atnaujinti savo dvasią, atgaivinti savyje dvasiškojo gyvenimo ir savo pašaukimo idealus, pakelti aukščiau savo sielą: Dievop. Iš pasiketinimų tik tuos tris padariau: a) stengtis kuo didžiausioje vienybėj su Viešpačiu Dievu gyventi, viduriniu dvasišku gyvenimu, Dievo visame kame ieškoti, kad Jis rastų manyje pamėgimą; b) antra, sunaudoti kuo geriausiai laikas, kad nesustojus veltui nė valandėlės, ypač saugotis nereikalingų mąstymų apie pašalinius daiktus ir reikalus, kurie atitrauktų nuo to darbo, kokį toje valandoje dirbu; c) stengtis parašyti Instrukcijas ir

[1] =Tavimi, Viešpatie, pasitikėjau, nebūsiu sugėdintas per amžius (*Te Deum*) [2] orig ver rep

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

apskritai tarnauti savo draugams ir broliams. Ypatingąją sąžinės sąskaitą darysiu iš to, kaip aš laiką sunaudoju.

7. IX. 1911. Šiandien atlikau mėnesines rekolekcijas. Ačiū Tau, Viešpatie, už visas malones. Panelė Švč., išprašyk nuo savo Sūnaus man tą malonę, kad aš kaskart tave labiau mylėčiau, kaskart didesnį pasitikėjimą tavy turėčiau, kaskart labiau tavo garbingą globą branginčiau. Priimk mūs Kongregaciją savo galingon globon, priimk mus nevertus, o Motina mūsų, jei ne dėl ko kito, nes mes neturtėliai, dvasiški elgetos, tai nors dėl to vardo, kurį nešiojame. Duok, kad mūs gyvenimas būtų skaistus, nesuteptas.

Pasiketinu: a) lavinti savyje maldingumo dvasią, Dievo akivaizdoje vaikščioti ir Dievui stengtis įtikti; b) kiekvieną laiko valandėlę branginti; c) toliau rašyti Instrukcijas ir tarnauti saviškiams.

3. II. 1912. Dievui padedant atlikome šiandien mėnesines rekolekcijas. Nusiraminau ir atsinaujinau dvasioje. Pasiketinau ateinantį mėnesį: 1) Iš // naudoti kuo geriausiai laiką, nė valandžiukės neprastojant. Pastebėjau, kad ypač trukdo mane darbuose mano vaizduotė. Kai įsiskverbia koki[a][1] mintis į galvą, tai ir nešioja mane kažin kur. Taigi reikia daugiau valdyti savo mintis, o visos jėgos kreipti prie darbo. 2) Pašvęsti visas savo jėgas Kongregacijai, labiau atsidėjus rašyti Instrukcijas. Viešpatie Jėzau, stiprink mane, duok man ištvermės. Nekaltai Pradėtoji[2] Panelė, globok mane. 56

18. XI. 1912[3]. Ilgai, ilgai nieko nerašiau šitoje knygutėj. Daug teko kentėti per tą laiką. Tegul viskas būna Dievo garbei. Tegul tie visi sopuliai, sielvartai, kentėjimai, širdies suspaudimai, sukrauta būna atgailai už mano sunkius pereito gyvenimo nusidėjimus. Tapdamas vienuoliu, niekuomet nesitikėjau, kad žmonės taip trukdys sekti Kristaus pėdomis. Kad tai dar nors tobulai sekčiau Kristaus pėdomis. Toli gražu dar man iki to. O ir tai kiek jau sukilo kalbų ir kiek kliūčių

[1] orig fl *-i* [2] orig min [3] man

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

randasi. Ką gi turėjo iškentėti šventieji, tikri tavo, Viešpatie, tarnai, tikri tavo Sūnaus pasekėjai. –

Ačiū Tau, Viešpatie, ką man saldinai per tą laiką mano gyvenimo kartybes visukeriopomis malonėmis, nepaprastomis išvidinėmis paguodomis.

6. I. 1913. Vakar atlikau mėnesines rekolekcijas. Pačios šventės, Kūdikėlio Jėzaus apmąstymai kelte kėlė širdį Dievop. Širdis tvino šventais jausmais. Vėl giliau žvilgterėjau į savo gyvenimą. Koks visur, Viešpatie, baisus prigimties sugedimas. Kokia negalė. Kiek visur netobulybių[1], paklaidų. Neviltis apimtų, kad taip didžiai nepasikliau- 10
čiau Tavo neapsakomu gailestingumu. Matau, Viešpatie, kaip tavo gausios malonės tekėdamos, nelyginant srovės upelis, nuolat valo, nuplauja nuo mano sielos netobulybių dulkes ir nusižengimų purvus. Už tatai ačiū Tau, gailestingasai Dieve. Labiausiai mane žudė šį mėnesį vaizduotė ir mintys. Per mažai jas valdžiau. Kiek kartų atsitiko koks svarbesnis reikalas, tai jau pagavęs mane ir nešiojo, kur tinkamas, ir blaškė į visas puses, dirbti neduodamas. Taip pat nors ir dirbau, bet nebuvo geros tvarkos darbuose. Taigi ir pasiketinu šį mėnesį Dievui padedant vengti netvarkos savo darbuose ir valdyti savo mintis ir vaizduotę. 20

Kur mūsų kiekvieno jėgų versmė? Kristuje, be abejo, ir Kristaus Bažnyčios dvasioje: tame tiksle, kurį mums nurodo Bažnyčia, tose taisyklėse, kurias paduoda, tuose sakramentuose, kuriuos mums teikia.
57 Štai kur mūs gy // vybės versmės. Juo kas labiau Kristaus ir Bažnyčios dvasioje bus paskendęs, ja nelyginant įrūgęs, jos primirkęs, juo labiau bus jo šventumas pilnas ir jo veiklumas našesnis. Haec est victoria,
> quae vincit mundum: fides nostra[2]. In hoc signo – signo crucis vinces[3].

7. I. 1913. Kažin, ar nebūtų gera mūsų Kongregacijon tą paprotį įvedus, kad broliai pabaigę mokslus, prieš stosiant darban, vėl atliktų

[1] orig vid ex err *netolybių* [2] =Ir štai pergalė, nugalinti pasaulį: mūsų tikėjimas (*1 Jn* 5, 4) [3] =Šiuo ženklu – kryžiaus ženklu – nugalėsi

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

novicijatą per kokius tris mėnesius. Tokiu būdu jie vėl atgaivintų savo dvasią, ją įkaitintų uolumo ugnimi. Broliams esantiems darbe taip pat praverstų kiek palūkėjus atlikti toks trumpučiukas novicijatas, jie galėtų tokį trijų mėnesių novicijatą laikyti kas šeši metai arba kad nors ir kas dešimti. Kaip kareivius karts nuo karto vėl šaukia kariuomenėn, kad atsimintų, ką buvo išmokę, taip pat ir vienuolis karts nuo karto reikėtų šaukti novicijato atlikti, kad dvasią savo atgaivintų ir sustiprintų. Man rodos, tokį paprotį įvedus didelė būtų nauda ir patiems atskiriems broliams, ir pačiai vienuolijai, ir visiems vienuolijos darbams. Žinoma, toks novicijatas reikėtų skyrium įsteigti nuo tikrojo jaunųjų novicijato.

12. I. 1913. Nuolat girdėti dejuojant, kad žmonių nėsą. Darbo visur begalės, o nėra kam dirbti. Greičiau pinigų surasi kokiai nors įstaigai, o ne žmonių. Didžiausias mūs rūpestis teesie žmonių sau lavintis kuo daugiausiai, kad būtų svarbiausiems Bažnyčios darbams ir reikalams atlikti. Nieko nesigailėkime žmonėms lavinti, mokyti. Pinigai, jėgos, triūsas įdėti į tą darbą gausių duos palūkanų. –

Pasaulinius broliukus lavinti, ne tik rūpinkimės suteikti jiems reikalingo mokslo, išmokyti kokio amato, bet ypač tikėjimo dalykų, reikia juos gerai pramokyti vidu[r]inio[1] gyvenimo, o prie viso to dar ir apaštališkumo dvasios įdiegti, kad tikėjimą žadintų paskui kitų žmonių širdyse, kur tik susitikdami ir susidurdami su kitais žmonėmis. Pasauliniai broliukai ugnies uolumo pilni būt labai geri kovoti su nedorybe, ištvirkimu, galėtų po du arba keliese eiti gelbėti skęstančių ištvirkimo klane, kaip antai daro Išganymo Kariuomenė tarp protestantų; tik, žinoma, čia katalikiškai reikėtų veikti, susitariant su vyskupais, einant tikru keliu. Galėtų taip pat pasauliniai broliukai dviese ar keliese eiti lankyti pavar-
// gėlių – darbininkų jų lindynėse, pastogėse, požemiuose, kur jų nieks 58
vargiame gyvenime neaplanko. Dieve, duok mums tokių broliukų.

[1] orig vid ex err *vidujinio*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Daug jie kur galėtų Kristų įnešti, net kartais ten, kur kunigas negali prieiti. Kad taip, Dievui padedant, tokių broliukų išsilavinus. Galėtų jie ne tik išmaldas dalyti, bet ir pamokyti vargdienius, jiems šį tą paskaityti, įteikti naudingų knygelių, paraginti lankyti bažnyčią ir t. t. Toki broliukai, kunigų vedami ir prižiūrimi, galėtų būti didelė pagalba.

20. I. 1913. Ieškotis sau kuo daugiausia žmonių, suradus juos lavinti, auklėti, mokyti, rengti prie visokių darbų, kurie reikalingiausi Bažnyčiai – tai privalo būti mūsų didžiausias rūpestis. Dieve, duok mums tinkamų žmonių. Surink mus ir suvesk mus vienybėn iš visokių žemių ir šalių, ir tautų, kad garbintume Tavo šventą vardą ir Tau ištikimai tarnautume, ir dėl Tavo vardo šventas kovas kovotume, ir Tavo dvasią visur skleistume, visur įneštume. –

Bet ir paskui, atlikus novicijatą, išėjus reikalingus mokslus, neprivalėtų nė vienas liautis toliau lavinęsis. Būtų gera išrinkus mokslo prievaizdus, kad jie aplankytų brolius ir brolių namus ir duotų tinkamus nurodymus, patarimus, kaip ir ko mokytis, kad prižiūrėtų brolius, kad neapsileistų, bet vis žengtų tolyn. Kiekvienas brolis, pasiųstas dirbti kokio nors darbo, ilgainiui turėtų susistatyti tinkamo savo darbo ar pareigos instrukcijas ir jas paduoti valdybai patvirtinti. Tada ir pats greičiau susirastų tinkamiausias priemones savo darbams atlikti ir tinkamiausią būdą, ir kitiems iš jo patyrimo ir instrukcijų būtų nemaža naudos.

21. I. 1913. Klaidinga yra nuomonė, ėsą mokslo ir gabumų reikią tik raštams rašyti arba mokytojauti, o parapijos darbus bet kas galįs gerai atlikti. Man rodos, kad nemažiau gabumų ir prisitaikymo privalome turėti ir parapijai tinkamai vesti ir tvarkyti, ypač nereiktų sodžiaus parapijų apleisti. Tikrai gerai suorganizavus kokios parapijos gyvenimą, būtų nemaža iš to naudos visai apylinkei; būtų atspirtis ir pavyzdys visiems kitiems. Toks geras parapijos sutvarkymas būtų tikrai pavyzdys. Jei mums kada tektų tokia parapija valdyti, daug čia galėtų padėti ir pasidarbuoti pasauliniai broliukai. //

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

23.I.1913. Ne kunigų taisyti ir ne Bažnyčios reformuoti mes vienijamės, – tai yra šv. Tėvo ir vyskupų darbas, – o tik savęs taisyti ir tobulinti, o tik Bažnyčiai tarnauti: žmonėms, kunigams ir vyskupams. Ypač turime laikytis vyskupų ir su jais išvien eiti, net siūlytis kai kada vyskupams, kad mus kaip tinkami Dievo garbei suvartotų[1]. Labiausiai tuomet, kada randasi kokia pavojinga vieta, pareiga ar darbas, kurio nieks nenori. Kunigus ir vyskupus privalome ypatingai gerbti, teneišdrįsta nė vienas mūsiškių ką nors bloga išsitarti apie kunigus ir juos peikti. Jei ir pasitaikytų kada kas nors bloga tarp dvasininkų pamatyti, tai rūpinkimės tą blogumą atgaila, savęs išsižadėjimu, maldomis, pasišventimu, gerais darbais, uolumu atsverti, ⌜pridengti, kaip dorieji sūnūs, savo tėvo nuogumą skraiste⌝[2]. Visa širdimi mylėdami šv. Tėvą būkime jam paklusnių paklusniausi, laikykimės jo paliepimų, nurodymo, įstatymų, ginkime, kiek galėdami ir kur galėdami, jo garbę, jo paliepimus ir darbus, žadinkime ir kitų širdyse šv. Tėvo meilę ir pagarbą. 59

3.II.1913. Atlikau mėnesines rekolekcijas. Vis tos pačios paklaidos ir tos pačios kaltės. Dieve mano, Dieve. Kol mane kęsi niekingą nusidėjėlį? Gailiuosi visa širdimi, pasižadu vėl kovoti su savimi. Tu man, Dieve[3], padėsi? Vėl rūpinsiuos kuo geriausiai laiką sunaudoti.

6. II. 1913. Ne visuomet gera skelbti, ką sumanome dirbti arba ką dirbame. Lengvai gali savymeilė ir puikybė prikibti, jei darbas vyksta. Garsindamiesi be reikalo kitų akis atkreipiame į save; tad ima žmones mūsų darbus tyrinėti, nagrinėti, peikti, – daug tokių, kur būtų prisidėję, atgrasina; gi patiems darbininkams rankas pakerta. Užuot dirbus darbą, tenka tada paprastai kovoti su priešais ir reikia daug jėgų nustoti be reikalo. Geriau tylomis dirbti. Ypač iš pradžių, kol įstaiga dar nesustiprėjus. Kuomet jau darbas gerai eina, tai galima kai ką kai kada pagarsinti, jei Dievo garbė ir žmonių nauda to reikalauja, bet ir tai labai atsargiai. –

Ama nesciri et pro nihilo reputari[4]. Nors yra taip pat pasakyta: <

[1] orig vid ex err fl *-ti*; U1 *sunaudotų*, U2 *panaudotų* [2] cf *Pr* 9, 23 [3] orig p vid ex err *?* [4] =Norėk būti nežinomas ir nieku laikomas

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum qui est in coelis[1]. Visame kame reikia žiūrėti didesnės Dievo garbės. Bet jei Dievo garbė to skelbimo nereikalauja, geriau tada tyliai dirbti. Kai daug triukšmo, sunku ramiai dirbti,
60 ne tiek padarai. Pater vester qui vi // det in occulto, reddet vobis mercedem[2].

5. IV. 1913. Tiek laiko perėjo, kaip atlaikėme trijų dienų rekolekcijas prieš apžadų atnaujinimą, o aš vis neprisirengiau iki šiol nė savo pasiketinimų surašyti. Aukoju Tau, Viešpatie Dieve, visus savo darbus, vargus, rūpesčius, visus nemalonumus, sunkenybes, kryžius. Duok, 10
Dieve, kad dėl Tavęs ir Tavo Bažnyčios dar daugiau galėčiau dirbti, vargti ir kentėti. Duok, kad sudegčiau kaip ta žvakė ant altoriaus nuo darbo kaitros ir meilės ugnies dėl Tavęs ir tavo Bažnyčios. Ačiū, Viešpatie, kad mane išvedei iš šio pasaulio, kur klaidžiojau, o gal ir kitus klaidinau, tai vis neva iš uolumo; Tu, Viešpatie, atitaisyk. Aš už visas malones, kurias man suteikei, dėkoju. Koks Tu, Viešpatie, dosnus. Kaip gausiai dalini savo malones mums, nevertiems sutvėrimams. Dieve mano, Dieve. Kaip saldu Tau tarnauti. Kas bus Tavo danguje, jei čia, ant žemės, tokiomis saldybėmis žmogaus sielą pripildai, kuomet 20
šventais šiurpuliais per kūną pereini, tarsi į trečią dangų pagavęs nuneši[3]. Širdis tirpsta, alpsta, lūpos žado nebetenka, akyse tamsu darosi, rankos kojos tarsi stingsta, visą kūną stebėtinos kažin kokių šventų šiurpulių vilnys apima, o siela, siela Tavyje skendi. Kad ne Tavo[4] galybė, regis, numirtum žmogus iš tos meilės, tų saldybių. Exi a me, Domine, quia peccator homo sum[5]. Domine, non sum dignus, dic tantum verbum[6]. Tu es erigens e stercore pauperem. Domine, Domine, quam Admirabilis es[7].

[1] =tešviečia jūsų šviesa žmonių akivaizdoje, kad jie matytų gerus jūsų darbus ir šlovintų jūsų Tėvą danguje (*Mt* 5, 16) [2] =Jūsų Tėvas, regintis slaptoje, atlygins jums (cf *Mt* 6, 18) [3] cf *2 Kor* 12, 2 [4] orig min [5] =Pasitrauk nuo manęs, Viešpatie, nes aš – nusidėjėlis (*Lk* 5, 8); V *quia homo peccator sum, Domine* [6] =Viešpatie, nesu vertas, [bet] tik tark žodį (cf *Mt* 8, 8) [7] =Tu esi tas, kuris pakelia beurtį iš mėšlo. (cf *Ps* 112 (113), 7) Viešpatie, Viešpatie, koks esi Nuostabus

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1913 IV 5

Mano pasiketinimai: 1) Lavintis darbštume, sunaudoti kiekvieną valandėlę, tuoj sėstis prie darbo ir dirbti, vengti bereikalingų minčių ir mąstymų bedirbant, atsižiūrėti į Jėzų sunkiai dirbantį. 2) Dirbant kelti dažnai širdį prie Dievo, vienytis su Dievu. 3) Kūno varginimas: a) du kartu per savaitę, trečiadieniais ir penktadieniais, disciplina, b) dažnai priešpiet kryžiumi ant žemės gulint daryti sąžinės sąskaitą, 4[1]) vyresniojo priedermes geriau atlikti. Kai matydavau pavaldinių paklaidas ar ydas, stengdavausi nuolat kalbėti apie tai arba apie priešingą dorybę aiškinant Įstatus, per dvasiškus skaitymus, manydamas, kad susipras ir pasitaisys. Retai teišdrįsdavau aiškiai tam pačiam, kurs klysdavo, pasakyti stačiai. Buvo tai klaidingas mandagumas ir švelnumas. Įsitikinau, kad kiti pavaldiniai nesusipranta to, kas sa // koma, taikyti prie savęs, reikia jiems stačiai nurodyti klaidas, *61* tada tik jas pamato. Taigi pasiketinu pergalėti tą savo neprotingą neva švelnumą ar mandagumą, o griežčiau sakant, savymeilę, nedrąsą, baimę, o stačiai ir aiškiai nurodyti kiekvieno ydas ir silpnybes, kad galėtų pasitaisyti, tik daryti tai kuo mandagiausiai, kuo švelniausiai, ne prie visų, o skyrium. Pasiketinu reikalauti nuo kiekvieno mėnesinių apyskaitų, kad kiekvienas jas tikrai gerai atliktų. Kurie patys neateis, pas tuos arba pats užeisiu, arba juos pasišauksiu. Geriausiai bus, pasiėmus klausimus, paeiliui pereit ir kiekvienas išklausinėt. Kai taip darai, tai įsitikinau, kad visuomet yra apie ką pakalbėti ir tai nebūna be naudos, galima žmogus pamokyti, daug jam išaiškinti, duoti tinkamą pakraipą, pataisyti būdą ir t. t. Taigi pasiketinu labai labai žiūrėti, kad mėnesinės apyskaitos čia, namuose, būtų kuo geriausiai atliekamos. 5[2]) Aš pats duosiu apyskaitą savo Patarėjui ir Admonitoriui kun. Višnievskiui, reikia, kad ir patį vyresnįjį kas prižiūrėtų, paragintų ir pabartų, o ypač kad jam tikrą tiesą pasakytų. Ar gali būti geresnis patarnavimas.

[1] orig vid ex err *c)* [2] orig vid ex err *c)*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Dieve, žinai mano silpnybę, stiprink mane. Švč.[1] Panele, tavo globon atsiduodu.

9. IV. 1913. Vakar ir šiandien atsidėjęs skaičiau „Acta Apostolicę Sedis" pereitų ir šių metų ir užsirašinėjau ką įdomesnio ir mums naudingesnio surasdamas. Vakarais perpasakojau broliams, kas jiems, mano nuomone, galėjo tikti. Viešpats Dievas man suteikė ypatingą malonę. Aiškiai supratau, kad iš niekur negali taip gerai pažinti, ko labiausiai reikia Bažnyčiai, kuo serga žmonija, kokių geriausiai priemonių griebtis, kokių paklaidų ir nesveikų nuomonių, ir srovių saugotis, kokias tiesas labiau aikštėn kelti ir aiškinti, žmonėms priminti, – kaip iš visokių šv. Tėvo raštų, prakalbų, laiškų, veikalų, kuriuos pagiria. Seniau aš tik į enciklikas daugiau žvelgdavau, o paprastus šv. Tėvo laiškus mažai skaitydavau. Dieve, kokia laimė turėti neklaidingą Mokytoją. Kiek šviesos man suteikė šv. Tėvo įsakymai ir raštai prieš modernistus, prieš silonistus[2]. Žmogus nė nepajunti, kaip įkvėpuoji vieną antrą nevisiškai ištikimą nuomonę, juo labiau, jei tos nuomonės neva katalikų platinamos; nė nepasisaugoji tuomet. Kaip gera, kad šv. Tėvas perspėja, pamokina, nurodo, kur pavojus. Dėkui Tau, Viešpatie, už
62 tokį gerą, už // tokį mūsų šv. Bažnyčios sutvarkymą. Kokia tai didelė malonė – neklaidingumo dovana. Dabar pasiketinu ne tik enciklikas, bet ir prakalbas, laiškus šv. Tėvo skaityti, nes geriausiai surandi, ko mums trūksta, kokiu keliu geriausiai eiti, ko vengti ir ko žiūrėti. –

Kad mūsų Vienuolijoj visuomet vienas kitas brolis atsidėjęs skaitytų Ap.[3] Sosto raštus, kad dabotų, į kur kreipia šv. Tėvas katalikus, nuo ko gina, paskui apie tuos dalykus visi drauge galėtų pasikalbėti. Tokiu būdu gyventume tikrai Bažnyčios gyvenimu, jos dvasios prisigertume, geriau atspėtume Bažnyčios norus ir troškimus. Iš kur mes geriau galime semtis tikrosios dvasios, jei ne iš popiežių enciklikų ir kitų raštų, įsakymų, nurodymų, geismų, papeikimų ir nurodymų. //

[1] orig min [2] orig, U1, U2 *simonistus*, leid. lenkų, italų k. cor *sillonistom*, *sillonisti*; p *(?)*
[3] =Apaštališkojo

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1913 IV 13

13.IV.1913. Atlikome šiandie mėnesines rekolekcijas. Pasiketinimai 63
tie patys, kuriuos per paskutines rekolekcijas pasidariau. Ypač žiūrėsiu, kad tuoj prie darbo sėsčiau, sugrįžęs savo kambarėlin. Šv. Juozapai, Bažnyčios Globėjau! Pažvelk į mūs mažą šeimynėlę savo gailestingomis akimis, globok mus ir augink, kaip auginai Nazarete Švenčiausiąją Šeimynėlę[1]; mokyk mus mylėti Jėzų, Mariją, mokyk mus Jėzui, Marijai tarnauti ir pasišvęsti, dėl Jėzaus ir Marijos tebegyventi.

Kelias dienas atgal skaičiau patvirtinimą, kurį Šv. Tėvas suteikė Canonicis Reg. Immaculatae Conceptionis[2]. Dievas davė man ypa- <
tingą apšvietimą, kad ir mes tarp ko kita taip pat vienytume vienuolių gyvenimą ir drausmę su parapijos[3] darbu. Jau senai ta mintis sukinosi man po galvą. Nekartą mąsčiau, kodėl gi mes, vienuoliai, negalėtume imti parapiją ir parapijose darbuotis. Tokia graži darbo dirva! taip svarbi! Kodėl gi neimti šitoje darbo šakoje lavinties ir tobulinties? Bet vis lyg baimė ėmė, ar tai galima gerai sutaikinti su visomis vienuolio priedermėmis, kaip Šv. Vienuolių Kongregacija į tai žiūrės. Dabar visos abejonės išnyko. Šv. Tėvas ne tik patvirtina, bet ir pagiria, ir da kaip pagiria tokį vienuolių gyvenimo būdą. Mes ir taip jau aplinkybių priversti tokiu gyvenimu ėmėme gyventi. Dabar jau galime būti ramūs, galime drąsiai eiti tuo keliu: ir mes imkimės ypatingu būdu vienyt vienuolių gyvenimą su parapijos darbu ir apskritai tarnauti vyskupams, kur tik pasirodys reikalas. Dieve, padėk mums tatai gerai atlikti.

1913. Metinių rekolekcijų pasiketinimai: 1) Dievas: laikant šv. Mišias, kalbant brevijorių ir kitas maldas rūpintis tikrai domę atkreipti į žodžius ir jų prasmę, kalbėti: actualis attentio[4]; 2) artimas[5]: toliau rašyti instrukcijas ir jei galima Rekolekcijų vadovėlį rengti; – reikalauti nuo pavaldinių, kad pildytų, kas yra Įstatuose ir instrukcijose; – 3) pats: maldos dvasia lavinti, Dievo akivaizdoje gyventi; – laiką sunaudoti rūpinties; – marinimasis tas pats, kaip pirma.

[1] orig min [2] =Nekaltojo Prasidėjimo reg[uliniams] kanauninkams [3] man ins sec *p* [4] =sąmoninga atida [5] orig vid ex err *artymas*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Domine Deus! misere mei, miserere mei peccatoris – secundum magnam misericordiam tuam! Cor humiliatum et contritum ne despicias Domine! Spiritum rectum innova in visceribus meis![1]

23.II.1914. Seniai nieko neužrašiau šitame sąsiuvinyje, visas buvau paskendęs darbuose ir reikaluose, ypač Instrukcijų rašyme; visos mano mintys net per meditacijas dažniausiai į Instrukcijų pusę krypo. Ačiū Geriausiam Dievui, pavyko daug padaryti. Jei kokia gera mintis buvo atėjusi, apšvietimas ar įkvėpimas, daugiausiai Instrukcijose tilpo. Ačiū Dievui už visa ką; tegul visa kas būna Jo didesnei garbei!

Daug, Viešpatie, leidai kryželių ir daug per tą laiką suteikei ypa- // 10
64 tingų malonių. Tūkstančius kartų būk už tai pagarbintas! –

Ypatingai ačiū Tau, Viešpatie, už tą nepaprastą malonę, kurią man suteikei vienąkart per šv. Mišias giedant vargonininkui „Gloria“[2]. Šventi, stebėtini šiurpuliai visą mane perbėgo ir perėmė; akis – tarsi aptemdė; kūnas lyg pastiro, tarsi valdžios nebetekęs, o dūšią neapsakomas malonumas apėmė; nieku būdu neišreiškiama saldybė tarsi po visą mane pasiliejo. Viešpatie! Koks Tu esi saldus! kas gal apsakyti! Jei nevertą nusidėjėlį taip guosti ir aplankyti teikiesi, kas turėjo būti su tikrais Tavo tarnais, su šventaisiais. Viešpatie, neatmesk manęs, pasigailėk manęs, duok man patekti į skaitlių Tavo tarnų! 20

Da vieną ypatingą malonę Švč.[3] Panelė yra mums suteikusi, apsaugojo mus nuo Rafalovskio, kuris bene tik ar nebuvo šnipas, taip bent iš visa ko išrodė. Labai mano širdis buvo suspausta. Rafalovskis dėjosi norįs tapti kataliku neva iš pravoslavo ir da gi kunigu. Iš vienos pusės, baimė mane ėmė, kad neatgrasinus nuo Bažnyčios žmogaus, jei parodysiu, kad juo nepasitikiu; antra vėl vertus, bijojausi, kad neįsileisčiau vilko į avelių tarpą, kad nepadėčiau kokiam vilkui įsisprausti į katalikų tarpą, į jų įstaigas. Pavedžiau visą reikalą Švč.[4] Panelei

[1] =Viešpatie Dieve! Tu pasigaili manęs, pasigailėk manęs nusidėjėlio – Tu didžiai gailestingas! Nuolankios ir sugrudusios širdies nepaniekinsi, Viešpatie! Atnaujink mano viduje teisingą dvasią! (cf *Ps* 50 (51)); U1 *...miserere mei, miserere...* [2]orig min [3]orig min [4]orig min

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

Nekaltai[1] Pradėtajai[2]. Be abejo, per Jos priežastį pavyko man susekti Rafalovskio melai ir juo nusikratyti. Ačiū Tau, Švč.[3] Panele! tiek kartų mus gynei ir globei, nesiliauk niekad mus gynusi ir globojusi.

Dėkui Tau, Geriausis Viešpatie, už[4] kryželius. Čia mane plak, čia mane bausk, tik nestumk nuo savęs, tik atleisk man mano jaunų dienų kvailybes ir mano pereito gyvenimo kaltybes. Tu esi didelio pasigailėjimo Dievas, pažvelk tad savo gailestingomis akimis į mane, nevertą padarą, ir dovanok man visa, kuo esu prieš Tave nusidėjęs. Viešpatie! Tu matai mano širdį, Tu regi, kad aš Tave myliu ir kaskart labiau mylėti trokštu. Jei pamatytum manyje nors vieną gyslelę Tavo meile neplezdant, išrauk ją, sunaikink! –

Viešpatie! Tavim pilnai pasitikiu, stiprink mano viltį. Kuo gi daugiau galiu aš pasitikėti, būdamas toks dvasios vargšas ir plikšas, jei ne Tavo, Viešpatie, gerumu, jei ⌜ne Tavo⌝[5] Mieliausio Sūnaus Širdimi[6] pilna meilės ir pasigailėjimo, jei ne Švenčiausios Panelės Marijos galingu užtarimu. Viešpatie! tikiu į visa tai, ką esi apreiškęs, ko Šv. Katalikų Bažnyčia moko, tikiu į visa tai, kas yra Šv. Rašto ir Šv. Tėvų padavimuose. Viešpatie, Tu matai mano širdį ir žinai, kad nuo to laiko, kai esu kunigu, niekad nenorėjau nei mažiausiame daiktelyje prasilenkti su Tavo apreikštąja tiesa, su Tavo šv. Bažnyčios mokslu. Tavo malonės stiprinamas, rodos, esu pasiryžęs už kiekvieną apreikštą tiesą savo galvą paguldyti. Vienok ir čia, Viešpatie, jaučiuosi daug daug kaltas ėsąs. Habui zelum Dei sed non secundum scientiam[7]. Pui // kybės apakintas išdrįsau kišties į reikalus ir darbus, kurių neišmanau, išdrįsau pakelti balsą dalykuose, kurių nebuvau mokinęsis, kurių gerai nepermaniau, ir klydau, ir gal da kitus suklaidinau. ⌜Nenorėk bylinėties, Viešpatie, su savo tarnu!⌝[8] Tik pasigailėk manęs ir atleisk man; pažvelk į mano susigraudinusią širdį ir atleisk man mano visas kaltybes, visus išsišokimus, kiekvieną be apsimąstymo pasakytą žodį; atitaisyk mano klaidas! atitaisyk papiktinimus, kuriuos galėjau duoti. 65

[1] orig min [2] orig min [3] orig min [4] orig vid ex err *už* [5] orig phr rep [6] orig min [7] =Uoliai rūpinausi Dievu, bet ne taip, kaip reikalauja tikras žinojimas (cf *Rom* 10, 2) [8] cf *Ps* 142 (143), 2

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Jurgis Matulaitis. *Užrašai*. – Aidai, 1998.

KELIONĖ Į RYMĄ SU REIKALAIS 1911 m. XI. 14 d. RELIACIJA

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Jurgis Matulaitis. *Užrašai*. – Aidai, 1998.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1911

(Ne viskas skaityta, paslaptys užtylėtos.)

Iškeliavau Ryman iš Friburgo Šveicarijoj 14. XI. 1911 anksti rytą. Norėjau atlikti du reikalu: Peterburgo Akademijos ir Marijonų Kongregacijos. Važiavau per Lausanne, Montreux, St. Maurice, Domodossola, Milanas, Genova, Pisa. Ryme jau buvau 15. XI iš ryto bene tik 9 valandą. Kelionė gerai pavyko: buvo gana gražu ir šilta; per kalnus važiuojant reginiai puikūs. Kelionėje su dviem žydais teko kalbėti apie tikėjimą. Bekeliaudamas po pasaulį pastebėjau, kad ypač žydai mėgsta tikėjimo klausimus pajudinti, jei tik numano, kad žmogus, su kuriuo važiuoja, yra kunigas.

15. XI. Apsiprausęs nuėjau pas Tėvus Rezurekcionistus (Zmartwychwstancy) Mišių atlaikyti. Jie prižadėjo atlikti formališkumus
> vikariate; palikau tad jiems savo Celebretą. Po Mišių Tėvai pavaišino mane kava. Paskui sugrįžau į viešbutį: Albergo Bavaria, Müllers, Vicolo Alibert, kur esu apsistojęs. –

Neilgai trukus, nusiskubinau į „Congregatio Sacra Studiorum" pas Mgr. Giuseppe Antonucci su Akademijos reikalais. Įdaviau jam Akademijos Rektoriaus kun. Aleksandro Kakowskio laišką ir reliaciją apie Akademijos stovį (Relatio de statu Accad. Petropolitanae Eccl.); – meldžiau, kad peržiūrėtų, ar viskas gerai padaryta ir ar ko netrūksta. Jis žadėjo tai padaryti, o aš gi ketinau pas jį popiet į namus atvažiuoti Via dell'Anima 45 apie 4,30 valandą pasiteirauti apie reliaciją ir atvežti drauge knygas, kurias Rektorius buvo įdavęs. –

Rektorius, surinkęs ką maždaug paskutiniais metais profesoriai buvo išleidę, įdavė man nuvežti tai Šv. Kongregacijai, kad parodžius profesorių darbo vaisius. –

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1911 XI 15

Tuoj popiet apie 2 valandą užėjo pas mane Tėvas Mosser'is (Tėvų Rezurekcionistų); – nuvedė mane į Collegium Polonicum (Via dei Maroniti 22) atlankyti Arcivyskupo Teodoravyčiaus. Taip pat aš norėjau pasimatyti su dviem klierikais Collegiume gyvenančiais: Lysik ir Kalinowski, abudu iš Varšavos seminarijos. Įteikiau jiedviem laiškus nuo kun. Bronikowskio ir kalbėjau su kiekvienu skyrium apie mūsų sumanymus kas link Marijonų Kongregacijos; bet labai trumpai; sakiau, kad norėdami arčiau pažinti tuos dalykus, galės su kun. Bronikowskiu susirašinėti. Lysik'as jau buvo apie tai kalbėjęs su kun. Bronikowskiu ir buvo net pasiryžęs šįmet pas mus atvažiuoti Friburgan, bet Seminarijos Rektorius jį sulaikęs, nes Ryme buvo stipendija. Kalinowskis taipgi nesipriešino tai minčiai, kad prie mūs prisidėjus. Bet dar abudu turi gražaus laiko, kol dar nepabaigę savo mokslo; tai nebuvo ką nė kalbėti smulkiau apie mūsų sumanymus ir darbus. Bet naudinga bus prilaikius per laiškus su jiedviem ryšius. –

Pas Jo Ma // lonybę Arcivyskupą Teodoravyčių man užėjus, tuoj 2
atėjo ir kun. Gralewskis. Tuoj užklausė, ar mes netverią kokio ten vienuolyno Friburge; matęsis su Lutosławskiu (Friburgo studentas, teologas, filosofo Lutosławskio brolis) ir nuo ano tai patyręs. –

Aš nukreipiau kalbą į šalį. Pabuvus trumpai pas Jo Malonybę, su Tėvu Mosseriu važiavau aplankyti Jo Malonybės arcivyskupo Simono, kuris prie manęs Akademijoje Rektoriavo ir profesoriavo. Tarp kitų dalykų arcivyskupas Simonas labai neprielankiai kalbėjo apie kun. prof. Trzeciaką ir jo paskutinį veikalą, kuriame ėsą daug nekatalikiškų < pažvalgų ir išsireiškimų. Aš dar nesu to veikalo skaitęs, taigi ir negalėjau nieko pasakyti apie jį. –

Nuo JM[1] arcivyskupo Simono nusiskubinau su knygomis pas Mgr. Antonucci. Jis jau buvo paskaitęs Akademijos reliaciją. Viskas jam tiko. Tik pastebėjo, kad trūksta Mohilevo arcivyskupo parašo ir paliu-

[1] =Jo Mylistos

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

dijimo. Paaiškinau, kad reliacija rašyta slapta, užsienyje; kad negalima buvo su arcivyskupu susižinoti. Žadėjo tą reliaciją drauge su knygomis įduoti Kongregacijos sekretoriui Dandini ir man duoti atsakymą, ar man pačiam reikės būti pas sekretorių.

16. XI. Nuėjau su Tėvu Mosser'iu į Vienuolių Kongregaciją. Pakeliui užvedė mane į devocionalijų krautuvę, kur pirkau reikalingų dalykų už 30 fr. Vienuolių Kongregacijoje nepavyko man atlikti reikalų, nes tą dieną turi savo bendrą posėdį Kongregacija ir sprendžia apie visus visos savaitės reikalus. –

Popiet nukeliavau pas Mgr. Sapiehą; taipgi neradau namieje, palikau bilietą. Nukeliavau Via dell'Olmata 16 pas grapienę Ledóchowską, tikėjausi, gal tenai rasiu jos seserį Uršulę, vienuolę, kuri Peterburge darbavosi. Skambinau, niekas durų neatidarė. Paskui patyriau, kad vienuolė jau išvažiavus, tai ir nėjau daugiau pas grapienę Ledóchowską. –

Liuosam laike lankiau bažnyčias ir meldžiausi. –

Prirengiau popieras Vienuolių Kongregacijai ir apyskaitą apmąsčiau ir geriau sustačiau.

17. XI. Nuėjau vėl į Vienuolių Kongregaciją. Priėjau prie sekretoriaus pagelbininko, kuris vyrų vienuolių dalykus atlieka, – Mgr. Caroli. Išdėsčiau jam mūs Kongregacijos dalykų stovį: 1) Aš atsisakiau nuo vietų profesoriaus ir inspektoriaus Akademijoje Peterburge ir persikėliau Friburgan į Šveicariją. Priežastis: pasirodė, kad negalima įsteigti Peterburge ir apskritai Rosijoje skaitlingesnio novicijato, ypač jei kunigai kandidatai randasi, tai išsyk atkreiptų pasauliškės valdžios akis. Friburgan gi suvažiuoja daug kunigų ir klierikų mokytis universitete ir iš Rosijos. Taigi čia galima pasislėpti, prisidengiant universitetu. Rosijos[1] valdžia kol [kas] nežiūri šnairai į Friburgo universitetą; tik nekenčia Insbruko ir bijosi Rymo. Užtai tikiuosi, kad mes lengvai ir liuosai galėsime Friburge dvasiškai ir protiškai lavintis, organizuotis,

[1] orig vid ex err *Rusijos*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1911 XI 17

o paskui be kliūčių grįžti Rosijon ir stoti darban, kaip tartasi ir kalbėta su kai kuriais vyskupais. –

2) Išdėsčiau, kad kol kas man prisieina dabar drauge ir novicijatas vesti, nors tai nėra visiškai sulig Įstatų, nes mūs dar maža; vos trys po apžadų, užtaigi novicijate dabar 10 ir daug norinčių įstoti. –

3) Klausiau, ką daryti tokiam atsitikime. Rosijoje vyskupai noriai duoda kandidatams // norintiems prie mūs prisidėti paliudijimus žo- 3
džiu, bet bijosi duoti raštu, kad pasauliškė valdžia nesugautų ir nesugriebtų. Ar užtenka tokio paliudijimo? –

4) Kas daryti? Vyskupai dažnai sulaiko ir sutrukdo kandidatus, norinčius pas mus įstoti. –

Reikia, sakė, kantrybės ir kiek galima gražumu melsti ir tartis. Negeistina kreiptis į Kongregacijas, ir aš pridėjau: Tikiuosi, kad kai pamatys mūs darbą, gal bus vyskupai nuolaidesni ir greičiau prisitaikyti norės prie Kanoniškųjų Įstatų reikalavimų. –

5) Klausiau, ar lengvai duoda Kongregacija dispensas tokiems, kurie nori įstoti jau turėdami per 36 metus. –

Atsakė, kad galima gauti ad aliquod casus[1] leidimą tokius priiminėti. –

6) Klausiau, kur reikia kreiptis, norint apturėti savo Kongregacijai facultates et gratias[2]. –

Atsakė, į Kongregaciją Sacri Officii. –

7) Kalbėjau apie Bizausko ir Indrulio reikalą. – <

Sakė, jei vyskupas kreipėsi į Kongregaciją, tegul laukia atsakymo. Jei atsakymas bus negatyviškas, tai tegu tada prie jūs prisideda. –

Drauge įdaviau prašymus: 1) kad mane patvirtintų perdėtiniu, 2) kad < patvirtintų naujai perkeltą novicijatą Friburgan, 3) kad duotų dispensą kun. Vincui Dvaranauskui, kuris jau per 36 metus amžiaus turi, 4) kad duotų dispensą Płókarz'ui, kuris buvo atstatytas iš Varšavos Seminarijos, kad jį įtarta, būk prie marijavitų jisai slapta priklausąs. –

[1] =kiekvienu atskiru atveju [2] =teises ir privilegijas

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Mgr. Caroli dar patarė, kad prirengęs rytoj atneščiau šiuos prašy-
> mus: 1) kad man valia būtų drauge ir novicijų Magistro priedermes pildyti; 2) kad paskaitytų Kongregacija per užtektinus tuos paliudijimus, kuriuos vyskupai tik žodžiu duoda, o nenori raštu duoti; 3) kad paprašyčiau įgaliojimo priimti į Kongregaciją ir tuos, kurie turi per 36 metus, bet ad aliquod casus; 4) buvau[1] klausęs, ar nebūtų galima gauti leidimas skaitytines Mišias koplytėlėje vietoje giedotinių laikyti. Sakė, kad galiu paduoti Kongregacijai tokį prašymą.

Pietų 12,30 buvau pakviestas į Collegium Polonicum pas Jo Malonybę arcivyskupą Teodoravyčių. Atėjo ir Mgr. Sapieha, ateisiantis Krokavos antvyskupis; buvo taipgi Tėvai Rezurekcionistai: Czarba[2], paskui ir Smolikowski. Sapieha ir Teodor. klausinėjo apie kai kuriuos reikalus Rosijoje. Man buvo nemalonu pasakyti savo nuomonė apie kai kuriuos žmones, dariau tai, rodos, vien į Dievą atsižvelgdamas ir tik tiek, kiek klausė ir reikėjo. –

Buvo kalba apie Motinos Darowska (niepokalanka) rekolekcijų vadovėlį, kurį aš buvau sukritikavęs. Aš išdėsčiau, kodėl tai padariau. Buvau parašęs kritiką, pranešiau per Ratuszny apie tai antvyskupiui Bilczewskiui, kad to veikalėlio neleistų, nes negeras; laukiau metus. Kuomet antra laida pasirodė, apgarsinau kritiką, ir tai dabar gailiuosi, nes galėjau perdėti ir užkenkti. Vis tai negatyvinis darbas. –

Sužinojau nuo Tėvo Smolikowskio, kad „Niepokalankų" įsteigėja yra Jozefa Karska. Tėvas Kaissewicz buvo parašęs jos gyvenimą, bet meldžiant Darowskai, jai atidavė. Darowska nenorėjo, kad būtų atspausdintas tas gyvatas. Be to, sužinojau, kad kai kurie Tėvai Rezurekcionistai (kaip Semeneńko) buvo po didele Motinos Darowskiej įtekme. Toji įtekmė gana užkenkusi Rezurekcionistų Kongregacijai. Tėvas Smolikowskis turi brulijoną[3] gyvenimo Karskiej, kurį Kaisse- //
4 wicz'ius yra parašęs, daug Darowskiej laiškų ir keistų dokumentų. –

[1] orig cap [2] orig ex err *Czarban* [3] =juodraštį

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1911 XI 17 - 20

Mgr. Sapieha atsisveikindamas pasakė, kad galėsiu jį subatoj apie 7 v. aplankyti.

Apie 5 valandą buvau pas Antonucci. Papasakojau jam trumpai dabar apie mūs Kongregacijos reikalus, ypač kad aš liekuosi Friburge. Meldžiau, ar negalėtų išrūpinti Mūsų Kongregacijai kai kurias facultates ir gratias. Apsiėmė tai padaryti. Surašėme visą eilę; ketino pasiteirauti ir utarninke[1] popiet duoti man atsakymą. –

Pasakė, kad Šv. Kongregacija dei Studii ketina mane priimti panedėlyje[2] (20) apie 11 valandą ir duoti kai kurias instrukcijas.

18. XI. Prirengęs nuvežiau Mgr. Caroli į Vienuolių Kongregaciją tuos prašymus, kuriuos jis man buvo pataręs paduoti. –

Pirmiau dar Mgr. Caroli labai maloniai mane buvo priėmęs, padrąsino eiti tuo keliu, linkėjo, kad mūs Kongregacija pradeda platintis. –

Popiet nuvažiavau su Tėvu Mosser į puikią ir gražią baziliką šv. Povilo extra muros pasimelsti ir pasižiūrėti. –

Vakare apie 7 valandą nuvykau pas Mgr. Sapiehą. Buvau valandą, kalbėjome apie bažnytinį gyvenimą Rosijoje. Užsikvietė mane pas save pietų ateinantį utarninką (21).

19. XI. Nuvažiavau į šv. Jono Lateranensis baziliką; atlikau ten šv. išpažintį, išklausiau dvejų Mišių. Pargrįžęs sėdėjau hotelyje visą dieną, skaičiau ir meldžiausi.

20. XI. Nuvažiavau į Studijų Kongregaciją. Apie 11 valandą priėmė mane Sekretorius Mgr. Dandini[3]. Išreiškė: 1) kad džiaugiasi dėl to, kad atsiuntė Rektorius tą reliaciją. Šv. Kongregacija to tikėjosi ir laukė. –

2) Kad būtinai stengtųsi įvesti filosofiją sulyg Kongregacijos dekretų ir nurodymų. –

Čia paaiškinau, kad sunku ir negalima įvesti fiziką, astronomiją ir apskritai pasauliški dalykai. Viena, valdžia nesutiks, kad juos įvedus į

[1] =antradienį [2] =pirmadienį [3] orig ex err *Dondini*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

teologiškąjį fakultetą; o jei ir sutiktų, tai norės primesti gal rusą schizmatiką profesorių; tai negeistina ir pavojinga. –

Atsakė, kam prie pasauliškės valdžios kreiptis su visa kuo; ar negalima taip įvesti, pavyzdžiui, po priedanga ir Cosmologijos, ir Philosophiae naturalis[1]. –

3) Kad bent du metai filosofijai, o du teologijai. Reikiant pakelti visur filosofiją, ne tik Rosijoje, bet ir visur. –

4) Kad būtinai užbaigę seminarijas ateitų ir jau į kunigus įsišventinę. Čia aš nustebau, nes Peterburge vis girdėjau, būk ėsąs koksai Kongregacijos dekretas, draudžiąs šventintis Akademijos klierikams į kunigus prieš pabaigsiant. Paskui ir nuo Mgr. Sapiehos sužinojau, kad buvo ketinę net į dekretą tai įdėti, kad tik kunigai būtų priimami į Akademiją. –

5) Klausė, ar Rektorius neturi kitokių kokių priedermių. Pasakiau, kad ne. Pagyrė tai; nes Kongregacija nori, kad Rektorius vien tik Akademijai būtų atsidavęs. –

6) Priminė truputį tai, kad tarp marijavitų daug randasi akademikų; kad reikia tai dabar atitaisyti. Mačiau taipgi Rektoriaus Žarnowieckio reliaciją su įgaliojimu duoti Trzeciak'ui. Gaila, kad nežinojau nė aš, nė turbūt Rek // torius Kakowskis, kas joje buvo. Nežinojau kaip kalbėti, kad nebūtų priešingumų. Sekretorius sakė, kad Žarnowieckis labai marijavitizmą kėlęs. –

7) Paskui man Antonucci nuo savęs tokią patartį davė: kad Jo Malonybė Arcivyskupas kreiptųsi į seminarijas, kad tenai filosofijos mokslą pakeltų ir kad apie tai praneštų Kongregacijai Šv.; būsianti tada Šv. Kongregacija užganėdinta. Tada galėsią būti Akademijoje daugiau teologijos. –

8) Galų gale ketino Antonucci pats parašyti Rektoriui, jei Kongregacija kokių decizijų[2] darytų. Sakė, kad gal ir duosianti Kongregacija kokį atsakymą.

[1] =Gamtos filosofijos [2] =sprendimų

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1911 XI 21 - 23

21.XI. Buvau kviestas pietų pas Mgr. Sapiehą. Nuvykau 1 valandą; atvažiavo JM. arcivyskupas Teodorowicz. Kalbėjome apie Rosijos Bažnyčios reikalus, ypač apie Akademiją. Ragino mane nueiti pas Ledóchowskį ir De Lai. Atsakiau, kad jeigu anie norėtų ir būtų tikras reikalas, nueičiau. O šiaip nenoriu užimti kitiems laiko be reikalo. Sapieha ketino susižinoti su anais žmonėmis ir pagalvoti. Man tie visi kamantinėjimai nepatiko; kalbant apie kitus ir Bažnyčios[1] stovį, reikia imti gi atsakomybė už savo žodžius. Man išrodė, kad per daug čia rūpinausi politika ir diplomacija. Aš gi atvažiavau ko kito. Kad Bažnyčiai patarnavus, esu pasiryžęs viską padaryti. Bet mano idealas – tai dirbti dėl Bažnyčios. Daugiau tikiu į darbą, Dievo dvasioje vedamą, negu į gudriausias diplomacijas ir kombinacijas. Mano noras būti tikru Dievo dirvoje darbininku, o ne politiku diplomatu. –

Kalbėjome, kaip suorganizavus žinių pristatymą Ryman, kad turėtų tikras žinias ir greitai, ypač apie pasauliškės valdžios pasielgimus, apie laikraščių straipsnius ir t. t.

Po pietų apie 5 v. nuvykau vėl pas Antonucci. Kalbėjome vėl apie Akademijos reikalus, bet jau nieko naujo nepatyriau. Antonucci buvęs priešingas tam dekretui, kurį gavo Arcivyskupas[2] Kluczynskis, taip, kaip jis čia yra sustatytas, nes žinojęs, kad dekreto programa neįvykdoma. Kalbėjome paskui apie indulgencijas, kurias galima išgauti mūs Kongregacijai. Su Antonucci jau galutinai atsisveikinau. Meldžiau, kad išrūpinęs prisiųstų mums kai kurias facultates.

22.XI. Turėjau liuosą dieną. Po darbų jaučiau nuovargį ir pailsimą. Aplankiau su Tėvu Mosser šv. Cecilijos bažnyčią ir meldžiausi. Vakare < atvažiavo Grum Grzymailo Sergiejus pas mane. Žadėjome rytoj anksti pasimatyti ir pasikalbėti apie reikalus, dėl kurių jis yra atvažiavęs.

23. XI. Šiandie atlaikiau šv. Mišias už Kongregaciją. Pasimačiau su kun. Grumu iš ryto. Jis atvažiavo kai kurių kunigų meldžiamas,

[1] orig min [2] orig vid ex err *Arkivyskupas*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

> kad išdėstytų Bažnyčios stovį Rosijoje, ypač vyskupų stovį. Ketino važiuoti pas Tėvą Jėzavitą Ledóchowskį, paskui vakare pas Sapiehą. Meldžiau, kad paklaustų Tėvo Jėzavito, ar aš galėčiau kada jį aplankyti. –

Liuosą laiką lankiau bažnyčias ir meldžiausi. –

Susistačiau sau planą dalykų, kuriuos ketinau išdėstyti Tėvui Ledóchowskiui: mūsų Kongregacijos ir Akademijos. Kalbėjome su Grumu, kuris persikraustė į tą patį hotelį gyventi. //

6 24. XI. Apie 10 valandą iš ryto nuvykau pas Tėvą Ledóchowskį. Priėmė mane labai maloniai ir prielankiai. 1) Išdėsčiau jam, kokiu būdu ir kaip mes atgaivinome Marijonų Kongregaciją ir manome darbus toliau varyti. Labai mums pritarė ir parodė didelę užuojautą. Toliau klausiau, kaip mano, ar nepakenks mums, jei daugeliui mūsiškių bent iš pradžių prisieis skyrium pasidarbuoti, kad kviečia kai kuriuos į seminarijų dvasiškus Tėvus; pridėjau, man rodos, kad čia reikia patarnauti vyskupams ir seminarijoms. Mes gi tarp savęs galime susieiti, susivažiuoti ir tokiu būdu dvasią palaikyti. Sutiko Tėvas L., kad taip galima daryti. –

Toliau išdėsčiau kliūtį, kurią turime kai kada su JM. vyskupais. Jie, bent apskritai, mūs sumanymą pagiria, mums prijaučia, bet kaip tik randasi kunigas, kuris nori pas mus įstoti, tuoj daro kliūtis, užlaiko kokiam laikui, teisindamiesi, kad nėsą kunigų, kad žmones miršta be sakramentų. Tėvas atsakė, kad jie seniaus tokių kunigų nepriimdavo, kuriuos vyskupai nelabai norėdavo leisti, kad tokiam atvejuje palaikydavo vyskupą, bet įsitikrino dabar, kad tai buvo klaidinga taktika. Sakė, reikią kaip galint rūpintis JM. vyskupus įtikinti, kad leistų kan-
> didatus; gerai, kad JM. vyskupai žinotų Benedikto XIV kas link tų dalykų dekretą; kad to dekreto ir dabar Rymas laikosi ir turbūt visuomet laikysis. Tai yra, kad reikia daryti viskas, kad kunigą, norintį įstoti į Kongregaciją, išgavus, bet nepažeidžiant JM. vyskupų, anaiptol nestojant kovon; mandagiai ir nuolaidžiai elgiantis, bet taip, kad visgi

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1911 XI 24

kada nors galų gale išgavus leidimą. Gerai būtų, kad JM. vyskupai žinotų Kanonišką Įstatą tuose dalykuose, nes dažnai nežino; būtų gerai net ir bažnytiniuos laikraščiuos tai paaiškinus. Patarė tą kliūtį ir sunkenybę ir JE[1] kardinolui Tuto y Vives išdėstyti nors trumpai.

Toliau Tėvas Ledóch. žadino, kad mes labai rūpintumėmės viduriniu, dvasiniu kandidatų išsilavinimu. Iš prityrimo matė ir žino, kad tie vienuoliai kunigai ir Jėzavitų Kongregacijoj turį į žmones įtekmes, kurie daug meldžiasi. Mes esame antprigimtinio gyvenimo atstovai, turime rūpintis pirmiausia savyje jį palaikyti. Turime žiūrėti, kad atstovautume tarp žmonių atprigimtinius reikalus, Bažnyčios reikalus, Evangeliją, o ne kokius nors pašalinius reikalus ir tikslus. Moksle patarė kelti tikrą filosofijos mokslą; rūpintis, kad filosofiją gerai pažintų; be to pamato ir kiti teologiški, ypač pozityviški mokslai, paskui lyg ore kabo. –

Teologijoj šv. Tomą pažinti ir jo laikytis. –

Kalbėjo Tėvas L. ir apie asketizmą mūsų šalyje; jis ėsąs nelabai sveikas, sentimentalizmo varsą turįs. Aiškino tai truputį Lenkijos stoviu, prispaudimu iš Rusų valdžios. Sakiau, kad rūpinamės asketiką pastatyti ant sveikos filosofijos ir teologijos pamatų. Taip pat sakiau, kad mes ypač rūpinamės ir rūpinsimės, kad mūsų Kongregacija neturėtų jokių ne[i][2] tautiškų, nei politiškų ar socialinių varsų, o tik būtų katalikiška, bažnytine Įstaiga, norinti už vis labiau Dievui ir Bažnyčiai tarnauti. –

Būčiau turėjęs dar labai daug klausimų, // bet nenorėjau laiko per 7
daug užimti. –

Kaip įsigysime daugiau patyrimo, susirinks daugiau klausimų, kitą kartą reikės pakalbėti apie juos su Tėvais Jėzavitais, o gal ir su kitais gerais vienuoliais.

2) Kalbėjau apie Akademijos reikalus, dėl kurių taipgi atvažiavau,

[1] =Jo Eminencijai [2] orig vid ex err *ne*; U2 *nei*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

apie kun. Kakowskio reliaciją. Išrodžiau, kad Šv. Kongregacijos dei Studii dekretas daugelyje dalykų neįvykdomas dabartinėse sąlygose, ypač negali būti nė kalbos apie tai, kad įvedus fiziką, astronomiją. Iš kalbos su Tėvu L. pasirodė, kad buvęs visai kitoks projektas sustatytas, kas link Akademijos reformos. Tame projekte buvo atsižvelgta į
> Caro Nikalojaus I įstatus Akademijai duotus. Bet kažin kaip dalykai susipainioję ir visai kas kita išėję. Gana ilgai ir daug kalbėjome apie Akademijos reikalus. Buvau pas Tėvą L. daugiau kaip valandą. Patarė man Tėvas L. būtinai nueiti ir pas JE. kardinolą Tuto y Vives su mūsų Kongregacijos dalykais ir apskritai, kad pasirodžius Šv. Kongregacijos Vienuoliškų Dalykų Prefektui; davė man rekomendaciją prie kardinolo.

Nuo Tėvo Ledóchowskio nuvykau į Šv. Vienuolių Kongregaciją. Mgr. Caroli pasakė, kad visi mūsų dalykai praėję, tik vienas prašymas užkliuvęs, būtent kad leistų koplytėlėse vieton giedotinių Mišių laikyti skaitytines. Reikalavo nuo manęs dar ir paaiškinimų, kuriuos suteikiau. Pamačiau, kad klaidą padariau, kad pirmiau nebuvau pas kardinolą Tuto y Vives ir jam nepaaiškinau dalykų. Pasirodė, kad Ryme Bažnyčios vedėjai nori pažinti žmones ir pažintys daug sveria. Pažinę žmogų, žino, ar galima juo užsitikėti ir kiek galima užsitikėti. Pamačiau, kad ar pačiam kur važiuojant su reikalais, ar kitus siunčiant reikia labai gerai ne tik dalykai apsvarstyti, bet ir taktika, ir su kokiais žmonėmis verta į pažintis sueiti ir pasimatyti.

Popiet nuvykau į šv. Petro baziliką. Tenai prie šv. Apaštalo grabo padariau prisieką, kad iš visų mano jėgų stengsiuosi, darydamas kas galima, kad ne[i][1] aš pats, ne[i][2] mūs Kongregacijos nariai, ne[i][3] pati Kongregacija netarnautų jokiem pašaliniams tikslams (ar tai tautiškiems, ar politiškiems, ar kitokiems), bet vien tik Dievui, Bažnyčiai ir dūšių išganymui, pasinaudojant visais kitais prigimtiniais ir

[1] orig *ne* [2] orig *ne* [3] orig *ne*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

antprigimtiniais daiktais kaip įrankiais pasiekti aukščiausiam tikslui, būtent Dievo garbei padauginti. Daug meldžiausi.

Liuosam laike kalbėjau su kun. Grum Grzymailu apie visokius reikalus. Kas buvo svarbiausia mudviejų kalbose, paskui suėmęs į punktus surašysiu. Su Grumu atėjo du jaunu kunigu: Araškevičius iš Vilniaus dijacezijos ir Kępinskis iš Varšavos. Kępinskis likęsis vienas užvedė kalbą apie mūsų Kongregaciją. Sakėsi jis pats su 4 kitais dar būk manę pastoti į Częstochow'os vienuolyną padarę doktoratą. Iki šiol dar nėra nė vienas iš jų doktorato padaręs. Pats Kępinskis parodė norą prie mūsų prisidėti. Aš trumpai kalbėjau, daugiau apie vienuolių gyvenimo pamatus apskritai. Nepažinodamas žmogaus arčiau turėjau būti atsargesnis. Grumo klausiau, // kas per vienas Kępinskis; Grumas 8
sakė, kad neišrodąs būk turėtų į vienuolius pašaukimą. –

Ant rytojaus vaikščiojau su Kępinskiu ir tą pat pastebėjau. Bet apud Deum nil impossibile[1]; gal dar įgyti reikalingą dvasią. Kitas, kun. Araškevičius, man labai patiko.

25.XI. Priešpiet su Kępinskiu lankiau Siksto koplytėlę ir Vatikano muzejus. Nelabai aš mėgstu lankyti muzejus; bet norėjau nors perbėgti, kad turėjus apskritą supratimą apie dalykus. Daugiau man patinka lankyti bažnyčias, mąstyti apie praeitį Bažnyčios, žiūrėti į gražius šventus paveikslus. Iš Vatikano muzejų išėjus jaučiau, kad galva sunki, kad galvoje ošia; naudos ne kas; aš nieko neišmanau mene.

Popiet apie 5 valandą nuvykau pas JE. kard. Tuto y Vives. Buvau iš anksto susistatęs, kas kalbėti. Trumpai išdėsčiau mūs Kongregacijos stovį; kodėl iš Peterburgo Friburgan persikėliau. Daug nereikėjo aiškinti, nes pasirodė, kad JE. žino labai gerai, koks mūsų Bažnyčios stovis. Kalbėjau ir apie kliūtis, kurias norintiems pas mus įstoti kandidatams kai kada vyskupai stato, kalbėdami, kad kunigų reikia, kad žmonės be sakramentų miršta. Juk mes norime atgal grįžti ir, kiek

[1] =Dievui nėra negalimų dalykų (cf *Lk* 2, 3)

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

galint, tarp savųjų darbuotis, taigi joks nuostolis vyskupams. JE. kardinolas atsiminė labai gerai, kad aš buvau pas jį prieš du metu; atsiminė, kad atgaivinome Kongregaciją; parodė mums didelę užuojautą ir prielankumą. Sakė: pereitame ketverge[1] mes kalbėjome apie jūsų Kongregaciją; daug dalykų jums pripažinome; žadėjo mus paremti ir mums padėti, kiek galint. Paskui apdovanojo mane savo knygutėmis; gavau tris. Aš meldžiau, kad mus ir toliau neužmirštų, savo tėviškoje globoje turėtų ir kad suteiktų savo tėvišką palaiminimą man ir mūs visai Kongregacijai ir mūsiškiams. Ir atsiskyriau sustiprintas dvasioje. Koks geras Tėvas visų vienuolių JE. kard. Tuto y Vives! Grįždamas viešbutin karštai dėkojau Viešpačiui už visas suteiktas malones ir meldžiausi visą vakarą daug už mūs Kongregaciją ir už visą Bažnyčią, ir už visus mūs geradarius, ir už neprietelius.

Tą pačią dieną buvo pas mane kunigas Viskontas iš Vilniaus dijacezijos, gyvena Prancūzų Kolegijoje; baigė Louvain'e filosofiją, gavo daktaro laipsnį, dabar gi mokosi teologijos.

26. XI. Iš ryto buvau šv. Petro bazilikoje, išklausiau šv. Mišių ir šiaip meldžiausi. Paskui nuvažiavau į Collegium Polonicum; norėjau atsisveikinti su JM. arcivyskupu Teodoravičium; neradau namieje. Mačiausi su klierikais Lysiku ir Kalinowskiu ir su Šaldra iš Kauno dijacezijos; šį pastarąjį žadėjau dar kartą aplankyti.

Po pietų buvau su Grumu Collegium Gallicum; atlankiau Viskontą, Araškevičių. Susipažinau su dviem rusais, kurie tenai mokinasi teologijos: (Åâðåèíîâú) Jewreinovas ir Kolpinskis (Êîëïèíñêié); šis pastarasis pažino kun. Būčį, eidavo pas jį išpažinties. Pažinau taipgi kunigą italą, kuris vikariate dirba: Campa. Nuvykome visi į šv. Povilo baziliką. //

9 Apie 6 valandą nuvykau pas Mgr. Sapiehą sulyg sutarties. Kalbėjome apie mūsų Bažnyčios stovį truputį. Paskui jis man padarė propoziciją[2], kad aš likčiausi Ryme, arba persikelčiau Ryman ir kad atsto-

[1] =ketvirtadienį [2] =pasiūlymą

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1911 XI 26

vaučiau tenai Rosijos, Lietuvos, Lenkijos, net Poznaniaus ir Galicijos Bažnyčios reikalus, kad informuočiau Apaštališką Sostą apie tose šalyse Bažnyčios stovį. Sakė, kad jis kalbėjęs apie tai su kardinolu de Lai ir kad viskas būtų galima sutaisyti. Sakė, kad aš gaučiau tada valdininko vietą Šv. Kongregacijoje (Consistorialis), kur visi svarbių svarbiausi Bažnyčios dalykai sprendžiami, kad galėčiau tokiu būdu dalyvauti visuose posėdžiuose ir turėčiau balsą. Žinoma, sakė, kad tada jau negalėčiau tikėtis Rosijoje jokios vietos, taigi ir apie tai su JE. kardinolu de Lai kalbėjęs, kad būtų ir ateitis tokio valdininko aprūpinta. Kas link pinigiškos pusės, tai ypač Galicijos ordinariatai sudėtų užtektinai pinigų tokiam valdininkui užlaikyti. Dabar patogus laikas tokį valdininką įvesti, nes ir Šv. Tėvas sutiktų noriai, o paskui nežinia kaip gali būti. Ryme gi būtinai reikalingas toksai žmogus atstovas, nes kitaip ateina painios informacijos, klaidingos, netikros, nežino Rymas kuo užsitikėti; Bažnyčia per tatai kenčia. –

Aš prisipažįstu, kad toksai žmogus būtinai reikalingas. Iš savo pusės pasakiau, kokias matau kliūtis: a) aš pradėjau savo naujai atgimusiai Kongregacijai tarnauti, negalima gi to darbo mesti;[1] b) aš lietuvis, ar norės manimi lenkai užsitikėti; c) nemoku itališkai, bet tai dar menkas daiktas, nes lengvai galima išmokti; d) nejaučiu savyje diplomatiškų gabumų, šiaip prancūziškai silpnai kalbu, svečius nemoku labai priiminėti; daugiau iškalbus esu, kai kalbu apie reikalus su atskirais asmenimis, bet susiėjimuose viešuose mažai kalbu ir kalbų nemoku palaikyti; e) apskritai kalbant, mano gyvenimo idealas kitoks, aš iki šiol gyniausi nuo garbių vietų ir trokštu paskui Kristų kitokiu keliu eiti; f) ypač, dar kartą pridėjau, mūs Marijonų Kongregacijoje sulaiko mane darbai; dabar iš pradžių reikia visiškai Kongregacijai pasišvęsti. Mgr. Sapieha sakė, ar nebūtų galima perkelti Kongregacijos Ryman ir tada abudu darbu vesti. Man tai dabar neišrodo galimas daiktas. Galų gale liepė

[1] p vid ex err man si ∫

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

pagalvoti ir utarninke duoti atsakymą. Užsikvietė pas save utarninke pietų; sakė, kad būsiu aš, Grumas ir JM. arcivysk. Teodoravičius.

Parvažiuodamas ir parvažiavęs galvojau, kodėl aš tiek kliūčių surandu nuo to laiko, kuomet pasiketinau eiti paskui V. Jėzų, gyvenantį neturte, paniekoje, paklusnybėje ir t. t., darbe. Kol taip sau gyvenau, niekas man nesiūlė garbių ir įtekmingų vietų, niekas manęs neperkalbinėjo; o dabar kaskart man naujas daro propozicijas ir tai tokias, kur iš tikrųjų galima daug dėl Dievo garbės pasidarbuoti; taip kad reikia pagalvoti, kas padarius. Nuo kiek laiko pasistačiau sau taisyklę, kad visuomet persisverti tokiuose atvejuose į pusę Kristaus, gyvenusio paniekoje, neturte, varge ir darbe, tai kelias tikresnis. Buvau nusprendęs, buvau pasiketinęs griežtai nuo visko, kas man pasiūlyta, atsisakyti. Neišsiduodamas su paslapti // mi, pasitariau apie tuos dalykus su kun. Grumu. Tikėjausi, kad tai patvirtins. Nustebau, kuomet jis ėmė man prirodinėti, kad sutvarkęs dalykus už metų kitų aš būtinai turiu kur į vyskupus eiti arba Ryman persikraustyti Bažnyčios reikalų atstovauti. Išklausiau, sutikau, kad principe nieko nuo savęs nereikia atmesti, bet visame kame atsižvelgti reikia, kur bus didesnė Dievo garbė. –

Dvasioje jaučiaus, kad man reikia žiūrėti visų pirma, kad mūsų Kongregacija susitvarkytų ir suaugtų, o ne ko kita. Taip pat man nepatiko įsitraukimas mūs Kongregacijos arba jos narių į diplomatiją ir politiką. Mano idealas, kad mes būtume geri darbininkai (boni operarii in Vinea Domini[1]), o ne politikai. Man vidurinė dvasia kalbėjo, nežiūrint nė Mgr. Sapiehos išvadžiojimų, nei į kun. Grumo, kad aš turiu varyti darbą, kurį pradėjome, eiti paskui Kristų neturtėlį, darbininką, išniekintąjį ir t. t., eiti ramaus, tylaus darbo keliu; nepridera mums įsitraukti į diplomacijas, kur net apie vyskupus reikia spręst; mes vyskupų tarnai bevely būkime. Bet rytoj dar maldoje šviesos ieškoti ketinu.

[1] =geri darbininkai Viešpaties Vynuogyne (cf *Mt* 20, 1-16)

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1911 XI 27 - 28

27. XI. Nuvykau į šv. Vienuolių Kongregaciją pažiūrėti, ar neprirengtos reikalingos popieros. Kongregacija, pasirodė, kad nedirbo užtai, kad buvo Consistorium secretum, kur Šv. Tėvas naujus kardinolus skyrė. Mgr. Sapieha Krokuvos vyskupu tapo prekonizuotas.

Visą rytą turėdamas liuosą meldžiaus šv. Petro bazilikoje ir svarsčiau Dievo akivaizdoje Mgr. Sapiehos projektą. –

Dievas besimeldžiant suteikė malonės ir šviesos. Priėjau prie to, kad nė manyti apie tai dabar negalima, kad galėčiau atsitraukti nuo tiesmuko savo uždavinio ir darbo. Bent dvejų[1] metų darbo reikia, kad mūs Kongregacijai padėjus šiokius tokius pamatus. Man ypatingai nepatinka diplomatijos kelias, bevely eiti paskui Kristų netrankaus darbo keliu. Tiesa, aukštesnę vietą turint, galima įtekme plačiau apimti; bet kas pasakys, kad tada bus įtekmė ir tai dar gera įtekmė. Yra tai sritis antprigimtinė; vienas tik Dievas žino, kur būdamas žmogus gali daugiau padaryti dėl jo garbės. Matome, kad kiti, užimdami aukštas vietas, mažiau ką tenuveikia dėl Dievo, o kiti, žemai pastatyti, daug padarė. Teko net matyti tą patį žmogų, kuris žemiaus stovėdamas daugiau naudos darė, aukščiau pakeltas nebetiko. Taigi geriau bus Dievui atsidavus, Jo šv. Valiai, varyti toliau pradėtą darbą.

Liuosose valandose kalbėjau su Grumu apie Bažnyčios reikalus ir mūs Vienuoliją. Aplankiau Šaldrą. Aplankėme su Grumu kunigą Potulickį, lenkiško hospiciumo direktorių (Hospitium Polonicum kunigams einantiems mokslus įsteigtas). –

Aplankiau prelatą Skirmuntą, su kuriuo nedėlioje pas Mgr. Sapiehą susipažinau, bet neradau jo namuose.

28. XI. Važiuodamas tramvajum susitikau su Tėvu Ledóchowskiu. Užsiminiau apie Mgr. Sapiehos propoziciją, apie kurią, matyt, su Tėvu L. buvo kalbėta. Pasakė man Tėvas: age quod agis[2]. Tai mane dar labiau sustiprino pasiketinime. //

[1] orig vid ex err *dviejų* [2] =daryk, ką darai

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

11 Buvau Šv. Vienuolių Kongregacijoje. Vos tegavau vieną dokumentą; kiti dar neprirengti; žadėjo man vėliau juos atsiųsti Friburgan. Palikau savo adresą.

Buvau antikvariate ir nupirkau keletą knygų, tarp jų Benedicti XIV: De Beatificatione et Canonizatione Sanctorum; de Paz: De vita religiosa instituenda gavau priedo.

Ant pirmos valandos nuvažiavau su kun. Grumu pas Mgr. Sapiehą; buvo ir JM. arcivysk. Teodoravičius. Per pietus kalba buvo apie filosofiją ir rytinio rito rusus katalikus. Popiet su Grumu ypač kalbėta buvo apie tą pat ir mūsų Bažnyčios stovį; sutarta kada ir pas kokius kardinolus Grumas turi eiti. Grumui išėjus, kalbėjome Mgr. Sapieha, arciv. Teodoravičius ir aš apie sumanymą, kad Ryme likčiau. Išdėsčiau trumpai savo kliūtis ir pasakiau, kad po kokių dvejų[1] metų tik būtų galima apie tai mintyti. –

Pripažino, kad negalima mesti pradėto darbo. Buvo kalba apie kandidatus; aš nurodžiau kun. Henriką Przedzieckį, Lodziaus kleboną, mano draugą; iš pažįstamų aš nemačiau tinkamesnio. Pavesta man nurašyti pas Przeździeckį per Kanclerį Nikiel Krokuvoje. Reikės tai padaryti ūmai. Atsisveikinęs išvažiavau.

Vakare 6 v. 15 m. išvažiavau iš Rymo Grumo, Mosserio (Rezurekcionisto), Kępinskio lydimas.

29. XI. Popiet antrą valandą sustojau Montreux, aplankiau savo
> pusbrolį hotelyje Bel-etir. 5 valandą 15 m. išvažiavau iš Montreux per Lausanne Friburgan. Mūsiškių trys sutiko mane; parėjau su jais Canisianum. Nuoširdžiai pasisveikinome visi, paskui ėjau vakarienės, buvo poteriai.

* * *

[1] orig vid ex err *dviejų*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1911 XI 22 - 28

II. DALYKAI, APIE KURIUOS SU KUN. GRUMU KALBĖTA. –

1) Kalbėjome apie maldingas praktikas pas mus; išdėsčiau jam visą mūs dienos tvarką; klausiau, ar neišranda jis, kad praktikų pas mus maža. Sakė, kad ėsą užtektinai, pas Jėzavitus ne daugiau. –

2) Pas mus tuo tarpu negali būti rankų darbo ir ruošos; mes suvaržyti, priklausome tuose dalykuose nuo seserų, kurių yra namas ir konviktas; taigi į tų dalykų vietą dedame mokslą. –

3) Klausė Grumas, ar pas mus yra disciplina, tai yra lengvas savęs nuplakimas, bent pėtnyčiomis[1]; tai ėsą gera praktika, bent apskritai imant, nes kai kuriems ji gali kenkti. –

Atsakiau, kad įvestos tos praktikos visiems nėra; kai kurie praktikuoja; palikta liuosybė; kiekvienas gali susitarti tame dalyke su nuodėmklausiu. Sakiau, kad ⌜galima tą praktiką, kuri paini yra kai kada ir negalima, užstoti kitokiomis⌝[2], ypač save varginant darbu, susiturint mažuose dalykuose ir t. t. Man ypatiškai tuose dalykuose patinka sancta filiorum Dei libertas[3], svarbu tik, kad kiekvienas suprastų mortifikacijų būtinumą ir naudingumą ir jas praktikuotų; o iš praktikų tepasirenka sau būtiniausias. –

4) Kalbėjau ir klausiau kaip padarius su // studijomis, kas turėtų *12* prižiūrėti, kaip su egzaminais padarius. Sutikome, kad būtų gerai, kad laikytų egzaminus iš tų dalykų, kurių klauso, bent svarbesnių. Prižiūrėti mokslui reikėtų paskirti vienas prefektas, nes tuo tarpu aš visa tai pildžiau, kol kas reikės ir toliau tai pildyti, kol nebus kas liuosesnis; dabar kiekvienas savo mokslu užimtas. –

5) Grumas sakė, kad reikėtų pavakarius visiems įvesti. Sakiau, kad silpnesni ir jaunesni turi pavakarius, kitiems palikta ad libitum[4], bet nereikalauja pavakarių. Sutikome, kad valgis turi būti užtektinas ir drapanų gana turi kiekvienas turėti. Maudytis kas mėnuo kiekvienas turi. Turi išmokti užlaikyti tvarką savo daiktų ir kambaryje tvarką ir švarumą. –

[1] =penktadieniais [2] orig vid ex err *galima ta praktika...*; U2 *galima tą praktiką, kuri yra paini ir negatyvi, pakeisti kitokiomis* [3] =šventa Dievo vaikų laisvė (cf *Rom* 8, 21) [4] =pasirinktinai

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

6) Klausiau, kaip kitur daroma su vakacijomis. Sakė, kad po egzaminų jėzavitai išveža kur savuosius į sodžių ir tenai per 15 dienų nieko neveikia; gerai valgo, miega net po pietų ir tik ilsisi. Paskui rekolekcijos 10 dienų. Paskui vėl pradeda dirbti ir dirba ištisus metus neišskiriant ir švenčių. –

7) Kalbėjome, kaip apgynus Kongregaciją nuo bet kokios nereikalingos varsos, ypač nuo nacionalizmų ir politikų tendencijų. Sutikome, kad reikia prašalinti tokius, kurių dvasios iš to atžvilgio nebūtų galima atitaisyti ir perdirbti. –

8) Kalbėjome apie rekreacijas. Jos man visuomet rūpėjo. Gyvename nepatogiose sąlygose, visada sunku įtaisyti rekreacijas kaip reikiant. Kol kas reikia kęsti, gal Dievas padės ateityje kitus namus turėti, kur visa tvarkiau, geriau bus galima užlaikyti ir liuosiau viską daryti. –

9) Kalbėjome, kad būtų labai gerai kas nors iš šalies pasikviesti rekolekcijoms laikyti; kalbėjome, kad gal Tėvas Weisas sutiktų. Labai naudinga, kai tokias rekolekcijas veda žmogus iš kur kitur, net iš kitos Kongregacijos. –

10) Kalba buvo apie tai, kad gavus kur kitur namus išnuomoti sau ir surasti seseris, kurios patarnautų mums, kad mes galėtume būti pilni ūkininkai ir šeimininkai tuose namuose; kad niekieno nevaržomi galėtume liuosai tvarkytis. Apie tinkamo namo suradimą ir jojo įkūrimą, kad mūsų Kongregacijai tiktų, mes gana esame kalbėję tarp savęs, bet dar reikia laukti kol kas. Reikia pakęsti. Kitoms Kongregacijoms pradedant gyvuoti ėjosi kur kas blogiau, negu mums; kiti badą kentė dažnai, novicijato negalėjo turėti ne[i] atlikti. Dėkui Dievui, mums dar nieko netrūksta; nors turime sunkenybių, bet gyvuoti galima. Dievas duos, prieisime ir prie didesnės tobulybės mūsų sutvarkyme. Kol kas reikia dėkoti Dievui už tai, ką turime. –

11) Grumas išdėstė savo sunkenybes, kokias jis turi kas link bendrojo gyvenimo (vita communis); jos turi psichologišką varsą. Mes,

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

atsižvelgdami savo Kongregacijoj į individuališkus žmogaus kiekvieno privalumus, atsižvelg[iame][1] ir į tai; turint tokias kliūtis, galima būti dar geru vienuoliu. Senose Kongregacijose gal aštriau ėmė tuos dalykus, mes turime būti paslankesni. Tikrai, jei kas[2] nori kai kada patsai pabūti, tai jam noriai leidžiama; taip pat jei nori vienas sau pavaikščioti, svarbu, kad būtų savęs išsižadėjęs, nusižeminęs, mylėtų Dievą ir artimą, užlaikytų vota[3] ir consilia[4]; kituose dalykuose galima, esant // priežasčiai, kartais paliuosuoti. – 13

12) Grumas išreiškė baimę, kas būtų, kad, esant vienuolijoje, susirgtų sunkiai jo tėvai. Jis gi nenorėtų jų apleisti; norėtų jiems meilę parodyti, ypač kad jie priešingi katalikystei; tai reiktų jiems parodyti, kad katalikystė žmogų išdirba, duoda jėgų geru būti ir t. t. Aš sakiau, kad, mano nuomone, tokiam atvejyje mūs brolis turėtų važiuoti pas tėvus pabūti jų slaugyti. Caritas super omnia[5]. Tikrai Grumo padėjime, kaip man išaiškino, kitaip nebūtų galima padaryti. –

13) Kalbėjome, kad būtų gerai, kad aš kada toliau galėčiau aplankyti kokį jėzavitų novicijatą (Feldkirchen) ir benediktinų (Beuron), kad galėčiau pagyventi kokią savaitę novicijate, pasikalbėti su Magistru ir t. t. Sakiau Grumui, kad aš esu apie tai galvojęs, net buvau ketinęs ką iš saviškių siųsti pasižvalgyti kitur; bet man atsakė Grumas, kad geriausia būtų man pačiam pavažinėjus. Sutikome tuose dalykuose. –

14) Prieš išvažiuosiant, kad jis pagalvotų gerai, užbaigęs savo doktoratą ir kitus reikalus, ar nebūtų gera, kad prie mūsų prisidėtų ir kad darbe eitume išvien, ypač kad man Jurgutis buvo minėjęs apie tokį Grumo norą. Tos kliūtys, kurias man yra sakęs, mano nuomone, nėra kliūtys, nes pas mus yra žmonių su tokiomis kliūtimis, kurie, tikiuosi, bus geri vienuoliai. Grumas ketino galvoti ir melstis. Sakiau, kad jis daug

[1] orig vid ex err fl *-dami*; U2 *Mes savo vienuolijoj atsižvelgiame į kiekvieno žmogaus individualines ypatybes ir į tai, ar turint tokias kliūtis, galima būti geru vienuoliu.* [W 2] orig ex err *jas* [3] =įžadus [4] =patarimus [5] =Meilė yra virš visko

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

galėtų mums naudos padaryti ir pas mus dėl Dievo garbės darbuotis. Pavedžiau viską Dievo Apvaizdai. Reikės melstis ant tos intencijos.

* * *

> Per Grumą buvo išreiškęs Tėvas Fonck'as norą pasipažinti su manim. Bet Fonckas turėjo išvažiuoti dviem dienom, o aš ilgiau negalėjau Ryme laukti; parašiau tik per Grumą bilietelį Tėvui Fonckui.

* * *

Grumas dar priminė, ar neužkenksiąs mums, jei prisidėtų, prieš svietiškąją Rosijos valdžią. Atsakiau, kad, mano nuomone, neužkenks. Pagaliau maniau sau, kad mums į Dievo ir Bažnyčios valią tokiuose dalykuose reikia ypač atsižvelgti.

III. Buvo kalba tarp manęs, Grumo, Sapiehos, iš dalies Teodoravičiaus apie kai kuriuos bažnytinius reikalus. Dalį jų čia paduodu.

1) Kodėl katalikystė tarp pravoslavų mažai platinasi? Kas reikėtų daryti? – a) reikėtų tikrų mums ganytojų: klebonų ir vyskupų, kad rusai pavyzdį turėtų. Šiaip sako: bloga pas mus, bet ne geriau ir pas katalikus; b) reikėtų, kad mūsų katalikiškos parapijos būtų pavyzdingai sutvarkytos; c) turėtų katalikai, ypač mūs dvasiškiai, labiau susiartinti su pravoslavais; būti tarp pravoslavų, su jais gyventi, bet rodant pavyzdingą gyvenimą; d) varyti pozityvinį darbą, o ne kritiką. Paprasti žmonės dažnai nežino, nė nesupranta dogmatiškų skirtumų ir suklydimų; juos patraukia idealai. Patsai tikėjimas. Taigi vengti užsipuldinėjimų ant pravoslavijos, vengti kritikų; e) reikėtų melstis už atvirumą; būtų gerai, kad būtų tokia draugija; f) mano nuomone, būtų
14 galima katalikystė tarp pravoslavų // praplatinti per pasauliškius, tik reikėtų tam tyčia lavinti jie organizuoti. Kalbėjome su Grumu, kad mums reikėtų svietiški broliai lavinti, kad galėtų būti geri katechetai. Mano nuomone, ir šiaip darbe tarp katalikų negalima bus be jokių katechetų svietiškių apsieiti. Kuomet taip bedievystė prasiplatinus ir

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

toksai nuo Bažnyčios žmonių nutolimas, į daugelį vietų ir prie daugelio žmonių tik per svietiškius uolius apaštalus galima prieiti. Reikia dabar apaštalavimo darbas praplatinti, įtraukiant į jį pasauliškius ir savo brolius, ir šiaip žmones; g) norint pravoslavus patraukti dar reikėtų mums, kunigams, mokėti aukščiau pakilti už visokius politiškus ir tautiškus prietarus, o vien žiūrėti Dievo garbės, dūšių išganymo ir Bažnyčios labo.

2) Ko mūsų Bažnyčiai Rosijoje reikėtų už vis labiau? – a) gerų ganytojų vyskupų, kurie ne vien politikų, diplomatų, administratorių gabumus turėtų, bet kad už vis būtų dievoti, geri ganytojai. Diplomatija su Rusų valdžia ne ką praverčia; o prie pilno Dievo dvasios vyskupo gali nors žmones sustiprinti savo tikėjimą ir uolūs, drąsūs kunigai suranda atspirtį savo darbuose ir sumanymuose; b) per daug pas mus matosi baimės, bailumo ir nuolaidumo iš atžvilgio į svietiškąją valdžią. Reikia mokėti pasakyti: non possumus[1]; c) toliau reikėtų vyskupams ir kunigams laikytis nuo departamento ir jo valdininkėlių. Departamentas nori, kad jį nuolat lankytų vyskupai, kad jis taptų centru mūsų gyvenime. Departamentas griebiasi gąsdinimo sistemos, kratas daro ir t. t. Svarbu tinkamai pasistatyti, nesibijoti nukentėti dėl Bažnyčios, eiti drąsiai Bažnyčios ir Evangelijos rodomu keliu. <

Apie daugelį ir kitų dalykų buvo kalba, bet jų negalima užrašyti.

(–) Jurgis Matulevičius

Įsitikinau, kad reikia karts nuo karto asmeniškai apsilankyti Ryme. Daug sveria, kada asmeniškai tenai žmogų pažįsti. Gerai gavus tiesiog tam tikriems kardinolams reikalus perstačius, ne vien tik sekretoriams.

[1] =negalime

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Jurgis Matulaitis. *Užrašai*. – Aidai, 1998.

[VILNIAUS UŽRAŠAI I]

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Jurgis Matulaitis. *Užrašai*. – Aidai, 1998.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1r Sutvarkęs šiaip taip vienuolijos reikalus Varšavoje, galėjau važiuoti
> Marijampolėn steigtų vienuolyno. Nurašiau į JM.[1] Karevičių, Kauno
> vyskupą, kad noriu grįžti Lietuvon. Jis man išrūpino iš vokiečių valdžios sunkiai tuomet gaunamą leidimą. Kovo 1 d. 1918 metais išvažiavau iš Varšavos. Nors daug buvo man pripasakota apie kelionės baisenybes ir sunkenybes, tečiaus keliauti Vilniun nebuvo taip bloga. Važiavau trečia klase; vagonas buvo apytuštis; vos keletas kareivių jame buvo ir keli žydai pirkliai. Vakare apie 7 v. atvažiavau Vilniun. Sustojau pas Brolius Doloristus. Užėjau pas JM. prelatą Michalkevičių, dijacezijos Valdytoją. Jis manęs paklausė, ar jau aš atvykęs apimti dijacezijos[2] va[l]dymą. Aš išsyk nesupratau to klausimo. Iš kalbos su JM. paaiškėjo, kad Vilniuje buvo pasklidęs gandas, būk aš ėsąs skirtas Vilniaus dijacezijai valdyti JM. prel. Michalkevičiaus vieton. JM. Michalkevičius klausė, nejaugi man nieko apie tai nėra sakę[s] Varšavos[3]
1v arkivyskupas. Pasakiau, kad nič nieko, kad aš važiuoju lai // kytų rekolekcijų Kaune ir steigtų vienuolyno[4] Marijampolėje. Prie progos JM.
> Michalkevičius kalbėjo man, kodėl buvęs priverstas mesti suspensą ant kunigų lietuvių, pasirašiusių po memorialu, inteiktu vokiečių valdžiai. Nelabai ką aš supratau iš tos kalbos, nes nebuvau to atsitikimo girdėjęs pirmiau. –

Sulaukęs rytojaus, išvažiavau Kaunan. Čia laikiau[5] rekolekcijas klierikams ir dvejas rekolekcijas žmonėms: vienas lenkiškai[6], antras lietuviškai. Miestas buvo labai ištuštėjęs, pabėgėliai[7] dar nebuvo grįžę; tik visur buvo pilna vokiečių kareivių; visur parašai vien vokiečių kalba. Iš JM. vyskupo Karevičiaus sužinojau, kad kandidatais į Vilniaus

[1] =Jo Mylista [2] cor *ij* [3] p del *ant...* [4] cor *y* [5] a del *at...* [6] pro *lenkams* [7] pro *pribėgėliai*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

vyskupus pirmoje eilėje vokiečių valdžios yra skiriamas kun. kan. Olšauckis, o be jo dar kun. prel. Maculevičius ir kun. prel. Dambrauckis; būk kad ir mano kandidatūra esanti iškelta; būk tai JM. vyskupas Ropas ir lenkų[1] vyskupai ją iškėlę. – <

Turėjau eiti prisistatyti vokiečių valdžiai. Bažnytinių reikalų vedėjas buvo tuomet v[on] Altmann. Jis mane gana ilgai visaip kamantinėjo. Pasakiau jam, // kad noriu važiuoti Marijampolėn ir tenai liktis. Sakė[2], 2r
kad vokiečių va[l]dž[ia][3] nieko prieš tai neturėsianti. Pridėjau, kad aš esu vienuolis ir manau vesti tenai naujokyną. Sakiau tai aiškiai, nes
10 numaniau gerai iš pašnekesio, kad vokiečiai visa ką gerai jau yra apie mane sušnipinėję. Gi mano asmenim rūpinosi, kad į vyskupus kandidatu[4] buvau pakištas. –

Tečiaus kad antrąkart nuėjau pasiimti leidimo, nenorėjo v[on] Altmanas jo duoti, matyt pabūgo, kad aš, atvykęs iš Varšavos, neimčiau varyti Lietuvoje kokios agitacijos. Visaip suko, nenorėdamas manęs leisti. Sakę, kad reikią man pristatyti Kelčių vyskupo leidimas[5] ir Seinų vyskupo sutikimas, kad aš negalįs steigti vienuolyno, kol neleisianti Taryba ir t. t. Atsakiau, kad JM. vyskupas mielu noru sutinka mane priimti ir kviečia pas save, o Kelčių vyskupo nereik man leidimo, nes
20 aš vien Šventajam[6] Tėvui priklausau. Taryba neprivalo čia kištis, nes[7] < aš nenoriu steigti kokio naujo vienuolyno; Marijampolėje vienuolynas buvo ir dabar vėl yra; marijonai, laikinai rusų[8] išblaškyti, vėl spiečiasi[9] krūvon. Griežtai pareikalavau[10], kad man nekliudytų važiuoti Marijampolėn. Atsakė, kad dar pasitarsiąs su savaisi[ais] ir pakalbėsiąs su JM. Kauno vyskupu. Ant rytojaus pats Altmanas, pakalbėjęs[11] su JM. Kauno vyskupu sutiko mane leisti Marijampolėn ir įteikė man[12] raštu leidimą penkiolikai dien[ų][13], pridėdamas, kad Ma // rijampolės virši- 2v
ninkas galėsiąs jį savo nuožiūra[14] prailginti. –

Iš Kauno vyskupėlio patyriau, kad jis labai karštai prie vokiečių

[1] orig cap [2] p del *-si* [3] orig fl *-iai* [4] cor *n* [5] a del *sutikimas ir* [6] cor *Š* [7] p del *Ma...* [8] vid; vel del *karų*; N1 om [9] cor fl *i* [10] *ei* pro *ai* [11] cor *k* [12] p del *lei...* [13] orig fl *-ui* [14] p del *vėl*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

valdžios ir Tarybos remia mano kandidatūrą Vilniun. Kiek tik įstengdamas rūpinausi Kauno vyskupėlį įtikinti, kad aš reikalingas vienuolijai, kad ramaus darbo keliu, būdamas vienuolijoje, daug daugiau padarysiu Bažnyčiai ir visuomenei, ne kaip vyskupaudamas, kada mano darbo nieks neatliksiąs, o vyskupauti ir[1] kas kitas galės ir t. t. Bent tiek prižadėjo Kauno vyskupėlis, kad daugiau jau neberemsiąs manos kandidatūros, kad paliksiąs tą dalyką Dievo Apveizdai.

Atlikęs reikalus Kaune, iškeli[a]vau Marijampolėn bene ar ne 14 tik kovo dieną. –

Marijampolėje vedžiau[2] rekolekcijas gimnazijos ir Seminarijos mokiniams, o paskui trumputes[3] ir žmonėms. –

Marijampolėje vienuolyno stovis[4] pasirodė ėsąs labai sunkus. Parapijos darbo labai daug; be to dar „Žiburys“ ir kitos draugijos, ir visas tas darbas sugriuvęs ant pečių Tėvo Dvaranaucko ir iš dalies Navicko. Labai didelis veikėjas ir darbininkas kun. Šmulkštys. –

Vienuolyne gyvena pasauliniai kunigai. Nuolatiniai svečiai ir kunigų susivažiavimai. Beveik niekad nebuvo liuoso laiko. Kunigai per susivažiavimus kaip kada aštriai pakritikuodavo ir vyskupijos valdžią,
> ypač dėl to, kad seminarijos nebuvo ir Kurijos. Kiek galėdamas rūpi-
3r nausi raminti įsikarščiavusius ir pri//minti Bažnyčios[5] Įstatus[6]. –

Kunigai norėjo, kad apsiimčiau būti Seinų seminarijos vedėjas; griežtai atsisakiau. Aš atvykau vienuolyno steigti, o ne ko kita. –

Buvo ir Seinų[7] vyskupėlis Marijampolėje. Pavyko išgauti iš vokiečių valdžios leidimas steigti Seinuose seminarija, bet ta sanlyga, kad viskas būtų vedama lotynų ir lietuvių kalba. Vyskupėlis, kunigų pašomas[8], pažadėjo organizuoti Kuriją. –

Kun. prel. Olšauckio kandidatūrą Rymas griežtai atmetė. Vokiečiai
> tečiaus manė Rymą priversti priimti tą kandidatūrą; tuo tikslu suėmę[9] ištrėmė kun. prel. Michalkevičių. –

[1] cor [2] pro *atlaikiau* [3] p del *buv...* [4] N1 *truputį* [5] orig min [6] orig min [7] ver cor [8] N1 *prašomas* [9] N1 ver om

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1918 VI - IX

Tuomet Taryba ėmė mano kandidatūrą statyti[1]. –

Sužinojęs tai, nuvykau[2] Vilniun. Išrodinėjau p. Smetonai, kad aš < likdamas paprastu vienuoliu galiu gal naudingiau darbuotis Bažnyčiai ir visuomen[ei]; kad vienuolynai pas mus reikalingi, ir kad man pasitraukus, kažin ar atsilaikys Marijampolės vienuolynas, kad gal surasti daugiau kandidatų. Buvau ir Kaune pas Zechliną, kurs tuomet politikos skyrių vedė. Ir jo prašiau, kad manęs neskirtų Vilniun. –

Tai[p] pat buvau[3] rašęs į Pacellį, nuncijų, į Müncheną, išdėstydamas vienuolijos[4] sunkų stovį ir prašydamas, kad mane paliktų Marijampolėje darbuotis. –

Taryba buvo atsiuntusi Marijampolėn kun. Petrulį ir kun. Purickį patirti, ar aš tikras lietuvis. Matyt, Taryba rimtai ėmė svarstyti mano kandidatūrą. –

Buvau prašęs ir Varšavos brolių, ir Friburgo, ir Amerikos, kad ir < jie nuo savęs rašytų Ryman, išrodydami sunkų vienuolijos stovį, ir kad aš vienuolijai dar dabartės būtinai reikalingas. –

Seinų vysku // pėlis važiavo Varšavon, per jį įdaviau raštą ir Mgr. *3v* A. Ratti, Apaštalų Sosto skirtam vizitatoriui[5]. Išrodeninėjau, kad aš < kol kas būtinai dar vienuolijai reikalingas. Kadangi gresė kaskart didesnis pavojus, kad galiu liktis Vilniaus vyskupu, pasiryžau pats važiuoti Münchenan ir visų dalykų stovį asmeniškai išdėstyti JM. Müncheno nuncijui Pacelli. Taryba prašė, kad drauge paaiškinčiau Nuncijui[6], kad JM. kunigas Michalkevičius buvęs be Tarybos ir be lietuvių kaltės ištremtas Vokietijon;[7] ir kad[8] reikalingas tiesioginis susisiekimas Rymo su Lietuvos kunigais. -

Buvau Münchene, bet išsinešiau įspūdį, kad vargu į mano aiškinimus atsižvelgsiąs Šv. Tėvas. < –

Dievui padedant, rados ir kiek kandidatų į Marijampolės vienuolyną. Pradėjau sunkų[9] vienuolyno tvarkymo darbą. Ėmė grįžt iš Rusų

[1] p del *svars...* [2] p del *Ryman* [3] p del *nurašęs tinkamą* [4] p del *stov...* [5] cor *z* [6] cor *N* [7] p del *ir kad* [8] ver ins [9] p del *tvarkymo*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kunigai pabėgėliai. Daug jų važiavo per Marijampolę, keli ir ilgesnį laiką gyveno vienuolyne. –

Pamažėli įsivedėme perpiet ir vakarienę dvasinius skaitymus,[1] įstatų aiškinimus, pamokas; pagaliaus ir duris užsidarėme. Pasauliniai kunigai
> išsikraustė miestan. Pradėjome gyventi šiaip taip vienuolių gyvenimu. –

Kiek atspėdamas sustačiau Vargdienių Seselių[2] įstatus. Kun. Lau-
> kaitis išvertė juos lietuviškai. Ses[e]lių[3] gyvenimas[4] taip pat pavyko šiaip taip sutvarkyti. –

Maniau, kad jau galėsiu toliau rašyti savo vienuolijai Instrukcijos.
4r Iš Var // šavos broliai buvo rašę, kad galiu ramiai darbuotis, kad[5] pa- 10
vojaus[6], kad taip greit būčiau vyskupu skirtas [nėra]. –

Paskui vėl ėmė rašyti, kad jau aš tikrai esu vyskupu skirtas Vilniun.
> Bene tik ar ne 22 spalių dieną kun. prof. Milkauckas iš Vilniaus atvežė JM. Mgr. A. Ratti, Vizitatori[a]us, laišką, kuriuo man pranešė, kad jau esu Vilniaus vyskupu skirtas; pridėjo, kad jei ba[n]dyčiau atsistatydinti, tai mano atsistatymo Šv. Tėvas nepriimsiąs. Tą naktį negalėjau miegoti: pajutau visą naštą, kuri [ant] manęs sugriuvo. Sunku man buvo, bet reikėjo su Dievo valia susitaikyti. –

Iš kalbų su kun. prof. Milkauckiu mačiau, kad Vilniaus kunigams lenkams mano skyrimas nel[a]bai tiko, nors buvo ir tokių, kurie džiau- 20
gės[7], kad aš ten einu. –

Neužilgos[8] atvažiavo ir Tarybos atstovai manęs pasveikintų:[9] kun. Petrulis ir pon. Vizbaras; o su jais ir mano draugas kun. Kukta. Tariau su jais kiek dėl[10] būsimos konsekracijos ir ingreso. Prašė, kad aš[11] švęs-
> čiuos Vilniuje ir kad gavęs Bulla[12] kuo greičiausiai atvykčiau Vilniun. Kalbėjomės ir dėl prakalbų eilės. Aš išreiškiau savo nuomonę, kad pirmiausiai reik lenkų kalba prakalbėti, kadangi jų Vilniuje daugiausia. Tarybos atstovai spyrėsi, kad aš privaląs pirmiausiai lietuviškai prabilti, kadangi čia Lietuvos Valstybė, ir Tarybos atstovai to reikalauja. Atsa-

[1] p del *pa...* [2] cor *S* [3] cor fl [4] ver ins [5] p del *jau* [6] p del *bent to* [7] cor *ė* pro *a* [8] ver ins pro del *Ant rytojaus* [9] p del *kun. kan. Kukta, mano draug...* [10] p del *konsek...* [11] p del *konsekra...* [12] =Bulę

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kiau: aš nesu vyskupu skirtas valstybei, o tik žmonėms, liaudžiai ir Bažnyčiai[1], tad ir privalu Bažnyčios reikalų ir žmonių žiūrėt. Nelabai tiko Tarybos atstovams mano pasiryžimas pirmoje eilėje lenkiškai prakalbėti. –

Norėjo, kad ir baltgudiškai prabilčiau. Sutikau, kad būt skaitoma pro-Bulla[2] baltgudiškai;[3] o ar prabilsiu baltgudiškai, pažiū // rėsiu pa- *4v*
sitaręs. Baltgudžiai labai nesusipratę. Dėl visa ko, prašiau, kad man kun. Toločko parašytų trumputę[4] prakalbėlę. –

Buvo man iš[5] Varšavos rašę, kad Bulla galinti ateiti dar po kokių dviejų mėnesių ar net ir pusės metų. –

Nurimęs kiek, vėl ėmiau darbuotis. -

Penktą[6] [lapkričio][7] dieną išvažiavau Kaunan, norėjau pasikalbėti su JM. Kauno vyskupu ir dalyvauti Katalikų ve[i]kimo centro susivažiavime. Prasilenkiau kelyje su Vilniaus Kapitulos atstovais: prel. Weliczko[8] ir kan. Uczyłło; jiedu mane susirado Kaune; išreiškė Kapitulos linkėjimus. Tarėmės dėl ingreso tvarkos ir prakalbų. Aš ir vėl pasakiau, kad esu nusistatęs pirmoje eilėje prabilti į lenkus lenkiškai, nors[9] Tarybos atstovai spiria mane prakalbėti pirmiausiai lietuviškai. Pasakiau, kad man dar neaišku, kaip padarius su prakalba į baltgudžius. Abudu atstovu buvo prieš prakalbą į baltgudžius griežtai nusistačiusiu, ypač karštai stojo prieš tai kun. prel. Weliczka: sakė, kad baltgudžių Vilniuje visai nėsą, kad tai tik vokiečių padaras ir t. t. Aš pažymėjau, kad vis tik net „Dziennik Wileński", kuris saugoja lenkų reikalą, pripažįsta bent 17°[10] baltgudžių, taigi ar neverta būtų šis tas ir jiems padaryti. Pagaliaus pasakiau, kad visos tvarkos nustatymą ir su įvairiais atstovais tarimąsi palieku Kapitulai, kadangi ji šeimininkauja, o aš tik atvykstu, svečias[11]. Prašiau, kad kiek galėdami visų tautų atstovus taikytų ir į darną vestų. Kapitulos atstovai nenorėjo, kad aš konsekruočiaus Vilniuje. //

[1] orig min [2] orig min; cor *-a* [3] p del ill [4] cor *tru* [5] p del *šeštą lapkri...* [6] cor *P* [7] orig vid ex err *spalių*
[8] U2 *Wołodźko*?; Weliczko nebuvo kapitulos narys [9] p del *atstovai* [10] =% [11] vid; cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

5r 11. XI. 18[1] gavau iš Varšavos, iš[2] JM. A. Ratti, telegramą, kad stengčiaus nelaukdamas ateinant Bullos[3] tuojaus šventintis vyskupu ir apimti dijacezijos valdymą. –

Vėl keliavau tuo Kaunan tartis su JM. Vyskupu; norėjau net pats keliauti Varšavon[4] į JM. Ratti, nes vien tik depeša remiantis sunku apimti dijac[e]zijos valdymą, Kapitula gal nesutikti. Pasirodė, kad traukiniai tik į Balstogę einą, o ar toliau galima keliauti esą[5] nežinia. –

Grįžau Marijampolėn; sutarėme, kad važiuotų Varšavo[n] Tėvas Dvaranauckas parvežt[6] reikalingų popierų. –

Jis turėjo vargingą kelionę, bet popieras parvežė. –

Sutariau su JM. Kauno vyskupu[7] konsekruotis Kaune 1 gruodžio, o dijacezijos valdymą apimti 8 gruodžio per Šv[č]. Panelę Nekaltai Pradėtoją. –

Pasirodė, kad kažin, ar begalėsiąs kuris kitas vyskupas atvažiuoti; buva[u] prašęs Seinų[8] ir Minsko vyskupu. –

> Seinų vyskupas išvažiavęs buvo Lomžon, o Minsko vyskupas negalėjo atvažiuoti, nes ⌜bene tik ar⌝[9] penkioms dienoms praslinkus po mano konsekracijos gavo mano depešą. –

Buvau manęs atidėti konsekraciją, bet sudraudė mane. Mano[10] konsekracija jau buvo paskelbta[11] Vilniaus bažnyčiose ir dijacezijo, pagaliaus galėjo kilti dar neramesni laikai. –

Taip pat dėl tų ir kitų priežasčių draudė, kad nei ingreso neatidėliočiau. Sutikau.

29. XI. 18 su kun. Dvaranaucku ir Rėklaičiu iškeliavome Kaunan. –

Traukinys pasivėlino jau porą valandų į Vilkaviškį; kelyje du kartu stojo beeidamas. Bet tik privažiavom Kauną, – gana vėlai, taip, kad net paabejota tenais, ar būsia[n]ti mano konsekracija. //

5v 30. XI. 18.[12] Atvažiavo iš Vilniaus Kapitulos atstovu: kun. prel. Bajko ir kun. kan. Liubianiec; o su jais ir Vilniaus kunigų atstovas Kretovičius; atvažiavo ir daugiau kunigų iš Vilniaus[13] dijacezijos.

[1] cor *I* [2] ver cor [3] p del *ko...* [4] cor *V* [5] cor *e* [6] cor fl [7] cor *v* [8] cor *S* [9] phr ins [10] cor *M* [11] cor *t* [12] cor *X* [13] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1918 XI 30 - XII 2

Minėjo kun. Bajko, kad ir dvarininkų atstovų buvo rengtasis[1] atvažiuoti, bet, matyt, susilaikyta; nepatiko jiems, kad mano konsekracija Kaune. Buvo ir Tarybos, ir Valstybės atstovai. –

1. XII. 18. buvo konsekracija. Konsekravo JM. Kauno Vyskupas, asistavo kun. prel. Bajko ir kun. prel. Dabrila iš Vilkaviškio. –

Nei Minsko vyskupas, nei Seinų, nei Rygos skirtasis vyskupas JM. O'Rourke negalėjo atkeliauti. –

Po konsekracijos sveikino mane įvairios lietuvių[2] delegacijos ir viena mergaičių lenkių. Išklausęs pasveikinimų, atsakiau lietuviškai, la[i]kiausi grynai Kristaus idealų ir bažnytinės dirvos, kad nieko neužgavus, paskui prabilau ir lenkiškai. –

Po visų skyrium buvo atvykę ir Mažosios Lietuvos (Prūsų) du atstovu[3] kareiviu manęs pasveikintų ir įteikė adresą; išreiškė norą su Didžiąja Lietuva susivienyti. –

Apie 6 v. pavakare buvo Seminarijoje pietūs. Vėl buvo įvairių[4] kalbų lietuviškai ir lenkiškai. Atsakinėjau ir vieniems, ir kitiems, laikydamas taip pat bažnytinės[5] dirvos ir pažymėdamas, kad mums visiems reikia laikytis Kristaus idealų. –

Išskirti reikia iš visų kun. Tumo kalba: sakė, mes turime kunigų[6] < politikų, tautininkų, visuomenininkų ir kitų kitokių, bet neturime Kunigo, tėvo, ganytojaus. Kai reik eiti išpažinties, kai nori laikyti rekolekcijas, nėr kur nei // prie kokio. Išreiškė linkėjimą[7], kad aš būčiau *6r* tas ganytojas, tėvas, ir pasitikėjimą, kad aš kelsiu bažnytinius[8] idealus ir žadįsiu Kristaus dvasią. –

Ant rytojaus su kun. prel. Bajko, kun. kan. Liubianie[c] (buvo ir Kretovičius iš pradžių) vėl tarėmėsi[9] dėl ingreso tvarkos. Pasakiau, kad aš manau, kad pro Bulla būtų skaitoma: lenkiškai, lietuviškai ir baltgudiškai; o prabilsiu tik lenkiškai, o paskui lietuviškai. Ir baltgudžiai[10] raštu, ir Taryba prašė, kad būtinai būtų kas nor ir baltgudžiams.

[1] cor *n* [2] ver ins [3] cor *o* [4] cor *į* [5] orig cap [6] ver ins [7] sup ill [8] orig cap [9] cor fl [10] cor fl; p del *delegacij...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Kadangi baltgudiškai kalbėti nemoku ir neišdrįsiu[1], tai norėčiau, kad bent pro Bulla būtų baltgudiškai skaitoma[2]. Kun. kan. Liubian[i]ec labai karštai prieš tai protestavo: baltgudžių nėsą, tik esanti žmonių kuopelė[3], vokiečių papirkta ir dirbtinai sudaryta prieš lenkus; lenkai už blogu man palaikysią tokį dalyką, ir aš sau sugadysiąs pirmus[4] žingsnius[5]. –

Aš vis tik sakiau, kad net le[n]kų laikraštis Dziennik Wil.[6] pripažįstąs bent 17° baltgudžių ir [vis] tik visa šalis jų yra; taigi te[i]singa, kad nors pro Bulla būt skaitoma baltgudiškai. Prašiau, kad Kapitula gerai tą dalyką apsvarstytų. Kad aš savo avelių dalies neužgaučiau ir nuo savęs ir Bažnyčios[7] neatstumčiau. Aš noriu visiems lygiai tarnauti ir visiems būti lygiai ganyt[oj]as. Man gaila buvo tos niekinamos tautos ir norėjau, kad jie pamatytų, kad vyskupas nei jų, nei jų kalbos neniekina. Bet vėl nenorėjau Bažnyčioje riaušių ir skandalų. Taigi dar kartą griežtai išreiškiau, kad mano nuomone reikėtų skaityti pro Bulla baltgudiškai, bet kad Kapitula dar kartą gerai tą dalyką apsvarstytų. –

6v Nustatyti, // kurioje eilėje[8] kuri delegacija eis manęs sveikintų, pavedžiau Kapitulai, nes ji šeimininkė, tik prašiau, kad taikytų tautas, kad nebūtų kokių nemalonumų. –

Visą savaitę išbuvau Kaune, grįžti Marijampolėn buvo nepatogu. Mokiausi ceremonijų. Dviem dienom nuvažiava[u] Panemunėn pas kun. Staugaitį, ten ramiai galėjau prirengti ingreso prakalbas bažnyčioje[9]. –

Gavau iš Vilniaus žinias, būk lenkai pasinaudo[da]mi mano ingresu, norį padaryti tautinę[10] manifestaciją, kad vokiečiai jokiu būdu tai neleisiant, kad iš to kilsiant[11] susirėmimas ir kraujo praliejimas. Taigi patariama, kad aš Vilniun važiuočiau ne 8 gruodžio rytmetį, kai[p] buvo sutarta, o tik išvakar greituoju, kuris Vilniun ateina 6 v. vakare. Nusiunčiau raštą JM. Michalkevičiui, kad, dalyką ištyręs, man pra-

[1] cor fl [2] cor fl [3] cor fl [4] cor fl [5] cor fl [6] cor *W* [7] orig min [8] cor fl [9] orig cap [10] cor *a* [11] fl add

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

neštų, kas padarius. Nujaučiau, kad čia politika ir kova eina. Taigi buvau nusistatęs nepaisant nieko važiuoti Vilniun 8 gr. rytmetį. Taip ir padariau, gavęs žinią iš Kapitulos, kad nieko tokio Vilniuj nesant[1]. –

Matyt vokiečių nenorėta, kad aš važiu[o]čiau[2] 8 gr. iš ryto; jei[3] greituoju iš vakaro važiuočiau, tai žadėjo duoti atskirą[4] coupé; o iš ryto nedavė atskiro kupė, ir vos bilietus gavome.

Bevažiuojant[5] sveikino Landvaravo klebonas [su parapijiečiais][6]. –

Nuvykus Vilniun, stotyje pasitiko mane Kapitulos, Tarybos[7] ir Miesto atstovai. Sustojome prie Ašmens Vartų. Ten koply // tėlėje pra- 7r
bilo į mane trumpai kun. prel. Wołodźko lenkiškai; paskui sukalbėjome Šv[č]. Panelės litaniją[8], ir atgiedojo žmonės, gatvėje[9] gana skaitlingai susirinkę, „Po Tavo apgynimu" lenkiška. Kelis žodžius trumpai atsakiau lenkiška. –

Buvau gavęs iš Ministerio Pirmininko Valdemaro laišką. –

Nuėję į zokristiją su kun. prel. Hanusowicz'ium ir Wołodźko skaitėme. Reikalavo p. Valdemaras, kad Tarybos ir Valstybės atstovams būtų užleista pirma vieta mane sveikinant, kitaip atsisaką dalyvauti, jei Kapitula to nepaisysianti[10]. Reikalavo, kad į baltgudžius prabilčiau bažnyčioje[11]. –

Kun. Hanusowicz atsakė: kad Kapitula[12] visais balsais nutar[usi][13], kad baltgudiškai ne tik prabilti, be[t][14] nei pro-Bulla skaityti nereikią, kadangi nei vienos parapijos nėsą, kur būtų toji kalba vartojama. Bet jei aš liepsiu, tai galį skaityt, bet iš to gal išeiti negeistini[15] dalykai. Atsakiau, kad aš prisitaikysiu prie [to][16], kaip Kapitula nusprendusi, nes ji čia šeimininkė ir ji privalanti geriau už mane dalykų stovį žinoti; aš jokių sumišimų nenoriu būti priežastimi. –

Taip pat aš nesprendžiu, kas kokioje eilėje į mane kalbės, tai Kapitulos dalykas; tik prašau visus taikyti, kad nebūtų nemalonumų. –

Kun. Hanusevičius sakė, kad jei labai Taryba spirsis, galį jai pirmą

[1] cor *s* [2] cor *v* [3] ver ins [4] p del *cupé* [5] a del *Nuva...* [6] phr ins [7] a del ill lit [8] orig cap [9] cor *g* [10] cor sec *n* [11] orig cap [12] del *vienu b...* [13] orig fl vid ex err *-iusi* [14] vid, orig *bei*; N1 *bet* [15] cor fl [16] vid ex err om; N1 man ins

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

vietą užleisti, kad jis tai pranešiąs kun. kan. Liubian[i]ec. Aš prašiau,[1] jei tik galima, kad Tarybos atstovams pirmą vietą užleistų. –

Privažiavus[2] prie Katedros, pasitiko mane prie jos durų JM. prel.
7v Michalke // vičius[3] su kunigais; trumpai prabilo sveikindamas. Apsitaisęs vyskupo rūbai[s], pradėjau paprastas ingreso[4] apeigas[5]. Žmonių buvo labai daug, netilpo bažnyčioje, buvo minios prieš bažnyčią. –

Prabilau pirma iš sosto trumpai lotyniškai į kunigus, paskui iš sa-
> kyklos pirma lenkiškai, o paskui lietuviškai. Kanauninkas asistentas evangeliją skaitė tik lenkiškai, prieš[6] pradėsiant prakalbas. Pabaigęs[7] lenkiškai pamokslą, paklausiau, ar bus skaitoma evangelija lietuviškai, atsakė, kad čia nėsą tokio[8] papročio. Man rodėsi, kad būtų reikėję prieš lietuvišką prakalbą paskaityt evangelija lietuviška. Tiek to, nieko nesakęs, prabilau lietuviškai. –

Kalbėjau į žmones karštai ir, kiek tik stengiau, širdingai. Regis, buvo ir lenkai, ir lietuviai patenkinti. –

Po Sumos grįždamas su prel. Hanusevičiu[m][9] dar kartą prašiau[10] sakyti[11] kun. kan. Lubianiec, kad Lietuvių Tarybos ir Valstybės atstovams užleistų pirmą vietą. Numaniau, kad čia kils susirėmimai ir daug nemalonumų. –

> Inžengiant[12] į Vyskupo rūmus pasitiko mane su duona ir druska JM. Michalkevičius; atvyko ir kiti prelatai ir[13] kanauninkai. Aukštai salionuose rinkosi delegacijų atstovai. –

Einant man pusryčiaut, priėjęs kan. Kukta pasakė – jei sutinkanti Kapitula pirmoje eilėje leisti Tarybos atstovus, tai atvažiuosian[t][14] jie manęs sveikinti; o jei ne, tai nesirodysiant. Atsakiau, kad. kun. prelatas
8r Hanusevičius sakęs, kad tam jų norui nesipriešysią. // Tada kun. kanauninkas Kukta pasiuntė vežėją parvežtų Tarybos atstovų. Sėdus pusryčiau[t], atėjęs kun. kan. Lubianiec aštriai užprotestavo prieš[15] Tarybos atstovų norą kalbėti pirmiausia. Ėsą nustatyta[16] buvo[17] tvarka,

[1] p del *kad* [2] a del *Iš* [3] cor fl [4] cor *in* [5] cor *g* [6] ver cor [7] cor *ę* [8] ins [9] cor *n* [10] p del *kad* [11] cor fl [12] a del *Kad*; mg sig +ʃ [13] rep *ir*; p del *Kapitula* [14] orig fl *-ti* [15] p del *norą* [16] cor fl [17] cor *o*; del fl *-si*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1918 XII 8

kad lenkų delegacijų atstovai pirma kalbėsią, o lietuvių paskui, tai to ir reikia laikytis. –

Atsakiau, kad, mano nuomone, čia jau civilinio mandagumo aktai. Bažnyčioje kalbėjau pirmiau lenkiškai, o paskui lietuviška, kadangi lenkų dauguma. O čia vis tik Taryba šiokia[1] tokia valdžia; ją sveikino net Šv. Tėvas, su ja derybas vedė net Nuncijus[2] Pacelli Münchene, < jai pavedė vokiečiai savo valdžios dalį, ji atstovaujanti ir šalies žymią[3] dalį. Taigi šio civilinio mandagumo akte priderėtų jiems pirma vieta; taip man rodos. Kiti iš Kapitulos nesipriešino; JE.[4] Vyskupas O'Rourkė taip pat tos nuomonės buvo. Tik kun. Lubianiec spyrė, kad greičiau eičiau prie delegacijų, nes laukia.[5] Rinktis buvo nustatyta 2 val. Tarybos atstovų dar nebuvo, pala[u]kęs iki 2½ valandų, ėjau prie delegacijų. Pasakiau:[6] kaip tik atvažiuos Tarybos atstovai, kad pertrau[k]tų visa ką, o įleistų Tarybos atstovus. Lubianiec sakė, kad gal kur atskiram kambariukyje juos priimti. Pasakiau, dar geriau visiškai nepriimti, negu žmones niekinti. Prasidėjo pasveikinimai: pirmiau ėjo lenkų atstovai, paskui lietuvių, paskui baltgudžių. Kun. Lubianiec norėjo, kad išklausęs lenkų, jiems atsakyčiau, matyt norėjo, kad lenkai paskui sau // išeitų. Sakiau, kad visų išklausę, visiems paskui paeiliui *8v* atsakysiu. Kalbėjau kiek galėdamas širdingai pirma lenkams, paskui lietuviams ir pagaliaus baltgudžiams, šiems lenkų kalba, kadangi baltgudiška nemokėjau[7]. Sakiau, kad atėjau čia[8] visiems lygiai tarnauti, visiems reikšti meilę; kad tautų santykiuose tos pačios Kristaus doros privalome laikytis, kaip ir atskirų žmonių santykiuose, kad nei vieno nevalia neapykantoje laikyti, niekinti, skriausti, kad visus lygiai reikia mylėti ir t. t. –

Tarybos atstovai neatvažiavo. Pasirodė, kad buvo nesusipratimas. Vežėjas nesuprato, pastovėjęs prie Tarybos, grįžo. –

Nebuvo Tarybos atstovų nė[9] Katedroje, kadangi Kapitula nenorėjo

[1] cor *o* [2] cor pro min [3] cor *y* [4] =Jo Ekscelencija [5] p del *Pradžia buvo nustatyt...* [6] p del *kad* [7] cor *ė* [8] cor *č* [9] orig *nei*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

jiems duoti atskirų vietų, o tik drauge su visais kitais draugijų atstovais presbyterijoje. –

Nežinau, kodėl man niekad taip neišrodė menki, niekingi tie tautiniai ginčai, neapykantos, užsispyrimai, kaip dabar. Rodos, turint kiek geros valios ir nuolaidumo, buvo galima visus sutaikyti Kristuje. Daug kaltės man išrodė čionai iš pusės kai kurių kunigų. –

Mat patyriau, kad Kapitula ir lenkai kunigai visiškai nepripažįstant Tarybos ir lietuvių valstybinės valdžios. –

Paskui sužinojau, kad per dvi savaiti tebekalbėta ir tebesiginčyta[1]
9r Vilniuje tik // apie tai, katra[2] kalba aš pirmiau prakalbėsiąs; ir jeigu 10
būčiau išdrįsęs pirma lietuviškai prakalbėti, kaip Taryba spyrėsi, tai būtų lenkai sukėlę bažnyčioje dideliausią trukšmą ir riaušes. Prabilus man pirma lenkiškai, buvo labai patenkinti. –

Lenkai pili[ečiai][3] prašė mane pietų antrą valandą 9 gruodžio. Tarybos atstovai taip pat buvo prašę, paklausiau, kelintą valandą, atsakė 6 v. –

Taigi, matydamas, kad bus galima sutaikyti, sutikau, kviečiamas lenkų. –

Bet lietuviai[4] savo pietus atšaukė. –

Tą vakarą pietus man pakėlė kunigai Seminarijoje. Buvo daug 20
prakalbų.[5]

Ant rytojaus[6] tuo aplankiau Tarybos pirmininką ir jo pavaduotojus
> ir visus Lietuvių Valstybės ministerius ir žymesnius valdininkus. –

Vakare Taryboje darė interpeliaciją,[7] kodėl baltgudžių kalba nebuvo skaitoma pro-Bulla ir prabilta; ir dėl to, kad Tarybos[8] atstovams nebuvo skirta tinkama vieta. –

Aš tik[9] anksti rytą 9 gruodžio gavau iš Sekretoriaus kun. Steckevič[a]us raštą, kurį Taryba buvo įteikusi Administratoriui kun. Hanusowicz[10] dėl baltgudžių kalbos; taigi po laiko. –

[1] cor fl [2] cor fl [3] cor fl [4] cor fl [5] capit add [6] cor *au* [7] p del *dėl* [8] pro min [9] cor *ti* [10] cor *w* pro *v*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1918 XII 9-11

Taip ir[1] atsakiau Ministeriui Pirmininkui Valdemarui lietuviškai, o Bielaruskaj Rady Prezidiumui – baltgudiškai. –

Lietuviai ir baltgudžiai nelabai buvo tokiu ingreso bėgiu patenkinti, bet matė, kad čia ne mano kaltė. Kapitula viską tvarkė, o aš tik svečias, turėja[u] prie nustatytos tvarkos taikintis.

Per[2] lenkų piliečių pietus buvo[3] užgerta mano sveikata būdu labai man pavojingu, būtent pasitikima, kad aš prie unijos Lenkijos ir Lietuvos atgimdymo prisidėsiąs. Atsakiau, kad aš tarnavau visa širdimi // žmonėms, būdamas Lenkijoje, ir čia visiems tarnausiu. Kas iš mano dar- *9v*
bo išeis, nežinau. Būdamas[4] kunigas ir vyskupas, aš tegaliu tik meilę, broliškumą ir vienybę žmonėms skelbti ir žmones turiu taikinti; bet politikos unijos ne man priklauso ir ne mano galioje. Taigi į tą dalyką aš duoti atsakymo negaliu ir nenoriu. Ta prakalba lenkams patiko. Daug buvo prakalbų, labai atsargiai reikėjo[5] būti, kad ko neprasitarus.

Kitą dieną kvietė vakarienės krikščionių demokratai; taip pat buvo kalbų ir reikėjo būt atsargiam. Pažymėjau, kad aš į politiką kištis negaliu, kad mokydamas žmones[6] doros, teikdamas jiems Kristaus mokslą, tikiuos ir tėvynei geriausiai patarnausiąs.

Pagali[au] nurimę Tarybos ir Valdžios[7] atstovai pakvietė mane
pietų. Buvo daug kalbų: kalbėjo lietuviai, baltgudžiai, lenkų atstovai, žydų atstovai, partijų atstovai. Kai kuriems[8] skyrium atsakiau,[9] paskui visiems kartu. Kėliau aikštėn Kristaus idealus ir mintis, pasakiau, pasinaudodamas proga, bent[10] du trumpu apologetikos pamokslėliu. Mano kalbos regimai patiko visiems, visi buvo patenkinti: ir žydai, ir baltgudžiai[11], ir lietuviai. –

Taip Dievas padėjo ir vėl sueiti man su Lietuvos Valstybe į dermę. –

Lietuviai, nusiminę dėl ingreso ir paabejoję, koks aš būsiąs lietuviams, dabar nurimo. //

Per visas dienas rytais daug visokių žmonių ir kunigų mane lankė, *10r*

[1] ver cor [2] cor *P* [3] p del *pakelta* [4] cor fl [5] mg si ✓ [6] cor *e* [7] ver ins [8] cor *k* [9] p del *kai kuriems* [10] ver ins [11] cor *ba*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

o pietų paprastai aš lankydavau žymesnius miesto ir šalies piliečius. –

Buvo prisistatyti vienuolynų atstovės ir atstovai. –

Kviestas lankiau SS. Nazaretiečių mokyklas; gražiai mane priėmė. Eilės ir prakalbos buvo labai lenkų tautinėje dvasioje; aš atsakydamas kėliau tikybos reikšmę ir vertę tautų gyvenime ir mokymo, ir auklėjimo
> darbe. Buvau ir su šv. Mišioms pa[s] Sesutes[1] šv. Stepon[o] dieną, sakiau pamokslėlį. Mergaitės ir vaikučiai darė malonų įspūdį. Pasiryžau kiekvienos tautos geismus ir siekinius gerbti, kiek jie nepriešingi mūsų tikybos dėsniams. Nori sau sveiki eiti išvien su Varšava, tenorie; tai nepriešinga išganymui, kad tik Dievą ir Bažnyčią mylėtų.

15 gruodžio 1918. Vilniaus Katedroje buvo JE. O'Rourke'o konsekracija. Aš konsekravau, o JM. Kauno vyskupas ir Michalkevičius asistavo. JE. Minsko Vyskupas[2] Łozińskis negalėjo atvažiuoti, užėmus
> Minską Komunistams Maksimalistams. –

16. XII. 18. Pasikviečiau pas save JE. Kauno vyskupą, JE. Rygos vyskupą, JM. prel. Michalkevičių; svarstėme kai kuriuos bėgamus klausimus. 1) Kaip elgtis kuni[g]ams, artinantis maksimalistams? a) Per pamokslus neliesti politikos, o tik dėstyti žmonėms Kristaus mokslą, pažymint ypatingu būdu tuos dalykus, prieš kuriuos stojama; b) sutvarkyti pinigus ir depozitus, nes kratas daro; – c) reikalaujant aktų, Rosijoje duodavo kunigai dublikatus; – e) santykius privačiai palaikydavo kunigai Rosijoje su maksimalistais, jei reikalas atsitikdavo, o ne oficialiai. –

10v 2) Ir Taryba, ir lenkų atstovas Dr. Ziemackis sky // rium į mane kreipėsi, kad norį teologijos fakult[a]tę taip pat turėti. Mat ir lietuviai,
> ir lenkai kas sau sumanė steigtis universitus. –

Žinoma, mums dviejų teologijos[3] fakultačių per daug. Mums lengviausia besiginčijančius sutaikyti, nes išguldoma kalba bus lotynų kalba. –

[1] cor fl [2] cor *ys* [3] ver ins

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1918 XII 16-26

Susirinkę dijacezijų valdytojai buvo tos nuomonės, kad reikią imti į savo rankas tas dalykas ir steigti teologijos fakultatė. –

Reikia kreiptis į nuncijų ir tartis su Taryba ir su lenkų atstovais. –

Kilus Vilniuj suirutei ir pervartoms, nusprendžiau kiek susiturėti su teologijos fakultatės steigimu. –

3) Kalbėjomės apie bažnyčių[1], rusų valdžios konfiskuotųjų, atgavimą ir apskritai bažnytinių turtų atgriebimą. –

Sutarta, kur galima ir kiek galima, kad kunigai imtų, kas Bažnyčios yra buvę[2]. –

4) Tartasi[3] bendrai leisti ganytojų raštas į žmones[4], man pavesta jo sustatymas. –

Abejoju, ar tokioje suirutėje galima bus tai padaryti. –

5) Nuspręsta, kad Ganytojų Kurijos s[i]untinėtų kitos kitoms savo raštus ir svarbesnius įsakymus ir leidimus, kad būtų[5] subendrintas darbas. –

6) Metr[ik]ų knygų sustatymas reikalingas. –

Mes Vilniuje nusprendėme lotynų kalba visa ką vesti; knygų pavyzdžiai jau spausdinami. –

7) Tartasi apie Misijų, rekolekcijų įvedimą, vienuolijų steigimą. Bet šiais laika[i]s reikia susiturėti. –

8) Reikėta bendrai tartis, kaip Naujasis Kodek[s]as į gyvenimą invedus. // <

Tą pat dieną, 5 valandą popiet, su[k]viečiau miesto kunigus pasitarti, kaip elgtis atėjus maksimalistams, kaip žmonės prirengus. – *11r*

1) Išdėsčiau[6] trumpai, ką buvau manęs, ypač kad keltų Kristaus idealus, pozityviai dėstytų Kristaus mokslą, ypatingai keliant aikštėn tuos[7] tikybos dalykus, prieš kuriuos einama, kad vengtų užsipuldinėjimų,[8] nekeltų politikos klausimų per pamokslus ir t. t. –

Išklausiau kunigų nuomonių apie dalykų stovį ir priemones blo-

[1] orig cap [2] ver cor [3] p del *apie to* [4] cor fl [5] p del *bendra...* [6] cor *s* pro *š* [7] ver cor [8] p del *nesikiš...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

gumams pašalinti ar užbėgti už akių. Nurodyta priemonės: tinkami pamokslai; lapeliai, brošūrėlės ir kiti tam tikri spaudiniai ir leidiniai; tinkami laikraščių[1] straipsneliai; ganomųjų lankymas, ypač kalėdojant; – organizavimas; ypač[2] šventi sakramentai ir prie pamaldumo raginimas; – gera būtų įvedus skrynutės mesti paklausoms; galėtų darbininkams[3] būt aiškinami dalykai, apie kuriuos jie abejoja[4] arba prieš kuriuos[5] priekaištai daroma. –

2) Nutarėme įvesti permaldavimo pamaldas paeiliui Vilniaus bažnyčiose su tinkamais pamokslais.[6]

Pavedžiau miesto dekanui sušaukus klebonus tų pamaldų tvarką nustatyti ir pamokslų tematus nurodyti; –

3) Pranešiau, kad metrikus[7] rašytų lotynų kalba; šematai[8] bus atspausdinti; –

4) Prašiau, kad jei kas turėtų kokių klausimų ar dalykų, kuriuos per tokius kunigų susirinkimus būtų galima svarstyti, kad man malonėtų raštu inteikti ar įmesti į laiškų dėžutę. –

5) Priminiau, kad depozitus ir kitus pinigus, kuriuos kunigai turi
11v prie savęs, rūpintųsi sutvarkyti kuo gre[i]čiausiai. //

Mieste kaskart neramiau darėsi. Vokiečiai rengėsi Vilnių apleisti. Sužinojau, kad iki 2 ar 5 sausio 1919 m. nebeliksią vokiečių Vilniuje. Įvairios[9] partijos ėmė varžytis tarp savęs miestu ir valdžia. Ėmė eiti
> daug laikraščių įvairiomis kalbomis. Bene ar ne 6[10] tik žmonių kuopos savinosi sau Vilniaus valdžią: Lietuvių Taryba, Vokiečių Kareivių Taryba, Lenkų Komitetas, Darbininkų (maksimalistų) Taryba; – tų pačių maksimalistų Taryba, susidariusi Vileikoje (apskričio Vileika) su Kapsuku; senoji, dar rusų paliktoji miesto Valdyba. Vokiečiai visur matomai vilkino, ⌜n[ei] vieniems⌝[11] nedavė tinkamai susiorganizuoti, nei vieniems nedavė ginklų. –

> Pagaliaus Tarybai perdavė valstybinius rūmus (kurių nebįstengė ap-

[1] p del *sp...* [2] cor *y* [3] cor fl [4] cor fl [5] pro *kurius* [6] p graph ins si ∫ [7] cor fl [8] =schemos [9] cor *v* [10] cor [11] orig vid ex err *nevieniems*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

saugoti ir apimti); senajai miesto Valdybai – miestą; maksimalistų Tarybai savo palankumus išreiškė; – lenkų[1] legionistams, kaip pasirodė, atidavė iš tikrųjų miestą. Stebėtina vokiečių politika! Visus sukiršino. Pats visa ką išsivežė. <

Mano stovis be galo buvo sunkus: kas vieniems tiko, tai kitiems nepatiko. Nežinia buvo, kaip insitaikius. Viskas virte virė. Laikiausi[2] Kristaus ir Bažnyčios. Mačiau, kad kiekvieni, ir lietuviai, ir lenkai į savo pusę traukia, nelabai paisydami Bažnyčios reikalų. –

Buvo maksimalistų sukeltos darbininkų manifestacijos, ypač prieš vokiečius, reikalavo, kad jiems (Darbininkų[3] Tarybai) būtų visa valdžia perduota. // <

Kalėdų naktį sakiau pamokslą ir celebravau. Per Šventes[4] lankiau įvairias įstaigas: lietuvių ir lenkų; taip pat Kūčios dieną ėjau į įstaigas plotekel[i]ų[5] pasidalytų. – *12r*

27. XII. 18. Atėjo pas[6] mane S[t]efanas Mickiewicz[7], Varšavos Lenkų[8] valdžios komisaras Vilniun atsiųstas. Pranešė, kad Le[n]kų[9] valdžia nusprendė Lietuvą okupuoti; bet kad tai dar nereiškią Lietuvos aneksijos, kad paliksią teisę apsispręsti. Pranešė, kad legionieri[ai] ir Lenkų valdžia gvarantuosiant Bažnyčios liuosybę ir ginsiant lygiai visų tautų liuosybę. – <

Atsakiau, kad aš į politikas nesikišu; bet kad atėjus legionieriams, mes, kunigai, taip pat ir jų išganymu rūpįsimės, kaip ir kitų žmonių. Aš nuolat[10] skelbiu žmonėms vienybės, meilės, broliškumo reikalingumą; tai mano, Ganytojaus, uždavinys.

Bene ar ne 29. XII. 18[11] buvo atsiuntęs kun. Purickis vardu Lietuvių Atstovybės Berlyne depešą, kad vokiečiai Vilniaus neatiduosiant nei maksimalistams, nei lenkams. Kad aš nuraminčiau žmones; kad[12] Santarininkai pripažįstant Tarybą; kad Taryba gausianti 100 milijonų paskolos. – < <

[1] ver ins [2] cor *ai* [3] cor fl [4] pro min [5] cor *pl* [6] cor *a* [7] cor *w* [8] orig min [9] orig om *n* [10] ver cor [11] cor *2* [12] p del ill

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Nusiunčiau tą depešą į Tarybą, prašydamas, kad ne mano, o savo vardu ją paskelbtų.

30. XII. 18. Jau man pranešta, kad 2 sausio 1919, 12 valandą, eisiąs paskutinis su žmonėmis traukinys, ir kad visi vokiečiai išsikraustą.[1]
> Lietuviai ministeriai[2] su savo raštinėmis taip pat išvažiuoją. Lietuvių[3] įstaigos liekasi. –
> Baigiant senus metus pasakiau pamokslą[4]. Per Naujus Metus 5 v.
12v popiet lenkų legionieriai[5] paėmė miesto valdžią ir apgyni // mą į savo
> rankas. Varnų gatvėje apsupo Darbininkų (maksimalistų) Tarybą. Prasidėjo šaudymai; suėmė keletą lietuvių (maksimalistų), taip pat ir daug žydų. 2. I. 19 apsupta ir šaudoma Darbininkų Taryba turėjo pasiduoti. Bene ar ne šeši tik žmonės, matydami, kad reik pasiduoti, nusižudė. –

Mieste neramu; nuolatiniai šaudymai. –

Legionierių komendantas Mokrzeckis paskelbė karo stovį. –

Daug kunigų iš apimtų bolševikų vietų bėgo į Vilnių. Iš jų kalbų
> buvo matyt, kad bolševikai nuolat artinasi prie Vilniaus: viena jų šaka traukė nuo Dvinsko per Uteną, regimai, Kaunan, kita per Švenčionis, kita vėl per Ošmianą, kita Lydos linkon. –

Mano nuomone, legiojinistai nebegalės atlaikyti Vilniaus; tik be reikalo savo šaudymais, areštais ir t. t. suerzino priešingų partijų žmonės[6]. Be abejo, bolševikai atėję keršys pirmiausia kunigams, o paskui lenkams. –

Prie legionistų[7] neprisidėjo nei lietuviai, nei žydai. Legionistų žygis tik didesnę nelaimę[8] užtrauks ant miesto gyventojų, jei jie neatsilaikys prieš bolševikus. Pasitikėta, kad sodžiai prisidėsią. Sužinojau iš kunigų pabėgėlių, kad ne taip greiti sodžiai kariauti. Atsakė, bene prieš mus
13r bolševikai eina, jie prieš dvarponius[9] ir[10] kunigus. Lenkai // dar pasitiki, kad Varšava atsiųsianti pagalbą; bet turbūt veltui, nes, kiek girdėti,
> nė[11] ten neturi nei ginklų, nei šovinių. –

[1] p del *Mi...* [2] cor fl [3] cor *L* [4] cor *ks* [5] cor *o* [6] cor fl [7] p del *nieką nenorėjo* [8] p del *gal* [9] cor fl [10] ver cor [11] cor *ė* pro *ei*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 I 2-4

2. I. 1919. Išsikraustė Kaunan lietuviai ministeriai su savo raštinėmis;[1] išsidangino ir kone visi vokiečiai[2]; tik gelžkelio[3] stotį ir dalį aukštojo miesto dar tebelaikė savo rankose. Buvo susirėmimų[4] legionierių su vokiečių kareiviais. Kai kur norėjo legionistai nuginkluoti vokiečius; šie nesidavė; keletas legionistų nušauta. –

Lenkų gyventojų ūpas buvo gana pakilęs; rinko aukų legionistams laikyti ir t. t.

3. I. 1919. Buvo pas mane Brolių Doloristų, vienuolių, atsiųstas broliukas[5] klaustųs, ar nepritiktų broliams stoti į legionistus, kad visuomenė į juos šnairai nežiūrėtų: tiek vyrų, o nenor ginti šalies. –

Atsakiau, kad nieku[6] būdu nestotų kariauti, tai priešinga vienuolio pašaukimui ir Bažnyčios Įstatams[7] ir dvasiai. Jei ligoninės susidarys, tai ten gal ligoniams ir sužeistiesiems tarnauti, jei nori. –

Atbėgo vienas karštuolis klebonas klaustųs, kas daryti; ar leisti < trau[k]ti kulkosvaidį bažnyčios bokštan (tai buvo 2 sausio diena); iš ten labai lengva ėsą būtų Darbininkų (maksimalistų) Taryba šaudyti ir priversti pasiduoti. Uždraudžiau tai daryti: neleidžiama Dievo namų naudoti karo tikslams.[8]

Atėjo generolo Wejtko siųstas kunigas tartis dėl legionistų kapelionų. Gen. Wejtko prašąs, kad jis (tai tas pats atsiųstasis kunigas) būtų kaip ir dekanas; o kiti kapelionai kad tik[9] su jo žinia būtų skiriami.[10] Sutikau, nes reik rūpintis kiekvieno žmogaus išganymu, ypač kada jam mirtis nuolat gresia. –

Pasakiau, kad sutiksiu tuos kapelionais[11] skirti, kurie pats iš liuoso noro[12] norės ir sutiks. //

4. I. 19. Keli kunigai atvažiavo iš vietų bolševikų apimtų. Pranešė, *13v* kad maksimalistai ramiai elgiąsi, kad skriaudos niekam nedarą; baudžia tik plėšikus ir vagis; už ką iš [ž]monių nešą ar gauną[13], moką brangiai; prie kunigų tik tų tekimbą, kurie turėję ryšius su legionistais. Ėsą,

[1] p del *ti...* [2] cor *č* [3] cor *g* [4] cor sec *m* [5] cor *b* [6] ins pro del *jokiu* [7] orig min [8] mg graph si +ſ
[9] p del *jam* [10] p del *ir jau* [11] orig *kapelionomis* [12] p del *panor...* [13] cor *aun*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

maksimalistai matomai atmainę savo elgimosi su žmonėmis būdą. –

Mieste[1] girdėt buvo kai kada šaudant. –

Legionistai šaudėsi su maksimalistais jau ties Vilniaus Vileika, t. y. koki 8 verstai nuo Vilniaus.

Mano sekretorius atėjęs sakė, kad žmonės būk blogu laiką, kad tokioje valandoje kunigai nieku nepasižymint, neišstojant. Galėtų kuo nors labiau prisidėti prie legionistų. Atsakiau, kad būt atsargus. Reikia žiūrėti blaivai į dalykus. Legionistai vargu atlaikys Vilnių. Bolševikai vis slenka artyn ir, be abejo, apims miestą. Legionistai nesukėlė, ypač sodžiuose, net grynai lenkiškuose, entuziazmo. Mano nuomone, iš Varšavos vargu gali sulaukti kokios pagalbos. Čia[2] žydai neprisideda,[3] dar priešingi legionistams. Ginklų ir šovinių nėr, bent[4] labai maža. –

Tiek jau Vilniuje turėjome valdžių! Galime susilaukti dar kitų valdžių. Geriau kunigams nesikarščiuoti, nesikišti į ginčus ir karus, o dirbti savo Bažnyčios[5] darbą ir žmonių išganymo darbą.

14r 5. I. 1919. Jau pats lenkai ėmė kalbėti, kad legionistai pasitrauksią Gardino linkon; // ten susispietę į didesnius būrius ir susitvarkę po kokių tik dviejų savaičių vėl ateisią Vilniaus paimti; o kol kas priversti ėsą maksimalistams miestą užleisti. Dalis legionistų jau ėsą iššygiavusi > iš miesto. –

Vakare buvo girdėti smarkiai šaudantis, bene tik ar ne A[n]takalnyje.

Vokiečiai išeidami išsigabeno visus garvežius ir traukinius; stotį – visai tuščią – apėmė legionistai; dar 3 ir 4 sausio dieną ėjo traukiniai iš Lendvaro Kaunan; 5 sausio paskelbta buvo, kad jau tik nuo Kaišiadorių tebeeiną Kaunan.

Prieš Kalėdas atvažiavo Tėvas Juozas Vaitkevičius[6] iš Vloclavko per Varšavą. Kelionę turėjo sunkią ir vargingą. Labai nudžiugau jo susilaukęs, ramiau pasidarė, turint prie savęs savą žmogų.

[1] p del *kas* [2] p del *nei* [3] p del *kai...* [4] ver ins [5] orig min [6] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 I 5

Vilniuje man buvo labai sunku. Tikrai kelias čia erškėčiais nuklotas. Lenkų visuomenė manęs bijojosi, nepasitik□, žiūrėjo, ką aš darysiu; net sveikinant per ingresą viena poniutė palinkėjo man, kad aš lenkams nebūčiau patėvis, o tik tėvas. Lietuviai taip pat bijojosi, kad aš nepašlyčiau į lenkų pusę. Nežinia buvo, kaip vieniems ir antriems išsitaikius. Tautų baisiausia čia neapykanta. Lenkai tiesiog nepripažįsta čia nei lietuvių, nei baltgudžių, pats mano imti ir ima į savo rankas valdžią. Lietuviai vėl sako, kad čia nekiek ėsą tikrų lenkų, liaudis – tai baltgudžiai; taigi nėsą ką paisyt lenkų dvarininkų ir šovinistų. Baltgudžių vadai vėl norėtų, kad baltgudžiams kas nors būtų, o tuo tarpu ta baltgudžių liaudis nesusipratusi, tamsi, apleist[a]; kai[1] į juos nori baltgudiškai kalbėti ar jiems baltgudiškai pamokslus sakyti, neapkenčią ir t.t.[2], net // pasipriešiną. Žydai vėl, matyt, daugiau traukia į rusų šalį *14v* ir prie rusų norėtų prisidėti. Be to, dar įvairios politikos partijos. Tikrai miestas tarsi virte verda; neapykanta kunkuliuoja. –

Daug man padėjo mano draugas kun. kan. Kukta; davė man ir reikalingų[3] namo inre[n]gimo ir ūkio daiktų, ir kas reik supirko, ir [kas][4] reik patarė. Parodė tikrai brolišką širdį. –

Iš Marijampolės išleisdami kuo galėdami mane aprūpino. Atvažiavę Tėvas Rėklaitis, o paskui Tėvas Dvaranauckas padėjo įsikurti. Taip pat Vargdienių Seselių vyresnioji sutaisė ir sutvarkė, ką galėjo. –

Vietinių lenkų visuomenė regimai nieku nenorėjo prisidėti. –

Darbo ir visokių reikalų labai daug turėjau, dažnai reikėjo kalbėti. Labai pavargau ir nuilsau. Nemigas ėmė. Daug galėjau melstis, Dievas aplankė ypatingai gausiomis malonėmis, guodė ir stiprino. Koks geras Viešpats! kad ir siunčia kryželių, bet juos padeda nešti, pasaldina, pamalonina. Viešpatie! Kaip aš Tave myliu! Čia mane bausk ir plak už mano kaltybes, tik savo malonę man suteik, kad kaskart labiau Tave mylėčiau. Pasižadėjau jokios tautos, jokio žmogaus neapykantos neįsi-

[1] p del *j* [2] vid [3] orig vid ex err fl *-ui* [4] orig vid ex err ver om; N1 om

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

leisti į širdį, pasižadėjau visiems lygiai tarnauti, kad ir kažin kiek nemalonumų[1] patirčiau. Duok, Dieve, kad ištesėčiau savo pasiketinimuose!

5 gruodžio pavakare legionistų būreliai dar vaikščiojo gatvėmis, dainuodami tautines lenkų dainas; prieš išsidanginsiant dar skardenos, žmo-
15r nėms // rodės. Vakare apie 8 v. buvo girdėti mieste šaudantis, netoli mano
> rūmų, bene ar ne Bernardinų tik gatvelėje. 8 valandą vakare jau maksimalistai komunistai apėmė miestą. Legionistai išdūmė Gardino linkon. –

Dar priešpiet tą dieną[2] įspėdamas išsitariau į vieną rimtą ir ramų kunigą lenką: jei legionistai neatsilaikys, tai[3] jų išstojimas ko kenksmingiausis; o matomai turės bėgti. Atsakė tan[4] kunigėlis: kurgi[5]: Generol. Klingeris – tai išmintingas ir rimtas žmogus;[6] nebūt pradėjęs to dalyko, kad nebūtų tikros vilties laimėti; tiesa,[7] legionistai, nekas kariuomenė, bet[8] ir ra[u]donųjų kariuomenė nekam esanti verta. Matyt, dažnai žmogui: kur miela, ten akys, ir kas tinka, tai mato. –

Legionistai išdrumbėjo, su jais, be abejo, išdūmė ir jų vadai, kurstytojai ir globėjai. Pasielgė tikrai vaikiškai, koblogiausiai, nežinia, nė kaip pavadinus toks žygis! Tik savo areštais, užpuldinėjimais, ša[u]dymais, kratomis suerzino ir sukėlė žmones, suerzino ir įpykino žydus, lietuvius, baltgudžius,[9] labiausiai – maksimalistus, ir gal tik užtraukta ant nekaltų žmonių bolševikų[10] pagieža ir keršt[as]. Liūdna, kad seni žmonės lenkai tą darbą rėmė, jį tikėjo, palaikė, traukė į jį jaunuomenę. Dar liūdniau, kad daug kunigų lenkų į tai buvo įsimaišę; galima sakyt, jie tuos legionus sudarė, pagimdė. Baisiai čia, Vilniuje[11], įsipainioję į politiką; jie varo, kad ne kunigai, dvarininkas pats nieko neišdarytų. –

Be abejo, kai kurie turės bėgti, o dar ir nelaimę ant Bažnyčios[12] ir kitų kunigų gali užtraukti. Nėr blogesnio daikto, kai[p] tas kunigų kišimasis į politikas, ypač čia, Vilniuje, kur tiek tautų ir partijų. Kunigas privalo visiems būt lygiai tėvas, ganytojas; jis negali būti partijos žmogus; o juo labiau negali konspiracijos darbo varyti. –

[1] cor *u* [2] p del *pasakė* [3] p del *iš toj* [4] ver cor [5] cor *u* [6] p del *kad* [7] p del *esą* [8] p del *čia* [9] p del ill [10] cor *ev* [11] vid [12] orig min

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 I 5-6

Dieve, duok, // išnyktų toji[1] kunigų politikantų veislė iš mūs mielos 15v
Bažnytėlės. Kai apie tai pamanau, vis man ateina į galvą, kad Dievas ištiesęs[2] savo rykštę dar skaudžiai nubaus už tai mus, kunigus.

6 sausio[3] 1919. Iš ryto anksti kėlęs, jau išvydau būreliais einant rau- <
donąją kariuomenę. Gatvė buvo tuščia. Kai kur buvo matyti maldingos moterėlės einant[4] į bažnytėlę su maldaknygėms ar grįžtant. Kai kur išlindę[5] pro vartus moters ir vyrai bailiai dairės į šalis, stebėdamies atmaina. Kaskart vis daugiau žmonių gatvėse rados. Bet tai jau nebe vakarykšti žmonės, ir gatvės išvaizda nebe vakarykščia. Vakar švaistės gatvėmis legionistai, daugybės vaikščiojo jaunuomenės, ypač mergiočių, daug ponų ir ponių; žydai kažin [kur] buvo tarsi išsislapstę; reta koks kur nedrąsiai praeidavo. Lenkai kone visi baltais ereliais apsisagstę; jautei, kad jų viešpatavimas. –

Rogutėmis[6] važinėjo šen ir ten daugiausia legionistai. –

Šiandie kas kita. Vargo ir darbo žmonės pasipylę po gatves; daugiausia žydeliai: mergaitės ir bernaičiai šen ir ten sveikina raudongvardiečius; šnekas su jais; matyt, ir pažįstamų sutinka; tarp kareivių matyt nemaža[7] žydelių. Ponai tarsi išmirė. Rogutėmis važinėja raudongvardiečiai ir proletarai, – tarsi ne tas miestas. Buvo ramu; tik girdėti, kad areštavę kiek[8] besislapstančių legionistų. –

Patarė man kur išvažiuot ar išsikraustyt[9] bent į kitą namą. Pasiryžau niekur iš čia // neiti. Tai bus, ką Dievas duos. Jei tokia Dievo 16r
valia,[10] mane areštuos ar net ir žudys, tegul visame kame Dievas būna palaimintas. Mirtis visur gali užklupti, o į dangų iš visur tas pats kelias. Nesijaučiau, kad kam būčiau ką bloga padaręs ar nusikaltęs; taigi ir ramus esu. Kiek girdėti, bolševikai jau nebe tie, kokie buvo iš pradžių; mandagiai ir gražiai su žmonėmis apsieiną, jei tik jiems į kelią nepareiną. –

Katedroje laikiau Sumą; žmonių buvo pilna bažnyčia.

[1] cor *t* [2] p del *savo* [3] ver cor [4] cor *ei* [5] cor fl pro *-usios* [6] a del *Šiandien* [7] cor *n* [8] ver cor; p del *p* [9] p del *bent* [10] p del *rei...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

> 7. I. 19. Buvo ramu. Pasirodė bolševikų valdžios apskelbimas[1], visai žmoniškas. Girdėti, kad bolševikai suėmę keliolika legionierių, kad darę kratas kai pas kuriuos ponus, legionistų stojime įtariamus. –

Kiek girdėti, legionistai ištraukę Landvaravo linkon, ten jų dalį
> vokiečiai nuginklavę; bet paskui pavykę legionistams sutarti su vokiečiais. Vokiečiai grąžinę jiems ginklus ir gelžkeliu išgabenę Baltstogėn, o iš ten išleidę į lenkų žemę. Tuo legionistų žygis tuo tarpu Vilniuje ir baigėsi. Žmonės spėlioja[2], kas jų stojimo tikslas galėjęs būti. Manoma, kad jie norėjo prieš pasaulių pasaulį parodyti, kad Vilnius – lenkų miestas; paskelbę[3], net kad Taryba su lenkais sutarusi ir kad ji pati leidusi legionams Lietuvoje[4] veikti, kad Lietuva su Lenkija dedantis išvien. –

Spėjama vėl, kad vokiečiai už tai leidę legionistams sustelkti ir apimti Vilnius, kad neramūs gaivalai, kurie tiek jiems buvo ingrisę, išeitų aikštėn, kad jais būt galima lengviau nusikratyti; o gal ir prieš
> Santarvininkus norėję pasirodyti vokiečiai, kad jie bolševikų nepalaikę, kad teisingi esą.

8. I. 19. Bolševikai iškilmingai laidojo žuvusius draugus: ir nužudy-
16v tuosius lenkų legionistų, ir tuos, kurie pats // buvo nusižudę, legionis-
> tų apgulti. Laidojo ties Katedra, kur buvo seniau Katarinos paminklas.[5] Lavonus[6] apnešė[7] gatvėmis apie visą miestą; žmonių buvo daug, daugiausiai žydų. Katedros pliacius ir gatvių dalis buvo žmonių pilnutėlės. Keletas kalbėtojų kalbėjo į minias: lietuviškai, lenkiškai ir rusiškai. Kalbėtojas, kuris lenkiškai sakė prakalbą, labai užsipuldinėjęs ant kunigų, kad tų ėsą buvus darbas legionų pasirodymas, kad jie ėsą čia visu kuo kalti. Bolševikų laikraščiai ramiai rašė apie tuos atsitikimus: nors ėsą kerštо jausmai kilę širdyje, tečiaus nekeršysią[8], nes nėsą net laiko tokiems darba[m]s: geriausia būsią, jei raudonoji armija toliau eisianti savo darbo daryti – darbo žmonių

[1] p *ap* del ill lit; p del *gana* [2] cor *li* [3] cor *ę* pro *ė* [4] pro min [5] p del *Pro kur...* [6] cor *L* [7] p del *apie* [8] cor *ys*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

liuosuoti. Tikrai gerai ir išmintingai rašyta; daugumas bijojo bolševikų k[er]što dėl žuvusių draugų. –

Ta diena buvo darbininkų šventė. Krautuvės buvo uždarytos, darbas visur sustabdytas; visi namai įsakyta raudonomis[1] vėluvomis papuošti.

Pranešta[2] man: lietuviai ir per susirinkimus, ir šiaip jau taręsi[3], < kaip čia dabar su bolševikais pasielgus ir gyvenus. Apskritai nupeikiama Taryba ir Valdyba, kad davusis vokiečiams ⌜iki šiol⌝[4] už nosies vadžioti, ir dabartės vokiečiai tebevadžioja juos už nosies. Nuolat žadėjo, vilkino, o nieko nedavė padaryti; dabar girdėti – žada duoti drapanų ir ginklų 10.000 kareivių; būk ir pinigų 100 milijonų davę. < Popiet šaukštai. Ir šiaip jau // vargu būtų prasmės dabar Tarybai[5] *17r* organizuoti kariuomenė. Krikšč. demokratai sako: geriau būtų tie pinigai apvertus opiam[6] žemės[7] reikalui[8]. Peikiama, kad Taryba ir Valdyba pabėgusios iš Vilniaus ir iš Kauno[9] ketinančios dar toliau bėgti Tilžėn ar Gardinan. –

Krikščionių demokratų vyriausioji valdyba buvo paskelbus: kad < valstybės ir dvarų žemės turi būti išdalytos tuojaus kumečiams, bežemiams ir mažažemiams; atlyginimo nustatymas paliekta Steigiamajam Seimui; tokiu būdu norėjo užkirsti kelią bolševikams. –

Išrinkta keletas žmonių tartis su bolševikais: – <

Lietuviai nusistatė:

1) jei bolševikai iš tikrųjų pripažįstą Lietuvos nepriklausomybė, tad jiems nesipriešinti[10], tebandai vykdinti savo reformas; –

2) stoti valdininkais bolševikų įstaigosna, kad svetimų tautų žmonės nepaimtų visa ko Lietuvoje[11] savo rankomis; –

3) kad ir su bolševikais organizuoti kariuomenė. –

Taryba būk dėl to bėganti, kad galėtų Lietuvą atstovauti pas Santarininkus ir su jais tartis.

[1] cor fl [2] mg si ✓ [3] cor fl [4] phr ins [5] ver ins [6] cor *o* [7] p del *klausimu* [8] p del *atlikti* [9] p del *daba...* [10] cor fl [11] pro min

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

10. I. 1919. Bolševikai suėmę Biržišką, Janulaitį ir žydą Vygodskį, ministerius, kurie Vilniuje likosi; sako juos palaikysią keletą dienų ir paleisią; reikalauja, kad jie duotų paraiškimą, kad išsižada Tarybos ir jos darbų. Girdėti, kad kaip ką iš lenkų areštavę. Šiaip ramu; žmonės grįžo prie savo kasdienių darbų. –

Paskui suėmė bolševikai ir Stašinskį.

10. II. 1919. Nieko nerašiau[1], nes nebuvo kada. Ant galo grįžus, nieko ypatinga neatsitiko. –

Suimtuosius tarybininkus bolševikai kiek palaikę paleido, tik p. > Stašinskis iki šiol dar tebekali. –

Naujoji valdžia ėmė tvarkyties; šiek tiek jau įsivyravo. Miesto[2] // 17v valdybą perrinko. –

Žinoma, tegalėjo patekti tik komunistai, taip buvę sutaisyti rinkimai. Taigi ir išrinkta kone vieni komunistai. Miesto naujos Tarybos pirmininkas dr. Eidukevičius. –

Įėjus bolševikams viskas ėmė brangti: duonos svaras jau pašoko nuo 60 kap. iki 5 rublių, sviesto svaras nuo 7 ar 8 r. iki 30 r. ir t. t. Girdėjau, Vitebske sviesto svaras ėsąs 60 iki 70 rublių, o duonos svaras – 12 r. –

Liaudis mieste dėl tos brangenybės labai nusiskundžia. Dirbtuvės stoja, kaskart daugiau žmonių randas be darbų. Iš sodžių maisto miestan beveik[3] neatvežama. Žmonės bijosi, kad vežamų daiktų jiems[4] neatimtų arba kad[5] nereikėtų važiot kažin kur bolševikų kareivių. Miesto žmonės, kiek girdėti, dėl tos maisto[6] brangenybės labai nepatenkinti. Kas iš to, kad dabar pakėlę darbininkams dienos algą net iki[7] 12 ar 20 rublių? Seniau už rublį galėdavai nusipirkti 33 svarus duonos, o dabar už 20 r. tegauni tik 4 svarus. –

Sodžių žmonės tikėjosi iš komunistų gauti žemės. Bet pamatę, kad bolševikai dvarų neduoda liesti, kad žemės neketa dalyti, atšalo

[1] cor fl [2] cor *M* [3] p del *ne po* [4] p del *nere...* [5] p del *arklių neuž...* [6] cor *m* [7] p del *2 ar*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

ir pradeda murmėti; – ir sodžiai tad nepatenkinti bolševikais, ypač kad ėmė šen ir ten valgomus daiktus[1] užimti.

Bolševikai išleido žemės dekretą. Dvarų ir Bažnyčių žemės ir turtai < paskelbta visuomenės nuosavybė. Tas dekretas labai man parūpo ir mano Kapitulai, ir visiems kunigams. Ką galėdamas, skaičiau: ir bažnytinius[2] Įstatus, ir įvairius jų aiškinimus[3] ir dėstymus,[4] kurie Bažnyčios turtus ir nuosavybę liečia, kad nė kiek // nenutolus nuo Bažnyčios *18r* minties ir dvasios. Tariausi su Kapitulos nariais, ka[s][5] padarius, tariaus ir su tais, kurie jau Rusuose buvo komunistų revoliuciją pergyvenę. Patariant JM. kun. prelatui Michalkeviči[ui], pasikvietęs p. Wróblewskį, žinomą Vilniuje advokatą, su juo dėl to pat reikalo kalbėjau. Jis apsiėmė sustatyti parapijiečių sanjungos Įstatus, kad jais remdamiesi parapijiečiai, paėmę bažnyčių turtus, gintų. Kuomet Įstatai buvo pagaminti, sukviečiau prel. Michalkevičių, Sadowskį, kan. Macejevičių, kan. Steckevičių; žinoma, buvo ir pats Wróblewskis, ir aš. Kaip pasirodė, tais Įstatais visa Bažnyčios[6] turtų globa, priežiūra ir valdymas perleidžiama parapijiečių Taryboms, kunigai nė nepaminima; nes ėsą kitokių Įstatų ir kitaip sudarytos draugijos bolševikai nepripažįsią. Išklausęs visa tai, pasakiau, kad visa tai yra visiškai priešingai Bažnyčios Įstatams ir kad aš savo g[a]lia tokių Įstatų ir tokios draugijos tvirtinti negaliu ir nei vienam kunigui tokių Įstatų teikti negaliu. Tad nusprendžiau, kad tas dalykas dar kol kas atidėti reikia ir palaukti, ką mums gyvenimas parodys. –

Nuo savęs tečiaus kunigams, kur galėdamas, patariau,[7] jeigu kur bolševikai kibtų prie bažnytinių turtų, kad ten darytų parapijiečių komitetus turtams ginti, bet anaiptol ne imti savo valdžion. Prašiau, kad aiškintų žmonėms, kad tie turtai yra parapijos, o ne kunigų. Jei bolševikai juos atims[8] iš[9] parapijos, tai parapijiečiai turės kitu būdu[10] rūpintis kunigų ir bažnyčios[11] laikymu; Bažnyčiai[12] turtų netekus,

[1] p del *rekvizuo...* [2] orig cap [3] orig ex err fl *-ininimus* [4] p del *kad* [5] orig vid ex err *kad* [6] orig min [7] p del *kad* [8] p del *nuo* [9] cor *iš* [10] p del *pas...* [11] ver ins [12] cor *y*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

nauja našta sugriūsiant ant parapijiečių pečių. –

Dvaruose jau įsteigė bolševikai[1] daugelyje vietų kumečių ir darbi-
18v ninkų Tarybas; bažnytinių turtų dar // iki šiol niekur nelietė. –

Dar daugiau esu susisielojęs dėl tikybos mokyklose. Nuo pat
> pradžių, kai tik tik atvyko, gresia bolševikai išleisti mokyklų dekretą, kuriuo būsią pašalinti iš mokyklų visi tikybiniai ženklai, pati tikyba ir kunigai. –

Kai kur jau ėmė tai vykdinti. Žmonės labai dėl to sujudo, reikalavo ir šaukė visur, kad tikybos nevarytų šalin, kad mokykla liktųsi tokia, kaip buvusi; jei tikybą išmesią ir kunigus išvarysią, tai jie savo vaikų neleisią į 10
mokyklas. Girdėjau, vienoje vietoje bolševikų komisaras (bene ar ne
> Švenčionyse tiktai) pakeitė katalikų gimnazijos vedėją – savuoju ir ėmė savaip tvarkyti mokyklą. Vyresnieji vaikai tai pamatę namon išbėgiojo, o mažesnieji, mokyklon suvaryti, verkšleno. Komisaras pamatęs, kad gimnazija iširsianti, paliko senobinę tvarką ir tuos pačius žmones. –

Tariau kunigams, kad steigtų prie mokyklų tėvų komitetus arba tarybas; teginie[2] patys tėvai savo teises, tereikalauja, kad jų vaikeliams būtų dėstoma tikyba. –

Tuo tarpu, ką tik sugriebdamas[3], skaičiau, kad nenusidėčiau nieku Bažnyčios Įstatams, nurodyma[m]s ir dvasiai, tyriau, kaip Bažnyčia 20
elgiasi tose šalyse, kur mokykla jau grynai pasaulinė, kur[4] tikyba jau pašalinta iš mokyklų. –

Dėl mokyklų sujudo ir Vilniaus katalikų[5] visuomenė; tiek lenkų, tiek lietuvių. Ir kunigai, ir pasauliečiai buvo atėję prie manęs tartis[6],
19r kas daryti. Lenkų mokytojai pasiro // dę ėsą suskilę į dvi dali: aiškūs katalikai nusistatė reikalauti griežtai, kad mokykla liktųsi katalikiška; katalikai atšalėliai ir nekatalikai ketino tartis ir derėtis su bolševikais. –

Lenkų atstovai buvo atėję į mane, kad aš juos taikyčiau[7] ir duočiau nurodymų, kad lenkų mokyklos neiširtų ir nesugaištų. Buvo prie[8]

[1] ver ins [2] cor fl [3] cor *b* [4] p del *ty...* [5] orig *katalickų* ? [6] cor fl [7] cor *ai* [8] p del *p*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

manęs ir p. Wróblewskis, advokatas, tirti, kaip aš žiūriu į mokyklų lajicizaciją. Man pranešta, kad kadaise jis rodęsis karštas katalikas esans, gatvėse bučiuodavęs viešai kunigams rankas, paskui buvo eilėse karštuolių lenkų tautininkų, vadinamųjų[1] endekų; dabar, kitokiam vėjui papūtus, pristojo prie kairiųjų social-demokratų. Jis dėstė man sunkų lenkų mokyklų stovį. Jei bolševikams reikalaujant sutiksią šalinti tikybą iš mokyklų, tai[2] galį kunigai sukilti ir tėvai katalikai, galį imti boikotuoti mokyklas, paskelbti jas[3] bedieviškomis ir t. t. Jei nepaklausysią bolševikų, tai pačios per save turėsiančios lenkų mokyklos
10 žūti. Bolševikai tada neduosią lenkų mokykloms jokios pašalpos, galį atimti iš jų net mokymo įtaisus ir rūmus. Gi visa kam brangstant, reikia kelti mokytojams algos, o nėsą iš ko. Mokinių įnašai ėsą[4] taip dideli, kad jau nebegalima jų didinti. Bolševikai savo steigiamose gimnazijose labai gerai apmoką mokytojus, mokslą duodą dovanai. Lenkų mokyklos, negaudamos jokios pašalpos, negalėsią tesėti eiti[5] lenktyn su bolševikais, turėsiančios žūti; vaikai pakriksią, o ilgainiui pateksią vis tik į bolševikų įstaigas, nenorėdami liktis be mokslo. Sutikus[6] su bolševikais ir palaikius lenkų gimnazijas,[7] vaikai [bus][8] mokomi savų, gerų mokytojų tinkamu[9] būdu; gi tiky // bos[10] būtų galima kur nuo- *19v*
20 šaliai kitam trobesyje mokyti. –

Atsakiau, aš negaliu sutikti, kad būtų tikyba varoma iš mokyklų; tėvų priedermė prieš tai protestuoti; mokytojai taip pat galėtų pareikšti, mokymo atžvilgiu, kad tai negeistina. Paklausė, ar ir lietuviai tėvai kiltų protestuoti; atsakiau, kiek esu sužinojęs: – taip. –

Iš kalbos su p. Wróblewskiu ir su kitais lenkų atstovais man paaiškėjo: je[i] būčiau pasakęs, kad mes, kunigai ir katalikai, griežtai boikotuosime mokyklas, iš kurių bus pašalintas tikėjimas, tai būtų lenkai ėmę mus, kunigus ir Bažnyčią, kaltinti, kad pakenkėme baisiai lenkų visuomenei, kad suardėme lenkų mokyklą; būtų ėmę mums daryti

[1] cor *n* [2] p del *galinti* [3] ver add [4] p del *jau* [5] p del *len-*; rep *eiti* [6] p del ill [7] p del *lenkų* [8] orig *buvo* [9] cor fl [10] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

tuos priekaištus, o visokio plauko lenkai socialistai būtų tai suvartoję kovoti su Bažnyčia[1]. –

P. Wróblewskiui išėjus, atėjo tuojaus ir p. Stanislovas Kościałkowskis, lenkų bernaičių I gimnazijos[2] vedėjas; ėsąs geras katalikas; bet jo gimnazijoje esama ir nekatalikų mokytojų. Maždaug tai[p] pat nupasakojo, ką ir p. Wróblewskis. Prašė, kad aš duočiau kokių nurodymų ar įsakymų ir sutaikyčiau besiginčijančius. –

Atsakiau[3]: mano nurodymai – negal būt kitokie, kaip Bažnyčios teikiami. –

1) Katalikai tėvai tur teisės ir prievolės reikalauti[4], kad jų vaikai būtų katalikiškai mokomi ir auklėjami. Atsiskleidęs paskaičiau p. Direktoriui atatinkamą bažnytinių[5] Įstatų straipsnį. – //

20r 2) Tėvai[6] privalo griežtai stoti prieš tai, jei bolševikai pasikesys mesti tikybą iš mokyklų; –

3) Katalikai mokyt[oj]ai, mano nuomone, bent pareikšti turėtų, kad atsižvelgiant į visuomenę, į vaikus ir jų tėvus, pagaliaus paties auklėjimo atžvilgiu privalo liktis tikyba. –

4) Į Tamistų derybas su bolševikais, sakiau, suprantate, kad aš negaliu kišties. Darykite, ką galėdami, kad tikyba liktųsi. Bet jeigu bolševika[i] varu ją išvarys, ne ką darysi. Tada mes žiūrėsime, kokia bus toji jų mokykla supasaulietintoji. Jei pasirodys, kad joje pakertama, griaujama tikėjimas, tai, suprantamas daiktas, kad tėvai katalikai negalės[7] leisti savo vaikų į tokias įstaigas; o jeigu ir leistų, tai kunigai negalės tokiems tėvams duoti išrišimo. –

5) Nemanyk, sakiau, Tamista, kad bolševikai, duodami pašalpos, paliks tokias jūsų gimnazijas, kaip dabar, katalikiškai vedamas. Jei jie duos pinigų, tai ir norės, kad būtų įstaigos taip vedamos, kaip jiems tinka. Mano nuomone, Tamistą pakeis kitu vedėju, savo žmogum, o mokyklą ims savaip tvarkyti. –

[1] pro min [2] p del *dire...* [3] a del vid *Mokiau*; ver ins [4] ver ins [5] orig cap [6] a del *M* [7] p del *duoti*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

6) Tamistų nusileidimas ir sandara su bolševika[i]s tik gal tuomet būt kiek pateisinta, jei būtų galima tikėties, kad jie iki vasarai iš čia išeis, kad šiaip taip išlaikius mokyklos iki vasarai, nedavus joms patrikti, bus galima nuo[1] naujų mokslo metų vėl prie senovės grįžti. Bet jei bolševikai ilgiau čia liksis, tai // ateis laikas,[2] kada vis tiek reikės 20v
mums, katalikams, stoti į kovą su jais dėl mūs idealų. Kiek galima spėti, kaip Rusuose, taip ir čia jie nuo naujų mokslo metų panaikys visas ne savo mokyklas ir tikybą iš visur šalins. –

[7])[3] Pridėjau; jei pasirodys reikalo, manau išleisti raštą į kunigus
10 ir katalikus tėvus ir priminti jiems, kokios privalo būti mokyklos katalikų šalyse ir į kokias mokyklas gali savo vaikelius ramia sąžine leisti.

Vakar aplankė mane Vitebsko lenkų gimnazijos vedėjas, p. Henrykas Łukaszewskis. Sakė, kad jie sutikę pašalinti tikybą iš gimnazijos; kunigas dėstąs tečiaus[4] tikybą šalia, kituose namuose. Vaikai ėsą dar uoliau mokosi tikybos ir dar geriau lanką bažnyčią[5]. Bolševikai dabar duodą gimnazijai pinigų. Stebėjosi jis, kad čia lenkų visuomenėje tiek trukšmo dėl to bolševikų reikalavimo keliama. –

Man to pono šneka išrodė lyg tyčia užvesta, kad mane aptildžius, nuraminus; ⌈pats tas žmogus pasirodė man labai įtartinas⌉[16].

20 Galų gale mačiau, kad aiškūs katalika[i] yra[7] pasiryžę gre[i]čiau uždaryti mokyklas, negu duoti, kad iš jų tikyba būtų išmesta. Kiti mokytojai ir mokytojos pasiketino, matyt, nusileisti; o tuo[8] tarpu[9] kur nuošaliai kunigai jų mokiniams dėstysią [tikybą][10]. Lauksiu, kas iš to išeis. –

Beje, dar tas Vitebsko[11] direktorius pridėjo, kad jeigu tėvai ims labai protestuoti // ir stos labai prieš mokyklą, tai bolševikai galį mane 21r
suareštuoti, kaip buvo suareštavę Vitebsko pravoslavų archi[e]jerėjų. Atsakiau, kad eisiu sėdėti kalėjiman. –

Bekalbėdamas pamačiau tą poną esant geruose santykiuose su bolševikais.[12]

[1] p del *pav...* [2] p del *kuomet* [3] orig ex err *6* [4] cor *us* [5] orig cap; cor fl [6] phr add [7] cor *y* [8] cor *tu* [9] p del inc, orig mut [10] orig ex err *mokyklą* [11] cor *s* [12] capit add

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Paskui atėjęs kun. Jasinskis, vienos lenkų gimnazijos mokytojas, klausė, kaip elgtis su tomis gimnazijomis, kurios, nusileisdamos bolševikams, pašalins tikybą? – ar jas bo[i]kotuoti? –

Atsakiau: geriau dar susiturėti su boikotavimu ir laukti. Jei suboikotuotume mokyklas, lenkų visuomenė, ypač socialistai, galėtų padaryti priekaištų, kad mes, kunigai, jiems mokyklas esame išardę. Bet jei tos mokyklos ims tikėjimą griauti, tai, žinoma,[2] reikės[3] tėvai drausti, kad į jas neleistų savo vaikų.

Pasiprašęs kun. Tumą, tariausi su juo, ar ne gera būtų, kad jis nuėjęs į švietimo komisarą Vaclovą[4] Biržišką[5] tuo mokyklų reikalu pakalbėtų. Kun. Tumas buvo tirti, kaip dalykai stovi, nuėjo į komisaro brolį Mykolą Biržišką, gimnazijos direktorių. Šis[6] sakė, kad komisaras buvęs pas jį tartis dėl mokyklų dekreto. Direktorius draudęs komisarą, kad tokio dekreto dar neleistų, nes tik sukelsiant prieš save bolševikai visą katalikų visuomenę. Iki šiam laikui dar, dėku Dieve, tasai[7] dekretas nėra pasirodęs. –

Visą laiką karštai meldžiausi, kad Dievas mus gelbėtų nuo visokių pavojumų. Tiek mūs Bažnyčia kentėjo prie caro, dabar ir vėl naujos
21v kančios, ir tai vardan[8] savžinės liuosybės! Dieve! Koks keis // tas šis pasaulis! Tie pats žmonės, kurie tiek šaukė, rėkė prieš mirties bausmę, dabar pats šaudo ir žudo[9] savo[10] suimtus priešininkus. Tie pats, kurie nesenai kovojo prieš cenzūrą, prieš spaudos laisvės varžymą, dabar neleidžia kitokių pažiūrų laikraščių, o jei ir išdrįsta
> koks pasirodyti, pasirūpina[11] tuo jam užčiaupt burną. Tie žmonės, kurie taip karštai reikalavo susidraugavimų ir susibūrimų liuosybės ir žodžio liuosybės, dabar kitokių nuomonių[12] žmogui neduoda dažnai nė[13] lūpų praverti ir kitokių, kaip jų, draugijų nepakenčia. Tie, kurie pirmiau taip[14] uoliai piršo balsavimo[15] įstatus iš pradžių

[1] orig vid ex err *bokotuoti* [2] p del *kad* [3] cor *s* [4] sup pro del *Mykolą* [5] p del *tuo reik...* [6] cor *Š* [7] p del ill lit [8] p del *liuosų* [9] p del *priešingų* [10] p del *prieš...* [11] pro *pasiskubina* [12] cor *u* [13] cor *ė*; p del *bur... l...* [14] cor *p* [15] cor *sa*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

su 4 pažyminiais, o paskui jau ir su 5 ar 6, dabar, atmetę visus tuos < pažyminius[1], dažnai[2] brauningais grasindamos stengiasi savo statomus kandidatus prieš visų norą inteikti. Jie seniau reikalavo visiems lygių teisių, o dabar jas pripažinsta tik savo šalininkams, tik mažai žmonių kuopai. Iš tiesų, baisus daiktas tasai politikavimas! Kaip gi dažnai čia taikoma tokio laukinio nedorėlio doros dėsnys: jei tu man karvę pavogsi, tai bus bloga; o jei aš tau pavogsiu, tai bus gera. Tiek buvo mūsų mieloji Bažnyčia kaltinama dėl nepakantrumo, tiek jai priekaištų dėl to padaryta. O pasirodė[3], kad nėr žmogaus pakantresnio už ka // taliką, 22r tikrai mylintį Dievą ir artimą. Toks katalikas gr[e]ičiausiai mokės kitas paklaidas suprasti ir[4] suklydusio pasigailės.

Buvo pas mane kun. Kirsnowskis, I lenkų[5] gimnazijos tikybos mokytojas; sakė buvus[6] mokytojų lenkų[7] susirinkimą pas p. Węcławskį, auklėjimo lenkų[8] komiteto pirmininką. Mokytojai socialistai ir pirmeiviai neatėję. Susirinkusieji nusprendė: nesidėti su bolševikais, n[e]imti iš jų pašalpos, neduoti mest tikybą iš mokyklų. Ėsą nusistatę, jei kitaip nebus galima, bevelij leist uždaryti mokyklas. Šie motyvai buvo keliami: bolševikų neilgas čia viešpatavimas, tikimasi ateisiant čia lenkus. Kaip išrodysią tie lenkų visuomenės akyse, kurie dėtųsi[9] su bolševikais? – Nutarta tad bo[i]kotuoti[10] tos mokyklos, kurios bus pasidavusios bolševikams ir pašalinusios tikybą. Patsai prašė, kad jam būtų leista mesti toji gimnazija, kur jis yra, jei ji sutiksianti šalinti tikybą, kad ir kur pakampėmis būtų dar galima slapta[11] joje dėstyti tikyba. Sutikau. –

Taip tad nepavyko bolševikams ir jų šalininkams patraukti savo pusėn nei tėvų, nei mokytojų; šių pastarųjų tik maža dalelytė pašlijo jų pusėn. Viešuose susirinkimuose nieko nepešę, nesiliauja tėčiaus bolševikai toliaus varę savo darbų. Inkalbinėja skyrium įžymesnius tėvus, kad negria[u]tų lenkų mokyklos ir apšvietos, kad nusileistų ir tiktų priimti statomas sanlygas. Kai kurie tėvai ėmę svyruoti.

[1] cor fl [2] cor *ž* [3] orig mut, fl vid [4] p del vid *sugr*[*iešijusio*] [5] ver ins [6] cor fl [7] ver ins [8] ver ins [9] p del *pr...* [10] p del *be tikybos* [11] ver ins

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

16. II. 1919. Prašokusią savaitę daug esu turėję[s] darbo, vargo ir sielvartų dėl Tėvo Frideriko Muckermann'o bylos; jis jėzavitas. Bene tik ar ne 1840 metais buvo rusų valdžios atimta šv. Kazimiero kata-
> likų bažnyčia ir paversta šv. Nikalojaus pravoslavų[1] soboru. Vokiečiai, užėmę Vilnių, laikė toje bažnyčioje kurį laiką kareiviams liuteriams pamaldas, paskui pavedė ją kareiviams katalikams. Kapelio-
22v navo Tėvas Mu // ckermann'as. Mūsų žmonės, atsiminę senovę, taip pat ėmė būriais lankyti tą bažnytėlę. Tėvas Muckermann'as, pramokęs kiek lenkiškai, net [ir žmonėms sakydavo pamokslėlius][2]. Rusų šventikai tykojo tą bažnyčią vėl užgrobti; kreipėsi į vokiečių valdžią, bet nieko nepešė; buvo bandę varu įsiveržti, bet žmonės neleido. Man atvažiavus į Vilnių, pravoslavų archiejerėjus tuo kreipėsi į mane per vieną savo šventiką, o paskui ir pats, kad aš paliepčiau jiems vėl atiduoti tą bažnyčią. Atsakiau, kad toji bažnyčia katalikų buvo statyta, o tik rusų valdžios paskui atimta; kad liaudis ją savo bažnyčia laikė visados ir dabar, atsitikus progai, į tą savo bažnyčią vėl inėjo; ir, kiek žinau liaudies ūpą, matau, kad tos bažnyčios dabar liaudis[3] jokiu būdu neduos sau paveržti. Patariau, kad geriau nesikištų archiejerėjus dabar, tokiu neramiu metu, į tą reikalą, nes gal sukelti prieš save katalikų liaudį. Gi pats aš nemanau į tą reikalą kišties; vokiečių valdžia tą bažnyčią užėmė; vokiečiai ten šeimininkauja, taigi, sakiau, Tamista, su jais žinokis. Mano nuomone, teisybės žiūrint, toji bažnyčia turi grįžti katalikams, nes tai jų bažnyčia. Girdėjau, kad ir bolševikams užėjus, stačiatikių šventikai po kelis kartus kreipęsi, kad jiems toji bažnyčia būtų gražinta. Nieko nelaimėjo. Bolševikai atsakė, kad stačiatikiai turi gana cerkvių, o ši bažnyčia buvusi katalikams konfiskuota. –

23r Toji bažnyčia // senia[u] buvo tėvų jėzavitų. Man labai rūpėjo, kad,
> vokiečiams išėjus, ji neišspruktų katalikams iš rankų. –

[1] ver ins [2] phr ord num sup [3] p del *jokiu būdu nenori*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 II 9-16

Prašiau tėvo Muckermann'o, kad jis nesitrauktų drauge su vokiečių kariuomene, o tik liktųsi. Jei pavyks toji bažnyčia apginti, galės įžavita[i] prie jos vėl įkurti savo namą. Tėvas Muckermann'as net buvo paskirtas savo vyresniųjų tos bažnyčios rektorium. –

Paklausęs manęs, t. Muckermann'as likosi, daviau jam pagalbon dar vieną kunigą. Pamaldos ėjo bažnyčioje gražiai, žmonių daug rinkdavosi. –

Atėjus bolševikams, gyvenimas lyg stabtelėjo. Kun. Olszańskis, kuris lenkų darbininkų draugijoms vadovavo, turėjo iš pradžių slapstytis. –

Tėvas Muckermann'as atėjo tartis, ar nebūtų galima, kad darbininkams gera padaryti. Rūpėjo man ir jam, kad būt galima ir rūmai prie bažnyčios geriems tikslams sunaudoti. –

Patariau pasiteirauti, ar bolševikai netrukdys to darbo[1], ar nekibs prie jo, bent iš pradžių. –

Prašiau, kad Tėvas Muckermann'as grynai katalikybės pamato [laikytųsi][2], kad dirbtų katalikybės darbą, atmetęs į šalį politiką ir tautiškumus. Sakiau, kiek aš numanau, jei Tamista dirbsi grynai katalikybės darbą, tai darbas eis; čia jau gana visiems to tautiškumo. Nustatėva, kad darbo tikslas bus grynai tikybinis, kultūrinis ir medžiaginis. –

Iš pradžių pabandė padaryti darbininkams sekmadienį popiet apie 5 v. konferenciją. Žmonių prisirinko labai daug. Pamatęs tai, sukvietė juos į tuščius rūmus prie bažnyčios ir pradėjo organizavimo darbą. Praminė naują organizaciją Krikščionių Sanjunga; žmonės ėmė rašytis būriais. –

Tėvui Muckermann'ui daviau[3] pagalbon kun. Petraucką, baltgudį; jis moka gerai prabilti į liaudį ir nusimano[4] socialiai darbuotis. Į tą sanjungą ėmė telktis bėdiniausieji, ne // atsižvelgiant į tautą. Trumpu 23v
laiku įsirašę daugiau nei 9 tūkstančiai[5] vyrų ir moterų. Nepatiko tas

[1] cor *a* [2] orig vid ex err om; N1 *laikytųsi* [3] cor *d* [4] cor *s* [5] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

darbas kun. Olszańskiui[1]; kelis kartus buvo atbėgęs[2] į mane skųstis, kad jam ardoma jo darbai. Visą dalyką ištyręs ir pasitaręs[3] su kai kuriais geriau nusimanančiais kunigais, pasišaukiau pas save kun. Olszańskį[4], Tėvą Muckermaną ir kun. kan. Liubianc[ą], socialio veikimo dijacezijoje vedėją; paliepiau jiedviem išdėstyti savo bylą. –

Nusprendžiau, kad juodu abudu kas sau dirbtų darbą, kad tuodu darbu viens antro nekliudo. Kun. Olszańskis tegul organizuoja ir veda profesionales[5] sanjungas ir dirba savo kultūros darbą, kurį turi, o Tėvas Muckermann'as tedirbie savo tikybinį, kultūrinį[6] ir ekonominį darbą; savo darbininkais teremie kun. Olszańskio profes. sanjungas. Taip ginčas buvo pabaigtas. –

> Tėvas Muckermannas sumanė net ir laikraštėlį leisti, ėmė ir kooperatyvas steigti. Tai nepatiko bolševikams. Laikraštėlį, vos pirmam numeriui pasirodžius, bolševikai tuo sustabdė. Pačiam Tėvui Muckermann'ui, atsiuntę vidunaktį du milicijantu, įsakė išvažiuoti iš Vilniaus per 24 valandas.[7] Tikosi tai sekmadienio naktį 9 vasario dieną. Tuo
24r anksti gavau apie tai žinią. Kai // bematant atėjo pas mane ir pats t. Muckermannas, ir kun. kan. Ellert'as, šv. Jono klebonas, kurio parapijoje šv. Kazimiero bažnyčia[8], ir pa[ne]lė kunigaikštytė Gruzinskaitė. Tarėmės[9], kas padarius. –

Tėvas Muckermannas pasiketino dar kurį laiką pasilikęs Vilniuje slapstytis, kol nesutvarkys[10] ir neatliks visų savo reikalų. Tarėmėsi, kad Darbininkų Sanjunga[11] eitų[12] toliau[13], kaip ėjusi; kad jai padėtų kun. Petrauckas. Bažnyčią ir pradėtus joje darbus turėjo paimti globon Darbininkų Sanjungos valdyba, priveizdint kun. kan. Ellert'ui. –

Pasklidus gandui, kad tėvą Muckermann'ą tremią[14] bolševikai iš Vilniaus, žmonės ėmė rinktis šv. Kazimiero bažnyčioje[15]. Tėvas Muckermannas taip pat nuėjo bažnyčion su žmonėmis atsisveikintų; pasakė pamokslėlį. Kai norėjo eit iš bažnyčios, žmonės jo neleido,

[1] cor *ańs* [2] cor *b* [3] cor *ę* [4] cor *ańs* [5] cor *o* [6] cor fl [7] p del *Atsiti...* [8] orig cap [9] cor fl [10] cor *y* [11] cor *S* [12] p del *do* [13] cor *l* [14] cor *r* [15] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

sakė neduosią jo ištremti. Ne tik bažnyčioje, bet ir prieš bažnyčią buvo žmonių bažmas. Norėdami išskaidyti ir išvaikyti minią, žydeliai policijantai paleido keletą šūvių oran. Viens šūvis, sako, pataikęs bažnyčios langan. Minia įnirto, puolusi nuginklavo žydelius milicijantus ir padavė juos raudonarmiečiams. Žmonės palaikė tą šaudymą provokacija iš žydų pusės. Mat, jau šeštadienį ir sekmadienį matė žmonės žydžiutes mėtant ir net prie bažnyčių durų ir sienų lipinant lapelius prieš kun. Muckermann'ą. –

Bolševikų valdžia, pajutusi[1], kad žmonių įnirtimas kyla prieš žydus, pašalino milicijantus žydelius iš tų gatvių, kur netoli šv. Kazimiero bažnyčios. Į jų vi[e]tą pastatė kareivius raudonarmiečius. Pranešė žmonėms, kad tie, kurie šaudę, būsią nubausti. Pasirodė, kad ir raudonarmiečiai ne visi ištikimi valdžiai esą. Kai kurie sakėsi neduosią žmonių skriausti; neduosią, kad žydai krikščionims jodytų ant sprandų. Matyt, // nugirdę tai, bolševikų vadai ne visiškai ištikimus kareivių būrius *24v* išsiuntę net iš miesto; bažnyčią apstatė kareiviais lenkais, ištikimaisiais. Leist iš bažnyčios žmones leido, bet į bažnyčią – ne. Žmonės nuolat siuntinėjo delegatus į bolševikų valdžią, kad jiems paliuosuotų ir paliktų kun. Muckermann'ą. Geležinkelio darbininkai net buvo pasiryžę[2] streiką kelti[3]; taip pat ir elektros darbininkai. Į mane taip pat ėjo ir atskiri žmonės, ir darbininkų atstovai[4] kun. Muckermanno reikala[i]s[5]. Visi miesto katalikai sujudo. Dariau, ką galėdamas, kad Tėvą Muckermanną išgelbėjus. Tuo pirmadienį įprašiau per kun. Kuktą – ponią Vileišienę, daktarienę, kad tuo reikalu eitų į Kapsuką-Mickevičių ir Liutkevičių.[6] Mat ponia Vileišienė gera Kapsuko pažįstama; kitados < jį[7] iš kalėjimo ir nuo mirties buvo išgelbėjusi. –

Bet jie nieko nelaimėjo. –

Antradienį pasiunčiau kunigu: Liubiancą ir Macejavičių į žydų rabiną, kad jis savuosius sudraustų, kad mūs žmonių nearšintų ir

[1] cor fl [2] cor *ž* [3] cor *e* [4] cor pri *a* [5] orig vid ex err fl *-as* [6] p del *Nieko ji ten nelaimėjo* [7] cor *į*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

neprovokuotų, nes gal[1] kilti žydų žudynės. Pažadėjo Rabinas tai padaryti. Sakiau, kad mūsiškius aš taip pat maldysiu. –

Kun. Tumą nusiunčiau[2] su savo raštu į Kapsuką. Rašiau, kad Tėvas Muckermannas mano prašomas likosi, ir jokie šnipinėjimai čia jam nerūpėję, – kad darbininkų minios įprašytas ėmęs sanjungą steigti, kad jokios politikos[3] joje nevarinėjo, kad viską darė su mano žinia ir mano įgaliotas. Prašiau, kad jį paliuosuotų ir žmones tokiu būdu nuramintų. Prašiau kunigo Tumo[4], kad ir žodžiu[5] išdėstytų Kapsukui,
25r kaip // žmonės katalikai įnirtę dėl kun. Muckermann'o trėmimo ir kaip įpykę ant žydų. Atsakė, kad tėvo Muckermanno negalį čia palikti, kad jie laikysią apgulę bažnyčią, kol žmonės su tėvu Muckermannu pasiduosią; kad nei jam, nei žmonėms niekas bloga nedarysią ir t. t. Moters, įsilaužusios pro raudonarmiečių eiles, įnešė kiek maisto apgultiems žmonėms bažnyčioje. Kad[6] bažnyčioje neturėtų šviesos, bolševikai nukarpė elektros vielas. Žmonės, likę bažnyčioje, dieną ir naktį budėjo ir meldės su tėvu Muckermannu. –

Trečiadienį pusiau penktą iš ryto karininkai lenkai, įsigriovę į bažnyčią, ėmė šaudyti į lubas, išskaidė žmones ir varu suėmė tėvą Muckermann'ą. Žmonės, ypač moters, bandė[7] neduoti, ginti tėvą Muckermanną. Kareiviai nuožmiai pasielgė: tėvą Muckermanną tąsė ir stumdė[8] skaudžiai, taip pat ir kai kurias moteris; kai kurioms net ir plaukus nuo galvos nurovė; buvo apdaužytų[9], aptinusiu ir pamėlynavusiu kūnu[10]. Tėvą Muckermann'ą įsodinę į automobilį išvežė, sako, į viešbutį Georges'o; didelį [būrį][11] žmonių suėmę nuvarė į buvusius Tarybos rūmus. Kitus paleido, o kitus išskyrę, kur išrodė inteligentesni,[12] nubugdė kalėjiman Lukiškiuose[13], dar ir dabar tebekali keliolika moterų, tarp jų ir panelė kunigai[k]štytė Gruzinskaitė, labai uoli katalikė iš stačiatikių atvirtusi, rusė. Bažnyčią bolševikai užrakino ir apstatė sargyba, taip pat ir namą, kur Krikščionių darbininkų Sanjunga rinkdavosi[14];

[1] p del *būt* [2] cor *nu* [3] cor *t* [4] cor *T* [5] p del *po* [6] cor *K* [7] cor *n* [8] cor *t* [9] cor fl [10] cor fl [11] orig vid ex err om; N1 om [12] p del *nuvarė* [13] cor *Luk* [14] cor *da*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

ten buvo krata daryta; indaujos atplėštos, kai kurios knygos paimtos. –

Visa tai patyręs, vėl nusiunčiau į Kapsuką kun. Tumą su raštu, kad bažnyčios raktus grąžįtų ir leistų žmonėms melstis bažnyčioje. Prašiau, kad žod[ž]iu pasiteirautų, kur // tėvas Muckermann'as; kad jį paleistų *25v* ir kad paleistų suimtus žmones. Kapsukas žadėjo raktus ir bažnyčią grąžinti; sakė, kad[1] suimti žmonės būsią paleisti pasibaigus[2] tardymui; – bet tėvo Muckermanno nepaleisią. –

Ir aš gavau iš Kapsuko raštą, kad tėvas Muckermannas išvežtas [į] Minską, į kalėjimą, kad tuo būsiąs[3] teistas. Priker[g]ti[4] buvo ir keli tėvo Muckermanno žodžiai; geriau sakant, jų nuoraša, būtent, išvedę[5] iš bažnyčios, nieko bloga kareiviai jam jau nedarę, įprašė, kad aš raminčiau žmones. Dėl to tai pridėjo Kapsukas, kad[6] buvo kažin kas paleidęs paskalą, kad tėvą[7] Muckermann'ą bolševikai nužudę. Atbėgo pas mane trečiadienį ir susisieloję kai kurie Darbininkų[8] Sanjungos valdybos nariai, kas daryti, ar bėgti, ar Vilniuje liktis. Suraminau ir patariau, kad liktųsi, bet kad nenakvotų savo butuose, k[ol] dalykai nepaaiškės[9], kad nesuimtų. Buvo ir kun. Petrauckas, tėvo Muckermanno padėjėjas. Patariau, kad padarytų valdybos posėdį ir pasitartų, kaip elgtis. Ir visus žmones, kiek tik buvo atėję, vis raminau, kad nesibijotų ir nebėgtų, kad nieko blogo nebūsią. Pasitikėjau kiek tuo, ką Kapsukas kun. Tumui buvo sakęs. –

Sanjungos valdyba buvo susirinkusi pas kun. Ellertą; pasirodė, kad Sanjungos pinigai nežuvę; nutarė siųsti į bolševikų[10] valdžią naujus atstovus, reikalauti, ką[11] paleistų suimtuosius. –

Ketvirtadienį iš ryto // buvo tie atstovai pas mane prieš eisiant į *26r* bolševikų[12] valdži[ą][13]. Suraminau žmones, buvo jų keliolika: vyrų ir moterų. –

Sakiau, kad sekmadienį aš pats prabilsiu į juos, kad aš jiems duosiu kitą kunigą; prašė, kad kun. Petraucką jiems duočiau. –

[1] p del ill [2] cor *p* [3] cor *si* [4] vid, cor *er* [5] cor *ę* [6] p del *žmonė...* [7] cor *ą* [8] cor *D* [9] cor *p* [10] cor fl [11] p del *paliuosuotų* [12] cor *olš* [13] orig vid *-ion*, cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Sakiau, kad rankų nenuleistų, kad toliaus varytų[1] pradėtą darbą; gi aš, kiek galėdamas, jiems padėsiu. Pasidarė labai man gailu tų vargdienių kamuojamųjų ir persekioj[a]mų. –

Atlikęs visus dienos darbus, vakare sėdau rašyti rašto į katalikus vilniečius; norėj[au], kad sekmadienį būtų skaitomas Vilniaus bažnyčiose. –

Sunku buvo rašyti. Reikėjo pažymėti, kad darbininkai katalikai skriaudžiami, kad jie turės reikalau[t]i, kas teisingai jiems pridera. O vėl reikėjo žiūrėti, kad bolševikų valdžia negalėtų prie nieko taip labai prikibti ir ką nors palaikyti[2] priešingu revoliucijai darbu. Čia reikėjo raminti ir malšinti žmonės, kad nebūtų riaušių ir žudynių; o vėl reikėjo daboti, kad žmonių neprislėgus, nepastūmėjus į nusiminimą ir nebviltį, kad neišrodytų, jog aš vien tik kentėti liepiu ir duodu, kad visi jiems ant sprando jodytų. –

Šiaip taip, Dievui padedant, sulipdžiau tą raštą. Ryto metą, penktadienį, pasikvietęs kun.[3] Vailokaitį, paskaičiau. Iš[r]ado, kad gal žmones dar prislėgti. Šį tą pataisiau. Paskui sukviečiau kunigus: Liubiancą, Macejevičių, Kretovičių ir Steckevičių; jiems skaičiau. Išrado, kad dar kai kas reikia išleisti. Paklausęs jų, išbrėžiau dar kai ką ir daviau spaudon. Nors spaustuvės bolševikų buvo apimtos ir popieris rekvizuota, tačiaus pavyko surasti žmonės, kurie apsiėmę tą raštą atspausdinti. Penktadienį vakare išverčiau tą pat raštą lietuviškai, nes buvau jį rašęs lenkiškai. –[4]

Kunigas Maciejevičius, besitariant apie rašto turinį, ėmė labai aštriai dalykus, norėjo, kad padaryčiau iškilmingą[5] šv. Kazimiero bažnyčios
26v // pašventimą, kad žmonės pajustų, kad ji buvusi[6] iškoneveikta i[r] išbjaurinta. Norėjo, kad žmonių procesija suorganizavus, kaip ir manifestacija. –

Atsakiau, kad, mano nuomone, naujo bažnyčios šventimo nereikia,

[1] cor *y* [2] cor *k* [3] ver ins [4] p del *Penktadienį buvo ir ponų...* [5] p del ill [6] pro *buvus*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

nes nebuvo kraujo praliejimo[1]; taip pat geriau nedaryti manifestacijų[2], nes bolševikai išleido raštą, kuriuo draudžiama net po 5 žmones gatvėse rinktis. Dėl tos manifestacijos gal ištikti riaušės ir žudynės. Kiti kunigai man pritarė. Apskritai pastebėjau, kad čia, Vilniuje, kai kurie kunigai įvairius atsitikimus nori[3] tuo sunaudoti tautinėms ir politinėms manifestacijoms. Reik čia vyskupui būt labai atsargiam. Sukeltus žmonių jausmus ir įtemptus dirgsnius nori dar[4] tempti, kol truks. –

Šeš[t]a[die]nį[5] išspausdino mano raštą lenkiškai ir skyrium lietuviškai. Baltgudiškai nespausdinau, nes toji kalba dar niekur nėra vartojama Vilniaus bažnyčiose. Lietuviškai mano[6] raštas buvo išspausdintas labai netikusiai; kun. Januševičius, antrasis mano[7] sekretorius, taisė spausdinį, bet, nemokėdamas kalbos gera[i], netikusiai ištaisė; gaila, kad man nebuvo atsiuntę[8] spausdinio pažiūrėti prieš atmušus. –

Kai kuriose miesto dalyse (Zarzecze – Užupis) raudonarmiečiai apkūlė žydelius ir žmones[9] ragino, kad prisidėtų[10], kad jiems nurodytų žydų namus. Žmonės katalikai, dėku Dievui, nepaklausė kareivių[11]; nors ant žydų įniršę, tečiaus[12] nenorėjo jų mušti. Šeštadienį buvo grovas Lubieńskis, pranešdamas, // kad viens ištikimas žmogus, dvarininkas, *27r* važiuojąs Varšavon[13]; gal aš norėčiau ka[s][14] parašyti. Paprašiau, kad tą poną į mane atsiųstų, kad žodžiu jam galėčiau šį tą pasakyti. Grovas Lubieńskis[15] tarė man neleisti laiško, kad žmonėms ūpo negadinčiau. Žmonės ėsą nežudysią žydų; jei juos sk[er]sią[16], tai bolševikų karininkai. Ir viens[17] kunigas lenkas buvo tos nuomonės, kad reik būt atsargiam su raštu, ir gal būt geriau, kad aš pats nekalbėčiau sekmadienį į darbininkus. Ir vėl viens kunigas lietuvis atbėgo, kad aš gal neleisčiau laiško nei kalbėčiau į darbininkus, nes bolševikai galį mane suimti, o lenkai tautininkai gal tik norį, ta proga naudodamiesi[18], mane įtraukti į pinkles ir pastūmėti į kalėjimą. Nei vienų, nei antrų nepaklausiau, matydamas, kad čia jiems politika terūpi. Mano nuomone, kur pavojus,

[1] cor fl [2] cor fl [3] cor *o* [4] cor *d* [5] p del *ats...* [6] ver ins [7] cor *m* [8] cor *ę* [9] cor *on* [10] cor fl [11] cor fl [12] cor *us* [13] cor *V* [14] orig vid ex err *kad* [15] cor *k* [16] orig ex err *skresią* [17] cor *ns* [18] cor *da*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

ten[1] netinka vyskupui kitais dangstytis, reik pačiam stoti. Bonus pastor animam ponit pro ovibus[2]. Vargas tam vyskupui, [jei][3] kas įmanydamas segasi jam į skvernus ir tempia į savo pusę; jo asmenim remdamiesi,[4] gražiais protavimais dangstydamiesi, nori savo tikslus atsiekti. Bet Dievas ir Angelas Sargas, matyt, bu[d]i, sergsti ir gelbėja. –

Pastaromis dienomis bolševikų laikraščiai ėmė daug rašyti prieš Bažnyčią, tikybą, krikščionių dorą; matyt, rengia[5] žmones, kad galėtų lengviau įvykinti Bažnyčios[6] nuo viešpatijos atadalijimą ir atskyrimą. –

Šeštadienį, 15 vasario dieną, bolševikų laikraščiai paskelbė, kad būsiąs vakare lenkų darbininkų mitingas tematu: „Darbininkai ir Kata- 10
> likų Bažnyčia". Nurašiau kun. Tumui, kad teiktųsi nueiti mitingan ir man pranešti, kas ten bus prieš Bažnyčią ir tikybą kalbama; nusiun-
27v // čiau tenai ir savo Andrių Mičiūną. Mitingas bolševikams labai nepavyko; žmonės neleido jiems[7] liesti tikybos ir Bažnyčios[8], protestavo; kosėjo, krankštė, šaukė. Darbininkai katalikai taip pat kalbėjo, gindami Bažnyčią ir tikybą. Katalikų, gerų žmonių buvę tam susirinkime gal 90%, o tik kokia gal 10% bolševikų šalininkų. –

Tą pat mitingą, girdėjau,[9] bolševikai pakartojo sekmadienį suvažiavusiems sodžių atstovams; taip pat nieko jie nepešę. Matyt ir bolševikai palaikė[10] tuos[11] prieš tikybą mitingus nevykusiais, kadangi iki 20
šiol net savo laikraščiuose nei žodžio neprasitarė, koks jų uždavinys. –

Savo pranešimuos dėl kun. Muckermanno suėmimo, gal žmones norėdami nuraminti, sumelavo: būk aš buvęs pasižadėjęs siųsti savo du atstovu kunigu kalbinti tėvą Muckermann'ą ir žmones, kad pasiduotų, bet savo prižadų neišpildęs.

Sekmadienį visose Vilniaus bažnyčiose mano raštas buvo skaitytas ir kiek žmonėms išdalyta; kai kur mano raštą ir prie bažnyčios durų lipinę, bet kažkas nudraskęs. –

[1] ver cor [2] =Gerasis ganytojas už avis guldo savo gyvybę (cf *Jn* 10, 14-15) [3] orig vid ex err om; N1 om [4] p del *gražiomis racijom* [5] p del *kad galė...* [6] orig min [7] p del *pliovoti* [8] orig min [9] p del *buvo* [10] cor *p* [11] cor *o*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 II 16

Kun. Tumas atėjęs anksti išpasakojo man, kokius priekaištus per mitingą buvo bolševikų kalbėtojai darę Katalikų Bažnyčiai[1] ir tikybai; susirankiojau ir tuos priekaištus, kurie bolševikų laikraščiuos buvo keliami[2] aikštėn[3]. Ketinau jų niekumą per pamokslą išrodinėti ir juos atremti. Ryžausi dėstyti ir išrodinėti tikybos vertę, svarbumą ir galybę visuomenės gyvenime. Buvau // sakęs darbininkams, kad popiet 4 valan- *28r*
dą, pavaduodamas suimtąjį ir ištremtąjį tėvą Muckermann'ą, pasakysiu jiems pamokslą, jei bus leista, tai šv. Kazimiero bažnyčioje, o jei ne, tai Katedroje. Kadangi šv. Kazimiero bažnyčią dar vis laikė bolševikai sar-
10 gyba apstatę ir žmonių į ją neleido, tai minios suplaukė į Katedrą. Bažnyčia buvo pilnintėlė, grūste prisigrūdusi, kamšatis baisi; dar bažmas žmonių stovėjo iš lauko apgulę[4] bažnyčios duris ir sienas; sakė, galėję būti keliolika tūkstančių. Po Nišparų įlipau į sakyklą. Sakiau[5] ištisą valandą. Išdėsčiau, kas tikėjimas ir kuo jis remias; koks Bažnyčios mokytojas, o kas tie, kur drįsta prieš ją stoti; – ar gal mokslas pakeisti ir atstoti tikybai[6]; – ar gali gyvenimo sanlygų atmaina ir pagerinimas padaryti žmogų[7] tobulą, be nuodies?[8] – ne, jei tikyba jo širdies neatmainys, jo sieloje nesukurs Dievo karalijos; – ar Bažnyčia ir kunigai visados laikę pusę turtuolių, engėjų? – kaip Kristaus mokslas pakėlė
20 žmogų ir jo vertę, kaip veikė į šeimyną ir visuomenę? ir dabar kad tai bent Dešimti[9] Dievo[10] Įsakymų[11] paremtų visuomenės gyvenimą! – kaip popiežiai stojo[12] už darbo žmones, kaip teikė vis[u]otiną pasauliui rimtį ir taiką? – ar Bažnyčia vien tik į dangų liepia žiūrėti, o nemokina, kaip čia, šioje žemėje, gyventi? – ko vertas pasakymas: Bažnyčia neduos tau rubliaus, ⌜ką reiškia, kad valdžia iš Dievo, ar ir žmonių engėja iš Dievo?⌝[13] – ir t. t. –

Pagaliaus raginau, kad laikytųsi tikybos, Bažnyčios ir savo dvasios vadovų. –

Po pamokslo dar keletą[14] žodžių pasakiau dėl kun. Muckermanno

[1] orig min [2] cor *ia* [3] cor *a* [4] ver cor [5] p del *visą* [6] cor *t* [7] cor *ž* [8] pro *;* [9] orig min [10] cor *D* [11] orig min [12] cor *t* [13] phr ins [14] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

ištrėmimo, paaiškindamas, kaip aš gyniau ir užtariau jį, bet[1] kad nieko negalima buvo padaryti. Prašiau, kad santaikoje ir dermėje su visais piliečiais gyventų, kad nesidėtų prie jokių riaušių ir t. t. Raginau, kad dėl liūdno pastarųjų dienų atsitikimo nenusimintų, nenuleistų ran-
28v kų, bet // kad toliau ramiai varytų pradėtąjį darbą. Sakiau, kad duosiu jiems pagalbon kitą kunigą ir pats, kiek galėdamas, tarnausiu. Sakiau, kad išėję iš bažnyčios susirinktų tuose rūmuose, kur visada rinkdavosi, pasitarti dėl savo reikalų. Po pamokslo žmonės dar atgiedojo „Šventas Dieve" ir „Dievas mūsų Gelbėtojas", buvo Švenčiausiuoju palaiminimas. Žmonių dvasia pakilo, tikėjimas sustiprėjo, prie Bažnyčios prisirišimas padidėjo. –

Po visa ko dalis žmonių susirinko rūmuose prie šv. Kazimiero; sužinojo iš Valdybos, kad kasa ir jų sudėtieji pinigai išliko nepaliesti. Susirinkusieji nutarė dar kartą siųsti atstovus reikalautų: 1) kad nuo[2] šv. Kazimiero bažnyčios sargyba būtų pašalinta, o bažnytėlė[3] kad būtų žmonėms atadaryta; – 2) kad paleistų iš kalėjimo visus bažnyčioje suimtuosius; – 3) kad grąžįtų tėvą Muckermann'ą. Dar buvo iškeltas vienas reikalavimas; kad tie, kurie šaudyti išdrįso prieš bažnyčią ir bažnyčio, būtų nubausti. Tečiaus susirinkusiejie nusprendė dovanoti jiems visa ką dėl Kristaus prikaltojo prie Kryžiaus.

Nei mano raštas, nei pamokslas negalėjo patikti bolševikams. Panorėję galėjo prie manęs kibti ir mane suimti. Sugrįžęs iš bažnyčios, sutvarkiau svarbesnius reikalus, parašiau paskyrimus, kas valdys dijaceziją, jei patekčiau kalėjiman, ir kas globos mūs vienuoliją; raštus įdaviau saugoti Tėvui Vai[tk]evičiui; pats atsidaviau į Dievo Apvaizdos rankas. –
29r Bolševikams suardžius visur tvar // ką ir sustabdžius[4] gyvenimo bėgį, negalima buvo dijacezijoje nieko veikti; pradėjo imti mane lyg kas nusiminimas ar nerimas, ar nuobodys. Dabartės, prasidėjus kovai, pajutau, kad lyg nauja jėga, nauja kokia galybė į mane įžengia, pajutau,

[1] cor *t* [2] ver cor [3] cor *baž* [4] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kad vėl iš naujo imu gyventi. Apėmė mane neišbylomas[1] noras ginti mieliausioji Bažnyčia, kentėti dėl jos, jai visiškai pasišvęsti. Nors neminėdamas bolševikų, kalbėjau prieš juos stačiai, griežtai, drąsiai išdėstydamas jų mokslo nedorybes ir suktybes. Matyt buvo, žmonės gerai suprato, ką aš noriu pasakyti, klausė atsidėję, kiekvieną pasakymą, matyt, dėmėn dėjosi. Tegul bus Dievas pagalbininkas ir Jo šventoji, mūsų mieliausioji motina Bažnyčia[2] išaukštinta!

17. II. 1919. Krikščionių Darbininkų Sanjungos atstovai, prieš eisiant į bolševikų valdžią, užėjo[3] apie 10 v. iš ryto į mane; klausėsi, ar gali juos suimti. Atsakiau: galėti, žinoma, kad gali; ir mane gali suimti; bet reikia daryti, kas[4] teisybė. Žmonelės nurimę nuėjo. Išlandžioję po visokias įstaigas, priėjo žmonės net prie pat draugo Eidukevičiaus. Šis pasakė jiems: bažnyčią grąžįsią, sargybas pašalįsią, suimtuosius ištardę paleisią. Sakė, kad aš paskirčiau kurį kunigą šv. Kazimiero bažnyčios rektorium ir atsiųsčiau savo įgaliotinius pačiai bažnyčiai perimti. Žmonelės sugrįžo į mane apie 2 v. popiet.

Gavau laišką iš JE. Minsko vyskupo. Pranešė, kurie mano dijacezijos kunigai ten nubėgę, ir dar keletą reikalų palietė. –

Pasikalbėjęs su kun. kan. Ellert'u, nutariau jį paskirti tuo tarpu šv. Kazimiero rektorium, nes toji bažnyčia jo parapijoje. Kunigui Chruckiui, iš Mohilevo dijacezijos pabėgėliui, ir kun. // Petrauckui 29v
įsakiau, kad ten laikytų šv. Mišias ir kitas pamaldas. Bažnyčios darbus priveizdės kun. Ellertas. Keturis darbininkus paskyriau bažnyčios prievaizdomis ir įgaliojau iš bolševikų perimti bažnyčią drauge su kun. Ellertu. Mat kun. Muckermann'as, manęs pasiklausęs, su darbininkais sutaręs, sumanė pašalinti[5] iš bažnyčios, kas buvo ten rusų pastatyta. Sakiau, kad tą darbą ir toliau varytų. -

Iš to viso tiek gera, kad matomai šv. Kazimiero bažnyčia vėl grįš katalikams. –

[1] cor *ne* [2] cor fl [3] p del *ant* [4] cor *s* pro *d* [5] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Kai tik atėjau Vilniun, tuo sakiau, kur tik galėdamas, kunigams, kad senobines katalikų bažnyčias, rusų valdžios atimtas, vėl žmonės stengtųsi atsiimti, kur protingai galima tai padaryti. Kunigus įgaliojau jas[1] šventinti ir jose pamaldas laikyti. Daug savo senobinių bažnyčių katalikai vėl atgriebė, kitas – vokiečiams leidžiant ir pritariant, o kitas – vokiečiams pasišalinus, kol dar bolševikai neatvyko. Gal Dievas duos, kad jos[2] ir liksis katalikams. Prie tų bažnytėlių, kur buvo seniau atgautos, prie prel. Michalkevičiaus ar Hanusovičiaus, arba ir prie manęs, jau ir parapijos pradėta steigti[3].

18. II. 19. Pasitaikius progai, parašiau į JM. Minsko vyskupą laiškelį. Prašiau, kad mano kunigus pabėgėlius suvartotų, kaip tinkamas, bet kad kiek galėdamas mano dijacezijos artimas apleistas[4] parapijas aprūpintų, kiek galėdamas, kad siųstų į jas savo kunigus ir mano vardu juos[5] įgaliotų visas priedermes atlikinėti. –

30r Prašiau, kad sužino // tų, ar tėvas Muckermannas Minske kalėjim[e], ir kad globotų jį.

Parašiau popierį į miesto valdybą dėl šv. Kazimiero bažnyčios atidarymo ir jį įdaviau darbininkams, bažnyčios privaizdoms, kad Dr. Eidukevičiui įteik[t]ų.

Buvo vienuolė Radzevičiūtė[6], S. Angelų kongregacijos. Jos[7] laiko dvi kūdikėlių ir vaikelių prieglaudi; vienoje yra[8] tik koplytėlė, kur kai kada Mišias laiko, o kitoje ne tik koplytėlė, bet ir 80 metų senelis kunigas – Obolevičius. Bolševikų privaizdoms labai tai nepatiko, reikalauja, kad koplytėlės būt panaikintos, o kunigas pašalintas; ėsą vaikams daugiau vietos reikią. Senelis kunigas[9] jau vienuolikti metai toje prieglaudoje kapelionauja. Sakiau, kad pačios jo nevarytų, tegul bolševikai jį meta šalin. Kai mes[10], aš kur nors jį ir priglobsiu.

Vakare aplankė mane keistas asmuo. Jis pasisakė ėsąs Kairys, JM. vyskupo Ropp'o giminietis ar geras pažįstamas, arti gyvenęs su juo ir

[1] p del *vėl* [2] cor *o* [3] cor pri *t* [4] cor *ap* [5] cor *uo* [6] cor pri *i* pro *y* [7] cor *J* [8] sup pro del *buvo* [9] cor *n* [10] p del *jį*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

jo tetomis. Sakėsi[1] išdrįsęs ateiti į mane pasikalbėti dėl pastarųjų dienų atsitikimų; ėsąs geras katalikas, negalįs iškęsti, kai bolševikai tikybą niekiną ir Bažnyčią; būtų gera, kad aš siuntinėčiau jaunus kunigus persirengusius į visus jų susirinkimus, kad tie kunigai ten stotų kalbėti ir ginti Bažnyčia[2]. –

Pasirodė man tas asmuo įtartinas; pasveikino mane ne taip, kaip geri katalikai geba savo vyskupą sveikinti, kreipdamos į mane, išsireiškė: „Panie proboszczu“[3], paskui susigriebęs „Księże proboszczu“[4], pagaliaus „Księże biskupu“[5]; kalbėjo lenkiškai, bet netikusia kalba. Neišrodė tai žmogus, kuris arčiau gyvena[6] su kunigais ir vyskupais. –

Matyt, jam daugiau rūpėjo, ką aš manau apie bolševikus. –

Man paklausus, pasisakė, jis pas bolševikus tarnaująs, ėsąs ūkio reikalų instruktorium. –

Supratęs, su kuo turiu // reikalo, ėmia[u] sakyt jam ko ne pamokslą *30v* apie bolševikus, išrodydamas jam kai kuriuos jų netikusius ir nežmoniškus pasielgimus. Sakiau, mes, kunigai, nesikišame į politiką, bet Bažnyčią[7], tikybą ir sanžinės laisvę ginsime visomis jėgomis. Išrodinėjau, kaip bolševikai nelemtu savo elgesiu žmones prieš save sukėlė. Jei ims mėtyti tikybą iš mokyklų, dar labiau visus prieš save sukels. –

P. Kairiui parūpo[8], kaip [a]š į žydus žiūriu. Sakiau, aš ką galėdamas darau, kad žydų žudynių nebūtų, ir katalikai[9] žmonės klauso, nors juos kareiviai armiečiai ne kartą buvo telkę žydų mušti. Daug ko tam ponui pripasakojau, ypač man rūpėjo jis įgasdinti, kad bolševikai neišdrįstų tikybos šalinti iš mokyklų. Prašiau, kad visa ką esu kalbėjęs, praneštų bolševikams. Ponas Kairys sprukęs pro duris išsinešino nemitęs. Tokiems žmonėms reiks imti pamokslai sakyti apie mirtį ir teismą, sekant šv. Ignoto pavyzdžiu. Estote prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae[10]. Labai mandagiai su tuo ponu atsiskyriau; išrodė man, lyg tyčia bolševikų pasiųstas.

[1] p del *pr* [2] orig min [3] =Ponas klebone [4] =Kunige klebone [5] =Kunige vyskupe [6] cor fl [7] pro min [8] cor fl [9] cor *ka* [10] =Būkite gudrūs kaip žalčiai ir neklastingi kaip balandžiai (*Mt* 10, 16)

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

Nugirdęs[1], kad kai kurie lietuviai kunigai bolševikų suimti, pasiprašiau kun. Kuktą, norėdamas sužinoti, ar tai tiesa. Pasirodė, kad iš tikrųjų bolševikai suėmę kun. Vailokaitį ir kun. Dogelį; iš kur kitur patyriau, kad ir p. Bortkevičienė, žinoma socialistų vadovė,
31r patupdinta į šaltąją. Kunigus suėmę // gal kiek ir dėl Katalikų lietuvių[2]
> liaudies Sanjungos, kurią kun. Vailokaitis ėmė organizuoti; bet visus suimtuosius bolševikai laiko drauge ir laida[i]s. Pasiuntę ėsą savo
> atstovus Kaunan, reikalaudami, kad tarybininkai paleistų kalinčius bolševikus. Jei anie sutiksią paleisti kalinius bolševikus, tai šitie[3] paleisią kun. Vailokaitį, Dogelį ir kitus. Nutarta siuntinėti kaliniams valgyti. Išimti jų iš kalėjimo kol kas negalima, sėdi Lukiškiuose.

Buvo atvarytas Vilniun į kalėjimą ir kun. Galaunia (Hołownia),
> Jezno klebonas. Įtarė jį, kad organizavęs lietuvius karininkus ir jiems kapelionavęs. Kun. Galaunia jau paleistas. –

Taip buvo suimtas ir Kobylninkų klebonas – Selevičius; nuvarė jį Vileikon, o iš ten nugabeno Minskan[4]. Būk jis pamokslą prieš bolševikus pasakęs, ir apskritai jo darbavimas nepatiko bolševikams. Nugirdau, kad jau ėsąs paleistas ir jau grįžęs namon.

19. II. 19. Buvo kun. Skruodys iš Aukštadvario[5], jis ten buvo paskirtas klebonu[6] į kun. Šlamo vietą. Pabuvęs ten kiek, štai ką pranešė. –

Kunigas Šlamas ten labai tinkąs; tik koks ten Ekertas prieš jį stojęs ir jį skundęs; senia[u] tas žmogus[7] laikęs save lenku, prie Tarybos buvęs lietuviu, o dabar pristojęs prie bolševikų. Šiaip viskas ėsą ramu. Klebonas labai rūpinęsis vietine prekybos mokykla; net į ją savo pinigų sukišęs, nes dabar iš Tarybos nieko negalį gauti; jis ir maitinęs mokytojus. –

Kun. Šlamui sunku būtų dabar iš ten išsikelti; bolševikai neduotų nieko vežtis. O vėl likęs ten patsai Skruodys negalėtų išmisti, nes jokio

[1] mg si ✓ [2] ver ins [3] cor *tie* [4] cor sec *n* [5] cor *dv* [6] cor fl [7] p del *st...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 II 19

ištekliaus neturį; viskas be galo pabrangę, žmonės daug da[i]ktų[8] // sukasę į žemes prieš bolševikus, daug paslėpę; nieko negalima gauti. *31v* Taigi tik senas klebonas tegali tenai šiaip be taip išmisti, turėdamas kiek ištekliaus. Daug ir kur kitur pasirodė tokių pat kliūčių prie bolševikų; tiesiog nebegalima kunigų kilnoti. –

Pasitaręs su sekretorium, sutikau palikti kun. Šlamą Aukštadvaryje. –

Kun. Skruodys[2] liekasi tuo tarpu Vilniuje gydytis, serga ausimi. –

Žmonės Aukštadvaryje dar ėsą labai tamsūs ir sukvailinti[3]. –

Savėje kalbą lietuviškai, bet su kunigais nelabai norį lietuviškai kalbėtis; jiems iššnekėta, kad jie lenkai. –

Buvo ir kun. Brazys, viens iš suspenduotųjų dėl garsaus memorialo. Buvau girdėjęs, kad kun. Brazys buvo labai dėl tos suspensos susielojęs[4], net į nerimą įpuolęs, nebetekęs noro nei darbuotis. Mat, būdamas artistas, ėsąs labai jautrus. Suraminau žmogų, paskatinau, kad ir toliau darbuot[ų]s[5]. Pažadėjau, kad kaip tik bus galima, jį[6] tinkamai suvartosiu. Mačiau, kad žmogus išėjo atatokęs ir nurimęs, net veidas jam nušvito.

Beje, pirmiau patyręs, kad kun. Bakšys, taip pat viens iš suspenduotųjų, dar tebesėdi nelegaliai Vilniuje, paprašiau, kad išvažiuotų į Merkinę, kur buvo skiriamas. Paklausęs išvažiavo ir dabar ten darbuojasi. Dar tik nesimačiau su kun. Varnu iš Kaišiadorių. Prašiau, kad // kaip *32r* tik bus galima, atvyktų Vilniun. Sakiau kun. dekanui, kad kun. Varnas gal kol kas ten klebonauti, nes kitaip dabar ir nebegalima. Bet reikės jo ten buvimas legalizuoti, kad viskas būtų tvarkoje. –

Kun. Kaczmarek Feliks iš Wiszniew'o prašė[7], kad padėčiau jam parapijiečius gelbėti. Per jo parapiją ėję apkasai ir rusų, ir vokiečių. Vos keletas kaimų[8] išliko; kiti sunaikyti. Žmonės gyvena pasidarę žemėse šiokius tokius įlindimus, daug badu miršta ir šiltine. –

Sakiau, kad parapijos komitetas kreiptųs į bolševikus. –

[1] p del *pa...* [2] cor *o* [3] cor *v* [4] cor *e* [5] orig fl *-is* [6] ver cor [7] cor *šė* [8] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Kitokio būdo gelbėti nematau. Rinkliava kur kitur dabar sunku padaryti. –

Sakė, kad bolševikai nieko neduodą,[1] tik grobę ir tai, kas dar kai kur likę buvo. –

Sakiau,[2] jei tik galima, kad pabandytų kitur duoneliauti ir daryti rinkliavas. –

Dieve! mano Dieve! Kiek žmonelės[3] vargo iškentėti turi dėl to nelaimingo ir pragaištingo karo. –

Pas juos jau paskelbę bolševikai Bažnyčios[4] nuo valstybės atadalijimo dekretą.

Atėjo kun. Milkauckas, Seminarijos profesorius, prašiau jį, kad padėtų kun. Petrauckui vesti jaunuomenę; įgraudenau, kad laikytųsi grynai katalikybės pagrindo, kaip tėvas Muckermann'as. Ėmėme kalbėti apie tautiškumus. Man svarbu jo nuomonė patirti. Jis lenkas[5], kiek girdėjau, žmogus bešalis, dievobaimingas. Aš nusiskundžia[u], kad čia daug kunigų tautininkų: tiek lenkų, tiek lietuvių, o labai maža kunigų katalikų. Kai kurie kunigai mano, kad į tautybės vežimėlį įsisodinėję[6] žmones, įveš į bažnyčią. Dažniausia pats[7] griūva, jų[8] vežimėlis susikulia ir pabyra, o žmonių bažnyčion neįveža. Geriau į katalikybės vežimą įsisėdus važiuoti, tai tiesiog į bažnyčią važiuoji. Geriausia
32v parodė tai čia, Vilniu[je], // kad ir tėvo Muckermanno darbas; kiek žmonių patraukė. Kai pasauliniams žmonėms reikia, tai labai gražiai savo politiniams tikslams moka suvartoti tikybą, kunigus ir Bažnyčios įtaką. O kai reikia kur Bažnyčia ir katalikybė ginti, moka tie pasauliniai tautininkai pasitraukti į šalį, labai gražiai pasiteisindami. Parodo tai kad ir lenkų mokyklų dalykai čia, Vilniuje. Seniau, kaip reikėjo prieš vokiečius ginti lenkų[9] mokyklų tautybė, tai pasaulin[i]ai išvien su kunigais balsavo; bevely jokių mokyklų tenebūnie, negu jos turėtų vaikus vokietinti[10]. Dabar, kai reikia tikybos reikalas ginti mokyklose

[1] p del *dar* [2] p del *kad* [3] cor *žm* [4] pro min [5] ver ins [6] orig vid ex err fl *-ja* (ja<ją=ję) [7] p del *pa* [8] ver ins [9] cor *le* [10] cor *v*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

prieš bolševikus, tai tie pats mokytojai susiskaidė ir jau mano bolševikams nusileisti, sako, jei ginsime tikybą ir užsispyrę jos reikalausime[1], tai, sako, galime netekti lenkų mokyklų ir paken[k]ti tautybei. Dėku Dievui, kai kurie pats kunigai tautininkai tai jau[2] pastebėjo. –

Kun. Milkaucko nuomone, kad tas nesveikas tautiškumas prisimetęs yra kunigams, kalta Seminarija esanti. Ją reikėtų kitaip pastatyt. Aukščiausieji vadovai, ypač kun. inspektorius, siaurai labai dalyką imą, ne tiek gal iš blogos valios, kiek per[3] neišmanymą. Seniau Seminarijoje buvo žiūrima į lietuvių kilimą, kaip į pavojų katalikybei, o dabar taip žiūrima į baltgudžių kilimą. Klierikai tai jaučia, ima slapstytis su savo tautybe, būdas genda; paskui iš tokių išeina didžiausi tautininkai. Reikėtų visoms[4] tautoms duot liuosybė, visas lygiai gerbti ir globoti. –

Pridėjo, kad // jeigu Seminarija nebus lenkų dvasia ir noru vedama, *33r*
tai[5] pašalpų iš visuomenės negausianti. –

Sakiau, mano išmanymu: lenkiškai privalo kiekviens klierikas išmokti, nes lenkų kalba kiekvienam kunigui šioje šalyje reikalinga, kadangi kone visur randasi lenkų. Be to, lietuviai tesimoko savo kalbos, o baltgudžiai – savo. Jis pasakė, būt gera, kad visi išmoktų ir lietuviškai, kad būtų galima neatsižvelgiant į nieką kunigus kilnoti ir skirti. –

Aš to nereikalaučiau, sakiau, man būtų daug svarbiau, kad kunigas, išeidamas iš Seminarijos, išsineštų tikrai kataliko apaštalo širdį, kad būtų pasiryžęs tikrai be skirtumo visus ganomuosius globoti ir visiems tarnauti; tada jis išmoks, kur reikės, ir svetimos kalbos. Kas iš to, kad kai kurie kunigai moka kelias kalbas, kad jas suvartoja savo[6] politiniams tikslams, savo politinei partijai, o ne žmonių labui ir išganymu[i]. Kaip svarbu kunigui[7] ta kataliko apaštalo širdis turėti, parodo ir vėl to paties Muckermann'o pavyzdys; būdamas[8] vokietys, pramoko lenkiškai; ir nors vokiečių tautos su lenkų tauta santykiai koblogiausi[9], jis tiek žmonių prie[10] savęs patraukė. –

[1] cor *k* [2] ver ins [3] ver cor [4] cor *vis* [5] cor *t* [6] ver ins [7] ver ins [8] cor fl [9] cor *k* [10] ver cor

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Tikrai Dievas man čia tą tėvą Muckermann'ą turbūt buvo siuntęs, kad lengviau man būtų su nesveikais tautiškumais kovoti.

20. II. 1919. Atvažiavusi tyčia čionai viena vienuolė iš Minsko, JM. vyskupo vardu man pranešė: kad tėvas Muckermannas Minske kalėjime, maisto jam siunčią. Buvo norėję jį sušaudyti, bet laukia dar teismo, kuris čia, Vilniuje turbūt būsiąs. Reikią, kad krikščionių darbininkų atstovai, surinkę ko daugiausia parašų, važiuotų Minskan gintų tėvo Muckermanno; taip pat reikia, kad ir čia, Vilniuje, teisme gintų jį dar-
33v bininkai. Išsiunčia[u] tuo tą pačią seserį kur reikia, kad visa[1] tai // pasakytų[2] Krikščionių Darbininkų Sanjungos valdybai. Buvo ir antra pasiuntinė iš Minsko atėjusi; maždaug tą patį pasakė; ji[3] pridėjo, kad teismas būsiąs Minske. –

Vakarą[4] buvo darbininkų susirinkimai[5]; nutarė siųsti savo atstovus Minskan ištirtų[6] dalykų[7] padėtį.

23. II. 19. Metai sukako, kaip raudonarmiečiai atsirado, gyvuoja
> ir darbuojasi rusuose. Paminėti tam dalykui bolševikai kėlė iškilmes. Kaip paprastai, traukė gatvėmis bolševikų kareivių ir[8] šiaip žmonių procesija; visi susitelkė ties Katedra; čia buvo prakalbų[9]. Be kareivių, buvo labai maža žmonių, daugiausia žydelių; krikščionių beveik nebuvo matyti. Popiet buvo mieste še ir te paskai[t]ų. Krikščionys beveik jų nelankė. –

Į lietuviams skiriamą būstą suėję kone vieni žydeliai ir keliolika mergaičių, pajdomavusių pažiūrėti, kas čia būsią. Gavau žinių iš įvairių pusių, kad kur tik buvo liečiama Bažnyčia[10] ir tikyba, ten kildavę[11] žmonių protestai prieš kalbėtojus. Pajutę pavojų, žmonės kaip įmanydami ir mokėdami gina, kas jiems brangiausia – savo tikėjimą.

27. II. 1919.[12] Nebeatmenu, kurią dieną kun. prof. Reinys ir paskui[13] kun. Bielauckas atėjo klaustųs, kas daryti. Bolševikai ieškoję jų suimti: ar bėgti, ar liktis? –

[1] vid, mut [2] cor *as* [3] ver cor [4] ver cor [5] cor *u* [6] cor *ir* [7] p del *stovį* [8] p del *š* [9] cor fl [10] orig min [11] p del *iš* [12] cor *7* [13] cor *pas*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Darykite, Tamistos, kaip tinkami, atsakiau. –

Aš, Tamista dėta[s], nebėgčiau – pasiketino liktis. –

Kun. Reinį jau suėmę nubugdė bolševikai kalėjiman. –

Girdėjau, kad jau ir p. Liudas Gira, ir p. Bortkevičienė ėsą susodinti < kalinyje; žadą bolševikai dar ir kitus kai[1] kuriuos įžymesnius lietuvius suimti. –

Vakar leido kalėjime kunigams šv. Mišias // laikyti; nusiuntėme[2], *34r* kas reikia.

Atėjo ir darbininkų atstovas, kurs buvo Minskan važinėjęs dėl tėvo Muckermanno reikalo. –

Teismas būsiąs tikrai Minske šiomis dienomis. Reikią, kad darbininkų atstovai ir gal kas kunigas važiuotų tenai tėvo Muckermanno gintų. Nusprendžiau, kad kun. Cikoto iš Mołodeczno važiuotų, o[3] darbininkai[4] savo atstovus[5] tesiuntie. Šiaip tėvui Muckermannui nieko netrūkstą; katalikai aprūpiną[6] jo reikalus.

Kun. Cikoto, susipratęs bal[t]gudis, baigęs Petrapilės akademiją, prašė, kad paliuosuočiau jį kuriam laikui nuo parapij[os] ir leisčiau apsigyventi Minske. Ten ėsąs dabar visas ba[l]tgudžių katalikų darbas ir judėjimas; jis norįs[7] saviškiems pasidarbuoti; be to, norįs gyvendamas prie Minsko Seminarijos kiek į save labiau įsigilinti. –

Kodėl gi ne Vilniuje? – paklausiau. –

Nusiskundė, kad čia baltgudžiui nebegalima iškęsti, draugai kunigai šnairai į baltgudžius žiūrį, pirštais badą, persekioją. Jau jis daug turėjęs iškentėti dėl to, kad, JE. vyskupui Ropp'ui lankant tą dijacezijos dalį, išdrįsęs baltgudiškai pamokslus sakyt, paliepus JE. vyskupui. Priminė ir seminarijos laikus, kai atsisveikįdamas su jais vienas vadovų kunigų lenkų įgraudendamas, kad prie netinkamų partijų nepristotų, nurodęs[8] jiems „Bialorus", nekalčiausio turinio laikraštėlį, katalikų dvasia vedamo. Žodžiu, būti čia baltgudžiu ėsą laikoma dideliausia

[1] cor *k* [2] cor *siu* [3] p del *kad* [4] p del *siųstų* [5] cor *v* [6] cor *r* [7] cor *no* [8] cor *o*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kaltybe. Minske[1] ėsą[2] ramiau[3], ten galima baltgudžiams darbuotis. JE. Minsko vyskupas pats išdrįsęs Katedroje baltgudiškai į žmones prabilti; turėjęs dėl to nemalonumų iš savo ganomųjų lenkų pusės, bet kitu savo pamokslu juos nuraminęs. Kalbėjausi su tuo kunigu kiek dėl ba[l]tgudžių reikalų. Sakiau, kad aš esu vyskupas katalikas ir visiems lygiai noriu tarnauti; ir visų savo žmonių dvasios reikalų lygiai žiūrėti. Man visi lygūs, tiek baltgudžiai, tiek lenkai, tiek lietuviai. Bet // kadangi
34v čia, Vilniuje, tautiniai dalykai labai opūs, labai[4] keistai ir savotiškai į juos žiūrima, reikia būti atsargiam. Sakiau, kad aš gudų atgijimui ne tik nesiprieš[iu][5], bet remsiu, kad jis iš[6] vagos neiškryptų. Sanlygas statau: 1) rūpinkitės, kad darbas būtų varomas katalikiškai; – 2) jūs, kunigai, bedirbdami nep[am]irškite[7] savęs, savo dvasios reikalų ir gyvenimo; stenkitės būti pavyzdingi; – 3) man visa ką praneškite, kad žinočiau, ką[8] jūs veikiate. Patariau, kad žmonių[9] dvasią keltų, kad būt galim sudaryti moterims ir vyrams vienuolynų; žadėjau[10] ypač šiame darbe jiems padėti. Pridėjau, man nerūpi tautybės, bet aš remsiu jų darbą[11] štai dėl ko: 1) matau, kad baltgudžių liaudis tamsi, nemoka katekizmo, nemoka išpažinties atlikti, geriausia tų dalykų išmoks, jei bus mokoma savo gimtąja kalba; – 2) baltgudžia[i] atbudo, atgijo, kyla; jei kunigai ir katalikai nepakreips to[12] judėjimo į tikras vėžes, tai jis nukryps ir eis prieš Bažnyčią[13]; – 3) Bažnyčios uždavinys ne kalbų mokyti, o išganymo dalykų – suprantama, liaudies kalba; – 4) baltgudžiai susipratę ka[l]tins paskui Bažnyčią[14], jei Ji[15] juos nutautyt[16] stengtųsi; – 5) mu[m]s turi rūpėti ir stačiatikiai gudai, ir buvę unitai; prie šių mes galėsime prieiti tik bal[t]gudiškai Dievo žodį jiems skelbiant; tai[17] kaip tik savo priederme ir pašaukimu privalėtų laikyti kunigai baltgudžiai. –

Sutikau leisti kun. Cikoto Minskan, į jo vietą kun. Drab'ą paskyriau. //

[1] cor *in* [2] ver cor [3] cor *a* [4] p del *labai nesveikai į juos* [5] =nesipriešinsiu, orig vid ex err fl *-ių* [6] p del *tikrų* [7] orig vid ex err *nepirškite*; N1 *nepirškite*; U2 *nepamirškite* [8] cor *ą* [9] ver ins [10] cor *ž* [11] p del *ne to: 1)* [12] p del ill [13] orig min [14] orig min [15] orig min [16] p del *norėtų* [17] ver cor

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Kun. Žuk, bal[t]gudis iš Lebedziewo, apipasakojo savo skurdą ir *35r*
vargingą padėtį. Tikrasis klebonas kun. Zapaśnik serga, ar[1] ne džiova tiktai; nieko negali dirbti, bet gyvena klebonijoje ir visą ūkį valdo. Kun. Žukas visus parapijos darbus atlieka; gyvena dvare, kumečio būste, bet ir iš ten jį bolševikų komitetas varo; apvogė žmogų; neturi, kur dėtis. –

Prašiau, kad kaip galėdamas vargtų ir kęstų, ne ką darysi, tokie laikai[2]. Prašė, kad bent toliau kada jį kur kitur iškelčiau; gudai[3] stačiatikiai labai ant jų įširdę; žadėjau. –

Klausėsi, ar gali vaikelius mokyti baltgudiškai, nes kitaip nesuprantą; klausiąsis dėl to, kad seniau tokie dalykai buvę draudžiami; kunigus, kurie išdrįsdavę mokyti vaikus baltgudiškai, bausdavę, iškeldavę į lenkų parapijas. Taip pat ar galįs mokyti baltgudiškai mokyklose. –

Pasakiau, kad taip. Aš nesuprantu, kaip galima kitaip daryti. –

Klausė, ar galįs ir pamokslus gudiškai sakyti. Palieku Tamistos nuožiūrai[4]; žiūrėk, kad nebūtų dėl to bažnyčioje riaušių ir kad lenkai turėtų kas reikia. Išpažinties visi žmonės baltgudiškai einą. –

Bet kartą tas bal[t]gudžių kalbos dalykas reik atlikti. Tu man taip nekatalikiškai dalykus imkie. Galima tai pateisinti tik netikusiu rusų pasielgimu ir persekiojimais. Mat rusai nepripažino baltgudžio kalbos; jiems tebuvo tik dialektas, o tikra gudų[5] kalba[6] turėjo būt rusų kalba; draudė gudiškai kalbėti, o liepė[7] rusiškai. Nenorėdami įsileisti rusų kalbos į bažnyčias, kunigai skelbė Dievo žodį lenkiškai. Tokiu netikusiu savo pasielgimu rusų valdžia prisidėjo prie baltgudžių nutautinimo.[8] //

Pranešta man, kad 16. II. 19 Visų Šventųjų bažnyčioje[9] neskaityta *35v*
mano aplinkraščio į vilniečius. Būk kun. Dijakowskis išradęs[10], kad jame nieko lenkiška, nieko tautiška nėsant, neverta esą[11] jo nė skaityti, kad negana aštriai prieš bolševikus ėsąs parašytas. Ja[u] seniau man <
sakyta, kad kun. Dijakowskis ėsąs didelis lenkų tautininkas, veikėjas

[1] cor *a* [2] cor *ik* [3] cor *a* [4] cor *ra* [5] ver ins [6] p del *ta rus... p* [7] cor fl [8] p del *ir* [9] orig cap [10] orig ex err *išrandęs* [11] ver ins

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

ir iki ausų skendįs politikoje. Prašiau ištikimą žmogų, kad patikrintų, ar iš tikrųjų mano apli[n]kraščio neskaityta. Pasirodė, kad taip. Pasišaukęs 29. II. 19 dekaną kun. Wołodźko, paklausiau, ar visur skaityta mano raštas. Sakėsi jis liepęs[1] skaityti po kiekvienų šv.[2] Mišių. Pasakiau apie Visų Šventųjų parapiją ir prašiau, kad dalyką ištirtų. Vakar praneše man, kad patį kleboną užėmęs; šis prisipažinęs[3], kad neskaitęs. Dekanas ėmė jį teisinti: kad per vėlai gavęs raštą. Kada gavo[4], paklausiau. Iš vakaro, atsakė. Taigi, buvo laiko[5] skaityti. Toliau aiškino, kad nebuvę įsakyta skaityti, o tik atsiųsta bu[v]lę 100 egz., taigi jis manęs, kad gal tik žmonėms išdalyti, kad pagaliaus jis tuos lapelius žmonėms išdalijęs, kad prieš Sumą jam kur lapelis nusimėtęs ir[6] taip toliau. Man tie[7] aiškinimai nepatiko ir jie manęs nė kiek neįtikino. Paklausė, ar aš jį[8] dėl to bausiąs. Sakiau, kad ne. Ar jis galįs ateiti pats atsiprašyti? –

Kodėl ne. –

Gal aš norįs, kad šį sekmadienį skaitytų tą raštą. –

Sakiau, ne; nes tas raštas tik kun. Muckermanno atsitikimu rašytas.
36r Dabar // nebėr, kam jo skaityti. –[9]

Sakiau apie tą atsitikimą ir sekretoriui. Pridėdamas, kaip kun. dekanas teisino kun. Dijakowskį. Iš to matyt, sakiau, kad ant Tamistos bėda verčiama, kad siuntinėdamas[10] mano aplinkraštį, nėsi įsakęs, kad būt skaitomas. –

Atsakė, kad tai negal būti toji priežastis. Kodėl gi kiti visi skaitę ir supratę, kad reikia skaityti; čia[11] slepiantis gal kas kita. –

Šiandie buvo ir pats kun. Dijakowskis. Atsiprašinėjo; teisinosi, kad vėjas ar kas ten visą dalyką supainiojęs. Nenorėdamas, kad žmogus toliau painiotųsi ir niekus kalbėtų, ėmiau ko kita klausinėti. -

Pasigyrė, kad tą dieną norėjęs sudaryti bloką[12] prieš bolševikus su
> sivažiavusius tartis dėl savo reikalų; o šiems nutarus, kad Lietuva ir[13] Bal[t]gudija jungtųsi[14] federacijos ryšiais su Rusų[15] Respublika, jis

[1] cor *ęs* [2] ver ins [3] ins *-si-* [4] cor *g* [5] p del *pas* [6] p del *t. toliau* [7] cor *e* [8] p del *už tai* [9] p del *Šiandie buvo* [10] a del *iš-* [11] p del *sp...* [12] cor *l* [13] ver cor [14] cor *g* [15] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

sušaukęs žmones ir nutarę prieš tai protestuoti ir sustatę protestą. Klausėsi, ar jį siųsti į užsienius, kad išspausdintų, ar ne. Sakiau, kad ne, nes žmones be reikalo tik bolševikai persekiotų. –

Mano nuomone, geriau būtų padaręs, kad būt žiūrėjęs Bažnyčios[1] ir nesikišęs į politiką. Kun. Dijakowskis būk iš lietuviškos parapijos kilęs, lietuviškai mokąs. JM. kun. Michalkevičius jam buvo pavedęs skaityt lietuvių laikraščius ir pranešinėti, kas ten rašoma. –

Šis atsitikimėlis rodo, kaip kai kurie Vilniaus kunigai įsipolitikavę[2]. Jei kas jų politinius darbus kl[i]udo, tai nė vyskupo pasiryžę neklausyti, o tokių kunigų Vilniuje didelė dauguma! –

Man sakę buvo seniau, kad jei tik aš imsiu katalikiškai valdyti, nepaisydamas tautybių (ypač lenkų[3] tautininkų), tai sutiksiu ne kartą kunigų pasipriešinimą ir revoliuciją. –

Tai esant tiesą[4] rodosi. Stipriai nuliūdau dėl šio atsitikimo.[5] Tarsi menkniekis, bet reiškia žmonių // dvasią. Kuo čia pasitikėti ir kuo remtis. – *36v*

Kur imti kunigų, tikrų katalikų? Tu[6] Patsai, Viešpatie, teikies atitaisyti ir išgydyti kai kurių kunigų dvasią, nesveikų[7] tautiškumų ir politikavimų[8] nuodais užkrėstą[9]. –

To kunigo[10] nebaudžiau. Maniau, gana bus, kad jaus, jog aš žinau, kas darosi, ir numanau. Kita ką palieku jo sąžinei[11] ir Viešpačiui Dievui. –

Pirm[i]au jis, būdamas pas mane, dėjosi laiko neturįs, dėjosi dideliu kunigų veikėju; iš kalbos buvo numanu: aš sau esu klebonas, dirbu savo darbą, vyskupo nelabai pa[i]sau, nelabai nė turiu kada su vyskupu[12] kalbėtis ir tarties. Dabar atėjęs jis rodėsi lyg sugautas. Gal Dievas leido, kad kiek jis[13] nusilenktų. Pavedu jį Dievo Apveizdai[14].

Jan Malecki, labai dievobaimingas žmogus, optikas, atėjęs skundėsi dėl Šv[č]. P. Marijos mergaičių kongregacijos, kun. Zavadzkio, Seminarijos dvasios tėvo, vedamosios. Jis sakęs, kad kongregacijos reikalai pirmoje vietoje reikia statyti, o ne mokyklos ir šeimynos. Kadangi

[1] orig min [2] cor *v* [3] cor *n* [4] cor *s* [5] p del *Rod...* [6] cor *T* [7] ver ins [8] ver ins [9] cor *ą* [10] cor *n* [11] cor *s* [12] p del *sužinoti* [13] ver add [14] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kongregacijos narius naudoja kai kada savo darbams, tai iš to išeinanti netvarka šeimynoje ir vaikų darbuose. Pridėjo, kad ir išpažinties klausykla naudojasi tas kunigas tautiniams tikslams.[1] Būk viens kunigas atkalbinęs[2] jo mergaitę, kad nevaikščiotų išpažinties, kaip iki šiol, pas kunigą lietuvį. –

Nežinau[3], kiek to pono pasakyme yra tiesos. Bet pasirodo, kad ir
37r ne visiems lenkams tinka kunigų tautinis[4] veikimas, ir // pasauliškiai malonėtų kunigus – katalikus turėti. Visur čia, Vilniuje, išeina aikštėn tas pats kunigų[5] dvasios tautybėmis užsikrėtimas. –

Dieną 23. II. 19 atėjo du vyru iš Rotnyčios parapijos prašydamu, kad leisčiau jiems statytis bažnytėlę[6] Pervalkio sodžiuje (Przewalka). Abudu klebonu: Rotnyčios ir Druskeninkų, – rėmė žmonių prašymą. Sutikau ir daviau leidimą; darbo priveizdėjimą pavedžiau kun. Bernotui, Rotnyčios klebonui, kol bus tam tikras kunigas paskirtas. Pažymėtina, kad tuodu vyru nebeišdrįso lietuviškai prabilti. Per mano[6] vaikiną klausėsis, kaip j[iems] į vyskupą prašnekti; nejaugi galima su tokiu asmeniu ir lietuviškai kalbėti? Įdrąsydamas tuodu vargdieniu pat[s] pirmas į juos prabilau lietuviškai; paprašiau juodu sėstis, pašnekinau, paklausinėjau, kas ten girdėtis, kaip juodu gyvena. Žmonės atkuto; išėjo labai patenkinti, kad vyskupas[7] nė kiek ne poniškas. Iš kalbos matyt buvo, kad jau ten lietuviai griebiasi kiek gudiškai; tamsūs, savo kalbą niekina. Ir vieno, ir antro tų žmonių pavardė buvo Tartanis.

> 24. II. 19. dieną lankiau iš ryto pirmi dvi pamoki, Šv. Rašto ir Moralinės Teologijos. Pasirodo, kad profesoriai visa ką ir dėsto, ir klausinėja vien lenkiškai. Tečiaus vadovėlius, mačiau, kad lotynų kalba spausdintus vartoja. Reiks pažiūrėti, ar moka klierikai nors kiek lotyniškai. Seniau girdėjau kunigus nusiskundžiant, kad Seminarijoje visa kas sulenkinta, ir vien tik lenkų kalba viešpataujanti, kad net lotynų kalba esanti išvaryta.

[1] p del vid *at* [2] cor fl [3] cor fl [4] p del *veiklu...* [5] ver ins [6] ver ins [7] p del *nep...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 II 26 - III 2

26 ir 27 dieną bolševikai buvo uždarę daugelį krautuvių[1] ir darė kratas; taip pat ir šiaip namuose ištisomis gatvėmis darė kratas, // ieškodami *37v* maisto sandėlių ir kitų reikalingų sau daiktų: kaip drapanų, pakinktų, apiavalo ir t. t. Vakar buvo miestas lyg išmiręs, patuštėjęs. Šiandie jau atadaryta daug sankrovų, miesto ga[t]vėmis daugiau vaikščioja žmonių.

28. II. 1919. Pusiau šeštą iš ryto atnešė mergaitė kun. Tumo laiškelį; prašė[2], kad aš[3] ateičiau [a]prūpinti jo šventais sakramentais, nes sunkiai sergąs smagenų uždegimu. Jei aš negalėčiau, tai kad ateitų kun. Vaitkevičius. –

Atlaikęs lenkėms tarnaitėms žadėtąsias šv. Mišias 6 v. Katedroje šv. Kazimiero koplytėlėje, tiesiog iš ten nuėjau su Ponu Dievu prie[4] ligonio. Labai širdingai ir pamaldžiai[5] jis atliko šv. išpažintį. Švenčiausiojo nenorėjo gulsčias imti, o tik mano[6] vaikino padedamas atsiklaupė. Suteikęs šv. Sakramentus, dar valandėlę su juo pakalbėjau. Matyt, jo vaizduotė labai sujudusi buvo ir galvą jam sopėjo; nuolat ranka grybščiojosi už galvos; išrodė nusilpnėjęs. Labai man jo gaila buvo; tai gabus rašytojas; jo raštai nepaprastai vaizdingi; jis pats, nežiūrint kai kurių silpnybių, doras geras kunigas, skaisčios grynos sielos žmogus, idealistas, labai karštai mylįs savo tėvynę, visa širdimi jai atsidavęs; gal per daug pasidavė tautiškumo srovei ir per daug paskendo pasauliniuose darbuose.[7] Iš tikrųjų jis sirgo ne smagenų uždegimu, o tik dėmėtąja šiltine. Dieve duok, kad pasveiktų!

⌈2. III. 19.[8] Tėvas Vaitkevičius pereitą savaitę laikė trijų dienų rekolekcijas mergaitėms, šv. Magdelenos vardo seselių auklėtinėms, o šią savaitę pačioms seselėms penkių dienų rekolekcijas; jis papasakojo man, // kaip ten yra. Pasirodo, ir tenai ligūsto tautiškumo raugo bėsa- *38r* ma. Vieną dieną po palaiminimo Šv[č]. Sakramentu mergiotės užtraukusios „Boże, coś Polskę", tik per aukštai paėmusios, ir giesmė nutrūkusi. Man labai netinka čia[9], Vilniuje, tas tautinių giesmių ir dalykų

[1] p del *ir sankrovų* [2] ver cor [3] p del *arba kun. Vaitkevičius* [4] cor *ie* [5] p del *at...* [6] ver ins [7] p del *Di...* [8] add [9] ver cor

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kišimas į bažnytines[1] apeigas. Ne sacris misceantur profana[2]. Dievas nepaliks tai nenubaudęs. Kitam vėjui papūtus, dar susilauksime, kad užtrauks mums bažnyčioje „Czerwony sztandar". Jau buvo atsitikimas, kad [ko]kie ten vaikėzai Vloclavko[3] Katedroje po pamaldų užgiedojo Konopnickės „Rota" prieš vokiečius; vos ne vos vargonų balsais pavyko nuslopinti ta[s] giesmininkų[4] giedojimas. –

Viena sesutė nusiskundusi dėl vyresniosios, kilusios iš Lenkijos, kad esanti labai didelė lenkininkė ir nesveiko tautiškumo dvasia mergaites auklėjanti. Šv. Magdelenos vardo seselės ima paprastai auklėti mergaites išklydėles, atgailininkes, nors priima kaip kada ir šiaip jau dorų vargšių mergaičių. Paprastai viešosna iškilmėsna neveda savo mergaičių augintinių dalyvautų, net jų[5] įstatais draudžiama[6] tai. Tečiaus per garsiąsias[7] Dievo Kūno iškilmes, kuriomis Vilniaus lenkai buvo pasinaudoję tautinei manifestacijai, ir po kurių JM. kun. Michalkevičius buvo vokiečių išvežtas, vyresnioji su visomis mergaitėmis buvusi. Dar toji sesutė nusiskundusi, kad jai tebenaujokaujant Krokavoje, dažnai prikaišiodavusios[8] draugės ir[9] pravardžiuodavusios „proklęta litvinka"[10]. Matyt, tokiu būdu užgavo jai širdį. Nors ji pati lenkė, nemokanti lietuviškai, gimusi ir augusi Vilniuje, tačiaus nebeužsiviežia lenkėmis iš Lenkijos. Visur čia pastebima tas pats nesveiko tautiškumo raugas. Tai[p] pat pastebėjau lankydamas Czarnowskiūtės įstaigas. Ji vienuolė, nazaretietė. Tokio šovinizmo neteko man nė Lenkijoje niekur matyt. Rusų valdžios persekiojima[s] iš didelės dalies yra sudaręs tą
38v liguistą tautinį jautrumą ir // šovi[ni]zmą; bet vis tik jis nesveikas.[11] Šv. Magdelenos seselėms[12] turint didelės įtakos kun. Kulesza ir Chomskis; gi[13] Nazareto seselėms – kun. Liubianiec.

2. III. 19. Šiandie bolševikai paleido iš kalėjimo 18 žmonių, kuri[u]os buvo suėmę šv. Kazimiero bažnyčioje dėl tėvo Muckermanno bylos. Panelę Gruzinskaitę dar pasilaikė kalinyje.

[1] orig cap [2] =Šventa nemaišytina su nešventa [3] cor *c, v* [4] cor *g,* fl [5] ver ins [6] pro *įstatai draudžia tai* [7] add *-ias* [8] cor *odavu* [9] p ins del *ją* [10] =prakeikta lietuvė [11] p del *In* [12] cor fl [13] cor *g*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 III 3-4

3. III. 19. Kun. M. Cijunaitis[1], Vievio (Jewje) klebonas, atėjo pasitarti dėl įvairių dalykų. Jo parapija karo metu labai sunaikinta esanti, ten[2] ėję apkasai[3] ir mūšiai. Žmonės einą duoneliauti į Kauno[4] lietuvius. Parapija mišri: iš dalies dar tebekalba lietuviškai, bet iš dalies jau nutautę: sugudėję arba sulenkėję. Ir nestebėtina, nes jis ėsąs antras klebonas lietuvis[5], prieš jį buvęs kun. Radušis; seniau būdavę ten skiriami lenkai. Dabar beduoneliaudami žmonės kauniškiuose vėl prisimeną[6] lietuviškai kalbėti. Jo parapijo buvę kurį laiką ir lenkų legionistų; jie nuplėšę nuo lietuvių vaikų prieglaudos lietuvišką iškabą, bet klebono subarti ir sugėdinti, atsiprašę blogai padarę. Lietuvių vaikeliai mokomi katekizmo lietuviškai, o sulenkėjusių lietuvių – lenkiškai, jis ėmęs jau net ir pamokslus lietuviams sakyti, ligi šiol jų nebūdavę. Pats klebonas kilęs iš garsiosios Joniškio parapijos. Ten seniau buvęs klebonas, pavarde Petrowskis, jis baisiu įnirtimu[7] varęs žmonių nutautinimo ir lenkinimo darbą; vaikelių jis neprileis // davęs prie Pirmos[8] Komunijos, kol 39r
nepramokdavę lenkiškai. Kunigo Cijunaičio tėveliai sakęsi vis[9] ėję katekizmo lenkiškai mokytis nuo 8 metų amžiaus iki 18, kol juos tas klebonas priėmę[s] pirmosios Šv. Komunijos; mat buvę gudini[10] lietuviai ir nieko lenkiškai nemokėję. Iš tikrųjų, matyt, seniau šitoje vyskupijo[11] ganytojams ne tiek rūpėję žmonių išganymas, kiek lenkų[12] kalbos mokymas.[13] Iš daugelio žmonių gavau išgirsti, kad čia[14] seniau būdavo skiriami į lietuvių parapijas kunigai, nė žodžio nemoką lietuviškai, ir, ilgus metus ten klebonaudami, nė[15] nesirūpindavę lietuviškai pramokti; pav., Dauguose dar iki 1904 m. buvę viskas parapijoje lenkiškai.

4. III. 19. Per šv. Kazimierą iškilmingas šv. Mišias laikiau Katedroje, o Nišparus – šv. Kazimiero bažnyčioje; pasakiau darbininkams pamokslėlį. Darbininkų trūsu ir net lėšomis toji bažnyčia[16] atgauta atgal buvo išvalyta; dar ir toliau ją tvarkys po rusų; jau pašalinta rusų padaras – Karališkieji vartai. Per Nišparus žmonių buvo labai daug.

[1] cor *ai* pro *ej* [2] cor *n* [3] cor *apk* [4] pro min [5] cor sec *i* [6] cor *ri* [7] cor *ir* pro *er* [8] cor *Pi* [9] ver add [10] =tikri
[11] cor *vy* [12] ver ins pro del *jų* [13] p del *Jis* [14] cor *č* [15] cor *ė*; p del *nepramokdavę* [16] p del *atimta*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

8. III. 19. Lankiau Seminarijoje pamokas. Pastebėjau, kad[1] kai kurie profesoriai nelaiku ateina, vėlinasi arba anksčiau išeina, nebaigę pamokos, o kiti ir visai apleidžia pamokas. Antrą valandą vos vieną tik profesorių tesuradau dėstant pamokas, kitų nebuvo, būk tai dėl to, kad šioji[2] diena – esanti pirma po kelių dienų atostogų; taigi „prima lectio aut brevis aut nulla"[3]. Reikia iš palengvo imti tvarkyti Seminarija.[4] //

39v 10 - 22[5]. Kiek atitrūkdamas vis lankiau Seminarijo pamokas. Pastebėjau, kad kai kurie profesoriai nesiruošę ateina dėstytų. Bažnytinę
> teisę dėstydamas profesorius tik patį Kodekso tekstą lenkiškai teatpasakojo; tą patį profesorių užėjau IV kurse su klierika[i]s verčiant
> šv. Tėvų[6] homilijas iš Brevijoriaus; klierikai kai ką blogai vertė, ir pats
> profesorius juos taisydamas triko. Kitą vėl profesorių užėjau II[7] kurse verčiant su klierikais šv. Ignoto laišką; taip pat klierikai netiksliai vertė, o profesorius jų netaisė arba[8] nelabai gerai taisė, nors pastebėjau, kad
> šis profesorius gabus ir moka mokyti. Bažnytinės istorijos profesoriaus labai sunki ir nuobodi iškalba, jis daugiausia skaitė iš savo sansiuvinio[9]; tą patį profesorių užėjau tiesiog diktuojant[10] VII kurso klierikams apie renesansą; bet klierikus išklausinėti mačiau jį gerai mokant. –

Lekcijų algebros, fizikos, geometrijos, kosmografijos visiškai nėra. Tų dalykų mokytojas inžinierius[11] Szopa, žinomas lenkų tautininkas veikėjas, išbėgo Varšavon drauge su legionieriais. Kitą mokytoją buvo sunku surasti. Maniau tiems dalykams partraukti kun. Dr. Stepanavičių, kleboną[12] iš Sameliškių, bet negalima buvo dėl karo. Man geriau tinka, kad Seminarijoje dėstytų visa ką tinkamai prisiruošę kunigai. Pakalbėjęs su Tėvu J. Vaitkevičium[13], kun. prof. Kraujaliu ir Rektorium nusprendžiau, kad kol kas fiziką[14] ir geometriją[15] dėstys Tėvas Vaitkevičius, o algebrą[16] ir kosmografiją[17] – kun. Kraujalis. –

[1] p del *pro...* [2] ins pro del *toji* [3] =pirma paskaita arba trumpa, arba jokios [4] p del capit *9. III. 19. Buvau įsakęs Seminarijos Rektoriui, kad siuntinėtų man tarnaut Mišioms VII-jo kurso klierikus po vieną. Norėjau ir klierikus asmeniškai arčiau pažinti ir per juos patirti, kas seminarijos stovis. Šiandie atėjo...* [5] cor *sec 2* [6] cor fl [7] cor [8] p del *net ir ne...* [9] cor fl [10] cor *uo* [11] ver ins [12] cor *k* [13] cor *t* [14] orig cap [15] orig cap [16] orig cap [17] orig cap

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Kun.[1] Reinio lekcijas, kurs bolševikų suimtas kali[2], pasidalijo[3] kun. Kraujalis ir kun. Pucijata; bet jiedviem buvo per daug, ypač, kai teko kun. Kraujaliui dar algebra[4] ir kosmografija[5]. Lietuvių kalbą pavedžiau // tuo tarpu dėstyt kun. Skruodžiui, kurs tuo tarpu sėdi Vilniuje ir *40r* gydos; o dvi[6] teodicėjos[7] pamoki – kun. Vaitkevičiui, atėmęs jas iš kun. Pucijatos. Neturėdami visų pamokų, klierikai iki šiol labai daug laiko gaišo, o toks brangus dabar jų išlaikymas, ir dienos veikiai bėga nebegrąžinamos. –

Kun. Pucijata – labai geras žmogus, mokytas kunigas ir gabus, ir neblogai dėsto; bet, pasirodo, be valios ištižėlis. Daug lekcijų apleisdavo, nuolat vėlindavosi. Ir dabar, pasinaudoję[s] paskalais, kad bolševikai daug kunigų ketą suimti, ėmė neva slapstytis ir nesirodė Seminarijo[j]e. Pasišaukęs jį pasakiau, kad jei jam sunku dėstyti, tai bent filosofijos pamokas pavesiu Tėvui Vaitkevičiui[8]; jis atsiprašinėjo dėl apsileidimų. Įgraudenau, kad daugiau pamokų neapleidinėtų. Kun. Puci[j]ata ėmė jau dabar uoliai lankyti pamokas; kažin, kaip ilgai tesės. –

Dabar jau klierikai turės visas pamokas ir negaišys brangaus laiko. Daug klierikų negalėjo dar iki šiol po Kalėdų atvykti, ypač iš to[9] krašto nuo Baltstogės ir Gardino, kur lenkų legionierių ir[10] vokiečių užimtas; keli vėl bijodami, kad bolševikai nepaimtų jų kariuomenėn, sutinkant Rektoriui, išvažiavo atgal į tą Lietuvos[11] dalį, kuri Tarybos valdžioje. –

Taip, Dievui padedant, šiek tiek sutvarkiau Seminarijoje pamokas. –

Girdėjau, kad ir tvarka tenai, ir drausmė nekokia; bet dar to nesu ištyręs. Pasiunčiau Tėvą Vaitkevičių mokytų Seminarijos ne tik dėl to, kad tuo tarpu nebuvo kas siųsti, bet ir dėl to, kad jis įėjęs tenai geriau visą padėtį pažintų ir paskui galėtų man padėti kas reikiant atitaisyti. Didžiausis dabar // mano rūpesnis – tai[12] iš palengvo tikrai *40v* gerai pastatyti Seminarija, ypač padaryti ją katalikišką, iš[š]lavus[13] visokius tautinių[14] šovinizmų raugus. Didžiausias mano troškimas, kad

[1] a del *Lekcijas* [2] cor *k* [3] cor *o* [4] orig cap [5] orig cap [6] p del *pamoki* [7] orig cap [8] cor *tk* [9] vid, mut [10] vid [11] cor *L* [12] p del *tik* [13] cor fl [14] ver ins

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

klierikai, baigdami Seminariją, išsineštų apaštalo kunigo širdį ir dvasią, kad norėtų lygiai visų tautų žmonėms tarnauti, kaip šv. Povilas. Tautinis šovinizmas – tai, kiek pastebėjau, šios dijacezijos kunigų liga; ta liga serga ir Seminarija.

11. III. 19. pusiau septintą[1] vakare pasakiau lietuviams šv. Mikalojaus bažnyčioje rekolekcijų[2] konferenciją, o 12. III. pusiau septintą iš ryto lenkėms[3] tretininkėms Dominikonų bažnyčioje ir 6½ vakare lenkėms tarnaitėms Bernardinų bažnyčioje.

12. III. 19. Koks lietuvis, matyt, geras katalikas, gerai pamokytas,
> atėjo pranešti apie liūdną Vidziškių bažnyčios padėtį. Klebonas ėsąs 10
senelis, apsileidėlis; pats nieko neveikiąs ir kitiems neduodąs darbuotis; tik nuolat tebešaukiąs per pamokslus: vaikeliai! švieskitės, mokykitės; bet iš to nieko neišeiną. Bažnytėlė mūro, baisiai apleista; langai išdaužyti; per ištisą žiemą buvo be[4] stiklų, nei pats nedėdino, nei kitiems neleido dėti; durys sulūžusios, nebeužsiveriančios kaip reikia; stogas kiauras. Žiemą suėjus į bažnytėlę, nebegalima iškęsti šalčiu; žmonės tad einą į gretimas parapijas. –

Žadėjau, kai tik bus galima, dalykus ištyręs, visa ką sutvarkyti. –

Kad tik Dievas[5] duotų, kitoki laikai virstų, taika įvyktų. Dabar nebegalima nei susisiekti, nei susižinoti. 20

13. III. 19. Atkeliavo trys pasiuntiniai iš Idoltos, Drujos parapijos; nori, kad jiems leisčiau naują parapiją įsikurti. Idoltoje esanti koply- //
41r tėlė, tuo statysią kleboniją. Pasitaręs su sekretorium, leidau jiems tuo tarpu, kad Idoltoje būtų filija; pažadėjau, kad kaip tik bus galima, padaryti visa, ko Bažnyčios Įstatai reikalauja, leisiu jiems ir pilną parapiją tenai padaryti. Viens tų vyrų[6] šiaip taip laužydamas kalbėj[o] lenkiškai, labai sunkiai jam[7] ėjo,[8] rasi, ne lengviau, kaip man baltgudiškai;[9] kitu du tylėjo. Matydamas juos esant tikrus gudus, paprašiau, kad kalbėtų „po prostu" – gudiškai. Žmonės kaip ne tie pasidarė, net jų

[1] ins *e* [2] ver ins [3] ver ins [4] p del ill [5] cor *D* [6] cor fl [7] del fl *-s* [8] p del *gal* [9] p del *Matyd...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 III 13

veidai nušvito; pasidarė šnekūs, linksmi, drąsūs. Išsiklausinėjau apie jų vargus ir bėdas; patyriau, kad kun. Bobičas mokąs juos katekizmo gudiškai, pamokslus sakąs vieną lenkiškai, kitą gudiškai. Klausiau, kaip gi jums geriau, kaip geriau suprantate. „Viedama, što[1] po prostu“ – Žinoma, gudiškai. Pasakiau, kad nesigėdėtų savo kalbos, nes ji taip pat Dievo duota, kaip rusų, lenkų ir lietuvių. Palaiminęs tuos[2] žmones[3] paleidau[4], įsakydamas nuo manęs pasveikintų savo kunigėlį ir parapijiečius. Žmonės džiaugdamiesi išėjo. –

Kiekvienam sava kalba mieliau ir gana. –

O man čia kunigai lenkininkai prispyrę stengiasi įkalbėti, kad gudai puikiausiai suprantą lenkiškai, kad jie nieku būdu nenorį, kad į juos kalbėtum gudiškai ir t. t. –

Matau, kad man reik kuo[5] gre[i]čiausia mokytis gudiškai.

Viens kunigas[r](Liubian[i]ec, Sem[inarijos] inspektorius)[16] jau vakar buvo man sakęs, kad šiandie ateisiąs pas mane viens ponas, [r]Dybowski, inžinier[ius] matemat[ikas][17], pasakė, kas jis ėsąs[8] ir kokiu tikslu ateisiąs: nenorį lenkai tokių svarbių dalykų man nežinant, už mano pečių daryti. Šiandie buvo tas ponas man prisistatyti. Jis ėsąs Lenkų valstybės skirčia čia Vilniaus miesto komendantu; jie turį čia slaptą lenkų karininkų organizacij[ą]; net bolševikų kareivių // dalis pasižadėj[ę][9] į jų *41v* pusę pereiti. Jų tikslas ėsąs miestas apsaugoti nuo plėšimų ir naikinimo. Bolševikams traukiantis šalin, jie yra pasiryžę valdžią paimti į savo rankas mieste, o net ir apielinkėse[10]. Jie nenorį jokios politikos čia varinėti ir nemaną lemti, kam Vilnius teksiąs; jų tikslas palaikyti tvarka ir žmonės nuo grobuonių apsaugoti. Kad kaip, tai net bolševikus ėsą pasiryžę nuginkluoti. Paklausiau, ar su lietuviais yra taręsi. Atsakė, kad taip, bet kad nepavykę sutarti. Paskui sužinojau, kodėl. Mat lietuviai paklausia, ar jie pripažįsta Lietuvos nepriklausomybę, ar ne, su sostine Vilniuje. Šiems atsisakius pripažinti, lietuviai atsisakė su jais išvien dėtis.

[1] cor *š* pro *č* [2] ver ins [3] cor fl, p del *atsi...* [4] cor *u* [5] ver cor [6] phr ins [7] phr ins [8] ver ins [9] orig vid ex err fl *-ęs* [10] cor *k*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

Iš kalbos mačiau, kad tas ponas tikėjosi tuo iš Lydos ateisiant čia lenkus legionierius. Paskui pasirodė, kad apie Lydą pasirodęs tik nedidelis lenkų karininkų būrelis;[1] čia, Vilniuje, buvo paleistas gandas, kad net 10 tūkstančių lenkų einą Vilniun per Lydą. –

Tas ponas pridėjo: laikąs savo priederme man pranešti, kad žinočiau, ka[s] mieste darosi; kad paskui nesistebėčiau. Pranešė taip pat, kad bolševikai ėsą tikrai nusistatę mane areštuoti eidami iš Vilniaus, bet kad jie, lenkai karininkai, mane apginsią; turį parūpinę man[2] tam tikrą prieglaudą, aptvirtintą namą. –

Padėkojau jam už gerą širdį ir tą rūpestingumą. –

42r Tas ponas spėjo, kad bolševikai 23 kovo tikrai iš Vilniaus // išsidanginsią; patarė man, kad aš bent paskutines dvi tris dienas[3] slapstyčiaus. Prašė, kad jam ir jo pastangoms laiminčiau. –

Kalbėjomės šiek tiek apie lietuvių, lenkų ir gudų čia santykius. Aš jam nurodžiau Šveicariją, kaip ten žmonės gražiai dermėje gyvena; vieni kitus gerbia, vieni kitus sau[4] lygiais laiko; visi išvien rūpinasi krašto labu ir gerove; čia žmonės vieni kitų nenor nė pripažinti, gudų nė paminėti kai kam negalima; taip negalima gyventi, negalima prie nieko doro prieiti. Pagaliaus pasakiau tam ponui: aš į jokias čia politikas iki šiol nesikišau ir toliau nemanau kištis. Vyskupas tur visų lygiai būt vyskupas ir visiems lygiai tarnauti. Mano padėtis čia labai kebli; juoba turiu būti atsargus, kadangi mano ganomieji nesuteikia, Vilnių[5] varžosi ir kiekvieni sau nori pasisavinti. –

Šiaip aš tegaliu tik džiaugtis žmonių pastangoms, kurių tikslas – žmones saugoti nuo netvarkos, suirutės ir plėšikų. –

Pastebėjau, kad būtų atsargus. Sakiau, kad aš jau kelio[li]ka dienų, kaip girdžiu apie lenkų[6] karininkų organizavimąsi ir pasiketinimus. Pridėjau,[7] kad ir bolševikai tai ži[no][8]; taigi, kad be reikalo neužtrauktų tik ant savęs ir kitų žmonių nelaimių. –

[1] p del *o* [2] ver ins [3] p del *pasi...* [4] ver ins [5] p del *tarp* [6] p del ill [7] p del *žinom...* [8] orig ex err *žinano*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 III 13-14

Taip, kaip seniau lenkų legionierių išstojimas čia, Vilniuje, pasirodė man nerimtas, taip dabar ir šių karininkų slaptas darbas rodėsi man prie nieko dora žmonių neprivesiąs. Be abejo, bolševikai juos suseks ir tik kalėjimus prigrūs pilnus žmonių, ypač, kad // per daug⌜tie karinin- 42v
kai[11] skardenas, garsinas. Čia nerimtas darbas, o tik svajotojų[2] – karštuolių. –

Pasakė tas ponas, kad jau turįs žmones nužiūrėjęs, kurie miesto ir šalies valdžią[3] apimsią. –

Sakėsi, labai bijąs, kad vokiečiai galį ir vėl Vilnių užgrobti; lietuvių neminėjo. –

Sakiau, mano nuomone, nėr ką taip labai žiūrėti, kas Vilnių apimsiąs[4] laikinai; jo likimas pareis nuo to, ką Taikos Taryba Paryžiuje nuspręs. – <

Pridėjau, kad aš pats[5] nemanau niekur bėgti ir nemanau slapstytis. Kitiems patardavau, kad nebėgtų, nei pats nemanau niekur[6] šalintis. –

Tebūnie, kaip Dievas duos. Tiek žmonių suimtų kalėjimuose kenčia, tai ir aš kęsiu, jei mane suims.

14. III. 19.[7] Atbėgo kun. Kulesza, Dominikonų bažnyčios[8] klebonas, kalbinti, kad išvažiuočiau Meišiogalon, nes bolševikai tikrai ėsą nusistatę mane, jį patį, kun. Liubiancą[9], kun. Songiną suimti.[10] Net jau ir arklius turįs parūpinęs mane nuvežti Meišiogalon. Paklausiau jo: o Tamista[11] ką manai daryti, ar bėgsi? –

Ne, atsakė. –

Taigi kodėl gi kalbini, kad aš bėgčiau? –

Ekscelencija kas kita, visai dijacezijai reikalingas, atsakė. –

Mano pavyzdys taip pat visai dijacezijai reikalingas. Man pasišalinus ar pasislėpus, Dievas žino, kas galėtų mieste pasidaryt; galėtų tuo naudodamos neramūs asmenys liaudį sukur // styti, įtraukti į didžiau- 43r
sias[12] nelaimes. –

[1] phr ins; p *tie* del *k...* [2] cor *sva* [3] cor fl [4] cor *a* [5] cor *s* [6] ver ins [7] mg graph si † [8] orig cap [9] cor *ia* [10] p del *pakla...* [11] cor fl [12] cor *au*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Ne, atsakiau, aš nemanau niekur trau[k]tis iš to daikto; vyskupui netinka toks darbas. Suims mane, tiek to; ž[e]mėje skylės nepasidar[y]s; Dievas dijacezijją aprūpins, man nebesant. –

Per ištisą dieną vis ėjo įvairūs žmonės, geros širdies, mane įspėdami, kad pasišalinčiau, kad slapstyčiaus kur nors, nes bolševikai tikrai mane suimsią. Jau vėlai vakare atbėgo kun. prof. Miłkowskis, kokių ten ponių įprašytas, pranešti, kad šią naktį tikrai ateisią bolševikai manęs areštuoti. –

Sukalbėjęs vakare ražančių, ko ramiausiai guliau miegot. –

Pirmiau tečiaus sutvarkiau visas savo popieras ir dokumentus ir paskyriau, kas vyskupiją valdys, jei man tektų kalėti.

15. III. 19. Du lietuvių atstovu[1] atėjo pranešty, būk turint tikrų žinių, kad 20 šio m.[2] lietuvių kariuomenė[3] apimsianti Vilnių, ir pasitartų, kaip nugalėtojai sutikus ir priėmus. Norėjo, kad ir aš dalyvaučiau iškilmėse. Jie maždaug šiok[i]ą apeigų tvarką pasiūlė. Pirmiausia sumanyta eit pasveikintų lietuvių komendanto ir įteiktų jam duonos ir druskos; paskui visi eisią Katedron; prašo[4], kad aš apsiimčiau atlaikyti pamaldas, prabilti ir palaiminti. Iš Katedros eisią į Ašmens Vartus; nori, kad čia aš ir vėl atkalbėčiau žmonėms[5] litanijas ir pasakyčiau bent keletą žodžių; iš ten visi eisią į kalną[6] vėluvos[7] iškeltų. –

Aš prašiau, kad manęs lietuviai netrauktų į jokias politikos apeigas ir manifestacijas, kad nepamirštų, jog aš čia, Vilniuje, visiems turiu
43v tarnauti: ne tik[8] // lietuviams, bet ir lenkams, ir gudams, jog pirmiausia turiu žiūrėti Bažnyčios reikalų. Sakiau:

1) mano nuomone, manifestacijos ir jos tvarkos nustatymą reikėtų palikti tiems, kurie Vilnių paims. Kažin, ar jiems rūpės manifestacijos, gal teks skubintis eit pirmyn ar gintis.

2) Geriausia būtų, kad lietuviai nemėgdžiotų[9] kitų ir nekeltų didelio trukšmo, jei teks jiems Vilnius, – o tik kad visi kibtų darban, kad organizuotųs ir nuo bado žmones gelbėtų. Jei lenkai nepri-

[1] cor fl pro *-ų* [2] =mėnesio [3] p del *apim...* [4] fl pro *-ytų* [5] ver ins [6] cor fl [7] cor *ė* [8] vid [9] orig vid ex err *nemegždžiotų*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

sidės, tai manifestacijos tik sukiršins piliečius lenkus ir pasunkins lietuviams darbą.

3) Ne manifestacijos padarys Vilnių lietuvišką, o tik rimt[as], patvarus darbas, įvairių įstaigų kūrimas, ėmimas į savo rankas prekybos, pramonijos ir t. t.[1] –

4) Mūsų šalies, o ypač Vilniaus likimas dar neaiškus; jį spręs Paryžiuje Taikos Taryba. Tada tik, dalyka[m]s nusistovėjus, bus aišku, kas daryti. O dabar man, vyskupui, reik būt atsargiam, kad be reikalo neįsišokus ir dalies savo ganomųjų neįžeidus ir neužgavus. Aš negaliu gyventi einamąja valanda, turiu žiūrėti ateities. Kas būtų buvę, kad būčiau paklausęs Tarybos ir būčiau daręs,[2] ką mane spyrė daryti? Būtų gal tekę[3], susidėjus savo daiktus, drauge su tarybininkais kraustytis iš Vilniaus Kaunan, o gal ir Tilžėn.

5) Aš tik tada galėčiau iškilmėse da // lyvauti, kai ir lenkai, ir baltgudžiai prisidėtų ir to norėtų. – *44r*

Pasakiau, kad nenorėdamas imtis ant savęs vieno atsakomybės, aš dar pasikvietęs bent kai kuriuos lietuvius kunigus su jais pasitarsiu, kas daryti. Žadėjau duot vakare atsakymą. –

Trečią valandą popiet sušaukiau lietuvius kunigus; išdėsčiau jiem dalyką. Nusistatėme nieko dabar galutinai nespręsti, bet laukti, kaip dalykai virs. Žinoma, visi sutiko, kad Bažnyčia[4] negali nuo savęs stumti žmonių. Jei norės, reikės jiems padaryti pamaldos. Bet jei norės bažnytines pamaldas versti politikos įrankiu, tai vėl aišku, kad vyskupui netinka dalyvauti. –

Beje, dar buvau tiems atstova[m]s ir tą klausimą padaręs: kaip norėtumėte, Tamstos, kad aš pasielgčiau ir kokią tada man apeigų tvarką statytumėte, jei kartais lenkų legionieriai Vilnių pirmiau paimtų[5]? Atsakė, kad tai negalimas daiktas. –

Ir kunigų lietuvių prašiau, kad manę[s] netrauktų į politikas, kad

[1] cor sec *t* [2] p del *prie* [3] cor fl [4] orig min [5] cor *i*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

gintų nuo tų, kurie nori traukti; kad man leistų dirbti bažnytinį darbą. To darbo man užteks, kad aš tik jį atlikti sugebėčiau ir stengčiau. –

Dieve, mano Dieve! Kokia čia sunki vyskupo padėtis! į visas puses jį[1] tąso trauko; ir lietuviai, ir lenkai norėtų jį į savo politikos ratelius įsikinkinti; ir vieni, ir antri stengiasi jį į politikos klimpynes įmurdyti. Dieve, duok man išsilenkti tų klimpynių. –

44v Gavau žinią, kad lietuviai sutiko tada tartis // galutinai dėl tų iškilmių, kai jau Vilnius bus[2] paimtas. –

16. III. 19. Buvau įsakęs Seminarijos Rektoriui, kad siuntinėtų man Mišioms tarnauti po vieną VII-ojo kurso klierikus. Norėjau ir klierikus arčiau pažinti, ir per juos geriau patirti[3], kokia Seminarijos padėtis. Šiandie buvo atėjęs Štafinskis, diakonas, susipratęs gudas, iš Sokulkos dekanato kilęs, mokęsis Gardine gimnazijoje; ⌜jau ten⌝[4] priklausęs prie gudų jaunuomenės ku[o]pelės; juos ten globojęs[5] tikybos mokytojas kun. Hrinkevičius, gudas. Klausiau, ar daug yra baltgudžių paskutiniame kurse. Atsakė, nežinąs tikrai, nes gudai neišsiduodą, slepiasi, bijąsi[6] persekiojami. Paprastai labai maža kas prisipažįstąs, kad jis baltgudis, ypač žemesniuose kursuose; paskui tik, jau aukštesniuose kursuose, o ypač gavę aukštesnius šventimus, pasirodą kai kurie, kad jie gudai; arba kai seniau, tai jau tik išėję į Petrogrado dv. Akademiją. Gi[7] kiti gudai net jau ir baigę Seminariją, bijodamiesi valdžios nemalonių[8], neprisipažįstą ėsą baltgudžiais, liekasi lenkais. Tautybės atžvilgiu esanti sunki Seminarijos atmosfera[9]; į tuos, kurie gudais statosi ėsą, labai šnairai žiūrima. Paklausiau, ar tai tiesa, kad darant klierikų[10] sąrašą, baltgudžius versta rašytis lenkais. Atsakė, kad taip. Radosi du drąsuoliu, kur gudais įsirašę, bet

45r dėl to nu // kentėję; vienas jų tapęs pašalintas, bet gal dėl ko kita. Lenkų laikraštis „Dziennik Wileński“ buvęs parašęs, kad iš dvidešimt kelių įsišventinusių klierikų buvę tik du lietuviu, o kiti visi lenkai.

[1] ver ins [2] ver ins [3] cor *p* pro *iš* [4] phr ord num sup [5] cor *g* [6] cor *ą* [7] cor *G* [8] cor *ne* [9] cor *t* [10] ver ins

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1919 III 16

Kadangi daug buvę gudų, tai pareikalavę, kad laikraštis tai atitaisytų. Laikraštis atsisakęs klaidą taisyti. –

Jis sakė, kad to dalyko gerai nežinąs, nes tada buvę[s] Žitomieriaus[1] Seminarijoje. –

Jis pasakojo taip, kaip lenkai kunigai prieš gudus varą agitaciją Sokulkos dekanate, kaip gudus baisiai lenkiną. Vokiečiai ten buvę įsteigę apie 40 liaudies mokyklų baltgudžiams. Kunigai jas boikotavę; įgraudenę žmones, kad vaikų į jas nesiųstų; nėjo į jas katekizmo mokyt. Kai vokiečiai privertė tėvus[2] siuntinėti vaikus į tas mokyklas[3] ir davė ten vaikams gudų kalba katekizmus, tai kunigai įkalbinėję tėvams ir vaikams, kad tie katekizmai dv.[4] valdžios ėsą netvirtin[t]i, kad jie nekatalikiški. Tečiaus to nepaisant, Guduose[5] tautinis susipratimas kyląs, ėsą jau susipratusios gudų jaunuomenės kuopelių. –

Jis pasakojo, kad ir Žitomieriaus Seminarijoje lenka[i] neapkenčią ukrainiečių ir varą prieš juos agitacijas. Viens klierikas teišdrįsęs viešai pasivadinti ukrajiniečiu, bet skaudžiai tas drąsuolis dėl to nukentėjęs. Įkalbama klierikams, kad katalikai tebėsą tik lenkai. Koks ten tėvas jėzavitas, lenkas, per rekolekcijas Seminari[j]oje labai nepalankiai kalbėjęs apie Uniją[6], o net ir prieš ją; raginęs laikytis tik lenkų kalbos. –

Štafinskiui tekę būti sodžių parapijose Ukrajinoje ir susidurti su žmonėmis katalikais; į jį[7] kreipdamiesi kal // bėdavę paprastai ukrai- *45v*
niškai, tik retas kuris prabildavęs lenkiškai. –

Taip boikotuojant ukrajiniečių kalbą bažnyčiose, reikia išsižadėti atversti[8] kada nors ukrajiniečius stačiatikius. –

Papasakojau tam klierikui, kaip Šveicarijoje ir kitur kunigai tarnauja visiems žmonėms be ⌜tautybių skirtumo⌝[9]; raginau, kad ir jie išėję iš Seminarijos[10] visiems lygiai tarnautų. Sakiau, kad aš nė vieno dėl tautybės ar kalbos neskriausiu[11]; aš tik noriu, kad kiekviens jų turėtų apaštalo dvasią ir širdį. Kiekvienos[12] tautos geras pastangas aš

[1] cor fl [2] p del *laisv...* [3] p del *to* [4] =dvasinės [5] cor *G* [6] orig min [7] p del *paprastai* [8] ins *r* [9] phr ord num sup [10] cor *na*; orig p rep *išėję* [11] cor *k* [12] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

remsiu ir džiaugsiuos, matydamas, kad darbas eina, tauta tarpsta, žmonės prie Bažnyčios[1] glaudžias; težiūrėsiu[2] tik, kad kiekvienas kunigų darbas eitų Bažnyčios[3] nurodytais ir nutiestais keliais[4].

Nuolat vis mane gąsdino, kad bolševikai mane suimsią[5], išvešią; jau apsipratau su tais gąsdinimais.

17. III. 19. Buvo šiandie Mišioms tarnauti klierikas Hanusevičius; iš pradžių jis neišdrįso aiškiai pasisakyti gudas ėsąs, bet paskui įsidrąsino. Jis kilęs iš Holšanų; kelerius metus mokęs ten vaikus katekizmo; lenkiškai ėsą be galo sunku vaikeliai ko nors išmokyti; jie pratę gudiškai kalbėti. –

Taigi mat, o man[6] Ašmenos dekanas buvo sakęs, kad esanti grynai lenkiška parapija.

18. III. 19. Atėjo[7] tarnauti klierikas Butrimovičius, susipratęs gudas; jis jau darbavęsis gudų kuopose; visi jų šeimynos – susipratę gudai. //

46r Išsiklausinėjau jo, kurių profesorių ir kaip supranta dėstymus. –

Aplankė mane koks[8] jaunas vyras; jis pasivadino Fromm'as. Būk jis dalyvavęs Liutoslavskių byloje Rusuose; paskui svetima pavarde pristojęs prie bolševikų tarnauti. Bet bolševikai ėmę jį sekti, turėjęs tad bėgti; ir dabar jis slapstąsis. Prašė pašalpos ir kad nurodyčiau, kur yra lenkų komitetas.[9] Tas žmogus išrodė man šnipas – žvalgas. Atsakiau:[10] didelių pašalpų Tamistai duot negaliu, nes pats nieko neturiu; eik, sakiau, Tamista, į mano raštinę, į kun. Steckevičių, gal jis ką dar galės Tamistai sušelpti, kad badu nenumirtum. Lenkų komiteto nurodyti negaliu, nes[11] turbūt dabar jokio komiteto nėra, nes užėjus bolševikams visi įžymesni lenkai išbėgiojo, išsislapstė. Prašė, kad ką nors nurodyčiau, idant jis galėtų kreiptis, pagalbos ieškodamas. Pagalvojęs nurodžiau jam advokatą Wróblewskį, žinomą žmogų ir veikėją. Maniau, kad jam nieku[12] būdu nepakenksiu[13]. Jis įsirašęs į kairiųjų socialdemokratų partiją ir pristojęs prie bolševikų tarnautų; pagaliaus, pats laikraščiai tai buvo paskelbę. Taip nieko nepešęs ir išsinešino tas vyras.

[1] orig min [2] cor *t* [3] orig min [4] cor fl [5] cor *su* [6] cor *n* [7] cor *At* [8] ver ins [9] p del *Ji...* [10] p del *po...* [11] p del *nežinau ar* [12] ver cor [13] cor *a*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 III 19-22

19. III. 19. Šv. Juozapo, Bažnyčios Globėjo diena. Laikiau iškilmingas šv. Mišias Katedroje. Parėjęs namon, radau bolševikų įsakymą, kad iš antrojo gyvenimo į trečiąjį persikraustyčiau; kad visus baldus bei rakandus palikčiau; tik lova valia pasiimti su savim; laiko duota trys dienos. –

Galvojau // ir tariausi, kas čia padarius. Trečiame aukšte apsigyventi *46v* nebegalima; krosnys sugedusios;[1] nėr kuo prišildyti taip aukštų[2] ir didelių kambarių; nieks ten ne[į]taisyta, nėr kur visiems pasidėti. Sumaniau tad pats, jei vers, išsikelti į Seminariją, o tėvą Juozą su vaikinais ir tarnaite palikt namų ir daiktų saugoti. Nusistačiau pats iš namų neiti, kol atėję neišvarys[3]; tegul žmonės žino, kad mane pri[e]varta iš namų išmeta. –

Tuo gandas, kad mane iš namų varo, pasklido po visą miestą. –

Nenorėdamas[4], kad kiltų kokios riaušės ar sumišimai, gal blogesni, negu su tėvu Muckermanu yra buvę, pasiryžau dar griebtis priemonių, kad tą įsakymą atmainius. Įprašiau kun. kan. Kuktą, kad tuo reikalu nueitų į p. Vileišienę su bolševikų raštu. Ponia Vileišienė įteikė tą raštą[5] kokiai ten savo pažįstamai lietuvaitei, kuri pas bolševikus tarnauja. Šiji įteikė jį 20. III. Požėlai ir Kapsukui. Jie sakėsi ėsą labai nepatenkinti tuo raštu; pasiketino jį atmainyti. 21. III. buvo pas mane viens bolševikas pranešti, kad jau jie gal ir neimsią to namo, nes nepatogu ėsą vyskupas laukan varyti. –

Man asmeniškai[6], sakiau, nedidelis daiktas išeiti kur kitur;[7] bet aš vyskupas, tiek visokių reikalų turiu, buto ir man reikia. Jei mane mesite, tai sukelsite prieš save katalikų liaudį // ir galite turėti didesnių *47r* nemalonumų, negu su tėvu Muckermann'u; be abejo, ir užsienių laikraščiai rašys, kad[8] jūs taip negražiai su katalikų vyskupu būsite pasielgę. –

22. III.[9] Iš ryto anksti gavau raštelį, kad jau ansai paliepimas ėsąs atmainytas. Dėku Dievui, kad taip gerai visa kas pasibaigė. Tečiaus

[1] p del *nieko* [2] p del *ka...* [3] cor fl [4] cor fl [5] p del *sa...* [6] ver ins [7] p del *asmeniškai* [8] ver cor [9] cor *2*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

nelabai pasitikėdamas bolševika[i]s, buvau daiktus iškraustęs. Šią naktį apie 2 valandą bolševikai beldęsi į namų vartus, būtinai norėjo įsigriauti, bet sargė jų neįsileido; pasakė, kad dieną ateitų. Smarkiai pakeikę pasitrankę nuėjo šalin.

Šiomis dienomis viršum miesto rodėsi lietuvių lakstytuvas; jis mėtė skleidė lapelius, kai kurie labai sumaniai ir sąmojingai buvo sustatyti, ypač į raudonarmiečius. Taip pat nauja priemonė kovoti; pasirodo, kad ji[1] savo daro.

Bolševikai daug žmonių suėmę į kalėjimą šiomis dienomis. Suareštavo daug lenkių ponių. Sako, būk susekę organizaciją („Liga patrijotek"), kurios tikslu buvę[2] taisyti čia kelias legionieriams ir padėti slaptai lenkų karininkų organizacijai; taip būk bolševikai susekę ir pačią karininkų lenkų organizaciją. Suėmė taip pat bolševikai ir apie 30 įžymiausių žydų turtuolių; suėmė ir p. Meištavyčią – Mykolą, o paskui ir jo pačią, paėmę jam kelias dešimts tūkstančių rublių pinigais.

Visas miestas vis laukia ir laukia[3] ateinant bolševikų priešininkų kariuomenės: lenkai tikisi lenkų legionierių, o lietuviai laukia lietuvių.
47v Įstabu, kad lenkai niekad nemini lietuvių ka // riuomenės; jei kalba apie lietuvių frontą, tai tik mini[4] vokiečius arba lenkus. Taip[5] pat ir bolševikai nelabai mini lietuvių kareivius. Visur rodosi tautinės neapykantos.

20. III. 19. Tarnavo Mišioms Vaišnora, susipratęs lietuvis, kilęs nuo Ežerėnų; jis gimnaziją ėjęs Petrograde. Stodamas į Seminariją nė žodžio nemokėjęs lenkiškai; pasakojosi, kiek turėjęs iškentėti nemalonumų dėl to lenkų kalbos nemokėjimo. Pirmąkart[6] atėjęs į Seminariją, paklausęs durininką rusiškai, kur kun. Rektorius ir ar galima su juo matytis. Durininkas nustebęs paklausęs jį, ar katalikas ėsąs. Taip, atsakęs ir pasisakęs norįs stoti Seminarijon. Durininkas palingavęs galva ir paabejoję[s][7], ar nemokėdamas lenkiškai, galėsiąs jis patekti Semi-

[1] pro *jis* [2] p del ill [3] orig vid ex err fl *-iant* [4] orig *minini* [5] cor *p* [6] ver cor [7] orig vid ex err fl *-ę*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

narijon. Patekti Seminarijon vis tik patekęs, bet paskui daug turėjęs sunkenybių, kol pramokęs lenkiškai. Žinoma, kai lenkų kalbos būdavę raštiniai darbai, beveik nieko neparašydamas. Mokytojas statydavęs jam[1] kubinį okulį[2] (0^3) ir skaudžiai jį pajuokdavęs. Pastatę jį viename kambaryje su keliais draugais lenkais; tie taip dažnai labai skaudžiai jį pašiepdavę[3] ir prikaištų darydavę. Nebegalėdamas iškęsti, nuėjęs kun. inspektoriui pasiskųstų ir pasiprašytų, kad jį pastatytų drauge[4] su vienu draugu, kurs buvo apsiėmęs jį mokyti lenkiškai. Inspektorius neapsiėmęs jo su tuo klieriku drauge apgyvendinti. Pasakęs: juk, Tamista[5], žinojai, kad čia lenkiška Seminarija; jei lenkiškai nemokėjai, tai reikėjo stoti Kaunan; gi[6] da // bar[7] kentėk. – 48r

Pamintijęs, kad jį vis tiek čia, Vilniuje, apšauksią litvomanu ir pagaliaus iš Seminarijos pašalinsią, buvo sumanęs jau keltis Kaunan. Nuėjęs kun. Rektoriui visa ką atvirai apipasakojęs; šis jį suraminę[s] ir sulaikęs Seminarijoje. Paskui, lenkiškai pramokęs, jau nebeturėjęs tiek vargo. –

Paklausus man, kiek jų, lietuvių, VII kurse yra[8], atsakę[s], kad aiškiu ir susipratusiu du lietuviu ėsą; be to dar ėsą trys lietuviai, bet tie ar nebus tik įsirašę lenkais[9]. Mat seniau, jei tik kuris[10] lietuvis stodamas Seminarijon mokėdavęs lenkiškai, tai paprastai beveik visada ir įsirašydamas lenku, kad neturėtų paskui nemalonumų ir nebūt persekiojamas dėl ⌜taip vadinamos⌝[11] litvomanijos. –

Klausinėjau jo, ar supranta visų[12] profesorių[13] dėstymus, kaip jais naudojasi – paprastai kiekvieno klieriko vis stengiaus[i][14] ko nors paklausti iš Seminarijos gyvenimo, kad Seminarijos visą padėtį ir gyvatą gerai patirčiau.

21. III. 19. Mišioms tarnavo Syczewski's, kilęs iš Nowogrudko apielinkės. Paklausus man, tai, Tamista, baltgudis; atsakęs, kad galįs būt ar gudas, ar lenkas, kaip kas norįs. Aiškia[15] prie katros nors tautybės

[1] p del *okulį* [2] =nulį [3] cor *d* [4] cor *d* [5] cor fl [6] ver add [7] p del *gi* [8] ver cor [9] cor *n* [10] cor *k* [11] phr ins [12] ver ins [13] p del *išgu...* [14] orig vid ex er fl *-iu* [15] =aiškiai

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

nebedrįso prisipažinti[1]. Tai mažmožiai, bet šioje Seminarijoje auklėjimo būdą nušviečia. –

22. III. 19. Tarnavo Mišioms Eidimtas, kilęs iš Plungės; taip pat savo tautybės nenorėjo išreikšti, tik sakėsi mokąs lenkiškai ir lietuviškai. –

Tikrai lietuviškai visai gražiai kalbėjo, gudinas žemaitis. Bet Semi-
48v narijo nebeišdrįso vadintis lie // tuviu[2]. –

Toks auklėjimas nesveikas, turi žmogaus būdą gadinti. –

Sakiau visiems: būk, Tamista, galų gale kuo nori; tik turėk kunigo apaštalo širdį ir patekęs į parapiją tikrai atsidėjęs tarnauk žmonėms, prie jų taikindamas, o ne versdamas, kad jie pagal tavo norus svetimos jiems kalbos mokytųsi. Jėzus mus siuntė tikybos mokyti, evangelijos skelbtų, o ne kalbų[3] mokytų. Jėzus[4] įsakęs yra mu[m]s žmonių išganymu rūpintis, o [ne][5] liaudies[6] aklumu ir tamsumu naudojantis, savo tautines politikas varinėti. –

Klausinėdamas kitų klierikų, pastebėjau, kad ir geros drausmės Seminarijoje nebėsama, pav., per vakarienę skaitymų nėsą, ateiną[7] vakarienės ne visi drauge, o kai kas norįs; perpiet taip pat ne visą laiką skaitoma; į stalą duodą tarnai, o ne pats klierikai ir t. t. –

Stengsiuos perdėm pažinti Seminarijos gyvenimą[8], kad galėčiau visa ką tinkamai sutvarkyti, visa ką kogeriausia pas[ta]tyti, Dievui padedant, o ypač, kad galėčia ją padaryti tikrai katalikišką, idant ji augintų kunigus apaštalus, kurie būt pasiryžę visiems lygiai tarnauti, nė[9] vienos tautos neniekindami, neskriausdami, visų tautų geras ir gražias pastangas lygiai remdami; visus ne kur kitur, ne į visokių politikų klampynes, o tik į dangaus karaliją vesdami.

49r Buvau rašęs į JE. Vizitatorių Varšavon, kad // man atsiųstų įgalio-
> jimus, kas reikia daryti, kol tęsis tokia dalykų padėtis, kol siaus karas ir nebus galima su Apaštalų Sostu susisiekti. –

[1] cor *in* [2] in pag 48v rep *lie-* [3] cor fl [4] p del *pr* [5] orig vid ex err om [6] ver ins [7] cor *ą* [8] cor fl [9] pro *nei*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 III 19-24

19. III. 19. gavau labai plačius įgaliojimus: sau ir kaimyn[ams] vyskupams. Pasinaudodamas suteikta[1] man galia, 23 šio mėnesio dieną apgyvendinau savo koplytėlėje Viešpatį Jėzų[2] Švenčiausiame Sakramente; dabar bus ramiau, maloniau ir jaukiau su Mieliausiu Išganytoju gyvenant po vienu stogu; – dabar galėsime dažnai lankyti Viešpatį Jėzų Švenčiausiame Sakramente. Jau seniai įsivedėme vienuolių tvarką. Keliamės < paprastai 5 valandą; pusiau šeštą laikome apmąstymą, paskui aš laikau šv. Mišias, o po manęs – Tėvas Juozas. Vaikinai ir virėja klauso mąstymo ir[3], paprastai per mano Mišias[4], eina prie šv. Komunijos. Vakare vėl kiek galint drauge su vaikinais kalbame poterėlius po vakarienės koplytėlėje, paduodu mąstymų punktus ir atliekame sąžinės sąskaitą. –

Kiek atspėdamas lankau Seminariją, skaitau[5] bažnytinę[6] teisę[7], stengiuos susipažinti su seminarijų[8] sutvarkymu, koks privalėtų būti pagal Apaštalų Sosto nurodymus; reikės tam tikri veikalai skaityti; rengiu taip pat medžiagą dekanų susivažiavimui, kurį, kaip tik bus galima, reikės sušaukti; reikėtų ir vienuolijos imti tvarkyti, ypač moterų; ir parapijos imti tvarkyti – bet visa ko negalima išsyk aprėpti.

23. III. 19. Kun. Raštutis iš Kauno dijacezijos mane aplankė; grįžta iš Orenburgo su vaikų prieglauda, iš viso 107[9] žmonės; laikinai mano < Vilniuje apsistoti. Dabar per frontą negalima vaikų vežti, gali visus daiktus sure // kvizuoti, atimti. Daviau jam reikiamus įgaliojimus šv. *49v* Mišioms laikyti ir išpažintims klausyti.

24. III. 19. Šiandie ir vėl aplankė mane bolševikų žvalgas ar šnipas, o bent labai labai įtartinas asmuo. Jis atsinešė net teikiamąjį laišką iš kun. Baliulio, Vitebsko dekano. Kun. Baliulis vadina jį geru savo bičiuli[u]. Vieną kartą tokį savo bičiulį buvo man pasiuntęs Friburgan < kun. Matulaitis iš Londono; patyrinėjus pasirodė tas jo bičiulis gudinas sukčius ir šnipas[10]. Šis ponas pasivadino Mikas Žadkevičius (Michał Żadkiewicz), kilimo ėsąs lenkas, bet buvęs stačiatikis, antri metai kaip

[1] cor *a* [2] p del *sav...* [3] ver cor [4] cor *M* pro *š* [5] ins *t* [6] orig cap [7] orig cap [8] orig cap [9] p del *asm...* [10] cor *š*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kataliku virtęs; susipažinęs su Tėvu Bartvaraucku, jėzavitu Petrograde, ir stojęs į jėzavitų naujokyną; bet, revoliucijai ištikus, nebegalėdamas kitaip daryti,[1] pristojęs prie bolševikų; gavęs dabar įžymią vietą; ėsąs užsienių reikalų kokio ten skyriaus komisaras; galįs važinėti per visus frontus, kur tinkamas ir kitiems davinėti leidimus. Sutaręs su JE. vyskupu Ropu, JE.[2] Łozińskiu, kun.[3] Baliuliu, Hergett'u, jis pasiryžęs yra tarnaudamas bolševikams, kur galėdamas, Bažnyčiai gera daryti, o net bolšev[i]kų su Bažnyčia santykiuose tikrą revoliuciją padaryti; jis sutaikysiąs bolševikus su Bažnyčia, išgausiąs Bažnyčiai pilnos laisvės dekretą; tuo tarpu jis[4] galįs jėzavitus iš[5] Krokavos partraukti kur nors čia ar Rosijon, kad darbuotųs, ir daug daug dar ko pripasakojo. Matyt jam labiausia rūpėjo jėzavitai, ar jų čia kur nėr, ir kaip žiūriu į bolše-
50r vikus ir jų santykius // su Bažnyčia. Jis buvo nusiskutęs, dar jaunas vyras, labai miklus; maty[t],[6] pasaulio pereiga; gyrėsi kone visur buvęs. Iš veido[7] jis labai panašus[8] į žydą, taip iš ka[l]bos ir iš to, kad labai mėgo pasigirti ir pasididžiuoti, kas jis ėsąs. –

Buvo pas mane drauge su kun. L[i]ubiancu, inspektorium, kurs, matyt, patikėjo kun. Baliulio rekomendacija. –

Tam[9] p. komisarui maždaug štai ką atsakiau. Jei duosite tikrą Bažnyčiai liuosybę, tai, žinoma, aš tik pasidžiaugsiu[10] ir, be abejo, ta laisve pasinaudosiu, nes dabar[11] tiesiog nepakenčiamas stovis. –

Tėvai jėzavitai dabar čia ar Rosijon traukti ne laikas; tegul įvyksta taika ir rimtis[12], o tada, pamatę, kokia bus Bažnyčios padėtis, žiūrėsime, kas daryti. –

Jis buvo sakęs taip pat, o gal tai jam ir rūpėjo, kad bolševikų valdžia, JE. Ropui, JE. Łozińskiui padedant, norėtų užmegzti ryšius su Apaštalų Sostu; klausė, ar aš prie to nenorėčiau prisidėti? –

Be to, ar nebūt gera, kad dabar mes kokį pasaulietį, būtent jį, įgaliotume reikalams[13] vesti su Ap. Sostu. –

[1] p del *stojęs* [2] ins [3] ins [4] ver ins [5] pro *isz* [6] p del *pereiga* [7] cor *id* [8] p del *į žydą...* [9] a del *Jam* [10] cor fl [11] cor *ar* [12] ver cor [13] add *-ms*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 III 24

Atsakiau, mano nuomone, kam čia mums ieškoti naujų[1] kelių susisiekti su Rymu; jei bolševikų valdžia nori, tai tegul prašo Šv. Tėvo, kad čia atsiųstų savo atstovą, kaip yra, pav., Varšavoje Mgr. Ratti, München'e Mgr. Pacelli; tada mes, vyskupai, turėsime su Rymu gyvą ryšį[2] ir nere[i]kės mu[m]s nieko įgalioti. –

Pris[i]dėti prie to, ką Tamista sakaisi sumanęs su JE. vyskupais Ropu ir Łozińskiu, aš tuo tarpu negaliu; reiktų man su jais pasimatyti ir pasitarti. –

Man regis, geriau bus palaukus kitokių laikų. –

Tas ponas dar klausė, ar nenorėčiau aš per jį laiško įteikti JE. vysk. Ropp'ui. –

Atsakiau, // dėku Tamistai už gerus norus. Gyvenimo[3] bėgis dabar *50v* suturėtas; nebėr kas rašai. –

Pagaliaus, – jei Tamista gali ir tikrai mana[i] ką gera Bažnyčiai daryt, tai daryk; mes pasidžiaugsim, o Dievas atpildys. –

Tikrino jis mane, kad bolševikų valdžia savo elgimos būdą su Bažnyčia būtinai atmainysianti, kad jau duosianti Bažnyčiai pilną laisvę. Jis galėjo kiek kalbėti ir lenkiškai; bet prašėsi, kad jam būtų leista kalbėti francų arba rusų kalba. Kadangi kun. Liubianec sakėsi, jam geriau tinkanti rusų kalba, tai ją ir vartojome. –

Ko jis tikrai iš manęs norėjo, aiškia nepastebėjau; gal kokių[4] tolimesnių turi sumanymų. Tik tiek tikra, kad jis ne jėzavitų naujokas ir vargu[5] katalikas. Ir kur kitur rodėsi mieste kunigams, manęs ieškodamas ir kun. Liubianco; išsiklausinėjus, ką jis kalbėjęs, pasirodė, kad vieniems vienaip, kitiems kitaip kalbėjęs. –

Dieve, mano Dieve, kaip atsargiam čia reikia būti. –

Šiandie popiet 4 v. sakiau ponioms inteligentėms[6] rekolekcijų konferenciją „Kas tai yra šventumas"; sakiau lenkiškai šv. Jurgio bažnyčioje. Kitas konferencijas sakys Tėvas Juozas, dar vieną gal ir aš pasakysiu.

[1] p del *kel...* [2] p del *mus rišantį* [3] cor *G* [4] p del ill [5] cor *v* [6] p del *per*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

25. III. 19. Buvo tarnauti Mišioms klierikas Cibulskis, susipratęs lietuvis nuo Kaišiadorių. Stodamas Seminarijon menka ką mokėjęs
51r lenkiškai; kad ne tai, kažin, ar jis nebūtų įsirašęs // lenku iš baimės, kad nebūtų per kvotimus atmestas. Mat prieš kvotimus turėdavę kiekvienas pasisakyti, kurios tautos ėsą, o visų ėsanti tokia nuomonė, kad gudų ir lietuvių nenorint čia įsileisti į Seminariją, nebent lenkų trūkstą. Žinodami[1] tai, iš baimės daug rašąsi lietuvių ir gudų lenkais. Būdamas Seminarijoje jis pats[2] dėl lietuvybės patyręs ne kartą nemalonumų iš savo draugų; kibdavę prie jo ir dėl to, kad jis, turėdamas lenkišką pavardę[3], rašąsis lietuviu. Visutinosios istorijos profesorius[4] kun. Miłkowskis, pernai ypač, beveik kas pamoką, kalbėdavęs vis apie Lietuvos ir Lenkijos sanjungą[5], net klierikams tai įkyrėję; šiemet jau to jis nebedaraąs. Ir kunigas inspektorius Liubianec, bažnytinę teisę dėstydamas, pernai skaudžiai puldavęs lietuvius; įsikarščiavęs, paraudęs jis ne kartą daug daug skaudžių lietuviams priekaištų[6] pasakydamas; kartą ir prieš Tarybą pamokslą iš[drož]ęs[7]; šiemet jau to nebedaraąs. Klierikai juntą, kad naujam vyskupui atvažiavus, ramiau pasidarę Seminari[j]oje dėl tautybių. –

Pernai tolydžioj kuris nors lenkų klierikų nešiodavęs lenkų erelėlius, po kambarius pardavinėdamas, ⌜ir tai su valdžios žinia⌝[8]. Visi, ir gudai, ir lietuviai, turėdavę pirkti. Nepirksi, būsi lenkų priešininkas apšauktas[9]; –

Lenkams leidęs inspektorius lenkiškų kalendorių Seminarijon parsigabendinti, o lietuviams lietuviškų – neleidęs. –

Lietuviškai ar gudiškai nebegalima ėsą viešai pasikalbėti; tuo į tai šnairai žiūrima, priekaištų daroma. –

Klausiau, ar tikrai buvo verčiami pernai gudai lenkais rašytis. //
51v Taip, atsakė. Vok[i]ečiams pareikalavus klierikų sanrašo[10] tautybėmis, buvo bene ar ne 40 tik gudais įsirašę. Kun. inspektorius tai patyrus išsigandęs. Pats ėjęs per kambarius antru kartu klierikus rašinėdamas

[1] cor *da* [2] cor *s* [3] cor fl [4] cor fl [5] cor *an* [6] cor fl [7] orig vid ex err *išrodžęs* [8] phr ins [9] pro *pašauktas*; p del *ir su ...* [10] cor *an*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 III 25

ir kalbindamas, kad dėl Bažnyčios[1] labo lenkais rašytųsi. Tik viens ar du drąsuoliu neapsi[ė]mę lenkais rašytis, likosi gudais. Viens jų ėsąs pašalintas; bet nežinia, gal dėl ko kita. Baltgudžių bruzdėjimas prasidedąs, jie atgyją. –

Pasakiau, kad aš nė vieno dėl tautybės ir kalbos neskriausiu. Tegarbina visos tautos Dievą kiekviena savo kalba. –

Raginau jį, kad jausdamas, kaip nemalonu būti skaudžiamam, pa[t]s[2] visuomet būtų teisingas, turėtų tikrą apaštalo širdį ir kaip teks, kad visiems žmonėms lygiai tarnaut[ų][3]. –

Klausinėjau, ar supranta profesorių dėstymus, ar naudojasi jais. Jis gyrė kun. Reinio dėstymus ir kai kurių kitų. Kun. Inspe[k]torius ateinąs dažnai neprisitaisęs, jam rūpint tik jo prieglauda (Ochronka), pamokas dažnai apleidžiąs arba ateinąs vėlai, išeinąs nelaukdamas[4] skambučio. Dabar, vyskupui ėmus lankytis Seminarijoje, jaučiama, kad profesoriai geriau ruošias ir labiau daboja pamokų. –

Kadangi visur pasklidusi esanti nuomonė, kad Vilniaus Seminarijoje lietuviams nepakenčiamas gyvatas, kad jie dėl taip vadinamos litvomanijos, tai // yra dažnai be jokios priežasties arba[5] dėl kokio[6] *52r*
menkniekio iš Seminarijos pašalinami, tai ir jis pats buvo manęs stoti Kaunan. Tik lietuviai kunigai jį sudraudę[7] ir pasiuntę į Vilnių. –

Klausinėjau, kaip jam mokslas eina, kokių jis gabumų ir t. t. –

Mokslas sekasis vidutiniškai – prof. Savickis, Kraujalis, Reinys klierikams patinką, visiems ėsą malonūs. Prof. Cichonskis gana gerai dėstąs, bet šiurkštus ėsąs ir iš tolo laikąsis nuo klierikų; nelabai patinkąs ir prof. Chomskis. Dvasios tėvo konferencijomis ir dėstymais ėsą gana <
patenkinti. –

Keistų pastabų padarė tas klierikas: kad Seminarijoje būtų tautų ir kalbų liuosybė, kad visiems būtų lygi tiesa ir teisybė, kad vieni kitus Seminarijoje mokytųs apkęsti[8], pagerbti, mylėti, tai ir iš Seminarijos

[1] pro min [2] cor *p* [3] orig fl *-ti* [4] cor *l, dam* [5] ver cor [6] cor pri *k* [7] cor sec *d* [8] cor *k*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

išėję klierikai mokėtų visiems gerai, lygiai, teisingai tarnauti. O šiaip tai Seminarijoje klieriko širdis apkarsta, įrūgsta, susopsta, ir[1] išeina pagiežą išsinešdamas, ir ne kartą nori savo priešininkams paskui atmonyti.

28. III. Popiet sakiau ponioms konferenciją apie Kristaus sekimą. –

Vakar tarnavo šv. Mišioms klierikas Volodkevičius, susipratęs bal[t]gudis; tie patys, kaip ir kitų gudų, skundai ir nuomonės.

28. IV. 1919. Visą mėnesį nieko neįrašęs[2] ėsu šiose knygose, nes buvo jos išneštos iš namų ir paslėptos. Bijojausi bolševikų, kad darydami kratą pas mane nepaimtų šitų raštų ir nesuvartotų blogiems tiks- 10
lams. Apskritai visokius popieriu[s] ir raštus[3] buvau įdavęs ištikimiems žmonėms, kad išnešioję kur gerai paslėptų. Dabar tik tegalėsiu pa-
52v žymėti kur svarbesnius dalykus, kiek atsimindamas. // Visas tas laikotarpis buvo[4] nepaprastai neramus, audringas, buvo[5] man metas visokeropų sielvartų ir vargų, didelio proto, valios ir dirgsnių darbo metas, taip pat ir karštos maldos metas.

30. III. 1919. Pusiau šeštą valandą iš ryto išgirdau durų skambutį skambant. Mano vaikinai – broliukai su kun. Juozu meldėsi koplytėlėje, o aš kambaryje rengiausi[6] su ⌈šv. Mišioms ir⌉[7] pamokslu eiti Labdarybės koplytėlėn (Do Dobroczynności) Šv[č]. Sakramento garbintojų 20
prašomas. Išėjau pats durų atadarytų. Išvydau tą patį bolševiką, augalotą vyrą, kurs andai buvo pas[8] mane buvęs, kad aš butą paliuosuočiau. Dabar jis man[9] pranešė, kad tas komisaras, kurs buvo ketinęs mano būste apsigyventi, jau grįžęs iš Maskvos ir ėsąs geležinkelio stotyje, kad tuo čia atvažiuosiąs su savo draugais, iš viso septyni žmonės ir du automobiliu. Taigi, kad ko gre[i]čiausiai parūpinčiau jiems vietos. Atsakiau, kad bolševikų nusprendimas, kuriuo buvo man įsakyta butas užleisti tam komisarui jau yra atmainytas, kad Būstų skirstymo skyrius yra jam kur kitur, be abejo, kambarius parūpinęs. Parodžiau gautąjį

[1] cor *r* [2] cor fl [3] cor *r* [4] cor *v* [5] cor *uv* [6] cor *n* [7] phr ins [8] p del *pam...* [9] cor *n*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 III 30

iš Būstų skyriaus tam tikrą raštą. Prašiau, kad kreiptųsi į Būstų[1] skirstymo skyrių. Jis man atsakė: dabar[2] šventadienis, nieko nerasiąs to skyriaus raštinėje, nerasiąs draugo Abramovo, to skyriaus vedėjo; taigi, kad aš bent tuo tarpu visus juos, atvykusius iš Maskvos, čia įsi // leis- 53r
čiau, kol nesusiras sau tinkamo būsto. –

To bolševiko jau būta įsikraustyta mano kieman su vienu automobiliu, pilnu benzinos statinių ir kitokių kraustulių. –

Neužilgu atvažiavo ir patsai komisaras. –

Tam taip pat parodžiau raštą[3], kad pirmasis bolševikų nusprendimas atmainytas, kad jiems kur kitur skiriami kambariai. Jis sakė, kad galįs to rašto ir nepaisyti, prašė, kad tuo tarpu juos čia įsileisčiau. Iš kalbos su juo buvo matyti, kad būtinai[4] jie nori mano namuose apsigyventi. Aš jį įspėjau, kad žmonės šna[i]rai pažiūrės į tą jų[5] įsibrovimą į vyskupo namus, kad[6] gal kilti dėl to ir riaušių[7]. Sakiau, Tamistos turite galios, galite daryti ką tinkami; ne ką padarysi, užleisti jums kambarius aš esu priverstas; jums verčiant, ir visiškai pas[i]šalinsiu iš namo, bet Tamistoms nepatariau čia eiti; nes žinau katalikų liaudį – ji tokių dalykų nepakęs,[8] bus sumišimas. –

Išeidamas miestan su Mišiomis, įsakiau, kad ramiai laikytųs vėl atsidanginus bolševikams, kad užleistų laukiamąjį kambarį ir svečių kambarį, jei būtinai jie spirtųsi čia liktis.[9] Buvova[10] pasikalbėję, sutarę su Tėvu Juozu, kad aš iš[si]kelsiu Seminarijon, jei čia bolševikai skverbsis, o jis liksis ⌜su vaikinais⌝[11] saugoti namo. –

Grįžęs iš pamaldų apie 11½ valandą, radau jau pilnus žmonių[12] vartus[13], laiptus ir priemenę, buvo lietuvių ir lenkų, subėgo gintų vyskupo namo pajutę, kad bolševikai nori jį užgrobti. Buvo atvažiuota septynetos bolševi // kų: penki vyrai ir dvi moteriški. Dėl tų moterų 53v
mūs[14] žmonės dar labiau[15] buvo įpykę, mat spėjo, kad jos nekokio pasielgimo ir tyčia lenda į vyskupo namą, kad jį išniekinus. Pajutę

[1] orig ex err *Būbstų* [2] p del *č* [3] cor *t* [4] p del *nor...* [5] ver ins [6] cor *k* [7] cor *ri* [8] p del *jų* [9] p del *Buvo pa...* [10] cor fl pro *-me* [11] phr ins [12] ver ins [13] cor fl [14] cor *m* [15] cor *la*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

žmonių minią renkantis, bolševikai[1] vyrai išėjo iš namo, tesiliko tik tiedvi moteriški. Žmonės, suėję į salioną, daug[2] jiedviem aštrių ir karčių žodžių buvo prišnekėję. Man[3] įėjus į namą, žmonės pasakė, kad nieku būdu neduosią vyskupo namuose ar kieme gyventi bolševikams; čia ėsąs visų katalikų namas, katalikai ėsą to namo[4] savininkai, ir nieks čia be jų valios[5] ir žinios neprideraąs čia kraustytis. –

Žmonių ėmė rinktis kaskart daugiau, prašiau, kad ramiai laikytųs. –

Po kiek laiko žmonės panoro su manim pasitarti, išėjau į juos, išdėsčiau jiems visą atsitikimą; patariau, kad pasiųstų į bolševikų valdybą kokius atstovus. Man paprašius, žmonės ėmė skirstytis[6]. –

Kaip tik žmonės išvaikščioję buvo, štai ir vėl atbirzgė visi tie patys bolševikai automobiliu. Aš vėl prašiau, kad jie kur kitur geriau pasiieško[t]ų sau vietos, kad žmonių nearzintų. Pridėjau, až[7] mums čia bekalbant, be abejo, vėl žmonės ima rinktis; nes aš žinau, kad mano būstą
54r žmonės sau // goja ir neleis jums čia liktis. Ir iš tikrųjų vėl ėmė rinktis žmonių minia. Bolševikai ir vėl išsinešino nieko nemitę. –

Popiet dar trečią kartą mėgino įeiti į mano namą, bet pradėjus ir vėl žmonėms rinktis ir telktis, galutinai išsidangino ir jau tą dieną nebegrįžo. –

Įpykę sakė į mano vaikinus ir virėją: mes vis tiek čia tvarką padarysime, vis tiek čia jūs „papos“ nebus.

> Tą pačią dieną bolševikai paskelbė dekretą, kuriuo buvo visiškai šalinama tikyba iš mokyklų, buvo draudžiama net koja kelti kunigams į mokyklas, net pasauliniai dalykai dėstyti. –

Tose mokslo įstaigose, kur ėmė iš bolševikų pinigų, jie kunigams už pamokas ne tik tikybos, bet net ir kitų dalykų, jau jokio užmokesnio nebuvo skyrę šį mėnesį.

Žmonės įnirtę, kad vyskupą nori mesti iš buto, grasino, kad geležinkelį ir elektros dirbtuvę sulaikysią, kad sus[trei]kuosią[8]. –

[1] cor *š* [2] p del *joms* [3] p del *ije...* [4] p del *valdovai* [5] ver cor [6] cor *y* [7] vid, =net (cf pol *aź*), vel *aš*; N1 *aš* [8] orig *susterikuosią*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1919 III 30-31

Tarėsi rinkti parašus ir siųsti atstovus į bolševikų valdžią.

Vėl sutvarkiau visus savo raštus, parikiavau, ka[s][1] valdys dijaceziją, jei mane bolševikai suimtų. –

Buvau pasirengęs, kad gal tekti eiti į kalėjimą. –

Bolševikai, kurie yra buvę pas mane[2], nesisakė, klausiami savo pavardžių.

31. III. 19. – Atėjo liaudies atstovai, kurie buvo pasiryžę eiti į bolševikų valdžią ginti, kad manęs iš namų nemestų. Tarėsi, kas padarius, eiti atstovams buvo pavojingai, ⌜kad nesuimtų ten jau⌝[3], duoti raštas su parašais irgi buvo neatsargu, kad ant pasirašiusiųjų neužtraukus nelaimių. –

Sakiau, kad nuėję ramiai, man // dagiai kalbėtų. – *54v*

Buvo išsiuntę į bolševikus krasa[4] raštus ir lietuviai, ir lenkai, daugiausia[5] netikromis pavardėmis pasirašydami.

Paskui žmonių atstovus pavymu buvo atlindęs ir vienas bolševikų šnipas ar provokatorius, jis pasivadino Oldak, kalėjimų prievaizd[a][6]. –

Vaikinas nežinodamas įleido jį į laukiamąjį kambarį; jis visa ką girdėjo ten būdamas, ką aš su žmonėmis buvau salone kalbėjęs. Laimė, kad atsargus buvau.

Tas Oldak'as, kalėjimo prievaizda, būk kalinių pasigailėdamas, atėjęs pas mane, kad aš į visuomenę kreipčiausi, kad kaliniams baltinių, drapanų ir maisto siųstų. –

Ėsą būtų galima pigiai išpirkti ka[i] kurie kaliniai; ypač kunigai. –

Pridėjo, kad žmonės be reikalo nesukilę prieš bolševikus, ėsą[7] galėtų[8] juos lazdomis išmušti. –

Atsakiau: maisto ir drapanų siųsti sunku, nes mieste nėra, badas; o ir pasiuntus ne visuomet patenka į kalinių rankas. –

Išpirkinėti kaliniams aš taip pat neturiu pinigų; jei juos ir kas išpirktų, tai kas iš to? – ir vėl gali tuos pačius suimti ir dar kitus prie jų pridėti.

[1] orig ex err *kad* [2] cor fl [3] vid, vel *kad nesuimtų tuojau*; U2 *kad ten nesuimtų* [4] =paštu (pol 'kresa' – karo lauko paštas) [5] cor *si* [6] orig fl *-ai* [7] ver ins [8] pro *galį*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Pridėjau, kam gi ima nekaltus žmones, jei netur kuo jų aprūpinti. –

Sukilimas, sakiau, būtų nelaimė, nes beginklius žmones bolševikai ginkluoti išmuštų. Todėl aš žmones vis raminu, kad kęstų. Tikiu, kad
55r valdžia, kuri[1] // tik ginklais ir prievarta remias, ilgai palikti[2] nebegali. –

Oldakas kalbėjo su manimi vokiškai, kaip kada interpdamas kokį žodį rusiškai. Spėjau, bene tik jis ar nebuvo išsiskutęs[3] žydelis.

Viens sau mąsčiau, kaip su tokiais šnipais ir provokatoriais pasielgus. Tinkamiausiai ar ne geriau būtų tiesiog jų neįsileisti ir gana. Tečiaus nusprendžiau, kad geriaus juos įsileisti ir mandagiai su jais kalbėti. Tegul sveiki patiria dalykų stovį iš manęs paties, iš pirmosios versmės. Turės tikresnių žinių, greičiau nurims. Šiaip galėtų[4] kažin ką manyti ir bešnipinėdami kažin kokių netikrų žinių apie mane prisirinkti.

Popiet atėjo vėl koks bolševikas Jupavičius, rusas studentas, su kitu draugu, kuris nesisakė savo pavardės, tik save lenku vadino. Pareikalavau iš jų raštų[5], Jupavičius parodė, kad iš Būstų skyriaus ėsąs siųstas manęs tardyti, ar aš žmonių prieš bolševikus nekurstęs, ar neskatinęs geležinkeliečių streikuoti. Kalbėjome rusiškai. –

Kaip kas yra buvę[6] man išdėsčius, jie[7] nurimo ir išėjo sau.

Popie[t] Seminarijos bažnytėlėje sakiau[8] vyrams inteligentams pirmą konferenciją apie žmogaus tikslą ir paskyrimą lenkiškai.

> Vakare jau po 10 (pagal bolševikų[9] laiką apie 12½) atėjo keturi ar penki bolševikai, neva dep[e]šą[10] buvo atnešę, būtinai norėjo įsibrauti pro vartus. Bet vartai, man liepiant[11], buvo rąstu užsklęsti. Sargė jų
55v neleido, sakydama, jei depeša yra, // duokite pro plyšį. Ilgai trankėsi ir bjauriausiai keikė. –

Net nenusirengęs glustelėjau, manydamas, kad jie vėl grįžę su didelesne jėga, įsibraus į butą ir gal mane suims. Trečią valandą pabudęs, nusirengiau ir kaip reikiant atsiguliau. Naktis ramiai praėjo. –[12]

[1] orig rep *kuri* [2] vid, vel *patekti*; N1 *patekti*; U2 *išsilaikyti* [3] p del *išsisk...* [4] cor *ė* [5] cor *r* [6] cor fl [7] ver add mg [8] p del ill lit [9] cor *bol* [10] orig vid ex err *depašą* [11] cor fl [12] p del *Šiandie bolševikai galutinai ir iš kiemo išsikraustė, išsivežė automobilį ir savo rakandus... –*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 III 31 - IV 2

1. IV. 1919.[1] Bolševikai griežtai ėmė vykdinti mokyklų dekretą. –

Dabar iškilo visu savo svarumu ir orumu mokyklų reikalas; kas padarius, kaip pražūtingam bolševikų darbui atsispyrus. –

Dar kartą ėmiau skaityti kur surasdamas, kaip kitose šalyse Bažnyčia buvo kovojusi dėl tikybos mokyklos[e][2], kas Bažnyčios[3] nuspręsta ir daryta tokiais atvejais; tariausi įvairių žmonių.

Popiet pasakiau inteligentams konferenciją apie nuodėmę. –

Kitas konferencijas, tiek pirmiau moterims, tiek dabar vyrams sakė tėvas Juozas.

2. IV. 1919. Buvo lenkų švietimo komiteto du atstovu: Węcławski ir Dmochowski (Komitet Edukacyjny), klausė, ką aš manau daryti dėl mokyklų. Atsakiau, kad aš labai[4] atsidėjęs sekiau visą dalykų // bėgį. 56r
Mano nuomone:

1) jei imsime dalyką, ar imti[5] iš bolševikų pinigai, siūlomi mokykloms ir mokytojams, ar ne – ne taip svarbu. Bolševikai nepripažįsta liuosų mokyklų, visa ima savo žinion.[6] Ar[7] kas ims iš jų pinigus, ar ne, – vis viena pateks jų valdžion. –

2) Tėvai būtinai privalo ko griežčiausiai užprotestuoti prieš bolševikų pasikėsinimą mesti iš mokyklų šalin tikėjimą; –

3) Būtų gera, kad ir mokytojai pedagogijos atžvilgsniu prieš tą dekretą ką nors bolševikams parašytų ar pasakytų. –

4) Jei iš tikrųjų ims mesti iš mokyklos tikybą ir kunigų nebenorės įsileisti, reikėtų vaikų neleisti į mokyklą. Ne ką jie[8] nustos, nes galima tikėtis, kad Vilnius neužilgo lietuvių ar lenkų bus paliuosuotas[9]. –

Tiedviem[10] atstovam rūpėjo, kad bolševikai nesunaikintų lenkų įstaigų, jei jiems būtų pasipriešinta, kad[11] neužgrobtų butų ir neatimtų mokomųjų[12] įtaisų, knygynų ir t. t. –

Atsakiau, tik jau kažin kur neišveš. Kitaip dalykams virtus, Tamis-

[1] cor sec *9*; p del *Susikviečiau Kapitulą pasitarti dėl mokyklų. Bolševikai jau ėmė vykdinti.* – [2] orig fl *-os* [3] cor *B* [4] cor fl [5] cor *m* [6] p del *Vis viena* [7] pro min [8] ver cor [9] cor *su* [10] cor *T* [11] cor *k* pro *n* [12] p del *įst...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

tos[1] atsiimsite, kas bus Jūsų. Juodu abejojo, kad galį bolševikai dar ilgai čia pabūti.

Šiandie bolševikai jau galutinai išsikraustė iš mano kiemo; išsivežė a[u]tomobilį[2], benziną ir kitus rakandus; pyko ir grasė keršyti.

Šia[n]die pasakiau konferenciją klierikams. Per visas rekolekcijų dienas jiems sakiau po vieną konferenciją, iš viso keturias pasakiau.

Ėjo ir prefektai kunigai tartis su manim dėl mokyklų, davinėjau nurodymus, spyriau, kad tėvai eitų protestuoti ko gre[i]čiausiai. //

56v 3. IV. 19. Vėl tas pats bolševikas Oldak, kalėjimo prievaizdas, buvo pas mane. Nieko nauja nepasakė ir nieko nauja iš manęs nepatyrė. –

Iš kun. Žarnowskio, kuriam pavedžiau globoti kalinius, kiek galint, kiek bolševikai leidžia, sakė, kad ir pas jį buvo atėjęs tas pats Oldak, tik pas mane jis dėjosi liuteris ėsąs[3], o pas Žarnowskį sakės, kad jis katalikas.

Vakar vakare gatvėje, beeinantį vakariniuosna kursuosne, suėmė bolševikai Jonuką[4] Varžaitį, mano broliuką ir tarną. Kokia moteriškė atnešė jo laiškelį; indavęs jį ties Ašmens Vartais;[5] intartas[6], būk jis mano šnipas ėsąs. Pasirodė, kad tie vakariniai kursai, vadinamoji vakarinė gimnazija, buvo bolševikų įsteigti agitatoriams lavinti. Taigi bolševikai[7] negalėjo suprasti, kam gi vyskupas būtų galėjęs siųsti ten savo žmogų. Mes[8] spėjome, kad gal ir šiaip jau bolševikai norėjo keršyti, kad iš mano[9] būsto buvo minios[10] išvaryti. Aš siunčiau Jonuką į tuos kursus, tiesa, norėdamas sužinoti, kas ir kaip ten bus dėstoma. Lankė tuos kursus beveik vieni žydai, be jų ⌜toje klasėje, kur Jonukas buvo⌝[11] tik[12] keli rusai ir du kataliku buvę. Sužinojau iš Jonuko, kad ⌜kelis [kartus] kokia⌝[13] mokytoja, žydė, per geografijos pamokas kalbėjo prieš tikėjimą ir ypač prieš Šv[č].[14] Panelės[15] garbinimą. Jonuka[s][16] nebeiškęsdamas pasiprašęs balso smarkiai prieš tas pliovones[17] išstojo. Visi žydai

57r į jį sužiuro; paskui jo kitaip neva // dindavę, tik „katalikas“. –

[1] cor *T*, pri *s* [2] ex err om *u* [3] cor *są* [4] p del *Varžai...* [5] p del *būk* [6] p del *esąs* [7] ver ins [8] cor *M* [9] cor *ma* [10] p del *pav...* [11] phr ins [12] p del *du ar* [13] vid ex err om *kartus*; N1 *kažin kokia* [14] cor *Š* [15] cor *n* [16] orig fl *-a* [17] =niekų kalbas, keiksmus; cor *io*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1919 IV 3

Per naktį Jonuką varinėję po įvairius[1] komisariatus, paskui nuvarę į stotį. Kiek rūpinausi ir stengiausi, nieko negalėjau sužinoti, kur jį buvo nudėję.[2] Vakar, tai yra 26. IV. 19., gava[u][3] laišką iš Marijampolės, iš to laiško galima minti, kad Jonukas ėsąs Marijampolėje; gal, iš bolševikų ištrūkęs, ten išbėgo. Aš buvau manęs, ar nebus tik jo išvežę Minskan ar Smolenskan; net[4] Minskan kreipiausi į kun. prof. Cikotą tuo reikalu. Bet ir iš ten nieko nepatyriau. Labai mums čia visiems buvo Jonuko gaila ir[5] dėl jo buvome labai susirūpinę. –

Pasikvietęs vieną kitą lietuvį kunigą tikybos dėstytoją sužinoti stengiausi, kaip dalykai stovį lietuvių mokymo[6] įstaigose, kaip yra nusistatę dėl bolševikų dekreto. Bolševikai buvo išsiuntinėję į mokyklas raštus, kad daugiau kunigų jau nebeįsileistų į mokyklas; turiu vieną tokį raštą. Sužinojau[7] iš lietuvių, o paskui ir iš lenkų, kad[8] buvo[9] nusistatę mokyti vaikus gimtąja jų kalba, o be to, buvo sumanę į lietuvių mokyklas įvesti lenkų kalbos pamokas, o į lenkų mokyklas – lietuvių kalbos pamokas. –

Į lietuvių mokytojų Seminariją atsiuntė bolševikai savo direktorių Vyšniauską, p. Kair[i]ūkštį atstatė;[10] pašalino ir kunigus. –

Mokiniai užprotestavo prieš tai ir nusprendė daugiau nebelankyti pamokų; atlaikę rekolekcijas, išvažinėjo namon. –

Mokytojai susirinkę taip pat nuo savęs pasiuntė bolševikams protestą. Taip bolševikai vieną lietuvių mokymo įstaigą jau suardė; būt buvęs gal ir // kitoms galas. – 57v

Lietuvių gimnazijos nusistatė tuo baigti metus ir paleisti vaikus atostogų. Po Velykų jau būtų nepradėjusios darbo, tokiu būdu būtų išvengta bolševikų priespaudos[11]. –

Aš pats pasakiau lietuvaitėms vieną konferenciją per rekolekcijas, kitas konferencijas sakė tėvas Juozas.

Paprastai čia, Vilniuje, neiškenčia neįkišę į kiekvieną rimtesnį da-

[1] cor *v* [2] p del *Šiand...* [3] orig fl *-a* [4] p del *rašiau* [5] p del *daug* [6] cor *y* [7] cor *o* [8] p del *jau b...* [9] cor *b* [10] p del *ats...* [11] p del *kol nebūtų Vilnius paliuosuotas*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

lyką, jei tik gali, ir tautinių[1] kivirčų. Kai kurie lenkai kunigai (endekai) ėmė skelbti, kad aš nenorįs jokio rašto leisti nei prabilti būk dėl to, kad lietuviai mane įprašę tai nedaryti, bijodamiesi[2], kad manęs bolševikai neišvežtų, jei aš prabilčiau. Sužinojau iš lenkų, kad paleidę prieš mane paskalą, būk aš Liubiancą nusprendęs pašalinti iš Seminarijos, o į jo vietą įstatyti tėvą Vaitkevičių, ir daug kitų ėmė leisti paskalų; vis tai ėjo iš taip vadinamos lenkų kunigų endekų kuopos.

Pasišaukiau ir vėl kai kuriuos lenkus prefektus patirti, kaip dalykai stovi mokyklos. Tarp lenkų, matyt, buvo n[e]sutikimas: vieni buvo griežtai nusistatę prieš bolševikus, nenorėjo nieko imti iš jų, pasiryžę buvo sulaikyti mokyklas. Kiti vėl paėmė pinigus iš bolševikų, tarėsi su jais, norėjo be tikybos toliau dalykus dėstyti; o ra-
58r mindami mus, žadėjo taip visa ką sutaisyti, kad slapta // būtų buvę galima tikybos mokyti, ypač tos nuomonės laikėsi direktorius Kościałkowski, kiti dar pritardami bolševikams geidė, kad mokykla būtų be tikybos. –

Lenkų mokymo komitetas (Komitet Edukacyjny) paliepė sulaikyti visas liaudies mokyklas; gimnazijos dar ėjo. Bolševikai patyrę tai išleido paliepimą, kad būtinai iki 13. IV. 19. mokyklos eitų, bet vis tiek nėjo.

4 - 5. IV. 19. Pasikvietęs kun. prel. Wołodźko, dekaną, klausiau jo apie mokyklas ir tariausi, kas daryti; taip pat kun. Ellertą ir kitus. –

Pasikviečiau ir tėvų komiteto pirmininką p. Skirmuntą, kad būtinai tėvai prieš tą dekretą užprotestuotų ir pasiųstų savo atstovus į juos. Man patariant ir kiek prižiūrint buvo jau seniau prie kiekvienos mokyklos tėvų komitetai įsteigti[3] ginti mokykloms; atskiri[4] komitetai išrinko centralinę savo valdybą[5]; buvo[6] jau pirmiau padarę nusprendimus, kad mokyklose liktųsi būtinai tikyba; jei ne, tai grasė vaikų į mokyklas neleisią; po tais nusprendimais buvo visi pasirašę. Taip kad ginklai kovoti su bolševikais jau buvo prirengti.

[1] cor sec *t* [2] cor *s* [3] cor fl [4] cor *ts* [5] cor *b* [6] ver cor

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 IV 5-7

Vis galvojau ir rimtų kunigų tariausi, ar verta, ar ne dabar leisti kok[į][1] raštą į katalikų visuomenę mokyklų reikalu. Kadangi buvo aišku, kad bolševikų viešpatavimas čia neilgas, ir man, ir rimtesniems kunigams išrodė, kad dar neverta tokio rašto rašyti, kad dar bus geriau kiek palaukus, kol viskas paaiškės. –

Bet kaip kurie (ypač karštuoliai) norėjo, kad // aš tuo tokį aplinkraštį 58v
leisčiau ir lyg net priekaištus drįso daryti man dėl to. –

6. IV. 19.[2] Buvo tėvų[3] centralinio komiteto susirinkimas, kadangi ten buvo kun. prof. Chomskis, jam pavedžiau tėvų komitetą prižiūrėti ir tinkamai informuoti, ir kur reikia kreipti. –

Nuspręsta buvo siųsti į Leszczyński, švietimo naują bolševikų komisarą, atstovus[4]. Beveik iki šiol buvo švietimo komisaru Vaclovas Biržiška; žinojau iš lietuvių, kad kol jis bus komisaru, dekreto prieš tikybą mokyklose neleis; taigi iki tol ir ramu buvo.

7. IV. 19. Sukviečiau Kapitulą tartis dėl mokyklų ir tikybos. Plačiai jiems išdėsčiau visą[5] dalykų bėgį[6] nuo pat bolševikų įžengimo Vilniun; išpasakojau, ką mokyklų reikalu aš ir kiti mano liepiami ar pakreipiami yra padarę. Tariausi, kas toliau daryti, ypač leisti aplinkraštis ar da[7] laukti, kol geriau dalykų stovis paaiškės; kokia to aplinkraščio[8] privalėtų būti forma. Norint iš tikrųjų pradėti su bolševizmu kova, reikėtų tiesiog į liaudį kreiptis ir paklausti, ar j[i] yra komisarus įgaliojusi tokius dekretus leisti ir ar sutinka, kad mokykla ir mokymas liktųsi be tikybos.[9] Jei ne, tai ką mano daryti, kad tikyba liktųsi mokyklose. // Nutarėme dar palaukti, kol dalykai geriau paaiškės;[10] pažiūrėti, ką 59r
tėvų delegatams komisaras pasakys.

Kun. Chomskį pasišaukęs pasakiau, kad tėvų atstovams pagamintų keletą rezoliucijų[11], kad neitų neprisirengę į komisarą, bet kad eidami nusineštų tas rezoliucijas ir raštu jas komisarui įteiktų. Nes kitaip jų žo-

[1] orig fl *-is* [2] cor *6* [3] p del *komitetų* [4] cor fl [5] p del *nuo pat pradžių* [6] cor *ė* [7] ver cor [8] cor pri *a* [9] p del *ar įgaliojo bolševikus komisarus, jei ne, tai* [10] p del *ypač ... palaukti, kol bus tėvų delegatai* [11] cor *z*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

džius būtų galėjęs komisaras iškreipti ar niekais nudėti, arba būtų galėjęs kalboj juos supainioti ir kalbą būt galėję į kitą pusę nukreipti. Nebuvo galima siųsti inteligentų, ėjo prasti žmonės, parinkti[1] darbininkai. –

8. IV. Kun. Chomskis atnešė tų rezol[i]ucijų konspektą, pataisėva; įsakiau mašina parašyti ir neštis į komisarą. –

Prašiau, kad tėvai nuo komisaro į mane tiesiog ateitų.

9. IV. 19. Buvo tėvų delegacija pas komisarą, daug jam karčių žodžių prišnekėjo ir įteikė raštu savo reikalavimus ir rezol[i]ucijas. –

Klausiau jų, ar verta dabar leisti koks aplinkraštis, atsakė, kad dar ne. Su jais pakalbėję, sutarėme sušaukti tėvų mitingą antrą ar trečią Velykų dieną. Prirengti[2] tą mitingą pavedžiau kun. Chomskiui, nurodžiau, kokias maždaug[3] turėtų nuspręsti tenai rezol[i]ucijas.

59v 10 - 12. Buvo laikomos mokykloms rekolekcijos. // Bolševikai jų netrukdė; tik buvo Leszczyńskis su Olskiu atėję pas p. Czarnowskiūtę, nazaretietę[4], paklausti, kodėl pamokos neiną. Toji gana griežtai ir stačiai kas reikiant jiems atsakė. Re[i]kalavo programų ir pamokų tvarkos jau be tikybos.

12. Šv. Katarinos bažnyčioje laikiau šv. Mišias ir pasakiau konferenciją mergaitėms mokinėms.

Kunigas Tumas buvo pas bolševikus reikalauti, kad kaliniams būtų galima laikyti rekolekcijos, kad juos leistų koplytėlėn šv. Mišių klausyti. –

Bolševikai sutiko. –

Kunigai kaliniai atlaikė jiems rekole[k]cijas, išklausė išpažinties. Prie jų dar prisidėjo kun. Žarnowskis, kurio parapijo yra Lukiškių kalėjimas.

> 13. IV. Laikiau pamaldas Katedroje. –

Vis rūpinausi mokyklomis. –

> Buvo išėjęs ir dekretas, atidalijantis Bažnyčią nuo valstybės. Nepamenu, kurią dieną bolševikai[5] bus tą dekretą išleidę. Kad būtų jie

[1] cor *ri* [2] cor *re* [3] cor *au* [4] cor *r* [5] p del *yra tą*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 IV 13 - 17

įstengę jį įvykinti, tikrai b[ūtų][1] labai įskaudinę Bažnyčiai. To dekreto aiškus buvo tikslas: sunaikyti Bažnyčia ir išnaikyti tikyba.

15. IV. Laikiau šv. Mišias ir pasakiau pamokslėlį Šv[č]. Panelės merginų kuopelei.

17. Didysis Ketvirtadienis; pamaldos Katedroje. –

Popiet 3 v. sušaukiau Seminarijon Kapitulą ir miesto klebonus tartis, ar leisti[2] dabar aplinkraštis, ar dar kiek susilaikyti. Išdėsčiau // dalykų stovį. Kun. prel. Sadauskas, kun. Kretavičius, vicedekanas, ir *60r* kiti ramesni ir rimti kunigai buvo nuomonės, kad dar neleisčiau to rašto. Bet kun. Liubianiec, Maciejevičius, Chomskis buvo nuomonės, kad reikia tas raštas leisti. Kadangi šie buvo iškalbingesni, tai jų nuomonė ir kitus palenkė į tą pat pusę. Visi[3] sutiko, kad raštas tur būt parašytas ramia forma. –

Kun. prel. Hanusovičius buvo prieš to rašto leidimą. –

Matydamas, kad dauguma linksta prie to, kad leisčiau raštą, pasiryžau jį išleisti per Atvelykį. Bet užėjus lenkų legionams, nebebuvo jau reikalingas tasai raštas. Buva[u][4] sakęs, kad ir be to klebonai ir kunigai imtų žmonėms aiškinti iš sakyklų tuos dalykus atsidėję, kuriuos ypatingai kėsinasi bolševikai griauti. Kun. Maciejavičius neiškentė kalbėdamas nedaręs priekaištų man ir, matyt, klebonams, būk, kur reikia, mes biją išstoti ir neišdrįstą savo priedermių pildyti. Labai mandagiai ir švelnia[i][5] sudraudžiau[6] jį; čia nieks nemano savo priedermes apleisti ir niekais nudėti, tik einasi apie tai, ar jau metas, ar dar ne mokyklų reikalu atsil[ie]pti[7]. Be Kapitulos ir klebonų buvo į tą susirinkimą atėję dar kun. Songinas ir Maciejevičius, žinomi lenkininkai, jie mėgstą agituoti, kur tik galima įlįsdami. –

Kun. Cikoto, dabar jau Minsko Seminarijos profesorius, atvyko. Minsko vyskupas pabėgęs iš miesto ir kur sodžiuose slapstąsis nuo bolševikų. –

[1] orig vid ex err *buvo*; N1 *buvo* [2] cor *is* [3] p del *be...* [4] orig ex err fl *-a* [5] orig vid ex err fl *-ia* [6] cor pri *d* [7] orig ex err *atsileipti*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Prieš bal[t]gudžius susipratusius smarkiai kovoją ir ten lenkai ir sulenkėję lietuviai ir baltgudžiai. Seminarijoje dėstoma bal[t]gudžių
60v literatūra; sakomi vienoje koplytėlėje[1] baltgudiška pamok // slai; vyskupas net Katedroje išdrįsęs baltgudiškai prabilti. Lenkai dėl to šnairomis[2] žiūrį į vyskupą; sakąsi[3], kad nerimu perimąs[4] juos Seminarijos stovis, grasiną, kad pašalpų neduosią, jei ten bal[t]gudžių dvasia vyrausianti; Seminarijoje ėsą 27 klierikai, iš jų tik du ar trys lenkai, bet ir tie mokąsi baltgudiškai. Minske baltgudžių judėjimą, bent katalikų, Abrantavičius ir jis pats, tai yra Cikoto, prilaikąs; ir ant jiedviejų[5] už tai pykstą lenkai. –

> Kalbėjome apie įsteigimą baltgudžiams vienuolijų: vyrų ir moterų. –

Siūliau,[6] gal[7] vyrų šaka norėtų su mūs vienuolija susidėti, mes tautų nepersekiojame, visoms lygiai tarnaujame, žmones stengiamėsi grąžinti tautoms, iš kurių jie yra kilę. Moteriškųjų šaką gal būtų geriau skyrium tverti. Jam patiko toji mintis, pats manąs stoti vienuolynan. –

Žadėjau jam vienuolijų steigime padėti. –

Man rūpi, kad gudų atgimimas eitų katalikybės vaga, kad atbudusios tautos būtų ir tikybinis gyvenimas gilesnis. Kun. Cikoto man išrodė labai protingas vyras ir turįs Dievo dvasios daugel. –

Kadangi bolševikai ėmė gaudyti jaunus[8] vyrus į kariuomenę, ir antrą savo b[r]olį, kandidatą Andrių Mičiūną, išsiuntėme iš Vilniaus Marijampolėn; bene tik ar ne 9. IV. 1919. jis iš čia išbėgo ir laimingai[9] nuvyko Marijampolėn. //

61r 19. IV. 1919. Prieš 5 v. iš ryto išgirdau bėgant kareivius gatve. Dirs-
> telėjęs pro langą, pamačiau gana didelį būrį žydų milicijantų apsiginklav[us]ių[10] kone ristele beeinančius Katedros linkon. –

Neužilgo išvydau keletą[11] lenkų legionierių atjojant; po kiek laiko jie sugrįžę pėksti, pastatė kulkosvaidžius ties kampu gatvės ir ėmė šaudyti į bolševiku[s][12], kurie taip pat atsišaudė iš šv. Jurgio prospekto ir

[1] cor *k* [2] cor *om* [3] cor fl [4] cor fl [5] vid; N1 ill cor *jųdviejų* [6] p del *kad* [7] ver ins [8] cor fl [9] cor *imi* [10] orig ex err *apsiginklavių* [11] ver ins [12] orig fl *-u*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

iš sodo ties Katedra. Visam mieste girdėjos šaudymai ir mūšiai. Legionieriai užklupo daugelį bolševikų dar tebemi[e]gant, kaip avinus. Mačiau, kad pas juos nėr tvarkos, bet kad šitaip būtų davęsi užklu[m]pami iš netyčių, nemaniau. Iš vakaro bolševikai ūžė linksminosi ko geriausiai, nieko nejausdami, kas jų laukė. Legionierių buvo maža; sako, tik 300 ar 400 išsyk atjoję, apėmę t[u]oj stotį ir puolę į Didžiąją[1] gatvę. –

Mūšiai tęsėsi 19-21. Galų gale apėmė lenkai miestą. Bolševikai < traukdamiesi išsivarė ir įkaitus; lietuvius šiuos: kunigus Vailokaitį, Reinį ir Dogelį, be to Stašinskį, Bortkevičienę, Girą; taip pat keliolika lenkų. Lenkai labai narsia[i] kariavo, bolševikai, partijos žmonės, taip pat smarkiai gynės. Kareiviai raudonarmiečiai nenorėjo muštis, pasidavė arba pabėgo. –

Miestas buvo kaip išmiręs, daug langų[2] sudaužyta šoviniais, daug stogų sunaikinta, daug nuostolių pridirbta. Baisus daiktas gatvėse mūšiai. –//

Daug žuvo ir nekaltų žmonių. Mano namuose išmušė 9 stiklus;[3] *61v* keli šoviniai įlėkė į vidų, kiti įstrigo sienosna ar languosna. –

Katalikai gyventojai buvo prieš bolševikus, padėjo kariūmenei; žydeliai daugiau užjautė bolševikams.

21. IV. Jau galėjo ateiti klierikai iš Seminarijos į mano koplytėlę < šventintis; kelis įšvenčiau kunigais, kelis subdiakonais. –

Buvo su vizita Switalskis[4], jen. Śmigły-Rydz adjutantas, jo vardu manęs pasve[i]kinti; – vakare dar kartą atėjo paklausti, ar ryt 9 v. iš ryto galįs mane pats jenerolas aplankyti. Sutikau. –

Atbėgo popiet ponios („Ligi patrijotek"[5]) atstovės, reikalaudamos, kad aš žuvusius palaidočiau. Jei galima, kad aš pats iš ligoninės į Katedrą juos iš vakaro nuleisčiau ryt dieną, paskui kad Mišią laikyčiau ir į kapines nulydėčiau. Klausiau, kiek yra žuvusių; atsakė: apie[6] 60 vyrų. Matydamas, kad jos įsikarščiavusios, kad sunkiai bus sušne-

[1] orig min [2] cor *ng* [3] p del *langų* [4] cor *w, l*; orig ex err *Swistalskis* [5] =Patriočių lygos [6] ver cor

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kamos, sakiau, kad pasitaręs su Kapitula padarysiu, kas reikia. Jas buvo atsiuntęs kun. Kuleszo, didelis lenkų tautininkas ir veikėjas. –

Kiti vėl 23 d. reikalavo, kad padėkos pamaldas laikyčiau dėl Vilniaus paliuosavimo. –

Vakare atėjo žydų atstovu du: Rabinas Rubinstein ir dr. Schabad; kalbėjome rusiškai; jie buvo ėmę kalbėti lenkiškai, matydamas, kad
62r tai jiems nesiseka, paprašiau, kad rusiškai // kalbėtųs ar vokiškai; nes[1], pridėjau, aš jokios kalbos neturiu neapykantoje. Juodu[2] mielu noru
> griebėsi[3] rusų kalbos. Juodu papasakojo, kad legionieriai galybes žydų areštavę, daug jų mušę ir kankinę, daug krautuvių išplėšę; bekrėsdami daugeliui pinigų[4] paėmę ir t. t. Prašė, kad aš bent du žydu, žinomu veikėju, užtarčiau: Joffe Leo ir Tschorny (Niger) Samuel. Prižadėjau. –

Kai buvo apicieris Switalskis, prašiau, kad juos paliuosuotų, įsirašė jų pavardės, prižadėjo tai padarysiąs. Savo rėžtu nusi[u]nčiau kun. Kuktą ir Vai[t]kevičių[5] į stotį, kur buvo laikomi suimtieji žmonės, kad ir ten juos užtartų. –

Ryt[6] dieną, 22. IV., būdamas pas mane jenerolas Śmigły-Rydz pats ir neklausiamas pasakė, kad jau tuodu žydu ėsą paliuosuotu ir į namus atstatytu. Nudžiugau. -

Man gaila buvo žydų, nes mačiau, kaip juos mušė ir kankino. Kur galėdamas aš juos užtariau; prašiau kunigų, kad įnirtusius žmones ramintų ir malšintų. –

Keletas[7], kaip man pranešė, bolševikų[8] nukautųjų, daugiausia žydų lavonų kelias dienas nelaidoti[9] tįsoję gatvėse. Žmonės praeidami juos visaip niekinę. Baisus žmonių sužvėrėjimas[10]! Bijojausi, kad nebūtų pogromų; žydai tūnojo namuose, slapstėsi. Žydai bolševikai kai kur šaudę į legionierius iš namų, iš to ir kilo toks įnirtimas. Vis tik su žydais labai nuožmiai elgtasi. Ir lietuviai nusiskundė, kad ir jie kratomis[11] varginami buvę. –

[1] cor *s* [2] pro *Jie* [3] cor *ės* [4] p del *suėmę* [5] cor *e, č* [6] a del *Iš* [7] a del *Daug* [8] p del *už...* [9] p del *drį...* [10] cor *ėr* [11] cor *ra* pro *vo*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 IV 22 - 24

Rabin // [ui] ir p. Šabadui žadėjau, kad kur galėdamas ir kiek galėdamas žydus ginsiu ir užtarsiu, ir taip dariau. – 62v

Buv[au] manęs įsakyti kunigams, kad iš sakyklų žmones padraustų, bet mane sudrau[d]ė, kad dar blogiau nepasidarytų, matant žmonių įširdimą ir ūpą. –

⌈Buvo Osmolovskis, lenkų politikos vedėjas.⌉[1]

22. IV. 1919.[2] Su Kapitula sutarėme iškilmių tvarką. Pasisakiau, kad kas reik bažnyčioje, mielu noru visa ką atliksiu, bet į jokias poli-[ti]kos manifestacijas nesikišiu ir vengsiu jose dalyvauti. –

Sutarta padaryti padėkos pamaldos 23. IV. Apsiėmiau atgiedoti šv. Mišias ir po pamokslui „Te Deum"[3]. Išrinkta kun. Maci[e]jevičius[4] pamokslui sakyti. Buvo sutarta, kad pamokslas būtų grynai tikybinio turinio. –

24. IV. buvo sutarta už žuvusius pamaldos laikyti. Apsiėmiau taip pat šv. Mišias atgiedoti ir Libera[5]. Pamokslui paskyrėme[6] Liubiancą. –

Kun.[7] Liubian[c]as dar sumanė, kad aš sutaisyčiau į Ašmens Vartus padėkos ir atsiprašymo procesija. Kadangi mieste dar šaudėsi, nesutikau. Ir, be to, nenorėjau tos procesijos; lenkininkai paprastai jomis naudojasi savo tautinėms manifestacijoms. – <

Laidoti negyvėliams paskirtas buvo prelatas Baiko. Palikta liuosybė laidotuvėse dalyvauti tiems, kur norės; ir laidotuvės buvo pavojingos dėl // šaudymų mieste. 63r

Buvo Jurgis Osmołowski, Lenkų valstybės skirtas Lietuvoje politikai vesti; pasivadino „Rytinių Žemių Komisaru[8]". –

Dėstė man savo politikos programą. –

Sakiau, aš į politikas nesikišu; galiu tik Tamistai lietuvių troškimus nurodyti ir jų opias vietas. Šiaip aš visus žmones noriu sutaikyti ir į vienybę suvesti. Mano nuomone, jei tik Lenkų valdžia tikrai remsis teisybės ir žmoniškumo[9] dėsniais, pripažįs lietuviams ir baltgudžiams

[1] capit add [2] cor *V* [3] =Tave, Dieve, [garbiname] [4] cor fl [5] =Gelbėk [mane, Viešpatie]; cor *L* [6] cor *pa* [7] a del capit *Vakar aplankė mane...*; a del ill lit [8] cor fl [9] cor *šku*; p del *teisėmis*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

reikiamas teises, tai gal ir susitaikysią. Mano nuomone, sakiau, būtų geriausia, kad Tamistos pripažintum[ėte][1] Lietuvą su Gudija, kaip ji yra buvusi, tegu žmonės sušaukia Vilniuje Seimą ir čia tesitaria, kaip nustačius su kaimynais[2] santykiai. –

Osmołowskis sakėsi, kad ir jų esanti tokia politikos mintis; kad
> iki šiol Varšavos[3] Seimas kitaip į tai[4] žiūrėjęs, bet kad dabar virtusi atmaina: norį susivienyti kaip liuosi su liuosais ir lygūs su lygiais. Pasakiau, kad kreiptųsi į Kauną ir su anais tartųsi; čia nurodžiau p. Mykolą Biržišką ir patariau į jį kreiptis. Prašiau, kad manęs nenorėtų traukti į jokias politikas. Mano uždavinys – tai visus žmones taikinti, vesti[5] prie meilės ir vienybės, ir tai aš darysiu, o Tamistos ryžkitės, žinokitės
63v su savo[6] politikomis[7]. Aš esu priešin // gas ir tam, kad kunigai kišasi į politiką. –

P. Switalskis mane lankydamas užsiminė, kad Pilsudskis tuo atvažiuosiąs, kaip mes maną sutikti; norėta, kad aš dalyvaučiau. –

Atsakiau, kad tai piliečių dalykas. Mes, vyskupai, sutinkame tik[8] savo katalikų valdovus Katedrose; bet p. Pilsudskis dar nėra Lietuvos valdovas. –

Switalskis[9] vadino jį „Naczelnik Państwa“[10], nors jis pats rašėsi
> „Naczelny Wódz[11] Wojsk Polski[ch][12]“. –

22. IV. atvyko Pilsudskis pavakare. Ašmens Vartuose, kaip sakė dekanas, jo laukta; bet jis ten nesustojo, pravažiavo nė[13] kepurių tie ponai nenusiėmę. Kun. Oleszczuk tada su[14] žmonėmis atgiedojo litaniją. Prabilo ir pabaigė giesme „Po Tavo apgynimu[15]“. –

Jau seniai į mane atėjęs buvo gandas, kad Pilsudskis ėsąs socia-
> listas[16], tikyba[17] jam nerūpinti; ėsąs pasimetęs su savo pačia, prie jo prisiplakusi kokia žydytė. Kiek tame tiesos, nežinau; bet toks gandas atėjo čia iš Varšavos.

[1] orig fl *-ume* [2] cor fl [3] cor fl [4] p del *ži...* [5] cor *es* [6] cor *s* [7] cor fl [8] p del *savo kata...* [9] orig ex err *Swistalskis* [10] =Valstybės Viršininkas [11] cor *d* [12] =Vyriausias lenkų kariuomenės vadas; orig fl *-is* [13] cor *ė* [14] ver ins [15] cor *g* [16] cor fl [17] cor *k*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

23. IV. 19. Laikiau Katedroje pamaldas. Macejevičius neiškentė[1], pasakė pamokslą grynai[2] polit[in]į; netinkamoms sau politikos sro- <
vėms darė, kur galėdamas, priekaištų, sakė lenkų tautininkų dvasioje, toks pamokslas geriau būt[ų][3] tikęs Seime. –

Pasirodė[4], kad per Mišias smilkė Pilsudskį ir davė jam // relikvijas *64r*
bučiuoti[5]; kiti man tai pranešė pasipiktinę, kad tokiam socialistui duota tokia pagarba. –

Tuo po „Te Deum" giedoję: „Boże, coś Polskę". –

Paskui aš ir Pilsudskis, ir kiti pãskui nuėjome į šv. Kazimiero koply-
tėlę pasimelsti. Prašė, kad taip padaryčia[u]. –

Po pamaldų buvo Pilsudskis pas mane su vizita, aš jį tuo revizitavau. –

Teisinosi, kad atvykęs Vilniun, nesustojęs Ašmens Vartuose, nes nežinojęs, ⌈kad jo laukia⌉[6]. Aš jį nuraminau ir stengiausi kiek Maciejavičiaus pamokslo priekaištus atataisyti.

Popiet minios nulydėjo Rasos kapi[n]ėsna[7] žuvusius legionierius; dalyvavo keli iš Kapitulos ir kiek kunigų.

24. Atlaikiau Katedroje gedulingąsias Mišias už žuvusius. Pamokslą sakė kun. Liubianiec. Negalėjau suprasti, ką jis norėjo pasakyti. –

Tuo po Pamaldų atėjo pas mane p. Ostrejko su kitu kokiu dvarponiu. Į legionierių[8] rankas patekę daug bolševikų palikto maisto. Dalį to maisto norinti[9] vyriausioji komanda skirti badaujančiai liaudžiai. Tuodu ponu prašo manęs, kad apsiimčiau suorganizuoti komitetą dalyti tam maistui. Šitokias stato sanlygas: žydai visiškai nieko neprivalo gauti; taip pat tur rūpintis komitetas, kad ir[10] jokiems pirmeiviams nežydams netektų nieko. –

Atsakiau: aš negaliu tokio komiteto apsii[m]ti steigti. Viena, man stojus tokio komiteto priešakyje, liaudies neapykanta sugriūtų ant manęs ir kunigų, nes tokiomis dalybomis paprastai daug esti žmonių

[1] cor sec *n* [2] cor *ry* [3] orig vid ex err fl *-i* [4] cor *ė* [5] cor *č* [6] phr ins [7] orig ex err om *n* [8] cor fl [9] ver cor [10] p del *į*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

nepatenkintų; žinau tai iš patyrimo. Ir kitose vietose, kur man teko
64v toki komitetai steigti ar patarti juos steigiant, aš visur rūpinausi, // kad pasauliečiai tokį[1] darbą imtų į savo rankas; mes, kunigai, tik galime jiems padėt darbuotis. –

Antra. Tamistos galite bausti žydus, juos[2] išskirdami, ⌜tai jūs darbas⌝[3]; bet man, vyskupui, tai netinka. Taip pat netinka atmesti dalijant maistą ir pirmeivių. Kiekvienas alkanas ir badaujantis žmogus pasigailėjimo vertas ir reik jis gelbėti, nepaisant jo įsitikinimo ir tautybės. –

Kad Tamistos nemanytumėte, kad aš tokį svarbų pasiūlymą,[4] neapsvarstęs rimčiau, atmetu, – pasitarsiu dar Kapitulos, kas daryti. – 10

Tuo išgėręs[5] stiklą[6] arbatos, nuėjau į kun. prel. Michalkevičių. Kaip tyčia, radau ten susirinkusius visus Kapitulos narius, tik be kun. Kuk-
> tos, lietuvio. Skaitė kokį ten gautą iš JE. arcivyskupo Ropp'o laišką. –

Išdėsčiau reikalą. Michalkevičius pasiuntė tada savo tarną pašaukti Kuktą, bet jo nerado namie. –

Kapitula bu[vo][7] tos nuomonės, kad aš negaliu tokio komiteto steigti ir jam pirmininkauti. Nutarėme, kad tuodu ponu kreiptųsi į kun. Kretavičių, Kulešą, Olšańskį, į Bėdinųjų kuratoriją ir[8] kitas organizacijas. –

Pranešiau jiedviems tą nusprendimą. Tai nepatiko. Grasė, kad 20
kariuomenės komanda, jei aš to reikalo neapsiimsiu vesti, gal neduoti maisto. Atsakiau, ne ką padarysiu, tai jų darbas. Aš turiu žiūrėti, kad Bažnyčiai nepakenkčiau ir ant savęs neužsitraukčiau[9] liaudies neapykantos. –

65r Paskui iš nurodytųjų[10] kunigų sužinojau, kad nieks //į juos nesikreipė to sumanytojo komiteto reikalu.

25. IV. 19. Buvo pas mane kun. prof. Chomskis su įvairiais įspėjimais. Labai atsiprašinėdamas, kad išdrįsta taip atvirai kalbėti, štai ką man nupasakojo: 1) kunigai man labai už bloga laikant, kad aš sužeis-

[1] cor fl [2] p del ill lit [3] phr ins [4] p del *len...* [5] ver cor [6] cor *st* [7] orig ex err om *vo* [8] ver cor [9] p del *nereikalingos* [10] ver ins

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 IV 25

tųjų legionierių dvasios globą ligoninėse pavedžiau suorganizuoti kun. Kraujaliui, lietuviui, o[1] ne kokiam lenkui. –

2) Būk kunigai nuo manęs jau imą šalintis. Aš nieko nesitariąs; neduodą[s], kur reikiant, nurodymų, pav., nežinoję, kaip pasninkus paskelbti, atėjus Gavėniai[2]; nežinoję, ar švęsti šv. Juozapo šventę; –

3) Net jau liaudis imant kiek šalintis nuo manęs. Kad aš turėčiau nepamiršti, kad esanti tik 1/6 lietuvių dijacezijoje, kad bal[t]gudžiai nesupratę, pakliuvę į lenkų tinklą ir eisią ten, kur juos lenkai trauksią. Kad manęs nestokotų ten, kur privalyčiau išstoti ir pasirodyti, ir t. t. –

4) Visi žinant ir matant, kad mano artimiausia namų šeimyna – tai lietuviai; – kad kunigas Kukta dažnai mane lankąs ir spėją, ar neduodąs informacijų; kad aš nepasirenkąs tinkamų patarėjų ir t. t. –

Ramiai išklausęs, atsakiau: 1) stebiuos, dėl ko kunigai nuo manęs galėtų šalintis. N[ė] vienam nesu niek[o] bloga padaręs, nei vienu žodeli[u][3] nesu nė[4] vieno dar iki šiol užgavęs. Kiekvieną priimu ir kiekvieno išklausau. Prašiau[5] net[6] ypač dekaną ir vicedekaną, kad man pranešinėtų, kas kur darosi. –

Tik aš esu pastebėjęs, kad čia kunigai už pečių vyskupo daug dalykų daro; vyskupui nežinant, net nė nepraneša, ką daro. –

2) Į ligonius, ma // no nuomone, ne vieta kišt tautybės. Sužinojęs, *65v* kad bekovojantiems mieste kun. Kraujalis labai uoliai tarnavęs, jį ir skyriau tam darbui toliau. Jei lenkai iš tikrųjų su lietuviais nori taikintis, tai kaip tik ir reikia, kad vieni kitiems broliškai tarnautų. –

3) Liaudžiai taip pat esu visa širdimi tarnavęs, kur[7] reikiant; nesuprantu, kodėl ji šalintųsi nuo manęs; priešingai, mane gynė, kur reikėjo[8], ir visuomet širdingai sveikino. Šalintis imtų, nebent[9] kunigai, politikininkai, ją imtų prieš mane kurstyti. –

4) Pasninko ir švenčių dalykas buvo dekano[10] prievolė[11] man pranešti. Aš klausiau sekretoriaus, jis man pasakė, kad Rubricelėje duoti

[1] p del *net* [2] orig min [3] orig fl *-io* [4] cor *ė* pro *ie* [5] add cor fl [6] p del *kad mane* [7] cor *u* [8] cor *k* pro *j* [9] cor sec *n* [10] ver ins [11] p del *dekan...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

nurodymai ir in Jure Canonico[1]. Gi[2] negaliu[3] aš nujausti, ko kunigams trūksta; kodėl gi nesiklausia. –

5) Kur matau reikalą, aš stoju, kad ir nukentėti reikėtų. Tik į poli-[ti]kas[4] nemanau kištis, ir ten nemanau eiti, kur[5] vėjui papūtus minios plaukia. Aš turiu visiems žmonėms, visoms tautoms ir partijoms tarnauti ir visus vesti taikon ir vienybėn. Numaniau, kad man kun. Chomskis daro priekaištus[6], kad aš, lenkams Vilnių užėmus[7], nestoju, kaip lenkininkai norėtų, aiškiai po jų pusei. –

6.[8] Dar spyrė, kad aš kokį raštą išleisčiau. Atsakiau, kad dar[9] nematau reikalo ir dar ne metas. –

66r Kai Taikos[10] Konferencija nustatys tautų[11] santykius, tada // bus žinia, kas ir kaip rašyti. –

7)[12] Tartis, sakiau, aš svarbesniais reikalais visumet tariuosi Kapitulos. Čia[13] darė jis ir Kapitulai priekaištų, ypač kad netinkamai, negana iškilmingai buvęs priimtas Pilsudskis. –

Sakiau, kad taip buvo nutarta[14]. –

8)[15] Dar dėl kun. Kuktos darė priekaištą, kad tai žmogus jau ėsąs > diskredituotas, mat dėl to, kad buvęs suspenduotas. –

Atsakiau, kad jis mano draugas. –

9)[16] Atsitikus reikalui, aš klausiuos įvairių[17] kunigų, tų[18], kurie[19] išmano ir žino[20] tą dalyką[21], kuris man rūpi. –

Mačiau iš to viso, kad šalia Kapitulos yra antra slapta Vilniuje Kapitula, kuri savo politiką varo. Labiausiai tuos kunigus, politikantus, tai pykino, kad prie manęs negal prieiti su savo patarimais[22] ir politikomis. Net tai juos erzino, kad mano kapelionas yra kun. Juozas, taip pat lietuvis. –

Priekaištų darė, kad aš kunigų nesikviečiu tartis. Atsakiau, kad aš tariuosi su Kapitula, nes ji[23] yra Vyskupo Taryba. –

[1] =Kanonų teisėje [2] ver ins [3] orig cap [4] orig ex err om *ti* [5] ver add [6] p del *neaiškiai* [7] pro *užėjus* [8] orig *5* [9] cor *d* [10] cor pro min [11] cor pri *t* [12] orig *6* [13] ver cor [14] p del *ir dė...* [15] orig *7* [16] orig *7* [17] cor *įv* [18] cor *t* [19] p del *to* [20] cor *i* [21] fl add [22] cor pri *i* [23] cor *i*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 IV 25

Kur reik, pasiprašau ir klebonus, jei tariamiejie dalykai jiems rūpi. Pasikviečiu ir kunigus tikybos dėstytojus mokyklos reikalais. Bet mitingų nemanau daryti, nes iš to nieko dora neišeina. –

Spėjau ir sužinojau paskui, kad kunigų, lenkininkų endekų, kun. Chomskis buvo pasiųstas. Jų vadai Liubianiec, Songin, Kulesza, Maciejewicz[1] per daug gudrūs, kad patys eitų, tai pasiunčia[2] Chomskį. –

Galų gale pasakiau dar tam kunigėliui: toks[3] jau vyskupo likimas, kad kunigai dažnai // juo sau dantis galanda; tai liūdna; ženklas, kad *66v*
Kristaus[4] dvasios jiems stoka[5]. –

Dar liūdniau, kad ir tamsią liaudį jie, tie politikantai, ima tuo traukti[5] į savo politikos pinkles ir kelti priešais vyskupą[6]. Tegul sau daro, ką nori. Aš laikysiuos Kristaus vėluvos[7] ir žiūrėsiu bažnytinio[8] darbo. –

Tamistos papolitikavę, pajutę pavojų, gal pabėgsite, o man reiks savo vietoje [liktis][9] ir liksiuos, ir, kaip reikės, kentėsiu. Tiek jau čia yra buvę Vilniuje trumpu laiku visokių pervartų ir valdžių. Kiek jau mane vieni ar kiti nori įtraukti į savo politinį[10] sūkurį. Dėku Dievui, atsispyriau ir dabar saugosiuos, kad[11] nepakliūčiau, kur nereikiant. –

Būdamas Varšavoje revoliucijos 1905[12] m. laiku mačiau ten[13] ku- <
nigų endekų darbus; kiek j[ie][14] pridirbo sielvartų dijacezijos valdžiai!
Matau, kad ir čia tas pats manęs laukia. Dieve, duok man kunigų, tikrų katalikų!

Keletos išmintingų kunigų ir šiaip jau žmonių klausiaus tyčia, ar verta dabar leisti koks aplinkraštis. Atsakė, kad ne. –

Tik karštuoliai, daugiausia endekai, buvo tos nuomonės, kad verta atsiliepti raštu į žmones. Jiems rūpėjo pasinaudojant mano raštu varyti savo agitacija liaudyje. –

Aš pats nemačiau reikalo // leist aplinkraštis; sanlygos[15] dabar to- *67r*
kiam raštui visiškai netinkamos.

Buvo jaunas, tik ką įšventintas kunigėlis Butrimavičius, susipratęs

[1] cor *j* [2] cor *nč* [3] orig cap [4] cor fl [5] cor *k* [6] cor fl pro *ai* [7] cor *lu* [8] orig cap [9] orig vid ex err om; U2 *likti* [10] ver ins [11] cor *k* pro *i* [12] orig vid ex err *1904* [13] p del *ten* [14] orig fl *-į* [15] p del *tam d...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

baltgudis.[1] Štai ką man papasakojo. Išsišventinę[2] klierikai buvę[3] padėkoti kun. Chomskiui, kad juos maitinęs. Kun. Chomskis į juos prabilęs, išrodinėjęs, kad čia, Vilniaus dijacezijoje, nėsą baltgudžių. Žinoma, bal[t]gudžiams[4] tai[5] skaudu buvo išgirsti. Tikrai, tiek kunigai lenkininkai neiškenčią nekišę visur politikos.

26. IV. Pasišaukęs kun. dekaną ir vicedekaną dar kartą prašiau, kad visa ką praneštų, kas mieste parapijose darosi, žinoma, bažnytinio[6] gyvenimo srityje. –

Pilsudskis būdamas pas mane prašė, kad sekmadienį kareiviai galėtų išklausyti šv. Mišių Ašmens Vartuose ⌜9 valand.⌝[7] Prašiau kun. dekano, kad jiems tas Mišias tinkama[8] iškilme atlaikytų.

P. Umiastowskis prašė, kad dalyvaučiau raute[9], surengtam Pilsudskiui atsisveikinti. Sutikau. –

5 v. popiet drauge su prel. Michalkevičium nuėjau į tą rautą[10]. Pasirodė, kad man visos tiesos nesakyta. Buvo tai iškilmė inteikti Pilsudskiui miesto raktus. Salė buvo labai gražiai papuošta. Kun. Liubianco įstaigos dalyvavo ir puošė. Prisirinko daug žmonių. Bene 5½[11] atvyko Pilsudskis su savo palydovais. Vienas piliečių atstovas atskaitė adresą.
67v Maniau, kad bus daugiau[12] kalbų. Taigi man // rodės, kad tinka prabilti. Sakiau, kaip Bažnyčia buvo varginama; kad dabar liuosiau[13] atsikvėpti galima;[14] sakiau už tai nugalėtojui ačiū; išreiškiau pasitikėjimą, kad Bažnyčia dabar jau ir galėsiant liuosai plėtotis ir veikti. Stengiaus kalbėti[15] grynai bažnytine[16] dvasia. Išgėrę po stiklą arbatos[17] tuoj išėjome; kiti svečiai dar likosi.

Vakare buvo dar p. Osmołowskis prieš išvažiuosiant Varšavon[18] su savo pavaduotoju Vladislovu Raczkiewicz. Sakė, kad su lietuviais nepa
> vykę[19] sutarti. Atsakiau: suprantamas daiktas, kad čia vietinia[i] nenorės tartis; reikėjo, Tamistos, Kaunan kreiptis. –

[1] p del *Kai buvę atsisveikinti kun. Chomskio ir jam padėkoti, kad juos maitino, kol išišventino,* [2] cor sec *š* [3] cor *v* [4] cor *g* [5] p del *sk* [6] orig cap [7] phr ins [8] cor fl pro *-ai* [9] orig cap [10] orig cap [11] cor *5* [12] p del *kal...* [13] pro *liuosai* [14] p del *ačiū* [15] pro *prakalbėti* [16] cor fl [17] p del *išsiskirstė* [18] cor sec *a* [19] cor *v*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 IV 26

Prašė, kad aš neleisčiau kunigams dabar imti bažnyčių, paverstų cerkvėmis, kad pravoslavų nesuarzinus. Sakiau: kad aš niekur neleidau imti rusų statytų cerkvių arba unitų statytųjų, bet kur buvo[1] katalikų statytos bažnyčios, cerkvėmis paverstos, tas patariau kunigams, kur galima, atsiimti, nes tai katalikų nuosavybė[2]. Pravoslavams išbėgus, jos[3] dažnai tuščios tebestovėjo. –

Bijodamas, kad jie nesumanytų tų bažnyčių atimti; – kun. Senkevičius, šv. Jokūbo klebonas, o dabar kareivių kapelionas, man sakė, kad jie turėję tokį sumanymą, norėdami pravoslavams[4] įsiterpti; – sakiau, kad tačiaus neišdrįstų atiminėti tų bažnyčių, kur jau katalikų užimtos ir naudojamos; riaušės galėtų kilti. – //

Skundėsi, kad kunigai endekai savo politikavimais jam čia trukdą *68r* darbą. –

Buvo žydų Rabinas Rubinsteinas su dr. Šabad'u. Pasirodo, kad tų dviejų žydų, Joffe ir Niger, už kuriuos buvau užtaręs, nepaleidę, nors jenerolas Śmigły mane tikrino, kad jie[5] ėsą paliuos[uo]ti[6]. Išvežę juos Lydon... Vėl prašė, kad aš užtarčiau žydus ir raminčiau žmones. Nupasakojo, kiek žydam tenką kentėti nuo legionierių. Daugybę nekalčiausių žmonių suima ir vargina. Juodu buvę suimti, buvę toje minioje, į kurią aš ties langu stovėdama[s][7] žiūrėję[s][8]. Tikrai aš mačiau tą žydų[9] minią, mačiau, kaip nuožmiai su jais apsieita.[10] Suėmę po gatves varinėją, tąsą; į kalėjimus sugrūdę laiką; kitur ir sušaudę nekalčiausiai. Kitiems žydams barzdas deginę, net ir Landvaravo rabinui, 70 metų seneliui. Jis ranka[11] dangstęsis, tai mušę jam per ranką, net esanti ranka sutinus. Nusiskundė dėl kratų; kad, ką rasdami, imą; pinigus, brangenybes. Patys provokacijas darą,[12] pametą bombų arba šaudą. Nekaltus suimą, kad išsipirktų. Išklausęs viso to žadėjau, kur galėdamas, užtarti ir juos ginti, ir tikrai taip dariau. –

[1] cor *vo* [2] vid, mut [3] vid, mut [4] fl add *s,* p del *įti...* [5] ver ins [6] orig vid ex err om sec *uo* [7] orig fl *-a* [8] orig fl *-ę* [9] cor *ž* [10] p del *Dau...* [11] p del *nor den...* [12] p del *palieką bom...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Ir nuo lietuvių[1] tokių pat nusiskundimų esu girdėjęs: pas daugelį lietuvių[2] net po 3 ar 4 kartus kratas darę, pinigus atėmę, daiktus pasisavinę. Lietuviai ėsą šnipinėjami ir induodami. Prieš lietuvius[3] leidžiamos visokios melagingos paskalos. //

68v 27. IV. 19.[4] Įšventinau kelis klierikus diakonais. Ašmens Vartų koplytėlėje laikė kun. prel. Wołodźko legionieriam šv. Mišias; prie tos progos buvo tautinė lenkų manifestacija. –

Prieš išvažiuosiant Pilsudskis atsiuntė savo adjutantą į mane atsisveikinti.

Įėjus lenkų legionams visas šitas dienas miesto išvaizd[a][5] pasidarė kone grynai lenkiška. Žydai išsislapstę tūnojo būstuose; retas kuris teišdrįso išeiti iš namų. Lietuviai nuliūdę ir nusiminę taip pat glūdojo kur nuošaliai. –

Vyrus, net ir vaikiščius, legionieriai apginklavo. –

Visi lenkai prisisagstė ereliukus; nešiojo tautinių spalvų kasninkelius. Miestas reikėjo papuošti lenkų tautinėmis spalvomis. –

28. IV. 19[6] daugelyje lenkų krautuvių ir šiaip jau būstų languose išstatyta Pilsudskio paveikslas. –

Kariuomenei ir oficieriams daroma buvo manifestacijos. Visur lenkų gaivalas iškilo aikštėn. Ponios ir ponai, kur iki šiol slapstėsi prie bolševikų, dabar išėjo iš savo įlindimų; pirmiau visi taisės prastai, dabar vėl ėmė puoštis, kaip kitados būdavo puošęsi. –

Kaip greit[7] viskas šiame pasaulyje keičiasi. Prie bolševikų pasidariusi miesto išvaizda kone rusiška. Gatvėse nuolat girdėdavai rusų kalbą; vyrai dėvėjo rusų kepures; nešiojo jas ne[t] kai kurie lenkai dvarininkai, kad jų nepažintų bolševikai. Žydų ir rusų gaivalas buvo ėmęs viršų.

28. IV. 19. Kun. Jakavonis iš Gervėčių buvo pas mane. Pranešė,
> ka[d] apie Vileiką bolševikai mušasi su lenkais. Tikrai, buvo girdėti šaudymai. //

[1] p del *tokių pana...* [2] p del *po* [3] cor fl [4] cor *7* [5] orig vid ex err fl *-ai* [6] cor *28* [7] cor *g*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 IV 28

Baltstogės dekanas buvo man atsiuntęs Jasienówk'os parapijos 69r
pranešimą. Lenkų valstybinių turtų ministeris sekvestravęs bažnytinį
mišką „Kałuszyński lasek". Žinoma[1], klebonas prieš tokį darbą[2] užpro-
testavo ir net į Varšavos Seimą ⌜taip pat nusiuntė⌝[3] protest[ą]. Aš buvau
labai susirūpinęs, kad net lenkų valdžia ima bažnytinius turtus grobi-
nėti. Pasakiau tai vienam kitam kunigui, lyg pasibaisėdamas[4]. Iš to
suskubo kai kurie kunigai lenkininkai padaryti paskalą, būk aš nusis-
kundžiąs ir paskalas leidžiąs dė[l] to miškelio sekvestravimo, norėda-
mas lenkų valdžiai kenkti ir ją žmonių akyse diskredituoti. Buvo apie
10 tai kalbama Seminarijoje. Pranešė man tai vienas kunigas,[5] įspėdamas
mane, kad būčiau atsargesnis. Tikra[i] čia ligūstas yra jautrumas tau-
tybių atžvilgiu. Man nė į galvą neparėjo lenkų valdžiai kenkti.

Gavau depešą kun. prel. Michalkevičiaus, buvusio administrato-
riaus vardu iš Poznaniaus. Ten susidaręs komitetas siunčiąs dovanų
ir pašalpas Vilniui ir Rytų žemėms. Jau pasiuntę Varšavon tam tikrą
savo žmogų. Kviečia, kad ir Vilnius atsiųstų Varšavon (Rada Główna
Opiekuńcza[6], Jasna, 32) savo ingaliotinį sutarti dėl siuntimo ir pada-
lijimo tų dovanų. Pasitaręs su kun. prel. Michalkevičium, pasikviečiau
pas save p. Niedziałkowskį, buvusį miesto prezidentą, p. Łopacińskį
20 (jam nesant, atėjo jo moteriškė), kun. Kretavičių ir kun. Kuleszo.
Jiems pavedžiau suorganizuoti čia, Vilniuje,[7] komitetą, panašų į Varša-
vos Rada Gł. Opiekuńc[z]a. Jie nusprendė ingalio // ti reikalams vesti 69v
Varšavoje p. Łopacińskį, jau ten nuvykusį kitais reikalais. –

Kun. Michalkevičius prie progos man pasakė:[8] lenkai labai pyksta
ir ėsą pasipiktinę; būk kun. Tumas ir kun. Abaravičius nuolat nuo
ryto iki vakarui su žydais šnekąsi ir tarią prieš lenkus. Pasivadinęs
kun. Tumą į save klausiau, ar tai tiesa. Sakė, kad su jokiais žydais
nesimatęs ir nesitaręs[9]. Gi kun. Abaravičius lietuvių darbuose nedaly-
vaująs, jis tik svečiuojąsis[10] ir kortomis[11] lošiąs.[12] Pasauliškiai lietuviai

[1] cor *m* [2] cor *b* [3] phr ord trans [4] cor sec *s* [5] p del *perspėda...* [6] =Vyriausioji globos taryba
[7] p del *tokį* [8] p del *būk* [9] ver cor [10] cor fl pro *-as* [11] cor *rt* [12] p del *Seniau*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kai kurie, tiesa, taria[1] ir einą išvien su žydais, nes bendros nelaimės ir priespaudai juos suartinę ir nebėsą, kas daugiau darą, taip virtus dalykams, kaip tik vienytis su žydais ir gudais. –

Seniau man buvo skundę kun. Tumą, kad jis pasauliniais[2] rūbais[3] dėvįs, ypač vilkįs margu švarku. Teisinosi, kad tokiuose rūbuose sugrįžęs iš užsienių ir tokius teturįs. Sutaną, jau apiplyšusią, tausojąs, kad turėtų kuo apsivilkti eidamas šv. Mišių laikyti. Ir iš tikrųjų mačiau, jo sutana buvo suskydusi. Matydamas, kad tai žmogus tikrai idealistas ir didelio pasišventimo, sakiau, kad nieko nepaisydamas nešiotų, kaip nešiojęs, kol Dievas duos susilaukti geresnių laikų. Sakėsi dabar redaguojąs laikraštį „Nepriklausomoja Lietuva“, ir tą veltui; teturįs vos 600 rublių, kai tuos pragyvęsįs[4], nebežinąs, ką darysiąs, gal turėsiąs iš Vilniaus[5] kraustytis[6] kur kitur. //

70r > Naktį iš 28 į 29. IV. ką tik miestas vėl nepateko į bolševikų rankas. Jau jų šoviniai krito miestan[7], jau buvo įsibrovę net į Lipówką, Vilniaus priemiestį. Mieste kilo didelis trukšmas ir sumišimas. Ponai ir ponios ėmė tuo iš Vilniaus bėgti kraustytis, daugiausiai Varšavon ir Gardinan, arba kitur kur tinkami. Legionieriai apginklavo ką[8] galėdami, vyrus ir vaikiščius, kad padėtų jiems kariauti. Girdėti buvo mušantis.

29. IV. Labai anksti atėjo prel. Michalkevičius. Sakęs, kad jau jo dirgsniai nebetesą, jaučiasi, kad neišlaikysiąs, manęs važiuoti Varšavon kur į sanatoriją gydytis. Matydamas jo suirusius dirgsnius ir nusilpnėjusią sveikatą ir aš jam patariau taip padaryti. Išėmęs popierių (Celebratą[9]) turbūt va[ka]re[10] ar nakčia ir išvažiavo Varšavon.

Taip pat buvo ir kun. Songinas, kurs ėmė su kun. Macejevičium redaguoti ir vėl „Dziennik Wileński“, ir tas prašėsi, kad leisčiau važiuoti Varšavon. Jis kunigas lenkininkas, dalyvauja[11] lenkų tautininkų politinėje organizacijoje, o gal ją ir veda. Žinoma, užėjus bolševikams, būtų jam anksta. Nelaimė tas kunigų kišimasis į politikas.

[1] cor *t* [2] cor *iai* [3] p del *dėv... nešio...* [4] cor *y* [5] cor *V* [6] cor *r* [7] cor fl [8] ver cor [9] =leidimas laikyti šv. Mišias ne savo vyskupijoje [10] orig ex err om *ka* [11] p del *ir gal veda*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1919 IV 29 - 30

Mano sekretorius, kun. Steckevičius, širdimi sergąs, taip pat skundėsi[1] negalįs miegoti ir iškęsti. Ir jis prašėsi, kad galėtų kur išvažiuoti. Leidau, nes tikrai mačiau, kad tai ligūstas žmogus.

Gavau antrą depešą iš Poznaniaus, kun. Michalkevičiaus vardu, kad jau ėsąs iš Poznaniaus įgaliotinis Varšavoje, laukiąs mūsiškio. Įdaviau tą depešą Kretavičiui. –

Labai buvo neramu mieste; ponai ir vyrai, ir jaunuomenė arba ginkluoti ėjo drauge[2] su le // gionieriais muštis, arba bėgo iš miesto. *70v*
Miestas ėmė tuštėti.

Buvo lenkų kariuomenės kapelionas Baziak[3], sakė, kad tuo tarpu pavojaus nėsą, bolševikai ėsą atmušti, bet galįs būti pavojus ir gal reiksią lenkams pasitraukti. Kalbino, kad ir aš pasirengčiau bėgti. Atsakiau jam, kad aš nebėgsiu niekur, ir, jei bus pavojus, kad man nesakytų[4]. Atsidavęs Dievo Apveizdai, aš manau čia liktis. Bus, kaip Dievas duos.

30. IV. Visą naktį labai didelis kariuomenės judėjimas, netoli miesto mūšiai. Pro mano langus nuolat ėjo kareivių[5] būriai, vežimai ir automobiliai važiavo. Didelis trukšmas[6], bruzdėjimas, birzgimas ir žvangėjimas[7]. Beveik nemiegojau. Labai anksti rytą atėjo kun. Žarnowskis, šv. Jokūbo parapijos administratorius[8]. Prašėsi, kad leisčiau jam išvažiuoti, nes, atėjus bolševikams, gresiąs jam mirties pavojus. Legionieriai į jo bažnyčios bokštą įsitraukę kulkosvaidį ir šaudą. Žinoma, atėję bolševikai klebonui keršysią. Ir jam leidau važiuoti iš miesto, ten likosi jauni kunigai, tik ką įsišventę. –

Išgirdau, kad daug kitų kunigų išbėgę ar jau pasirengę bėgti, ypač tokių, kur politinėse[9] organizacijose ir darbuose dalyvauja. –

Nuo pat ryto žmonės, apsikrovę daiktais, vis bėgo iš miesto. Kareiviai taip pat kraustėsi, traukėsi laukan. –

Nuo piet kiek aprimo; matyt jų stovis[10] karo lauke pagerėjo. –

[1] cor *sk* [2] cor *dra* [3] vid; N1 *Baran* [4] cor *s* [5] cor fl [6] cor fl [7] cor *žv* [8] cor fl [9] cor fl [10] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

71r Nugirdau, kad lietuvių ar // ne du tik automobiliu atvykusiu Vil-
> niun tartis su lenkų[1] kariuomenės komanda dėl Vilniaus. Ėsą sustoję viešbutyje „Italia“. Vieni patys lenkų legionai vargu atlaikysią Vilnių. –

Žmonės ėmė jau keikti lenkus, kad čia atvykę, tik trukšmo pridirbę, naujų nelaimių ant[2] piliečių užtraukę. Jei numanę, kad neatlaikysią Vilniaus, tai reikėję nė neiti. Jaunuomenė ir daug vyrų jau išbėgo su legionais. Dievas žino, kuo visa tai pasibaigs[3]! Žmonės labai neramūs, susirūpinę gatvėmis nuolat siuvo vaikščiojo. Mie[s]tas labai patuštėjo. Visokie gandai ir paskalai ėjo, kaip paprastai tokiais atvejais esti.

Sugrįžo mūsų būsimas[4] broliukas ir tarnas Andrius Mičius. Buvęs tėviškėje Rodnėje ir Marijampolėje. Jonukas[5] Varžaitis taip pat sugrįžęs Marijampolėn. Ten[6] miręs mūsų brolis Vincas Urbanavičiukas[7], susirgęs šiltine. Šiaip visi sveiki, dirba bruzda[8]. Sesučių[9] ėsą 18, ten taip pat viskas gerai klojas.

Tas ponas – Dybowski, inžinierius matematikas, kuris kun. Liubianco rekomenduojamas vieną kartą (bene ar ne 13 kovo) mane aplankė ir pranešė, kad jis P. O. W. (Polska Organizacja Wojskowa[10]) vedąs ir ėsąs lenkų skirtas Vilniaus komendantas – pasirodo[11] buvęs provokatorius. Kai kurie kunigai (Petrowski) man pranešė, kad jis paskui neva vyskupo[12] laiminimu ir vyskupo žinia, ir pasiuntimu vaikščioj[ęs][13] po kunigus ir prašęs, kad jam padėtų jaunuomenę organizuoti kariškai. Jis ėsąs sugiminiavęs su p. Dr. Domaševičium, lietuviu, bolševiku. -

Vakar legionieriai tą p. Dybowski suėmę ir į kalėjimą[14] pasodinę. Sakė man tai kun. Žarnowski. //

71v Dieną 26. IV. aplankiau sužeistuosius ligoninėje: ten buvo be
> legionierių dar ir bolševikų, ir lietuvių –[15] senovės vyskupų rūmuose.

1. V. 19. Ataėjo[16] gražusis[17], pašvęstasis Šv[č]. Panelei[18] gegužės mėnuo. Švenčiausioji ir Mieliausioji Panele, išprašyk iš Dievo mums taiką!

[1] cor fl [2] ver cor [3] cor fl [4] cor fl [5] cor fl [6] p del *it...* [7] cor *r* [8] cor *z* [9] cor fl [10] =Lenkų karinė organizacija [11] p del *es...* [12] p del *pa...* [13] orig vid ex err fl *-ę* [14] p del *paso...* [15] p del *rezi...* [16] cor *aė* [17] cor fl [18] p del *me...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1919 IV 29 - V 1

Visą dieną buvo girdėti armotų šaudymai, o kai kada ir kulkosvaidžių. Kareiviai gatvėse išrodė ramesni, matyt, geriau sekėsi. Vakar atėję jiems[1] pagalbininkų.

29. IV. 19.[2] Buvo atvažiavęs lietuvių automobilis[3]; atvykę keli apicieriai. Kai[p] sužinojau iš kun. Kuktos[4], atvažiavę tartis su lenkų komanda, kad bendrą frontą sudarius. Vilniaus lenkai nenorėję su jais tartis, pasiuntę juos Lydon, kur štabas ėsąs. Bet ir ten nenorėta su lietuviais tartis. Nieko nelaimėję, grįžo ir vakar išvažiavo atgal. Girdėjau, kad ir Varšavoje lenkai nenorėję tartis su lietuvių iš Kauno pasiųstais atstovais. Dabartės ir vėl išvažiavę Varšavon lietuvių atstovas drauge su pransų[5] atstovu. Kažin, ar ką laimės. Iš lenkų buvau girdėjęs, kad būk abi kariuomeni sutarusios dėl bendro prieš bolševikus fronto. Bet jei nesutarta, Dievas žino, kuo visa kas baigsis[6], bijausi, kad neimtų muštis lietuviai su lenkais. Dieve, o Dieve! saugok mus nuo naujų karų ir žudynių. Paskalos atėję, kad Varšavoje ir nebežinia ėsą su kuo tartis; ėsą // ten net trys valdžios: – Dmowskio (tautininko), kur Paryžiuje *72r* sėdi, su Paderewskiu – viena valdžia, Pilsudskio, kur save valstybės viršininku vadina (Naczelnik Państwa) – antra ir trečia – Lenkų Seimas. Be to, dar ėsą ginčų tarp[7] Pilsudskio ir Hallerio, kariuomenės[8] vadų. Pilsudskis prieš Hallerio ir Antantos norus pasiskubinęs Vilnių pagrobti[9].

Gegužės 3 dieną pareiną Lenkų Konstitucijos paminėjimo diena; buvo p. Dr. Węcławskis prašyti, kad būtų Katedroje tą dieną šv. Mišios ir kad aš, jei galima, jas laikyčiau. –

Sakiau, sukvietęs Kapitulą, pasitarsiu, kaip visa kas padarius. Žinoma, ką aš galiu turėti prieš pamaldas, tesimeldžia žmonės. Prašė, kad pamokslą sakytų[10] kun. Kulesza, žinomas tautininkas.

Buvo kariuomenės kapelionis kun. Baziak[11], kad naujai žuvusiems kareiviams iškilmingas laidotuves įtaisyčiau. Nusiunčiau jį į miesto dekaną tuo reikalu.

[1] ver ins [2] a del *Dieną*; cor *9* [3] cor *au* [4] cor sec *k* [5] =prancūzų [6] cor fl [7] p del *Paderew...* [8] cor *ka* [9] cor *pa* [10] cor fl [11] vid

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

2. V. 19. Buvo p. Mykolas Biržiška, lietuvių gimnazijos direktorius. Papasakojo apie dalykų stovį ir kaip lietuvių žiūrima į lenkų legionų atėjimą čionai. Jo ir lietuvių nuomone su lenkų legionais[1] atėjusi drauge visokeropa[2] reakcija prieš visokias liuosybes[3]; atėjęs aiškus lenkų imperializmas, kuris[4] kėsinąsis silpnesnes tautas, lietuvius ir gudus, pavergti ir ištautinti. Viršų imą vadinamieji „endekai" – lenkų tautininkai. Matyti, kad legionai atėję dvarų ir dvarponių ginti. Lenkai ateityje maną gudus kolonizuoti, o jų miškus išvežti Lenkijon. –

Su legionais einąs taip pat[5] nuožmus antisemitizmas, lietuvių ir
72v gudų neapykanta. Jau dabar lietuviai // negauną vietų, net šalinami iš 10
vietų[6], ypač – kur nemoką lenkų kalbos. –

Pilsudskis ir Osmołowskis te[i]singiau suprantą ir norį geriau tvarkyti gudų ir lietuvių reikalus; bet jie ėsą lašas „endekų" jūrose. –

> Lenkai nusistatę[7], jei pavyks, ne tik Lietuvą apimti, bet ir latvių, ir ingaunių (estų) žemes. –

Beveik nėsą lietuvio[8] inteligento, pas kurį nebūtų buvusi[9] krata padaryt[a][10]; kitus kratę net po 2, po 3 ar po 4 kartus; pasitaikė, kad bekrėsdami pinigus ir šiaip jau brangenybes kareiviai ėmę. Lydoje daug žydų sušaudę ir[11] žydų krautuves kareiv[iai] plėšę ir leidę žmonėms plėšti. Visur žydai nuo[12] lenkų legionierių labai daug nukentėję. – 20

Pats Biržiška gavęs iš Osmołowskio ir Jono Pilsudskio leidimą važiuoti Kaunan; reikėję tik dar komendanto parašo; šis ne tik parašo nedavęs, bet dar nemandagiai su Biržiška pasielgęs, pasakęs, kad liepsiąs išmesti[13] jį laukan. Žydai ir lietuviai, ir gudai ėsą nusistatę prieš dabartinę lenkų srovę ir okupaciją. Nieks nieko negalįs veikti, kol teroras viešpataująs. –

Kalbėjęsis du kartu su Osmołowskiu ir gana ilgai. Su jo ir Pilsudskio programu dar galėtų lietuviai sutikti. Bet ar priims jų programą Varšavos Seimas? Spėja, kad ne. Osmołowskis išvažiuodamas sakęs,

[1] cor fl [2] cor fl [3] cor *os* [4] cor fl [5] p del *aišk...* [6] cor *v* [7] cor *sis* [8] cor fl [9] cor fl pro *-ios* [10] orig fl *-i* [11] p del *leisd...* [12] p del *legi...* [13] cor *iš*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 V 2

jei Seimas su[1] jo programu sutiksiąs, tai grįšiąs čia Vilniun darbuotis; o jei ne, tai ėsą tiek jums, lietuviams, tiek mums, lenkams pirmeiviams, beliksią tik ruoštis su reakcija kovon[2] ir kelti // revoliucija. – *73r*

P. Biržiška skundėsi, kad neilgai tesėsią savo įstaigas palaikyti, jei < negausią parsivežti pinigų iš Kauno. Jis mat manė tuo reikalu Kaunan važiuoti; bet kai lenkai neleidž[ia][3], tai gal ir sustoti ėjusios[4] lietuvių įstaigos. –

Ką kauniečiai mano, nežinąs. Lenkai su tais lietuvių karininkais, kur automobiliu buvo[5] čia atvažiavę ir Lydon nuvykę, nesutarę nieko ir, matyt, nenorėję tartis; taip pat nenorėję tartis su tais, kur Varšavon nuvažiavę[6]. –

Kaune Lietuvių Taryba ir valdžia, net lenkų pirmeivių nuomone, esant daug nuveikusi, ir veikianti demokratingai. Lenkai buvę sumanę lietuvius suskaldyti, buvo norėję sutarę su lietuviais socialistais Taryba nuversti, o vien savo žmonių valdžia sudaryti. Bet lietuviai socialistai nesutikę su tuo sumanymu. Dėl to net p. Jundziłł buvęs Kaune areštuotas. Dabar išvažiavęs Kaunan Römeris tartis su lietuviais. – <

Vilniuje lietuviams pasidaręs oras troškus, tvankus ir sunkus, daug lietuvių iš Vilniaus išbėgę, nėsą kuo misti, ypač[7] darbo negaunant.

Aplankė mane p. Staniškis, Varšavos[8] Seimo atstovas; jis iš Marijampolės mano pažįstamas; jo tėvas[9] ten mokytojavo, net lietuvių kalbą dėstė; motina lenkė; save jis laiko dar pusiau lietuviu, pusiau lenku, lietuviškai beveik pamiršęs; jis[10] priklausąs[11] prie lenkų tautininkų (endekų) partijos; nusistatęs, kad Vilnius turįs būti prie Lenkijos prijungtas; minėjo gudų lenkais kolonizavimą. Bet jis // dar paabejojo, *73v* kaip būsiant su baltgudžiais[12]; Antanta galinti sudaryti iš gudų atskirą valstybinę vienetą ir pavesti ją „Tautų Sanjungos“ globai. –

Aplankė taip pat mane JE. arcivyskupas Teodoravičius ir kun. K. Lutosławskis, Varšavos Seimo atstovu, tautininku; ypač kun. Lutos-

[1] ver ins [2] cor *v* [3] orig fl *-iai* [4] add *-ios* [5] cor *u* [6] cor *ži* [7] cor *y* [8] cor *r* [9] p del *buvo* [10] ver ins [11] cor fl [12] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

ławskis be galo griežtai ir aštriai visa ką ėmė. Vilnius ir kur gudų katalikų daugiau[1] būtinai turį būti prikergta prie lenkų žemių[2]. Gudai tai ne tauta ėsą, o tik tautai medžiaga. Apsupus Gudiją[3] lenkų mokyklų tinklu, gudai sulenkėsią. Su žydais[4] lenkai varysią kuo nuožmiausį karą: žūt – būt. Anuos lietuvius, kur Kaune, priversią su lenkais dėtis; o jei nenorėtų, tai teturi[5] sau Žemaičių Kunigaikštiją. –

> Baltstogėje[6] poznaniečių lenkų pulkas per dvi dienas ėsą padarę su žydais tvarką. –

JE. arciv. Teodorovičius mažiau kalbėjo ir nenumanė, koks čia dalykų stovis. Aš, kiek galėdamas, malšinau kun. Lutosławskį, kad taip griežtai dalykus statydamas, žmonių nesukiršintų dar labiau. Aš politikon nesikišu, sakia[u][7]; bet, kiek žinau lietuvius, tai su Osmołowskio ir Pilsudskio programu gal ir sutiktų; o šiaip tai Dievas žino, kas gal išeiti, gal naujos žudynės ir peštynės. Kun. Lutosławskio žodžiais Varša // *74r* vos Seimo dauguma žiūrinti į Pilsudskį ir Osmołovskį, į judviejų čia, Lietuvoje, politiką, kaip į lenkų reikalų pardavimą[8] (Zdrajcy sprawy narodowej[9]). Iš kun. Lutosławskio žodžių buvo matyti le[n]kų didelis savimi pasitikėjimas, savo jėgomis, savo padėtimi; būk jiems Antanta norinti pavesti net[10] Rusų tvarkyti reikalus, ne tik Lietuvos. Man skurdu pasidarė su juo kalbant.[11] Tas lenkų tautininkų noras atimti lietuviams Vilnių ir[12] aplenkėjusias Lietuvos dalis, užgrobti baltgudžius ir juos nutautinti neišrodė man, kad prie ko nors dora galėtų privesti. Iustitia elevant gentes[13]. Šv. Rašto žodžiais betariant: tik tiesa ir teisybė dideles padaro tautas ir galingas.

Aplankė mane p. Meištavičius, paskui Mineika; tuodu kitaip žiūri į Lietuvą; norėtų, kad ji tik susivienytų su Lenkija. Aš vienų ir kitų pažiūrų klausydamas, rūpinausi nesikišti į politikas.

3. V. 19. Laikiau 10[14] v. Katedroje šv. Mišias. JE. Teodoravičius sakė pamokslą. Labai gražiai kalba, tikras retorius. Pamokslas buvo

[1] p del *bu...* [2] cor fl [3] pro min [4] cor *y* [5] cor sec *t, i* [6] cor sec *t* [7] orig fl *-ia* [8] cor *p* pro *iš* [9] =tautinio reikalo išdavikai [10] ver ins [11] p del *man neišrod...* [12] p del *apl...* [13] =Teisingumas iškelia tautas; cf *Pat* 14, 34 [14] cor *1*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 V 3

politikos[1] turinio, tik pa[bai]giant[2] kreipėsi į Šv[č].[3] Panelę. Žmonės to pamokslo negalėjo suprasti, jis galėjo būti suprantamas tik inteligentų saujelei. –

Teikėsi būti JE. Teodoravičius su Lutosławskiu pas mane pietų. Juodu nusistatę aneksuoti prie Lenkijos Vilnių, baltgudžius ir aplenkėjusias Lietuvos dalis. Kun.[4] Lutosławskis išėjo anks[č]iau[5]; likosi viens JE. arcivyskupas. Klausinėjau jo, koks[6] dabar Bažnyčios stovis Lenkijo, kaip Seimas nusistatęs. Bažnytinius turtus // nusistatę atimti. JE. Vizi- *74v*
tatorius Ratti norėjo, kad tuo reikalu Lenkų[7] valstybė tiesiog su Apaš-
talų Sostu tartųsi. Bet sekcija, tą dalyką tirianti, nesutikusi tai daryti; pasakę, kad tai vyskupų dalykas. Vyskupai prašę[8] JE. Ratti, kad Šv. Tėvas jiems pavest[ų] tartis su Seimu tuo[9] reikalu ir ginti, kas bus galima. Seime dešinieji turį viršų paėmę. Ėsą 20 kunigų, daug valstiečių, jie taip pat kunigų[10] klausą. –

Konstitucijos dar Seimas nesutaisęs. Po kokių 2 savaičių mano katalikai duoti Seim[ui] svarstyti Bažnyčios ir Valstybės santykius, tikisi, kad Seimas sutiksiąs nuspręsti, kad lenkų žemėse katalikybė[11] bus pripažinta viešpataujama tikyba. Bet kol kas su tuo[12] sumanymu susilaiką, kad užsienių masonų nesuarzinus[13], kad Lenkijos[14] neap-
šauktų valstybe atsilikuone. Tai galį pakenkti santykiuose su kitomis valstybė[mi]s[15]. Viešpatie! pasirodo, kaip visur varomas darbas prieš Bažnyčią. –

Pastebėjau, mano nuomone, negera, kad kunigai per daug kišasi į politiką; geriau, kad Seime atstovautų katalikų reikalus geri pasauliniai katalika[i]; ar ne per daug kunigų Seime[16]. JE. sakė, kad ir Mgr. Ratti buvęs tos pat, kaip aš, nuomonės; bet dabar sutikęs, kad gerai padarę kunigai, ineidami į Seimą. –

Klausiau, kaip čia žiūrėti // į Pilsudskį ir Osmołowskį. JE. sakė, kad *75r*
juodu neturėję iš Seimo[17] jokių ingaliojimų skelbti čia politikos progra-

[1] ver ins [2] orig ex err om *bai* [3] cor *Š* [4] add [5] cor *n* [6] ver cor [7] orig min [8] p del *JE. Ratti* [9] ver cor [10] cor *un* [11] cor fl [12] p del *susimanymu* [13] cor *arz* [14] cor fl [15] orig fl *-és* [16] pro min [17] cor *im*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

mą; tai įpykinę Seimą. Lenkų[1] atstovai čia atsivežę savo paskelbimus. –

Ir tikrai šiandie paskelbta[2], kad Vilnius būtų veikiai prie Lenkijos prikergtas – aneksuotas[3]. –

Klausiau, ar tikrai Pilsudskis yra valstybės Viršila (Naczelnik Państwa). Buvęs dviem savaitėm juo skirtas, bet ir dabar tai nebeatšaukta ėsą. Su Pilsudskiu turįs Seimas daug baldos ir vargo. Be jo negalį apsieiti, nes po jo pusės esanti[4] kariuomenė. Antra vertus, Pilsudskio veiksmai ėsą Seimui ir Lenkijai kenksmingi; nes tai ėsąs socialistas, partijos žmogus, varąs visur, ir visuomenėje, ir kariuomenėje agitacijos darbą, socialistų darbą. Ėsąs tai žmogus ir[5] ne be tuštybės. Ilgai svajojęs ant kokio žirgo įjosiąs Vilniun, ant širmo ar bėro. –

Jis sumanęs Lietuvą ir Baltgudiją – Senobės[6] Lietuvos Kunigaikštijos ribose atgaivinti, padaryti žydų valstybė. Tai prieš Seimo norus. Žiūri dėl to į jį kaip į tautos reikalų žudytoją. –

Jis ir pinigiškai naikinęs Lenkiją; paėmęs dabar 15 milijonų, išdalijęs > savo šalininkams ir pavertęs agitacijai; būsianti dėl to Seime interpeliacija. –

Lenkijoje dalykų padėtis gana sunki: traukinių maža, pinigų maža; darbininkų algos be galo socialistų pakeltos; miestai dėl to brędą į // *75v* skolas ir pati viešpatija įsiskolinti[7] turinti. –

Anglų politika esanti kiek lenkų politikai priešingai. Anglai ėsą norį aplink[8] Baltijos jūras tas šalis savo intakoje laikyti ir globoje. –

Lenkai 4. IV. 19. paskelbę Seime Lietuvos nepriklausomybę[9], kad nemanytų,[10] kad jie užgrobinėti manant svetimas tautas. –

Man pasakius tai lietuviams, kitaip aiškinta. Lietuvių nuomone, kaip tik tuo paskelbimu[11] lenkai norį pridengti tai, ką dabar darą su Vilnium, ir tai, ką dar galį daryti ateityje. –

Lenkų Seimo atstovas Svida, būdamas pas[12] mane, sakė, kad apsi- > dirbę su bolševikais, lenkai maną eiti liuosuoti Lietuvos ir nuo vokie-

[1] cor *L*; p del *pasiun...* [2] cor fl [3] cor *an* [4] vid [5] p del vid *api...* [6] cor *S* [7] cor *si* [8] cor *ap* [9] cor *my* [10] p del *ja* [11] cor *pa* [12] cor *p*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

čių. Pats lietuviai ėsą to nesugebėsią, nes vokiečiams įsiskolinę. Lenkai negalį pakęsti, kad vokiečiai būdami Lietuvoje nuolat prieš juos intrigas varinėtų ir lietuvius kiršintų. Tad maną pulti Gardiną ir Suvalkiją ir nugin[k]luoti vokiečius. Jie lietuvius priversią su lenkais dėtis. –

Dieve mano, Dieve[1]! Kas baisus daiktas toji mūs laikų politika! Visiškai vejama[2] iš jo[s] dora. Kaip atskirų žmonių savitarpio santykius, taip ir atskirų[3] tautų turi vesti ir valdyti ta pati dora. Kristus nėra davęs dve // jopos doros, nėra dvejopos teisybės, o tik viena. Ir tada tik *76r* galės būti tikra rimtis, kai ir tautos ims remtis savo santykiuose Kristaus doros dėsniais. –

Girdėjau, Varšavos Seimo atstovai dalyvavo lenkų susirinkimuose ir mitinguose. Atėjo viena labai kilnaus proto ir sielos[4] mergina, pasipiktinusi kun. Lutosławskio prakalba. Kone prie[5] žy[d]ų[6] žudymų ir muštynių raginęs liaudį. Pasakęs, kad dabar čia lenkų dar viens tebeliekąs priešininkas – tai žydai, su kuriais[7] iki galo reikia kovoti, ar žūt, ar būt. Tokios prakalbos ir taip įnirtusius prieš žydus žmones tikrai galint prie žudymų pastūmėti. –

Mano nuomone, nelaimė tas kunigų kišimasis į politikas. Įsikarščiavus ir protas jau nebeveikia, ir politikos karščio[8] pagautas kažin kur gali nutolti[9] net nuo Kristaus dvasios.

4. V. 19. Buvau atsisveikinti JE. arcivyskupo Teodoravičiaus; apie 12½ visi Seimo atstovai išvažiavę.

Iki šiol vis dar buvo girdėti smarkūs su bolševikais mūšiai. Vakar < vakare jau bolševikus nustūmę toliau. Šiandie[10] armotų trenksmo nebegirdėt. Miesta[s] vis kaip išmiręs; krautuvės visos uždarytos. Bausmėmis įsakyta, kad visas krautuves atidarytų. –

Iš visa to matyti, kad lenkų dauguma nusistačiusi Vilnių aneksuoti. Lietuviai, gudai, žydai prieš tą labai sujudę. Netiki, kad Antanta leistų jiems užgrobti šitas žemes. –

[1] cor *D* [2] cor *v* [3] ins *s* [4] cor *s* [5] p del *pogr...* [6] orig ex err *žynų* [7] p del *mirtin...* [8] cor *rš* [9] cor pri *t* [10] p del *ša...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

76v Aš tik // matau, kad politikos ir santykių dangus čia lyg niauk[ia]si. Dievas žino, kokia dar audra gali kilti. –

Lietuviai, vis girdėti, būriais[1] bėga kraustosi iš Vilniaus; sunku čia išmisti ir darbo nebegauna. O žydai sulindę savo būstuose vis tebelindi; retas kuris[2] matyti išeinant gatvėn.Vis dar tebematai varant suimtų žydų būrelius kalėjiman. –

Vis dar gyvenimas Vilniuje sustojęs, apmiręs. Dieve, duok, kad tiesa ir teisybė visur imtų viršų, aš nematau be to tikros taikos.

Šiandie Ašmens Vartuose laikė šv. Mišias JE. Teodoravičius; 9 v., kun. Lutosławskis sakė pamokslėlį; po jo ir pats arcivyskupas prabilo. –

Aš įšvenčiau šiandie 4 diakonus kunigais.

Lenkų Seimo[3] atstovai šiandie apie 12½ išvažiavo Varšavon; buvau išleisti JE. arcivyskupo[4] Teodoravičiaus.[5]

5 - 7. Nieko ypatinga. Aplankė mane jenerolas Szeptyckis. Aplankė taip pat p. Jamont'as, Osmolovskio pavaduotojas. –

Miestas kiek nurimo; žydai jau ėmė kiek rodytis gatvėse. Vis buvo matyti varant suimtų žydų būrelius. Lietuviai nuolat sku[n]džias dėl kratų, ir kad bekrėsdami kaip ką pasiima žandarai ir kareiviai. Girdėti agituojama, kad krikščionys žydams maisto nepardavinėtų. Ėmė vežti miestan amerikiečių miltų; jau, girdėti[6], išdalijo kai kurioms įstaigoms; bet brangenybė vis dar labai didelė. //

77r Aplankė mane p. Jonas Vailokaitis, Tarybos narys; jis atnešė man kun. Staugaičio laišką, kad bėgčiau iš Vilniaus, jei bolševikai vėl miestan[7] artintųs[8]. –

Sužinojau iš p. Vailokaičio, kad lietuviai nemano kovoti su lenkais dėl Vilniaus, palieką tą dalyką spręsti Paryžiaus konferencijai. Lietuvių reikalai dėl to, kad lenkai Vilnių paėmę, nė kiek nepablogėję. Lietuviai
> negalėję Vilniun ateit, nes vokiečiai spartakininkai trukdę[9]. Dabar lie-
> tuvių kariuomenė kovojanti su bolševikais. Su lenkais sutarti nepavykę.

[1] cor fl pro *-ias* [2] cor *u* [3] ver ins [4] cor *ci* [5] cf capit in pag *76r* [6] cor *g* [7] cor *s* [8] cor *tin* [9] ins *r*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 V 9

9. V. 1919. Sukviečiau 11½ v. pas save Kapitulą. Žydų Rabinas buvo rašęs, kad aš raminčiau žmones, įnirtusius prieš žydus; jie nenorį žydams net maisto parduoti. Buvau dalykus ištyręs. Čia ne tiek žmonės kalti, kiek lenkų lauko žandarai kareiviai. Jie užstoją kelius, neleidžią žmonių su maistu Vilniun arba įbauginą, kad maisto žydams neparduotų. Lenkų kariuomenė žiūrinti į žydų tautą kaip į savo priešininkus, su kuriais kovoją. Mano įsikišimas[1] ėsą būtų kaip ir įsikišimas į lenkų kariuomenės reikalus ir į kovą. –

Kur galėdamas, aš vis užtariau, labai man buvo gaila žmonių, daug daug jų nekaltai kentėjo. Jau pirmam savo rašte draudžiau žmonės ir < visus raginau prie[2] santaikos. Dabar pats mačiau, kad nebegaliu jokio rašto rašyti, nė balso pakelti; nieks jo nebūtų klausęs; būtų palaikyta tai kišim[u]si į kariuomenės dalykus. //

Taigi aš patariau žydams, kad dėl tų dalykų su karo valdžiomis *77v* tartųsi. Jei tik kareiviai nieko nedarys, tai mūs[3] žmonės nurims, ir vėl eis gyvenimas savo jėga. Dar bolševikams besant, aš su kunigais buvome sulaikę žydų žudynes. Be to, dar pradėjo amerikiečių siunčiamus miltus dalyti; jų gauna ir žydai. Taigi, gal[4] Dievas duos, neramumai ir pasibaigs. Kapitula taip pat buvo nuomonės, kad nerašyčiau jokio rašto dėl žydų; tesikreipia jie į[5] karo valdybą. –

2) P. Jamont, komisaras, kreipėsi raštu į mane katalikų bažnyčių, cerkvėmis paverstų, reikalu. Prašė, kad kunigai neatiminėtų jų savo nuožiūra, o tik darytų tai, kreipdamiesi į valdžią.[6] Nutarėme pasiųsti to rašto kopija kunigams, kad[7] prisiųstų reikalingų žinių į vyskupo kanceliariją apie bažnyčias, paverstas cerkvėmis, ir tinkamus prašymus; o vyskupo kurija kreipsis tais reikalais į pasaulinę valdžią. –

3) Tariausi[8], ar bus galima šiemet kiek dijacezijos aplankyti.[9] Ir aš, kiek išsiklausinėjęs kunigų, ir Kapitula buvome nuomonės, kad apskritai vargu bus galima kaip reikiant dijacezija vizituoti; bet toji <

[1] p del *į tuos lenkų į...* [2] p del *taikos* [3] cor *m* [4] cor *g* [5] cor [6] p del *Sut...* [7] p del *norėdami* [8] cor *au* [9] p del *Ka...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

dalis apie Baltstogę, Bielsko dekanatas bus galima lankyti po rugiapjūtės. //

78r 4) Tariausi, ar neverta nuvažiuoti man Varšavon į JE. Mgr. Ratti, Vizitorių. Visi sutiko, kad reikia. Pavojus dabar Vilniui nebegresia, taigi galiu važiuoti Varšavon. -

5) Sutarėme, kad dabar nėr ką pradėti Seminarijoje pamokos: maisto dar negauta ir kažin bus galima jo gauti; – klierikai vargu visi galėtų suvažiuoti; darbas neitų, kaip reikiant. Geriau po[1] atostogų pradėti anksčiau darbas. –

Dar keletą kitų mažmožių nusprendėme[2]. 10

10. V. 1919. 4 v. popiet buvau Šv[č]. Panelės kongregacijų susirinkime (Dzieci Maryi[3]); buvo metinė apyskaita[4] ir metiniai rinkimai. Pasakiau trumpą prakalbėlę. –

Gavau reikiamus leidimus važiuoti Varšavon. Dijacezijos valdymą
> tuo tarpu manau palikti JM. prelatui Sadowskiui. Ryt dieną su kun. Juozu iškeliausiva.

Kun. Kuleszo atėjo klaustų manęs, ar aš pasirašysiu teikiamąjį Pilsudskiui adresą, tą patį, kur induodant jam[5] miesto raktus buvo skaitę. Atsakiau, kad ne, kadangi tai politikos dalykas. Kai Paryžiaus Konferencija tautų likimą nuspręs, be abejo, aš stengsiuos būti ištikimas 20 pilietis tai valdžiai, kuri bus pripažinta. Dabar aš negaliu prie jakijos[6] partijos pris[i]dėti[7]; visiems turiu lygiai tarnauti[8]. //

78v 19. XI. 1919. Ilgai nieko nerašiau. Gal kiek atsimindamas kada vė-
> liau surašinėsiu, kas svarbesnio atsitiko, o daug kas būtų vertėję pažymėti. Dažnai labai man sunku, skurdu ir skaudu būdavo.

Šiandie iškeliavau Baltstogėn; rytoj bus ten vidujinių mokyklų
> suvalstybinimo iškilmė. Kvietė mane būtinai atvažiuoti. Didelis šaltis, net 18 ar 19 laipsnių. Geležinkeliuose netvarka, traukiniai vėlinasi; nelaiku išeina, stoka kuro. Mūsų traukinys, užuot ⌜atėjęs iš Varšavos

[1] p del *vasa...* [2] cor *pr* [3] =Marijos vaikai [4] cor fl [5] ver ins [6] =jokios [7] orig vid ex err *prisiedėti* [8] cor *u*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 XI 19 - 22

Vilniun[11] iš vakaro 10 valandą, atėjo iš ryto po 9, o išėjo iš Vilniaus vos ti[k] 12½ po pietų. Vagonai nekūrinti. Keliauninkų[2] daug visur grūstinai priskimšę. ⌜Karininkai ir kareiviai raitėsi ir trepsėjo nuo šalčio, buvo blogai[3] apsitaisę[14]. –

Vargais negalais apie 10 vakare privažiavome Baltstogę. Kunigai ten manęs laukė. –

20. XI. 1919. Kad ir su asista, iškilmingai, bet tik skaitytines[5] laikiau šv. Mišias, kad vaikeliai nesušaltų. Po 12 v. buvo gimnazijoje iškilmės. Pasakiau prakalbą, išdėsčiau trumpai lenkų mokyklų historiją Baltstogėje; raginau, kad sekdami garbinga praeitimi, jungtų mokslą ir tikybą, proto švietimą su būdo ir valios auklėjimu; palinkėjau geros kloties[6]. Mano prakalba patikusi. Buvo mat paskleista, kad aš lenkų[7] priešas,[8] dabar patyrė, kad aš palankus: su lenkais stengiuos būti kaip ir lenkas; cum iudaeis iudaeus, cum gentilibus gentilis, omnibus omnia //factus[9]. – 79r

Buvo daug ir kitų kalbų; gražiai kalbėjo mokyklų vizitorius iš Varšavos. Buvo žadėjęs net pats švietimo ministeris atvykti, bet dėl šalčio, matyt, neatvažiavo; buvo taip pat iš Varšavos ir kun. Cieplinskis. –

Vakare mergaičių gimnazijoje buvo žaidimai, dainos ir t. p. –

21. XI. 1919. Šaltis atlyžo. Popiet iškeliavau su klierikais Gardinan. Vos ne vos pavyko įsigauti į kareivių vagoną; jie turėjo savo kakalį[10]; prikūrinta buvo, kad ką tik iškęsti buvo galima. Vakare po 7 v. jau buvo Ga[r]dine, pasitiko mane kunigai ir keli miesto atstovai valdininkai. Gardine buvo Misijos Tėvų Misionierių vedamos. –

22. XI. 1919. Aplankiau įžymesnius asmenis. Buvau bernaičių – gimnazistų, Šv[č]. Panelės kongregacijos narių, susirinkime; pasakiau pamokslėlį; aplankiau vaikelių prieglaudas ir mokyklas šv. Bernardinų

[1] phr ins [2] cor *k* [3] cor *b* [4] phr add [5] cor fl [6] cor fl [7] cor fl [8] p del *o* [9] =su žydais žydas, su pagonimis pagonis, visiems tapau viskuo; cf *1 Kor* 9, 20-22; V *Et factus sum Iudaeis tamquam Iudaeus... his, qui sine lege erant, tamquam sine lege essem... omnibus omnia factus sum* =Žydams buvau kaip žydas... Tiems, kurie neturi įstatymo, buvau kaip neturintis įstatymo... Visiems tapau viskuo [10] =krosnį; vid, vel *kukalį*; cor sec *a*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

parapijoje ir darbo namą, reikėjo visur šis tas pasakyti; aplankiau Tėvus[1] Pranciškonus; – nazaretietes seseris, joms pasakiau konferenciją. Aplankiau ir kitus kunigus. –

Vaikai ir žmonės[2] taisės[3] prie sustiprinimo sakramento.

23. XI. 1919. Buvo darbi dienelė. Iš ryto nuo 9½ mokyklų[4] vaikeliams[5] suteikiau sustiprinimo sakramentą; jų buvo per 500; pasakiau pamokslėlį. –

79v Paskui laikiau iškilmingas šv. Mišias; per jas pasakiau // pamokslą žmonėms. Popiet tuo pašvenčiau mergaičių gimnazijos butą pas SS. Nazaretietes, pasakiau tinkamą prakalbą; –

Paskui nuvykau į krikščionių demokratų darbininkų susirinkimą, ten reikėjo prakalbą turėti. Iš ten grįžau bažnyčion suteikti suaugusioms moterims sustiprinimo sakramentą, ir vėl reikėjo pamokslėlis sakyti; –

Po to dar aplankiau Seseris[6], kurios sodžių žmonėms ypatingai tarnauti sau skyrės; ten pasakiau konferenciją. –

Paskui visi buvome kviesti vakarienės pas kun. Kuriłavičių. Šiaip gyvenau pas kun. dekaną Žebrovskį. –

24. XI. 1919. Iš ryto 8 v. laikiau šv. Mišias gimnazijų jaunuomenei, paskui suteikiau jiems sustipri[ni]mo[7] sakramentą ir pamokslėlį pasakiau; popiet[8] suaugusiems vyrams suteikiau šv. sustiprinimo sakramentą ir pamokslėlį sakiau. Apyvakare iškeliavau Vilniun. Vos ne vos pavyko įsisprausti į karininkų[9] vagoną, kur jau kimšte jų buvo prisikimšusių.

Kun. Hrinkevičius[10], tikybos mokytojas, baltgudis, sakė esanti ber-
80r naičių baltgudžių katalikų kuopelė susipratusių, // norinčių savo liaudžiai[11] darbuotis. –

Kelionė buvo vargi, buvo šilta ir trošku vagone. Po 12 nakčia pasiekėme Vilnių.

25. XI. Benediktinių šv. Katarinos vienuolyne trys vienuolės darė apžadus; laikiau iškilmingas šv. Mišias ir pasakiau seserims pamokslėlį.

[1] cor *vu* [2] p del *ruošės* [3] cor *ta* [4] ver ins [5] cor fl [6] cor fl [7] orig ex err om *ni* [8] cor *t* [9] cor sec *n* [10] cor *H* [11] cor *li*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 XII 1 - 13

1. XII. Mano konsekracijos metinės sukaktuvės. Prel. Michalkevičius laikė šv. Mišias; po šv. Mišių buvo kunigų atstovai linkėti. Sunkūs ir vargingi buvo šie metai. Gyvenimo bėgis sutrukdytas, supainiotas, padėtis neaiški, o keblumų begalės.

8. XII. Ingreso sukaktuvės. Aš celebravau ir sakiau pamokslą. Šie metai – nuolatinė kančia; kryžiaus metai. Teesie Dievui garbė. Švenčiausioji Panelė Nekaltai Pradėtoji, globok mane ir dijaceziją.

Šias dienas stengiausi suformuoti kuriją; tariausi su ištikimais kunigais. Buva[u][1] manęs kun. kan. Ellertą skirti kancleriu; pasirodė, kad negalima; prikišama jam, būk rusų laikais dėjęsis su rusų valdžia ir valdininkų prašęs, kad jį skirtų kur vyskupu. Gaila, kad ta nelemta[2] nuomonė sutrukdė tą paskyrimą. O kun. Ellerto esama gabaus žmogaus; tikrai būtų tvarką į kanceliariją invedęs; pripažino tai jo priešai. Reikės ieškotis kitas kancleris. //

13. XII. 19. Sukviečiau Kapitulą. Laikinoji lenkų valdžia yra išleidusi mokykloms Įstatus; nori imti savo priežiūron iš dalies ir klierikų Seminariją. Įstatai netikę, panašūs į rusų[3], priimti tokių Įstatų negalima. Nusprendėme juos[4] niekais nuleisti. Jei[5] imtų juos valdžia vykdinti, tada pradėti kovą. Tuo tarpu užteks nurašius JE. vyskupui Szelążkui Varšavon apie tai ir nusiuntus jam tų Įstatų egzempliorius[6]. – *80v* <

Bielsko seniūnas (starosta) kreipėsi į mane, kad aš kunigus paraginčiau duoti noringai[7], kas skirta javų valdžiai. Girdėjau, kad kunigai tenai sutarė net mokesnius sumokėti valdžiai. Kas skirta javų, vieni kunigai tiko duoti valdžiai, kiti ne. – <

Nutarėme ir tą dalyką pasiųsti JE. vyskupui Szelążkui, kad jis, susitaręs su vyskupų komitetu, praneštų, ko laikytis, kad būtų vienodumas. –

Prie anų valdžių iki šiol kunigai liuosi būdavo nuo mokesnių ir kitų sunkenybių. –

[1] orig fl *-a* [2] cor *t* [3] cor *r* [4] p del *igno...* [5] p del *norėtų* [6] cor *g* [7] p del *skirtą*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Taigi reikia žiūrėti, kad neužkrovus iš liuoso noro nereikalingų[1] naštų ant Bažnyčios[2]. –

Tariausi su Kapitula, geriau sakant, klausiau jos patarties, skirdamas teisėjus, egzaminatorius, patarytojus ir t. t. –

Pilnos kurijos dar[3] negalima buvo sustatyti, sunku susisiekti ir susižinoti su kunigais. –

81r Giedraičių bylą // sprendėme. Pasiūliau padaryti 3 dienų rekolekcijas Giedraičiuos. Nusikaltėliams[4] įsakyti, kad būtinai lankytų tas[5] rekolekcijas, be to, įsakyti jiems vieną penktadienį[6] pasninkauti. Kadangi tik lenkais save jaučią nusikalto, bus tik lenkų kalba vedamos. –

> Klebonu skirsiu[7] kun. Gumbaragį iš Sužonių. –

Kapitula sutiko. Tik nenorėjo, kad kun. Vaitkevičius važiuotų tenai laikyti rekolekcijų, mat, jų nuomone, ėsąs partijos žmogus. –

Važiuos Tėvas Hačela, pranciškonas, po Trijų Karalių šventės. –

Giedraičių byla kanceliarijos aktuose; žinoma, visa ko tenai nėra. Giedraitiškių lenkų delegatai buvo tris kartus pas mane. Pirmąkart reikalavo, kad būtų pašalinta lietuvių kalba iš bažnyčios ir kun. Slabšinskas, klebonas. Tada jiems atsakiau, kad pamaldų tvarkos nemainysiu, kol karo stovis. Po karų bus galima patikrinti, ar nereikia kokios atmainos. Gi jei turi ką prieš kleboną, tenurodo dalykus, o aš ištirsiu. Nesukalbami buvo atstovai. Kunigas Slabšinskis papasakojęs man buvo, kaip kas yra. Įsikišo į bažnyčios reikalą lenkų legioninkai ir žandarai, be to dar prisidėjo „Straž kresowa"-gos[8] agentai, kurie žmones sukurstė. Mania[u][9], kad reikia palaukti, kol lenkų ūpas kiek nuslūgs ir kol pereis pirmas karštis. A[t]nešė[10] man ir parapijiečių
81v sanrašus, lenkų pa // darytus; žinoma[11], lietuvių rados vos saujelė. Tokių sanrašų aš negalėjau priimti. 1912 buvo sanrašai ten daryti ir patikrinti; skaitę juos iš sakyklos, kad kiekviens žinotų, kuo jis užsirašęs ar užrašytas. –

[1] cor *r* [2] orig min [3] p del *nebegali* [4] cor fl [5] cor *s* [6] cor *p* [7] cor pri *s* [8] =Pakraščių apsaugos [sąjun]gos [9] orig fl *-ia* [10] orig ex err om *t* [11] cor *o*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 XII 13

Labai prašiau atstovų, kad pakęstų, kol karas pasibaigs[1]; iki tol tautinės[2] savo dvasios nesate nustoję, jaučiatės lenkais, ir per tą gal jau trumpą laiką, kol karas, nebenustosite, sakiau[3] jiems. –

Antrąkart ir vėl tie pats buvo ne tik jau reikalaudami lietuvių kalbą[4] pašalinti, bet ir skųsdami kunigą. Žadėjau dėl kunigų kalčių toliau kada paskirti komisija, kad dalykus ištardytų. Buvo ir lietuvių atstovai išrodinėdami, kad klebonui daromi priekaištai – tai tikras melas ir prasimanymas, ir kad pamaldų tvarka teisinga esanti. Po to[5] tuo išvažiavau į Gniezną. Tuo tarpu lenkai suagituoti ir kareivių padrąsinami sugriebę išvežė kunigą. –

Kiek girdėjau, buvo sumanyta visą eilę kunigų lietuvių tokiu būdu išvežti, o net ir mane. Tada prieš mane buvo pradėję lenkai karę, rašė prasimanydami nebūtus daiktus. Dalyką vedė endekai (Narodowa Demokracija), o[6] ypač „Straž Kresowa“. // Tokiu būdu tikėjosi suterorizuoti ir mane, ir lietuvius kunigus. – 82r

Ir vėl buvo Giedraičių lenkai delegatai. Sakiau, kad taip daryti – tai sunki nuodėmė, ir kad tie, kurie puolę yra kunigą išvežti, yra[7] ekskomunikoje. –

Kitąkart buvo, bet jau jų nepriėmiau, nes nesušnekami akiplėšos. Reikalavo, kad nieko lietuviams bažnyčioje nebeliktų, kad skirčiau kunigą lenką, tokį, kad nei žodžio nemokėtų lietuviškai[8]. Siuntė, padedami „Straž Kresowa“, delegatus į Varšavą[9], į Nuncijų, ir raštus, mane skųsdami. –

Paskyriau dalykams ištirti du delegatu: kun. Kraujalį ir kun. Milkaucką. –

Lietuviai giedraitiškiai pasirodė ėsą įbailinti; iš baimės dauguma rašėsi lenkais.[10] Du buvę suareštuoti dėl to, kad lietuviais statėsi. –

Tardymai parodė, kad tikra kun. Slabšinsko kaltė – tai jo aštrus būdas; kiti priekaištai – tai paprasti intarinėjimai. –

[1] cor *si* [2] cor fl [3] cor pri *a* [4] cor fl [5] cor *o*; p del *po* [6] vid [7] cor *a* [8] cor *ie* [9] cor sec *a* [10] p del *dr...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1919 XII 13

Grįždami iš Nuncijaus, iš Varšavos, taip pat buvo vieną kartą keturi atstovai vardan trijų parapijų: Inturkės, Malietų ir Videniškių, – reikalaudami atmainų pamaldose, ypač prieš Inturkės kleboną daug buvo skundų[1] keliama. Kadangi tenai važiavo naujai įšvestas kunigas lenkas Mažeika, prašiau, kad patirtų gerai, kaip Inturkėje dalykai stovi. Pasi-
82v rodė, kad Ciesiulis, viens iš skundikų, niekam nevertas žmogus. // Prie vokiečių su jais laikė[s][2], o dabar virto smarkiu lenku; o trukšmadarių vadas Mackevičius taip pat nekas žmogus. Kur ten po Rosiją bastęsis, o dabar ėsąs „Straž Kresowa" agentas. Grįžus man iš Gardino, atėjo tas Mackevičius ir dar su dviem atstovais reikalauti atmainų, ir kad kunigą pašalinčiau. Atsakiau, kad jokių atmainų, kol karas, nedarysiu. Prašiau, kad nurimtų ir kitus ramdytų. Jei turit ką prieš kunigą, nurodykit, aš teismą paskirsiu. Tuomet pagrasino, kad taip kaip Giedraičiuos jie kunigą išvešią[3]. Tai šitaip jūs kalbate, atkirtau; tai j[ū]s[4] nekatalikai[5], o tik gal kokie bolševikai[6]. Aš su taip kalbančiais žmonėmis negaliu[7] kalbėti. Išvariau juos laukan. Jie nubėgo į prel. Michalkevičių, kuris atėjęs prašė, kad gal vertėtų dalykai ištirti ir kiek nusileisti. Atsakiau, kad aš per Mažeiką, kunigą, esu dalykų stovį ištyręs, kad tai tik kelių trukšmadarių darbas. Atsakiau, kad aš jokių atmainų niekur nedarysiu, kol karas ir neramu. Jei aš imčiau šalinti lietuvių kalbą iš bažnyčių, tai anapus demarkacinės linijos gal imti šalinti lenkų kalbą; pagaliau, reikia laikytis tiesos ir teisybės, o dabar aišku, kad atnešti jų sanrašai nieko nereiškia; ir kol toks stovis, atmainų daryti negalima,
83r nes prasidės pragaras visose mai // šytose parapijose. Dar nežinia, ka[m] teks šitie kraštai[8], negalima tad trumparegės politikos Bažnyčiai[9] varyti: „Cuius regio, eius et reli[gio]"[10]. Pasakiau: tegul veža kunigą, tegul ką nori daro, gal ir mane išvežti, kaip grasino giedraitiškiai trukšmadariai, aš nenusileisiu nuo tikrų dėsnių, kol karas, atmainų nedarysiu. Mano nuomone, toks griežtas[11] elgimosi būdas tik Bažnyčios labui išeis, o gal

[1] cor *n* [2] fl vid [3] cor *veš* [4] orig *juos* [5] cor *t* [6] cor *b* [7] cor *e* [8] cor *k* [9] orip min [10] orig mut; =Kieno valdžia, to ir religija [11] cor *g*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 XII 13

net ir lenkų gaivalui[1], nes jei šie kraštai netektų Lenkijai, kažin ar nereikės man tada ginti lenkų kalbos teisių bažnyčiose. Sakiau, turime pergyventi ir kunigų[2] mėtymo ir išvažiojimo epidėmiją[3]. Čia svarbu dėsnis: kas valdo Bažnyčią[4]: ar vyskupas ir jo skirti kunigai, ar trukšmadariai. Jei kunigą išmes, aš esu pasiryžęs ant jų mesti interdiktą, kad nurims. –

Sužinojau, kad tie atstovai, kur galėdami bėgiojo [su] skundais; parėję namon, girdėjau, kiek aprimo.

Šiomis dienomis buvau su kun. Rektorium pas p. Osmolovskį, generalinį komisorių. Prašiau, kad duotų lėšų Seminarijai išlaikyti ir kad duotų kunigams kokią pašalpą, ypač miestų kunigų // sunki padėtis: klebonai į skolas turi bristi, o vikarai negali[5] išgyventi ir prašosi, kad juos kur iškelčiau iš miesto. Taip pat ir ten, kur kovos ėjo, kur žmonės sunaikinti, kunigams sunku išgyventi. P. Osmolovskis nusiskundė, kad pinigų trūksta, bet kad šiek tiek padėsiąs. Seminarijai žadėjo duoti kokį dvarą ir kiek gyvulių. *83v*

Kalbėjau dėl mūsų bažnyčių atimtų iš rusų. Sakė, kad reikia jam pranešti, kur yra bažnyčios atimtos ir prie bažnyčių žemės, o toliau negalima atimti be valdžios sutikimo ir leidimo. Prašiau, kad Seserims Vizitėms ir Tėvams Pranciškonams jų[6] bažnyčias ir vienuolynus grąžintų Vilniuje.

Jis palietė ir politiką. Sakė, kad skundžiasi kaip kur dėl pamaldų tvarkos, kad rengiasi[7] išvežti lietuvius kunigus. Ar negalima ėsą pakeisti kaip kur pamaldų tvarkos. –

Atsakiau, kad kol karas, esu nusistatęs niekur jokių atmainų nedaryti pamaldų tvarkoje, nes iš naujo pragaras kiltų maišytose parapijose. Gal sau mesti kunigus, kad nori, ir tai reikės iškentėti; o nuo savo dėsnių aš negaliu nusileisti. –

Pridėj[au][8], kad tai daugiausi „Straž Kresowa“ darbas, jos agentų; nurodžiau kiek // faktų. – *84r*

[1] cor *lu* [2] cor fl [3] orig *epidėjimą* [4] orig min [5] cor fl pro *-im* [6] p del *turtu* [7] cor *s* [8] orig fl *-o*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

> Kalbėjau kiek ir [dėl][1] nuolatinio kunigų lietuvių areštavimo ir į Vilnių vežimo. Sakiau: Bažnyčiai taip daug tokie dalykai nekenkia, bet ir naudos iš to niekam neišeina[2]. Lenkų valdžia per daug[3] klauso visokių nelemtų skundų ir šmeižtų[4] ir be reikalo kunigus areštuoja. Iš tų visų, kuriuos[5] čia Vilniun žandarai buvo atgabenę, dar iki šiol nei vienam[6] neprirodė kaltės. Ir nelemtas su areštuotais pasielgimas.

13. XII. 19. Vakare buvo pas mane Pon. Aleksandras Meyštavičius. Buvau girdėjęs iš JE. vyskupo O'Rourke'o, kad jis ėsąs susitaikymo su lietuviais šalininkas ir reikalaująs Lietuvos savistovybės. Gana ilgai su juo kalbėjau. Jo nuomone, privalėtų būti Didžioji Lietuva atstatyta su Seimu Vilniuje; kad ir savistovė, bet su Lenkija surišta, bent militariniais ir prekybiniais ryšiais. Jis labai užsipuldinėjo ant lenkų valdininkų Lietuvoje, ant jų būdo valdymo. Vietiniai gyventojai iš pat pradžių lenkus sutikę su didžiausiu džiaugsmu ir pasitikėjimu, nes bolševikai jau gana įkyrėję buvę.[7] Kad būtų lenkai mokėję sunaudoti tą valandą! Bet dabar, kada jau žmones apiplėšė, kada jiems savo pasielgimais įskaudino, maną daryti plebiscitą. Taip jis kalbėjo. Jo nuomone, ple-
84v biscito // nevykęs sumanymas. –

Pastebėjau, kad ⌈kai kurie⌉[8] lenkai kiek maino[9] savo politiką su lietuviais, tarp jų randasi jau ir šalininkų, kad Lietuva būtų savistovė ir nepriklausoma, tik su lenkais sukergta.

14. XII. 19. Du diakonu[10] įšventinau kunigais.

15. XII. 19. Po pietų 5 v. buvo šv. Vincento Pauliečio draugijų susirinkimas ir metiniai rinkimai; dalyvavau; pasakiau prakalbą; daviau kiek aukos. Buvo tai lenkų draugijos. Jos gana gerai darbuojasi; bent moterų draugijos; vyrų beveik apmirusi draugija.

16. XII. 1919.[11] Laikraštyje „Nasz Kraj" No. 199 pasirodė atviras į mane laiškas dėl kunigų lietuvių ir pamaldų maišytose parapijose. Laišką padavė[12] spaudon „Prezydjum Rady Ludowej"[13] vardan[14]

[1] orig ex err om [2] cor fl [3] p del *yra* [4] cor *š* [5] cor *iu* [6] cor *v* [7] p del *Gi* [8] ins [9] cor fl pro *ą*
[10] ins pro del *kunigu* [11] cor *91* [12] cor fl [13] =Liaudies Tarybos Prezidiumas [14] cor *v*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1919 XII 16

„Powszechnego Zjazdu Ludowego powiatu Wileńskiego“[1]. Kalba[2] vardan visų tautų. Laiškas[3] pilnas neteisybių ir melų. Negirdėjau, kad būtų buvę kokie rink[im]ai[4] parapijose atstovų; klausiau kunigų, ir jie nežino tų rinkimų. –[5]

Aš draudžiau visiems kunigams[6] kišties į politiką[7] – ne[8] tik lietuviams, bet ir lenkams. –

Neteisingai kimba[9] prie kai kurių kunigų. –

Rada Ludowa nesiuntė į mane jokių atstovybių; buvo žmonės iš kai kurių parapijų, bet ne vardan „Rady Ludowej“. –

Tvarka bažny // čiose prie JE. vyskupo Roppo, o ypač prie prelato 85r
Michalk[e]vičiaus buvo nustatyta, remiantis parapijiečių sanrašais; tie sanrašai buvo tikrinami ir mišrių komisijų, ir iš sakyklų skelbiant. Taigi nėra reikalo mainyti tos tvarkos. –

Pats kreipimosi į mane būdas yra[10] netikęs. Taip tikri katalikai nesikreipia ir nekalba į savo Ganytoją Vyskupą. Čia regimai norima įbailinti mane. –

Visas tas darbas yra „Straży Kresowy“. Kaip man pasakojo, „Straž Kresowa“ renkanti ir šaukianti savo šalininkus ir agentus į susirinkimus miesteliuose ar parapijose; paskui tie renka iš[11] tarpu savęs tinkamus „Straży Kresowej“ atstovus ir daro tinkamus nusprendimus; ir taip rinkti žmonės drįsta atstovauti visą liaudį ir visų tautų reikalus.[12] Panašios taktikos griebdavosi ir komunistai; jie visur ir visuomet sugebėdavo pervaryti[13] per rinkimus vienus tik komunistus, tarsi jau ir nebebūdavo kitokios rūšies žmonių.

Aš buvau[14] nuomonės, kad niekais nuleisti tą laišką, nieko į jį neatsakyti. –

Bet[15] buvo tokių kunigų, kurie manė, kad verta atsakyti į tą laišką. Tariausi su JM. kun. prel. Michalkevičium. Tiesa sakant, jis daugiau

[1] =Vilniaus apskrities Liaudies Visuotinio Suvažiavimo [2] cor *K* [3] cor fl [4] orig ex err om *im*; p del *po pa...* [5] p del *Matos, kad..., juk yra ir grynai lietuviškų parapijų* [6] ver ins [7] p del *net* [8] cor *n* [9] p del *ka...* [10] cor *y* [11] cor *i* [12] p del *Lygiai* [13] cor *e* [14] cor *va* [15] p del *kiti*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

85v čia užkabintas; jis į maišytas parapijas įvedė pa // maldų tvarką, aš nieko nemainiau, tik palaikiau jo įvestą tvarką. Jis taip ir kunigus, ant kurie užsipuldinėjama, yra skyręs.[1] Prel. Michalkevičius buvo nuomonės, kad reikėtų kas nors atsakyti. Bet kaip? Jis manė, kad galima pasikalbėjimo ir pasiteiravimo forma pasirinkti. Kiti sakė, geriau būtų, kad vardan vyskupo kurija duotų atasaką. –

Man išrodė, kad vyskupui ir kurijai netinka leistis į ginčus su tokiais žmonėmis. Sunku jie patenkinti ir intikinti, jie vis savo giesmę giedos. –

Nutarėme, kad pasikalbėčiau su p. Niedziałkowskiu, apygardos viršininku (Naczelnik Okręgu).

[1] p del *Jis*

Jurgis Matulaitis. *Užrašai*. – Aidai, 1998.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

Jurgis Matulaitis. *Užrašai*. – Aidai, 1998.

[VILNIAUS UŽRAŠAI II]

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Jurgis Matulaitis. *Užrašai*. – Aidai, 1998.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1 19. II. 1921. Jenerolas St. Mokrzecki[1] pakvietė mane į Garbės Ko-
> mitetą Aukštosios Silezijos plebiscitui aukų rinkti (Komitet Honorowy „Dnia Górnego Śląska"[2]). Rinkome revizijos komisiją, kad žmonės pasitikėdami kontrole daugiau aukų duotų. Buvo ir arcivyskupas Hryniewiecki. Pasibaigus posėdžiui jenerolas Mokrzecki[3] paprašė, kad mudu su Hryniewieckiu pasiliktume su juo pasikalbėti. Jis ėmė skųstis, kad kunigai kišasi į politiką ir ją varą, kad reikėtų juos suvaldyti, jei aš nieko nedarysiąs, tai jis priverstas būsiąs griežtų priemonių griebtis, o tai esą nepageidaujama; stovėdamas valdžios pryšakyje ir turėdamas atsakomybės dėl šalies likimo ir ramybės, jis negalįs pakęsti, kad taip būtų. Jį rėmė arcivyskupas Hryniewiecki. Supratau, kad čia manoma kunigai baltgudžiai ir lietuviai, nors iš tiesų tie priekaištai daug daugiau reikėtų kreipti prieš kunigus lenkus, taip vadinamus endekus (lenkų demokratai tautininkai „Narodowa Demokracja"). –

Atsakiau, kad ir aš esu griežtai priešingas kunigų kišimuisi į politiką.
> Esu išleidęs tam tikrą aplinkraštį į kunigus, kur priminiau Šv. Tėvo Benedikto XV įsakymus, idant kunigai, sakydami pamokslus, laikytųsi grynai tikybinių tematų, o vengtų tautinių ir politinių, – graudinau, kad nesidėtų prie politinių partijų, o tik dirbtų pirmiau bažnytinį darbą, kurio yra iki gana, o paskui kiek galėdami švietimo ir visuomenės darbą varytų. Bet mano nurodymai ne ką padarė. Šalies padėtis nenormali, jos likimas dar neišspręstas. Kiekvienas mano, kad jo balsas, [jog jis][4] šalies likimą nusvers; taigi pro kits kitą į politiką kišas, visi karščiuojas, blaškos ir mėtos. Tikra šio laiko liga. Nežinia, kas daryti. Nesiduoda žmonės suvaldomi. Gal reikia laukti, kol ta liga persirgs. –

[1] N1 vid ex err *Mokrucki* [2] =Aukštutinės Silezijos dienos garbės komitetas [3] N1 vid ex err *Mokrucki* [4] N1 vid ex err *; jogis*; U2 *kad jis*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1921 II 19

Čia jenerolas M., o ypač arcivyskupas, ėmė puldinėti kunigus baltgudžius ir lietuvius. –

Atsakiau, kad ne jie vieni kalti, kad ir lenkai kunigai tuo žvilgsniu ne be nuodėmės. Kreipdamasis į jenerolą, pasakiau: „Tamista esi buvęs bažnyčioje per įvairias iškilmes, esi girdėjęs pamokslų lenkų kunigų sakomų. Argi ten apsieita be tautinės politikos?“ Jenerolas tylėjo. Aš omenėje turėjau paskutinį JE. vyskupo Bandurskio pamokslą per tautines iškilmes „Sausio sukilimus“ paminėti. // Savo pamoksle jis nė vienu žodeliu Dievo nepaminėjo: Lenkija pradėjo, apie Lenkiją kalbėjo, Lenkija baigė; privadžiojo tik lenkų poetus, buvo tai tikrai mitinginė kalba. Tokių pamokslų ne vieną esu girdėjęs ypač per įvairias tautines iškilmes. Taip kalbėjo kun. Černiavskis, Jasinskis, Sienkievič, Kuleša, įvairūs karo kapelionai ir kiti kai kurie kunigai. –

Pridėjau: reikėtų visiems kunigams lygiai uždrausti politika varinėti: tiek lenkams, tiek lietuviams ar baltgudžiams. Kadangi to padaryti negaliu, o ir pati lenkų valdžia su tuo nesutiktų, tai turiu visiems lygiai palikti liuosybę; kitaip būtų neteisinga; aš negaliu rišti Bažnyčios su viena kuria partija ar su vienu kuriuo nusistatymu.

Arcivyskupas Hr. ir jenerolas Mokrzecki ėmė puldinėti ypač Borunų[1] kleboną kun. Petrovskį, baltgudį: kam jis rėmęs sodiečių draugiją „Odrodzenie“, kuri priešinga ponam esanti, kam jis tos draugijos paskutiniame posėdyje dalyvavęs; – kad jis Borunuos[2] baltgudžius kurstąs steigtis baltgudiškas mokyklas; jis pats net mokytojų seminariją Borunuose[3] kuriąs; kam to viso reikią? – jis prieš lenkų valstybę einąs; – visa kun. Petraucko darbuotė net Bažnyčiai esanti priešinga; žmonės esą juo nepatenkinti, skundžiasi. Jenerolas mandagiu būdu nurodė, o net reikalavo, kad aš kun. Petraucką iš ten pašalinčiau, o kur į Kobrynių ar kur kitur iškelčiau, kur taip veikti jis negalėtų. –

Išklausęs visa ko atšoviau: Jenerole, Tamistos pirmtakūnas, Laiki-

[1] N1 ex err *Borumų* [2] N1 ex err *Borumuos* [3] N1 ex err *Borumuose*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

nosios Komisijos Prezidentas p. Vytautas Abramavičius, būdamas pas mane išreiškė pageidavimą, kad nebūtų Vilniuje kun. Olszańskio, nes čia varąs netinkamą politiką tarp darbininkų. Aš tada atsakiau p. Abramavičiui: „Prašau man duoti raštu, kuo kaltinamas kun. Olszański, aš pavesiu dalyką Dvasiniam Teismui tardyti; jei pasirodys, kad Olszański nusikaltęs Kanonams, nubausiu". Taip pat ir dabar kartoju. Aš dėl tautinių ar politinių nusistatymų, jei jie nepriešingi Kristaus mokslui, nė vieno kunigo nebaudžiau ir nebausiu. Laikausi to dėsnio, kad nėra priešinga išganymui nei federalistu būti, nei aneksijonistu, nei stovėti už Nepriklausomą Lietuvą, ar norėti ją prie Lenkijos jungti. Aš čia palieku kiekvienam liuosybę. – //

5r Iki šiol, sakiau toliau, man neišrodė, kad kun. Petrowski[1] būtų buvęs toks lenkų priešas. Gi jis su savo darbininkų sąjunga (Liga Robotnicza św. Kazimierza), kuriai tada vadovavo, padėjo[2] legionininkams paimti Vilnių, kai pirmą kartą šie[3] ėmė; už tai net iš[4] lenkų vyriausybės gavo pagyrimą;[5] gi buvo tai laikraščiuose paskelbta; kun. Petrowski važinėjo Varšavon su lenkų krikščionimis demokratais[6] tartis, su jais išvien ėjo. Jis sakėsi keletą lenkiškų mokyklų Borunuose įsteigęs[7]. –

Čia įsikišo arcivyskupas Hryniewiecki: „tai tada jis buvo geras, katalikiškai darbavosi; dabar išklydo iš tikro kelio, dabar jis pašalinti reikia ir pabausti; dabar jis sąjungoje „Odrodzenie" (Atgimimas)[8] dalyvauja prieš ponus", –

O Atgimimo sąjunga („Odrodzenie"), – atsakiau, – kieno vedama ir palaikoma? Ar ne Pilsudskio ir lenkų[9] valdžios? ar ne jų pinigais? ji vedama prieš vadinamuosius „endekus" (lenkų demokratus tautininkus, „Narodowa Demokracja"). Matydamas, kad čia valdžios[10] darbas, aš ir nesikišau į jį. –

„Odrodzenie" priešinga Katalikybei, pasakė arcivyskupas. –

[1] cor *w* [2] p del *pa...* [3] ver ins [4] ver ins [5] p del *buvo* [6] p del *Išvien ėjo* [7] orig fl *-iąs* [8] p del *darb...* [9] ver ins [10] cor *i*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1921 II 19

Jie (atgimtininkai)[1] buvo pas mane; aš jiems pasakiau, kad kol jie neis prieš Bažnyčią[2] ir tikybą, tol aš // jiems nieko nesakysiu. Jie pasižadėjo[3] anaiptol nekovoti su katalikybe; pr[ie]šingai, sakėsi, kad dar palaiką tikybą. Ir iš tikrųjų iki šiol negirdėjau, kad „atgimtininkai" būtų kur prieš katalikybę ėję. Tik jie gresė: jei kunigai kišiąsi į politiką, trukdysią jiems darbą ir juos puldinėsią, tai tada ir jie gindamiesi turėsią[4] prieš tokius kunigus eiti, būsią tai politikos kova. Net prašė, kad aš jiems duočiau kunigą, kurs juos vestų. Kunigo nedaviau, kadangi tai politinė sąjunga. Pagaliaus aš nepasitikiu ta Sąjunga;[5] ji gali tikrai iškry[p]ti iš tikrų vėžių. Kunigams neverta į tokias sąjungas kištis. Bet kol kas aš dar neturiu pamato tos Sąjungos smerkti. Pagaliaus[6] tiek „atgimtininkams" (odrodzency), tiek „endekams" dabar nerūpi tikyba, o politika; vieni stoja už federaciją, kiti už aneksiją; [7]ir tarp tų dviejų srovių eina kova;[7] tesižino, aš į tai nesikišu. Tik matau, kad vieni ir antri Bažnyčios įtaką norėtų suvartoti[8] savo politiniams tikslams, norėtų paimti į savo rankas kunigus[9]. „Endekai" dengiasi JE. arcivyskupo Hryniewiecki'o vardu ir kitų kunigų, o „atgimtininkai" (odrodzency) giriasi, // už juos stovįs JE. vyskupas Bandurski, kun. Petrowski, kun. Bobnis ir kiti. Aš, negalėdamas sulaikyti kunigų[10] nuo politikos, – ir čia palieku jiems liuosą valią. Bet negaliu sutikti, kad kuri viena partija imtųsi Bažnyčią ir tikybą monopolin. „Atgimtininkams" pagrasiau: kai tik jie ims stoti prieš tikėjimą, aš tuo prieš juos tada iš[s]tosiu. Čia iš[11] manęs reikalaujate, kad aš bausčiau kunigus, kurie už „Odrodzenie", vadinas, už federaciją eina; o „Odrodzenie" atstovai vėl įteikė man raštą, kad suvaldyčiau kunigus „kurie neteisingai net iš sakyklų juos šmeižią ir puldinėją". Taigi tuo tarpu aš čia matau tik apgailėtiną politinę kovą ir į ją nemanau kištis. –

5v

6r

Arcivyskupas[12] ėmė skųsti kun. Petrowskį, kad šį sekmadienį jis buvęs „Odrodzenie" susirinkime ir prieš ponus žmones kurstęs, politiką varęs. –

[1] ver ins [2] cor pro min [3] cor fl [4] cor *ės* [5] p del *ik...* [6] cor *u* [7] phr ins [8] cor sec *t* [9] orig ver rep [10] cor *k* [11] ins pro *nuo* [12] p del *sku...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Kad būtų ką priešinga tikybai sakęs kun. Petrowski, atsakiau, aš negirdėjau. Buvo čia, Vilniuje, daug kunigų, pav., kun. K. Lutosławski
> ir ⌜kai kurie⌝[1] kiti atstovai kunigai. Negirdėjau, kad jie būtų žmonėms evangeliją aiškinę, o tik politikos kalbas kalbėjo. Negalėj[au] jiems uždrausti taip daryti, tai ir kun. Petrowskiui[2] turiu palikti liuosybę. –
6v „O Jūsų Ekscelencijos su // laikraštininku pasikalbėjimas, kuris
> „Rzeczpospolitoje“ ir „Głos Wilenski“[3] išspausdintas buvo, kas gi? - ar ne poli[ti]kos[4] dalykas nuo pradžių iki galui. Kaip gi tad aš galiu kitiems kunigams drausti politikuoti?“ –

JE. arcivyskupas[5] čia ėmė karščiuotis ir daug prieš baltgudžius kal- 10
bėti, prieš lietuvius; prikaišioti man, kad aš įvedu baltgudžių kalbą į Bažnyčią[6], tai pakenks Bažnyčiai[7], prives prie pravoslavijos (stačiatikystės); kad čia seniau nebuvę joki[ų][8] nei baltgudžių, nei lietuvių[9] reikalų, kad tai Lenkijos ir Bažnyčios neprietelių esąs darbas, kad to viso čia nereikią. –

Atsakiau:[10] Tamista, Gerb.[11] Ganytoja[u][12], imi šitas šalis, kaip jos yra buvusios prieš 40 metų, ir į visa ką žiūri akimis žmogaus čia buvusio prieš 40 metų. Dabar jau nebe tie lietuviai ir jau net bal[t]-gudžiai nebe tie. Jie atgijo, atbudo, reikalauja[13] savo teisių ir prie jų eina; ir prieis prie jų; mes nieko nepadarysime; istorijos tekinio ne- 20
sustabdysime. Pagaliaus, kalbų atžvilgiu aš dar jokių atmainų bažnyčiose iki šiol nesu daręs; visa ką kol karas ir neramūs laikai, paturiu,[14] kaip mano pirmtakūnų buvo palikta. Išleidau įsakymą, //
7r kad be mano ypatingo leidimo kol kas kalbų atžvilgiu[15] jokių atmainų nedarytų. –

> Baltgudžių kalbą įvedė į Bažnyčią[16] Disnos dekanate JE. arcivysk.
> Ropp'as, o Minsko dijacezijo JE. vysk. Łoziński, abudu lenku. Aš kol kas tik prašiau kunigų, kad bent vaikeliams, kur reikia, aiškintų katekizmą suprantama jiems kalba, vadinas, bal[t]gudiškai. –

[1] ins [2] cor *o* [3] p del *ti ats...* [4] cor *k* [5] cor *i* [6] orig min [7] orig min [8] orig fl *-io* [9] p del *klaus...*
[10] a del inc lit [11] cor *G* [12] orig fl *-a* [13] cor *u* [14] p del *tai* [15] cor *v* [16] orig min

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1921 II 19

Kur[1] sakoma pamokslai baltgudiškai, negirdėjau, kad[2] kenktų katalikybei. Priešingai[3], ten daug baltgudžių stačiatikių lanko bažnyčią, ten jie ima į katalikybės pusę linkti, o net pasitaiko, kad ir atvirsta. Bet dabartės, kol tokia politinė padėtis, dar ne laikas tie dalykai galutinai spręsti.

O ką dėl baltgudiškų mokyklų, – ne aš joms duodu leidimus, ne aš duodu joms lėšų; tai pasaulinės valdžios darbas. Girdėjau, kad kun. Petrowski sutaręs su anąja valdžia, su p. Vytautu Abramavičium ir su p. Iwanauskiu, baltgudžiu,[4] kuria Borunuose[5] gudų mokytojų seminariją. Matyt, anos valdžios politiniams tikslams nepriešinga buvo toji mokykla. Nesuprantu, kam aš čia esu painiojamas. –

Jenerolas kalbėjo, // kad žmonės skundžiąsi dėl kun. Petrowskio[6] *7v* veikimo, kad[7] pats žmonės nenorį baltgudiškos kalbos. –

Atsakiau, jei kuo Kanonam yra kun. Petrowski[8] nusikaltęs, prašau nurodyti, ar žmonės tenurodo[9], aš jį bausiu. Iki šiol jokių skundų[10] prieš kun. Petrowski iš Borunų neturėjau; priešingai, girdėjau, kad jį žmonės labai myli ir gerbia. Jei jį iš ten pajudinčiau, tai ne tik Borunų parapija, bet visa apielin[k]ė[11] sukrustų jo ginti. –

Gi jei baltgudiška mokykla netinka žmonėms, jie vaikų neleis, ir dalykas bus atliktas. –

Jenerolas ėmė išrodinėti, kad to, ką lenkai amžių darbu yra[12] įgiję, negalį[13] iš savo rankų paleisti, kad Borunai jų kultūros vieta turinti būti. –

Atsakiau, aš[14] į tai nesikišau, ne mano reikalas. Tik prašau pasakyti, kaip gi žmonės – liaudis Borunuose kalba, ar ne baltgudiškai. Taigi kas bloga, kad ten kunigas baltgudis? –

Man rodos, kad taip ir tinka; – gi tarp savųjų darbuojasi.

Ašmenos dekanu buvo kun. Górski. Kunigai man dėl jo neg[e]ro[15] būdo ir apsiėjimo // su jais nusiskųsdavo, juo neužsivieže[16]; jie[17] intarė, *8r*

[1] a del *Ten* [2] p del *tai* [3] cor *ie* [4] p del *sutaręs* [5] cor *o* [6] cor *ow* [7] cor *k* [8] cor *ow* [9] cor fl [10] cor *s* [11] orig ex err *-tė* [12] p del *įgy...* [13] p del *t* [14] p del *to da...* [15] orig ex err om sec *e* [16] =nepasitikėjo [17] add

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kad Górski su lenkų valdininkais ir žandarais išvien eina ir[1] net įdavinėja kitus kunigus. Gavau ⌜iš kunigų⌝[12] ir vieną, ir antrą prašymą, kad kun. Górskį nuo dekanavimo pašalinčiau. Ba[n]džiau[3] kunigus nuraminti ir su Górskiu sutaikinti; nieko iš to neišėjo. Kai kun.[4] Górski, artinantis bolševikams, pabėgo[5] Varšavon, į jo vietą skyriau[6] klebonu ir dekanu kun. Abrantavičių, kur buvo prie Bonifratrų bažnytėlės Vilniuje. Man išrodė jis tinkamas. Dar rusų laikais jis klebonavo ir dekanavo[7] Ašmenoje; dėl bažnytinės procesijos, kurią buvo padarę, jis rusų valdžios buvo iš ten[8] išguitas; paskui jis Vilniuje gimnazijose mokytojavo; buvo baigęs Akademiją[9]. Nors lietuviu jis save laikė, bet su manim lietuviškai nekalbėdavo, nė prie lietuvių darbų jis neprisidėdavo, tie dalykai jam nerūpėdavo. Ašmenos dekanato[10] kunigai jo paskyrimą gana gerai ir palankiai sutiko. –

8v Górskis sugrįžęs bū // tinai norėjo vėl liktis dekanu Ašmenoje[11]. Pagaliaus sutikau, kad jis pasiliktų kol kas tik[12] klebonauti Ašmenoje, dekaną Abaravičių iškėliau į Župranus,[13] netoli nuo Ašmenos. –

Górskis nerimo. Ir pats kreipėsi į lenkų žymesnius karininkus[14], kad šie[15] jį užtartų, kad per jenerolą Želigowskį į mane įtaką padarytų, kad jį vėl dekanu skirčiau, nes juo visa[16] viso Ašmenos apskričio lenkybė vien tik remiantis, jis tik lenkystę čia palaikąs; kad aš tyčia lietuvį skyręs lenkystei griauti. Ir žmones sukurstė su panašiais prašymais į jenerolą Želigowskį ir į mane kreiptis; buvo tuose prašymuose per 50 parašų, tik nežinia kokia jų vertė ir kiek jie tikri. Žinojau, kad ir liaudis, ne tik kunigai[17] kaimynai Górskio nekentė. Teko man net kanclerius kun. Chaleckis į valdžią (p. Piwocki) siųsti, su dokumentais parodyt[18], kodėl Górski[19] negalėjo dekanu liktis. –

Dabar ir vėl jenerolas Mokrzecki iškėlė kun. Górskio ir Abrantavičiaus[20] dalykus[21] aikštėn[22]. //

[1] p del *jiems šitie...* [2] phr ins [3] orig ex err om *n* [4] cor *n* [5] cor *o* [6] cor *y* [7] cor *n* [8] p del *pa...* [9] pro min [10] ver ins [11] pro min [12] ver ins [13] p del *go...* [14] cor fl [15] cor *ie* [16] p del *len...* [17] cor *n* [18] cor *p* [19] cor *G* [20] cor fl; orig vid ex err *Abantavičiaus*; p del *dalyko* [21] cor fl [22] cor *ai*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1921 II 19

Jis pridėjo, kad žmonės reikalauja, kad kun. Górski būtų Ašmenoje 9r
dekanu. –

Atsakiau, „nesuprantu, ką gal žmones parapijiečius rūpėti, kas[1] Ašmenos dekanato dekanas. Tas dalykas tik mane ir kunigus liečia; dekanai skiriami kunigams vadovauti ir prižiūrėti; ko čia liaudis kišasi? – bene tik kurstoma?“ Ir vėl gavau aiškinti, kodėl turėjau kun. Górskį nuo dekanavimo atstatyti. –

Jenerolas prikišo, kad kun. Abrantavičius ėsąs lietuvių nusistatymo (litovskiej orjentacji). Atsakiau, kad aš kunigų politinės ar tautinės orientuotės nepaisau, aš siunčiau ten kun. Abrantavičių ne politikuoti, o tik[2] žmonių dvasios reikalais[3] rūpintis ir žinau, kad jis ten ne politikuoja; jokių skundų iš žmonių ant jo neturėjau; pagaliaus,[4] jis baltgudiškoje parapijo. –

Galop prikaišiojo man jenerolas Mokrzecki, kad aš pats duoduosi traukiamas į politiką.[5] –

„Kur ir kada“, – tariau. „Rodosi, iki ši[o][6] laiko tuo išsisaugojau ir išvengiau“. –

„Gi „Naša Dumka“, baltgudžių laikraštis, praneša, kad Tamista 16 vasario lie // tuvių gimnazijos vakarėlyje Lietuvos[7] nepriklausomybei 9v
paminėti dalyvavęs ir kad net delnais plojęs po kun. Stankevičiaus kalbos, kur jis[8] pasakęs, kad Vilnius lietuviams turįs tekti“. –

„Gerai“, – atsakiau, – „o gi kaip[9] buvau[10] per lietuviškai gudiškosios jūsų divizijos[11] šventę, – kaip visose lenkų tautinėse iškilmėse dalyva[u]davau[12], – kai buvau drauge su Tamista per paskutinį lenkų studentų patrijotinį vakarą miesto salėje ir kai[13] drauge delnais plojome, – ar buvo bloga?“ –

Aš manau, kad tiek lenkai, tiek gudai, tiek lietuviai visi mano vaikai, mano ganomieji[14], kad visiems jiems[15] dera man lygia[i] tarnauti, su jais džiaugtis ir liūdėti. Pasakyk[16], Tamista, – ką gi lietuviai

[1] cor *s* [2] p del *žmonėse* [3] cor fl [4] p del *kur* [5] orig ?; p del *Štai* [6] orig fl *-iam* [7] cor fl [8] ver ins [9] p del *dalyv...* [10] cor fl [11] cor *v* [12] cor *ly* [13] cor *k* [14] cor fl [15] ver ins; p del *lygiai* [16] cor *s*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

būtų man pasakę, kad aš tiek kartų dalyvavęs visokiose tautinėse lenkų šventėse ir iškilmėse, būčiau lietuvių pakvietimą paniekinęs ir į jų vakarėlį nėjęs? Aš turiu būti visiems lygiai ganytojas[1]. –

10r Tuo tarpu atėjo ir JE. vyskupas Bandurski. Jis mano pusę palai // kė ir padėjo tuos nemalonius pasikalbėjimus su jenerolu Mokrzecki ir arcivyskupu Hryniewieckiu pabaigti. Dar JE. arcivyskupas skundėsi, kad jį laikraščiai taip aštriai puldinėja, kad net[2] kun. Toloczko drįso prieš jį stoti. –

Taigi, sakiau, aš Tamistą gyniau, liepiau kun. Toloczko netaktą atataisyti ir tai laikraščiuose paskelbti. –

Minėdamas „Straż Litwy", į mane kreipdamasis, aštriai[3] sakė: „tai tie jūs (wasze) laikraščiai apie seną žmogų taip drįsta kalbėti". –

Ramiai atsakiau, kad aš jokių laikraščių neturiu ir nevedu. Tokius > laikraščius teturime, kokius JE. Ponas jenerolas leidžia, pasakiau nusijuokdamas. –

Dar aš pats vienas likausi su jenerolu Mokrzeckiu ir rimtai jam pasakiau: Tamista, gi[4] pasakyk, – ar JE. arcivyskupo Hryniewiecki čia buvimas,[5] laikraščiuosi spausdinti jo[6] pasikalbėjimai, jo visa darbuotė pagaliau ar nėra[7] grynai[8] politikos dalykai ir politikos varymas. –

10v Jeigu arcivyskupas politikuoja, tai ką gi aš su[9] ki // tais kunigais galiu daryti? –

Kaip aš galiu drausti kitiems kunigams politikuoti, o net ir gintis. Aš tik raminu, malšinu, švelninu, kur galėdamas. Ir kad to nebūčiau daręs, visa kas būt daug aštriau išėję[10] ir gal blogiau baigęsi[11]. –

Taip pat gudus ir lietuvius, ir lenkus aš kai[p] galėdamas[12] taikau ir į vienybę[13] vesti stengiuos, kad meilėje ir taikoje gyventų. Bet nenorėk, Tamista, kad aš Bažnyčios[14] reikalus su viena kuria[15] partija riščiau; arba kad aš smerkčiau tai pas kunigus baltgudžius ir lietuvius, ką jūs giriate ir gerbiate pas kunigus lenkus. Ką aš turiu leisti lenkams,

[1] cor *ga* [2] ver ins [3] cor *aš* [4] ver ins [5] p del *darba...* [6] ver ins [7] cor *r* [8] cor *ry* [9] cor *s* [10] cor fl [11] cor *b* [12] cor fl [13] cor *ie* [14] orig min [15] cor *ur*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

nenorėkite, kad aš tai drausčiau baltgudžiams ir lietuviams. –

Išsiskirstykim dalykus. Jei Tamistų įstatams ir dėsniams kunigai politikos atžvilgiais nusikalsta, Tamistos to žiūrėkite ir tardykite, tai[1] Tamistų reikalas; turite iki gana priemonių. Jei pasirodys, kad kunigas kur Bažnyčios[2] įstatams nusidėjęs[3], be abejo, aš tada jį nubausiu. –

Iš visa[4] ko buvo matyti, kad jenerolas buvo JE. arcivyskupo Hryniewiecki įkurstytas. –

Išėjome drauge su JE. vyskupu Bandurskiu. Šis pripažino, kad[5] aš turėjęs tiesą. Nusiskundė dėl „endekų“ darbų, kad jie[6] ⌈savo darbais trukdą Pilsudskiui išmintingą čia politiką vesti ir žudą čionai lenkų reikalus (polską sprawę).[17] //

1. III. 1921. Kun. Steckiewicz, Kurijos vicekancleris, prisiuntė man *1r* raštą. Prašo, kad jį paliuosuočiau nuo vietos. Paskutiniai mano kunigų paskirstymai ėsą aiškiai parodę, kad aš lietuvius ir baltgudžius remiąs, kad aš „partijos“ darbą varąs. Pasitaręs[8] su savo nuodėmklausiu, nusprendęs[9] pasiliuosuoti, nes net iš tolo negalįs ėsą prisidėti prie darbo, kuris jo tėvynei Lenkijai[10] ir šv. Bažnyčiai kenkiąs. –

Savo rašte jis jokių faktų nenurodė. –

Dėku Dievui, kad jis pasiliuosavo. Ne kiek jis ir dirbo. Bijodamasis bolš[e]vikų, vienąkart iš Vilniaus išvažiavo anapus Gardino ir į Lenkiją ir ten apie porą[11] mėnesių išsėdėjo. Pernai birželio mėnesį ir vėl išvažiavo Lenkijon, ir ten išbuvo iki dabar. Jis nuolat sirguliavo, širdies ligą turi. –

Lietuvių tarpe jis buvo apšauktas uoliu „endeku“, kuris Kurijoje sėdėdamas tikrai „partijos“ darbą dirbo. Jaučiau visumet, kad Kurijoje turiu neprietelių; jaučiau, kad jis saviesiems iš Kurijos žinių praneša, kad man darbą trukdo. Gaudavau skundų, kad įteiktų[12] raštų prieš kai kuriuos // kunigus man jis[13] neįdavęs; tie raštai kažin kur nudingę. *1v* Keletą kartų buvau prašęs, kad laikraštyje „Dziennik Wileński“ ir kituose apie[14] mano įsakymus jis paskelbtų[15], to nepadarė. Jaučiau, kad

[1] cor *t* [2] orig min [3] cor *u, ę* [4] cor *v* [5] ver cor [6] p si ← [7] phr mg [8] p del *tad* [9] cor *ren*; p del *ėsą* [10] p del *ke...* [11] ins *o* [12] fl vid mut; p del *jam žmonės ko...* [13] ver ins [14] ver ins [15] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

drauge su kitais kunigais „endekais“ jis prieš mane eina. Bet visa ką kenčiau dėl neramių laikų ir padėties, kuri šalyje susidariusi. Paskutinėmis dienomis dar vienas dalykas aikštėn iškilo. Pernai pono Korwin-Milewski'o žmona įnešė[1] separacijos bylą ir ją laimėjo. Prelatas oficijolas Sadowski's, prelatas Hanusowicz ir kan. Kukta man pranešė, kad kun. Steck[i]ewicz'iaus[2] išduotame nusprendimo nuoraše ėsą įdėti žodžiai „ex culpa mariti“[3], kurių pačiame nusprendime nėra. Tai[p] pat patvirtino ir kun. Chalecki's, kanclerius.[4] Ponas Korwin-Milewski's, kaip tik dėl tų žodžių įsižeidęs, kreipėsi į Kuriją, kad jam tikrą nuorašą duotų. Prelatas Sadowski's[5] buvo tos nuomonės, kad kun. Steckiewicz'ius[6] gudriausia padarytų, jei į Ameriką išbėgtų. Korwin-Milewski's, susekęs, kad tie žodžiai Steckiewicz'iaus įdėti, nedovanosiąs, patrauksiąs // jį tieson. Aš sakiau, kad reikia laukti, kol[7] dalykai paaiškės; gal kun. Steckiewiczius nekaltas, gal jis pasiteisįs. –

2r

Dabar man ateina į galvą, ar kun. Steczkiewicz'ius, tai sužinojęs ir matydamas, kad[8] Kurijoje ilgiau liktis negali, nenorėjo išeidamas tiesiog mane įgilti. Mat, man buvo vieno kunigo pakišta mintis, kad aš gelbėdamas kun. Steckiewicz'ių[9], naują nusprendimą į vietą to, kuris yra, liepčiau padirbdinti su žodžiais „ex culpa mariti“. Žinoma, aš su tuo sutikti negalėjau. Ir prelatas Sadowski's buvo tos nuomonės, kad to[10] nusprendimo, kuris yra[11], liesti negalima. Kur gi būtų sąžinė? –

Kun. Steckiewicz'ius, grįžęs iš Varšavos, pas mane visiškai neužėjo, nė kalbėti, matyt, ⌜su manim⌝[12] nenori ir nesiteikia. Aš su[13] juo sten[g]-davausi ko mandagiausia ir švelniausia elgtis, net kiek galėdamas padėjau jam mažmožiu. Dabar jis mieste pasakoja apie įteiktą man[14] raštą ir giriasi, kokį karžygišką žingsnį padaręs. Lai Dievas laiko jį savo globoje ir jį laimina! –

Žinoma, kun. Steckiewicz'ių paliuosavau nuo vietos pagal jo prašymą. //

[1] p del *prieš jį* [2] cor *w* [3] =dėl vyro kaltės [4] p del *Dabar* [5] cor *i* [6] cor fl; p del *ger...* [7] cor *l* [8] p del inc lit [9] cor fl [10] cor *t* [11] cor *a* [12] phr ins [13] cor *s* [14] ver ins

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1921 III 4 - 16

4. III. 1921. Pasakiau pamokslą šv. Mikalojaus bažnyčioje lietu- 2v
viams mokiniams, vakar Katedroje laikiau Sumą.

Per visus Gavėnios sekmadienius Katedroje popiet[1] po 4 val. sakiau pamokslus apie Viešpaties Jėzaus Kančią. 5, 6, 7 šio mėnesio taip pat Katedroje sakiau pamokslus popiet; buvo 40 valandų Šv[č]. Sakramento išstatymo pamaldos.

16. Išvažiavo JE. arcivyskupas Hryniewi[e]ckis. Prieš keliausiant aplankė mane, o aš jį; nieko ypatinga nekalbėjova[2]. Sakėsi senelis[3] – išvažiuojąs, nes jaučiasiąsis nusilpnėjęs ir ten, kur gyvenąs, oras iš kiemo nekoks ėsąs. Kaip paprastai, kiek įsikarščiavęs ėmė be per[s]tolio, nieko neprileisdamas prie žodžio, kalbėti apie savo ligą, kad gydytojai išėmę jam šonkaulį, paskui apie pergyventus laikus, kai jis buvo Vilniaus vyskupu, kaip prie rusų lankė dijaceziją; nuolat tą pat. Jau labai žymu nusenėjimas ir suvaikėjimas. Jis[4] mėgo[5] ⌜taip pat⌝[6] kalbėti taip pat apie prieš jį buvusius[7] nedorus dijacezijos valdytojus; bet taip pat ir apie politikos dalykus. Jo laikais, t. yra prieš 40 metų, nebuvę čia[8] nei lietuvių, nei baltgu // džių, o tik katalikai – lenkai. Už rusų, vokiečių, 3r
žydų ir masonų pinigus sukilusios tos tautos; tai lenkų neprietelių vis ėsąs darbas, jis drauge ir Bažnyčiai[9] ėsąs priešingas. Ypač baltgudžiai, jei tik su[10] savo kalba bruksiąsi į bažnyčias, privesią liaudį prie pravoslavijos. Labai aštriai jis kalbėdavo prieš lietuvius ir baltgudžius kunigus. Juo daugiau jis kalbėdavo[11], juo labiau karščiuodavos[12]; jo akys imdavo degti fanatizmo ugnimi. Jis kalbėdavo dažnai visa ką kartodamas, painiodamas, kol neapilsdavo; tečiaus[13] negalima sakyti, kad jis buvo be nuovokos, kad jis netekęs sąmonės; nors nutoldamas, jis dar sugebėjo prie nustatyto tikslo kreipti savo kalbą. JE. arcivyskupas buvo aukšto ūgio, liesas, malonaus veido; jis jau gerai iškaršęs; kaip kada akys jau visiškai įdubusios rodėsi, o lūpos pamėlynavusios, pats išblyškęs, lavono spalvos; įsikarščiavęs vėl atgydavo, parausdavo[14]. –

[1] cor *t* [2] cor fl pro *-ėjom* [3] cor *se* [4] ver ins [5] orig cap [6] ver ins [7] cor fl [8] ver ins [9] orig min [10] ver ins [11] pro *kalbėjo* [12] pro *karščiavos* [13] cor *u* [14] cor *p*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Jį čia parsitraukė „endekai“ prieš JE. vyskupą Bandurskį, na, žinoma, ir prieš mane. Vyskupas Bandurskis, mat, Pilsudskio šalininkas ir garbintojas, daugiau demokratas, pažangus; rėmė Pilsudskio ⌜ir jo padėjėjų⌝[11] sumanymus[2] ir darbus, rėmė „Odrodzenie“; Valstiečių //
3v Sanjungą, kurie prieš „endekus“ ėjo. Bandurskio, vyskupo, vardu pasinaudodami, „Odrodzenia“ šalininkai varė liaudyje agitaciją ir traukė prie savęs žmones. –

Tad „endekai“ parsitraukė JE. arcivyskupą savo politikai remti ir kad galėtų[3] arcivyskupo vardu, autoritate ir fijoleta[i]s ją pridengti žmonių akyse ⌜prieš vyskupą Bandurskį⌝[14]. –

Endekų[5] guvūs ir gudrūs vadai savo nuomones pakišdavo seneliui, inkalbėdavo jam, ką tinkami, o paskui, neva iš[6] jo išgirdėję ar sužinoję, jas žmonės skelbdavo, kaip pasikalbėjimą su arcivyskupu ar arcivyskupo[7] į liaudį atsiliepimą. J. O. (žinomas[8] ponas Obstas) tokį pasikalbėjimą, nustatytą, žinoma, prieš lietuvius, baltgudžius, žydus, paskelbė „Rzeczpospolita“ laikraštyje, o paskui „Głos Wilenski“. Iš to kilo didelis triukšmas ir polemika laikraščiuose, kuri ilgai nenurimo. Endekai begėdiškai senelio vardą savo tikslams naudojo. Jie vadžiodavo senelį ir į darbininkų susirinkimus [Liga Robotnicza (tėvų[9] jezavitų), Związki Chreścijańskie[10] (kun. Olszańskio)], ir į vaikelių įstaigas su prakalbo-
4r mis; // arba vėl iš įvairių vietų sodiečius partraukę vesdavo pas senelį, kad juos laimintų ir tinkamai juos politikos atžvilgiu nustatytų. Garbingas senelis[11] „endekų“ rankōs virto paprasčiausiu agitatorium. Labai liūdna buvo; tai kenkė Bažnyčiai[12]. Ir man tekdavo; senelis įsikarščiavęs, bekalbėdamas kur prie bažnyčios ar gatvėje, ar salėje su[13] bobelėmis,[14] net prastais žmonėmis, ir man, ir kitiems kunigams daug ką viešai prikišdavo; žodžiu ir prieš mane kai kada varė agitaciją. –

Sužinojau, kad ir žymesnius žmones, net jenerolus prieš mane nustatydavo. –

[1] phr ins [2] orig ex err *-nynymus* [3] cor *g* [4] phr ins [5] a del *Ji...* [6] ver cor [7] cor *y* [8] p del *Obsta...* [9] cor *t* [10] cor *s* [11] p del *jų* [12] orig min; p del inc lit [13] p del ins *dievotom* [14] p del *ar*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1921 III 16-19

Jis, negalėdamas nurimti, visur landžiojo, vaikščiojo, net po lenkų laikraščių redakcijas, draugijas ir visur tinkamai „endekų" nustatytas[1] savo kalbėdavo prieš lietuvius, baltgudžius, žydus, masonus, na ir manęs nepamiršdavo. Daug daug jis čia būdamas ir man pridirbo nemalonumų, ir kai kuriems kunigams. Jis varė politinį „endekų" agitatoriaus darbą. Kai pirmąkart jis čia buvo dar prie // pirmos lenkų okupacijos, *4v*
viešai prieš mane ⌈ir kai kuriuos kunigus⌉[2] su visokiais priekaištais ir nesąmonėmis išstojo.[3] Mat, norėdamas senelį pagerbti ir iškilmingai, kaipo kentėtoją, drauge su visais miesto kunigais pasveikinti, aš supra-
10 šiau pas save visus miesto kunigus ir patį arcivyskupą pakviečiau. Jis ta proga pasinaudojęs ir išrėžė kaip gramofonas, ką buvo kur nugirdęs prieš mane ar prieš kai kuriuos kunigus. Žinoma, sene[liui reikia viskas][4] dovanoti[5], bet ka[lčiausi][6] tie, kurie jo karšatimi naudo[jasi][7] savo nedoriems sumanymams [vykinti][8]. Pats senelis vis tik nenuora-[ma, ir ne][9] be to, kad nebūtų kiek jame piktos valios, o ypač fanatiškos neapykantos[10] prieš lietuvius, baltgudžius, žydus, rusus ir kitus. Jo buvimas Vilniuje labai kenkė Bažnyčiai; ir jis nešė naujo raugo, neapykant[os, į vie]tinius[11] santykius, jau ir taip blogus ir be galo įtem[p]-tus[12]; jis nebuvo meilės, taikos, rimties sėjėjas, o tik keršintojas, agita-
20 torius, kurstytojas. Girdėjau, lietuviai rengiasi surinkę žinių pasiųsti Ryman memorialą apie arcivyskupo Hr. čionai [veikimą].[13] //

19. III. 1921. Šv. Juozapo šventė. Apie 9 v. iš ryto laikiau šv. Mišias *11r*
Antakalnyje, Seserų Magdaleniečių koplytėlėje, pasakiau pamokslėlį; po pusryčių aplankiau mergaičių auklėtinių dirbtuvę. Iš ten nuvažiavau į Lukiškių pliacių. Čia 11 valandą buvo iškilmingos Mišios už Pilsudskį, mat, jo vardinės. Šv. Mišias laikė JE. vyskupas Bandurskis[14], pamokslo nebuvo. Aš buva[u][15] kviestas į tas iškilmes paties p. jenerolo Mokrzecki'o. Po pamaldų b[ūta][16] kariuomenės parado. Šiaip žmonių buvo

[1] orig ex err *-tytatas* [2] phr ins [3] p del *su ...* [4] vid, mut [5] cor *no* [6] vid, mut [7] vid, mut [8] vid, mut [9] vid, mut [10] cor *t* [11] vid, mut [12] orig ex err om *p* [13] vid, mut; mg graph man ?, inc *16. III. 1921. Išvažiavo arcivyskupas Hry[niewieckis]* [14] cor *B* [15] orig fl *-a* [16] orig vid ex err *buvo*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

nedaug; kiek vaikų iš įstaigų buvo privesta ir daug liuosai paleistų kareivių, įsimaišiusių į žmones, sudarė kiek minios. –

Vakar 7 valandą buvau Universitatėje[1]; čia buvo surengtas vakaras
> ypač Pilsudskiui pagerbti, Universitatės atnaujintojui. Kalbėjo Rektorius apie svarbumą valandos, kurią dabar Lenkija gyvena: taikos su bolševikais pasirašymas, Silezijos balsavimas, su lietuviais tarimasis; išreiškė pasitikėjimą, kad visa kas Lenkijos naudai ir garbei išeis; garbino Pilsudskį ir pagerbė[2] jenerolą Želigowskį; paskui kalbėjo prof.
11v Zawadzki's apie // Sileziją, apie jos praeitį ir dabartį, apie jos vokietinimą ir suvokietėjimą. Man išrodė, kad visa, ką jis apie vokiečius ir 10
prieš vokiečius sakė, buvo galima pritaikinti[3] prie Lietuvos ir Baltgudijos, kiek dalykus atmainius[4] ir žodį „vokietis" „lenku" pakeitus.[5] Profesorius buvo tikras, kad Sileziją lenkai[6] laimės. -

Trečias iš eilės kalbėjo prelatas Žongalavičius[7], vicerektorius – apie tėvynės Lenkijos meilę. Buvo tai Lenkijos apoteoza kilniu poetingu[8] stiliumi pasakyta. –

Į[9] šitas iškilmes taip pat buvau kviestas. –

Kai buvo minima[10] Pilsudskis ir Želigowskis, kviesti svečiai plojo
> rankomis, džiaugsmą ir palankumą reikšdami. Buvo ir Tautų Lygos atstovas, majoras Uzquiano, išpanas; matyti, jautėsi kaip sugautas. 20
Rektorius[11] kalbėdamas minėjo ir Tautų Lygą, darė jai priekaištų; gerai, kad išpanas nieko nesuprato, būt pasižeidęs[12]. –

Aš su ponu Uzquiano seniai buvau susipažinęs, labai malonus žmo-
12r gus, geras, uolus katalikas. Sužinojau, kad jis, kai gali, // kasdien eina į Katedrą, į šv. Kazimiero koplytėlę, 9 valandą šv. Mišių klausyti ir eina šv. Komunijos. Moka jis rusiškai, angliškai, prancūziškai, vokiškai ir bene tik itališkai; man išrodė, kad jis jau gana gerai čia vietinėse sąlygose orientuojasi[13]. Jis žadėjo man ryt[14] dieną 7 v. vakare atnešti Mgr'o[15] Ratti, nuncijaus, laišką. –

[1] cor fl pro *-ate* [2] cor *er* [3] cor *ri* [4] ins pro del *pakeitus* [5] p del *Buvo ti...* [6] orig cap [7] cor sec *a* [8] cor *n* [9] cor [10] fl vid, pro *-i* [11] cor fl [12] cor *d* [13] cor pri *o* [14] cor *y* [15] =Monseigneur'o =Monsinjoro

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1921 III 19-20

Miestas buvo kai kur papuoštas. Iš pat ryto gana anksti mačiau milicininką va[i]kščiojant ir įsakinėjant kiemsargiams, kad lenkų vėluvas[1] iškabinėtų.

20. III. 1921. Laikiau Katedroje Sumą; Verbų diena. Išeidamas iš bažnyčios, mačiau ponias, kurios moteris išeinančias ragino eiti į mitingą. Mačiau prieš Katedrą susirinkusią žmonių kuopą, ypač moterų, bet buvo nemaža ir vyrų. Viens iš vyrų pasilypėjęs ant paminklo tvarkė tą susirinkimą ir kalbėjo. Žmonių buvo ne per daugiausia. Mat buvo daromas[2] moterų[3] mitingas prieš pulkininką Chardigny protestuoti, <
kad[4] jis moterims balso nepripažįstąs per plebiscitą. Mitingas išrodė nevykęs. –

Per pamaldas popiet sakiau Sopulingosios Jėzaus Kančios pamokslą – Katedroje. // Žmonių, kaip visus pamokslus apie Jėzaus Kančią, *12v*
taip ir šiandie buvo pilna Katedra. Matyt, žmonės mėgo tuos pamokslus. Sakiau grynai tikybinius pamokslus, pasirodė, kad tokie pamokslai kaip tik[5] tinka žmonėms; jau tautinių ir politinių gana jie turi ir prisiklauso. Kas nor politikos, gal į mitingus eiti; žmonėms malonu nors bažnyčioje pasiilsėti, išgirsti Dievo žodį, nusiraminti, į savo sielą įeiti ir apie savo išganymą pamintyti.

Septintą valandą vakare atėjo majoras[6] Uzquiano[7]; atnešė iš Mgr. < Ratti laišką. Kalbėjausi su juo daugiaus kaip valandą. Pasirodė, kad jis kalbėjosi su Mgr. Ratti apie mano čia padėtį ir kiek apie dijacezijos[8] stovį. Iš pono Uzquiano kai ką sužinojau. Endekai prieš mane varo kovą[9] visu frontu. Ponas Simonas Meištavičius, nuo Panevėžio dvarininkas, buvęs pas Uzquiano,[10] kad mane padėtų iš Vilniaus pašalinti per išpanų ambasadą prie Vatikano. Žinoma, Uzquiano su tuo nesutikęs. P. Meištavičius, ⌈kad mane⌉[11] pašalinus, važinėjo // Varša- *13r*
von prie nuncijaus, net rengiąsis kad tik ar ne Ryman siekti. Atsakiau, tai jis mano prietelius, kaip tik dirba mano naudai. Aš taip nenorėjau

[1] orig *vieluvas* [2] cor *o* [3] ver ins [4] cor *d* [5] orig ex err *tink* [6] ins pro del *pulkininkas* [7] cor *q* [8] p del *padėtį* [9] cor *v* [10] p del *mano* [11] ins pro del *mane*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

eiti Vilniun! dariau, ką galėdamas, kad Vilniun nepatekčiau; bet tai man nepavyko. Šv. Tėvo liepiamas ir verčiamas Vilniun atėjau; džiau[g]damos išeisiu iš čia, tegul tik Šv. Tėvas žodį taria. –

Aš žinau, kad taip yra, sakė Uzquiano; man tai sakė Mgr. Ratti. –

Paklausk, Tamista, tariau, tų, kurie prieš mane agitaciją varo, kad nurodytų faktus[1] ir dalykus, kuriais aš esu nusikaltęs; labai būtų man naudinga[2] tai sužinojus. –

Prikiša Tamistai, jis[3] sakė, kad iki šiol lenko sufragano nėra. –

Tai ne mano kaltė, sakiau; aš rūpinausi, kad jis būtų; sužinojęs
> esu iš Mgr. Ratti, būk Rymas nusistatęs neskirti jokių čia sufraganų[4], kol šių šalių likimas nebūsiąs galutinai išspręstas. Ir aš su tuo pilnai sutinku. Gal reikės ir, be abejo, reikės dijacezija dalyti. Būk Mgr. Ratti pasakęs, kad skiriant lenkams sufraganas, reikėtų ir baltgudžiams skirti, o tai dabar negalima ėsą. Mat neišrodo, kad šiomis aplinkybėmis būtų griežto reikalo sufraganas baltgudis skirti, tai dar ateitis parodys. –

13v Sakė, prikaišioja man, būk aš baltgu // džius remiąs ir[5] palaikąs, kad sudarius baltgudžių klausimą. –

Atsakiau: kur aš juos dėsiu; šitos šalys daugi[au]sia[6] baltgudžių gyvenamos; kur baltgudį kunigą siųsiu, ten jis rasis tarp savųjų. Pagaliau, aš tos nuomonės, kad taip ir reikia: baltgudžiai skirti į baltgudžių šalis, lenkai – į lenkų, o lietuviai – į lietuvių. Aš dažnai nežinau, kuris kunigas lenkas, o kuris baltgudis, nes šie pastariejie[7] slepias kai kada su savo baltgudiškumu, bijos persekiojimų. –

P. Uzquiano minėjo kun. Petraucką iš Borunų. Papasakojau, kad jis nebuvo lenkų priešas, kad jis padėjo su darbininkais lenkams 1919 – 19 balandžio Vilnių paimti, kad dėl to pagirtas ir pažymėtas viešai (gavo ar orderį, ar pagyros lakštą), kad prie Vytauto Abramavičiaus[8] buvo gerbiamas ir branginamas, ir valdžios remiamas ⌈dėl to⌋[9], kad „Odrodzenie“ darbavosi; dabar, valdžiai atsimainius, kitaip į Petraucką

[1] cor *k* [2] p del *ju...* [3] ver ins [4] cor *s* [5] p del *skiriąs* [6] vid, mut [7] fl add; p del *nesigiria* [8] cor fl [9] phr ins

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1921 III 20

žiūrima; baltgudžiai jau nepalaikomi, o spaudžiami ir persekiojami. Sunku, kad vyskupas pagal valdžių orientacijas ir krypsnius į savo kunigus žiūrėtų[1] ir[2] juos šalintų, // kilnotų ar baustų. – *14r*

P. Uzquiano minėjo ir kun. Górski[3], buvusį Ašmenos dekaną, o dabar tik kleboną. Man teko aiškint, kokio būdo tai žmogus tas kun. Górskis, kaip prieš jį visi dekanato kunigai po kelis kartus stojo ir reikalavo, kad jis būtų nuo dekanavimo atstatytas, kaip pirma prieš prelatą Michalkevičių ėjo, anonimus jam rašė, kaip dabar prieš[4] mane eina, jenerolams skundžia ir įduoda, net žmones prieš mane ima kurstyti, taip pat ir prieš kitus kunigus. –

Pagaliaus ir kun. Abaravičių, dabartinį Ašmenos dekaną ir Župranų kleboną, paminėjo p. Uzquiano. –

Ir čia, atsakiau, nematau, kuo aš taip labai būčiau[5] nusidėjęs Bažnyčiai[6], o net ir lenkybei. Kun. Abaravičius dar rusų laikais buvo Ašmenos dekanu ir klebonu; tik dėl to, kad procesiją be leidimo padarė, buvo jis pašalintas, nukentėjo; pagaliaus Župranai – baltgudžių gyvenamoji vieta, o Abaravičius kaip tik moka baltgudiškai; prie lietuvių darbų jis neprisidėdavo; gal tik savo kalbomis jis[7] paerzino[8] lenkus, nes, kiek girdėjau, jis lietuvių orientacijos. Sunku pagal politin[ę][9] orientaciją kunigai skir // styti. – *14v*

Buvo kalba, kad ne[10] tik pasauliniai, bet ir kai kurie kunigai „endekai" varą agitaciją, skleidžią netinkamus[11] ir neteisingus paskalus[12] ir t. t. –

Pasirodė, kad p. Uzquiano[13] gerai supranta labai sunkią vyskupo padėtį Vilniuje. –

Bolševikams[14] užeinant kone visi lenkai kunigai pabėgo[15], ištisi[16] plotai, net dekanatai likosi be kunigų; tada iš tikrųjų teko daugia[u]sia lietuviais ir baltgudžiais kunigais[17] vaduotis, nes šie kone visi vietose liko. –

P. Uzquiano pastebėjo tautinį lenkų šovinizmą, kad net[18] visiškai

[1] cor fl [2] ver cor [3] cor *ó* [4] cor *ri* [5] cor fl [6] orig min [7] cor *j* [8] cor *z* [9] p del *orif...* [10] cor *n* [11] cor fl; p del *pask...* [12] mut [13] cor *zą*; p del *labai* [14] fl inc [15] cor *g* [16] p del *pol...* [17] p del *nau...* [18] cor *n*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

baltgudžių pripažinti nenorį; ypač lenkišku šovinizmu pasižymį ėsą lietuvių bajorai ir ponai sulenkėję. –

P. Uzquiano klausinėjo apie vyskupus Hryniewieckį[1] ir Bandurskį. –

Sakė, kad plebiscito nebūsią. Jam ėsą aišku, kad Vilnius turįs tekti lietuviams. –

Klausinėjo apie tėvus Jėzavitus; ir jis pastebėjęs, kad jie per dideli lenkai tautininkai. Pasakiau, kad dabartinis tėvas vyresnysis Sobas ramesnis ir protingesnis[2]; bet tėvas Rudnickis tikrai daug klydęs tuo atžvilgiu ir pamoksluose, ir šiaip jau prie jo per susirinkimus (Liga Robotnicza św. Kazimierza) kritikavo agitatoriai[3] Kauno vyskupą,[4] Žemaičių kunigiją ir kurstė prieš juos minias, ir t. t. Išgyriau tėvą Muc-
15r kermanną, kuris // visiems tarnavo, kad daugiau tokių būtų!

22. III. 1921. Apie 9 v. iš ryto gavau depešą, kad per Baranovičius
> ir Volkoviską – Lydą grįžtąs prelatas Michalkevičius. Liepiau duoti žinią jo tarnams, kad kambarius parengtų ir nueitų stotin; paprašiau kanclieriaus Chaleckio, kad ir jis nueitų prelato pasitikti, dar nuėjo kun. Levickis ir Pucijata. Bet jie visi su kun. prelatu prasilenkė. Po 10 v. sužinojau, kad jau jis namie. Nuėjau tuojaus pasisveikinti. Žiūriu: jis su barzda, kiek žilsva, išrodo gana gerai, sveikas. Iš pradžių buvo Minske,[5] gyveno prie JE. vyskupo, paskui jį pervežė Maskvon į kalėjimą; po kiek laiko paleido jį liuosai gyventi mieste; jis apsigyveno prie kunigo prie bažnyčios gruzinuose. Prelatas Michalkevičius nesiskundė, kad bolševikai būtų su juo blogai elgęsi ar tai kalėjime, ar paskui elgtasi žmoniškai. Bet[6] kalėjimas ir ištrėmimas niekam negal būti malonus. Su delegacija iš Kauno susižinodavo, bet šie neįstengė jo paliuo-
15v suoti, nors rūpinęsi ir darę pastangas. Globojo // jį ir vyskupą Łoziński iš čia, iš Vilniaus, nuvažiavusi su lietuvių misija panelė Vojavódzkaitė. Jos buvo didelis pasišventimas. Reikia pasirūpinti jai kokiu
> būdu už tai atsilyginti, gal iš Šv. Tėvo išprašyti jai kokį ženklą. –

[1] cor sec *ie* [2] cor *t* [3] ins pro ins del *darbininkai ir* [4] p del *Ka...* [5] p del *tai* [6] p del *gi*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1921 III 22-28

JE. Łozińskis visą laiką buvęs internuotas[1]; tikimasi, kad dabar grįžtąs, jau paleistas[2] – per Rygą. Prieš vyskupą labai ėsą bolševikai įpykę. Mat paklaustas vyskupas, kaip jis[3] žiūrįs į komunizmą ir kaip jis man[ą]s savo santykius su komunistais nustatyti, pasakęs, kad visokių[4] priemonių griebsiąsis su jais ir su komunizmu kovoti; be to, įpykę[5] dėl patriotinio pamokslo, kurį vyskupas Minske per lenkų delegacijos pamaldas pasakęs. Apšaukę jį[6] bolševikai Tarybų Rosijos neprietelium. Ypač prikibo prie vyskupo išsireiškimo, kad jis „visokiais būdais" su jais kovosiąs[7]. –

Prelatas Michalkevičius labai juodomis spalvomis piešė Rosijos stovį ir padėtį ir bolševikų šeimininkavimą. –

Labai džiaugiuosi, kad prelatas Michalkevičius grįžo. Padės man darbuotis ir valdyti dijaceziją. Dėku Dievui, kad jis sveikas; bijojausi, kad jo sveikata netesės. //

24. III. 1921. Didysis Ketvirtadienis. Laikiau Katedroje pamaldas. *16r*

26. III.[8] Buvo kunigai palinkėti Švenčių. Vakare 8 valandą[9] atlaikiau Katedroje Rezurekciją[10].

27.[11] Celebravau Katedroje; lankiau oficialiai aukštuosius[12] valdžios[13] atstovus: Raczkiewicz, ⌜Lenkų Respublikos atstovas⌝[14], Żeligowski, ⌜vadas ir vyriausias asmuo⌝[15], Mokrzecki, ⌜vid. Lietuvos priev.⌝[16], Bańkowski, miesto prezidentas, Ł[o]kucijewski, viceprezidentas, Siedlecki, universitatės rektorius, ir kitus.

28. III. 1921. Lankiau moterų[17] vienuolynus. Kaip tik grįžtan[t][18] man, įėjo pas mane grovas Stasys de Moriez; pradėjo kalbėt lenkiškai, bet labai blogai; paklausiau, ar ne prancūzas; taip, atsakė. Kalbėjom toliau prancūziška. –

Supratau, kad jis didelis lenkų[19] šalininkas. Jis prašė, kad apsiimčiau būti garbės nariu ar pirmininku Napoleonui pagerbti komiteto – čia, Vilniuje. –

[1] cor fl [2] cor fl [3] cor *s* [4] pro *visokiomis* [5] p del *už* [6] pro *jie* [7] ver cor [8] cor *6* [9] cor *8, ą* [10] orig min; cor *z* [11] cor *7* [12] cor *au* [13] cor *dži* [14] phr ins [15] phr ins [16] phr ins; =vidurinės Lietuvos prievaizdas [17] orig cap [18] orig ex err fl *-an* [19] p del *šalil...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Sutikau. Klausinėjo apie šalies padėtį. Daug dalykų jam paaiškinau. Jis žiūrėjo į dalykus, kaip jam Varšavoje ar čia lenkų pasakyta. Lietu-
16v viams prikaišiojo, kad jie bolševikai[1], ar bent bol // ševikams artimi. Kur gi tas bolševizmas Lietuvoje? – paklausiau. –

Kariu[o]menėje[2] jo nesimato ir nėra; tai aiškiai pasirodė, kuomet lietuvių kareiviai susidūrė Vilniuje ir fronte su bolševikų kariuomene. –

Valstiečiai[3] negal būt komunistai, jie nori kas sau žemę turėti. Pramonės ir miestų darbininkų Lietuvoje kaip ir nėra. -

Gal kiek komunistų yra žydų tarpe, bundistų. Lietuvių komunistų gal rasis kiek jaunuolių svajotojų, bet ne per daugiausia. –

Jis[4] klausė: ar aš nemanau, kad Vilniuje ir šalyje žmonės kilsią su ginklais prieš lietuvius, jei Tautų Lyga liepsianti Želigowskio kariu[o]-menei[5] pasitrau[k]ti ir užleisianti šias šalis lietuviams. –

Atsakiau[6], kad sodžiuose visiškai nekilsianti liaudis, nes ten prieš lenkus kareivius nusistatę, o gal ir prieš lenkų[7] valdžią apskritai, velytų lietuvius. Sodiečiai ištroškę tvarkos, taikos, ramybės; tik nor, kad bent kartą galėtų ramiai gyventi, kad baigtųsi jų skurdas, jų skriaudos[8] ir liautųsi žiaurumai. –

O mieste Vilniuj[9] kas eis prieš lietuvius? Žydai – ne, baltgudžiai, rusai – ne. Liaudis ištroškusi duonos ir darbo, ir ramybės. Gal rastis kiek triukšmadarių, agitatorių. –

Bet tai nepavojinga. –

K[a]s blogo[10] apie federaciją. Sakiau, ⌜kad lietuviai jos nenori ir kad negalima varu ją primesti. Tegul pirma pasidalija žemes, susitvarko, o paskui Seimai nustat[ys][11] santykius su kaimynais. –⌝[12] //

17r 29. III. 1921. Šio mėnesio 25 – baltgudžių tautinė šventė; treti metai, kai tautos atstovai Minske paskelbė Baltgudijos nepriklausomybę. Bet iškilmes daro šiandie. Sužinojau, kad per jų[13] Mišias Bonifratrų bažnytėlėje kun. Stankevičius sakė baltgudiškai pamokslą, o po Mišių

[1] cor fl [2] orig vid ex err *Kariumenėje* [3] cor *t* [4] pro *Vis* [5] orig vid ex err *kariumenei* [6] cor *t*
[7] cor fl [8] cor *ri* [9] vid, vel fl *-ius* [10] vid [11] orig fl *-ytas* [12] phr mg [13] ins pro del *savo*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

giedojo baltgudišką giesmę „O moj Boże, wieru Tobie“. Buvau prašęs, kad pamokslo nesakytų baltgudiškai, kad nearzintų lenkų. Dabar spėju, kad dėl to aš turėsiu nemalonumų iš pusės lenkų.

Vakare apie 6½ buvo pas mane Tautų Lygos misijos nariai: pirmininkas[1] pulkininkas Chardigny, prancūzas[2], ir Nasé, belgas. Pusantros valandos kalbėjome apie šių šalių[3] padėtį ir galimą sutvarkymą, kurs ateityje rimties suteiktų. Visus su Tautų Lygos atstovais pasikalbėjimus skyrium surašysiu. <

Vakar buvo pas mane p. Jonynas. Iš pasikalbėjimų, kuriuos pirmiau turėjau su Tautų Lygos[4] atstovais, numaniau, kad neketino jokiu būdu duoti lietuviams Gardino ir Lydos. Reikia tad turėti sau nusistačius kita siena, mažiausioji, nuo kurios jau jokiu būdu negalima nusileisti. Dėl to reikalo jau pirmiau buvo buvęs pas mane p. Jonynas // pasitarti. Aš jam išdėsčiau savo nuomonę. Nesuprantu gerai, kam[5] *17v* mums Gardinas ir Lyda būtinai reikalauti; tai vietos visiškai sugudėjusios, mes jų neatgaivysime, priešingai, jos, sujungtos su Vilnium, jį gudįs. Ateis laikas, kad gudai ir rusai būtinai norės atgauti Gardiną ir Lydą; šiuodu miestu plėšdami nuo Lietuvos gal tada ir daugiau atplėšti vietų, kur dabar dar mišriai kalbama: gudiškai ir lietuviškai. Geriau pasitenkinti mažesne Lietuva, bet labiau vienoda; ko mažiausia svetimų gaivalų imti. Geriausia būtų pasitenkinus linija: Ožė, Rotnyčia ir Druskeninkai (imu savo dijaceziją), paskui Pariečiai, Rodonė, Bastūnai, paskui, paliekant gelžkelį Gardinas – Lyda, Molodečnas, eiti prie Ašmenos, o toliau link ežero Miadžiol. Čia lietuviško gaivalo gana daug, o ir sugudėjęs greitai atsipeikės, galima tikėtis; Lietuva pasidarys vienoda, Vilnius greit sulietuvės vėl; ka[i]mynas neturės priežasčių kibti prie Lietuvos. Geriausia, kad lietuviai nuo tos linijos į pietus, rytus ir šiaurę paskelbtų Baltgudiją; tegul baltgudžiai // apsisprendžia, *18r* su kuo jiems eiti; bet reik pažymėti, kad tai ne lenkų žemės. Sakiau,

[1] ver ins [2] cor *ū* [3] p del *sto...* [4] pro min [5] cor *m*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

kad iki šiol lietuviai platesnių sienų reikalavo, gal ir nebuvo klaidos, buvo iš ko derėtis; pagaliaus darė tai prašomi gudų, kurie norėjo, kad ko mažiausia jų patektų po lenkais. Bet dabar[1] reik reikalauti tik tai, kas tikrai protinga, teisinga, pamatuota ir ką gali tikėtis gauti. Baltgudžiam kitokiu būdu galima padėti savo reikalauti. P. Jonynas prašė, kad aš pasiųsčiau[2] jam kunigus žinovus, kurie[3] padėtų tokias mažiausias sienas nustatyti. Pavedžiau tą dalyką kun. kanaunįkui Kuktai. Šiandie popiet jie susirinkę pas p. Biržišką su p. Jonynu drauge tarėsi; buvo kun. Kukta, Kraujalis, Zajončkauckas, Kriščiukaitis.

Vakare[4] apie 9 v. nuėjova su kun. Kukta į Biržiškas, buvome kviesti; ten radome ir p. Wróblewski, kuris lietuvių kviečiamas rengiasi važiuoti Kaunan, o paskui gal ir į Briukselį[5] su lenkais[6] derėtųs[7]; jis lietuvių orientacijos[8]. –

Ponui Biržiškai papasakojau[9] svarbesnius[10] dalykus iš pasikalbėjimo su Tautų Lygos atstovais. //

18v 30. III. 1921. Kun. Labukas, Švenčionių vikaras, prašėsi, kad į užsienius jį leisčiau mokytis. Sakiau, kad leisiu rudenį, jei[11] tik bus galima. Ir aš trokštu ko daugiausi turėti šviesių, dorų, gerų kunigų. –

> Jie ten vargą turėję su lietuvių progimnazija; lenkai[12] norėję juos iškrapštyt, išmesti iš to but[o][13]; šiaip taip atsi[s]pyrę, užsilaikę; bet pamokas laiką vakarais nuo 4 iki 9[14], tai vaikams nepatogu[15], sunku.

> Žmonės ėsą lenkų kareivių apiplėšti, įvarginti, įbauginti; skurdas didžiausias; kiti ir sėklos neturėsią laukui įsėti. Pastebima žmonių nusiminimas, nebviltis, kad vis tokia padėtis[16], kad atmainų nėra; matyt nenoras net prie darbo imtis. Sėsi, dirbsi, vargsi – vis tiek ateis ir išplėš, atims tau viską. Apskritai kalbant, lenkų žmonės nenorį; gailisi

> lietuvių, kad išėjo.

P. Jonynas buvo vakare paimt laiškų į Kauną. Atpasakojau jam pasikalbėjimą su Chardigny ir Nasé, Tautų Lygos atstovais. Tautų

[1] p del rep *dabar* [2] p del *kun...* [3] cor *u* [4] p del *po 8* [5] cor *e* [6] cor *n* [7] cor fl [8] cor *n* [9] cor *s* [10] cor *sv, n,* fl [11] cor *e* [12] cor *le* [13] orig fl *-ą* [14] p del *va...* [15] cor fl [16] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1921 III 30

Lygos atstovai mato, kad be Rosijos negalės supainiotų ir sunarpliotų čia, šitose šalyse, dalykų galutinai išpainioti. Matyt, nori laukti, kol Rosija atgis ir atsistatydis; tuo tarpu ieško jie būdų, kaip nors // laikinai, *19r* provizoriniai šiaip taip[1] čia klausimą išsprendus[2] kiek galint pakankamai, kad vietiniai žmonės kiek nurimtų. Lenkų Rygoj padarytoji su- < tartis, kad ir ji ne su Rosija, o tik su bolševikų partija yra padaryta, vis tik turėsianti būti Tautų Lygos įregistruota. Gudų[3] žemių, pagal tą sutartį nuo Rosijos atplėštų, negalima ėsą[4] atgal[5] ataduoti bolševikams; reikia kaip nors jos sutvarkyti; žinoma, laikinai lenkai jas valdys, išskyrus kiek reikia[6] lietuviams. Klausimas: kiek? –

Toliau klausimas, kaip tautų reikalus čia suderinus? ar nepadarius[7] šalia lietuvių kalbos ir lenkų kalbą valstybinę? –

Gal tiktų kantonų sistemas? Mačiau:[8] bijosi, kad nebūtų statomas baltgudžių klausimas, kad nebūtų baltgudžių valstybė organizuojama. Mačiau, kad lietuviams reik maž[iausė]mis[9] ribomis tenkintis. Vis tik Vilnius su apielinke[10] lietuviams pripažįstama.

P. Jonynas papasakojo: kad lenkių moterų buvo įžeistas ir iškoneveiktas pulkininkas Chardigny, būk dėl to, kad plebiscite joms balso nepripažinęs. Vakar vakare jau jį restauracijoje Georges'o[11] apnikusios moters; ten jomis nusikratęs. Šiandie iš ryto // gelžkelio stotyje moters *19v* pulkininką pagedusiais kiaušiniais apmėčiuosios; jis turėjęs grįžti vagonan[12] ir persirengti. Tas moterų žygis jau buvo nuo senai surengtas, jau aš girdėjau apie tą sumanymą keturios dienos atgal. Jau seniau studentės tuo reikalu darė mitingą; per Verbų sekmadienį Katedros plotmėje buvo daromas moterų mitingas prieš Tautų Lygą. –

Lenkams netiko Tautų Lygos atstovų darbai, netiko, kad jie čia, Vilniuje, kad trukdo[13] lenkams liuosai veikti, kišasi į visokius reikalus. Lenkai norėjo[14] Tautų[15] Lygos atstovus išbaidyti iš Vilniaus; grasė, kad Varėnon juos išguisią[16]. Spėjama, kad viskas buvę jau Varšavoje

[1] ver ins [2] cor *re* [3] ver ins [4] ver ins [5] p del ill lit [6] ver ins [7] ins pro del *neįvedus* [8] p del *kad* [9] orig ex err *-nosė-* [10] cor fl; p del *nuomon...* [11] cor pri *o* [12] cor *v* [13] cor *k* [14] cor *ė* [15] pro min [16] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

sumanyta, sugalvota, ir tai net kairiųjų, Pilsudskio šalininkų, o čia, Vilniuje, su pagalba dešiniųjų įvykdinta. –

Po to atsitikimo buvę pas Chardigny[1] atsiprašinėti Račkevič, Lenkijos atstovas, gen. Mokrzecki, universitatės Rektorius (mat studentės[2] dalyvavusios[3]). Lenkų visuomenei apskritai tas moterų žygis patiko.

31. III. 1921. Buvo kun. Abaravičius, Ašmenos dekanas, Župranų klebonas. –

20r Pasirodo, kad // jis prieš 16 metų, dabar jau 17[ti], buvo Ašmenoje klebonu ir dekanu. Dėl bažnytinės procesijos, kurią be[4] leidimo padarė, jis[5] buvo rusų[6] pašalintas. Pranešė jis, kad kun. Górskis, Ašmenos klebonas, nesiliaująs prieš mane varyti agitacijos[7] ir prieš kitus kunigus[8], ypač baltgudžius ir lietuvius; jis ne tik karininkams mus skundžiąs ir žandarams įduodąs, bet jau ir žmones prieš vyskupą[9] imą kurstyti. Valstiečiai dekanui tai pranešę į Župranus. Sakiau, kad surinktų tikrų liudininkų, juos prie kito kurio kunigo prisaikinęs išklausinėtų ir man prisiųstų, kad galėčiau į teismą kun. Górski patraukti. Dekanas vardu kunigų[10] prašė, kad aš kun. Górski visiškai iš Ašmenos pašalinčiau. ⌈Parodė man slaptą iš policijos per pažįstamą išgautą dokumentą, kur kunigai baltgudžiai ir lietuviai kaltinami, kaip spėja: kunigai Górskio induoti.⌉[11] Atsakiau, kad toks dalykų stovis, negalima; jenerolai jį užtaria, neduos[12] jo iš Ašmenos paklibinti. Ir taip priverstas buvau dėl Górskio skundų siųsti savo kanclerį į valdžią su dokumentais (kunigų prašymais) parodytų, kad ne be reikalo jis buvo nuo dekanavimo atstatytas. Sakiau: jei turite tikrų prieš Górskį parodymų ir tikrų liudininkų, prisiųski[t]; aš duosiu teisman, tik teismas galės jį iš ten pašalinti. –//

20v Klausiau, ar iš tikrųjų baltgudžių susipratimas Ašmenos apskrityje kilę[s]. Atsakė, kad taip; pagreitiną tą gudų susipratimą ir kilimą iš pusės lenkų[13] valdžios spaudimas. Jau randąsi sodžių, kur pats žmonės

[1] cor *r* [2] cor fl [3] cor fl [4] ver cor [5] ver add [6] p del *jis* [7] p del *Ne tik* [8] cor fl [9] cor *y* [10] cor fl [11] phr ins, add mg [12] cor fl [13] p del *spaudo...*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1921 III 31

savo lėšomis gudų mokyklas palaiką. Ypač paskutinis lenkų valdžios žygis, būtent gudų liaudies[1] mokytojų seminarijos uždarymas Borunuose labai valstiečių tautinę sąmonę sužadinęs. Taip paprastai esti: priespauda gimdo atsparą. –

Prašiau, kad įsakytų kunigams baltgudžiams, kad jie ramiai[2] laikytųsi, nes gali juos areštuoti ir ištremti, kol dabar kitoks valdžioje vėjas papūtė; kad karštuolius malšintų. Buvau gavęs iš p. Jenerolo Mokrzeckio raštą („dla wiadomośći i ewentualnego wykonania"[3]) prieš kunigus baltgudžius, ypač prieš Borunų kleboną kun. Petrowskį; šis įtariamas, kad su bolševikais išvien ėjęs (nors žmogus buvo areštuotas ir kalėjime Lydoje bene dvi tik savaiti išbuvo). Tuo raštu man duota suprasti,[4] net ir verčiama, kad aš tuos kunigus pašalinčiau. –

Įteikiau tą raštą kun. Abaravičiui, kad juodu // su kun. Petrowski'u *21r* duotų tinkamą atsakymą, kurį Jenerolui Mokrzeckiui galėčiau pasiųsti. Baltgudžių klausimas ima aštrėti, kaskart smarkiau kyla. Matyt[5], kaskart daugiau randasi kunigų, kurie baltgudžiais jaučiasi. Nesiseks valdžioms to baltgudžių judėjimo užslopinti.

Dėl kun. Stankevičiaus Bonifratrų bažnytėlėje baltgudiško[6] pamokslo, kaip buvau spėjęs, jau mieste subruzdo, ypač „endekai". Laikraštis „Rzeczpospolita" parašė net interpeliaciją į dvasinę valdžią: kodėl Bažnyčia[7] gudinama? –

Kun. Chaleckis pranešė, kad prieš mane dėl to einant agitacija. –

Gi aš nežinojau, kad ten bus pamokslas; kuo aš nusidėjau? Pernai net delegacija buvo prie manęs baltgudžių prašyti, kad per iškilmes jiems leista būtų pasakyti baltgudiškai pamokslas. Tada jiems išaiškinau, kad šiomis aplinkybėmis negalima; liaudį prieš juos gali sukurstyti ir iš to gali kilti trukšmas ir nemalonumų. Jie paklausė, ir pamokslo nebuvo. –

Šįmet nieko nesiklausę pasakė pamokslą; pats per save dalykas nekaltas; jokioje katalikų šalyje nieks nieko prieš tai nesakytų, gal dar džiaug-

[1] cor *ia* [2] p del *sav...* [3] =žiniai ir eventualiam vykdymui [4] p del *o* [5] cor sec *t* [6] ver ins [7] orig min

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

21v tųs, kad ir baltgudžiai savo // kalba Dievą garbina ir prie Bažnyčios, visų bendros Motinos, kaip vaikeliai glaudžias. Bet Vilniuje kas kita; čia atmosfera ligūsta; čia kitų kalbų[1] ir kitų tautų, be lenkų, nepakenčiama. Į gudų kalbos įvedimą į Bažnyčią[2] žiūrima kaipo į katalikų atatraukimą[3] nuo katalikybės (geriau sakant, nuo lenkystės). Prašiau kun. Chaleckį, kad pakviestų bažnyčios rektorių kun. Zajončkaucką, kad paaiškintų, kaip dalykai yra buvę, ir laikraščiuos apie tai praneštų. –

Atėjo neilgai trukus ir kun. prel. Michalkevičius[4] mane įspėti, kad jau mieste dėl to pamokslo prieš mane agitacij[a][5] varoma, kad gal bobos atbėgusios[6] man langus išdaužyti ar taip, kaip Chardigny[7], kur kiaušiniais apdrabstyti. –

Ką gi darysi, atsakiau. Jei langus išdaužys, tektūra užsiklijuosiu. Jei kiaušiniais apmėtys, nusiplausiu. Kun. Stankevičius be mano žinios ir leidimo pasakė tą pamokslą. –

Papasakojau prie progos, kaip kitose katalikų šalyse visų tautų
22r reikalai vyskupų globojami; paimkite // kad ir tokią Ameriką, Šveicariją, o net ir apšau[k]tą[8] Vokietiją. Jei tik randasi būrelis katalikų: italų, anglų, lenkų, tuo rūpinama[9] surasti jiems tinkamas kunigas[10], jų tautietis, skiriama bažnyčioje pamaldoms valanda; net pinigų tiems reikalams duoda vyskupai iš savo iždo. Ir prel. Michalkevičius pripažino, kad taip yra ir taip turėtų[11] būti, bet Vilniuje to negalima daryti. Sakiau, ir aš[12] pripažįstu, kad tokiomis aplinkybėmis, kaip dabar, tikrai negalima; bet ateis[13] laikas, kad reikės tai padaryti ir visų teisingi reikalavimai patenkinti. Kun. Michalkevičius ketino eiti į trukšmadarių lizdą ir juos numaldyti ir nuraminti. –

O tempora! o mores![14] –

Paskui atėjo Zajončkauckas, pranešė, kaip buvo; jis[15] pažadėjo, sustatęs[16] tekstą su kun. kancleriu, paduoti jį į laikraštį „Rzeczpospolita“, kad triukšmadariai nurimtų. –

[1] cor *l* [2] ori min [3] cor *i* pro *y* [4] cor *vi* [5] orig fl *-ama* [6] cor *b* [7] cor *Ch* [8] =be garbės [9] cor *r* [10] p del *jų tautie...* [11] cor *tu* [12] p del *pripažįstu* [13] cor *ei* [14] =Kokie laikai, kokie papročiai! [17] ver ins [16] cor pri *s*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1921 III 31

Kun. Stankevičių ketinau pasišaukti ir subarti, kam jis, žinodamas Vilniaus ūpą ir nusistatymą prieš balgudžių kalbą Bažnyčioje[1], tokiomis opiomis politinėmis aplinkybėmis įsišoko su tuo pamokslu. –

Dėku Dievui, viskas kiek nurimo. //

Kun. Možejko iš Šilėnų (Szyłany) buvo pasitarti, kas daryti: Verbų 22v
sekmadienį atėję ginkluoti kareiviai prie pat bažnyčios ėmė jaunus vaikinus gaudyti būk tai į kariuomenę. Kilo trukšmas ir sumišimas; žmonės išsigandę atbėgo klaustis, kas daryti; tas greituoju pasakęs, ar jūs pats nežinote, kas daryti. Žmonės suprato ir kareivius[2] nuginklavo; ginklus atnešė kunigui, kuris juos priėmė palaikyti; ketino siųsti į Meišagolę, į valdžią. Naktį atjojo iš Meišagolos komendantas su būriu ginkluotų[3] kareivių atsiimti šautuvų, gresė[4] kunigui. Klebonas sakė, kad gaudomi jauni vaikinai tyčia, būk į kariuomenę, kad iš jų pinigų išsibaudus. Mat paskui juos už kelis tūkstančius markių paliuosuoj[a][5]. Jauni vaikinai bijosi rodytis, į bažnyčią net neiną. Buvę tokių atsitikimų ir Dūkštuose, kur kun. Zacharzewski, kad prie pat bažnyčios jaunuomenę kareiviai i[r][6] žandarai gaudę. Kur buvo komendantas net įtaręs kun. Možejką, bene tik ar ne lietuvis ėsąs, kad taip daraąs, kurstąs žmones prieš lenkų kareivius. Daug bloga jis prieš[7] kunigus lietuvius pripasakojęs, prieš Narušį, Korvų kleboną, Kakarieko, Meišagolos kleboną[8], ir kitus. –

Sakiau, kad kol kas pakentėtų. Jei matys, kad policininkai ir kareiviai nesiliauja // taip blogai elgęsi[9], tai tegul praneša raštu, o aš oficialiai 23r
kreipsiuos tuo reikalu į valdžias. Jam pačiam nepatariau aštriai stoti prieš tuos kareivius ir milicininkus, kad nekeršintų. Visi kunigai patvirtino, kad kareiviai labai blogai su žmonėmis elgiasi; be jokių leidimų, be atlyginimo dažnai rekvizuodavo[10] visokius dalykus; šieną ir šiaudus kone visiškai iš žmonių išrankiojo, avižų taip pat reta kur liko; kiaules penimas ir šiaip jau išgaudė, išskerdė. Pasitaikė, kad kareiviai žmones[11] apiplėšia, apvagia; varu atima jiems[12] pinigus; net žmogžudysčių esti.

[1] orig min; cor *y* [2] cor fl [3] cor *l* [4] cor fl [5] orig fl *-jama* [6] orig vid ex err *i* [7] cor *eš* [8] cor *e* [9] cor fl [10] cor *d'* pro *t* [11] cor fl [12] ver ins

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Įvairūs kunigai skundėsi, kad kur užklupdami moteris ar mergaites[1] kareiviai išžaginą. Tarp jų[2] stoka disciplinos, baisus pasileidimas; ypač pasižymėję tuo ulonai ir kiti raiteliai. Tvoras kone visur nudraskę kareiviai, išardę, sukūrinę[3]; net trobas sugriovę, sukūrinę. Šalis naikinama. Daug žiaurių, baisių ir bjaurių atsitikimų pasakojama. Karas gadina žmones, naikina šalį.

Kun. Zenkevičius, šv. Stepono rektorius, atėjo draugijos ir įstaigos
23v „Powściągliwość i praca“ reikalu. Tą draugiją buvo įsteigęs a. a. // kun. Dijakowski, dar būdamas prie Ašmens Vartų[4] vikaru[5]. Paskui jis likosi šv. Stepono rektorium; tos bažnyčios pliaciuje pastatydino[6] įstaigai „Powściągliwość i praca“ namus ir ją vedė. Paskui Visų Šventųjų bažnyčios klebonu likosi, o šv. Stepono rektorium – ⌜a. a.[17] kun. Kirsnowskis. Dijakowskis visuomet valdė įstaigą.[8] Einant Vilniun bolševikams, kun. Dijakowski bėgo. Apie Gardiną suėmė jį bolševikai. Sumigus sargams, jis vieną kirviu nukirtęs, o kitą mirtinai sužeidęs; pats pasislėpęs. Žmonės sugavę kun. Dijakowskį, bijodamiesi, pristatę jį bolševikams; šie, palaikę kalėjime, jį teisę; spėjama, kad nužudę[9]. –

Įstaiga likosi be globėjo. Bolševikams esant, mano prašomas, kun. Lošakevičius, laikinas Visų Šv. bažnyčios klebonas, įstaigą kiek prižiūrėjo. Kun.[10] Zenkevičius[11] tuomet vedė „Krikščionių darbininkų sąjungas“ (Związki chrześcijańskie[12] robotników) vietoje kun. Olszańskio, kuris taip pat bėgo. Kai grįžo kun. Olszańskis, kun. Zenkevičių skyriau prie Ašmens Vartų vikaru. Bene ar ne daugiau kaip du kartu
24r buvo draugijos valdybos atsto // vas prašyti, kad leisčiau kun. Zenkevičiui[13] globoti įstaigą, nes ši baigianti irti; visiškai pakriksianti, jei aš negelbėsiąs. Tikrai, įstaiga „Powściągliwość i praca“ radosi apverktinoje padėtyje: maisto kaip ir nieko neliko; vaikelių nedaug buvo, kiti išsisklaidė, varštotai neveikė. Skyriau kun. Zenkevičių; šis ūmu laiku įstaigą įjudo[14] ir puikiai suorganizavo; rūmuose davė mokykloms įsikurti. –

[1] cor fl [2] cor *j* [3] orig fl *-ynę* [4] pro min [5] cor *v* [6] p del *t...* [7] ins [8] p del *Atei...* [9] cor *d* [10] ins [11] orig *Zien-* [12] cor pri *c* [13] orig ex err *Zin-* [14] ver cor

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

1921 III 31

Ant a. a. kunigo Dijakowski nuolat tėvai, darbininkai ir auklėtojai[1] skųsdavosi; daug turėjau dėl to baldos; buvo tardymas, byla. Dabar viskas nurimo, visi patenkinti buvo. Palengvėle grįžo ir kiti pabėgę valdybos nariai: p. Romerienė, maršalkienė[2], p. Leonas Perkowski, Dr.[3] Moraczewski; pagaliaus ir kun. Songinas, Visų Šv. klebonas. Šiems nepatiko kun. Zenkevičiaus tautinė orientuotė, socialės pažvalgos, būk klasių kovos pagrinde Zenkevičius stovįs. Baisiai ir prieš kun. Toloczką išstojo, kuris, dar kun. Dijakaucko įprašytas, mokė vaikelius tikybos įstaigos[4] mokyklose. –

Užsimanė toji senoji valdyba kun. // Zenkevičių pašalinti ir jam *24v* tai pareiškė. Paskui atėjo pas mane tai pranešti; prašė, kad aš bažnyčios[5] rektorium ir įstaigos globėju skirčiau kun. Jeleńskį. Pabrėžė, kad aš į įstaigos reikalus neturiu teisės kištis; skundė kun. Zenkevičių. Atsakiau: aš į Jūs įstaigos reikalus nemanau kištis, bet bažnyčių aprūpinimas ir kunigų skirstymas – tai mano dalykas. Nieko neturiu prieš tai, kad kun. Zenkevičius apleistų įstaigą; tuo tarpu sunku man duoti kun. Jeleńskis, nes jis tikybos mokytojas mokyklose[6], o dabar vidurys metų; kunigų stoka; gal tuo tarpu kun. Songinas globot įstaigą. Į tautines kunigų orientuotes aš nesikišu. Jei turite ką prieš jo,[7] kunigo, kataliko ištikimumą, nurodykite, aš dvasin[i]ui teismui pavesiu[8] tai išspręsti. Taip ir atsiskyrėme. –

Po to buvo kun. Songinas; karščiavosi, mėtėsi, gresė, kad įstaiga žūsianti, bet ten kun. Zenkevičius nebūsiąs. Įdavė jis kun. Zenkevičių ir Toloczką, kad bolševikai, klasių kovą[9] skelbia,[10] prieš tikybos grynumą nusikalstą. –

Pasišaukęs kun. Zenkevičių, Toloczką ir kun. Taškūną, kuris ten gyvena, patyriau, kad tai netiesa. Čia partijos dalykas: „endekai“ bijosi, kad toji „placówka“ (vieta) neišsprūstų jiems iš rankų, tai ir sukėlę trukšmą. //

[1] cor *t* [2] cor *r, ė* [3] cor *D* [4] cor *į* pro *in* [5] orig cap [6] cor sec *k* [7] p del *kaip ku...* [8] cor *v* [9] cor *v* [10] p del *prieš tikybą*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

25r Paskui jau raštu man įteikė savo reikalavimus senoji valdyba. Pasirodė, kad kun. Zenkevičius buvo valdybos pirmininku išrinktas. Kokios jis tautos, nežinau. Kun. Songinas man sakė, būk prie lenkų prisipažįstąs. Man darė įspūdį, kad Zenkevičius – kunigas katalikas, be[1] tautinės šovinistinės spalvos; jis tyčia prie jokios tautos neprisipažįstąs; jis kiek pažangių pažvalgų – socialiniuose dalykuose; doras kunigas, asketas. –

Dėl tos įstaigos kilo ginčai laikraščiuose. Mokytojai, tėvai, vaikai, darbininkai palaikė griežtai kun. Zenkevičiaus pusę. Priešininkas nedrįso eiti į įstaigą ir ją imti. Aš[2] nusistačiau į tuos[3] ginčus nesikišti[4], nors senoji valdyba visa ką darė, kad aš Zenkevičių pašalinčiau; kitaip, matė[5], kad negali prieiti prie įstaigos. Sakiau: turite savo Įstatus, pagal juos tvarkykitės ir spręskite savo ginčus; aš neturiu nei pamato, nei teisės į tuos dalykus kištis; tai jūs draugijos vidaus reikalas. Mačiau, kad neteisingai prie kun. Zenkevičiaus kimba, kad ne jų partijos žmo-
25v gus. Jis tikrai gerai įstaigą pastatė ir gerai // vedė; sunkiausiu laiku jis čia buvo prie bolševikų; neteisinga būtų žmogus dėl k[i]eno įgaidų šalinti. Senoji valdyba, matydama, kad iš manęs nieko nelaimės, įvairioms valdžioms įdavinėjo kun. Zenkevičių[6], norėjo suboikotuoti[7] įstaiga, bet iki šiol nepavyko. Buvo įstaigos revizijos, viskas surasta tvarkoje; rasta[8], kad lenkiškumo atžvilgiu toji įstaiga aukščiau stovi už kitas. –

Taip ir sėdi kun. Zenkevičius iki dabar. Endekai ant manęs pyksta; ne ką darysi, reik teisybės laikytis. –

Kun. Zenkevičius šaukia visuotiną draugijos susirinkimą įstaig[os] reikalams aprūpinti ir ginčams išspręsti. Patariau, kad įstaiga rūpintųsi[9] paversti grynai bažnytine įstaiga; o jei tai nebus galima, kad naują valdybą sudarytų iš naujų žmonių. Gi įstaigą vis tiek ne tie ponai, kur savinasi, o tik valdžia ir įvairios[10] labdarybės įstaigos šelpia ir palaiko.

[1] orig ex err *bet* [2] p del *nusprendž...* [3] cor *o* [4] cor *t* [5] cor fl [6] cor fl [7] cor pri *o* [8] cor *r* [9] cor *r* [10] cor *r*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1921 IV 1

1. IV. 1921. Kun. prelatas Bajko atėjo įspėti mane, kad blogai dalykai eina. Matyt senelį sujudino tas nelaimingas kun. Stankevičiaus pamokslas baltgudiškai pasakytas. –

Dėl to pir // miausia ir pradėjo jis guostis. Nuraminau jį. Aš iki šiol 26r
jokių atmainų neįvedžiau, laukiu ramesnių, pastovesnių laikų. Jei kur sakoma baltgudiški pamokslai, tai JE. arcivyskupo Ropp'o įvesta. JE. vyskupas Łozińskis Minske taip pat įvedė į bažnyčias baltgudžių kalbą. Kun. Stankevičius be mano žinios baltgudiškai prabilo. –

Pats pamaniau: tiesa, dar ne laikas čia įvesti į Bažnyčią[1] baltgudžių kalba; ypač neprotinga būtų tai dabar daryti tokiais laikais ir aplinkybėmis; bet ateityje[2] tai neišvengiama. Visos tautos savo teisių reikalauja, pareikalaus ir baltgudžiai; jų atgimimo nieks nesustabdys. Prelatas užsipuldinėjo ant kun. Zajončkaucko, Bonifratrų rektoriaus, kad leido tą pamokslą. Ir vėl nuraminau, kad ne. Užsipuldinėjo ant Toločkos[3], Stankevičiaus ir t. t. –

Ir jis guodės, kad kunigai sakydami pamokslus dažnai tik tėvynės meile baigia, o prie gyvenimo netaiko pamokslų. –

Apskritai prieš kunigus, ypač netoli miesto esančius, skundėsi. Supratau, kad įmokytas. Nepatiko kai kuriems, kad į vietą pabėgusių ar mirusių paskyriau netoli miesto ne „endekus", o ramesnius kunigus: Bobnį // į Rudominą, Žuką į Rukonis ir t. t. Girdėjau, kad Pakraščių Sargyba 26v
(Straż Kresowa) net sudariusiu[4] tam tikrus būrelius ar kuopas kunigams prižiūrėti, o jei netinkami jiems, tai šalinti. Pradėjo kibti prie Bobnio, Žuko, Kakarieko ir kitų. Nuolat gaunu visokių skundų, bet kiti žmonės gina kunigus. Tik kun. Linartą pavyko jiems išgraužti iš Niemenčino. –

Kiek galėdamas, raminau senelį. Tikrai Bažnyčios[5] sunki padėtis. Nors Dievas duotų, gre[i]čiau šio krašto likimą išspręstų; būt galima pradėti ramus darbas.

Vakare ir vėl apsilankė pas mane pulkininkas Chardigny ir p. Nasé,

[1] orig min [2] cor *y* [3] cor sec *o* [5] orig vid ex err fl *-usiu* [5] orig min; cor *b*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Tautų Lygos atstovai. Dėl nelemto moterų puolimo išreiškiau p. Chardigny savo užuojautą ir pagarbą. Kalbėjome apie padėtį, susidariusią šiuose kraštuose. Matyt, jau gerai Tautų Lygos atstovai orientuojas.
> Kalbose buvo kiek atviresni. Skyrium tuos[1] pasikalbėjimus aprašysiu. Gailestavo jie, kad man tokioje nelemtoje atmosferoje tenka gyventi, ir kuomet jie gali išvažiuoti, aš turiu liktis čionai. –

Tikrai visi Tautų Lygos atstovai šį vakarą traukiniu išvažiavo Kaunan, įpykę ant lenkų. Sakė, buvo iki šiol su jais kantrūs sulyginant[2] angelai, bet ir kantrybė turi turėti ribas. Po to, kas atsitiko, čia mum ne vieta. Žadėjo iš Kauno čia lankytis.

Vakare grįžo iš Varšavos Želigowskis. Lenkai suruošė jam stotyje pagarbos manifestaciją prieš Tautų Lygą – mat norėjo parodyti, kad visuome[nė][3] su jenerolu Želigowskiu išvien eina.[4] //

27r 2. IV. 1921. Revizitavo mane jenerolas Želigowskis drauge su savo adjutantu p. Prystor'u. Šis pastarasis – tai Pilsudskio ištikimas žmogus, o Želigowskio angelas sargas. Sako, kad p. Prystor'as visą dalyką čia prižiūrįs ir vedąs, todėl lenkai „endekai" pastyčiomis ir Vidurinę Lietuvą „Prystorija" pavardžiuoja[5]. Jiedu prašė, kad aš patarpininkaučiau tarp jųjų ir Kauno. Sakė, kai kurie mūs šalininkai, matydami Kauno užsispyrimą, jau nuo mūs atkrinta; sprūsta mums iš po kojų žemė. Nejaugi su Kaunu susitarti nebūtų galima. –

Atsakiau: oficialiai lietuviai nenori ir negali tartis, kuomet pradėta tartis su Varšava tarpininkaujant Tautų Lygai. –

Tegul jie sau tariasi, sako p. Prystor'as; o mes šalia jų galime irgi tartis. –

Taip, atsakiau, aš tos nuomonės, kad reikia tartis, arčiau susieiti; juk teks drauge gyventi[6]. –

Kai[p] buvau p. Vytautui[7] Abramavičiui pasižadėjęs, aš ir patarpininkavau. Pakalbėjau su p. Jonynu ir p. Biržiška. Juodu pripažino

[1] ver ins [2] vid, N1 *nelyginan*; ins pro del *kaip*; a ins del *k...* [3] orig fl ex err om [4] capit mg [5] =pravardžiuoja [6] cor fl [7] cor fl

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

taip pat, kad šalia viešųjų derybų naudinga privačiai partijų atstovams tarp savęs tartis. Taigi ir buvo Vilniun atvažiavę socialdemokratų ir socialistų liaudininkų atstovai. Dabar reikia, kad iš čia kas // Kaunan *27v* nuvažiuotų su revizitu. Rūpinomės ir krikščionių demokratų atstovus čia parsikviesti. Kun. Viskontas tuo dalyku rūpinosi. P. Jonynas dabar važiuodamas Kaunan išsivežė pakvietimo laiškus jiems inteikti. Taigi aš tarpininkauju ir rūpinuosi, kad kaip nors tarp savęs imtų priešingos šalys tartis ir kad susitartų. Prisižiūrėję į vieni antrus arčiau, pamatys, kad nei vieni, nei antri gal ne tokie baisūs, kaip juos laikraščiai piešia. Iš tolo vieni antrus baidyklėmis vaizdinasi, kurių iš tikrųjų nėra, nebent vaizduotėje. Pridėjau: man rodos pirmiausia reikia tinkamai pasidalyti[1] ginčijamos žemės, nusistatyti sienos, o paskui bus galima tartis, ar nesusidėjus ir kame susidėjus. Kaip ir juokaudamas išsitariau: atiduokite lenkams Gardiną, Lydą, bus patenkinti, o čia į šiaurę[2] tegul liekasi Lietuvai. –

Ne, atsakė, taip dalyti negalima; reikia, kad būtų Didžioji, istorinė Lietuva atstatyta. Visa nelaimė, kad kauniečiai norį sudaryti tik etnografinę Lietuvą. –

Na o ką baltgudžiai pasakys, // tariau; gi jie bus padalyti; didesn[ėja][3] *28r* dalis liksis prie Rusų; o baltgudžiai taip pat nori nepriklausomos nedalomos Gudijos. Man regis, dabar jau nebegalima visame kame istorija vadovautis[4]; reikia jau kitokia[i]s pagrindais tautų reikalai spręsti. Vargu Didžioji istorinė Lietuva atstatyta visus patenkįs. –

Jie atkirto, negalima leisti, kad mažumos būtų didžiumų stelbiamos, majorizuojamos, kad būtų šių šalių likimas sprendžiamas, nepasiklausus jų gyventojų ir t. t. –

Žinoma, mažumų teises, sakiau, reikia apsaugoti[5], į žmonių norus protingai atsižvelgti. Bet[6] kai mūsų šalyse, kur nenormalus[7] buvo[8] gyvenimas, priespauda[9], slėgimas, persekiojimai, kur todėl visa kas

[1] p del *tinkam...* [2] cor *ur* [3] fl inc; N1 *-ėji*; U2 *-ioji* [4] ins *u* [5] cor *ot* [6] cor *B* [7] p del *prie...* [8] cor *v* [9] cor *pr*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

susipainioję, kur žmonės nesusipratę, ištautėję, sunku visus dabar patenkinti. –

Atsiskyrėme širdingai; pasižadėjau jiems kiek galėdamas visus taikyti ir padėti su kauniški[ai]s tartis ir derėtis. Man rodos, kad šalia derybų Brukselyje, čia reikia dirva ruošti bendram sugyvenimui[1].

Vakare vėlai aplankė mane kunigas Cibulskis (Cybelis) iš Amerikos;
28v įteikė iš kun. Būčio laišką ir pinigų: 208 dorelius[2] // šv. Mišioms, o 162 doreliu man dovanų; prie to dar nuo savęs 20 dorelių mano asmeniniams reikalams kun. Cybelis pridėjo. Labai nudžiugau gavęs iš mūsiškių iš Chicago laišką; ten, dėku Dievu, visi sveiki; miręs tėvas Serafinas ir vienas broliukas, a. a. –

Daug gera mūsiškiai Amerikoje darę, ypač kun. Būčys. –

Kun. Cybelis iš mūs dijacezijos kilęs; prašėsi, ar negalėtų vėl grįžti čia į dijaceziją. Atsakiau, kad palauktų, kol[3] bus dalykai išspręsti ir nustatyti. Lietuvių kunigų čia reikia, mielu noru aš juos priimu. –

Amerika ėsą užjaučianti vokiečiams, gi šnairai[4] žiūri į anglus ir francūzus, kad vokiečius slėgia; gailestaujanti, kad Europoje žmonės vieni kitus naikiną, ėdą, užuot bendrai ir sutartinai stojus darban. -

Gi vokiečiai baisiai nus[is]tatę[5] prieš francūzus[6], o dar labiau prieš lenkus; laukia tik, kad rusai atsistatydintų, kad ten atmainos įvyktų, tada išvien su rusais eisią prieš savo spaudėjus ir slėgėjus. Šiaip[7] vokiečių žemėje esanti tvarka, didelio skurdo nematyti, tik regimas nusiminimas ir lyg nuliūdimas. Vokiečiai ypač negal pakęsti to lenkų koridoriaus.

[1] cor *n* [2] =*dolerius* [3] cor *k* [4] cor pri *i* [5] orig *nustatę* [6] cor *f* [7] cor *Ši*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Jurgis Matulaitis. *Užrašai*. – Aidai, 1998.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

Jurgis Matulaitis. *Užrašai*. – Aidai, 1998.

[KELIONĖ Į ROMĄ II]

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Jurgis Matulaitis. *Užrašai*. – Aidai, 1998.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

132 5. VIII. 1925 tuoj po dvyliktos atvykau į Rymą. Apsigyvenau pas Tėvus Rezurekcionistus S. Sebastianello, 11. Labai maloniai mane priėmė. Radau ten ir arcivyskupą Ciepliaką. Apsigyvenau pas lenkus, kad nemanytų, kad aš ant jų pykstu ir nenoriu daugiau jų žinoti. –

Apie tai, kad aš iš Vilniaus jau paliuosuotas, dar čia nieks nieko nežino.

6. VIII. 1925. Prašiau audiencijos pas Šventąjį Tėvą. JEm. Kardinolo Gasparri nebuvo, gydėsi Montecatini[1]. Mačiausi tik su JE. Pizzardi ir Borgoncini; išdėsčiau jiedviem, ką buvo man JE. Nuncijus L. Lauri įsakęs. Iš jųdviejų sužinojau, kad Lenkų Valdžia rūpinosi mane į Čenstakavą iškeldinti; buvau tai jau per vyskupų susivažiavimą (29 gegužės) iš JE. vyskupo Przezdzieckio girdėjęs; jis man užsiminė, ar sutikčiau eiti į Čenstakavą. –

Tuo tą pačią dieną aplankiau Ambasadą. Radau tik p. Perłovski. Turbūt tik iš manęs patyrė, kad aš jau iš Vilniaus Šventojo Tėvo paliuosuotas. Raminau jį, kad nesibijotų, kad aš nemanau anaiptol lenkams kenkti. Kunigas būdamas visuomet saugojausi, kad kam nors nepakenkčiau, priešingai, kiek tik galėdamas, stengiausi žmonėms > tarnauti ir gera daryti. Vince malum in bono[2]. –

Jis pasisakė, kad Valdžia prieš mane kaipo kunigą ir vyskupą nieko neturinti; priešingai, savo reliacijoje Apaštalų Sostui mane gyrusi ir rūpinosi į Čenstakavą iškelti; tik dėl politikos priežasčių aš Vilniuje negalėjęs būti. –

Pasakiau, kad aš tas priežastis gerai suprantu, o su lenkais noriu santaikoje ir geruoju gyventi. –

[1] orig vid ex err *Montecasini* [2] =Bloga nugalėk gerumu

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

1925 VIII 6-13

Mano apsilankymas regimai patiko lenkų Valdžios atstovui. Į mano palydovą kunigą jis išsireiškęs: „szlachetny gest zrobil[1]". –

Po to jau ir Tėvams Rezurekcionistams pasisakiau, kad aš jau iš Vilniaus paliuosuotas.–

Paskui lankiau žymesnius lenkus.

13.VIII.1925. Šiandien teikėsi priimti mane Šventasis Tėvas. Labai buvo malonus. Sakė, kad buvo manęs man ir mūsų Kongregacijai duoti kokią gūžtelę, // bet to sumanymo, kurį turėjęs, negalima buvo 133
įvykdyti. Liepia dar tuo dalyku krei[p]tis[2] į JE. Kardinolą Vikarą Pom-
10 pilji[3]; –

Iš kalbos su Šv. Tėvu patyriau, kad gerai padariau prašydamas, kad mane paliuosuotų. –

Keliant mane į arcivyskupus būtų Lenkų Valdžia stačiusi griežtą < veto, tai man sakė kiti: būtent Tėvai Rezurekcionistai.

Šventasis Tėvas suteikė man dvi malones, kurių dviejų prašiau: 1) Karo metu suteikiau daug dispensų... man neramu darėsi, ar visuomet gerai buvau padaręs. Šv. Tėvas teikėsi viską patvirtinti ir legalizuoti, ir sana-re[4] in radice[5], ką buvau padaręs bevyskupaudamas Vilniuje. 2) Leido Marijonams įsikurti Ryme.

20 Kardinolo Vikaro Ryme nebuvo; grįš tik gale spalių mėnesio. Reikalo tuojau atlikti negalėjau.

Buvo lenkų maldininkų, su jais kun. Taškūnas, vyskupas Łozińskis < (Pinsko[6]). Buvau su maldininkais per Mišias, kurias Šv. Tėvas laikė, o paskui ir per audienciją. Visa tai dariau, kad matytų lenkai, kad aš jokio pykčio ant jų neturiu. Kalbose, kur galėdamas ir kiek galėdamas, ką buvau gero patyręs pas lenkus ir Lenkijoje, gyriau. Tegul Viešpats Dievas juos visus laimina ir visa gera jiems teikia. Ant galo grįžus, ką blogo kentėjau, tai ne lenkų buvo darbas, o tik politikos kai kurių partijų. Ir už tuos meldžiausi, ir pasižadėjau širdingai melstis.

[1] =kilnų gestą padarė [2] mut [3] orig ex err fl *-ijoj* [4] man ins *san* pro ill [5] =pataisyti iš pagrindų [6] man ex err ins *M* pro *P*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

21. VIII. 1925. Atsisveikinau su Tėvais Rezurekcionistais. –

Persikėliau pas Tėvus Benediktinus prie šv. Povilo Bazilikos laikyti rekolekcijų. Labai jų ištroškęs jaučiausi. Skubu man buvo sutvarkyti sąžinė ir padėti pamatas naujam gyvenimui.–

21. VIII. 1925 - 30. VIII. Rekolekcijos. Labai vyko jas laikyti. Sutvar-
134 kiau są // žinę, pilnai nusiraminau. –

Daug patyriau iš Dievo malonių. –

Tylu buvo. Iš Tėvų turėjau gražų[1] uolaus, dievobaimingo vienuolių gyvenimo pavyzdį. Koki mes Marijonai menki dar vienuoliai sulyginus su šitais tėvais. Įsigilinau kiek daugiau į šv. Benedikto dvasią.

Pasiketinimai:

1. Dievui daugiau dėkoti už visus kryžius ir visas malones, Dievą karščiau ir uoliau mylėti; didžiausioje vienybėje stengtis nuolat su Juo būti, Jo Apvaizda pilnai pasitikėti. Viešpatie, koks Tu geras. Stebuklingi keliai, kuriais mus vedi. Ačiū Tau už viską. –

Švenčiausioji Panele Nekaltai Pradėtoji, padėk man mylėti Dievą.

2. Išskyrus poilsius, rūpintis kiekvieną laiko valandėlę kuo tinkamiausiai suvartoti – maldai ar darbui. –

Atmink, kad į Rymą atvažiavai mokytis švento, tikrai vienuoliško gyvenimo; čia ypač gyvenant pridera dar daugiau darbuotis Dievo garbei ir Bažnyčios labui.

3. Baigti tvarkyti Įstatus, rašyti, kiek galint, instrukcijas, kurti Ryme savo namą.

4. Visas jėgas pašvęsti, kiek galint, Vienuolijai. Pačiam tobulintis ir padėti kitiems eiti prie tobulybės.

5. Daugiau melstis už tuos, nuo kuri[ų][2] ką nors blogo buvau patyręs.

[1] orig vid ex err fl *-ių* [2] orig vid ex err fl *-io*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

RENGĖJO ŽODIS. PAAIŠKINIMAI. RODYKLĖS

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Jurgis Matulaitis. *Užrašai*. – Aidai, 1998.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

PALAIMINTOJO ATIDA

Rengėjo žodis

Palaimintojo arkiv. Jurgio Matulaičio *Užrašai* sotinte sotina alkaną dvasią, tačiau nestokoja ir kritišką protą traukiančios pagavos. Juos galima atsiversti vedinam tiek sekėjo uolumo, tiek teologo, istoriko, kalbininko smalsumo. Literatūros kritikas tokiu atveju kalbėtų apie „perskaitymo galimybių“ įvairovę, tačiau *Užrašams*, manding, labiau tiktų kita – prasmės bei raiškos „apstą“ ir „tankį“ bylojanti metafora. Jurgio Matulaičio tekstai universalūs ne įvairiaprasmių vingrybių, bet aiškiai reiškiamų idėjų veržlios ir nuoseklios tėkmės dėka. Jo sakiniai gali tapti tiek lakiais maldingų rašinių epigrafais, tiek postuluojančiomis mokslinių veikalų citatomis, nes kiekviena mintis persmelkta tikrovės sodrumo ir išpuoselėta iki skaidraus paprastumo. Istorinė amžiaus pradžios faktūra ir dvasinė amžinybės perspektyva *Užrašuose* dera abiem šio žodžio prasmėmis, t. y. vaisingai papildo ir pratęsia viena kitą.

Išskirtinės asmenybės žymių palaimintojo Jurgio tekstuose nereikia specialiai ieškoti – jos akivaizdžios. Garbieji postulatoriai, biografai, įvairiakalbių *Užrašų* leidimų pratarmių autoriai su įkvėpimu ir rūpesčiu aptarė „Bažnyčios įsimylėjėlio“ bruožus. Tad ar begalima apie jį ką nors pridurti tekstologijos – „krapštukinio“ filologų užsiėmimo – ištarmėmis? Pasirodo, galima. Ypač todėl, kad dauguma anksčiau tyrinėjusių arkiv. Matulaičio paveldą neturėjo progos nė žvilgtelėti į sovietų nacionalizuotame Marijampolės vienuolyno fonde buvusius rankraščius. Vaduojantis gana tiksliais, bet „išgrynintais“ nuorašais, įmanu spręsti, ką byloja kunigo, vėliau vyskupo sekėjams *paliktos* mintys. Tačiau vienu antru atveju ne mažiau iškalbingai palaimintojo Jurgio šventumą liudija tai, kas ir kodėl *taisyta, išbraukta* ar *įterpta*... Toliau pamėginsime mieliems skaitytojams atskleisti,

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

kaip įsižiūrėjimas (kartais net pro lupą) į *Užrašų* autografą plečia hermeneutinį akiratį. Pasekus pastraipos, frazės ar net žodžio formos susiklostymą, stiprėja įsitikinimas, kad arkiv. Matulaičio tekstai turėtų traukte traukti kalbininkus, Bažnyčios ir valstybės istorikus, pagaliau pilietinės santarvės puoselėtojus.

Pakantos anatomija

Dar nespėjęs į Vilniaus sostą įžengti vyskupas nominatas Jurgis Matulaitis jau buvo kaltinamas tiek šaltumu lietuviams, tiek nemeile lenkams, tiek abejingumu baltgudžiams. *Užrašų* autografe lyg rentgeno nuotraukoje matyti jo atidos kiekvienam ganomajam, rūpinimosi kiekviena vyskupijoje gyvenančia tauta smulkiausios žymės. Šiuo požiūriu iškalbingas toks vyskupo atsakas konfratrų kritiką persakiusiam kun. Leopoldui Chomskiui: *stebiuos, dėl ko kunigai nuo manęs galėtų šalintis. N[ė] vienam nesu niek[o] bloga padaręs, nei vienu žodeli[u] nesu nė vieno dar iki šiol užgavęs* [...] *Liaudžiai taip pat esu visa širdimi tarnavęs, kur reikiant; nesuprantu, kodėl ji šalintųsi nuo manęs; priešingai, mane gynė, kur reikėjo, ir visuomet širdingai sveikino* (p. 204).

Gyvi *Užrašų* posakiai liudija, kad jų autoriui buvo akivaizdus tiek tautinių jausmų subtilumas, tiek jų keliamas pavojus: *Sukeltus žmonių jausmus ir įtemptus dirgsnius nori dar tempti, kol truks* (p. 144). Atsižvelgiama į menkiausius geranoriškumo ar, priešingai, abejingumo kitos tautybės, kitoniškų politinių nuostatų žmonėms niuansus: *Aš prašiau* [kapitulos], *jei tik galima, kad Tarybos atstovams pirmą vietą užleistų* (įterpinys įrašytas vietoj po žodžio ‘prašau’ išsyk ėjusios šalutinio sakinio pradžios, p. 113); *Iš daugelio žmonių gavau išgirsti, kad čia seniau būdavo skiriami į lietuvių parapijas kunigai, nė žodžio nemoką lietuviškai, ir, ilgus metus ten klebonaudami, nė nesirūpindavę lietuviškai pramokti* (frazė pataisyta iš ‘nė nepramokdavę lietuviškai’, p. 164). Matyt, dėl tautinių

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

dalykų paisymo vysk. Matulaitis vartoja keleriopas asmenvardžių formas: aiški tendencija lenkiškos orientacijos asmenų pavardes rašyti lenkišku, o susipratusių lietuvių – lietuvišku pavidalu. Kelių dažniau minimų dvasininkų (pvz., Karolio Lubianieco, Stanisławo Maciejewicziaus) pavardžių formos rankraštyje iš pradžių įvairuoja, bet vėliau pereinama prie lenkiškos formos, ir tai sutampa su jų endekiškos veiklos aptarimu.

Dėmesys minties niuansams ir tikslumo pastanga gerai matyti politiškai reikšmingų vertinimų pataisose. Raute Pilsudskio garbei vysk. Matulaitis apie Bažnyčios padėtį atsiliepė: *dabar liuosiau atsikvėpti galima* (taisyta iš 'liuosai=laisvai', p. 207); o pokalbio su Tautų Sąjungos Karinės kontrolės komisijos nariu įspūdis nusakomas: *p. Uzquiano gerai supranta labai sunkią vyskupo padėtį Vilniuje* (prieš 'gerai' išbraukta 'labai', p. 254). Istorinės tiesos vardan autorius siekia tiksliai įvardyti etninę situaciją: *kaip tautų reikalus čia suderinus? ar nepadarius šalia lietuvių kalbos ir lenkų kalbą valstybinę?* (taisyta vietoj 'neįvedus', nes lenkų kalba bent Vilniuje tuo metu dominavo, p. 260). Vienu kitu atveju net pasirenkama griežtesnė formuluotė, jei tik ji teisingiau nusako aptariamo reiškinio pobūdį: *Su legionais einąs taip pat nuožmus antisemitizmas, lietuvių ir gudų neapykanta* (vietoj išbraukto 'aišk[us]', p. 215).

Matulaitis neslepia esąs patenkintas ganomųjų lietuvių ir baltgudžių džiaugsmu, kai šie patiria, kad vyskupas leidžia jiems šnekėti savo kalba (p. 161, 167). Atpasakojant pašnekovo atsiliepimą apie baltgudžių kalbos ignoravimą, neutralios intonacijos apsuptyje prasprūsta gyvo pasipiktinimo gaidelė: *Tu man taip nekatalikiškai dalykus imkie* (p. 158). *Užrašuose* palankiai kalbama apie baltgudžių atgimimą, jis apibūdinamas kone maironiška *nebeužtvenksi upės bėgimo* parafraze (p. 268). Vysk. Matulaitis „skiria" dvi tautiškumo formas, sakytume, nacionalumą ir nacionalizmą. Bent keliose vietose rašydamas apie netinkamus fanatikų dvasininkų ar pasauliečių tautininkų poelgius,

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

jis prieš žodį *tautiškumas* įterpia pažyminį *nesveikas* (pvz., p. 160). „Ligos“ semantika šiuo atveju neatsitiktinė – kitoje vietoje kalbama apie *kunigų dvasios tautybėmis užsikrėtimą* (p. 161).

Abejojantiems vysk. Matulaičio patriotizmu būtų galima nurodyti tas neretas *Užrašų* vietas, kur tautų vardijimo sekoje lietuviai atsiduria pirmi, kur aiškiai regimas susirūpinimas Lietuvos armijos kovomis, derybų su Lenkija sėkme. Kažin, ar apmąstantieji Lietuvos valstybingumą yra atkreipę dėmesį į tai, kaip simboliškai vysk. Matulaitis paminėjo Vasario 16-osios akto pirmąsias metines. Tą dieną Vilniaus katedroje jis pasakė pirmą antibolševikinį pamokslą, kurio tradiciją po dviejų dešimtmečių teko pratęsti sovietų persekiojamiems dvasininkams.

Apie tautinius bei ideologinius konfliktus vysk. Matulaitis stengiasi kalbėti kuo neutralesniu, objektyvesniu būdu. *Užrašų* autografe išbraukti arba taisyti neigiamai konotuoti, įžeidūs žodžiai: *Mitingas bolševikams labai nepavyko; žmonės neleido jiems liesti tikybos ir Bažnyčios, protestavo* (vietoj išbraukto žodžio ‘pliovoti’, p. 145). Raginamas pasmerkti endekams neįtikusius kunigus, vyskupas koreguoja akivaizdžiai neteisingą kaltinimą: *Įdavė jis* [kun. Songinas] *kun. Zenkevičių ir Toloczką, kad bolševikai, klasių kovą skelbia, prieš tikybos grynumą nusikalstą* (pataisyta vietoj ‘prieš tikybą’, p. 266). Pabrėžtinai skiriamas asmuo ir valdžia, valdžia ir tautybė: *O Atgimimo sąjunga („Odrodzenie“), – atsakiau, – kieno vedama ir palaikoma? Ar ne Pilsudskio ir lenkų valdžios?* (žodis įterptas, p. 239); *pagreitiną tą gudų susipratimą ir kilimą iš pusės lenkų valdžios spaudimas* (žodis įterptas, p. 261). Matyti, kad vysk. Matulaičiui šen ten vis dėlto tenka tvardytis, idant pavojingų tautininkiškų ambicijų nepasmerktų piktu tonu. Tokiais atvejais gelbsti ironija: *Manoma, kad jie* [legionieriai] *norėjo prieš pasaulių pasaulį parodyti, kad Vilnius – lenkų miestas* (p. 127).

Objektyvumo siekinį atliepia gausios tiesioginės menamosios kalbos konstrukcijos bei kitos trečiojo asmens nuomonę padedančios

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

persakyti žodžių formos (ir ypač tiesioginės nuosakos keitimas į jas): *Gavau iš Vilniaus žinias, būk lenkai* [...] *norį padaryti tautinę manifestaciją,* [...] *kad iš to kilsiant susirėmimas ir kraujo praliejimas* (pataisyta iš 'kils', p. 111); *Kai buvo minima Pilsudskis ir Želigowskis* (pataisyta iš 'minimi', p. 251); *Gudų žemių, pagal tą sutartį nuo Rosijos atplėštų, negalima ėsą atgal ataduoti bolševikams* (žodis įterptas, p. 260). Tikslus ir vaizdus kalbėjimas *Užrašuose* gerai dera: ne vienas karo ir okupacijų siaubiamo Vilniaus paveikslas perteiktas su dokumentininko tikslumu ir menininko pagava. Įžengus bolševikams ar lenkams, akimirksniu besikeičianti miesto išvaizda pro vyskupo rūmų Pilies gatvėje langą regima tiesiog kinematografiškai: *Vakar švaistės gatvėmis legionistai, daugybės vaikščiojo jaunuomenės, ypač mergiočių, daug ponų ir ponių; žydai kažin [kur] buvo tarsi išsislapstę* [...] *Šiandie kas kita. Vargo ir darbo žmonės pasipylę po gatves; daugiausia žydeliai: mergaitės ir bernaičiai šen ir ten sveikina raudongvardiečius; šnekas su jais; matyt, ir pažįstamų sutinka; tarp kareivių matyt nemaža žydelių. Ponai tarsi išmirė. Rogutėmis važinėja raudongvardiečiai ir proletarai* (p. 127).

Smulkmena, bet feminizmo paveiktas sociologas atkreiptų dėmesį į vysk. Matulaičio išvardijimą: *Buvo prisistatyti vienuolynų atstovės ir atstovai* (p. 117). O mes dar pacituosime iš pirmo žvilgsnio nereikšmingai pataisytą sakinį, kuris liudija *Užrašų* autoriaus jautrumą tiek žmogui, tiek kalbai: *Keletas, kaip man pranešė, bolševikų nukautųjų, daugiausia žydų lavonų kelias dienas nelaidoti tįsoję gatvėse* (vietoj išbraukto žodžio 'už[muštųjų]', p. 199).

Demokratijos, pliuralizmo, visuomeninės taikos puoselėtojams *Užrašai* kelia „naivų" klausimą: kur glūdi išmintingos, patikimos, nuoširdžios tautinės bei pilietinės angažuotės ir pakantos prielaidos? Sunkiausiomis vyskupavimo dienomis grumiantis su ideologine ir politine destrukcija, palaimintąjį Jurgį stiprino atida Dievo ir artimo meilės principams.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

RENGĖJO ŽODIS

Minties būstas

Ręsdamas būstą savo mintims, palaimintasis Jurgis sekė sena ir gerbtina lietuviško stiliaus tradicija. Ši veiksmažodžiui teikia išskirtinį, ne vien kalbėjimo tempą, bet ir spalvą, faktūrą, toną lemiantį vaidmenį. Gyvenimo tėkmė, epochos virsmas, jausmo virpesys, tobulai įglausti klasikinėse Kristijono Donelaičio, Antano Starzdo, Antano Baranausko poezijos frazėse: „pargraudama juokės"; „žiba, tvaska, ištiška"; „skaudzia ir griaudzia", – bei veiksmažodiškoje Motiejaus Valančiaus ir Žemaitės prozoje. *Užrašuose* laiko, erdvės, pagaliau dvasinių pokyčių suvokimas taip pat dažniausiai perteikiamas veiksmažodiniais junginiais, kurie panašūs į cituotuosius. Tokios raiškos gausa lemia dienoraštyje koncentruojamo dvasios ir istorijos vyksmo dinamiką, o įvairovė sukuria tikslumo bei subtilaus niuansavimo įspūdį, kur ne kur priartindama arkiv. Matulaičio tekstą net prie poetinės kalbėsenos.

Matulaitiškas laiko pajautos aštrumas regėti iš tokio kelių susijusių įvykių ar poelgių išdėstymo tekste, kurio nuoseklumą padeda suvokti ne formalūs datų ir valandų paženklinimai, o kaitaliojamų veiksmažodžio formų darna: *Smarkiai pakeikę pasitrankę nuėjo šalin* (p. 177); *Žmonės sugavę kun. Dijakowskį, bijodamiesi, pristatę jį bolševikams; šie, palaikę kalėjime, jį teisę; spėjama, kad nužudę* (p. 265). Beveik visi greiti, emocinės įtampos prisodrinti veiksmai *Užrašuose* nusakomi bent dviejų veiksmažodžių samplaikomis: *į visas puses jį tąso trauko* (p. 173); *Ponai ir ponios ėmė tuo* [tuoj] *iš Vilniaus bėgti kraustytis* (p. 211); *Žmonės labai neramūs, susirūpinę gatvėmis nuolat siuvo vaikščiojo* (p. 213); *Šiaip visi sveiki, dirba bruzda* (p. 213). Stengiamasi kiekvieną svarbesnį aktą apibūdinti „stereoskopiškai" – atskleisti kelis kad ir mažai vienas nuo kito tesiskiriančius aspektus, kurie reiškiami vienarūšėmis sakinio dalimis: *Dievas ir Angelas Sargas, matyt, bu[d]i,*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

sergsti ir gelbėja (p. 145); *matyt, rengia žmones, kad galėtų lengviau įvykinti Bažnyčios nuo viešpatijos atadalijimą ir atskyrimą* (p. 145); *Kun. Michalkevičius ketino eiti į trukšmadarių lizdą ir juos numaldyti ir nuraminti* (p. 263). Tokie sakiniai labai tiktų iliustruoti struktūralizmo teiginiams apie gretinimo sukuriamą opoziciją.

Sudėtinių laikų formos vartojamos sakinyje keičiantis veiksmo subjektams. Tai keliais atvejais leidžia netiesiogiai nusakyti žmogaus pastangų, jo kompetencijos ribas ir Dievo valios veikimą: *Jei tik tikrai būsime savęs išsižadėję ir Dievui visiškai atsidavę ir pasiaukoję, be abejo, kad surasime būdą ir keblumams pašalinti arba bent pro juos prasilenkti, ir mūs sumanymai bus įvykdyti* (vietoj 'mes įvykdysime', p. 10). Subjektų, veiksmų ir objektų sąryšiai *Užrašų* autoriui atrodo tokie akivaizdūs, kad jis skirtingos gramatinės priklausomybės, bet tapačių morfologinių formų žodžius paprasčiausiai rikiuoja į vienodų jungtukų siejamas eiles: *visur, kur reikia, stoti darban ir kovon ir savo galvas pakloti* ('stoti darban bei kovon < ir > pakloti galvas', p. 42); *ginti katalikų mokslas ir visas gyvenimas ir sutvarkymas šv. Bažnyčios* ('katalikų mokslas bei gyvenimas < ir > šv. Bažnyčios sutvarkymas', p. 48).

„Veiksmažodiškai" arkiv. Matulaitis perteikia tiek įvykius, tiek požymius, savybes, būdą. Jis vartoja ne tik kitimo įspūdį kuriančias žodžių sekas, bet ir teikia pirmumą dalyviui ar būseną nusakančiai bevardei giminei: *drąsiai noriai veikiai viską apleisdavo, visko išsižadėdavo* (p. 26); *Tegul paskui mane numeta kur, kaip tą mazgotę suteršta sunešiotą* (p. 33); *Lietuviai nuliūdę ir nusiminę taip pat glūdojo kur nuošaliai* (p. 209); *Dažnai labai man sunku, skurdu ir skaudu būdavo* (p. 223).

Iš pirmo žvilgsnio buitiškuose frazeologizmuose palaimintasis Jurgis įžvelgia krikščioniško mąstymo klodą, suteikia jiems teologinį matmenį, įtraukdamas į *Užrašų* kontekstą. Žmonės *nuo žemės tavęs nenustums* (p. 10), – sako jis lygindamas Dievo bei žmonių galias. Ir

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

negalima lengvai pasakyti, ar ši frazė artimesnė sklypą praradusio vargdienio patirčiai, ar eschatologiniams pragarmių vaizdiniams. Apie tikinčiuoju apsimetusį bolševikų provokatorių, kuris neįstengė apgauti vyskupo, mestelėjama: *Ponas Kairys sprukęs pro duris išsinešino nemitęs* (p. 150). Tikri tikintieji pas ganytoją ieško „dvasinio peno" – ši aplinkybė aktualizuoja sustabarėjusio junginio prasmę, paverčia jį ironiška užuomina. Šen bei ten vaizdžiu liaudies posakiu ar tiesiog kasdienės kalbos junginiu autorius pakeičia intelektualiojo stiliaus padarus: *priimti tokių Įstatų negalima. Nusprendėme juos niekais nuleisti* (vietoj išbraukto žodžio 'igno[ruoti]', p. 226); *gražiais protavimais dangstydamiesi* (vietoj išbraukto junginio 'gražiomis racijom', p. 145).

Palaimintojo Jurgio rūpestį patvariu bei skoningu minčių būstu, žinoma, liudija ir elementarūs rankraščio taisymai. Jis keičia dėl klaidos pavartotą daugiskaitą į dviskaitą, prisiminęs taisyklingą pakaitalą, išbraukia svetimybę, kur ne kur koreguoja žodžių tvarką ir pan.: *Juodu* < Jie (p. 199); *suklydusio* < sugr[iešijusio] (p. 136); *dekano prievolė* < prievolė dekano (p. 204). Autografas liudija, kad ne viena sodresnė frazė radosi grįžus prie jau užrašytos minties ar persigalvojus žodžio viduryje ir pradėjus sakinį iš naujo: *Šiandie armotų trenksmo nebegirdėt* (vietoj išbraukto žodžio 'šau[dymų]', p. 220); *visa, ką jis apie vokiečius ir prieš vokiečius sakė, buvo galima pritaikinti prie Lietuvos ir Baltgudijos kiek dalykus atmainius ir žodį „vokietis" „lenku" pakeitus* (vietoj išbraukto žodžio 'pakeitus', p. 251). Regint smulkiomis pataisomis išmargintus puslapius, sunku patikėti, kad *Užrašai* būtų buvę rašomi vien sau – pagarbi atida gimtajai kalbai ir būsimam skaitytojui juose neatsiejami.

Dienoraštis ar jo švarraštis?

Kontroversiškiausia mintis, kurią kelia autografų analizė, veda prie jų istorijos permąstymo. Tyrinėtojai yra pastebėję, kad palaimintojo

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Jurgio užrašai ne tik nuolat trūkinėja („dienos rašto" pažodinė reikšmė jiems visiškai netinka), bet ir turi retrospektyvos atspalvį. Toks atspalvis ypač ryškus pirmosios [*Vilniaus užrašų*] dalies pradžioje (p. 103-117), kurioje neabejotinai grįžtama net prie pusės metų senumo įvykių. Esama požymių, jog tapimo vyskupu ir pirmųjų vyskupavimo savaičių istorija (iki p. 126) užrašyta ne anksčiau, kaip po Naujųjų Metų. Pavyzdžiui, pastraipoje prieš pažymėtąją 1918 XII 15 data minimos šv. Stepono dieną, t. y. gruodžio 26, laikytos šv. Mišios (toje vietoje vardijami keli su šv. Nazareto seserimis susiję dalykai, p. 117). Pasakojimo apie 1918 XII 16 vykusį vyskupų susitikimą ir kunigų pasitarimą tąsoje peršokama prie vokiečių valdžios veiksmų, apie kuriuos vyskupas Matulaitis galėjo sužinoti tik pirmosiomis 1919 m. dienomis (p. 119-120). Drauge su 1919 I 5 dienos įvykių srautu pažymima: *Prieš Kalėdas atvažiavo Tėvas Juozas Vaitkevičius* (p. 123), o ši žinia, atsižvelgiant į kontekstą, tikrai negalėjo likti nepaminėta anksčiau, jei tik įrašai būtų buvę nuoseklūs. Spėtina, kad praeities įvykių dėstymas tęsiasi bent iki 1919 I 6 data pažymėtos atkarpos, nes atodūsis: *Vilniuje man buvo labai sunku. Tikrai kelias čia erškėčiais nuklotas* (p. 124), – labai primena apibendrinantį retrospektyvų kalbėjimą.

Kitą didelę 1919 III 30 - IV 28 atkarpą pats autorius komentuoja: *Visą mėnesį nieko neįrašęs ėsu šiose knygose, nes buvo jos išneštos iš namų ir paslėptos.* [...] *Dabar tik tegalėsiu pažymėti kur svarbesnius dalykus, kiek atsimindamas* (p. 185). Nurodysime dar kelias teksto vietas, leidžiančias teigti, kad jos užrašytos vėliau, neigu atsitiko aptariami dalykai. Antai 1919 II 23 - III 2 datomis pažymėti įvykiai chronologiškai susipynę: ties II 27 data kalbama apie dviem dienom vėlesnius pokalbius (p. 159), o paskui apibūdinami II 23 kurijon atvykę Ratnyčios parapijiečiai (p. 161). Po 1919 III 8 data pažymėtos pastraipos nubraukti ir gerokai toliau – po penkių rankraščio puslapių, ties 1919 III 16 data – pridėti sakiniai: *9. III. 19. Buvau įsakęs Seminarijos Rekto-*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

riui, kad siuntinėtų man tarnaut Mišioms VII-jo kurso klierikus po vieną. Norėjau ir klierikus asmeniškai arčiau pažinti ir per juos patirti, kas [koks] *seminarijos stovis. Šiandie atėjo...* (p. 165, 173). 1919 III 19-23 datų įrašai bei juose minimi įvykiai kaitaliojasi maždaug tokia tvarka: 19, 20, 21, 22 diena, grįžtama prie 20 dienos, toliau eina 21, 22, paskui vėl 19, 23 diena. Ir tik ties III 24 data rašoma: *Šiandie ir vėl aplankė mane...* (p. 176-180). Ties 1919 V 3 data atpasakojamas tą dieną vykęs pokalbis su Lenkijos Seimo atstovais, kuriame komentuotas 1919 IV 4 Seimo nutarimas dėl Lietuvos nepriklausomybės. Kitoje pastraipoje priduriama: *Man pasakius tai lietuviams, kitaip aiškinta* (p. 219). Išeitų, kad su lietuviais vyskupas naujienas aptarė po gegužės 3-osios, o pokalbių santraukas pasižymėjo sąsiuvinyje dar vėliau. Pagaliau visa 1911 m. kelionei į Romą skirta *Užrašų* dalis yra parašyta vėliau, tikriausiai Fribūre. Tai liudija tiek medžiagos grupavimas (atskirai atpasakoti pokalbiai su kun. Sergejumi de Grum-Grgimaila), tiek pluošto antraštėje nusakytas žanras – pranešimas.

Stebina būsimojo laiko „ignoravimas" *Užrašuose*. Žinia, jis nėra itin būdingas dienoraščio žanrui, tačiau tai, kad ši veiksmažodžio forma arba kitokios ateities veiksmo nuorodos pasitaiko itin retai, verčia suklusti. Juk apskritai žmogui nėra svetima, pasižymėjus dienos dviejų akipločio įvykius, apžvelgti jų eventualią tąsą, užsiminti apie ateityje numatytus renginius, susitikimus. *Gavau reikiamus leidimus važiuoti Varšavon.* [...] *Ryt dieną su kun. Juozu iškeliausiva* (p. 223), – tai bene vienintelis akivaizdus tokios laikų sanklodos pavyzdys *Užrašuose*. Atskirti, apie kuriuos įvykius pasakojama sinchroniškai, o kurie prisimenami po kelių dienų, savaičių ar mėnesių, sunku dar ir dėl to, kad vienu kitu akivaizdžios retrospektyvos atveju faktai vardijami stebėtinai detaliai (pvz., p. 185-209), o panašiose į padienius užrašus pastraipose vos brūkštelėtas įspūdžių punktyras (pvz., p. 224-225). Nors įrodymų archyve neaptikta, o prisiminimai liudija puikią

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

arkivyskupo atmintį, galima spėlioti, kad jis žymėdavosi tam tikras pastabas, o vėliau jas panaudodavo, rašydamas ištisinį *Užrašų* tekstą.

Visos šios aplinkybės perša prielaidą, kad mus pasiekęs *Užrašų* pavidalas, bent jau pirmąjį vyskupavimo Vilniuje laikotarpį apimantis autografas R1, yra dienoraščio švarraštis. Rankraščio taisymų pobūdis greičiau įrodo, neigu paneigia šį teiginį – daugelis korekcijų liudytų nebent fanatišką skrupulingumą, jei pastabos būtų skiriamos išimtinai sau. Hipotezę paremia ir grafologinė analizė – braižo niuansai, rašalo atspalvis bei liejimosi intensyvumas ir kita keičiasi kur kas rečiau, nei turėtų, jei įrašai būtų buvę daromi padieniui. Pavyzdžiui, 1919 II 28 data ir eilutės pradžioje pridurta 1919 III 2 data pažymėtos pastraipos visiškai akivaizdžiai rašytos viena po kitos „neatitraukus plunksnos" (p. 162). Net jau cituota fraze: *Visą mėnesį nieko neįrašęs ėsu šiose knygose*, – prasidedanti pastraipa užrašo ypatybėmis nič niekuo nesiskiria nuo ankstesnės (p. 185).

Švarraščio hipotezę netiesiogiai patvirtina ir *Užrašų* skelbimo istorija. Nėra žinoma, ar arkiv. Matulaitis juos kam nors rodė ar davė paskaityti. Netikėta liga neleido jam pačiam sutvarkyti savo archyvo. Tačiau akivaizdu, kad autorius nesiekė dienoraščio visiems laikams paslėpti nuo žmonių akių, kad netrukus po jo mirties publikuoti pirmąsias *Užrašų* ištraukas marijonų sumanyta ne prieš velionio valią. Tad įmanu, jog arkiv. Matulaitis jau po atleidimo iš Vilniaus ankstesniems užrašams, kurių svarbą gerai suvokė, suteikė tam tikrą pašaliečiui skaitytojui labiau tinkamą pavidalą. Dėl perrašymo jie ir įgijo vieną kitą retrospektyviam pasakojimui būdingą savybę.

Labai tikėtina, kad ne vien išlikusieji, bet ir dingęs vadinamojo dvasinio dienoraščio autografas – mūsų vartoto nuorašo N1 pagrindas – buvo arkiv. Matulaičio atliktas švarus perrašas. Netiesiogiai tokį teiginį paremia nuorašo tolygumas – neatrodo, kad mašininkui būtų kilę daugiau problemų įskaityti *Mintis...*, nei kitas *Užrašų* dalis.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Vadinasi, rankraštis buvo aiškus ir tvarkingas. Gerokai svaresni kiti, teksto analize grindžiami pastebėjimai. 1911 VIII 17 m. datuotoje atkarpoje rašoma: *buvau Bažnyčios priešu apšauktas: liberalu, socialistu, čekistu* (p. 64). Nepavyko istoriniuose šaltiniuose aptikti, kad carinėje Rusijoje būtų veikęs koks nors „Črezvyčajnyj komitet". Taigi *čekisto* paminėjimas (ypač trečioje „stiprėjančios" specifinių įvardijimų sekos pozicijoje) laikytinas akivaizdžiu anachronizmu, liudijančiu, kad mus pasiekęs dienoraščio variantas šiek tiek taisant autoriaus perrašytas ne anksčiau kaip vyskupavimo Vilniuje laikais.

Būtų negarbinga nutylėti pasiūlytos hipotezės kontrargumentus. Tolygų braižą galima aiškinti palaimintojo Jurgio charakterio ypatybėmis – nuoseklumu bei savitvarda. Dvasinius sukrėtimus liudijantys emocingi dalykinio pasakojimo intarpai, 1910-1914 m. dienoraščio maldos proveržiai alsuoja tokiu nuoširdumu, impulsyvumu, šviežumu, kad sunku įsivaizduoti juos buvus taisinėtus. Nors sinchroniškumo nuorodos: *šiandie* (p. 126, 221), *iš ryto* (p. 225) ir t. t. pasitaiko akivaizdžios retrospektyvos fragmentuose, be to, galėjo būti mechaniškai perkeltos į švarraštį, už jų užkliuvus, taip pat smelkiasi abejonė. Perrašant paprastai šalinami netolygumai ir pasikartojimai. Tokių pastangų matyti, tačiau ties 1921 III 31 data apie kun. Mykolo Abaravičiaus dekanavimą Ašmenoje caro laikais kalbama kaip apie naują dalyką (p. 261), nors dešimčia dienų ankstesniame įraše pasakojama, kaip Tautų Sąjungos Karinės kontrolės komisijos nariui majorui Uzquiano aiškintos tos pačios kun. Abaravičiaus biografijos detalės (p. 254). Tiesa, pastarasis pavyzdys yra iš antrosios [*Vilniaus užrašų*] dalies, kurios autografas apskritai mažiausiai panašus į perrašą.

Vargiai bepavyks kada nors sužinoti tikrąją autografų istoriją. Svarbiau, kad ir vienoks, ir kitoks jos variantas byloja, su kokia atida palaimintasis Jurgis liudijo tiek savo žemiškąją patirtį, tiek atsivėrimus dieviškiesiems slėpiniams.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

* * *

Tekstologinė *Užrašų* autografų analizė ir šios knygos sudarymas užtruko ketvertą metų. Per tą laiką teko klaustis patarimų ne vieno žmogaus, sulaukti jei ne konkrečios pagalbos, tai bent palaikančio geražodžio iš daugelio kolegų, kuriuos visus išvardyti būtų sunku. Ypatingą padėką reiškiu Marijonų istorijos instituto vadovams ir *Fontes Historiae Marianorum* redaktoriams kun. Janui Bukowicziui, MIC ir Tadeuszui Górskiui, MIC. Jie peržiūrėjo rodyklę bei dalykinius komentarus, parūpino svarbios informacijos personalijoms ir realijoms patikslinti, be to, suteikė knygos rengėjui galimybę kelias turiningas dienas praleisti Marijonų namuose Varšuvoje ir aprūpino jį reikalinga literatūra. Asmeninėmis bibliotekomis maloniai leido pasinaudoti ir visokeriopai pagelbėjo Petras Kimbrys ir dr. Juozas Tumelis, vieną kitą dalyką aiškinti padėjo dr. Irena Vaišvilaitė, dr. Sigitas Jegelevičius, kun. dr. Adolfas Grušas, dėl lietuvių kalbos dalykų konsultavo dr. Birutė Jasiūnaitė, o dėl tekstologinio aparato – Mantas Adomėnas bei Mindaugas Strockis. Ačiū jiems visiems bei korektūrą balsu padėjusiai atlikti žmonai Jolantai.

Knygos koncepcija svarstyta, tiek maži, tiek dideli kliuviniai gvildenti su Vytautu Ališausku, kuriam esu dėkingas už nepamainomo kolegiškumo pavyzdį. Tik dėl t. Vaclovo Aliulio, MIC pritarimo, rūpestingo dėmesio ir nesenkančios kantrybės šis *Užrašų* leidimas apskritai tapo įmanomas. Rengiant knygą išgyventa ne viena akimirka, kai buvo juste juntama žmogiškąsias galias viršijanti parama. Tai, kas leidinyje netikslu ar neaišku, yra rengėjo aplaidumo ir neišmanymo žymės, o visa, kas pelno palankumą, radosi palaimintojo Jurgio dangiškos globos dėka.

Paulius Subačius

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

NAUDOTA LITERATŪRA

Šis sąrašas apima veikalus (išskyrus enciklopedijas, žodynus ir žinynus), naudotus atliekant tekstologinę *Užrašų* analizę, rengiant kalbinius, dalykinius paaiškinimus, rodyklę, sudarant temų registrą. Jis nepretenduoja nei į arkiv. Jurgio Matulaičio, nei į veikalų apie jį bibliografiją. Išsamiausios JM bibliografijos skelbtos: *Matulewicz... Pisma, 243-255*; *Wspomnienia, 397-420*.

Album zmarłych ojców i braci Zgromadzenia Księży Marianów 1700-1997 / Red. J. Bukowicz. – Warszawa - Stockbridge: Marian Press, 1997. – 145 s.

Ališauskas K. *Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės*. – Čikaga, 1972. – T. 1. – 490 p.

Arkivyskupas Jurgis Matulevičius / Red. K. Čibiras. – Marijampolė, 1933. – 309 p.

Biržiška M. *Vilniaus golgota*. – V.: Mintis, 1992. – 2-asis fotograf. leid. – 664 p.

Būčys P. *Atsiminimai* / Red. J. Vaišnora. – Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1966. – D. 1. – 323 p.

Cicėnas J. *Vilnius tarp audrų*. – V.: Mokslo ir enciklopedijų l-kla, 1993. – 2-asis leid. – 310 p.

Cusumano V. *Innamorato della Chiesa*: Il Servo di Dio Giorgio Matulaitis-Matulewicz: Profilo Biografico e Diario Spirituale / Presentazione Card. G. Lercaro. – Milano: □ncora, 1963. – 167 p.

Čepėnas P. *Naujųjų laikų Lietuvos istorija*. – V.: Lituanus, 1992. – T. 2. – 840 p.

Česnulis P. *Nužmogintieji*: Vilniečių golgota lenkų okupacijoje. – Hamilton: Vilniaus krašto lietuvių s-ga, 1973. – 256 p.

Górski T., Proczek Z. *Rozmiłowany w Kościele*: Błogosławiony Arcybiskup Jerzy Matulewicz. – Warszawa: Księża Marianie, 1987. – 149 s.

Gudelis P. *Bolševikų valdžios atsiradimas Lietuvoje 1918-1919 metais jų pačių dokumentų šviesoje* / Įv. Z. Ivinskio. – Londonas: LVS „Ramovė“, 1972. – 160 p.

Yla S. *Jurgis Matulaitis*: Asmenybės apybraiža. – Putnam, Connecticut: Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo Seserys, 1977. – 384 p.

Jarzębowski J. *Dziennik 1923-1927* / oprac. J. Bukowicz, T. Górski. – Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1997. – 228 s.

Jarzębowski J. *Listy z czasu wojny* / oprac. J. Bukowicz, T. Górski. – Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1997. – 156 s.

Juškevičius A., Maceika J. *Vilnius ir jo apylinkės*. – V.: Mintis, 1991. – 3-asis fotograf. leid. – 264 p.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

Katilius A. *Vincentas Senkus – paskutinis senųjų marijonų generolas* // Tėvynės sargas. – 1997. – Nr. 1 (95). – P. 70-76.

Klimas P. *Dienoraštis 1915 XII 1 - 1919 I 19*. – Chicago: A. Mackaus kn. leid. fondas, 1988. – 456 p.

Kučas A. *Arkivyskupas Jurgis Matulaitis Matulevičius*: Gyvosios krikščionybės apaštalas / Įv. kard. A. Samoré. – Chicago, IL: Tėvų Marijonų šv. Kazimiero provincija, 1979. – 592 p.

Kviklys B. *Lietuvos bažnyčios*. – Chicago, 1980-1987. – 6 t.

Laukaitytė R. *Lietuvos vienuolijos*: XX a. istorijos bruožai. – V.: Lietuvos istorijos institutas, 1997. – 301 p.

Lietuva Didžiajame kare / Red. P. Ruseckas. – V.: Vilniaus žodis, 1939. – 336 p.

Lietuvos Tarybų valdžios dekretai 1918-1919: Dokumentų rinkinys. – V.: Mintis, 1977. – 163 p.

Łossowski P. *Stosunki polsko - litewskie w latach 1918-1920*. – Warszawa: Książka i wiedza, 1966. – 413 s.

Makauskas B. *Vilnijos lietuviai 1920-1939 metais*. – V.: Mokslas, 1991. – 269 p.

Martinkėnas V. *Vilniaus krašto lietuviškos mokyklos ir skaityklos 1919-1939 metais*. – V.: Mokslas, 1989. – 160 p.

Matulevičius J. *Instrukcijos bei nurodymai. N. Pr. Šv. P. Marijos arba Marijonų vienuolijai* / Arkiv. Jurgis Matulevičius-Matulaitis. – Marijampolė, 1928. – 581 p.

Matulewicz J. *Dziennik duchowy* / Błogosławiony Jerzy Matulewicz; oprac. J. Bukowicz, T. Górski. – Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1988. – 160 s.

Matulewicz J. *Listy polskie* / Błogosławiony Jerzy Matulewicz; oprac. J. Bukowicz. – Warszawa: Księża Marianie, 1987. – 3 t. – 189; 191; 177 s.

Matulewicz J. *Pisma wybrane* / Błogosławiony Jerzy Matulewicz; oprac. J. Bukowicz, T. Górski. – Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1988. – 267 s.

Matulis S. *Palaimintasis arkivyskupas Jurgis Matulaitis, M. I. C. marijonų gaivintojas 1909-1927*. – Nottingham: „Šaltinis", 1996. – 272 p.

Mickevičius-Kapsukas V. *Pirmoji Lietuvos proletarinė revoliucija ir Sovietų valdžia*. – Chicago: Vilnis, 1934. – 240 p.

Nalenč D., Nalenčius T. *Juzefas Pilsudskis*: Legendos ir faktai. – V.: Mintis, 1991. – 255 p.

Odrodzenie Zgromadzenia Księży Marianów w latach 1909-1910: (dokumenty) / Mariański Instytut Historiczny; oprac. J. Bukowicz, T. Górski. – Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1995. – 144 s. – Fontes Historiae Marianorum 1.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

NAUDOTA LITERATŪRA

Pecyna M. B. *Osobowość i działanie Błogosławionego Jerzego Matulewicza*. – Wrocław, 1990. – 216 s.

Proletarinė revoliucija Lietuvoje 1918-1919 m.: revoliucinių įvykių Lietuvoje dalyvių atsiminimai. – V.: Valst. polit. ir moksl. lit. l-kla, 1960. – 527 p.

Rukša A. *Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės*. – Cleveland: LKVS „Ramovė“, 1981. – T. 2: Lietuvių – lenkų santykiai ir kovų pradžia. – 619 p.

Senas A. E. *Lietuvos valstybės atkūrimas 1918-1920* / Įv. A. Eidinto. – V.: Mokslo ir enciklopedijų l-kla, 1992. – 191 p.

Staliūnas D. *Vilniaus vyskupo E. Ropo veiklos pėdsakais (1903-1907)* // Lietuvių atgimimo istorijos studijos. – T. 7: Atgimimas ir Katalikų Bažnyčia. – V.: Katalikų pasaulis, 1994. – P. 142-219.

Stolica Apostolska a biskup Jerzy Matulewicz 1916-1921 / Mariański Instytut Historiczny; oprac. J. Bukowicz, T. Górski. – Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1996. – 340 s. – Fontes Historiae Marianorum 2.

Vaišnora J. *I. Jurgio Matulaičio kelias į Vilniaus vyskupo sostą; II. Šv. Sosto atstovo Ratti vizitas Lietuvoje ir Latvijoje*. – Brooklyn, N. Y.: Tėvai Pranciškonai, 1982. – 94 p.

Vaitkevičius B. *Socialistinė revoliucija Lietuvoje 1918-1919 metais*. – V.: Mintis, 1967. – 694 p.

Vidmantas E. *Religinis tautinis sąjūdis Lietuvoje*: XIX a. antrojoje pusėje – XX a. pradžioje / Lietuvių katalikų mokslo akademija; Lietuvos istorijos institutas. – V.: LKMA, 1995. – 308 p.

Vilniaus universiteto istorija 1579-1994. – V.: Valst. leid. centras, 1994. – 342 p.

Vitkauskas P. *Lietuvos Tarybų Socialistinė Respublika 1918-1919*. – V.: Mokslas, 1988. – 244 p.

Waligóra B. *Walka o Wilno*: Okupacja Litwy i Białorusi w 1918-1919 r. przez Rosję Sowiecką. – Wilno: Wydaw. Zarządu Miejskiego w Wilnie, 1938. – 476 s.

Wspomnienia o błogosławionym Jerzym Matulewiczu / Mariański Instytut Historiczny; oprac. J. Bukowicz, T. Górski. – Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1996. – 440 s. – Fontes Historiae Marianorum 3.

Zajančkauskas K. *Nuo piemenėlio iki arkivyskupo*: Arkivyskupo Jurgio Matulevičiaus biografija. – Marijampolė: Marijonai, 1939. – 111 p.

Žepkaitė R. *Lietuva ir didžiosios valstybės 1918-1939 m.* – K.: Šviesa, 1986. – 190 p.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

TEKSTOLOGINIO APARATO SANTRUMPOS

a	*ante*	prieš	**num**	*numeravit*	sukeista
add	*adidit*	pridėta, papildyta	**om**	*omittit*	praleista
bis		du kartus	**ord**	*ordo*	seka, tvarka
capit	*capitulum*	pastraipa	**orig**	*originalis*	originalas/-e
cap	*capitalis*	didžioji raidė	**p**	*post*	po
cf	*confer*	palygink	**pag**	*pagina*	puslapis, lapas
cor	*corrigit*	pataisyta	**phr**	*phrasis*	frazė
del	*delevit*	išbraukta	**pol**	*polonice*	lenkiškai
ex err	*ex errore*	dėl klaidos	**pri**	*primum*	pirmas
graph	*graphis*	įrašyta pieštuku	**pro**		vietoj, taisyta iš
id	*idem*	tas pats	**r**	*recto*	pirmoji lapo pusė
i.e.	*id est*	tai yra	**rep**	*repetivit*	pakartota
ill	*illegibile*	neįskaitoma	**sec**	*secundum*	antras
in	*in*	vietai žymėti	**si**	*signum*	ženklas
inc	*incertum*	neaišku, nėra tikra	**sup**	*super*	viršuje
ins	*inserit*	įterpta	**trans**	*transferit*	perkelta
fl	*flexio*	galūnė	**v**	*verso*	antroji lapo pusė
lit	*littera*	raidė	**V**		Vulgata/-oje
man	*manu*	įrašyta ranka	**vel**		arba
mg	*in margine*	paraštėje	**ver**	*verbum*	žodis
min	*minuscula*	mažoji raidė	**vid**	*videtur*	matyt, spėtina
mut	*mutilatum*	originalas pažeistas	**=**		atitikmuo, vertimas

Dar žr. santrumpas skyrelyje Šaltiniai, *p. 300-304*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

PAAIŠKINIMŲ IR RODYKLĖS SANTRUMPOS

adm.	administratorius	**k.**	kalba
alt.	altaristas	**kan.**	kanauninkas
apskr.	apskritis	**kapel.**	kapelionas
arkiv.	arkivyskupas/-ija	**kard.**	kardinolas
aut.	autorius/-ė	**kleb.**	klebonas
b.	bažnyčia	**kn.**	knyga
bern.	berniukų	**kongr.**	kongregacija
buv.	buvęs/-usi	**koresp.**	korespondentas
d.	diena	**kt.**	kiti/-os, kita
dabart.	dabartinis/-ė	**k-tas**	komitetas
dek.	dekanas/-atas	**kun. sem.**	kunigų seminarija
dėst.	dėstytojas	**kun.**	kunigas
diak.	diakonas	**l.**	lapas
dir.	direktorius	**L.**	Lietuva
d-ja	draugija	**leid.**	leidinys, leidimas
dr.	daktaras	**m.**	metai
Dv. akad.	Dvasinė akademija	**mėn.**	mėnuo
filosof.	filosofija	**merg.**	mergaičių, mergautinė
gen.	generolas	**MIC**	marijonas/-ai
gimn.	gimnazija	**m-la**	mokykla
gyv.	gyveno	**mln.**	milijonas
g. kan.	garbės kanauninkas	**mokyt.**	mokytojas/-a, mokytojavo
g-vė	gatvė	**ND**	Narodowa Demokracja
JM	Jurgis Matulaitis	**novic.**	novicijus/-atas
JMl	Jurgio Matulaičio laikais	**Nr.**	numeris

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

NT	Naujasis Testamentas	**slvd.**	slapyvardis
OFM	pranciškonas/-ai	**steig.**	steigėjas, steigė
org.	organizatorius, organizavo	**stud.**	studentas, studijavo
p.	puslapis	**Šv. R.**	Šventas Raštas
pab.	pabaiga	**t.**	tėvas
pal.	palaimintasis/-oji	**teol.**	teologija
par.	parapija	**tikr.**	tikrasis (vardas, pavardė)
pavysk.	pavyskupis	**tit.**	titulinis
pav.	pavaduotojas, pavadavo	**t. y.**	tai yra
pirm.	pirmininkas	**u-tas**	universitetas
plg.	palyginkite	**V.**	Vilnius
pr.	pradžia	**vad.**	vadinamasis/-oji
pref.	prefektas	**vadov.**	vadovas/-ė, vadovavo
prel.	prelatas	**vald.**	valdytojas
prof.	profesorius	**valst.**	valstybė/-inis
provinc.	provincijolas/-ija	**veik.**	veikėjas/-a
red.	redaktorius, redagavo	**vid.**	vidurys
rekt.	rektorius	**vien.**	vienuolis/-ė/-ynas
sekr.	sekretorius	**vysk.**	vyskupas/-ija
s-ga	sąjunga	**visuom.**	visuomenė
SJ	jėzuitas/-ai	**žr.**	žiūrėkite

Dar žr. santrumpas skyrelyje Šaltiniai, *p. 300-304*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

ŠALTINIAI

Šiame leidinyje skelbiami visi žinomi palaimintojo arkiv. Jurgio Matulaičio tekstai, kurių pobūdžiui nusakyti tinka *dienoraščio* sąvoka. Šie tekstai tiek struktūra, tiek intencija, tiek rašymo situacija gerokai skiriasi vienas nuo kito; pats autorius nėra įvardijęs jų kaip dienoraščio; kai kurios dalys turi savo pavadinimus, o kitos – ne. Tad apibendrinantis *Užrašų* pavadinimas pasirinktas, viena vertus, kaip neutralus, kita vertus, kaip tradicinis, įsigalėjęs nuo pirmųjų palaimintojo Jurgio rašytinio paveldo publikacijų.

Užrašų dalys *Mintys, apšvietimai, įkvėpimai ir pasiketinimai*, rašyta 1910 X 14 - 1911 III 8 Sankt-Peterburge, 1911 VIII 17 - 1914 II 23 Fribūre, bei *Kelionė į Rymą su reikalais 1911 m. XI. 14 d. Reliacija*, rašyta 1911 XI 14 - 29 tikriausiai Fribūre pagal Romoje pasižymėtas pastabas, turi autentiškus pavadinimus. *Užrašų* dalims, kurios jų neturi, duotos sąlyginės antraštės laužtiniuose skliaustuose – tai 1918 III 1 - 1919 XII 16 Vilniuje ([*Vilniaus užrašai I*]), 1921 II 19 - IV 2 Vilniuje ([*Vilniaus užrašai II*]) bei 1925 VIII 5 - 30 Romoje ([*Kelionė į Romą II*]) rašyti tekstai.

Nebuvo sunku pasirinkti kanoninio teksto pagrindą, nes tiek autografų, tiek dingusių autografų pagrindu padarytų nuorašų išliko (o tikriausiai ir buvo) vos po vieną pilną variantą. [*Vilniaus užrašai I*] bei [*Vilniaus užrašai II*] skelbiami iš rankraščių **R1** ir **R2**, trūkstamą pastarojo pradžios fragmentą papildant iš **N1** ir pagal prasmę bei **N1** atstatant pirminį teksto nuoseklumą, kurį pažeidė archyvuojant supainiotas autografo lapų išdėstymas. Kitos trys dalys publikuojamos iš mašinraštinio nuorašo **N1**. Rengiant tekstus taip pat atsižvelgta į nuorašus **N2**, **N3** bei **N4** ir ankstesnius lietuviškus leidimus **U1** bei **U2**.

Faksimilės skelbiamos p. 305 iš **N2**, l. 56; p. 306 iš **R1**, l. 39; p. 307 iš **R2**, l. 1; p. 308 iš **N1**, d. 3, l. 134. Fotografija viršelyje – **F.**

R1 [rankraštis 1] – JM *Užrašų* vienos dalies (1918 III 1 - 1919 XII 16) autografas, šiame leidinyje tekstas [*Vilniaus užrašai I*]; 217x172 mm 4 lankų 85 lapų sąsiuvinis (JM nenumeruota, pagal senąją numeraciją paprastu pieštuku p. 1-170, pagal dabartinę archyvo numeraciją l. 1-84, nes numeruojant praleistas 14-tas lapas); dalis paskutinio lanko išplėšta (teksto išdėstymas paskutiniame lape leidžia spėti, kad jis baigtas, o ne pertrauktas); įrišta 220x175 mm kietais tamsaus piešinio storo kartono su žalios drobės nugarėle ir kampučiais viršeliais, įrišimas vienalaikis su sąsiuviniu; slidus lygus nežymiai pageltęs baltas popierius be vandens ženklų; rašyta abiejose lapo pusėse juodu rašalu geros kokybės metaline plunksna; paraštėse ir pačiame tekste pasitaiko nurašinėtojų ar skaitytojų įvairių vėlesnių ženklinimų paprastu pieštuku; saugoma: Lietuvos Respublikos centrinis valstybinis archyvas, f. 1674 (Marijonų vienuolijos fondas), ap. 2, b. 139.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

R2 [rankraštis 2] – JM *Užrašų* vienos dalies autografas (1921 II 19 - 1921 IV 2, plg. su **N1*d*** trūksta 1921 II 19 įrašo pradžios, ~2 l.), šiame leidinyje tekstas [*Vilniaus užrašai II*]; 285x435 mm pusiau perlenktų 14 lapų pluoštas (JM nebuvo numeruota, pagal senąją numeraciją paprastu pieštuku pluošteliais p. 1-8, 5-16, 1-12, 1-24, pagal dabartinę archyvo numeraciją l. 1-28, archyvuojant pakeista pirminė lapų seka, turėtų būti: l. 5-10, 1-4, 11-28); slidus, melsvais 5x10 mm stačiakampiais liniuotas nežymiai pageltęs baltas popierius be vandens ženklų; l. 4 sulietas rudu skysčiu; rašyta abiejose lapo pusėse juodu rašalu geros kokybės metaline plunksna; paraštėse pasitaiko vėlesnių nurašinėtojų ar redaktorių įvairių paženklinimų paprastu ir violetiniu pieštuku; saugoma: Lietuvos Respublikos centrinis valstybinis archyvas, f. 1674 (Marijonų vienuolijos fondas), ap. 2, b. 140.

N1 [nuorašas 1] – JM *Užrašų* visų žinomų tekstų mašinraštinis nuorašas; 290 x 210 mm lapų pluoštas: 213 originalo + 3 tituliniai archyve pridėti lapai; dabartinio pavidalo nuorašas padalytas į tris dalis:

- pirmos dalies titulinio lapo įrašai: „Matulevičius Georgii, Archiepiscopi, M. I. C. / Diaria / I / Diarium Spirituale / Reflexiones, Illuminationes, Inspirationes / et Proposita / Dact. Lit. Fol. 65.“;
- antros dalies titulinio lapo įrašai: „Matulevičius Georgii, Archiepiscopi, M. I. C. / Diaria / II / Relatio ex itinere Romam negotiorum causa / 1911. XI. 14. / Dact. Lit. Fol. 14.“;
- trečios dalies titulinio lapo įrašai: „Matulevičius Georgii, Archiepiscopi, M. I. C. / Diaria / III / Diarium complectens eventus / connexos cum sua persona / ex annis / 1. III 1918 - 16. XII. 1919 (pagg. 1-103) / 19. II. 1921 - 2. IV. 1921 (pagg. 104-131) / 5. VIII 1925 - 30. VIII. 1925 (// 132-134). / Dact. Lit. Fol. 134.“;

kiekviena dalis ženklinta spaudais: „ARCHIVUM GENERALE CC. RR. MARIANORUM“; paskutiniame kiekvienos dalies puslapyje yra labai panašus liudijimas, tesiskiriantis tik puslapių skaičiaus nuoroda, įterptu „hisce“ (antroje dalyje), žodžių „Congregationis“ ir „Februarii“ trumpinimu bei parašų išplėtimais (trečioje dalyje): „Nos infrascripti testamur hoc diarum, quod [hisce] 65 [14; 134] paginis constat, transcriptum esse in Lituania e manuscriptis Archiepiscopi Georgii Matulevičius, M. I. C., quae illo tempore in Archivo Domus Mariampolensis, Provinciae Lituanae Congr[egationis] CC. RR. Marianorum, asservabantur / In quorum fidem, etc. / Romae, die 11 Febr[uarii] 1956 / Sodales Provinciae Lituanae: / [parašai:] J. Vaišnora, M. I. C. [Proc. Gen.] / Joannes Sakevičius, M. I. C. [Secr. Gen.]“;

dabartinis nuorašas sudarytas iš penkių mašinraščio pluoštų:

- pluoštas ***a*** apima pirmos nuorašo dalies l. 1-62 (*Mintys, apšvietimai, įkvėpimai ir*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

ŠALTINIAI

pasiketinimai, 1910 X 14 - 1913 IV 9), be pavadinimo; senoji mašinraštinė numeracija sutampa; mašinraščio pirmas egzempliorius, juostelės kokybė gera;

- pluoštas ***b*** apima pirmos nuorašo dalies l. 63-65 (*Mintys, apšvietimai, įkvėpimai ir pasiketinimai*, 1913 IV 13 - 1914 II 23), be pavadinimo; senoji numeracija neaiški; mašinraščio 4-5 egzempliorius, neryškus, bet 99% išskaitomas;
- pluoštas ***c*** apima visą antrą nuorašo dalį, l. 1 pavadinimas: *KELIONĖ Į RYMĄ SU REIKALAIS 1911 m. XI. 14 d. / RELIACIJA*, (1911 XI 14 - 29); palikta senoji mašinraščio numeracija, mašinraščio pirmas egzempliorius, juostelės kokybė vidutiniška;
- pluoštas ***d*** apima trečios nuorašo dalies l. 1-103 ([*Vilniaus užrašai I*], 1918 III 1 - 1919 XII 16), be pavadinimo; palikta senoji mašinraščio numeracija; mašinraščio 2-3 egzempliorius, ryškumas pakankamas;
- pluoštas ***e*** apima trečios nuorašo dalies l. 104-134 ([*Vilniaus užrašai II*], 1921 II 19 - IV 2; [*Kelionė į Romą II*], 1925 VIII 5 - 30), be pavadinimo; pagal senąją mašinraščio numeraciją l. 1-31; mašinraščio 3-4 egzempliorius, ryškumas pakankamas;

pluoštai ***a***, ***d***, ***e*** spausdinti viena rašomąja mašinėle, ***b*** – kita, o ***c*** – trečia;

pluoštų ***d*** ir ***e*** palyginimas su **R1** ir **R2** (jie nuo autografo tesiskiria keliolika pakeistų ar praleistų leksemų) bei viso nuorašo taisymų ranka pobūdis leidžia teigti, kad jis yra rengtas atidžiai, po spausdinimo pakartotinai sugretintas su autografu ir todėl vertintinas kaip patikimas;

nuorašo pagrindas – po JM mirties ~1932 m. marijonų klierikų atliktas mašinraštinis autografo nuorašas; jo egzempliorių klierikas, vėliau kun. Česlovas Auglys 1944 m. išsivežė emigruodamas iš Lietuvos ir vėliau perdavė Marijonų centriniam archyvui; pluoštai ***a***, ***d***, ***e*** neabejotinai yra šio egzemplioriaus dalys (plg. **N2**); stokojant kitų argumentų, kad pluoštai ***b*** ir ***c*** taip pat yra prieškarinio nuorašo egzempliorius, lieka nuoroda į archyvinį kun. J. Vaišnoros, MIC bei J. Sakevičiaus, MIC liudijimą, kuris neleidžia visiškai atmesti prielaidos, kad šie kitomis rašomosiomis mašinėlėmis atspausdinti pluoštai yra vėlesni autografo pirminio mašinraštinio nuorašo nuorašai;

saugoma: *Archivum Generale Marianorum*, Roma; aprašyta pagal „Aidų“ leidyklos kserografinę kopiją 1:1, p. 1 įrašas: „Liudiju, kad ši kopija visiškai atitinka Romos centriniame marijonų archyve esantį mašinraščio egzempliorių (I d. 65 lapai, II d. 14 lapų, III d. 134 lapai) / [parašas:] Kun. V. Aliulis, MIC / Marijonų vienuolijos generalinis vikaras / Roma, 1995 03 28“ ir spaudas: „VICARIUS GENERALIS CONGR. CC. / MARIANORUM AB IMM. CONC. B.V.M.“

N2 [nuorašas 2] – JM *Užrašų* dalies (1910 X 25 - 1913 IV 9) mašinraštinis nuorašas; titulinio puslapio įrašai: „ARKIVYSKUPO / JURGIO MATULEVIČIAUS / Mintys,

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

apšvietimai, įkvėpimai ir pasike / tinimai (pilnas nuorašas)"; paskutiniame puslapyje įrašas: „Kaunas, 1932 gegužės 25 d."; plono pageltusio 290x225 mm popieriaus 60 lapų pluoštas (pagal senąją mašinraštinę, kai kuriuose lapuose – rankraštinę numeraciją l. 12-61, pagal dabartinę archyvo numeraciją l. 56-106); mašinraščio 2-3 egzempliorius; l. 12 pirmoji pastraipa identiška **N1*a***, toliau spausdinimas skiriasi (spėtina, kad nuo šio puslapio vidurio suabejojus didelio kopijų kiekio kokybe spausdinta du kartus: pirmu atveju tęsta tame pačiame (**N2**), antru – naujame puslapyje (**N1*a***), pirmųjų vienuolikos nuorašo lapų trūkumas byloje paremia aptartą versiją, nes būtent jų buvo mažiau egzempliorių); spausdinta ta pačia rašomąja mašinėle, kaip ir **N1*a*, *d*, *e*** ir **N3**; blogai matoma paskutinė eilutė įrašyta ar taisyta žaliu rašalu; saugoma: Lietuvos Respublikos centrinis valstybinis archyvas, f. 1674 (Marijonų vienuolijos fondas), ap. 2, b. 146.

N3 [nuorašas 3] – JM *Užrašų* dalies mašinraštinio ir rankraštinio nuorašo fragmentai (1910 X 14 - 1913 IV 9, iš šio laikotarpio trūksta 10 atkarpų); l. 1 viršuje įrašas juodu rašalu: „Iš arkivysk. J. Matulevičiaus užrašų"; l. 13 viršuje įrašas juodu rašalu: „Iš arkivysk. J. Matulevičiaus užrašų / Marijonų vienuoliją kuriant"; plono pageltusio 290x225 mm (kai kurių lapų dalis nukirpta) popieriaus 53 mašinraščio lapų ir standaus balto 325x210 mm popieriaus 2 rankraščio lapų pluoštas (pagal mašinraštinę numeraciją l. 1-12, toliau numeruota raudonu pieštuku l. 290-343, pagal dabartinę archyvo numeraciją mašinraščio l. 1-12 ir 15-55, rankraščio l. 13-14); mašinraščio 3-4 egzempliorius, spausdinimas skiriasi nuo **N1*a*** ir **N2**, spausdinta ta pačia rašomąja mašinėle kaip ir **N1*a*, *d*, *e*** ir **N2**; gausu taisymų, redagavimo, kupiūrų, nuorodų, prierašų raudonu, mėlynu pieštuku ir juodu rašalu, l. 8 taisymai rašalu pasirašyti: „[Red.]"; 1910 X 14 ir 1910 X 25 fragmentų rankraštis juodu rašalu l. 13-14, braižas artimas mašinraščio redakciniams taisymams rašalu; taisymų pobūdis leidžia spėti, kad nuorašas atliktas rengiant kun. Kazimiero Čibiro, MIC redaguotą knygą *Arkivyskupas Jurgis Matulevičius*. – Marijampolė, 1933, kurioje p. 225-255 publikuotos *Užrašų* ištraukos; saugoma: Lietuvos Respublikos centrinis valstybinis archyvas, f. 1674 (Marijonų vienuolijos fondas), ap. 2, b. 146.

N4 [nuorašas 4] – JM *Užrašų* dalies mašinraštinio nuorašo fragmentas (1918 III-VI); l. 107 viršuje pavadinimas: „Iš Arkivysk. Jurgio užrašų"; balto standaus 325x 210 mm popieriaus 3 lapų pluoštas (pagal senąją numeraciją raudonu pieštuku l. 243-245, pagal dabartinę archyvo numeraciją l. 107-109); mašinraščio 1 egzempliorius, spausdinta kita rašomąja mašinėle nei **N1*a*, *d*, *e***, **N2** ir **N3**; saugoma: Lietuvos Respublikos centrinis valstybinis archyvas, f. 1674 (Marijonų vienuolijos fondas), ap. 2, b. 146.

U1 [Užrašai 1] – JM *Užrašų* dalies (1910 X 14 - 1914 II 23), laiškų ištraukų bei kun. Juozo Vaišnoros studijos „Arkivyskupas Jurgis Matulevičius Vilniuje", kurioje

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

ŠALTINIAI

atpasakotos trūkstamos dalys [*Vilniaus užrašai I*] bei [*Vilniaus užrašai II*], publikacija: Matulaitis - Matulevičius J., arkiv. *Užrašai* /[Red. K. A. Matulaitis]. – London: Tėvai Marijonai, [1953]. – 220 p.; *Užrašų* tekstas parengtas pagal **N1** kopiją; komentarų nėra; tekstų taisymas nežymus, išskirtinai kalbinis: kur ne kur keista leksika bei sintaksė; įvesti 63 tematiniai skyreliai.

U2 [Užrašai 2] – visų JM *Užrašų*, ingreso pamokslo bei dviejų ganytojiškųjų laiškų publikacija: Matulaitis J. *Užrašai* /Red. O. Mikailaitė. – Putnam, Connecticut: Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos Seserys, 1991. – 368 p.; tekstas parengtas pagal **N1** kopiją; parūpinti JM biografijos, teksto istorijos, realijų ir personalijų aiškinimai, Šv. Rašto citatų ir parafrazių nuorodos, vardų rodyklė; redagavimas apima: asmenvardžių ir vietovardžių suvienodinimą, svetimžodžių ir tarmybių norminimą, sintaksinių konstrukcijų (iki 50 nuošimčių) pertvarkymą, kitakalbių frazių vertimus pačiame tekste, keletą frazės dydžio nepažymėtų kupiūrų.

F [Fotografija] – JM Fribūro laikų (1911-1914) juodai baltas netonuotas portretinis atvaizdas profiliu kunigo drabužiais; 145x100 mm labai geros kokybės fotografija priklijuota ant storo rudo kartono 170x110 mm kortelės; be parašo; po fotografija vinjetė ir įrašas auksintu šriftu: „A. Husser / Fribourg – Bulle“, kitoje pusėje vinjetė ir įrašas juodu šriftu: „Photographie / A. Husser / Fribourg / 27 Avenue de la Gare 27. / Succursale Bulle / Les clichés sont conservés. / Téléphone.“; įdėta marijonų atvaizdų albumo pirmame lape, kuris puoštas spalvota vinjete; 13 l. albumas įrištas juoda oda su profiliniais įspaudais, dekoratyvinėmis vario vinutėmis bei užsegimu; saugoma: Lietuvos Respublikos centrinis valstybinis archyvas, f. 1676 (Marijonų vienuolijos fondas), ap. 1, b. 155, fotografija nr. 1.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

FAKSIMILĖS

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

FAKSIMILĖS

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

RENGIMO PRINCIPAI

A. Knygoje siekta kuo autentiškiau perteikti skelbiamą arkiv. Jurgio Matulaičio rašytinį paveldą tiek prasminio vientisumo, tiek šaltinių kultūrinio istorinio savitumo požiūriu. Keltas uždavinys suformuoti kanoninį *Užrašų* tekstą, kuris būtų maksimaliai artimas autoriniam ir, viena vertus, taptų pagrindu adaptuotiems, populiariems *Užrašų* ar jų ištraukų leidimams bei vertimams, kita vertus, leistų profesionaliai tęsti teksto kritikos darbą ir būtų patikimas šaltinis preciziškoms palaimintojo Jurgio asmens studijoms. Nors komplikuotas tekstologinis aparatas, reikia pripažinti, blaško mokslinių tikslų sau nekeliančių skaitytojų dėmesį, knygos pobūdis neleido griebtis kokių nors supaprastinimų. Idant pagrindinio teksto puslapis būtų kuo mažiau apkrautas, jame paliktos tik tekstologinės (siaurąja prasme) išnašos. Tuo tarpu kalbos ypatybės aiškinamos skyrelyje „Tekstų kalba“, o žinios apie asmenis, vietoves, institucijas, organizacijas, spaudos leidinius ir pan. sutelktos rodyklėje. Istoriniai įvykiai bei kiti į rodyklę sunkiau „įspraudžiami“ faktai aptariami „Dalykiniuose paaiškinimuose“ (tokios teksto vietos pažymėtos ženkliukais „ < “ arba „ > “ puslapio vidiniame krašte).

B. Leidinyje stengtasi tiksliai perteikti *Užrašų* autografų ir nuorašų:

- leksiką;
- gramatines formas ir jų įvairavimą;
- sintaksines konstrukcijas;
- santrumpas;
- tarptautinių žodžių formas, jų įvairavimą bei rašybą (net esant trims ir daugiau variantų);
- asmenvardžių ir vietovardžių formų bei jų grafinio perteikimo (lenkiška rašyba) įvairavimą (net esant trims ar daugiau variantų);
- didžiųjų bei mažųjų raidžių rašybos ypatumus ir įvairavimą (taip pat pasitaikančią mažąją raidę po šauktuko, klaustuko, didžiąją – išvardijimo sekos pradžioje po dvitaškio), išskyrus atvejus, kai autografe didžiąją ir mažąją raidę labai sunku atskirti;
- originalias grafines formas – visais atvejais, kai yra pagrindo spėti, kad jos žymi nuo bendrinės kalbos besiskiriančias fonetines ar morfologines JM kalbos ypatybes;
- absoliučią daugumą punktuacijos ypatybių (ypač klaustuko ir šauktuko vartojimą kabliataškio pozicijoje, taško ir brūkšnio kombinaciją bei atvejus, kai sunku skirti vienarūšes ir nevienarūšes sakinio dalis, tiesioginę ir tiesioginę menamąją kalbą);
- įterptas frazes svetimomis kalbomis ir jų vertimus;
- Šv. Rašto citatų bei parafrazių nuorodas;
- teksto atkarpų pabraukimus.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

RENGIMO PRINCIPAI

C. Įsitikinus, kad taisymas yra neutralus prasmės ir istorinio savitumo požiūriu, pagal dabartinę bendrinės kalbos normą koreguota:

- žodžių rašymas drauge ir skyrium;
- ilgųjų ir trumpųjų balsių, asimiliuotų priebalsių (greta kitų pasitaikanti forma 'Pilsudzki'), nosinių raidžių, joto rašyba, priebalsių minkštumo žymėjimas lietuviškuose žodžiuose, išskyrus atvejus, kai yra pagrindo spėti, kad tai perteikia fonetines, morfologines, leksines JM vartosenos ir bendrinės kalbos normos skirtybes, atspindi tikrinių žodžių lenkiškos rašybos tradiciją arba nenusistovėjusias tarptautinių žodžių formas;
- didžiųjų raidžių rašyba, kai autografe didžiąją ir mažąją raidę labai sunku atskirti;
- akivaizdžiais atvejais – vienarūšių sakinio dalių, išplėstinių pažyminių, priedėlių, įterpinių, kreipinių, sudėtinių sujungiamųjų ir prijungiamųjų sakinių, tiesioginės kalbos skyryba;
- kabučių žymėjimas (autografe antrosios dažnai praleidžiamos).

Šiospataisos tekste žymimos bei išnašose nurodomos tik ypatingesniais atvejais.

Autografe kirčiai niekur nepažymėti; šiame leidime kur ne kur aiškumo dėlei sukirčiuota neaiškinant išnašoje.

D. Laikantis požiūrio, kad įvairavimas nereikšmingas teksto savitumo požiūriu, dažniausiai atsiradęs dėl *lapsus calami*, suvienodinta:

- datų rašyba, įterpiant tarp skaičių kur ne kur praleistus taškus;
- žodžių bei frazių *Katalikų Bažnyčia* ir *bažnyčia*, *Dievas*, *Nekaltai Pradėtoji Panelė*, santrumpų *Švč.*, *Šv.* bei *šv.* rašymas didžiąja ir mažąja raide;
- formos *baltgudis*, *Baltgudija* (kaip vyraujančios, išstumiančios JM tekste variantus 'balgudis' ir 'Balgudija');
- nuorašo atveju – formos *Rosija*, *jėzavitai*, *Jėzavitai*, *Varšava* (atsisakyta variantų 'Rusija', 'jėzuitai', 'Jėzuitai', 'Varšuva' kaip nepasitaikančių autografe);
- nuorašo atveju – santrumpų *JE.*, *JM.* rašyba (atsisakyta variantų 'J. E.', 'J. M.' ir pan. kaip nepasitaikančių autografe);
- nuorašo atveju – prielinksnio *į* rašyba (atsisakyta varianto 'in', nes autografe jo nėra, o nuoraše atsirado tikriausiai dėl *Į* ir *In* rašybos panašumo);
- nuorašo atveju – lenkiškos grafemos asmenvardžiuose bei vietovardžiuose, jei autografe vartojama tik lenkiška grafinė forma;
- nuorašo atveju – skliaustų forma, įkypus brūkšnius „ / / “ keičiant į „ ( ) “ (autografe įkypas brūkšnys nevartojamas).

Šios pataisos tekste žymimos bei išnašose nurodomos tik ypatingesniais atvejais.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

E. Teksto semantinė ir sintaksinė analizė leidžia laikytis hipotezės, kad JM nuosekliai vartojo skyrybos ženklų poras: „ . – “, „ ? – “, „ ! – “, o išvardijimo atveju ir „ ; – “, – pastraipos pabaigai žymėti, nors, tikriausiai vietos taupymo sumetimais ar dėl tam tikrų rašymo įpročių, rankraštyje ne visuomet keldavo tolimesnį sakinį į naują eilutę. Šiame leidinyje suvienodinta ir po išvardytų skyrybos ženklų porų pradedama nauja pastraipa.

F. Svarbiausios JM stiliaus, rašymo būdo ypatybės ir autografų **R1** bei **R2** savybės, dėl kurių galėjo atsirasti nuorašų bei pateikiamo teksto ir autorinio teksto skirtumų, yra šios:

- pasitaiko grafinis didžiųjų ir mažųjų raidžių *G* ir *g*, *K* ir *k*, *P* ir *p* panašumas, apsunkinantis jų skyrimą;
- dažnas grafinis raidžių *a* ir *ą* panašumas galūnėse apsunkina originalo formos nustatymą tais atvejais, kai JM būdingos sintaksės požiūriu objektiniuose veiksmažodžių jungiuose vardininkas ir galininkas gali būti substitutai (pvz.: *šalins tikybą* = *šalins tikyba*);
- *Ž* ir *Ż* ženklinimos ta pačia grafema *Ż*, tai apsunkina asmenvardžių lenkiško rašymo varianto atpažinimą;
- dažnas tiesioginės ir tiesioginės menamosios kalbos panašumas, nenuosekliai rašant skyrybos ženklus, apsunkina skyrybos taisymą;
- tapačių sintaksinių formų sudėtingos sekos vartojamos nenuosekliai rašant kablelius, tai apsunkina tokių sakinio dalių vienarūšiškumo ar nevienarūšiškumo suvokimą ir skyrybos taisymą;
- dažni antrųjų kabučių praleidimai vienur kitur apsunkina jomis išskirtos frazės pabaigos nustatymą ir skyrybos taisymą.

G. Autografe praleistos, sukeistos vietomis, dėl erdvės stokos puslapyje sugrūstos bei sutrumpintos, abejotinai iššifruotos grafemos, žodžiai, frazės, rekonstruotos dėl originalo pažeidimų, taip pat konjektūrų paliestos teksto atkarpos žymimos laužtiniais skliaustais: „ [ ] “. Nuoraše praleistos ar sukeistos vietomis, blogai matomos raidės bei punktuacijos ženklai dedami į laužtinius skliaustus tik tais atvejais, kai galimi keli variantai, esama abejonių dėl iššifravimo pagrįstumo. Didesniems nuorašo defektams bei konjektūroms taikoma autografo ypatybių žymėjimo tvarka. Išskyrus ypatingesnius, išnašose komentuojamus atvejus, laužtiniais skliaustais nežymimi **C.**, **D.** ir **E.** aptarti pakeitimai.

Vietoj teksto atkarpų, kurių dėl pažeisto originalo ar nuorašo nepavyko rekonstruoti, rašomas suskliaustas daugtaškis: „ [...] “. Papuslapiui numeruojamos nuorodos į komentarus išnašoje įterpiamos po komentuojamo žodžio, skyrybos ženklo ar pastraipos. Išnašoje aiškinamų frazių apimtį nurodo ženklų pora: „ ⌈ ⌉ “; šie ženklai nevartojami, kai išnašoje verčiama kitos kalbos frazė, kuri savaime išsiskiria iš teksto.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

RENGIMO PRINCIPAI

H. Puslapio išoriniame krašte numeruojamos teksto šio leidimo eilutės. Puslapio vidiniame krašte ženkliukais „ < “ arba „ > “ žymimos vietos, kurios aiškinamos priede „Dalykiniai komentarai“, taip pat nurodomas teksto šaltinio lapas (puslapis), kurio pabaigą pačiame tekste žymi du įkypi brūkšneliai: „ // “. Taisoma klaidinga **R1** archyvinė numeracija (praleistas 14-tas lapas) žymint faktiškąjį lapo numerį.

I. Datos puslapinėse antraštėse ne visais atvejais (ypač skyriuose [*Vilniaus užrašai I*] bei [*Vilniaus užrašai II*]) sutampa su esančiomis *Užrašų* tekste. Mat jame dažnusyk pažymėta tik įrašo data, tuo tarpu pasakojama apie kelias dienas ar net ilgesnį laiką vykusius dalykus. Šiame leidime stengtasi rekonstruoti, kokį laiko tarpsnį (išskyrus įterptus prisiminimus iš kito konteksto) apima pasakojimas, ir jį nurodyti puslapinėje antraštėje. Ilgiau trukusių įvykių atveju rekonstrukcija yra apytikslė.

K. Išnašose po ženklo „ = “ visais atvejais pateikiama:

- sunkiai suprantamų leksinių, morfologinių svetimybių bei tarmybių bendriniai atitikmenys;
- retesnių santrumpų paaiškinimai;
- kitomis kalbomis įterptų frazių vertimai į lietuvių kalbą; Šv. Rašto atveju orientuotasi į JM laikų ankstyvąjį arkiv. J. Skvirecko vertimo variantą, tačiau jis dažnukart netiko, nes paprastai JM parafrazuoja Vulgatą gana laisvai.

Vartojant įprastines lietuviškas santrumpas nurodomos Šv. Rašto citatos ir parafrazės.

L. Išnašose esančios informacijos apie šaltinio tekstą ir jo įskaitymą apimtis bei pobūdis skiriasi priklausomai nuo to, ar komentuojamas autografas, ar nuorašas.

Autografo atveju ([*Vilniaus užrašai I*] bei [*Vilniaus užrašai II*]) nurodoma:

- bet kurio lygmens konjektūros;
- besiskiriantys nuo siūlomo perskaitymo **N1**, **U1** bei **U2** variantai – abejotinų konjektūrų atvejais;
- sunkiau įskaitomos teksto atkarpos;
- praleistų, dėl *lapsus calami* du sykius pakartotų ar iškraipytų raidžių, morfemų, žodžių, frazių elementarūs taisymai;
- apvedžiotos, taisytos, išbrauktos, įterptos, vėliau pridėtos, paraštėje įrašytos raidės, morfemos, žodžiai, frazės, pastraipos;
- žodžių tvarkos pakeitimai ženklais ar numeruojant;
- naujos eilutės prādžios, išskirtos papildomais ženklais ištisiniame tekste;

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

- įrašai kitu rašikliu;
- ženklai paraštėse – tik tais atvejais, kai yra pagrindo spėti, kad jie autografo dalis;
- originalo pažeidimai.

Nuorašo atveju (*Mintys, apšvietimai, įkvėpimai ir pasiketinimai*; *Kelionė į Rymą su reikalais 1911 m. XI. 14 d. Reliacija*; [*Kelionė į Roma II*]) išnašose nurodoma:

- praleistų, du sykius pakartotų, nelogiškų ar iškraipytų žodžių, frazių konjektūros bei elementarūs taisymai;
- besiskiriantys nuo siūlomo perskaitymo **U1**, **U2** variantai – abejotinų konjektūrų atvejais;
- raidės, morfemos lygmens korektūros – tik problemiškais atvejais, galinčiais turėti įtakos prasmei;
- išbraukti, taisyti, įterpti žodžiai, frazės;
- išbrauktos, taisytos, įterptos raidės, morfemos – tik problemiškais atvejais, turinčiais įtakos prasmei;
- žodžių tvarkos pakeitimai ženklais ar numeruojant;
- naujos eilutės prādžios, išskirtos papildomais ženklais ištisiniame tekste;
- perrašinėtojo, redaktoriaus pastabos;
- originalo pažeidimai.

Išskyrus ypatingesnius atvejus, nenurodomos **C.**, **D.** ir **E.** aptartos teksto korekcijos, smulkūs autografo defektai (dėl apsivėlusios plunksnos storiau, negrabiai parašyta raidė, nedidelės, liečiant rankraštį drėgnais pirštais atsiradusios dėmės) bei sunkiai įžiūrimi perrašinėtojų palikti ženklinimai paprastu pieštuku. Originalo tekstas išnašoje rašomas kursyvu.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

TEKSTŲ KALBA

Palaimintojo arkiv. Jurgio Matulaičio gimtoji vakarų aukštaičių kauniškių tarmė jo jaunystės metais įsitvirtino kaip bendrinės lietuvių kalbos pagrindas. Kita vertus, palaimintasis Jurgis rūpestingai ir atidžiai vartojo tiek svetimąsias, tiek savąją kalbą, kreipė dėmesį į jos taisyklingumą, tikslumą, atsižvelgdavo į kalbininkų siūlomus taisymus bei naujadarus, pats prisidėjo prie religinės literatūros stiliaus tobulinimo. Tad dauguma *Užrašų* lyčių atitinka šiandienę bendrinės kalbos normą. Nuo normos kiek labiau skiriasi tik tekstų sintaksė, atspindinti ne vien tarmės, bet ir mokėtų svetimų kalbų, specifinės religinių tekstų retorikos įtaką. Įdomu, kad dažniausiai pasitaikančios nenorminės formos – rytietybės. Pateikiamas *Užrašų* fonetinių, morfologinių, leksinių bei sintaksinių ypatybių sąrašas apima dažniau pasitaikančius bei įdomesnius kalbos faktus ar skaitytojui ne visai suprantamus atvejus ir nepretenduoja į išsamų lingvistinį aprašą, kuris užimtų gerokai daugiau vietos.

A. Fonetikos ypatumai:

- žodžio pradžios *e* ir *a* sumišimas (*nearzintų* 'neerzintų');
- priešdėlio *san-* vartojimas vietoj *są-* (*sanjungos* 'sąjungos', *sanlygas* 'sąlygas');
- priešdėlio *in-* vartojimas vietoj *į-* (*ingrisę* 'įgrisę');
- *en*, *in* vertimas *ę*, *į* veiksmažodžio bendratyse, iš jų padarytose formose bei esamojo laiko *sta-* kamiene (*rūpįsimės* 'rūpinsimės', *nepripažįsią* 'nepripažinsią', *pašalįsią* 'pašalinsią', *pasiteisįs* 'pasiteisins');
- sutrumpėjusi daiktavardžių vienaskaitos vietininko galūnė (*parapijo* 'parapijoje', *bažnyčio* 'bažnyčioje', *dijacezijo* 'diecezijoje=vyskupijoje');
- sutrumpėjusi daiktavardžių daugiskaitos vietininko galūnė (*rankõs* 'rankose');
- *-e*<**-en* vertimas *-i* daiktavardžių daugiskaitos vietininko galūnėse (*laikraščiuosi* 'laikraščiuose');
- veiksmažodžių būtojo kartinio laiko trečiojo asmens galūnių trumpinimas (*nepasitikė* 'nepasitikėjo', *turė* 'turėjo');
- galūnės *-(i)ąs* vertimas *-įs* veikiamosios rūšies dalyvių būsimojo laiko vyriškosios giminės vienaskaitos vardininko formose (*pragyvęsįs* 'pragyvensiąs');
- sangrąžinių dalyvių galūnių trumpinimas (*klaustųs* 'klaustųsi');
- veiksmažodinės ir dalyvinės *būti* formos su *ė* (*nėsu* 'nesu', *ėsu* 'esu', *nėsąs* 'nesąs', *ėsąs* 'esąs', *nėsą* 'nesą', *ėsą* 'esą');
- elizijos atvejai (*nebįstengė* 'nebejstengė');
- parazitinių balsių įterpimas (*plotekelių* 'plotkelių=kalėdaičių').

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

B. Morfologijos ypatumai:

- dviskaitos vartojimas (*dvi prieglaudi* 'dvi prieglaudos', *tuodu vargdieniu* 'tiedu vargdieniai', *pirmi dvi pamoki* 'pirmos dvi pamokos', *pataisėva* 'pataisėme', *nekalbėjova* 'nekalbėjome');
- daugiskaitos iliatyvas su galūne *-ne* (*kursuosne* 'į kursus');
- priešdėlių *pri-* ir *prie-* įvairavimas (*privaizdoms* ir *prievaizdoms*);
- vardažodžių kamienų mišimas (*Ganytojaus* 'Ganytojo', *saviškiems* 'saviškiams', *žmones* 'žmonės', *erdva* 'erdvi');
- kitokios darybos daiktavardžių vartojimas (*pavojumų* 'pavojų');
- archajiškos pilnos įvardžiuotinių formų galūnės (*susirinkusiejie* 'susirinkusieji', *tariamiejie* 'tariamieji');
- *u-* kamieno būdvardžių bevardės giminės forma su *ja-* kamieno galūne prieveiksmio vietoje (*ko jis tikrai iš manęs norėjo, aiškia nepastebėjau* 'aiškiai' ar 'aiškiau');
- asmeninio įvardžio asmens vienaskaitos kilmininko forma *manę*;
- pažymimojo įvardžio *pats, -i* vyriškos giminės daugiskaitos vardininko forma su priebalsinio linksniavimo galūne (*pāts lietuviai* 'patys', *kapelionai, kurie pāts norės* 'patys');
- įvardžių daugiskaitos vardininko galūnė *-i* (*toki* 'tokie', *visoki* 'visokie');
- įvardžio *joks* hibridinės formos (*jakijos* 'jokios');
- bevardės giminės formos *kita* ir įvardžio *kas* samplaikos (*kita ką* 'visa kita');
- sudaiktavardėjusio skaitvardžio *vienetas* priskyrimas moteriškajai giminei (*atskirą valstybinę vienetą* 'atskirą valstybinį vienetą' *jeigu tik vienetas lavintume* 'jeigu tik vienetus [individualybes] lavintume');
- skaitvardžio *dešimt (dešimtis)* daugiskaitos įnagininko forma *dešimti* (*Dešimti įsakymų* 'Dešimtimi (-čia) įsakymų');
- veiksmažodžio kamienų mišimas (*paliekta* 'palikta', *griaujama* 'griaunama', *panaikys* 'panaikins', *neišbylomas* 'neišbylojamas', *nesipriešiu* 'nesipriešinsiu', *sunaikyti* 'sunaikinti', *privalyčiau* 'privalėčiau', *nedėdino* 'nedėjo', *išgirdėję* 'išgirdę', *įsisodinėję* 'įsisodinę');
- priešdėlių *ap-*, *ata-*, *į-*, *iš-*, *pri-*, *nu-* specifinis vartojimas (*apimti* 'užimti', *atadalijimą* 'atidalijimą', *atatokęs* 'atitokęs', *neįsišokus* 'neišsišokus', *iššnekėta* 'įšnekėta', *prisižiūrėti* 'įsižiūrėti', *nugąstauti* 'nuogąstauti');
- *a-* kamieno veiksmažodžių formos su galūne *-ai*, turinčios esamojo laiko trečiojo asmens ar bendraties reikšmę (*nebėr kas rašai* 'rašo [rašyti]');
- sangrąžinių veiksmažodžių daugiskaitos formos su išlaikytu *-si* (*stengiamėsi* 'stengiamės');
- sangrąžinių veiksmažodžių bendratys su *-tie-* (*kišties* 'kištis', *tarties* 'tartis');
- sangrąžinių formų vartojimo skirtumai (įstaigos *liekasi* 'lieka', *jaučiasiąsis* 'besijaučiąs', *susielojęs* 'susisielojęs', *kišiąsi* 'besikišią');

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

- veiksmažodžių geidžiamosios nuosakos formos su *-ie* (*tedirbie* 'tedirba');
- apibendrinta sangrąžinių pusdalyvių forma su *-damos* (*naudodamos* 'naudodamiesi');
- sutrumpėjusios dalyvio formos (*neatiduosiant* 'neatiduosiantys', *pripažįstant* 'pripažįstantys', *einant* 'einanti');
- prieveiksmių darybos variantai (*neužilgu* 'neužilgo [greitai]', *pavymu* 'pavymui [iš paskos]', *dėku Dievui* 'dėkui', *nieku bloga* 'nieko blogo', *daugiausi* 'daugiausia'; *kolai* 'kol');
- prieveiksmių aukščiausiojo laipsnio formos su stiprinamosiomis dalelytėmis (*ko mandagiausia* 'visų mandagiausiai', *ko daugiausi* 'visų daugiausiai');
- iš lokatyvo kilę prieveiksmiai su *-ieje* (*namieje* 'namie');
- prieveiksmių samplaikos (*iki gana* 'daug').

C. Leksikos ypatumai:

- tarmybės (*gudinas* 'tikras', *pliovonės* 'menkos kalbos, keiksmai', *pragumai* 'būdai');
- senos tarptautinių žodžių bei skolinių formos, jų įvairavimas (*fakultatė* 'fakultetas', *tematas* 'tema', *jenerolas* 'generolas', *dijacezija* ir *diecezija* 'vyskupija', *legiojonieriai* ir *legionistai* 'legionieriai', *grapienė* 'grafienė', *muzejus* 'muziejus');
- tarminės arba suslavintos vietovardžių formos, jų įvairavimas (*Varšava* 'Varšuva', *Rosija* 'Rusija', *Rotnyčia* 'Ratnyčia', *Malietai* 'Molėtai', *Landvaravas* ir *Lendvaras* 'Lentvaris', *Meišagola*, *Meišagolė* ir *Meišiogala* 'Maišiagala');
- pavardžių formų – lietuviškų ir lenkiškų, rečiau vokiškų – įvairavimas (*Slabšinskas* ir *Slabšinskis*, *Maciejewicz* ir *Macejavičius*, *Muckermann* ir *Muckermanas*).

D. Sintaksės ypatumai:

- objekto reiškimas vardininku vietoj galininko (*gera būtų įvedus skrynutės* 'gerai būtų įvedus [įvesti] skrynutes' *lengva būtų Taryba šaudyti* 'lengva būtų Tarybą [ap]šaudyti', *tas dalykas atidėti reikia* 'tą dalyką atidėti reikia', *kongregacijos reikalai pirmoje vietoje reikia statyti* 'kongregacijos reikalus pirmoje vietoje reikia statyti = kongregacijos reikalais pirmiausia reikia rūpintis', *tėvai jėzavitai dabar čia ar Rosijon traukti ne laikas* 'tėvus jėzuitus dabar čia ar Rusijon traukti [kviesti] ne laikas', *pradėti su bolševikais kovą* 'pradėti su bolševikais kovą', *dabar jis pašalinti reikia* 'dabar jį pašalinti reikia');
- objekto reiškimas vardininku vietoj kilmininko (*reikės ieškotis kitas kancleris* 'reikės ieškotis kito kanclerio');
- objekto reiškimas galininku vietoj kilmininko neiginio konstrukcijose (*ėjo, kol galvą nepadėjo* 'ėjo, kol galvos nepadėjo');
- objekto reiškimas dalelyte *tai* vietoj parodomojo įvardžio kilmininko (*Dieve, duok, kad aš niekad tai neužmirščiau* 'Dieve, duok, kad aš niekad to neužmirščiau');

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

- objekto reiškimas kilmininku vietoj įnagininko su prielinksniu (*rimtų kunigų tariausi* 'su rimtais kunigais tariausi', *tariuosi kapitulos* 'tariuosi su kapitula');
- objekto reiškimas galininku vietoj naudininko (*nesuprantu, ką gal žmones parapijiečius rūpėti* 'nesuprantu, kas [kodėl] gali žmonėms parapijiečiams rūpėti');
- objekto reiškimas naudininku vietoj galininko ar prielinksninių galininko konstrukcijų (*tikrai buvo labai įskaudinę Bažnyčiai* 'tikrai buvo labai įskaudinę Bažnyčią', *prašė, kad jam ir jo pastangoms laimінčiau* 'prašė, kad jį ir jo pastangas laimінčiau', *žydeliai daugiau užjautė bolševikams* 'žydeliai daugiau užjautė bolševikus', *prisižiūrėti jų gyvenimui, organizacijai* 'įsižiūrėti į jų gyvenimą, organizaciją');
- objekto reiškimas įnagininku vietoj kilmininko ar prielinksninių kilmininko konstrukcijų (*nebegalima iškęsti šalčiu* 'nebegalima iškęsti šalčio [iš, nuo šalčio]', *iki šio laiko tuo išsisaugojau* 'iki šio laiko to [nuo to] išsisaugojau');
- vietos aplinkybės reiškimas prielinksnio *į* konstrukcijomis vietoj prielinksnio *pas* konstrukcijų (*į mane atsisveikinti* 'pas mane atsisveikinti', *pasivadinęs kun. Tumą į save* 'pasivadinęs [pasikvietęs] kun. Tumą pas save', *nuėjova su kun. Kukta į Biržiškas* 'nuėjova su kun. Kukta pas Biržiškas');
- vietininko vartojimas vietoj priklausymą reiškiančio kilmininko (*prie bažnyčios gruzinuose* 'prie gruzinų bažnyčios');
- būdo aplinkybės reiškimas įnagininku vietoj prielinksninių konstrukcijų (*Mišias tinkama iškilme atlaikytų* 'Mišias su tinkama iškilme [iškilmingai] atlaikytų');
- būdo aplinkybės reiškimas prielinksnine bevardės giminės konstrukcija vietoj įnagininko (*už bloga laikant* 'blogiu (dalyką) laikant');
- neįprastas požymio reiškimas (*kunigai man labai už bloga laikant, kad...* 'kunigai dideliu mano blogiu laiko (poelgį, sprendimą) dėl [kunigai yra labai nepatenkinti manimi dėl]');
- būdvardžių bevardės giminės vartojimas vietoj būdo prieveiksmių (*ko jis tikrai iš manęs norėjo, aiškia nepastebėjau* 'ko jis tikrai iš manęs norėjo, aiškiai [aiškiau] nepastebėjau', *menka ką mokėjęs* 'menkai ką mokėjęs');
- įvardžio *kas* ir jo samplaikų vartojimas vietoj *koks* daikto kokybei nusakyti (*pradėjo imti mane lyg kas nusiminimas* 'pradėjo mane imti lyg koks [kažkoks] nusiminimas', *nekas žmogus* 'nekoks žmogus');
- prieveiksmių vartojimas vietoj tarinio vardine dalimi einančių būdvardžių (*čia kunigui reikia būti labai atsargiai* 'čia kunigui reikia būti labai atsargiam');
- siekinio vartojimas vietoj bendraties tikslui reikšti (*plotekelių pasidalytų* 'plotkelių pasidalyti');
- padalyvių būtojo kartinio laiko vartojimas vietoj esamojo (*pažiūrėti prieš atmušus* 'pažiūrėti prieš atmušant');

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

- padalyvių vartojimas vietoj esamojo laiko trečiojo asmens formų (*kunigai nieku nepasižymint* 'kunigai niekuo nepasižymi');
- suvestinių tarinių reiškimas dviem dalyviais (*buvęs parašęs* 'buvo parašęs');
- neveikiamųjų dalyvių bevardės giminės ir kilmininko junginiai beasmeniuose sakiniuose vietoj kitų dalyvio formų junginių su vardininku (*mano aplinkraščio neskaityta* 'mano aplinkraštis neskaitytas');
- neveikiamųjų dalyvių bevardės giminės vartojimas vietoj veikiamųjų sudėtinėse veiksmažodžių formose (*buvo atvažiuota septynetos bolševikų* 'buvo atvažiavę septynetas bolševikų [septyni bolševikai]');
- veikiamojo dalyvio galininko vartojimas vietoj kilmininko (*pamačiau gana didelį būrį žydų milicijantų apsiginklavusių kone ristele beeinančius Katedros linkon* 'pamačiau gana didelį būrį žydų milicininkų apsiginklavusių kone ristele beeinančių Katedros linkon');
- dažnas neveikiamųjų dalyvių bevardės giminės vartojimas atpasakojimui reikšti (*minima Pilsudskis ir Żeligowskis* 'minimi Pilsudskis ir Żeligowskis');
- būdvardžio bevardės giminės (?) vartojimas vietoj prieveiksmio kalbai apibūdinti (*kelis žodžius trumpai atsakiau lenkiška* 'lenkiškai'; *baltgudiška nemokėjau* 'baltgudiškai');
- prieveiksmių sekų – samplaikų vartojimas (*drąsiai noriai veikiai viską apleisdavo*).

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

DALYKINIAI KOMENTARAI*

5, 4 JM atkūrė XIX a. pab. ant išnykimo ribos atsidūrusią Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo kunigų marijonų kongregaciją (MIC), kun. Stanisławo Papczyńskio (1631-1701) Lenkijoje įsteigtą 1673 X 24 kaip diecezinę, o 1723 m. reformuotą į popiežiaus teisių vienuoliją; naujoji JM parengta Konstitucija buvo išsiųsta į Vatikaną 1910 V, popiežiaus Pijaus X patvirtinta 1910 IX 15, patvirtinimo raštas išduotas 1910 XI 28; tekste kalbama apie įsivestinas smulkesnes vienuolių gyvenimo normas.

16, 10 po XVIII a. vid. iš Ispanijos bei Portugalijos išvaryti jėzuitai, po Prancūzijos revoliucijos imta uždarinėti vienuolynus visoje Vakarų Europoje; XVIII a. pab. panaikinta daug vienuolynų Austrijos imperijoje, o XIX a. pr. – Prūsijoje; po 1831 ir 1864 m. sukilimų katalikiškos vienuolijos *de facto* uždraustos Rusijos imperijoje.

20, 5 šūkis *Ora et labora* siejamas su maldai ir darbui pašvęsto bendruomeninio vienuolinio gyvenimo pradininku Vakaruose šv. Benediktu.

31, 29 Matulevičius J. *Apie dvasiškąjį ganytojavimą miestuose* // Vadovas. – 1911. – Nr. 32. – P. 360-371.

39, 11 plg. *Monumenta Historica Societatis Iesu*: Sanctus Franciscus Borgia. – Madrid, 1911. – T. V. – P. 728-887.

46, 21 persakoma šv. Ignoto de Loyolos 1541 IX instrukcija popiežiaus legatams t. Broeto ir Salmeronui, vykusiems į Airiją (S. Ignatii de Loyola. *Epistolę et Instructiones*. – T. 1. – Madrid, 1903. – S. 179. – Monumenta Ignatiana, Series I).

52, 17 principas *ištirti dvasią* siejamas su šv. Ignoto de Loyolos mokymu.

63, 21 šioje vietoje baigiasi Sankt-Peterburge ir prasideda Fribūre rašyta teksto atkarpa.

63, 23 1911 m. pavasarį Rusijos pareigūnai darė kratas, ieškodami slaptų vienuolynų Sankt-Peterburge, Varšuvoje, Kijeve, Polocke, Kamenece, Žitomyre; tuo pat metu tardytas marijonų novicijus kun. J. Totoraitis, policija apžiūrėjo klierikų gyvenamąsias patalpas Sankt-Peterburge; represijų grėsmė pagreitino JM pastangas perkelti noviciatą į Šveicariją; Fribūre JM gyveno nuo 1911 VII, o noviciatas pradėjo veikti 1911 VIII [*Matulis, 81, 88*].

64, 25 nuo 1905 m. JM *Rerum Novarum* (Leonas XIII, 1891 m.) dvasia aktyviai užsiėmė socialine veikla (organizavo katalikiško socialinio mokymo seminarą, kursus, įsteigė krikščionių darbininkų sąjungą, parašė straipsnių socialinėmis temomis); tai buvo

* Pirmas skaičius žymi komentuojamą puslapį, antras – eilutę. Specifinės informacijos atveju laužtiniuose skliaustuose nurodyti šaltiniai, kurių sąrašą žr. skyrelyje „Naudota literatūra".

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

nepriimtina konservatyviems Varšuvos katalikams, kuriems vadov. grafas Juliuszas Ostrowskis; būta JM kritikos spaudoje, skundų Varšuvos kurijai bei Vatikano institucijoms; prieš vadinamuosius modernistus kovojusios slaptos tarptautinės katalikų organizacijos *Sodalitium Pianum* vadovas prel. Umberto Benigni slaptame biuletenyje tuo metu pavadino JM vienu pavojingiausių modernistų pasaulyje [*Yla, 46*].

64, 28 Dvasinės akademijos inspektoriai (JM juo buvo 1909-1911) paprastai būdavo skiriami rektoriais, vyskupais; 1911 m. JM minėtas tarp kandidatų į Lucko – Žitomyro vyskupus [*Arkivyskupas, 116; Matulis, 85*].

65, 16 JM 1911 VIII 1-10 Fribūre, *Canisianum*, vedė rekolekcijas MIC kandidatams; dešimt jų po rekolekcijų įstojo į noviciatą [*Matulis, 88*].

67, 27 danguje švytintį kryžių su užrašu *In hoc signo...* vizijoje pamatęs imperatorius Konstantinas Didysis pergalės ties Milvijaus tiltu išvakarėse (312 m.).

70, 29 mintis cituojama iš Tomo Kempiečio veikalo *Kristaus sekimas*.

74, 9 *Adprobatio definitiva Constitutionum Congregationis Canonicorum Regularium Immaculatę Conceptionis, 1913. III 11*: Acta Apostolicę Sedis VI (1913 m.), p. 117-120.

79, 13 Roma su apylinkėmis sudaro vyskupiją, kurią už popiežių valdo generalinis vikaras.

80, 24 nuoroda į antisemitinį S. Trzeciako veikalą *Religia i Literatura u Żydów za czasów Chrystusa Pana*. – Warszawa, 1911. – 2 t.

82, 22 kun. P. Bizauskas bei J. Indrulis ketino stoti į Marijonų vienuoliją, tačiau dėl Žemaičių vyskupo trukdymų bei kitų aplinkybių šio sumanymo neįgyvendino.

82, 25 prašymai dėl JM patvirtinimo Marijonų kongregacijos generolu bei noviciato perkėlimo į Fribūrą skelbti [*Odrodzenie, 110-112*]; gauti teigiami atsakymai skelbti [*Odrodzenie, 115-116, 118*].

83, 2 prašymai dėl leidimo JM eiti novicijų magistro pareigas bei pasitenkinimo žodiniais vykupų leidimais stoti į Marijonų kongregaciją skelbti [*Odrodzenie, 114-115*]; gauti teigiami atsakymai skelbti [*Odrodzenie, 116-117*].

86, 25 XI 22 – šv. Cecilijos, muzikos globėjos, šventė.

87, 1 S. Grum-Grgimailo perdavė Šv. Sostui L., Lenkijos bei Rusijos kun. (E. A. O'Rourke's, P. Karevičiaus, P. Būčio, A. Grigaičio etc.) nepasitenkinimą dėl Mogiliovo arkiv. W. Kluczyńskio nuolaidžiavimo carinei administracijai [*U2, 107*].

87, 26 turimas omenyje Benedikto XIV apaštalinis laiškas *Ex quo*, 1747 I 14; jame, atsakant į Brešos arkiv. A. M. Querino klausimą apie be jo žinios į Jėzaus Draugiją įstojusį pavaldinį, teigiama, kad kiekvienas gali siekti tobulesno gyvenimo (nepainioti su bule *Ex quo singularis*).

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

89, 6 Nikolajus I konkordatą su Šv. Sostu pasirašė 1847 VIII 3 , jame buvo numatytos Dvasinės akademijos veiklos gairės, pavedant ją globoti Mogiliovo arkivyskupui.

95, 23 tikriausiai minimas pusbrolis mokytojas Jonas Matulevičius, globojęs JM studijų Kelcuose metu.

99, 3 L. Foncko veikalą *Wissenschaftliches Arbeiten. Beiträge zur Methodik des akademischen Studiums*: (Veroffentlichungen des biblisch-patristischen Seminars zu Innsbruck). – Innsbruck, Rauch, 1908. – T. XIII. – 339 S. JM buvo recenzavęs: *Draugija*. – 1908. – T. V. – Nr. 17. – P. 91.

100, 16 Vidaus reikalų ministerijos Kitatikių reikalų departamentas tiesiogiai kontroliavo Katalikų Bažnyčios veiklą Rusijos imperijoje.

103, 2 JM dėl karo negalėdamas išvykti į Šveicariją gyveno Varšuvoje nuo 1914 VII arba VIII; jo pastangomis su Varšuvos arkiv. A. Kakowskio parama priemiestyje Bielianuose įsteigtas marijonų vienuolynas, 1915 XI 13 atidarytas noviciatas; išvykdamas JM paliko 14 tėvų ir 10 brolių, dvi rezidencijas su bažnyčiomis, keletą marijonų globojamų socialinės pagalbos bei ugdymo įstaigų [*Górski, 73-80; Matulis, 139*].

103, 3 Marijampolės parapijoje jau dirbo marijonai kun. V. Dvaranauskas ir kun. J. Navickas, tačiau vienuolinis gyvenimas nebuvo tinkamai sutvarkytas.

103, 17 V. vyskupijos valdytojas už „vyskupijos vadovybės ir Aušros Vartų Dievo Motinos paveikslo įžeidimą“ mėnesiui suspendavo ir iškėlė į provinciją kunigus J. Bakšį, T. Brazį, J. Kuktą, J. Stankevičių, A. Varną, kurie drauge su kitais devyniolika lietuvių visuomenės veikėjų pasirašė Vokietijos kancleriui G. Michaeliui 1917 VII 10 įteiktą memorandumą dėl Lietuvos teritorijos bei lietuvių politinių siekių; šiuo memorandumu reaguota į Lietuvos ir Lenkijos uniją palaikantį ankstesniam Vokietijos kancleriui T. Bethmannui Hollwegui 1917 V 25 įteiktą keturiasdešimt keturių lenkų visuomenės veikėjų raštą, kurį buvo pasirašęs ir prel. K. M. Michalkevičius.

104, 4 V. vyskupo paskyrimu besirūpinusiems Vatikano valstybės sekretoriui kard. P. Gasparri, nuncijui Bavarijoje vysk. E. Pacelli, apaštaliniam vizitatoriui Lenkijai, Lietuvai ir aplinkiniams kraštams prel. A. Ratti teigiamas rekomendacijas apie JM teikė patriarchas W. Zaleskis, arkiv. E. Roppas, vysk. Z. Łozińskis, vysk. A. Sapieha, arkiv. F. Symonas, vysk. S. Zdzitowieckis ir kt. [*Stolica, 53-84*].

104, 20 marijonai – popiežiaus teisių kongregacija, todėl jos vyresnieji nėra vietos ordinarų jurisdikcijoje.

105, 19 1915 m. dėl karo Seinų kunigų seminarija perkelta į Mogiliovą, vėliau į Sankt-Peterburgą, galiausiai uždaryta.

105, 28 prel. K. M. Michalkevičius 1918 VI 19 - XI 23 buvo ištremtas į Maria Laach vienuolyną Pietų Vokietijoje; formali priežastis – vadovavimas politine demonstracija virtusiai procesijai [*Stolica, 22, 99; U2, 148*].

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

DALYKINIAI PAAIŠKINIMAI

106, 2 Lietuvos Tarybos pirmininkas A. Smetona pats ir per atstovą Šveicarijoje J. Gabrį-Paršaitį rūpinosi V. vyskupo reikalu; susirašinėta bei asmeniškai kalbėtasi su vokiečių kariuomenės Rytų pajėgų komendanto pavaduotoju generolu Waldersee, vysk. E. Pacelli, kard. P. Gasparri, Apaštalų Sosto atstovu Berne prel. L. Maglione; iš pradžių Lietuvos Taryba bei vokiečių valdžia palaikė kitus kandidatus – prel. K. Olšauskį, prel. V. Mironą, prel. J. Mačiulį-Maironį; JM kandidatūrai pritarta 1918 X 8 [*Stolica, 72-79*].

106, 14 argumentuodami, kad JM skyrimas V. vyskupu būtų žalingas kongregacijai, Lenkijos marijonai kelis sykius kreipėsi į Apaštalų Sostą: 1918 IV 30 prašė tarpininkauti Vloclaveko vysk. S. Zdzitowieckio, vėliau arkiv. A. Kakowskio ir kt., 1918 VI 18 įteikė prašymą asmeniškai prel. A. Ratti [*Stolica, 64-72*].

106, 18 1918 VI 17 JM parašė identiškus laiškus vysk. E. Pacelli ir prel. A. Ratti; šiuo prasideda ilgus metus trukusi JM korespondencija ir pažintis su pastaruoju [*Stolica, 69-71*].

106, 26 Miunchene su vysk. E. Pacelli JM kalbėjosi 1918 IX 2 [*Matulis, 158*].

107, 5 Marijampolės noviciatas oficialiai atidarytas 1918 X 14 [*Matulis, 156*].

107, 7 Vargdienių seserų kongregaciją Seinų vysk. A. Karosas oficialiai patvirtino 1918 X 15; tuo metu joje buvo 8 seserys, vyresnioji – Petronėlė Uogintaitė; Įstatai išspausdinti Marijampolėje 1920 m. [*Laukaitytė, 74*].

107, 13 1918 X 18 prel. A. Ratti įteikė į Vilnių grįžtančiam kun. S. Miłkowskiui komunikatus apie JM nominaciją, skirtus V. vyskupijos kapituliniam vikarui prel. J. Hanusowicziui bei JM [*Stolica, 25*].

107, 25 keturių Benedikto XV bulių, kuriomis JM skiriamas V. vyskupu, leidžiama konsekruotis ne Romoje, jis pavedamas Mogiliovo arkiv. E. Roppo globai bei V. dvasininkai ir tikintieji raginami JM priimti kaip tėvą ir ganytoją, oficiali data – 1918 X 23, paskelbta *Acta Apostolicę Sedis* 1918 X, p. 452 [*Stolica, 84-88*].

109, 2 1918 XI 11 iš Varšuvos išsiųstą telegramą įteikė vokiečių kareivis, JM skaitant paskaitą viename susirinkime [*U2, 152*] .

109, 15 Lomžoje 1918 XI 30 buvo konsekruojamas sufraganas R. Jałbrzykowskis.

110, 19 kun. J. Tumas JM sveikino kaip *Lietuvos Aido* atstovas, paskelbė dienraštyje publikacijas apie konsekraciją bei ingresą.

113, 8 į Katedros sakyklą JM lydėjo asistentai kan. A. Czerniawskis ir kan. S. Maciejewiczius [*U1, 155*].

113, 20 Pilies 8, vadinamasis arkivyskupo namas.

114, 6 turima omenyje A. Smetonos korespondencija su vysk. E. Pacelli dėl V. vyskupo skyrimo.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

115, 23 A. Voldemaro kabinetą (1918 XI 11 - XII 25) sudarė: J. Yčas, M. Yčas, P. Leonas, V. Stašinskas, J. Tūbelis.

117, 6 šv. Steponas XII 26; plg. p. 120, 12-13, kur minimas įstaigų lankymas.

117, 14 Minską bolševikai užėmė XII 9-12.

117, 26 Lietuvos Taryba V. universitetą atkūrė 1918 XII 5 patvirtindama Statutą, universitetas turėjo pradėti veiklą 1919 I 1; Varšuvoje 1918 XII 13 paskelbtas nutarimas, kad V. atidaromas lenkiškas universitetas; abu sprendimai praktiškai nerealizuoti [*Vilniaus, 187-192*].

118, 21 *Codex Iuris Canonici,* Benedikto XV paskelbtas 1917 V 27, įsigaliojo 1918 V 19.

119, 22 greta JM minimų šešių į valdžią V. pretenduojančių grupių realios įtakos turėjo dar vokiečių civilinės okupacinės valdžios neevakuotos įstaigos.

119, 29 Lietuvos Taryba 1918 m. pab. veikė šv. Jurgio pr. nr. 11 ir 13, dabart. Gedimino pr. nr. 11 (V. savivaldybė) bei neišlikusiame pastate prie dabart. Gedimino pr. ir Vilniaus g-vių sankirtos, kuris vadintas *Tarybos rūmais.*

120, 3 lietuvių savanoriai 1918 XII pab. užėmė svarbesnes V. įstaigas ir 1919 I 1 iškėlė Gedimino pilies bokšte Lietuvos vėliavą; vokiečių kariuomenės vadovybė buvo neoficialiai pažadėjusi V. atiduoti lenkų daliniams ir tai įvykdė [*Rukša, 153, 161*].

120, 9 bolševikų kontroliuojama, Vokiečių kareivių tarybos globojama V. darbininkų taryba (pirmininkas P. Eidukevičius) 1918 XII 15 pasiskelbė esanti miesto valdžia, o XII 16 surengė mitingą bei eitynes šv. Jurgio pr.; XII 21-22 mitinguose V. kalbėjo bolševikų veikėjai A. Joffė ir L. Kamenevas.

120, 16 1918 XII nuolat vyko intensyvios Lenkijos valdžios derybos su vokiečių kariuomenės vadovybe dėl lenkų savigynos būrių, turėjusių paimti į savo rankas V. ir aplinkines teritorijas, apginklavimo; XII 22 lenkų kariuomenės vyriausiajame štabe jau buvo parengtas detalus V. ir preliminarus Lietuvos bei Baltgudijos užėmimo planas, derintas su vokiečiais [*Rukša, 151-152*].

120, 26 telegrafo agentūros XII 29 pranešė, kad sėkmingai baigėsi Lietuvos vyriausybės atstovų ir vokiečių vyriausybės derybos dėl bendros gynybos nuo bolševikų; Vokietijos valdžia 1918 XII pab. davė nurodymą Dešimtosios armijos vadui generolui E. von Falkenhaynui nesitraukti išVilniaus, tačiau šis įsakymas nebuvo įvykdytas tiek dėl politinių priežasčių (slaptų vokiečių susitarimų su bolševikais), tiek dėl kariuomenės demoralizacijos [*Čepėnas 299*].

120, 28 Lietuvos atstovai 1918 X-XII su Vokietijos valdžia vedė derybas dėl kreditų Lietuvos Tarybai; prašyta perleisti okupuotuose kraštuose emisiją vykdžiusio Kredito banko devizas už 950 mln. markių; XII 30 gauta pirmoji 100 mln. markių paskola.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

121, 5 apie Lietuvos vyriausybės pasitraukimą iš V. 1918 XII 22 paskelbė krašto apsaugos viceministras generolas K. Kondratovičius; galutinai kabinetas nusprendė persikelti į Kauną 1919 I 1 posėdyje.

121, 7 V. ir apie jį telkti lenkų savigynos būriai generolo W. Wejtko įsakymu 1918 XII 29 perorganizuoti į reguliariąją kariuomenę, kuri vokiečių daliniams iš miesto centro 1918 XII 31- 1919 I 1 traukiantis į priemiesčius, ėmė kontroliuoti V.; 1919 I 1 vakare išklijuoti skelbimai, kad lenkai užėmė miestą ir skelbia mobilizaciją; iki bolševikų įsiveržimo nebuvo trukdoma lietuvių įstaigų, tarp jų – karo komendantūros veikla.

121, 9 lenkų skautai 1918 XII 31 sugavo vežimą, kuriuo buvo gabenami ginklai į amatininkų klube Varnų g. (dabart. A. Jakšto g-vė nr. 9) veikusią darbininkų tarybos būstinę; būstinėje įsitvirtinusiems perduotas ultimatumas pasiduoti; generolo A. Mokrzeckio vadovaujamas dalinys apie 24 val. apsupo per 80 būstinėje buvusių asmenų; dalis bolševikų įsitvirtino greta esančiame name (dabart. A. Jakšto g-vė nr. 11); ultimatumo neįvykdžius, 1919 I 2 rytą pastatai buvo užimti, 5 jų gynėjai iš darbininkų tarybos nusišovė.

121, 16 bolševikų armijos Pskovo divizijos daliniai bei XVII divizijos vadinamasis 5-asis Vilniaus pulkas per Zarasus, Dūkštą, Ignaliną, Pabradę bei Ašmenos keliu tiesiogiai V. link veržėsi nuo 1918 XII 24.

121, 29 planuota parama iš Varšuvos sužlugo pirmiausia dėl politinių priežasčių (nespėta vesti derybas su vokiečiais ir Antante) bei kunigaikščio E. Sapiehos 1919 I 4-5 Varšuvoje pradėto nesėkmingo karinio perversmo.

122, 14 turimas omenyje šv. apašt. Jokūbo ir Pilypo parapijos administratorius kun. P. Žarnowskis.

123, 21 1919 I 3 bolševikų daliniai užėmė dalį Antakalnio.

125, 6 1919 I 5 pavakare bolševikai užėmė Trijų Kryžių kalną ir pradėjo šaudyti į lenkų štabą Užupyje.

126, 4 Pskovo divizijos politinis komisaras Grigorjevas 1919 I 6 rytą raportavo Vakarų armijos štabui, kad V. užimtas.

127, 1 1919 I 6 datuotas lapelis lietuvių, lenkų ir rusų k. skelbė tik tiek, kad V. užėmė „Raudonoji Armija Laikinosios Revoliucinės Lietuvos Darbininkų Valstiečių Valdžios"; jai vadovauti I 7 iš Daugpilio atvyko V. Mickevičius-Kapsukas drauge su kitais iš anksto sudarytos tarybos nariais – komisarais.

127, 5 jau 1919 I 8 didžioji dalis nuginkluotų lenkų kariškių Astrave prisijungė prie vadinamosios lietuvių-gudų divizijos, keletas dalinių nesileido nuginkluojami ir miškais partizanaudami ar per Kauną ir Rytprūsius geležinkeliu pasiekė Lenkijos kariuomenę.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

127, 16 Antantė ne sykį grasino Vokietijai pradėsianti prieš ją karo veiksmus, jei atsitraukianti vokiečių kariuomenė paliks bolševikams ginklus ar kitaip palengvins jiems žygį į Vakarus.

127, 20 Jekaterinos II paminklas stovėjo į pietus nuo Katedros varpinės.

128, 6 *Rūtos* klube (Dominikonų g-vė nr. 12) po kelis šimtus lietuvių buvo susirinkę 1919 I 4 ir I 6, vienas aktyviausių susirinkimų kalbėtojų – kun. J. Tumas.

128, 11 žr. **120, 28** komentarą.

128, 17 1919 I 16-23 Kaune vykusioje Antrojoje valstybės konferencijoje šių siūlymų dvasia krikdemų ir valstiečių liaudininkų partijų iniciatyva priimta rezoliucija, raginanti vyriausybę vykdyti žemės reformą.

128, 21 išrinkti delegacijos nariai P. Gaidelionis, O. ir P. Mašiotai, A. Paulavičius, kun. J. Tumas (pirmininkas) įpareigoti pranešti bolševikų valdžiai, kad V. lietuviai laikysis neutraliai, palikdami parodyti valią Lietuvos liaudžiai [*Biržiška, 3-4*].

129, 10 Lietuvos Tarybos nariai paleisti 1919 I 12, tą pačią dieną gatvėje suimtas V. Stašinskas, kuris buvo paleistas tik 1919 VII 20 mainais į Lietuvoje kalinamus bolševikus.

130, 3 dekretas paskelbtas 1919 I 14, juo nacionalizuota dvarų, stambių ūkių, bažnytinė žemė bei inventorius, uždrausta prekiauti žeme; bolševikų valdžia pabrėžė, kad dvarų nedalins, juose bus steigiamos komunos.

131, 5 bolševikai deklaravo įvesią tokią pačią tvarką kaip Rusijoje, kur tikybos dėstymas uždraustas tuoj po Spalio perversmo.

131, 12 spėtina, kad ne Švenčionyse, nes ten gimnaziją organizavo ir jai vadovavo Z. Žemaitis (atidaryta 1919 I 8), sutikęs bendradarbiauti su bolševikų valdžia.

135, 24 nebolševikiniai laikraščiai V. uždrausti 1919 II 8.

136, 1 V. *revoliucinė valdžia* buvo iš esmės kito pobūdžio nei darbininkų išrinktos tarybos, kurios 1918 m. pab. su vokiečių parama atliko kai kurias valdžios funkcijas; V. Kapsuko-Mickevičiaus vadovaujama *revoliucinė valdžia* buvo sudaryta Rusijoje 1918 XII pr. ir Daugpilyje laukė, kada Raudonoji armija perduos jai V. bei kitų okupuotų Lietuvos žemių valdymą; JM primena ankstesnes bolševikų deklaracijas demokratijos tema, siūlant įvesti sudėtingą balsavimo sistemą.

137, 4 V. šv. Kazimiero bažnyčia paversta cerkve 1832 m., rekonstruota į šv. Mikalojaus soborą 1864-1868.

137, 29 šv. Kazimiero bažnyčia jėzuitų iniciatyva pradėta statyti 1604 m.; tuo pat metu pradėjo formuotis ir vienuolyno pastatų ansamblis, jėzuitams priklausęs iki 1773 m.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

DALYKINIAI PAAIŠKINIMAI

139, 12 t. F. Muckermannas įsteigė kooperatyvą, sandėlius, valgyklą, liaudies teatrą, atnaujino dirbtuvių veiklą.

140, 25 V. Mickevičius-Kapsukas kalintas 1905 XII - 1906 III ir 1907 V - 1913 III, po to ištremtas; abu kartus jį rėmė E. Vileišienė, F. Bortkevičienė ir kitos Vilniaus lietuvių veikėjos.

144, 8 oficiali pirmojo JM ganytojiškojo laiško paskelbimo data 1919 II 16, t. y. su Lietuvos Nepriklausomybės Akto pirmomis metinėmis sutapęs sekmadienis; publikuotas [*Matulewicz... Pisma, 165-167; U2, 350-352*].

145, 11 bolševikų vadovybė kun. J. Tumą toleravo dėl laikysenos ir senų pažinčių.

151, 6 Lietuvių liaudies sąjunga V. 1919 II 16 rengė minėjimą ir koncertą; organizatorius kun. J. Vailokaitis suimtas kitą dieną, keletas kalbėjusiųjų – vėliau.

151, 8 suimtaisiais tarp Lietuvos valdžios ir bolševikų pasikeista 1919 VII 20.

151, 13 kun. J. Galaunė suimtas per bolševikų pralaimėtas lietuviams kautynes Jiezne 1919 II 10-13.

155, 16 II 23 tėra propagandos tikslais parinkta Raudonosios armijos įkūrimo data; bolševikų ginkluotųjų pajėgų pradmenys – Spalio perversme dalyvavę Rusijos armijos daliniai.

156, 4 1919 m. pr. F. Bortkevičienė buvo nuvykusi į Kauną tarpininkauti netiesioginėse Lietuvos Tarybos bei V. Mickevičiaus-Kapsuko derybose; galimas daiktas, suėmimai buvo susiję su pirmaisiais sėkmingais lietuvių savanorių ginkluotais atkirčiais bolševikų armijai 1919 II vid.

158, 28 priekaištų nepagrįstumą liudija ganytojiškojo laiško eilutės: *didžiausių priespaudų ir slėgimų laikais mūsų šalyje, kai uždarinėdavo ir atiminėdavo mūsų bažnyčias, kai grūsdavo į kalėjimus ir tremdavo į Sibirą kunigus, jūs, katalikai, visados tvirtai laikėtės Kristaus mokslo ir jį drąsiai gynėte. Todėl teesie garbė Tau, mūsų katalikų liaudie! Tikiuosi Viešpatyje, kad ir šiuo sunkiu metu tu drąsiai laikysies savo tikėjimo ir būsi jam ištikima* [*U2, 351 (versta iš publikacijos lenkų k., lietuviškas originalas neišlikęs)*].

159, 28 Litbelo idėją iškėlė V. Leninas, kurio nurodymu Rusijos bolševikų partijos centro komitetas 1919 I 16 nutarė „rekomenduoti" Lietuvos ir Baltgudijos partijos skyriams susijungti bei siekti Lietuvos ir Baltgudijos susijungimo; vadinamieji Sovietų suvažiavimai II 2-3 Baltgudijoje, o II 18-20 Lietuvoje nutarė valstybes sujungti ir susieti Litbelą federaciniais ryšiais su Sovietų Rusija; Litbelas pradėjo funkcionuoti V. II 27 sudarius bendrą vyriausybę – Komisarų tarybą (pirmininkas V. Mickevičius-Kapsukas), o egzistavo iki 1919 VII 25.

161, 23 V. kunigų seminarijoje JML Šv. Raštą dėstė prel. J. Uszyłło, moralinę teologiją – kun. A. Cichońskis.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

165, 9 V. kunigų seminarijoje JML bažnytinę teisę dėstė kun. K. Lubianiecas.

165, 12 V. kunigų seminarijoje JML lenkų k. dėstė S. Miłkowskis.

165, 15 V. kunigų seminarijoje JML Bažnyčios istoriją dėstė kun. Z. Lewickis.

167, 10 U2, p. 223 išnašoje klaidingai pateikta informacija apie Vidiškius – Žemaičių, dabart. Kauno vyskupijos parapiją, tuo tarpu JM minimos Vidiškės (tarmiškai 'Vidziškės') – V. vyskupijos filija, mūrinė bažnyčia pastatyta 1902-1906, parapija įsteigta 1921 m.

170, 12 Paryžiaus (Versalio) Taikos konferencija oficialiai prasidėjo 1919 I 18; konferencija palaikė nuolatinius kontaktus su oficialiai nepripažinta Lietuvos delegacija, pateikusia įvairių Lietuvos interesus aiškinančių dokumentų; konferencija iki galo neišsprendė Lietuvos nepriklausomybės pripažinimo, sienų su Lenkija, taip pat ir V. klausimo.

179, 28 1918-1921 JM nuolat susirašinėjo su mons. A. Ratti; JM laiškai apie padėtį V. valdant bolševikams datuoti 1919 I 28 ir II 15, pastarajame prašoma specialių įgaliojimų; A. Ratti laiškas, suteikiantis JM ir kitiems bolševikų okupuotuose kraštuose veikiantiems vyskupams tol, kol nebus galimybės susisiekti su Apaštalų Sostu, plačius įgaliojimus teikti įvairias dispensas pagal naująjį Kanonų kodeksą (išskyrus dispensas I laipsnio tiesioginės eilės giminių santuokai, nuo kunigystės šventimų ir sudarytos, tačiau nepanaudotos santuokos), išsiųstas 1919 III 6 [*Stolica, 113-116*].

180, 6 Vilniuje tuo metu gyveno keturi marijonai: JM, t. J. Vaitkevičius, JM tarnai brolis J. Varžaitis, kandidatas A. Mičiūnas-Meciūnas.

180, 19 prieglauda įsikūrė Trinapolyje – buvusiame trinitorių vienuolyne bei V. vyskupų vasaros rezidencijoje; veikė iki 1926 m.

180, 26 1914 m. į Fribūrą su kun. K. Matulaičio rekomendacija atvyko tariamas kandidatas į marijonų noviciatą V. Rafalovskis, pasirodęs esąs caro valdžios provokatorius.

184, 25 V. kunigų seminarijos dvasios tėvas JML buvo kun. S. Zawadzkis.

187, 22 Litbelo valdžios 1919 III 24 dekretu paskelbtas privalomas mokymas 8-17 m. amžiaus vaikams, uždraustas tikybos mokymas, uždarytos religinės ir konfesinių organizacijų išlaikomos mokyklos, dvasininkams uždrausta dirbti mokymo įstaigose.

189, 21 Litbele galiojo Maskvos laikas, o JM nurodo Varšuvos laiką.

195, 26 IV 13 – Verbų sekmadienis.

195, 28 Litbelo valdžios 1919 III 31 dekretu Bažnyčia buvo atskirta nuo valst.; IV 13 dekretu nacionalizuota bažnytinių ir konfesinių organizacijų nuosavybė (išskyrus kulto reikmenis), jos neteko juridinio asmens teisių.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

DALYKINIAI PAAIŠKINIMAI

197, 11 būrelis vienuolišką pašaukimą turinčių baltgudžių vyrų JM raginami po 1920 m. įstojo į marijonus, 1924 V 7 Drujoje įsteigtas marijonų vienuolynas; baltgudžių moterų vienuolyną JM Drujoje pradėjo organizuoti 1923 m., iki šiol veikianti Jėzaus Eucharistijoje Tarnaičių seserų kongregacija oficialiai įteisinta 1924 IV 23, ją globojo kun. A. Zenkevičius ir kun. A. Cikoto.

197, 25 IV 19 – Didysis šeštadienis.

198, 7 V. užėmimo operacija vyko 1919 IV 16-21, jai vadovavo J. Piłsudskis, slėpęs žygį nuo Lenkijos Seimo.

198, 20 JM pervartų laiku skubėjo įšventinti baigiančiuosius kunigų seminariją; spėtina, kad Velykų antrą dieną įšventinti kunigais Butrimovičius, L. Eidimtas, A.Syczewskis, Z. Štafinskis, J. Vaišnora.

199, 9 1919 IV 19-23 lenkų kareiviai nužudė 54 Vilniaus žydus [*Biržiška, 19*].

200, 17 lenkų išstumta iš V. bolševikų kariuomenė išsidėstė aplink miestą, tik po kelių dienų atsitraukė iki Nemenčinės, Maišiagalos, Giedraičių.

201, 6 Lenkijos Seimas, kuriame dominavo endekai, pasisakantys už Lietuvos ir Baltgudijos aneksiją, nuo IV 11 atostogavo; J. Piłsudskio programa numatė federacinę Lietuvos, Baltgudijos, Ukrainos ir Lenkijos valstybę, kurioje dominuotų pastaroji.

201, 20 J. Piłsudskis 1918 XI 11 paskelbtas laikinuoju Lenkijos valstybės viršininku.

201, 26 J. Piłsudskis buvo Lenkijos socialistų partijos veikėjas; 1899 m., vesdamas išsiskyrusią M. Juškevičiovą, jis perėjo į protestantus, 1916 m. grįžo į Katalikų Bažnyčią; 1919 IV endekų paskleistos kalbos apie jo intymius ryšius su žyde T. Perlova neturėjo realaus pagrindo.

202, 2 endekų veikėjo pamokslas buvo nukreiptas prieš socialistus, t. y. J. Piłsudskį.

203, 13 laiško turinys nežinomas, arkiv. E. von Roppas tuo metu gyveno Varšuvoje.

205, 18 žr. **103, 17** komentarą.

206, 18 1904 m. prasidėjęs Rusijos – Japonijos karas paskatino lenkų partijų aktyvumą, tačiau revoliuciniai veiksmai Varšuvoje vyko tik nuo 1905 m.; konjektūrą (*1905 m.* vietoj originale esančių *1904 m.*) pateisina dar ir tai, kad iki 1905 XI 5 JM dėstė Kelcų kunigų seminarijoje.

207, 27 1919 IV 23 vadinamųjų Rytų žemių komisaras J. Osmołowskis kalbėjosi su IV 22 sudaryto Laikinojo V. lietuvių komiteto pirmininku M. Biržiška apie galimą bendradarbiavimą; IV 26 komitetas nutarė laikyti lenkų kariuomenės veiksmus V. okupacija; IV 27 komiteto atstovai įteikė J. Osmołowskiui lietuvių reikalavimus dėl kalbų lygybės, žodžio, spaudos, susirinkimų laisvės [*Biržiška, 17-20*].

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų tekstas*
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

209, 28 1919 IV 28 bolševikų kariuomenė pradėjo pulti V. iš rytų ir pietryčių.

211, 14 1919 IV 29 vienas bolševikų dalinys buvo prasiveržęs iki Žaliojo tilto.

213, 2 pakeliui į derybas Lydoje V. buvo sustoję ir lenkų kariuomenės štabui Lietuvos valdžios derybų sąlygas įteikė pulkininkas Adomkavičius ir kapitonas K. Škirpa.

213, 26 dabart. prezidentūra, S. Daukanto a.

214, 7 bendro fronto prieš bolševikus sudarymui lietuviai lenkams kėlė dvi sąlygas: pripažinti Lietuvos nepriklausomybę ir pasitraukti iš V.

214, 10 J. Šaulio vadovaujama lietuvių delegacija Varšuvoje iš esmės nesėkmingai derėjosi su įvairiais Lenkijos pareigūnais ir politikais 1919 IV 18 - V 23.

214, 21 turima omenyje 1791 m. Abiejų tautų Respublikos konstitucija.

215, 14 planus sukurti Lenkijos imperiją puoselėjo endekai.

216, 4 Laikinasis V. lietuvių komitetas gynė lietuvių teises, globojo labdaros ir kultūros įstaigas, buvo finansiškai remiamas Lietuvos valdžios.

216, 17 1919 IV 18 J. Piłsudskis pasiuntė į Kauną derėtis M. Römerio vadovaujamą delegaciją, kuri Lietuvos Ministrų kabinetui siūlė atkurti LDK ir susieti ją unija su Lenkija.

217, 7 dėl daugelyje lenkų okupuotų vietovių 1919 V vykdytų žydų pogromų Vakarų spaudoje pasirodė antilenkiškų publikacijų (manoma, Versalio konferencijoje dalyvavusio žydų komiteto iniciatyva), kurios pablogino lenkų situaciją derybose.

219, 16 Lenkijos Seimas reiškė nepasitenkinimą daugeliu J. Piłsudskio veiksmų Lietuvoje.

219, 29 1919 m. I pusėje Lietuvoje buvo tiek senųjų, tiek naujai pasamdytų kovai su bolševikų armija vokiečių dalinių.

220, 23 1919 V 2 bolševikų dalinys buvo įsiveržęs į Žvėryną.

221, 28 spartakininkai (Spartakusbund) – vokiečių komunistinė organizacija; veikė tarp vokiečių kareivių Lietuvoje, trukdė organizuoti Lietuvos kariuomenę; vokiečių kariniams daliniams laikytis nuošaliai V. fronto ofenzyvoje nurodė Vokietijos karinė vadovybė.

221, 29 1919 V-VI lietuviai atsiėmė Panevėžį, Ukmergę, Uteną.

222, 10 žr. **144, 8** komentarą.

222, 29 vizitacijai pirmiausia trukdė nesibaigę karo veiksmai ir nepaaiškėjęs V. statusas.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

223, 15 JM lankėsi Varšuvoje 1919 V 14-17 ir susitiko su prel. A. Ratti V 14; žinomi dokumentai nepatvirtina J. Vaišnoros [*Vaišnora, 36-38*] referuojamų žinių, kad netrukus po šio susitikimo prel. A. Ratti lankėsi V.; priešingai, 1919 VI 27 laiške JM tuo metu jau arkiv. nominatas A. Ratti aiškina negalėsiąs atvykti į vysk. J. Skvirecko konsekraciją Kaune VII 13 ir susitikti su lietuviais vyskupais, nes turi rūpesčių dėl savo konsekracijos [*Stolica, 128*].

223, 24 JM pažadas užpildyti užrašų spragas liko neįgyvendintas.

223, 27 privačių gimnazijų nacionalizacija – J. Piłsudskio valdžios vykdytų reformų padarinys; valstybinės mokyklos buvo Tikybų ir švietimo ministerijos žinioje.

226, 16 plg. **223, 27** komentarą; lenkų valdžios įgaliotiniai V. buvo J. Piłsudskio šalininkai, laikęsi nuosaikiai socialistinių pažiūrų.

226, 21 turimos omenyje naujai įvestos rinkliavos natūra nuo bažnytinės žemės.

227, 8 mišrioje Giedraičių parapijoje tautiniai konfliktai prasidėjo dar XIX a.; 1919 m. parapijiečių ginčai dėl lietuviškų ir lenkiškų pamaldų tvarkos virto muštynėmis; abiem kalbom pamokslus sakęs kleb. A. Slabšinskas *Straż Kresowa* aktyvistų, lenkų policijai talkinant, buvo jėga išvežtas iš Giedraičių ir paleistas Vilniuje prie vyskupo rūmų; grasinta, kad taip bus pasielgta ir su kitais lietuviais kunigais; nuncijus A. Ratti nuolat sekė šią bylą, į kurią kišosi aukšti Lenkijos pareigūnai [*Stolica, 35-42, 183-184, 187-188, 227-233*].

227, 11 kun. K. Gumbaragis lenkų parapijiečių nebuvo įleistas į Giedraičių bažnyčią, grąžintas į ankstesnę klebonavimo vietą Sužionyse.

228, 9 1919 VIII pab. Gniezne vyko Lenkijos vyskupų suvažiavimas.

231, 1 1919 IV-XII lenkų valdžios pareigūnai, talkinami *Straż Kresowa* aktyvistų, buvo laikinai suėmę mažiausiai vienuolika lietuvių kunigų [*Biržiška, 14-58*].

237, 2 Paryžiaus Taikos konferencija numatė, kad Aukštosios Silezijos gyventojai krašto priklausomybę turi spręsti plebiscitu, kuris įvyko 1921 III 20; Lenkijai po balsavimo atiteko šios teritorijos dalis.

237, 16 nuoroda į lotynišką JM aplinkraštį V. vyskupijos kunigams apie sielovados pareigas ir politinės veiklos vengimą, paskelbtą 1919 VI 28.

238, 7 turimas omenyje V. užėmimas 1919 m. pradžioje.

241, 3 kalbama apie dvasininkus – Lenkijos Seimo atstovus, kurie politinės veiklos tikslais nuolat lankėsi V.

241, 7 J. Obsto interviu su arkiv. K. Hryniewieckiu išspausdintas „Rzeczpospolita“ Vilniaus laidoje 1921 I 22, perspausdintas „Głos Wileński“; plg. p. 249, 14-17.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

241, 26 1905 IV 22 aplinkraščiu vysk. E. Roppas V. vyskupijos kunigams nurodė, kad mokyklose tikybos būtų mokoma ta kalba, kuria vaikai šneka ir meldžiasi namuose; jo vyskupavimo metu pamokslai gimtąja – lietuvių arba baltgudžių – kalba imti sakyti keliose dešimtyse parapijų [*Staliūnas, 150*].

241, 27 vysk. Z. Łozińskis, 1917 m. tapęs Minsko ordinaru, pats išmoko baltgudžių kalbą, leido ja sakyti pamokslus, katekizuoti vaikus, toleravo baltgudžių kalbą savo įkurtoje Minsko kunigų seminarijoje.

245, 14 1920 X 14 V. spaudai įvesta karo cenzūra; vadinamosios Vidurinės Lietuvos laikinoji valdymo komisija sustabdydavo leidinius, priešingus lenkų politikai.

251, 4 Vilniaus universitetas, suteikiant jam karaliaus Stepono Batoro vardą, atkurtas J. Piłsudskio aktu 1919 VIII 28; atidarymo iškilmės įvyko 1919 X 11.

251, 19 Tautų Sąjungos Karinės kontrolės komisija tuo metu daugiausiai rūpinosi plebiscito dėl V., Pietryčių Lietuvos ir Rytų Baltgudijos priklausomybės organizavimu.

252, 9 1921 I pab. Tautų Sąjunga sudarė specialią komisiją plebiscitui V. bei Vilniaus krašte vykdyti, tačiau tiek Lietuvos, tiek Lenkijos valdžia priešinosi jo rengimui; Lenkijos valdžios viršūnėse baimintasi dėl galimų nepalankių rezultatų, todėl iš anksto organizuoti protestai prieš plebiscito administratorius ir tvarką; šalims nesusitarus, balsavimas neįvyko.

252, 20 Tautų Sąjungos Karinės kontrolės komisijos narys JM perdavė 1921 III 17 laišką, kuriame arkiv. A. Ratti siunčia velykinius linkėjimus ir pastebi, kad susisiekimas su Roma net per diplomatinius kurjerius tapo sunkus bei nereguliarus [*Stolica, 285*].

253, 10 1920 II 15 „Dziennik Wileński" pranešė, kad pavyskupiu jau paskirtas kun. K. Lubianiecas; kalbas apie jo skyrimą skleidė Lenkijos pasiuntinys prie Šv. Sosto J. Wieruszas-Kowalskis; arkiv. A. Ratti 1920 II 24 laiške V. vyskupui paneigė šią žinią; dėl lietuviams ir baltgudžiams nepriimtinos kandidatūros vyko užkulisinė kova; JM laiškuose nuncijui nurodė kandidato trūkumus, tačiau skyrimui nesipriešino; tuo pat metu imta svarstyti prel. K. M. Michalkevičius kandidatūra į V. arba Minsko pavyskupius [*Stolica, 32-33, 185-189, 219-221, 224-225*].

255, 14 prel. K. M. Michalkevičius buvo bolševikų suimtas 1920 VIII 17.

255, 29 JM rūpesčiu 1921 m. W. Wojewódzka apdovanota popiežiaus medaliu „Pro Ecclesia et Pontifice" [*Stolica, 269*].

256, 1 vysk. Z. Łozińskis bolševikų buvo suimtas 1920 X 4; paleistas Sovietų Rusijai ir Lenkijai keičiantis karo belaisviais po Rygos taikos sutarties pasirašymo.

256, 12 JM 1922 m. sėkmingai siūlė Apaštalų Sostui K. M. Michalkevičių kandidatu į V. pavyskupius.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

DALYKINIAI PAAIŠKINIMAI

258, 8 JM užrašai apie pokalbius su Tautų Sąjungos Karinės kontrolės komisijos nariais nėra žinomi.

259, 19 lenkų valdžia mėgino uždaryti Švenčionių lietuvių gimnaziją iš viso penkis kartus; JM ją vadina progimnazija tikriausiai todėl, kad ji neturėjo valstybinės mokyklos teisių, abiturientai laikė egzaminus eksternu Vilniuje [*Makauskas, 150-151*].

259, 22 Švenčionių apylinkės 1920 m. itin nukentėjo tiek nuo bolševikų, tiek nuo L. Želigowskio karinių dalinių.

259, 27 apie prolietuviškas V. krašto žmonių nuostatas kalbama Lenkijos vyriausybei 1921 I rašytame lenkų kariuomenės II (karo žvalgybos) skyriaus pranešime [*Čepėnas, 638*].

260, 5 1921 III 18 Rygoje pasirašyta taikos sutartimi Sovietų Rusija Lenkijai pripažino Vakarų Baltgudiją ir Vakarų Ukrainą.

269, 4 žr. **258, 8** komentarą.

275, 19 JM vyskupo herbo devizas.

276, 13 pagal 1925 m. Lenkijos konkordatą su Apaštalų Sostu buvo sudaryta Vilniaus bažnytinė provincija, į kurią įėjo Vilniaus arkivyskupija ir Lomžos bei Pinsko vyskupijos (Str. IX, A. III.).

276, 22 maldininkai lankėsi Romoje Šventųjų Metų proga.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

RODYKLĖS SANDARA

Anotuotoji asmenų bei geografinių pavadinimų ir dalykų rodyklė apima tik arkiv. Jurgio Matulaičio tekstus. Užuot sudarius dvi ar net tris rodykles, vardai ir reikšminiai žodžiai pateikiami vienoje, nes gausios kryžminės nuorodos apsunkintų paiešką keliuose indeksuose. Rodyklės tvarka grindžiama lietuviška abėcėle, pabaigoje papildyta *w*, tad *y* eina drauge su *i*, nosinės ir ilgosios – su trumposiomis, o lenkiškos grafemos *ć, ł, ń, ó, ś, ź, ż* eina atitinkamai drauge su *c, l, n, o, s, ž*.

Antraštiniai asmenvardžiai rašomi originalo forma (baltgudiškos ir rusiškos pavardės transliteruojamos iš kirilicos į lotynišką raidyną). Iš gretutinių lietuviško – lenkiško – baltgudiško variantų parenkamas tas, kuris atitinka asmens tautybę. Problemiškais atvejais labiausiai atsižvelgta į arkiv. Matulaičio pastabas apie minimų asmenų tautinę orientaciją. Žinia, personų priskyrimas vienai ar kitai kultūrai, o drauge asmenvardžių rašymas gali būti ginčytinas, ypač kad „Užrašų“ laiku baltgudiškos vardų formos dar nebuvo nusistovėjusios. Pagal pavadinimo originalą ieškotini spaudos leidiniai, maldos, giesmės, dainos, draugijos bei organizacijos.

Šiandien vartojama lietuviška forma antraštėje teikiami geografiniai, politiniai, tautų pavadinimai ir dalykų nuorodos (iš sinonimų ar konkuruojančių variantų rinktasi, atsižvelgiant į arkiv. Matulaičio teiktą prioritetą, pvz.: *sodžius*, o ne *kaimas*, *Baltgudija, baltgudžiai*, o ne *Baltarusija, Gudija* ir pan.; iš lietuviško ir tarptautinio žodžio, atsižvelgiant į serijos „Fontes Historiae Marianorum“ pobūdį, rinktasi pastarasis, pvz.: *noviciatas*, o ne *naujokynas*).

Po antraštės laužtiniuose skliaustuose „[ ]“rašoma originale vartota vardo, pavadinimo, žodžio forma (formos): **Czarnowska** Anna [Czarnowskiūtė]; **Lentvaris** [Landvaravas, Lendvaras]; **amžinybė** [amžinuma, -as]. Įkypas brūkšnys „/“ prieš ją (jas) reiškia, kad „Užrašuose“ randami tiek antraštėje nurodyti, tiek laužtiniuose skliausteliuose išvardyti variantai: **Ašmena** [/Ošmiana]; **Sadowski** Jan [/Sadauskas, /Sadowskis]. Atskirai nenurodomos tik formos su apostrofu, kur ne kur žymėtu prieš nelietuviškoms pavardėms pridėtas galūnes.

Paprastuose skliaustuose „( )“ kur ne kur įdėtas antraštinio žodžio patikslinimas: **Aukštadvaris** (parapija, prekybos m-la). Paprastuose skliaustuose taip pat nurodomi geografinių pavadinimų originalai bei alternatyvios, *Užrašuose* nevartotos, tačiau su arkiv. Matulaičiu susijusiuose veikaluose ar publikacijose pasitaikančios asmenų vardų ir geografinių pavadinimų formos (lenkiška, baltgudiška): **Ožė** (Hoža, Goža); **Vaišnora** Jonas (Wajsznar).

Taupumo sumetimais originalios bei alternatyvios formos nepateikiamos, jei nuo antraštinių bei laužtiniuose skliaustuose nurodytų variantų jas skiria tik lietuviškos galūnės nebuvimas ar skirtingas, nei dabar įprasta, rašymas didžiąja bei mažąja raide. Vardo ar pavadinimo originalai bei variantai, *Užrašuose* vartotos nenorminės formos, svarbūs sinonimai į rodyklę įdėti su nuoroda į pagrindinę formą, išskyrus atvejus, kai tokia nuoroda pagal abėcėlę atsiduria greta paties straipsnelio.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

RODYKLĖ

Ženklas „∆“ nurodo pirmojo lygmens antraštinį žodį ar frazę, kai smulkesnėse padalose ją tenka pakartoti, vengiant dviprasmybių:

DIEVAS...
...
frazeologizmai...
∆ **duos** [/duotų]
(t. y. *Dievas duos*, *Dievas duotų*)

Ženklas „→“ atitinka *žiūrėk kitur* ir nurodo į antraštinį straipsnelio žodį (pagrindinę formą ar dalykų sisteminimo padalą): HOŁOWNIA → Galaunia; ANTVYSKUPIS → vyskupai.

Ženklai „↗“ ir „↑“ atitinka *dar žiūrėk*, nurodydami su paminėtu asmeniu, pavadinimu ar dalyku susijusius kitus reikšminius žodžius. Pirmasis šių ženklų dedamas prieš nuorodas į pirmojo lygmens antraštes, o antrasis vartojamas paženklinti stambaus sisteminimo vieneto smulkesnių (antrojo arba trečiojo lygmens) padalų tarpusavio ryšius:

BERNOTAS Pranas...
Ratnyčios kleb. ...
...
RATNYČIA...
↗ Bernotas

MARIJONŲ VIENUOLIJA...
broliai...
Instrukcijos...
...
Instrukcijos...
↑ broliai

Po aptartųjų ženklų einantys „>“, „>>“, „>>>“ nurodo, kad ieškomas dalykas yra antro, trečio ar ketvirto lygmens padala (ilgesnės antraštėlės taupumo sumetimais trumpinamos):

KATALIKAI...
...
veikla...
įstaigos...
...
vaikų (prieglaudos)...
...
šv. Magdalenos seserų...

VIENUOLIJOS...
...
moterų...
...
magdalietės... [/magdalenietės, /šv. Magdalenos vardo seselės]...
↗ katalikai > veikla >> įstaigos >>> vaikų

Kelios nuorodos dedamos išsyk viena po kitos – jas atskiria pirmąjį („↗“, „↑“) ir kitus lygmenis atliepiančių ženklų nuoseklus išdėstymas:

GLOBOS ĮSTAIGOS → katalikai > veikla → visuomenė > organizacijos

(ieškoti prie pirmojo lygmens antraščių *katalikai* bei *visuomenė* antrojo lygmens padalų *veikla* bei *organizacijos*)

IŠPAŽINTIS...
↗ Marijonų vienuolija > dvasingumas > pavojai

(ieškoti prie pirmojo lygmens antraštės *Marijonų vienuolija* dviejų antrojo lygmens padalų *dvasingumas* bei *pavojai*)

Nors rodyklėje yra du Matulaičiai, visos kryžminės nuorodos (trumpumo dėlei paprastai teikiamos be vardų) nukreiptos į palaimintąjį Jurgį. Minint J. Piłsudskį, visur turimas omenyje Józefas, o ne jo brolis Janas.

Anotacijose stengtasi suteikti gausiau žinių apie menkai žinomus bei autoriaus dažniau minimus asmenis, detalizuoti jų pareigas bei veiklą *Užrašuose* aptariamu laikotarpiu (JMl). Tuo tarpu žymesnybių atveju pasitenkinta glaustu apibūdinimu. Nurodoma, kurios

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

vyskupijos jurisdikcijoje buvo minimi dvasininkai; jei tokios pastabos nėra – jie arba priklausė Vilniaus vyskupijai (tada tai matyti iš pareigų sąrašo), arba informacijos stokota. Rengiant anotacijas naudotasi daugiausia spausdinta medžiaga. Žinia, be specialios paieškos bažnytiniuose ir kituose archyvuose pasirodė neįmanu patikslinti tam tikros dalies minimų asmenų biografinių duomenų; be to, kai kurie Vilniaus vyskupo lankytojai, ypač bolševikai, prisistatė neišaiškintais slapyvardžiais. Anotacijose vartojamų sutrumpinimų paaiškinimus galima rasti sąraše „Paaiškinimų ir rodyklės santrumpos".

Atrenkant sisteminamus dalykus, vengta orientuotis tik į formalią klasifikaciją. Stengtasi grupuoti ir vienoje rodyklės vietoje sutelkti medžiagą *Užrašuose* aktualizuojamoms temoms: Bažnyčia, vienuolijos, dvasinis gyvenimas, tautiškumas, visuomeninė ir politinė veikla. Į atskirus pirmojo lygmens poskyrius patogumo dėlei iškeltos didelės dalykų grupės, pvz. *Marijonų vienuolija* arba *katalikai*, ties sisteminėmis padalomis (*vienuolijos* > *vyrų*, *konfesijos*) paliekant tik kryžminę nuorodą. Ties apibendrintais įvardijimais nurodomi tik tie puslapiai, kur dalykas minimas abstrakčiai, pvz., ties *kunigai* > *pareigybės* >> *klebonai* nesurašyti puslapiai, kuriuose paminėti konkretūs klebonai, o tik pažymėtos vietos, kur kalbama apie šią pareigybę kaip tokią, nedetalizuojant personalijų ar parapijų. Šventojo Rašto citatų bei parafrazių sąrašas taip pat įtrauktas į rodyklę, tik nuorodos išdėstytos ne abėcėlės, o įprastine Biblijos dalių nuoseklumo eile.

Pasinaudojus ženklais *dar žiūrėk* („↗"), ties atitinkamais dalykais suregistruoti visi publikuojamuose tekstuose minimi marijonai, represijas patyrę kunigai, Vilniaus kunigų seminarijos profesoriai, partijų rėmėjai, tautybės, kalbos, laikraščių pavadinimai etc. Tokie sąrašai daryti parinktinai: manyta, kad nebus racionalu ties *kunigai* vardyti visus rodyklėje esančius kunigus arba ties *lietuviai* > *susipratę* – visus veiklius lietuvius; tačiau, pavyzdžiui, atrodė esant prasminga vienoje vietoje parodyti vysk. Matulaitį minint keturiolika tautiškai susipratusių baltgudžių. Ties vietovardžiais nurodyti Matulaičio vyskupavimo Vilniuje laikais (ypatingesniais atvejais – ir anksčiau ar vėliau) ten kunigavę dvasininkai.

Viltasi, kad kryžminių nuorodų ir numanymo, kam teiktas prioritetas, dėka skaitytojai pajėgs susirasti į stambių sisteminių grupių antrąjį – penktąjį lygmenį patekusius dalykus. Matyt, tenka apsidraudėliškai prisipažinti, kad analizuojant tokią gausią bei įvairią medžiagą sunku parinkti optimalų hierarchizavimą, išvengti klaidų ir nenuoseklumo.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

ABARAVIČIUS Mykolas [/Abrantavičius] (Aborowicz) 210, 243-244, 254, 261-262
(1870-?) kun. (1904 m.); stud. Dv. akad.; Ašmenos dek., kleb., 1914 m. caro valdžios pašalintas, mokyt. V. gimn.; V. Bonifratrų b. rekt. (1918 m.); Ašmenos dek., kleb. (nuo 1919 m.), vėliau Žiupronių kleb., Ašmenos dek.

ABRAMAVIČIUS → Abramowicz

ABRAMOV [Abramovas] 186
bolševikinės V. valdžios būstų skyriaus vedėjas (1919 m.)

ABRAMOWICZ Witold [Vytautas Abramavičius] 239, 242, 253, 269
(1874-1940) advokatas; lenkų politikas, krajovcas, federalistas, J. Piłsudskio šalininkas; vad. Vidurinės L. laikinosios valdymo komisijos pirm. (1920-1921)

ABRANTAVIČIUS → Abaravičius → Abrantovič

ABRANTOVIČ Fabijan [Abrantavičius] (Abrantowicz) 197
(1884-1946) kun. (1908 m.) prel.; filosof., teol. dr., Minsko kun. sem. rekt., Pinsko kun. sem. prof.; baltgudžių visuom. veik.; MIC (novic. 1926 m.), koresp. su JM; archimandritas, Rytų apeigų katalikų ordinaras Mandžiūrijoje (nuo 1928 m.); 1939 m. sovietų suimtas
↗ Kolpinskij

„ACTA APOSTOLICÆ SEDIS" 73
„Apaštalų Sosto darbai" – oficialus Šv. Sosto leidinys, skelbia popiežių dokumentus, Romos Kurijos įstaigų potvarkius (1909)

AGITACIJA → politika

ALYVŲ DARŽELIS 64

ALŠĖNAI [Holšanai] (Galšany, Holszany) 175
JML V. vysk. par.; miestelis dabart. Baltgudijoje

VON ALTMANN 104
Vokietijos okupacinės valdžios L. bažnytinių reikalų vedėjas

ALTORIUS 62, 71

AMATININKAI → socialiniai sluoksniai

AMERIKA 15, 41, 247, 263, 271
↗ Čikaga ↗ Marijonų vienuolija > namai > veiklos sritys >> prioritetinės
amerikiečiai 221-222

AMŽINYBĖ [amžinuma, -as] 24, 45

ANEKSIJA → Lietuva

ANGELAI 62

ANGELAS SARGAS 145

ANGELŲ SESERYS → vienuolijos > moterų

ANGLAI 263

ANGLIJA (politika) 219, 271
↗ kalba ↗ Londonas

ANTANTĖ [/Antanta, /sąjungininkai, /santarininkai, /santarvininkai] (Entente) 120, 127-128, 214, 216-217, 220
↗ Paryžius > Paryžiaus taikos konferencija ↗ Tautų Sąjunga

ANTGAMTIS [antprigimtė] 4, 36, 88, 90, 94
↗ Marijonų vienuolija > dvasingumas
antgamtinė šviesa 7
antgamtinis gyvenimas 4, 88
dovanos 4, 57

ANTISEMITIZMAS → lenkai > represijos

ANTONUCCI Giuseppe 79-80, 84-86
kun. prel.; Šv. Seminarijų ir studijų reikalų kongr. vicesekr. (1911 m.)

ANTVYSKUPIS (ARKIVYSKUPAS) → vyskupai

APAŠTALAI (sekimas jų pavyzdžiu) 35
↗ kunigai > ypatybės >> teigiamos ↗ Marijonų vienuolija > vienuolio nuostatos ↗ šv. Paulius ↗ šv. Petras

APAŠTALAVIMAS → Marijonų vienuolija > broliai >> veiklos sritys > veiklos sritys

APAŠTALŲ SOSTAS [/Vatikanas] 73, 87, 92, 179, 181, 218, 275
↗ „Acta Apostolicę Sedis" ↗ Campa ↗ Gasparri ↗ Grum-Grgimailo ↗ Marijonų vienuolija > tobulinimas ↗ Sapieha ↗ Šventasis Tėvas ↗ vyskupai
Consistorium secretum 94
Šv. Tėvo pirmininkaujamas kard. susirinkimas
Ispanijos ambasada 252
Lenkijos ambasada 275-276
muziejus 90
nuncijus Miunchene 106, 118, 182
↗ Pacelli
nuncijus, vizitatorius Varšuvoje 106-107, 179, 182, 228-229, 252
↗ Ratti
Šventosios kongregacijos
↗ Pizzardo ↗ Smolikowski

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Konsistorijos [/Consistorialis] 92
↗ de Lai
Oficijos [/Officii] 82
Seminarijų ir studijų reikalų [dei Studii] 79, 81, 84-85, 89
↗ Antonucci ↗ Dandini
nurodymai dėl kunigų seminarijų 180
Vienuolijų reikalų 40, 74, 81-84, 89, 94-95
↗ Caroli ↗ Vives y Tuto

APREIŠKIMAS 76

APSISPRENDIMO TEISĖ → tautos

APVAIZDA → Dievas

ARAŠKEVIČIUS Vladislovas (Araszkiewicz) 90-91
(1885-1968) kun.; stud. filosof. Romoje; V. m-lų pref.

ARTIMO MEILĖ → Marijonų vienuolija > vienuolio nuostatos → meilė

ASKETIKA → mokslas

AŠMENA [/Ošmiana] (Ašmiany) 121, 175, 242-244, 254, 258, 261
JMI V. vysk. dek.; apskritis; miestas dabart. Baltgudijoje
↗ Abaravičius ↗ Górski

AŠMENS VARTAI → Vilnius > Aušros Vartai

ATEITIS (uždengta) 10, 13
↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> nuostatos

ATEIZMAS → bedievystė

ATGAILA → sakramentai

ATSIVERTIMAS (klaidatikių, nusidėjėlių, stabmeldžių) 39

ATVELYKIS → bažnytinės šventės

AUKŠČIAUSIASIS (JO BŪSTAI) → Dievas

AUKŠTADVARIS (parapija, prekybos m-la) (Wysoki Dwór) 151-152
↗ Šlamas

AUKŠTUTINĖ SILEZIJA (Górny Śląsk) 237, 251
↗ lenkai > organizacijos >> Komitet Honorowy

BADAS 152, 171, 175, 188, 202-203

BAIMĖ 19, 25, 72
poveikis žmogui 12

BAJKO Karol [Baiko] 200
(1859-1923) kun. (1886 m.), V. vysk. kapitulos prel., kapitulos pirm. (1918 m.)

BAKŠYS Juozas 152
(1884-1925) kun. (1908 m.); stud. Insbruko u-te, teol. dr.; V. Visų Šventųjų b. vik. (1913-1916); vokiečių kalintas (1916 m.); suspenduotas dėl memorandumo vokiečiams; Žiežmarių m-los kapel.; Merkinės m-los dir. (nuo 1921 m.); lietuvių visuom. veik., publicistas; nužudytas Straż Kresowa *aktyvistų*

BALIULIS Vincentas (Balul) 180-181
(1874-1944) kun. (1899 m.); Vitebsko dekanas (1917-1919), ištremtas į Solovkus (iki 1921 m.); išvažiavo į Lenkiją, m-lų pref. Piasečne ir Varšuvoje

BALSAVIMAS → politika > rinkimai

BALTGUDIJA [/Balgudija, /Gudija] (Bielarus', Baltarusija, Białoruś) 159, 174, 216-217, 219, 251, 258, 260
Bielaruskaja Rada (Prezidiumas) 116
kolonizacija lenkais 215-218
nepriklausomybė 257, 270
pripažinimas 201

BALTGUDŽIAI (jų reikalai) [/balgudžiai, /gudai] 110-112, 114, 116, 124-125, 156-158, 168-169, 171-175, 178, 183, 185, 197, 211, 215-217, 220, 225, 238, 241-242, 244-245, 248-249, 253-254, 257-260, 262-263, 268, 270
↗ kalba ↗ katalikai > tautybės ↗ konfesijos > ortodoksybė ↗ kunigai > tautybės ↗ laikraščiai ↗ lenkai > kariuomenė ↗ lietuviai > vienybė ↗ mokyklos ↗ parapijos ↗ socialiniai sluoksniai > sodiečiai ↗ Vilnius > gyventojai > vyskupas
atgimimas, tautinis kilimas 154, 157, 174, 184, 197, 261, 268
dvasia 197
klausimas 253, 260, 262
liaudis 225
tamsumas 157
literatūra 197
nepripažinimas 207, 255
nesusipratę 108, 124, 204
nutautę, nutautinimas 158, 217
sulenkėję [/lenkinimas] 173-174, 183, 197, 217
persekiojimas, neapykanta Δ 156
↗ lenkai > represijos ↗ rusai

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

susipratę [/atgimę, /su tautine sąmone, /tikri, /veikėjai] 156-157, 167, 173, 175, 184-185, 197, 207, 225, 241, 262
↗ Abrantovič ↗ Bobič ↗ Butrimovič ↗ Cikoto ↗ Ganusevič ↗ Grinkevič ↗ Ivanauski ↗ Pjatrovski ↗ Stankevič ↗ Štafinski ↗ Toločko ↗ Volodkevič ↗ Zenkevič ↗ Žuk
tautinis apsisprendimas 258
tautiškumo slėpimas 253
tautinė šventė (Nepriklausomybės diena, kovo 25) 257
teisės 200
veikla, judėjimas 157, 197, 262
kuopos [/kuopelės] (jaunimo) 174-175
↗ Gardinas > gimnazija
Minske 156
Odrodzenie [/Atgimimo sąjunga, /atgimininkai] (tautinė sodiečių draugija) 238-240, 249, 253
vadai 124

Baltijos jūra 219

Baltstogė [/Balstogė] (Białystok) 109, 127, 166, 210, 217, 223-224
miestas dabart. Lenkijoje
↗ Chalecki ↗ Cichoński
gimnazijos [vidujinės mokyklos] 223-224

Bandurski Władysław [/Bandurskis] 238, 240, 245-246, 249-250, 255
(1865-1932) kun. (1887 m.), Lvovo pavysk. (1906 m.); lenkų kariuomenės kapel. (nuo 1914 m.), V. savo nuožiūra ėjo kariuomenės vysk. pareigas (nuo 1920 m.); J. Piksudskio šalininkas

Bańkowski Witold 256
(1864-1940) lenkų visuom. veik.; V. prezidentas (1920-1930)

Baranovičiai (Baranoviči) 255
miestas dabart. Baltgudijoje

Bartvarauskas [Bartvarauckas] (Bartwaracki) 181
kun. SJ, gyv. Sankt-Peterburge

Barūnai [Borunai] (Boruny) 238-239, 242, 262
JM1 V. vysk. Ašmenos dek. par.; dabart. Baltgudijoje
↗ Pjatrovski
mokytojų seminarija 238, 242, 262

Bastūnai (Bastuny) 258
miestelis dabart. Baltgudijoje

Baziak Eugeniusz (?) 212, 214
(1890-1962) kun., V. lenkų kariuomenės kapel.

šv. Bažnyčia (Jos reikalai) 3, 6, 9, 17, 19, 22, 33-34, 38-39, 41-42, 57, 59, 68, 88, 92-94, 99, 105-106, 108, 111, 117, 120, 125-126, 131-132, 135, 145-146, 148, 150, 153, 157, 160, 171-172, 175-176, 181-182, 184, 190, 195, 203, 207, 227, 230-231, 238, 240-241, 245-246, 254, 262-264
↗ bolševikai ↗ Jėzus Kristus > karalija >> ant žemės ↗ šv. Juozapas ↗ laikraščiai ↗ malda ↗ Marijonų vienuolija > pavojai > principai > tikslai > veiklos sritys >> prioritetinės > vienuolio nuostatos ↗ Matulaitis > dvasinis gyvenimas >> malda > Vilniaus vyskupas >> nuostatos ↗ pasauliečiai ↗ Šventasis Tėvas ↗ Vilnius
apibūdinimai
Dievo namas 33
Kristaus ∆ 14-15, 67
Motina 13, 22
atskyrimas nuo valstybės 145
bažnytinė dirva 57, 110
darbininkai [/reikalingi žmonės] 12, 22
dvasia 67, 73, 122, 130-131
↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> nuostatos
dvasinė valdžia 174, 262
↑ vedėjai Romoje
gerovė [/geras, /labas, /nauda] 10, 15, 18-19, 21-24, 34-36, 38-39, 41, 44, 46-47, 49-50, 61-62, 64, 67, 73, 229
idealai 110
Įstatai [/Įstatymai] 16, 105, 122, 130-131, 133, 167, 246
įtaka 153
kaltinimai ∆ 136
laisvė [/liuosybė] 120, 181, 182
mokymas [/mintis, /nurodymai, /reikalavimai] 19, 52, 67, 76, 130, 133, 146
nuostatos ir pastangos ∆ **atžvilgiu**
atitolti, nutolti 14, 36, 100
atsiduoti, mylėti, pasišvęsti [/būti ištikimiems] 4, 13, 16-19, 36, 42, 44-45, 55, 57, 62, 64, 71, 146-147
atspėti norus 73
dirbti ∆ **labui** 6-7, 12, 15, 18, 23, 26,

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

35-36, 47, 54, 57, 69, 71, 86, 123, 277
gyventi ∆ 73
išaukštinti 19, 35
↑ vardas
lankyti 69, 134
niekinti 150
palaikyti [/ginti, /kovoti dėl ∆, /praplatinti, /rūpintis] 4, 6-7, 9, 12, 15, 18-20, 41, 48, 51, 57, 145, 148, 150
politiškai eksploatuoti 240
tarnauti [/pasitarnauti] 14-15, 17, 23, 41, 70, 86, 88-89
↗ pasauliečiai
persekioti [/kenkti, /skaudinti, /varginti, /varžyti] 16, 18, 35, 37, 51, 63, 133, 145-146, 155, 196, 207, 218, 248-250
↑ priešai ↑ turtas > grobimas
traukti (visus) prie ∆ [/artinti] 22, 24, 47, 51-52, 75
vargti dėl ∆ [kentėti] 10, 12-13, 18, 34, 54, 100
nuostoliai 49
organizacijos ir įstaigos 18, 88
padėtis 86, 181, 268
Galicijoje 92
Lenkijoje 92, 218
Lietuvoje 90-92, 95
Poznanėje 92
Rusijoje 87, 92, 100
politika 229
praeitis 90
priešai 16, 36-38, 51, 64, 241
↗ Marijonų vienuolija > principai
prietarai prieš ∆ 36
reformavimas 70
rodomas kelias 100
santykis su
valstybe 218
tautiškumu 157
turtuoliais ir varguoliais 146
srovės (modernistai, silonistai) 73
modernistai – istorinio kritinio metodo laikęsi XIX a. pab. – XX a. pr. katalikų teologai, siekę priderinti Bažnyčios mokymą ir gyvenimą prie „laiko dvasios"; pasmerkti Pijaus X encikl. Pascendi *(1907 VIII 8); silonistai – religinis patriotinis jaunimo sambūris; steig. M. Sangnier 1893 m. Paryžiuje; leido laikraštį „Le Sillon" (=Vaga); dėl politinės veiklos ir bendradarbiavimo su laicistais 1910 m. Pijaus X pasmerkti*
sutvarkymas 73
tarnai 14
tarpimas [/klestėjimas] 13, 33, 37, 57
šv. ∆ Tėvai 76
homilijos 165
turtas 118, 130-131
↗ Kałuszyński łasek ↗ parapijos ↗ rinkliavos
grobimas [/atėmimas] 210, 218
pinigai ir depozitai 117, 119
žemė 130, 230
uždaviniai 157
ugdytojai 17
valia 99
vardas (jo išaukštinimas) 18
vedėjai Romoje 89
žaizdos 18, 92

BAŽNYČIOS 208, 241, 249, 252, 266
↗ altorius ↗ kalba ↗ Roma ↗ Vilnius
apleistos 167
išlaikymas 130
katedros 201
↗ Minskas ↗ Vilnius ↗ Vloclavkas
konfiskuotos rusų 118, 230
koplyčios [koplytėlės] 28-29, 40, 83, 89
parapinės 39
paverstos cerkvėmis 137, 208, 222, 230
(susi)grąžinimas 137, 149, 230
riaušės 158
statybos 161
šventi paveikslai 90
tarnai (vargonininkai) 75
↗ Marijonų vienuolija > broliai >> veiklos sritys

BAŽNYTINĖ TEISĖ 180
Kanonai [/Kanoniškieji Įstatai, /Jus Canonicum, /Kodeksai] 82, 88, 165, 205, 239, 242
↗ mokslas
Naujasis Kodeksas 118
Benedikto XV 1917 m. paskelbtas Codex Juris Canonici *galiojo 1918-1983*

BAŽNYTINĖS APEIGOS
↗ giesmės ↗ pamaldos ↗ Rezurekcija
bažnyčios atšventinimas 143

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kišimas į ▵ tautinių dalykų 163
procesijos 143, 200, 243, 254, 261

BAŽNYTINĖS BAUSMĖS
ekskomunika 228
interdiktas 230
draudimas naudotis sakramentais, sakramentalijomis; kartais skiriama ne asmeniui, o teritorijai – parapijai
suspensa 103, 152, 205

BAŽNYTINĖS ŠVENTĖS 97, 204
Atvelykis 196
Didysis ketvirtadienis 196, 256
Dievo Kūno iškilmė (Švč. Kristaus Kūnas ir Kraujas, Devintinės) 163
Gavėnia 204
sekmadieniai 248
šv. Juozapas 176, 204, 250
šv. Kalėdos 67, 120, 123, 166
šv. Kazimieras 164
Kūčios 120
Švč. M. Marijos Nekaltasis Prasidėjimas [Švč. Panelė Nekaltai Pradėtoji] 109
Naujieji Metai 121
šv. Steponas 117
Trys Karaliai 227
šv. Velykos 192, 195
Verbų sekmadienis 252, 260, 264

BAŽNYTINIAI DOKUMENTAI
aktai 117
metrikai, jų schemos [šematai] 118-119

BAŽNYTINIS TEISMAS [/dvasinis] 229, 239, 261, 266

BEDIEVYSTĖ (ateizmas) 14, 99
↗ Dievas > gyvenimas be Dievo
bedievių veiklos padariniai 37

BELGAI 258

Belskas [Bielskas] (Bielsk Podlaski) 223, 226
JMI V. vysk. dek.; dabart. Lenkijos miestas

BENDRUOMENĖ, BENDRUOMENIŠKUMAS → Marijonų vienuolija > vienuolio nuostatos > vienuoliškas gyvenimas → parapijos

ŠV. BENEDIKTAS NURSIETIS 277

BENEDIKTAS XIV, XV → Šventasis Tėvas

BENEDIKTINAI, BENEDIKTINĖS → vienuolijos > moterų > vyrų

Berlynas (Lietuvos atstovybė) 120

Bernotas Pranas 161
(1864-?) kun. (1888 m.); Ratvyčios kleb., šv. Baltramiejaus b. statytojas; lietuvių visuom. veik.

Beuronas 98
spaudiniais, menais ir giedojimu garsus benediktinų vienuolynas Austrijoje

BIAŁYSTOK → Baltstogė

BIBLIJA → Šventasis Raštas

„Biełarus" [„Bialorus"] 156
katalikiškas savaitraštis baltgudžių k., ėjo V. 1913-1915

Bieliauskas Pranas [Biełauckas] (Bielawski) 155
(1883-1958) kun. (1911 m.); V. Katedros vik. (1911-1940); lenkų kalintas (1927 m.); Aušros Vartų (1940-1944), Valkininkų (1945-1958) kleb.; lietuvių visuom. veik., Lietuvių mokslo d-jos narys, V. lietuvių šv. Zitos, labdarybės d-jų pirm.; tautosakos, etnografinės ir numizmatinės medžiagos rinkėjas

BIELSKAS (BIELSK PODLASKI) → Belskas

Bilczewski Józef 83
(1860-1923) Lvovo arkiv. (nuo 1900 m.)

Biržiška Mykolas 129, 135, 201, 215-216, 259, 269
(1882-1962) lietuvių visuom. veik., L. Tarybos narys; mokslininkas; V. lietuvių gimn. steig., dir.; 1919 m. bolševikų suimtas su A. Janulaičiu, J. Vygodskiu pasiraše pareiškimą, kad išišiada veiklos L. Taryboje; Laikinojo V. lietuvių k-to steig., pirm. (1919-1922); JM gerbėjas

Biržiška Vaclovas 135, 194
(1884-1956) lietuvių visuom. veik.; mokslininkas; L. bolševikinės valdžios švietimo liaudies komisaras (1919 I-II), Litbelo švietimo liaudies komisaro pav. (1919 II-IV); V. gimn. mokyt.; Laikinojo V. lietuvių k-to narys

Bizauskas Pranciškus 82
(1861-1937) Žemaičių vysk. kun. (1886 m.); Kretingos kleb. (1900-1905); OFM (1912 m.), provinciolas

Bobič Ildefons [Bobičas] (Bobicz) 168
(1890-1944) kun. (1915 m.), JMI darbo Drujos par., sakė pamokslus baltgudžių k.; baltgudžių visuom. veik.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – Užrašų tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Bobnis Pranciškus 240, 268
(1879-1952) kun. (1902 m.); Giedraičių kleb. (1920 m.), dėl par. vykusių tautinių ginčų lenkų suimtas, vėliau Rudaminos kleb.

BOLŠEVIKAI [/komunistai maksimalistai] 117-118, 120-123, 125-139, 141-156, 158-159, 163, 166, 168-171, 175-177, 181, 185-198, 202, 209, 211-214, 219-222, 229, 231-232, 243, 246, 251, 254-257, 260, 262, 265-267
↗ komunizmas ↗ laikraščiai ↗ Lenkija > politika >> derybos >> taika ↗ mokyklos
dekretai 194
Bažnyčios ir valstybės atskyrimo 153, 195-196
paskelbtas 1919 03 31
Bažnyčios laisvės 181
mokyklų 131, 135, 187, 190, 192-194
paskelbtas 1919 03 31
žemės 130
paskelbtas 1919 01 14
įsakymai
dėl mokyklų veikimo 193
dėl susirinkimų draudimo 144
kariuomenė, milicija [/raudonoji, /raudonųjų] 125-127, 197, 257
↗ Vilnius > likimas >> užėmimas
kareiviai 129, 140-141, 144, 150, 155, 168, 197-198
lenkai 140
žydai 126
karininkai 144
lenkai 141
milicininkai (žydai) [milicijantai] 140, 197
raudonarmiečiai [/raudongvardiečiai] 126, 140-141, 155, 177
propaganda ir ideologija [bolševizmas] 194, 257
↗ klasių kova ↗ mokyklos > bolševikų
manifestacijos [procesijos] 155
mitingai darbininkams, sodiečiams 146
↗ socialiniai sluoksniai > darbininkai > sodiečiai
kunigų užpuldinėjimas 127
mokslas 148
paskaitos 155
vieši susirinkimai 136
provokatoriai, šnipai 175, 180, 188-189, 191
↗ Dybowski ↗ Fromm ↗ Kairys ↗ Žadkiewicz
reformos 128
represijos [blogas elgesys] 150, 160
↗ cenzūra ↗ Dyakowski
areštai 126-127, 129, 135, 141-142, 145-148, 151, 155-156, 163, 166, 170, 177, 188, 191, 197
↗ kunigai > patyrę represijas ↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> suėmimo pavojus
ėmimas įkaitų [/laidų] 198
↗ Bortkevičienė ↗ Dogelis ↗ Gira ↗ Reinys ↗ Vailokaitis
ėmimas į kariuomenę 197
kerštas 125, 128
kratos 117, 127, 142, 162, 185
krautuvių uždarymas 162
sušaudymas 155
žydų atžvilgiu (žudynės) 144, 150, 222
revoliucija 143
Rusijoje [/komunistų] 130, 181
santykiai su Bažnyčia 130, 132-133, 146, 150, 153, 181-182, 196
↑ dekretai
sukilimas prieš juos 188-189
šalininkai 145
lietuviai 121, 213, 257
žydai 198-199, 257
valdžia 127, 140, 142-143, 148, 181-182, 188-189
↗ Vilnius > valdžia >> miesto valdyba
įstaigos 128, 132, 148
būstų skirstymo skyrius 185-186, 189
↗ Abramovas
komisarai [/vadai] 131, 140, 185-186, 194-195
↗ Mickevičius-Kapsukas
švietimo 135, 194-195
↗ Biržiška V. ↗ Leszczyński-Leński
užsienio reikalų 181
komisariatai 192
komitetai 158
↗ Olski
kumečių ir darbininkų Tarybos 119-122, 131
Vileikos 119
tarnautojai
↗ Jupavičius ↗ Kairys
kalėjimų prievaizdas 188, 191
↗ Oldak

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

ūkio reikalų instruktorius 150
↗ Kairys
valdyba 187
↗ Liutkevičius
vėliavos (raudonos) [vėluvos] 128

Borgongini Duca Francesco 275
(1884-1954) arkiv., nuncijus Italijoje; vėliau kard.

Bortkevičienė Felicija 151, 156, 198
(1873-1945) merg. Povickaitė; lietuvių visuom. veik., slaptos spaudos platintoja; 1919 m. bolševikų laikyta įkaite Smolensko kalėjime

Borunai → Barūnai

„Bože, coś Polskę" 162, 202
„Dieve, kurs Lenkiją", patriotinė - religinė lenkų giesmė, tradiciškai laikyta tautos himnu

Brazys Teodoras 152
(1870-1930) kun. (1900 m.) prel.; stud. Regensburgo aukštojoje muzikos m-loje; V. kun. sem. prof., Katedros vik., choro ir orkestro vadov. (1907-1917); suspenduotas dėl memorandumo vokiečiams; Kauno kun. sem. (nuo 1923 m.), VDU (nuo 1924 m.) prof.; folkloro rinkėjas

brevijorius 74, 165

Briuselis [Briukselis, Brukselis] (Bruxelles, Brussel) 259, 271

broliškumas 24, 116, 120, 124, 204

Bronikowski Kazimierz [Bronikowskis] 80
(1877-1950) kun. (1902 m.); Varšuvos kun. sem. dvasios t. (nuo 1907 m.); MIC (1911 m.); vienas MIC Lenkijos provinc. pradininkų, generalinis vik. Lenkijoje (1922-1927), vicegen. (1927-1937)

Brukselis (Bruxelles) → Briuselis

Būčys Petras Pranciškus (Buczys) 91, 271
(1872-1951) kun. (1895 m.); MIC gaivintojas ir antrasis po JM narys (1910 m.); stud. teol. Fribūro u-te, teol. dr.; Dv. akad. prof., vicerekt., rekt. (1902-1916); Kauno u-to prof., rekt. (1922-1928); Rytų apeigų vysk. (1930 m.); MIC generalinis vik. L. (nuo 1923 m.), gen. (1927-1933, 1939-1951); rezidavo Romoje; kelių Romos kurijos kongr. konsultorius; teologijos veikalų aut.
↗ Kolpinskij

BULĖ (VYSKUPO SKYRIMO) → Šventasis Tėvas

Butrimovič [/Butrimavičius] (Butrymowicz) 175, 206
kun. (1919 m.); stud. V. kun. sem.; susipratęs baltgudis

Campa Luigi 91
(1879-1966) kun.; JM Romos vikariato tarnautojas; šv. Petro kapitulos kan. (nuo 1932 m.)

Canonici Reg. Immaculatae Conceptionis → vienuolijos > vyrų

CARAS → Rusija

Caroli Rodolfo 81, 83-84, 89
(1869-1921) kun.; JM Šv. Vienuolijų reikalų kongr. sekr. pav.; tit. arkiv., internuncijus Bolivijoje (nuo 1917 m.)

CELEBRATA → kunigai > įgaliojimai

cenzūra 135, 245

CERKVĖS → konfesijos > ortodoksybė

Chalecki Lucjan [/Chaleckis] 243, 247, 255, 262-263
(1873-1964) kun. (1899 m.), prel.; kilęs iš didikų giminės nuo Minsko; su JM stud. Dv. akad.; m-lų pref. Balstogėje; V. kapitulos kan., kurijos kancleris (1920-1926), tribunolo oficiolas (iki 1946 m.); vėliau dirbo Gardine ir Maišiagaloje; JM bičiulis, koresp.

Chardigny Pierré Auguste 252, 258-261, 263, 268-269
prancūzas pulkininkas, Tautų S-gos tarptautinės Karinės kontrolės komisijos padėčiai V. krašte stebėti pirm.

Chicago → Čikaga

Chomski Leopold [Chomskis] 163, 184, 194-196, 203, 205-207
(1885-1982) kun., V. kun. sem. prokuratorius, Bažnyčios istorijos prof. (1918-1919); vėliau V. m-lų pref.

Chrucki Józef [Chruckis] 148
(1876-?) Mogiliovo arkiv. kun. (1901 m.); pabėgęs į V. dirbo šv. Kazimiero b. (1919 m.)

Cybelis → Cibulskis

Cibulskas Pranas [Cibulskis] (Cybulski) 183
(1892-1967) kun. (1920); stud. V. kun. sem. (1916-1920); Merkinės, Žaslių vik. (1920-1927), Perlojos, Birštono, Kalvių, Želvos kleb.; sovietų ištremtas 10 m.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – Užrašų tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Cibulskis Pranciškus [/Cybelis] (Cybulski) 271
(1885-1943) kun. (1908 m.); dirbo Obolcų par., vėliau JAV; Trobų kleb., hitlerininkų sušaudytas

Cichoński Antoni [Cichonskis] 184
(1888-1975) kun. (1912 m.); stud. Dv. akad.; V. kun. sem. moralinės teol. prof.; Balstogės kun. sem. prof., rekt. (nuo 1945 m.)

Cieplak Jan [Ciepliakas] 275
(1857-1926) kun.; Dv. akad. prof.; Mogiliovo pavysk. (1908 m.), arkiv. (1914-1923), bolševikų nuteistas mirti, pabėgo; V. arkiv. (paskirtas 1925 m., bet neužėmė sosto, nes mirė JAV)

Cieplíński Antoni [Cieplinskis] 224
(1873-1935) Varšuvos arkiv. kun. (1898 m.), prel.; generalinis religijos dėstymo vizitatorius Lenkijoje (nuo 1920 m.); JM bičiulis; JM 1919 m. teikė jo kandidatūrą į V. pavysk.

Ciesiulis 229
Inturkės par. gyventojas, skundęs lietuvius kunigus

Cijunaitis Matas 164
(1886-1955) kun. (1909 m.) kan.; Vievio (1916-1923), Kietaviškių, Žaslių (1925-1946) kleb. dek.; vysk. J. Kuktos padėjėjas; sovietų ištremtas (1946-1949); lietuvių visuom. veik.

Cikoto Andrej 156-157, 192, 196-197
(1891-1952) kun. (1914 m.); Molodečno kleb.; Minsko kun. sem. prof. (1919-1920); baltgudžių visuom. veik.; MIC (1919 m.); MIC Baltgudijoje pradininkas, Drujos vien. steig., vyresnysis; Jėzaus Eucharistijoje Tarnaičių seserų kongr. globėjas; MIC gen. (1933-1939); archimandritas, Rytų apeigų apaštališkasis administratorius Mandžiūrijoje (1939-1948); mirė sovietų tremtyje

Codex Juris Canonici → bažnytinė teisė

Collegium Gallicum, Polonicum → Roma

Congregatio... → Apaštalų Sostas > Šventosios kongregacijos

Consistorium secretum → Apaštalų Sostas

Czarba Konstanty 83
(1848-1927) kun.; rezurekcionistų kongr. vicegen. (nuo 1911 m.)

Czarnowska Anna [Czarnowskiūtė] 163, 195
(1878-1945) vien. nazaretietė (Marija Valerija); V. org. slaptą mokyt. sem. (1906 m.), steig. ir vadovavo įstaigai, apimančiai m-lą, gimn., mokyt. sem. (1916-1920); vėliau kongr. vizitatorė

Czerniawski Antoni [Černiavskis] 238
(1867-?) kun. (1892 m.) kan.

„Czerwony sztandar“ 163
„Raudonoji vėliava“, lenkų socialistų daina

Čenstakava [/Częstochowa] 90, 275

Černiavskis → Czerniawski

Čikaga [Chicago] 271
↗ Marijonų vienuolija > namai

Čorny (Niger) Samuel 199, 208
V. žydų visuom. veikėjas

Dabrila Matas (Dobryłło) 110
(1846-1935) Seinų vysk. kun. (1869 m.), prel.; Vilkaviškio kleb., dek. (1890-1935); Seinų vysk. adm. (1915-1917); vėliau Vilkaviškio vysk. generalvik.

Dambrauskas Aleksandras [Dambrauckas] (Dąbrowski) 104
(1860-1938) slapyv. Adomas Jakštas; Žemaičių vysk. kun. (1888 m.), prel.; Dv. akad. prof. (1900-1905); vėliau dirbo Kaune; teologas, filosofas, filologas, poetas; lietuvių visuom. veik.; kandidatas į V. vysk. (1918 m.)

Dandini Ascenso 81, 84-85
kun. prel.; Šv. Seminarijų ir studijų reikalų kongr. sekr. (1911 m.)

dangus 10, 71, 146
dvasios kilimas į jį 28
Karalija 179
kelias į jį 10, 126
dangiškoji tėvynė 43

darbininkai → socialiniai sluoksniai

Darowska Marcelina (kn. „Cztery pogadanki rekolekcyjne M. M. ze swymi wychowankami“) 83
(1827-1911) pal. vien.; Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo kongr. steig. (drauge su J. Karska); rekolekcijų vadovo „Keturi M. M. rekolekcijų pokalbiai su savo auklėtinėmis“ (2 leid.: Lvovas, 1907 m.) aut.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

Daugai (Daugi) 164

Daugpilis [Dvinskas] (Daugavpils, Dźwińsk) 121

DEKALOGAS → Dievas > Dešimt Įsakymų

DEKANAI → kunigai > pareigybės

DEMARKACINĖ LINIJA → Lietuva

DEVOCIONALIJŲ KRAUTUVĖ (Romoje) 81

Dyakowski Napoleon [/Dijakowskis, /Dijakauckas] 158-160, 265-266
(1874-1920) kun.; JMI V. Visų Šventųjų par. kleb.; lenkų visuom. veik.; bolševikų nužudytas

Dybowski 168, 213
buvęs lenkų karininkas, bolševikų provokatorius

DIDYSIS KETVIRTADIENIS → bažnytinės šventės

DIECEZIJOS → vyskupijos

Dievas [/Apvaizda, /Aukščiausiasis, /Viešpats] 3, 10-11, 13, 17, 23, 26, 43, 45, 57, 62-63, 67, 74, 86, 105-107, 116-117, 124-126, 135, 143-149, 153-155, 160, 162, 166-168, 170-171, 173, 176, 179, 182, 238, 277
↗ šv. Bažnyčia ↗ Jėzus Kristus ↗ kunigai > ypatybės >> teigiamos ↗ malda ↗ malonė ↗ Marijonų vienuolija > dvasingumas > pavojai > tikslai > vienuolio nuostatos ↗ Matulaitis > pasiketinimai ↗ Švenčiausioji Trejybė ↗ Šventoji Dvasia ↗ vyskupai > geri ↗ žmogus > kūnas > savybės
akys (gailestingos) 76
atpildas 182
baimė 10-11, 65
bausmės 126, 163
dvasia 3, 9, 16, 27, 62, 86, 100, 197
skleidimas 69
Dešimt Įsakymų 146
galybė 43, 71
garbė (didesnė, kas dėl to daroma) 3, 6, 9-13, 15-21, 24, 27, 29, 31, 33-37, 41-47, 50-51, 54-55, 57, 60-62, 64-66, 70-71, 75, 90, 93-94, 99-100
↑ ypatybės ↑ nuostatos
gyvenimas be Δ 12
ypatybės 39
↑ galybė ↑ įvardijimai
atsidavęs mums 30
dosnus 71
gailestingas [/didelio pasigailėjimo Δ] 67, 76, 67
gaivinantis 64
geras [geriausias Δ] 24, 76-76
linksminantis 64
pirmas mūsų ieškantis 24
raginantis dirbti Δ garbei 24
rūpestingas 23
sergėjantis 145
stiprinantis 64
šaukiantis prie darbo 21, 26
teikiantis prieglobstį 14
vedantis, rodantis kelią 11, 16, 25, 30, 32-33
į išganymą 21
į tobulybę 24, 26
visa žinantis [/visažinis] 13, 94
visur esantis 10
įvardijimai
Dangiškasis Tėvas 32, 64
Neklaidingas Mokytojas 73
pagalbininkas 148
Sutvėrėjas [/Sutvertojas] 11, 18, 30
frazeologizmai
Δ duos [/duotų] 211, 268
Δ žino 213-214, 217, 221
karalija 9, 146
praplatinimas [/įgyvendinimas] 3, 33, 35
kelias (keliai) 27
kelias prie Δ 53, 59
kliūtys Δ sieloje 25
maldavimai, kreipiniai į Δ 4, 6, 10-11, 16, 18, 23-24, 33-34, 40, 43, 50, 54-55, 62-65, 67-69, 70-76, 125-126, 135, 153, 162, 173, 182, 206, 213-214, 218, 220-221, 247, 276-277
meilė [/meilės ugnis] 9, 16, 24, 63
namai [/Aukščiausiojo Būstai] 24, 122
nuostatos, pastangos Δ atžvilgiu 13-14, 25-26, 29, 34-36, 53, 57, 94
↑ dvasia ↑ valia ↑ vardas ↑ žodis
atgimti 25
atsiduoti (malonei, valiai) 10, 13, 19, 25, 30, 32, 59, 62, 65, 94, 212

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

atsižvelgti į ∆ 83
būti ∆ akivaizdoje [/džiaugtis, /gyventi, /ilsėtis, /mąstyti, /skendėti, /veikti] 13, 20, 25, 27, 29-31, 38, 40, 44-45, 65-66, 72, 74, 94
dėkoti 31, 33-34, 45, 64, 66-67, 71, 73, 75-76, 91, 97, 135, 144, 154, 176, 206, 246, 256, 264, 271, 277
eiti ∆ keliu 28, 36
gilintis 24
grįžti 51
ieškoti 3, 17, 24-25, 29-30, 47, 65
↗ Marijonų vienuolija > dvasingumas
įtikti, neužrūstinti 24, 31, 66
kreipti mintis 29
mylėti 22, 28, 33-34, 36, 44, 55, 57, 61, 63, 76, 98, 136, 277
garbinti [/pagarbinti] 20, 32, 54, 63, 75, 184, 226, 263
pa(si)aukoti [/pasišvęsti] 10, 18, 22, 26, 33, 39, 42, 71
pavesti [/pasitikėti] 277
save 40
reikalus 105, 126, 147, 160, 170
sielą 64
viską 99
prisiekti prieš ∆ 49
pulti į prieglobstį 33
sielą [/dvasią, /širdį] **kelti** [/kilti, /kreipti] **į ∆** 20, 28-30, 47-49, 65, 67, 72
širdyje turėti 29
tarnauti 20, 22, 31, 34, 38, 53, 61, 71, 88-89, 277
vesti [visus] **prie ∆** [/traukti] 22, 24, 26, 36, 47-49, 59
vienytis su ∆ 30, 40, 45, 59, 65, 72, 277
visur ∆ įnešti 17
pagalba 21, 30, 44, 66-67, 69, 97, 106, 116, 143, 149, 155, 160, 166-167, 171, 179, 222
↑ ypatybės
reikalavimai 26
santykis su valdžia 146
sūnūs 23
širdis 22
vynynas, dirva 33, 86
tarnai 33, 43, 75-76
tikri 23, 67, 75
∆ Tėvas 3
valia 12-13, 22-23, 26, 28, 30, 32, 42, 45, 59, 94, 99, 107, 126
↑ nuostatos
išsipildymas 33
ištyrimas 63
vienijimasis su ja 30, 40
vykdymas 27-28, 45
vardas 54, 69
garbinimas 13, 69
žodis 252
skelbimas 48, 157-158

„Dievas mūsų Gelbėtojas“ 147

DIEVOBAIMINGUMAS 13
↗ žmogus > savybės >> dievotas

DIEVO KŪNO IŠKILMĖ → bažnytinės šventės

DIJACEZIJOS → vyskupijos

DIJAKAUCKAS (DIJAKOWSKIS) → Dyakowski

DYSNA [Disna] (dekanatas) 241
JM V. vysk. dek.; miestelis dabart. Baltgudijoje

DMOCHOWSKI 190
V. lenkų Švietimo k-to narys

DMOWSKI Roman [Dmowskis] 214
(1864-1939) lenkų politikas, 1893 m. steig. ND, partijos lyderis; Rusijos Dūmos narys; Lenkų tautos k-to (steig. Lozanoje 1917 m., centras Paryžiuje) pirm.; Lenkijos atstovas Paryžiaus taikos konferencijoje; siekė L. aneksijos; svarbiausias J. Pilsudskio antagonistas

DOBROCZYNNOŚĆ → Vilnius > bažnyčios >> Labdarybės (kopl yčia)

DOGELIS Povilas 151, 198
(1877-1951) Žemaičių vysk. kun. (1899 m.), kan.; 1909 m. JM kviestas stoti į MIC, vysk. neatleistas; lietuvių visuom. veik.; gyveno V. 1915-1919; kalintas vokiečių (1916 m.); bolševikų laikytas įkaitu Smolensko kalėjime (1919 m.); pasakė žiniečių vardu kalbą per JM laidotuves

DOLORISTAI → vienuolijos > vyrų

DOMAŠEVIČIUS Andrius 213
(1865-1935) visuom. veik. socialistas; L. bolševikinės valdžios sveikatos apsaugos liaudies komisaras (1919 m.)

DOMINIKONĖS → vienuolijos > moterų

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

Domodosola [Domodossola] 79
šiaurės Italijos miestas

dorybės (krikščioniška, katalikiška dora, jos principai) 27, 45, 51, 56, 72, 145, 220
↗ broliškumas ↗ meilė

Drabb Vacław [Drab'as] 157
(1889-1955) kun. (1913 m.); Molodečno kleb. (nuo 1919 m.)

DRAUGIJOS → visuomenė > organizacijos

Druja 167
JMI V. vysk. par.; pirmojo MIC centro Baltgudijoje vieta (nuo 1923 m.); miestas dabart. Baltgudijoje
↗ Bobič ↗ Cikoto ↗ Zenkevič

Druskininkai [Druskeninkai] 161, 258

Dūkštos [Dūkštai] (Dukszty) 264
↗ Zacharzewski

dvarai 128-131

Dvaranauskas Vincentas [Dvaranauckas] (Dworanowski) 82, 105, 109, 124
(1871-1966) Seinų vysk. kun. (1899 m.); stud. su JM Dv. akad.; Seinų kun. sem. prof., viceregensas (1903-1911); MIC (novic. 1911 m.), Marijampolės namų vyresnysis (1918-1920), įvairių MIC par. kleb., globotų d-jų rėmėjas
↗ Laukaitis

DVARININKAI → socialiniai sluoksniai

dvasia 7, 24, 30-31, 36, 40, 61, 75
↗ šv. Bažnyčia ↗ dangus ↗ Dievas ↗ Jėzus Kristus ↗ krikščionys > pirmieji ↗ kunigai > ugdymas ↗ malda ↗ Marijonų vienuolija ↗ Matulaitis > pasiketinimai ↗ žmogus
(at)gaivinimas [/atnaujinimas, /kėlimas, /stiprinimas, /žadinimas] 29, 42, 65-66, 68, 91, 147, 157
atšalimas [/išsiblaškymas, /nusmukimas, /pagedimas, /(su)silpnėjimas, /sudrumstimas] 8, 20, 26-29, 97
darbas 35
laisva 24
ramybė [/ramumas] 20, 29, 45
reikalai 157, 244
stiprybė [/tvirtybė] 16, 45
tikroji 73
∆ **vargšas** 76
vidinė 93

DVASINĖ AKADEMIJA → Sankt-Peterburgas

DVASININKAI → kardinolai → kunigai → vyskupai

dvasinis gyvenimas [dvasiškas] 26, 40, 50, 58, 65
↗ Marijonų vienuolija > dvasingumas ↗ Matulaitis
atgijimas [/atsinaujinimas] 22, 25, 38
tobulinimas 6, 8

DVASINIS TEISMAS → bažnytinis teismas

dvasinis vadovavimas [/dvasiškasis] 31
↗ kunigai > ugdymas ↗ Marijonų vienuolija > tėvai

DVINSKAS (DŹWIŃSK) → Daugpilis

DZIECI MARYI → katalikai > veikla >> organizacijos >>> maldingosios draugijos

„Dziennik Wileński" 108, 111, 173, 211, 246
ND pakraipos dienraštis, ėjo V. 1916-1939
↗ Maciejewicz ↗ Obst ↗ Songin

Eidimtas Leonas 179
(1893-1929) kun. (1919 m.); JMI stud. V. kun. sem.; Kalesninkų, Švenčionių, Širvintų vik., Nedingės kleb.

Eidukevičius Pranas (Eidukiewicz) 129, 148-149
(1869-1926) lietuvių ir lenkų visuom. veik. socialistas; vėliau bolševikų veik.; V. Darbininkų tarybos pirm. (1918-1919)

Ekertas 151
Aukštadvario gyventojas, politinis prisitaikėlis

EKSKOMUNIKA → bažnytinės bausmės

Ellert Juliusz Aloizy [/Ellertas] 139, 142, 148, 193, 226
(1866-1925) kun. (1899 m.), g. kan.; JMI V. šv. Jono par. kleb.

ENDEKAI → politinės partijos > lenkų

estai [/ingauniai] 215

Europa 7, 271

šv. Evangelija 25, 37, 42, 51, 88, 100,

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

113, 241
↗ pamokslai > tikybiniai
dvasia 13, 41
↗ Marijonų vienuolija > vienuolio nuostatos
motyvai
paklydusi avelė 37, 42, 58
sūnus palaidūnas 37
skelbimas 179

EVANGELIZAVIMAS → Marijonų vienuolija > veiklos sritys

EŽERĖNAI → Zarasai

FARIZIEJAI [parizėjai] 58

FELDKIRCHENAS 98
Vakarų Austrijos miestas; nuo XIX a. veikė SJ noviciatas, Stella Matutina kolegija

FILOSOFIJA → mokslas

FONCK Leopold [Fonckas] 99
(1865-1930) kun. SJ; Popiežiškojo Biblijos instituto Romoje org. ir pirmasis rekt.

FRANCŪZAI → prancūzai

FRIBŪRAS [Friburgas] (Fribourg, Freiburg) 79-82, 84, 90, 95, 180
Šveicarijos miestas
↗ Marijonų vienuolija > namai
Canisianum 95
Pere Girard g-vė Nr. 8, dvasininkų studentų bendrabutis, kuriame stud. metais gyveno JM; 1911-1912 m. buvo įsikūręs MIC noviciatas
universitetas 81
katalikiškas, steig. 1889 m.

FROMM 175
bolševikų provokatorius

GALAUNĖ Jonas [Hołownia] 151
(1876-1946) kun. (1900 m.), prel.; menotyrininko Pauliaus Galaunės brolis; Jiezno kleb., Stakliškių dek. (1910-1928); Nemanitūnų kleb. (1928-1932); lietuvių spaudos bendradarbis

GALICIJA (ordinariatai) (Galicja) 92

GANYTOJAI → vyskupai

GANYTOJIŠKIEJI LAIŠKAI → Matulaitis > Vilniaus vyskupas → vyskupai > ganytojų raštas

GANUSEVIČ Aljaksandr [Hanusevičius] 175
diak.; kilęs iš Alšėnų; JM stud. V. kun. sem.

GARBĖ (garbingos vietos) 47, 49-50, 64, 92-93
↗ Marijonų vienuolija > pavojai ↗ Matulaitis > pasiketinimai
tuščia 4, 25, 49

GARBĖS KOMITETAS AUKŠTOSIOS SILEZIJOS PLEBISCITUI AUKŲ RINKTI → lenkai > organizacijos >> Komitet Honorowy...

GARDINAS (Grodno) 123, 125, 128, 166, 211, 220, 224, 229, 246, 258, 265, 270
↗ Chalecki ↗ Grinkevič ↗ katalikai > veikla >> įstaigos >>> vaikų ↗ Žebrowski ↗ vienuolijos > moterų > nazaretietės
JM V. vysk. dek.; miestas dabart. Baltgudijoje
Bernardinų parapija 224
↗ Kuryłłowicz
gimnazijos (berniukų, mergaičių) 224-225
baltgudžių jaunimo kuopelė 173, 225
miesto atstovai 224

GASPARRI Pietro 275
(1852-1934) kard. (1907 m.); Vatikano valst. sekr. (1914-1930)

GAVĖNIA → bažnytinės šventės

GEIDULIAI 45, 48, 63

GEISMAI 62
geri ir šventi 28

GELBĖJIMO ARMIJA → konfesijos > protestantybė

GENUJA [Genova] 79
Italijos miestas

GERA VALIA 115
↗ žmogus

GERI DARBAI, NORAI 8, 10, 26, 49
alkano sušelpimas 203

GERVĖČIAI (Gerviaty, Gierwiaty) 209
↗ Jakavonis

GIEDRAIČIAI (Giedrojcie) 227-229
↗ Bobnis ↗ Gumbaragis

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

GIESMĖS
↗ „Bože, coś Polskę“ ↗ „Dievas mūsų Gelbėtojas“ ↗ šv. Mišios > „Gloria“ ↗ „O moj Boże, wieru Tobie“ ↗ „Po Tavo apgynimu“

GIRA Liudas 156, 198
(1884-1946) poetas, lietuvių visuom. veik.; V. karo komendantas (1918 m.); bolševikų laikytas įkaitu Smolensko kalėjime (1919 m.)

GLOBOS ĮSTAIGOS → katalikai > veikla → visuomenė > organizacijos

„GLORIA“ → šv. Mišios

„GŁOS WILEŃSKI“ 241, 249
ND pakraipos savaitraštis, dienraštis, ėjo V. 1921-1936

GNIEZNAS (Gniezno) 228
Lenkijos miestas

GÓRSKI Czesław [/Górskis] 242-244, 254, 261
(1872-?) kun. (1895 m.); JM l Ašmenos dek. kleb.

GOŽA → Ožė

GRALEWSKI Jan [Gralewskis] 80
(1868-1924) kun.; Varšuvos Maloningosios Dievo Motinos b. rekt. (1896-1906); I ir II Rusijos Dūmos narys; švietimo org.

GRINKEVIČ Františ ek [Hrinkevičius] (Hrynkiewicz) 173, 225
(1884-?) kun. (1907 m.); JM l m-lų pref. Gardine; baltgudžių visuom. veik.

DE GRUM-GRGIMAILO Sergej Efimovič [Grumas] (Grum-Gržimaila; Grum-Grzymajło) 86-87, 90-91, 93-99
(1866-1945) kun. (1908 m.); caro ministro sūnus; konvertitas; stud. Sankt-Peterburge, Berlyne, Heidelberge, teol. Insbruko u-te; informavo Šv. Sostą apie katalikų padėtį Rusijoje; talkino JM atkuriant MIC; ketinimų stoti į MIC neįgyvendino

GRUZINAI 255

GRUZINSKAITĖ 139, 141, 163
kunigaikštytė; rusė konvertitė

GUDAI → baltgudžiai

GUDIJA → Baltgudija

GUMBARAGIS Karolis 227
(1885-1958) kun. (1910 m.); JM l Lazūnų, Sužionių, Giedraičių kleb.; lietuvių visuom. veik.

HACZELA Peregryn [Hačela] 227
(1865-1942) kun. OFM Conv., Lenkijos provinc., kongr. generalinis asistentas; 1919 m. atvyko į V. atkurti OFM Conv. vienuolyno

HALLER Józef 214
(1873-1960) vienas lenkų armijos kūrėjų, gen.; 1919-1920 vadovavo kovai su bolševikais; Švč. M. Marijos sodalicijos narys

HANUSEVIČIUS → Ganusevič

HANUSOWICZ Jan [/Hanusovičius] 112-113, 115, 149, 196, 247
(1864-1940) kun. (1886 m.), prel.; stud. Dv. akad.; ~30 m. V. m-lų pref; V. vysk. adm. – kapitulinis vik. (1918 VI-XII)

DE HERGETT Ab. Józef 181
(1879-?) kun. (1905 m.); Minsko kun. sem. prof.

HOŁOWNIA → Galaunia

HOLŠANAI → Alšėnai

HRINKEVIČIUS (HRYNKIEWICZ) → Grinkevič

HRYNIEWIECKI Karol 237-241, 245-246, 248-250, 255
(1841-1929) V. vysk. (1883-1885), caro valdžios ištremtas; tit. arkiv. (1890 m.); gyv. Lvove (1895-1919); į V. atvyko pakviestas ND (1919-1921)
↗ lietuviai > memorialas

IDEALAS → meilė

IDOLTA (Idołto) 167
JM steig. V. vysk. Drujos par. filija; dabart. Baltgudija

YDOS [/pikti geismai] 72
ištvirkimas [/paleistuvystė] 14, 68
neapykanta 27
puikybė 49, 70, 76
savimeilė [savymeilė] 23, 25, 29, 42, 70, 72

ŠV. IGNOTAS de Loyola 46, 51, 53, 150
(1491-1556) SJ steigėjas
dvasinių pratybų metodas 30
↗ Marijonų vienuolija > tobulinimas
laiškas 165
sekimas pavyzdžiu 42

IMPERIALIZMAS → Lenkija > politika

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

INDRULIS Jonas 82
(1861-?) Žemaičių vysk. kun.; buvo nesėkmingai kalbinamas į MIC

INGAUNIAI → estai

INGRESAS → Matulaitis > Vilniaus vyskupas

INSBRUKAS (universitetas) (Innsbruck) 81
Austrija; u-tas įkurtas 1669 m.; nuo 1857 m. teol. fak. vadov. SJ

INTELIGENTAI → socialiniai sluoksniai

INTERDIKTAS → bažnytinės bausmės

INTURKĖ 229
↗ Ciesiulis

ISPANIJA → Apaštalų Sostas

ĮSTAIGOS → katalikai > veikla → lenkai > organizacijos → lietuviai > organizacijos

IŠGANYMAS → siela

IŠGANYMO KARIUOMENĖ → konfesijos > protestantybė

IŠGANYTOJAS → Jėzus Kristus

IŠMINTIS 23, 43, 54

IŠPAŽINTIS 48, 84, 91, 110, 157-158, 162, 195
↗ kunigai > įgaliojimai ↗ Marijonų vienuolija > dvasingumas > pavojai ↗ Matulaitis > dvasinis gyvenimas > pasiketinimai (sąžinės sąskaita)
naudojimas tautiniams reikalams 161
nuodėmių išrišimas 49, 133

IŠTVIRKĖLIAI (-ĖS) → Marijonų vienuolija > broliai >> veiklos sritys

IŠTVIRKIMAS → ydos

ITALAI 263
↗ kunigai > tautybės

IVANAUSKI [Iwanauskis] 242
baltgudžių visuom. veik., mokyt. sem. Barūnuose steig.

ĮŽADAI → Marijonų vienuolija

JAKAVONIS Ambraziejus (Jakowanis) 209
(1886-?) kun. (1911 m.); Gervėčių kleb. (1911-1925)

JAMONT 221-222
JMI lenkų valdžios V. komisaras; J. Osmolowskio pav.

JANULAITIS Augustinas 129
(1878-1950) teisininkas, istorikas, lietuvių visuom. veik.; 1918 m. L. užsienio reikalų ministras; 1919 m. bolševikų suimtas su M. Biržiška, J. Vygodskiu pasiraše pareiškimą, kad išižiada veiklos L. Taryboje

JANUŠEVIČIUS Jurgis (Januszewicz) 144
(1871-1947) kun. (1901 m.); JMI V. vysk. kurijos notaras, JM sekr.; tvarkė buitinius vysk. namų reikalus

JASIENÓWKA → Jasienuvka

JASIEŃSKI Stanisław [Jasinskis] 135, 238
(1869-1942) kun. (1894 m.); JMI V. lenkų m-lų pref.

JASIENUVKA (Jasienówka) 210
JMI V. vysk. Balstogės dek. par.; dabart. Lenkija
↗ Kałuszyński lasek

JAUNUOMENĖ → socialiniai sluoksniai

JEKATERINA II (paminklas Vilniuje) [Katarina] 127
Rusijos imperatorė (1762-1796); paminklas V. Katedros aikštėje atidengtas 1904 m.

JELEŃSKI Bronisław 266
(1891-1959) kun. (1914 m.); JMI V. m-lų pref.

JEWJE → Vievis

JEVREINOV Aleksandr [Jewreinovas] 91
(1877-1959) rusų kilmės kun. (1913 m.); Rytų apeigų vysk. rusų katalikams (nuo 1936 m.); gyv. Romoje

JEZNAS → Jieznas

JĖZUITAI [JĖZAVITAI] → vienuolijos > vyrų

JĖZUS KRISTUS 15, 17, 20, 33, 36, 48-51, 55, 58, 63-64, 72, 74, 115, 120, 179-180, 220
↗ Alyvų darželis ↗ šv. Bažnyčia ↗ bažnytinės šventės ↗ šv. Kryžius ↗ Marijonų vienuolija > dvasingumas > tikslai > vienuolio nuostatos ↗ Matulaitis > pasiketinimai ↗ šv. Sakramentai > Švenčiausiasis Sakramentas ↗ Švenčiausioji Trejybė ↗ Šventoji Šeima
dora 114
↑ įsakymai
dėsniai 220
dvasia 4, 18, 23, 34, 42, 48, 63, 67, 110, 206, 220
↗ kunigai > ypatybės >> neigiamos
atgaivinimas [/atnaujinimas] 17-18
auklėjimas joje 22
skleidimas [/įnešimas, /platinimas] 15, 18, 36-37, 43

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

garbė 15
gyvenimas 64
mirties prasmė 43
paslaptys 39
tikslas 3
įvardijimai 58
Dievo (Mieliausiasis) Sūnus 40, 54, 63-64, 67, 76
Išganytojas 33, 40, 180
Kūdikėlis 67
Švč. M. Marijos Sūnus 66
neturtėlis, darbininkas, išniekintasis 93
prikaltasis prie Kryžiaus 147
idealai 110, 116, 118
įrankiai, priemonės 3
įsakymai [patartys, taisyklės, tiesos] 35, 63
kančia [sopulingoji] 248, 252
karalystė [/karalija] 14, 37
ant žemės (Bažnyčia) 17
kareiviai [/kareivija] 14, 37
kova prieš Δ 37
↑ persekiojimai
Kraujas 64
maldavimai, kreipiniai į Δ 4, 34, 50, 64, 66
malonė 23, 42
meilė 62-63
mintys 116
mokslas 15, 116-118, 239
skleidimas 37
žmogaus vertė 14
nepažįstantys Δ [/klaidžiojantys] 36-37
nuostatos, darbai Δ atžvilgiu 14-15, 50
↑ dvasia ↑ mokslas
atnaujinti visa Δ 4, 21, 27, 63
atsiduoti 63
aukoti visa 55
gerbti 64
glaustis 54
dėkoti 64
ieškoti 17
↗ Marijonų vienuolija > dvasingumas
įnešti visur 4, 15, 19, 69
išaukštinti vardą 34
jausti širdyje 40
kentėti dėl Δ 12
kovoti, laimėti visa dėl Δ 15, 37
mylėti 34
(pa)traukti viską prie Δ [/vesti] 4, 36, 63
sekti 49-50, 54, 64, 66, 92-94, 185
pavyzdžiu 23, 34, 58, 63-64, 93
semtis jėgų 67
skelbti 36-37, 58, 63
stengtis būti panašiems 3
stovėti šalia 49
varyti Δ darbą 59
vienytis su Δ 24, 63
pagalba 17, 44
(pa)sekėjai 14
persekiojimai dėl Δ 58
troškimai 3
vėliava [vėluva] 206
vynynas (geras jo darbininkas) 37
žodžiai 3
↗ šv. Evangelija

JIEZNAS [Jeznas] 151
↗ Galaunė

JOFFE Leo 199, 208
V. žydų visuom. veikėjas

JONYNAS Ignas 258-260, 269-270
(1884-1954) istorikas; lietuvių visuom. veik.; V. lietuvių mergaičių gimn. dir. (1919-1920); bolševikinės L. valdžios švietimo komisariato darbuotojas (1919 II-IV); L. vyriausybė vyriausiasis įgaliotinis V. (1920 VIII-X), Laikinojo V. lietuvių k-to sekr. (1919-1920)

JONIŠKIS (miestelis prie Molėtų) 164
↗ Piotrowski

JUDAIZMAS → konfesijos

JUNDZIŁŁ Zygmunt 216
(1880-1953) teisininkas; lenkų visuom. veik., artimas krajovcams; V. piliečių k-to nukentėjusiems nuo karo šelpti narys; V. lenkų k-to narys

ŠV. JUOZAPAS [Bažnyčios globėjas] 74
↗ bažnytinės šventės ↗ Šventoji Šeima

JUPAVIČIUS 189
rusas studentas; bolševikų valdžios V. tarnautojas

JURGUTIS Vladas 98
(1885-1966) finansistas; stud. Dv. akad. (1906-1910), Miuncheno u-te; ekskunigas; lietuvių visuom. veik.; L. monetarinės sistemos kūrėjas

JUS CANONICUM → bažnytinė teisė

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

KACZMAREK Feliks 152
(1887-1979) kun. (1910 m.); JMI Vyšniavo kleb.

KAIMAS → sodžius

KAIRYS 149-150
bolševikų valdžios V. tarnautojas, provokatorius

KAIRIŪKŠTIS Juozas 192
(1855-1937) lietuvių pedagogas katalikas; V. mokyt. sem. dir. (1918-1927); V. krašto Lietuvių mokyt. s-gos garbės prezidentas

KAIŠIADORYS 123, 152, 183
↗ Kukta ↗ Matulaitis-Labukas ↗ Varnas

KAJSIEWICZ Hieronim [Kaissewicz] (Kaisevičius) 83
(1812-1873) kun.; vienas rezurekcionistų kongr. steig.

KAKARIEKA Tomas [/Kakarieko] (Kakareko) 264, 268
(1864-?) kun. (1895 m.); Merkinės kleb. dek., Maišiagalos (1911-1925) kleb.

KAKOWSKI Aleksander [/Kakowskis] 79, 85, 89
(1862-1938) kun. (1886 m.); Dv. akad. rekt. (1910-1913); Varšuvos arkiv. (1913 m.), kard. (1919 m.); rėmė MIC

KALBA, KALBINIAI SANTYKIAI 157, 174, 184
anglų 251
baltgudžių [gudų] 108, 110-112, 114-116, 124, 144, 154, 156-158, 161, 167-168, 174-175, 183, 197, 241-242, 248, 254, 257-258, 262-263, 268
nusistatymas prieš ją 108, 111-112, 262-264
bažnyčiose [/pamaldų tvarka] 227-230, 232-233, 241, 248, 263, 268
↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> įsakymai
gimtoji, savo 157, 168, 192
↗ tikėjimas > mokymas
italų 92, 251
laisvė 184
lenkų 103, 107-108, 110, 112-115, 127, 137, 143-144, 150, 154, 158, 161, 164-165, 167-168, 174-175, 177-179, 182-183, 189, 192, 199, 215, 227, 229-230, 256, 260, 263
liaudies, suprantama 157, 241
lietuvių 103, 105, 107-108, 110, 113-116, 127, 143-144, 152, 154, 160-161, 163-164, 168, 179, 183, 192, 216, 227-228, 243, 258, 260
dėstomoji disciplina 166
iškabos 164
šalinimas iš bažnyčių 227-230
lotynų 105, 113, 117-119, 161
mišri 258
neapykanta ∆ 263
„po prostu" 167-168
↑ baltgudžių ↑ liaudies
prancūzų [/francų] 92, 182, 251, 256
rusų 127, 158, 168, 182, 189, 199, 209, 251
svetima 154, 179
tolerancija ∆ 199
ukrainiečių [ukrainų] 174
valstybinė 260
vokiečių 103, 189, 199, 251

KALĖDOJIMAS 119

ŠV. KALĖDOS → bažnytinės šventės

KALĖJIMAS [/kalinė] 11-13, 16, 43, 58, 188
↗ Lyda ↗ Maskva ↗ Minskas ↗ tremtis ↗ Vilnius

KALINIAI 151, 188, 191, 195
↗ bolševikai > represijos ↗ lenkai > represijos

KALINOWSKI Leon [/Kalinowskis] 80, 91
(1885-1934) kun. (1913 m.); Varšuvos kun. sem. prof., vicerekt. (1914-1929); vėliau Varšuvos dek., Švč. M. Marijos gimimo par. kleb.

KAŁUSZYŃSKI LASEK 210
Bažnyčios miškas Balstogės dek. Jasienuvkos par.

KANONAI → bažnytinė teisė

KANONIJA 64

KANTONŲ SISTEMA → tautos > santykiai

KAPINĖS 198
↗ Vilnius > Rasų kapinės

KARAS, KARO VEIKSMAI 121-122, 153, 164-165, 179, 198, 209, 211-212, 214, 220, 228-230, 241, 257, 265
↗ badas

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

apsupimas 121
karinė padėtis [karo stovis] 121, 227
suirutė 168-169
sužeistieji 213
šaudymai 121-123, 125, 197-200, 208-209, 211-212, 214, 220
žuvusieji (iškilmingos laidotuvės) 127-128, 198-200, 202, 214

KARDINOLAI 100
skyrimai 94

KAREIVIAI, KARIUOMENĖ 68
↗ bolševikai > kariuomenė ↗ katalikai > visuomenė ↗ kunigai > pareigybės ↗ lenkai > kariuomenė ↗ lietuviai > kariuomenė ↗ Rusija > kariuomenė ↗ visuomenė > veikla >> kareivių nuginklavimas ↗ vokiečiai > kariuomenė

KAREVIČIUS Pranciškus (Karewicz) 103
(1861-1945) kun. (1886 m.); Dv. akad. prof.; Žemaičių vysk. (1914-1926); tit. arkiv. (1926 m.); MIC (1926 m.)

KARITATYVINĖ VEIKLA → katalikai > veikla → pasauliečiai > visuomeninė veikla

KARSKA Józefa Maria 83
(1824-1860) vien.; Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo kongr. steig. (drauge su M. Darowska); turėjo įtakos rezurekcionistų kongr.

KARVYS [Korvai] (Korvy) 264
↗ Narušis

KATAKOMBOS 16

KATALIKAI (katalikiški, katalikų) [/tikintieji] 16, 55-56, 73, 75, 99, 131-133, 136-137, 140-141, 144-145, 148-150, 156-157, 174, 177, 182, 187, 191, 198, 208, 218, 263, 266, 276
↗ dorybės ↗ kunigai > ypatybės ↗ Marijonų vienuolija > ypatybės > pavojai > tikslai > vienuolio nuostatos ↗ mokyklos ↗ mokslas ↗ pasauliečiai ↗ tiesa ↗ tikėjimas
atšalėliai 131
darbininkai 143, 145
geri [/aiškūs, /dievoti, /rimti, /tikri, /uolūs] 19, 43, 51, 134, 150, 232, 251
lietuviai 167
konvertitai 75, 141, 181, 242
↗ Grum-Grgimailo ↗ Gruzinskaitė ↗ Kolpinskij
leidiniai, spaudiniai 119
nekatalikai [/netikintieji] 22, 56, 131, 133, 229
pasaulėžiūra [/dvasia, /idealai, /požiūris]
kova dėl jos [/gynimas] 48, 56, 134
priešinga [/netikėjimo dvasia] 36, 80, 158
prievolės 133
↗ dorybės
Rytų apeigų [/Rytinio rito, /unitai] 95, 157, 208
Unija (Bresto) 116, 174
šalys 41, 134, 262-263
valdovai 201
tautybės
anglai 263
baltgudžiai [/gudai] 156, 197, 217, 225
italai 263
lenkai 248, 263
ukrainiečiai 174
teisės 133
vardo viešumas 48
veikla [/darbas, /darbavimasis, /gyvenimas, /veikimas] 16, 65, 68, 157, 239
↗ šv. Bažnyčia > organizacijos ↗ Marijonų vienuolija > broliai > globojamos įstaigos > principai ↗ pasauliečiai
įstaigos 55, 75, 221
labdarybės [/gailestingos] 19, 56, 267
tikybos platinimo ir mokymo 56
vaikų (prieglaudos) 249, 251
↑ organizacijos > Powściągliwość i praca
Angelų seserų 149
Gardine 224
kun. Lubianco [/ochronka] 184, 207
šv. Magdalenos seserų 163, 250
kun. Raštučio 180
Vievyje 164
organizacijos [/draugijos, /kuopelės] 16, 36, 65
Katalikų lietuvių liaudies sąjunga 151
Katalikų veikimo centras (suvažiavimas Kaune) 108
↗ Juozas Vailokaitis
Liga Robotnicza św. Kazimierza (Šv. Kazimiero darbininkų lyga) [/Krikščionių darbininkų Sanjunga] 138-139, 141-142, 148, 239, 249, 255

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

↗ laikraščiai ↗ Muckermann ↗ Petrauskas ↗ Rudnicki
valdyba 139, 142, 147, 155
maldingosios draugijos
brolijos [kuopos] (moterų, vyrų) 50
Dzieci Maryi [Švč. Panelės kongregacija] (Marijos vaikai) 223
steig. XIX a.; tikslas – religinis ir moralinis merg. ugdymas
Švč. M. Marijos sodalicija [/Švč. Panelės kongregacija, /Švč. Panelės merginų kuopelės] 160, 196, 224
Congregatio Mariana; steig. 1563 m. Romoje SJ; tikslas - katalikiškas ugdymas; L. veikė nuo XVI a.
↗ Haller
šv. Vincento Pauliečio 231
Powściągliwość i praca (Santūrumas ir darbas) 265-267
Związki Chrześcijańskie robotników (Krikščionių darbininkų sąjunga) 138, 249, 265
↗ Olszanski ↗ socialiniai sluoksniai > darbininkai >> organizacijos ↗ Zenkevič
Žiburys 105
švietimo ir labdaros d-ja (1906-1940, Užnemunėje); steig. kun. J. Staugaitis; MIC globojo 1918-1922
↗ Dvaranauskas ↗ Staugaitis
socialinis darbas 138-139
tikri darbininkai 23
uždaviniai 56
židiniai 36
žmonių stoka 21, 23, 41, 68
reikalas juos išsiauklėti 21
vilniečiai 131, 143
visuomenė (socialiniai sluoksniai) 135, 194
darbininkai 143, 145
kareiviai 137
liaudis 137, 176, 186
mokinių tėvai 133-134
mokytojai 133

KATALIKYBĖ [/katalikystė, /katalikiškumas, /Kristaus tikėjimas] 15, 51, 55, 59, 98, 153-154, 197, 218, 239, 240, 242
↗ tiesa ↗ tikėjimas ↗ Vilnius > kunigų seminarija
atitraukimas nuo jos 263
darbas 138
dvasia 156
↗ Marijonų vienuolija > dvasia
pamatas [/pagrindas] 138, 153
platinimas tarp ortodoksų 99-100
viešpataujanti religija 218

KATALIKŲ LIETUVIŲ LIAUDIES SĄJUNGA → katalikai > veikla >> organizacijos

KATALIKŲ VEIKIMO CENTRAS → katalikai > veikla >> organizacijos

KATARINA → Jekaterina II

KATECHETAI → kunigai > pareigybės → Marijonų vienuolija > broliai → pasauliečiai

KATECHEZĖ → tikėjimas > mokymas

KATEDROS → bažnyčios

KATEKIZMAS 174, 241
↗ tikėjimas > mokymas
mokymas 48, 164, 168, 174-175
nemokėjimas 157

KAUNAS (Kowno) 103, 105-106, 108-111, 121-123, 128, 151, 164, 172, 214-217, 255, 259, 269-270
↗ Lietuva > valdžia
kunigija (Žemaičių) 255
kunigų seminarija 110, 178, 184
↗ O'Rourke
klierikai 103
vyskupas (Žemaičių) 103-105, 108-110, 117, 255
↗ Karevičius
vyskupija (Žemaičių) 91, 180
↗ Matulaitis-Labukas

ŠV. KAZIMIERAS → bažnytinės šventės

KELCAI (vyskupas) [Kelčiai] (Kielce) 104
Lenkijos vysk.; JM1 ordinarai Tomasz Kuliński (1883-1907), Augustyn Łosiński (nuo 1910 m.)

KĘPIŃSKI Władysław [Kępinskis] 90, 95
(1881-1942) Varšuvos arkiv. kun.; stud. teol. Insbruke ir Romoje (1906-1912); Varšuvos kun. sem. prof.; Varšuvos šv. Jono katedros kleb.

KIERSNOWSKI Kazimierz [Kirsnowskis] 136, 265
(1883-1921?) kun. (1903 m.); V. m-lų pref., Šv. Stepono b. rekt. (nuo 1919 m.)

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

KITATIKIAI 56
↗ konfesijos

KLAIDATIKIAI [/klaidžiatikiai] 39, 41

KLAIDOS 35, 67, 73

KLASIŲ KOVA 266

KLEBONAI → kunigai

KLEBONIJA (kaip vienuoliniai namai) 39

KLIERIKAI 81, 91, 224
↗ Kaunas > kunigų seminarija ↗ konferencijos ↗ Vilnius > kunigų seminarija

KLINGER Zygmunt [Klingeris] 125
lenkų karininkas; V. kariuomenės štabo viršininkas

KLUCZYŃSKI Wincenty [Kluczyńskis] 86
(1847-1917) kun.; Mogiliovo arkiv. (1910-1914); lietuvių ir lenkų dvasininkų kaltintas nuolaidžiavimu caro valdžiai atsistatydino

KNYGOS 69
↗ Darowska ↗ Paz ↗ Šventasis Tėvas > Benediktas XIV

KOBYLNINKAI (Kobilninki) 151
JMI V. vysk. par.; dabart. Baltgudija
↗ Sielewicz

KOBRINAS [Kobrynius] 238
JMI V. vysk. par.; miestas dabart. Baltgudijoje

KODEKSAS → bažnytinė teisė

KOLPINSKIJ Diador [Kolpinskis] (Kolpiński) 91
(1892-1935) rusų kilmės kun.; konvertitas (1911 m., priėmė kun. Būčys); stud. Grigaliaus u-te Romoje; dirbo Mogiliovo arkiv.; perėjo į Rytų apeigas (1917 m.); Liublino Misijų instituto prof; vadov. kun. Abrantovičiaus MIC tarnavo emigrantams Kinijoje (nuo 1929 m.)

KOMITET EDUKACYJNY → lenkai > organizacijos

KOMITET HONOROWY → Aukštutinė Silezija → lenkai > organizacijos

ŠV. KOMUNIJA → šv. Sakramentai

KOMUNISTAI MAKSIMALISTAI → bolševikai

KOMUNIZMAS (kova prieš jį) 256

KONFERENCIJOS 138, 167, 182, 184-185, 189-192, 195, 225

KONFESIJOS
↗ katalikybė
judaizmas
rabinai 140-141, 199-200, 208, 222
↗ Šabad ↗ Rubinštein
ortodoksybė [pravoslavija, stačiatikystė] 148, 164, 241, 248
cerkvės [/soborai] 137, 208, 222
Karališkieji vartai 164
šv. Mikalojaus (Vilniuje) 137
dvasininkai [/archiejerėjus] 137
↗ Vitebskas
ortodoksai (tikintieji) [pravoslavai, schizmatikai] 75, 85, 99-100, 141, 180, 208, 242
↗ katalikybė
baltgudžiai 157-158
ukrainiečiai 174
protestantybė 68
Gelbėjimo armija [Išganymo kariuomenė] (Salvation Army) 68
kariuomenės pavyzdžiu organizuota tarptautinė krikščioniška socialiniu darbu grindžiamos evangelizacijos organizacija, steig. 1865 m. Londone
liuteronai 137, 191

KONGREGACIJOS → Apaštalų Sostas → katalikai > veikla >> organizacijos >>> maldingosios draugijos → Marijonų vienuolija → vienuolijos

KONOPNICKA Maria [Konopnickė] 163
(1842-1910) lenkų rašytoja, patriotinių eilėraščių autorė, kaltinta laisvamaniška nusistatymu
↗ „Rota"

KONSEKRACIJA → Matulaitis > Vilniaus vyskupas → O'Rourke

KONSTITUCIJA → Lenkija

KONVERTITAI → katalikai

KOPLYTĖLĖS → bažnyčios

KORVAI → Karvys

KORWIN-MILEWSKI Hipolit 247
(1848-1932) lenkų visuom. veik.; Rusijos Dūmos narys

KOŚCIAŁKOWSKI Stanisław 133, 193
(1881-1956) istorikas, V. lenkų I bern. gimn. dir.; V. u-to dėst. (nuo 1921 m.)

KRAKÓW → Krokuva

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

KRAUJALIS Petras 165-166, 184, 204, 228, 259
(1882-1933) kun. (1907 m.); stud. Dv. akad.; V. kun. sem. algebros, kosmografijos prof.; lietuvių visuom. veik., Laikinojo V. lietuvių k-to narys, „Ryto" d-jos pirm. (1922-1933), vienas Lietuvių šv. Kazimiero d-jos vadovų; žurnalistas

KRETOWICZ Jan [/Kretovičius, /Kretavičius] 109-110, 143, 196, 203, 210, 212
(1871-1956) kun. (1895 m.); V. vicedek.; Bernardinų b. kleb. (nuo 1899 m.)

KRIKŠČIONYS 155, 221
↗ dorybės ↗ katalikai ↗ konfesijos > protestantybė >> liuteronai
darbininkai 155
pirmieji (dvasia, užtarimas, sekimas pavyzdžiu) [pirmutinieji] 16-17
↗ katakombos ↗ malda
santykiai su žydais 140

KRIKŠČIONYS DEMOKRATAI → politinės partijos > lenkų > lietuvių

KRIKŠČIONIŠKOS DORYBĖS → dorybės

KRIKŠČIONIŠKOS ORGANIZACIJOS → katalikai > veikla

KRISTUS → Jėzus Kristus

KRIŠČIUKAITIS Jonas 259
(1866-1946) Seinų vysk. kun. (1891 m.); MIC (1919 m.); JM asmeninis sekr. (1920-1925); vėliau MIC generalinis vik. L., Generalinės Tarybos narys

šv. KRYŽIUS [/Kristaus Δ] 3, 34, 55, 63-64
↗ Jėzus Kristus > įvardijimai
kaip sunkumų įvaizdis 25, 45, 64, 71, 75-76, 277

KROKUVA [/Krokava] (Kraków) 95, 163, 181
↗ Nikiel
arkivyskupas [antvyskupis] 83, 94
↗ Sapieha

KŪČIOS → bažnytinės šventės

KUKLUMAS → Marijonų vienuolija > vienuolio nuostatos

KUKTA Juozapas (Kuchta) 107, 113, 124, 140, 151, 176, 199, 203-205, 214, 247, 259
(1873-1942) kun. (1898 m.); stud. Dv. akad.; V. šv. Mikalojaus (nuo 1901 m.), Visų Šventų (nuo 1916 m.) par. kleb., kapitulos kan. (nuo 1917 m.); suspenduotas dėl memorandumo vokiečiams; lietuvių visuom. veik., Laikinojo V. lietuvių k-to narys; lenkų valdžios ištremtas (1921 m.); L. priklausiusios V. vysk. dalies adm. – generalinis vik. (1922 m.) ir apaštalinis adm. (1925 m.); Kaišiadorių vysk. (nuo 1926 m.); JM bičiulis

KULESZO Adam [/Kulesza, /Kuleša] 163, 170, 199, 203, 206, 210, 214, 223, 238
(1881-1941) kun. (1904 m.); stud. Dv. akad.; teol. mag.; V. Dominikonų b. kleb. (nuo 1911 m.), tikybos mokyt.; lenkų visuom. veik., ND rėmėjas

KŪNAS → žmogus

KUNIGAI 37, 65, 69-70, 79, 81, 85-86, 94, 110, 113, 115-118, 120-123, 125-126, 130-135, 139, 142, 144, 147, 149-150, 152-154, 156-158, 161, 166, 174, 182, 187, 196, 199-200, 202-203, 205, 208, 210, 212-213, 218, 221-222, 224-227, 230, 232-233, 240-247, 249-250, 254, 256, 259, 261-262, 264-266, 268, 276
↗ bolševikai > propaganda ir ideologija >> mitingai ↗ kalėdojimas ↗ Kaunas ↗ Lietuva ↗ Marijonų vienuolija > broliai >> veiklos sritys > principai > tėvai > veiklos sritys ↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> ganytojiškieji laiškai >> įsakymai >> pasitarimai ↗ rekolekcijos ↗ rubricelė ↗ Rusija ↗ Seinai ↗ Vilnius > kunigai > vyskupija >> kunigai
įgaliojimai 148-149
klausyti išpažinčių 180
laikyti šv. Mišias [celebrata] 79, 180, 211
ypatybės
jauni 150, 206, 212
neigiamos [ko turi vengti] 70
↗ Vilnius > vyskupija > santykiai su vyskupu
↑ tautybės > lenkai > lietuviai
dalyvavimas politikoje, politinėse organizacijose [/besikišantys į politiką, /politikantai] 100, 110, 125-126, 144, 150, 158, 160, 179, 201, 204-208, 211-212, 218, 220, 232, 237, 239-241, 243, 246, 254
↗ Kuleszo ↗ Lubianiec ↗ Lutosławski ↗ Maciejewicz ↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> agitacija prieš >> įsakymai >> nuostatos ↗ Songin

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

tautininkai [/nemokantys žmonių kalbos, /persekiojantys dėl tautybės, /turintys tautiškų prietarų] 100, 110, 156, 161-162, 164, 239
↗ Piotrowski ↗ Rudnicki
užsiimantys konspiracija 125
stokojantys Kristaus dvasios 206
pažangių visuomeninių pažiūrų [pažvalgų] 266-267
↗ Zenkevičius
teigiamos [koks turi būti] 110, 116, 123, 125, 263
apaštalai, su (kataliko) apaštalo dvasia [/širdimi] 154, 167, 174, 179, 184
ganytojai, tėvai 110
geri, ištikimi, šviesūs 162, 226, 259
↗ pasauliečiai
išmintingi 206
išsilavinę (tinkamai) 165-166
katalikai (tikri) [/asketai, /dori] 153-154, 160-161, 206, 267
nepolitikuojantys 268
rimti, dievoti [/pilni Dievo baimės] 43, 65, 194, 196
uolūs 100
visiems tarnaujantys 255
veikėjai [/visuomenininkai] 110, 160
materialinis išlaikymas 130
miestų 230
↗ Vilnius
pareigybės (pastoracijos sritys)
dekanai 152, 159, 175, 180, 193, 201, 204, 207, 209, 214, 225, 242-244, 254, 261
↗ Vilnius
suvažiavimai 180
dvasios tėvai 146
seminarijų 87
kapelionai 122, 240
kariuomenės 151, 208, 212, 214, 238
↗ Baziak ↗ Lutosławski ↗ Rudnicki ↗ Sienkiewicz
dekanas 122
legionistų 122
ligonių 204
mokyklų 131, 134, 187, 190-192
lenkai 193
prieglaudų 149
klebonai 99, 196, 206, 230
↗ Vilnius
nuodėmklausiai 49, 96, 246
nepaprastieji 50
tikybos dėstytojai, mokytojai [prefektai] 131, 134, 187, 190, 192, 206, 225
lietuviai 192
vikarai 230
pareigos [/priedermės] 69, 100, 157
↗ brevijorius
dirbti bažnytinį darbą 175, 237
lankyti ganomuosius 119
tarnauti (visiems lygiai) 179, 184-185, 204
↑ ypatybės > teigiamos
pasauliečiai [/pasauliniai] 38-39, 105, 107
pašaukimas 157
patyrę represijas
↗ Abrantovič ↗ Bakšys ↗ Baliulis ↗ Bieliauskas ↗ Bobnis ↗ Cibulskas ↗ Cibulskis ↗ Cijunaitis ↗ Cikoto ↗ Dyakowski ↗ Kukta ↗ Laukaitis ↗ Linartas ↗ Lubianiec ↗ Michalkevičius ↗ Pjatrovski ↗ Raštutis ↗ Reinys ↗ Sielewicz ↗ Symon ↗ Šlamas ↑ tautybės > lietuviai
areštuotieji, kaliniai 188, 195, 231
įkaitai [/laidai] 198
↗ Dogelis ↗ Reinys ↗ Juozas Vailokaitis
pabėgėliai 107, 121-122, 149, 246
↗ Chrucki
prievarta išvežti iš parapijos 228-230
↗ Slabšinskas
rūbai [/drabužiai]
kunigiški 37
sutana 211
pasaulietiški [/pasauliniai] 18, 37, 43, 211
skyrimai [/kilnojimas, /kilojimas, /perkėlimas] 122, 148-149, 151-152, 154, 158, 161, 164, 204, 226-228, 230, 243-244, 246-247, 253-254, 266, 268
socialinė pozicija 146
stoka 87, 90, 254, 266
susirinkimai 105, 119
šventimai 85, 198, 212, 221, 231
diakonų [/aukštesnieji] 173, 209
subdiakonų 198
tautybės 263
baltgudžiai 156-157, 237-238, 242,

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

245-246, 248, 253-254, 261-262
italai 91
lenkai 107, 115, 125, 144, 153, 156, 164, 174, 204, 228-229, 232, 238, 245, 253-255
↗ Vilnius > kunigai ↑ pareigybės > kapelionai >> mokyklų
lenkininkai, tautininkai 153-154, 168, 196, 199, 205, 207, 210-211, 214
endekai 193, 206, 208, 211, 214, 237, 247
↗ politinės partijos > lenkų
lietuviai 103, 144, 151, 153, 161, 164, 172, 184, 203-205, 228, 230-232, 237-238, 243, 245-246, 248, 253-254, 261, 264, 271
↑ pareigybės > tikybos dėstytojai
areštai 231
tautininkai 153-154, 161
ugdymas
↗ kunigų seminarijos
dvasinis vadovavimas 51
dvasios gydymas 160
mokymasis mylėti 184
veikla 138-139
↑ ypatybės > neigiamos > veikėjai
būdai 37
dirva 18
ribotumas 56
švietimas 18, 237
visuomeninė [pasauliniai darbai] 162, 203
vienuoliai 88

KUNIGŲ SEMINARIJOS 50, 85, 87
↗ Apaštalų Sostas > Šventosios kongregacijos ↗ Kaunas ↗ kunigai > pareigybės >> dvasios tėvai ↗ Marijonų vienuolija > tikslai >> tarnauti ↗ Minskas ↗ rekolekcijos ↗ Seinai ↗ Varšuva ↗ Vilnius ↗ Žitomyras
sutvarkymas 180

KURYŁŁOWICZ Antoni [Kuriłavičius] 225
(1876-1954) kun. (1900 m.); Gardino Bernardinų b. rekt., m-lų pref. (1909-1925)

LABDARA → katalikai > veikla >> įstaigos

LABUKAS → Matulaitis-Labukas

DE LAI Gaetano 86, 92
(1853-1928); kard.; Šv. Konsistorijos kongr. sekr. (nuo 1908 m.)

LAICIZACIJA → mokyklos

LAIKINOJI KOMISIJA → lenkai > valdžia

LAIKRAŠČIAI, ŽURNALAI 86, 119, 135, 175, 239, 245, 249, 263, 270
↗ cenzūra ↗ politika > spaudos laisvė
baltgudžių
↗ „Biełarus“ ↗ „Naša Dumka“
bažnytiniai 88
bolševikų 127, 145-146
Krikščionių darbininkų sąjungos (Liga Robotnicza) 139
lenkų 250
↗ „Dziennik Wileński“ ↗ „Głos Wileński“ ↗ „Nasz Kraj“ ↗ „Rzeczpospolita“
lietuvių 160
↗ „Nepriklausomoji Lietuva“ ↗ „Straž Litwy“ ↗ „Vadovas“
marijonų 36
užsienio 176

LAIMINIMAS → Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> palaiminimas → palaiminimas

LAISVAMANIAI → katalikai > nekatalikai

LANDVARAVAS → Lentvaris

LATVIAI (jų teritorija) 215

LAUKAITIS Juozas 107
(1873-1952) Seinų vysk. kun. (1897 m.), prel.; Seinų kun. sem. prof. (1902-1910), Seinų, Vilkaviškio kurijų kanceris; leidėjas „Šaltinio“ ir „Vadovo“ steig., bendradarbiavo su V. Dvaranausku MIC; lietuvių visuom. veik., Rusijos Dūmos (1912-1917), L. Tarybos (1917 m.), Seimo narys (1936-1940); mirė sovietų tremty

LAURI Lorenzo 275
(1864-1941) kun. (1887 m.); nuncijus Lenkijoje (1921-1927); kard. (1926 m.)

LAUSANNE → Lozana

LEBEDŽIAI [Lebedziewas] (Lebedev) 158
JM l V. vysk. par.; dabart. Baltgudijoje
↗ Zapaśnik ↗ Žuk

LEDÓCHOWSKA Maria Teresa 81
(1863-1922) pal. (1975 m.); grafienė; šv. Petro Klavero sodalicijos steig.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

ŠV. LEDÓCHOWSKA Urszula 81
(1865-1939) vien., šv. (1989 m.); Švč. Jėzaus Širdies seserų (uršuliečių) kongr. steig.; vadov. Sankt-Peterburgo šv. Kotrynos gimn. merg. bendrabučiui (1907-1911)

LEDÓCHOWSKI Włodzimierz [Ledóchowskis] 86-89, 94
(1866-1924) kun.; SJ generalinis asistentas vokiečių kraštams (1906-1915); SJ gen. (nuo 1915 m.), tuo metu SJ atkurtas L.; Marijos ir Uršulės brolis

LENDVARAS → Lentvaris

LENKAI [/lenkų tauta] 92, 110-111, 113-118, 120-121, 123-125, 129, 131-132, 134-136, 151-154, 157-158, 161, 163, 167-169, 171-174, 177-178, 180, 183, 188-189, 192-193, 197-198, 201, 204, 209-210, 212, 214-217, 220-221, 224, 227-228, 231, 242, 244-245, 251, 253-254, 257-260, 267, 269-271, 275-276
↗ Baltgudija ↗ bolševikai > kariuomenė >> kareiviai >> karininkai ↗ kalba ↗ katalikai > tautybės ↗ kunigai > tautybės ↗ mokyklos ↗ mokytojai ↗ politinės partijos ↗ parapijos ↗ socialiniai sluoksniai > darbininkai > dvarininkai > ponai > studentai ↗ Vilnius > gyventojai > tautiniai apibūdinimai > vyskupas >> pavyskupis
kalendoriai 183
kariuomenė 177, 209, 212-214, 219, 222, 257
↗ Vilnius > likimas >> užėmimas ↑ organizacijos > Straż Kresowa ↑ valdžia
kareiviai 207, 212, 214-215, 221-222, 224, 228, 251, 257, 259, 264-265
ulonai 265
raiteliai 265
karininkai 169, 224-225, 243, 261
↗ Haller ↗ Klinger ↗ Świtalski
organizavimasis 169-170
slapta organizacija 168, 177
legionieriai, legionai [/legioninkai, /legionistai, /legiojinistai, /legiojonieriai] 117, 120-123, 125-127, 164-166, 169-170, 172, 177, 196-199, 202, 204, 208-209, 211-213, 215, 227, 239
lietuviškai gudiška divizija 244
paradas 250
Polska Organizacja Wojskowa, P. O. W. (Lenkų karinė organizacija) 213
steig. 1914 m. J. Piłsudskis, veikė dabart. Lenkijos, L., Baltgudijos, Ukrainos teritorijoje; sujungta su Lenkijos armija
poznaniečių pulkas 217
vadai [/(vyriausioji) komanda] 125, 202-203, 213-214
generolai [jenerolai] 249, 254, 261
↗ Mokrzecki ↗ Rydz-Śmigły ↗ Szeptycki ↗ Wejtko ↗ Żeligowski
komendantai 121, 168, 213, 215, 264
↗ Mokrzecki
Vyriausiasis [Naczelny Wódz Wojsk Polskich] (J. Piłsudski) 201
lenkiškumas [/Δ gaivalas, /lenkybė, /lenkystė, /Δ reikalas, /Δ tautybė, /Δ tautiškumas] 108, 153-154, 158, 209, 219, 230, 238, 243, 251, 254, 263, 267
↑ tautininkai
dainos 125
↗ „Boże, coś Polskę“ ↗ „Rota“
dvasia [/nesveiko lenkiškumo] 117, 154, 163
griovimas [reikalų žudymas] 243, 246
iškilmės, šventės 244-245
Konstitucijos diena 214
Gegužės 3 d., 1791 m. Konstitucijos d.
Sausio sukilimo minėjimas 238
1919 m. pradžios valdžios paėmimas V.
kultūrinė erdvė [kultūros vietos] 242
ligūstas 162-163
manifestacijos 111, 163, 200, 209, 269
mitingai 220
patriotiniai vakarai 244
riaušės 115
šovinizmas 255
ženklai 126
ereliukai [/erelėliai, /balti ereliai] 126, 183, 209
spalvos, jų kaspinėliai 209
vėliavos [vėluvos] 252
organizacijos, draugijos, įstaigos 120, 231, 250
↗ katalikai > veikla >> organizacijos
Komitet Edukacyjny [/auklėjimo, /mokymo, /Švietimo komitetas] 136, 190, 193
↗ Dmochowski ↗ Węsławski
Komitet Honorowy „Dnia Górnego Śląska“ [/Garbės Komitetas Aukštosios Silezijos plebiscitui aukų rinkti] 237
Lenkų komitetas (Vilniuje) 119
↗ Jundziłł

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

Liga patrijotek (Patriočių lyga) 177, 198
pogrindinis Vilniaus komitetas 175
Prezydjum Rady Ludowej (Liaudies tarybos prezidiumas) 231-232
Straž Kresowa [/Pakraščių sargyba] 227-230, 232, 268
ginkluota visuomeninė politinė organizacija; steig. Varšuvoje 1918 m., V. krašte veikė nuo ~1919 V; laikėsi polonizacinės strategijos, siekė L. okupacijos
↗ Bakšys ↗ Mackevičius
poetai 238
priešai [/priešininkai] 183, 239, 248, 253
represijos [smurtas, teroras] 215
↗ kunigai > patyrę represijas
antisemitizmas (nuožmus) 215
↗ Trzeciak
areštai 121, 125
lietuvių 228, 231
žydų 199, 208, 221
ėmimas į kariuomenę 264
kratos 117, 125
lietuvių 199, 208-209, 215, 221
žydų 199, 208
parduotuvių plėšimai (žydų) 215
persekiojimai, neapykanta
baltgudžių 197, 215, 250, 254, 261
žydų 199, 202, 208, 215, 217, 220, 222, 250
rekvizavimai 264
sušaudymai (žydų) 208, 215
šalininkai 256
šnipai 209
tautininkai [/lenkininkai, /smarkūs, /veikėjai] 144, 158, 160, 165, 175, 200, 202, 217, 229
↗ kunigai > ypatybės >> dalyvaujantys politikoje > tautybės >> lenkai ↗ politinės partijos > lenkų >> endekai ↗ Szopa ↑ lenkiškumas
siekiantys Lietuvos aneksijos 239-240
šovinistai 124
valdžia (Vilniaus krašte) 136, 210, 214, 216, 219-221, 238-239, 242, 256-257, 259-262, 264, 267
↗ Prystor ↗ Vilnius > valdžia >> miesto valdyba
apygardos viršininkas 233
↗ Niedziałkowski
karo valdyba 222
laikinoji (valdymo) **komisija** 226
↗ Piwocki ↗ Szopa
prezidentas (pirmininkas) 238-239
↗ Abramowicz ↗ Meysztowicz ↗ Mokrzecki
Lenkijos atstovai [/(generalinis Rytinių žemių) komisoriai, -arai, /politikos vedėjai] 120, 200, 219, 222, 230, 261
↗ Jamont ↗ Mickiewicz ↗ Lenkija > Seimas ↗ Osmołowski ↗ Raczkiewicz
policija 261
policininkai [/milicininkai] 264
valdininkai 231, 243
žandarai 221-222, 227, 231, 243, 261, 264
vyskupai 241
visuomenė 261
vokietinimas 153, 251

Lenkija [/Lenkų Respublika, /lenkų valstybė] (Polska) 88, 92, 116, 127, 163, 168, 215-219, 230, 238, 241, 246, 251, 256, 258, 276
↗ Apaštalų Sostas ↗ Aukštutinė Silezija ↗ Galicija ↗ Lietuva > politika >> derybos >> federacija ↗ Matulaitis > tarnavimas ↗ Vilnius > likimas
Konstitucija 218
lenkų koridorius 271
politika 219, 238
derybos
su bolševikais 260
delegacija Minske 256
su Lietuva [lietuviais] 207, 216, 251
↗ Lubieński ↗ Römeris
su Vokietija [vokiečiais] 127
imperializmas 215
programa Lietuvoje 200-201
taikymasis su lietuviais 201, 204, 231
taika su bolševikais 251
teritorija [žemės] 218, 258
Rytų žemės 210
valdžia 120, 127, 219, 231, 269, 275-276
↗ lenkai > valdžia
Naczelnik Państwa (Valstybės Viršininkas, J. Piłsudski) 201, 214, 219
Seimas [Varšuvos Seimas] 201-202, 210, 214-219, 257
↗ Maciejewicz ↗ Olszański ↗ Stankevič
atstovai Vilniuje 216, 219-221
↗ Lutosławski ↗ Staniszkis ↗ Świda ↗ Teodorowicz
interpeliacija Piłsudskiui 219

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

vyriausybė 239
↗ Paderewski ↗ Raczkiewicz ↗ Świtalski
mokyklų vizitatorius 224
švietimo ministeris 224
valstybinių turtų ministeris 210
vyskupai 104

LENTVARIS [Landvaravas, Lendvaras] 112, 123, 127, 208

LESZCZYŃSKI-LEŃSKI Julian [/Leszczyńskis] 194-195
(1889-1937) bolševikų veik.; Litbelo švietimo liaudies komisaras

LEVENAS [Louvainas] (Leuven) 91
Belgijos miestas; katalikų universitetas steig. 1425 m.

LEWICKI Zygmunt [Levickis] 255
(1877-?) kun. (1907 m.); V. kun. sem. bažnytinės istorijos prof.

LIAUDIS → socialiniai sluoksniai

LIBERA → šv. Mišios

LYDA (Lida) 121, 169, 208, 214-216, 255, 258, 270
JMI V. vysk. dek.; miestas dabart. Baltgudijoje
kalėjimas 262

LIETUVA [/Lietuvos Valstybė] (Litwa) 92, 103-104, 107, 110, 115-116, 127-128, 159, 166, 200-201, 217, 219-220, 231, 251, 256-258, 270
↗ Lenkija > politika >> derybos >> programa Lietuvoje > teritorija >> Rytų žemės ↗ Matulaitis > tarnavimas ↗ Vilnius > likimas
aneksija 120
↗ lenkai > tautininkai
demarkacinė linija 229
Didžioji [/istorinė] 231, 270
Didžioji ▵ Kunigaikštystė [Kunigaikštija] 219
etnografinė 270
kaimynai 257-258
kunigai 106
likimas 223, 237, 253, 270
Mažoji ▵ [/Prūsai] (kareiviai) 110
nepriklausomybė [savistovybė] 128, 219, 231, 239, 244
pripažinimas 168, 201
okupacija (lenkų) 120, 215
politika
derybos
Maskvoje (lietuvių misija) 255
su Lenkija [/lenkais] 213-214, 216, 221, 251, 259
↗ Matulaitis
derybininkai 213-214, 216, 269-270
↗ Biržiška M. ↗ Jonynas
su santarininkais 128
federacija [/sąjunga, /unija]
su Lenkija 127, 183, 201, 217, 220, 231, 239-240, 257
su Rusija 159
misija Maskvoje 255
Rytų ▵ (Vilniaus kraštas)
aplenkėjusios dalys 217-218
lietuviams pripažįstama dalis 260
sugudėjusios dalys 258
sienos 258-260, 270
↑ Didžioji ↑ etnografinė ↑ Rytų
svetimi gaivalai 258
valdžia [/kauniečiai, /Kauno ▵, /Valdyba, /Valstybės atstovai] 110, 112-113, 115-116, 128, 201, 207, 216, 257, 259-260, 269-271
↗ Berlynas
▵ Taryba [/Lietuvių Taryba, /Taryba] 104-108, 110, 112-121, 127-129, 151, 166, 172, 183, 216, 221
↗ Biržiška M. ↗ Petrulis ↗ Staugaitis ↗ Jonas Vailokaitis
paskola 120
pirmininkas 115
↗ Smetona
Seimas 257
↗ Laukaitis ↗ Purickis ↗ Staugaitis ↗ Steponavičius ↗ Šmulkštys ↗ Juozas Vailokaitis
Steigiamasis 128
Vilniuje 201, 231
vyriausybė
↗ Jonynas
ministeriai 121-122, 129
↗ Biržiška M. ↗ Janulaitis ↗ Purickis ↗ Vygodski
Ministeris Pirmininkas 112, 116
↗ Voldemaras
Vidurinė 269

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

LIETUVIAI 92, 106, 110, 113-117, 120-121, 124-125, 128, 132, 151, 154-157, 164, 167-173, 177-178, 183, 188, 192-194, 198, 204, 207-209, 213-217, 219-221, 227-228, 231, 241, 244-246, 248-250, 253-255, 257-260, 264
↗ bolševikai > šalininkai ↗ kalba ↗ katalikai > geri > veikla >> organizacijos ↗ kunigai > tautybės ↗ laikraščiai ↗ lenkai > represijos ↗ mokyklos ↗ parapijos ↗ pasauliečiai ↗ politinės partijos ↗ socialiniai sluoksniai > inteligentai > jaunuomenė > sodiečiai ↗ Vilnius > gyventojai
atstovai 171
kalendoriai 183
kariuomenė 128, 171, 177, 214, 221, 257
↗ Vilnius > likimas >> užėmimas
kareiviai 128
karininkai [/apicieriai] 151, 214, 216
komendantas 171
↗ Gira
lėktuvas [lakstytuvas] 177
lietuviškumas [/Δ gaivalas, /Δ nusistatymas, /Δ orientacija, /litvomanija] 178, 184, 210, 215, 241, 243-244, 254, 258-259
↗ Matulaitis
augimas, kilimas 154
iškilmės, renginiai 171-172, 245
šventė (Vasario 16-oji) 244
tėvynės meilė 162
vėliavos [vėluvos] 171
memorialas (dėl arkiv. K. Hryniewieckio veiklos) 250
nutautę [/nutautėję], **nutautinimas** 152, 161, 164
sugudėję 164, 258
sulenkėję [/lenkinimas] 164, 197, 217-218, 255
persekiojimas, neapykanta jiems 183, 209, 215, 227-228, 250
smurtas 199
organizacijos, draugijos, įstaigos 120-121, 172, 216
susipratę [/apsisprendę, /įžymesni Δ, /litvomanai] 156, 177-178, 183, 228, 241
↗ kunigai > ypatybės >> neigiamos >>> dalyvavimas politikoje > tautybės >> lietuviai
susirinkimai 128
tamsūs 161
teisės 200
memorandumas (Vokietijos kancleriui dėl lietuvių teisių 1917 07 10) [memorialas] 103, 152
↗ Bakšys ↗ Brazys ↗ Kukta ↗ Petrulis ↗ Smetona ↗ Varnas
tikri [/gudini] 106, 164
troškimai 200
vienybė su žydais ir baltgudžiais 211

LIETUVOS DIDŽIOJI KUNIGAIKŠTYSTĖ → Lietuva

LIETUVOS TARYBA → Lietuva > valdžia

LIGA ROBOTNICZA → katalikai > veikla >> organizacijos

LIGA PATRIJOTEK → lenkai > organizacijos

LINARTAS Donatas 268
(1874-1950) kun. (1897 m.), ilgai dirbo Lenkijoje; Nemenčinės, Dieveniškių (1922-1924), Kernavės, Širvintų kleb., dek., aštriai konfliktavo su parapijiečiais; Kulautuvos kopyčios rekt. (1931-1937); mirė sovietų įkalintas Pravieniškėse

LIPÓWKA → Vilnius > dalys >> Liepkalnis

ŁYSIK Władysław [/Lysikas] 80, 91
(1890-1964) Varšuvos arkiv. kun. (1914 m.); stud. Romos Grigaliaus u-te filosof., teol.; filosof. dr.; lenkų visuom. veik., socialinės šalpos org.; MIC (1915 m.), Lenkijos provinciolas (1947-1957), vėliau Generalinės Tarybos narys

LITANIJOS 171, 201
Švč. Panelės 112

LIUBIANCAS (LIUBIANIEC) → Lubianiec

LIUTERONAI → konfesijos > protestantybė

LIUTKEVIČIUS Gabrys 140
(1880-1926) advokatas, bolševikų veik.; L. bolševikinės valdžios reikalų valdytojas

LODZĖ [Lodzius] (Łódź) 95
↗ Przeździecki

ŁOKUCIEWSKI [Łokucijewski] 256
lenkų valdžios V. miesto tarybos narys, viceprezidentas

LOMŽA (Łomża) 109

LONDONAS 180

ŁOPACIŃSKI Euzebiusz 210
(1882-1961) lenkų istorikas, visuom. veik.; V. archyvo org.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Lošakevičius Aleksandras (Łoszakiewicz) 265
(1876-?) kun. (1902); JM laikinas V. Visų Šventų b. kleb.

LOUVAINAS → Levenas

Lozana [Lausanne] 79, 95
Šveicarijos miestas

Łoziński Zygmunt [/Lozinskis] 117, 181-182, 241, 255-256, 268, 276
(1870-1932) kun. (1895 m.); stud. Dv. akad.; Minsko vysk. (nuo 1917 m.); bolševikų kalintas; Pinsko vysk. (nuo 1925 m.); JM bičiulis

Lubianiec Karol [/Liubiancas, /Liubianiec] 109-111, 113-114, 139-140, 143, 163, 168, 170, 181-183, 196, 200, 202, 206-207, 213
(1866-1942) kun. (1898 m.); V. kapitulos kan., prel., V. kun. sem. bažnytinės teisės prof., inspektorius (nuo 1907 m.); kandidatas į V. pavysk. (1919-1920); lenkų visuom. veik., socialinės šalpos org., ND rėmėjas; hitlerininkų nužudytas
↗ katalikai > veikla >> įstaigos

Lubieński Leon 144
grafas, L. lenkų dvarininkų atstovas derybose su lietuviais (1919-1920)

Łukaszewski Henryk 134
Vitebsko lenkų gimn. vedėjas

LUOMAI 24

Lutosławski Wincenty 80
(1863-1954) filosofas, V. u-to prof. (1919-1929)

Lutosławski Kazimierz [/Lutoslavskis] 80, 216-218, 220-221, 241
(1880-1924) kun. (1912 m.); stud. Fribūro u-te teol. (1911 m.); karo kapel. (nuo 1920 m.); teol. dr.; Lenkijos visuom. veik., ND šalininkas; Steigiamojo Seimo narys; žurnalistas

Lvovas (arkivyskupas) [Lvivas] (Lwów) 83
↗ Bilczewski ↗ Hryniewiecki ↗ Ratuszny

Maciejewicz Stanisław [/Macejavičius, /Macejevičius, /Maciejavičius, /Maciejevičius] 130, 140, 143, 196, 200, 202, 206, 211
(1869-1940) kun. (1894 m.); stud. Dv. akad.; teol. mag.; V. šv. Kotrynos b. rekt. ir benediktinių vienuolijos kapel. (nuo 1899 m.), m-lų pref.; lenkų visuom. veik., ND rėmėjas, žurnalistas, „Dziennik Wileński" red.; Rusijos Dūmos, Lenkijos Seimo narys

Mackevičius 229
Straž Kresowa *dalyvis, persekiojo lietuvius kun.*

MAGDALIETĖS → vienuolijos > moterų

Maironis (Jonas Mačiulis) [Maculevičius] (Matsulewicz) 104
(1862-1932) kun. (1891 m.), prel.; Dv. akad. prof., vicerekt. (1894-1909), Kauno kun. sem. rekt. (nuo 1909 m.), u-to prof.; kandidatas į V. vysk. (1918 m.)

Maišiagala [/Meišagola, /Meišagolė, /Meišiogala] (Mejszagoła) 170, 264
↗ Chalecki ↗ Kakarieka

MAKSIMALISTAI → bolševikai

MALDA 7, 20, 27-30, 34, 48, 58, 62, 70
↗ brevijorius ↗ giesmės ↗ litanijos ↗ Marijonų vienuolija > dvasingumas > vienuolio nuostatos ↗ Matulaitis > dvasinis gyvenimas > pasiketinimai ↗ rožinis ↗ žmogus > valia
būdų įvairovė 30
dvasia 74
dvasinė 20
intencijos 39
ką ji teikia 27, 33, 67, 71
karšta 185
nuolatinė 20, 28, 39-40
dirbant [/skiriamas laikas] 20, 28-29, 34, 39, 44
pirmųjų krikščionių 16
poreikis 28
poteriai 95
prie Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo [/Švč. Panelės] 34
ryto 93
žodžių prasmė 74

MALDINGUMAS → pamaldumas

Malecki Jan 160
V. gyventojas katalikas, optikas

MALIETAI (MALATY) → Molėtai

MALONĖ(S) [/Dievo dovanos] (apšvietimas, įkvėpimas, šventumas, tikėjimas) 7,

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

10-11, 21-22, 24-26, 30, 33, 45, 50, 57, 61, 64, 66-67, 71, 73-76, 91, 94, 124, 168, 277
↗ Dievas > nuostatos >> atsiduoti ↗ Jėzus Kristus

MANIFESTACIJOS → bolševikai > propaganda → lenkai > lenkiškumas → socialiniai sluoksniai > darbininkai → tautiškumas → visuomenė > veikla

Švč. M. Marija [/Švč. Panelė] 74, 191, 213, 218
↗ Jėzus Kristus ↗ katalikai > veikla >> organizacijos >>> maldingosios draugijos ↗ litanijos ↗ malda ↗ Šventoji Šeima ↗ vienuolijos > moterų
atsidavimas globai 73
maldavimai (globoti) 66, 76, 226, 277
malonės 75
Nekaltasis Prasidėjimas 34
padėka 76
pavedimas reikalų 75
tarnavimas 74
titulai
Motina 66
Nekaltai Pradėtoji Panelė 54, 66, 75, 109, 226, 277
↗ bažnytinės šventės
prispaustųjų užtarytoja ir apgynėja 64
užtarimas 76

Marijampolė (gimnazija, mokytojų seminarija, parapija) (Mariampol) 104-107, 109, 111, 124, 192, 197, 213, 216
↗ Marijonų vienuolija > namai ↗ Staugaitis ↗ Šmulkštys ↗ Vaitkevičius ↗ vokiečiai > valdžia

MARIJAVITIZMAS 85
katalikybės sekta; steig. 1893 m. Lenkijoje F. Kozlovska
marijavitai 5, 82
↗ Płókarz

Marijonų vienuolija [/Kongregacija, /Dievo šeimynėlė] 6-9, 12, 17, 24, 45-46, 59, 61-62, 66, 79-80, 82, 84, 86-94, 97-98, 105-106, 197, 276
↗ šv. Bažnyčia > organizacijos ↗ laikraščiai ↗ šv. Mišios
ataskaita Apaštalų Sostui [apyskaita Vatikanui] 81
atgaivinimas [/atkūrimas, /organizavimasis, /pakėlimas] 57, 65-66, 70, 81, 87, 91-92
↑ tobulinimas
padėtis 81
poreikis viską tverti iš naujo 5
sunkumai 15
šaltiniai
kitų vienuolijų patyrimas 5, 7-8, 87-88, 98
pranokėjų patirtis ir paveldas 5
broliai [/broliukai, /pasauliniai, /pasauliškiai, /svietiški] 6, 9, 37-39, 43, 68-69, 185, 191, 197, 213, 271
↗ Urbanavičius ↗ Varžaitis
Instrukcijos 20
tarpusavio pagalba 12
ugdymas [/formavimas] 6-7
dvasinis 6-7, 38, 68
praktinis 6-7, 22-23, 38, 68-69, 99
tikybinis 38
veiklos sritys 38, 48
apaštalavimas [/Kristaus skelbimas] 37, 100
tarp varguolių 68-69
ištvirkėlių gelbėjimas 68
katechetika 39, 99
parapija (vargonininkai, zakristijonai) [zokrastijonai] 39, 69
patarnavimas kunigams 39
dvasia, jos palaikymas 6-7, 9, 27, 44
bendra 6-7, 9, 27, 44, 61, 87
kaip pirmųjų krikščionių 16
katalikiška 42
nauja (plitimas) 27
skaisti 38
dvasingumas [/dvasinės, maldingos praktikos, /vidinis gyvenimas] 4, 6, 19-20, 39, 47, 58, 96
antgamtinė intencija 4
apsileidimas 8
Dievo, Kristaus ieškojimas 17, 30
dvasiniai apmąstymai 30, 180
dvasiniai skaitymai 4, 72, 107
dvasinio gyvenimo apyskaita [/savęs tyrimas, /sąžinės sąskaita] 4, 54, 72, 180
mėnesinė 72
šv. Komunija 180
malda (nuolatinės maldos būtinybė) 20, 28-29
↗ malda
ieškoti joje šviesos 5
poterėliai 180
marinimasis [/kūno suvaldymas, /mortifikacijos, /nusimarinimas] 30-31, 53, 74, 96

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

meditacija 4
ieškoti Dievo, o ne jos formos 30
šv. Mišios 180
praktikos laisvė 96
rekolekcijos 35, 48, 65
mėnesinės 45, 66, 74
trijų dienų 71
vadovai iš šalies 97
rūpestis juo 47
sąmoningai atliekama išpažintis 4
globojamos įstaigos 6-8, 54, 56-57, 59, 68, 70
↗ katalikai > veikla >> organizacijos >>> Žiburys
brolijos, draugijos 36, 56
būklė 32
mokyklos 36-37
prieglaudos 37
Instrukcijos, Regula [/Įstatai, /taisyklės] 5-7, 20, 27, 41-42, 49-50, 74-75, 82, 107
↗ Matulaitis > pasiketinimai ↑ broliai
aiškinimas 72, 107
asmeninio darbo ir pareigos 69
laikymasis [/vykdymas] 5, 20, 59
naujos 32
nustatymas, tobulinimas 5-6
kiekvienam prisidedant 69
siejant su gyvenimu 5
prityrimo knygos 6
ypatybės [/išsiskirtinumai, /pobūdis] 19-20, 44, 88-89
katalikiškumas 88-89
senumas 5
įžadai [/apžadai, /priesaika] 49, 82, 98
atnaujinimas 71
kandidatai (kunigai ir pasauliečiai) 81-83, 87, 106
↗ Matulaitis > dvasinis gyvenimas >> malda >>> intencijos ↑ veiklos sritys > prioritetinės
dispensos (vyresniems nei 36 m.) 82-83
netinkami (jų savybės) 12
tinkami (jų savybės) 42, 58, 61
ugdymas, auklėjimas 49, 88
vyskupų leidimai ir trukdymai stoti 82-83, 87-88, 90
namai, vienuolynai, reikalai 39-40, 46, 58
↗ Druja ↗ klebonija ↑ vyresnieji
Amerika 106
Čikaga [Chicago] 271
Fribūras [Friburgas] 106
konviktas 96
Marijampolė 104-107
↗ Dvaranauskas
steigimas 103-105
Varšuva 103, 106-107
noviciatas [/naujokynas, novicijatas] 15, 68-69, 81-82, 97, 104
↗ Fribūras ↑ ugdymas ↑ vyresnieji
novicijai (jų vedimas) 7
↗ Płókarz
stojimas 12
obalsis 54
pašaukimas 4, 11, 13, 22, 42, 59, 90
išsižadėjimas 16
pavyzdžiai (kas sekama) 43
↗ apaštalai ↗ šv. Ignotas ↗ Jėzus Kristus > nuostatos ↗ krikščionys > pirmieji ↗ šv. Paulius ↗ šventieji
pavojai [/klaidos, /kliūtys, /ko reikia saugotis] 5, 8, 10-11, 13, 16, 18, 25, 34, 52-53, 62, 64, 72
apsiriboti veikla tarp katalikų 36
baimė nukentėti [/nukęsti] **dėl Bažnyčios, Dievo** 10, 12, 14, 16, 18, 45, 100
↗ baimė
blogai save pažinti 61
garbė (tuščia) [/ženklai, /titulai, /garbingos vietos] 49-50
paskęsti
moterų vienuolijose ir brolijose 50
tarp žmonių 47
patirti nuostolį sielai 6
patraukti prie savo asmens (perišpažintį) 48
pažeminti priešus 51-52
piktosios dvasios pagundos 49
spręsti patiems apie savo gabumus 61
tautinis politikavimas 13, 88-89, 93, 97
tikslą palenkti priemonėms 36
persekiojimai (valdžios) 11-13, 18, 59, 65
principai, veiklos būdai 53, 57-58, 90
apdairiai žvelgti į naujoves 52
darbuotis savo tautai, bet neužsisklęsti joje 34, 41-42
eiti
kur Bažnyčia persekiojama 34

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimai, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kur pavojus, blogiausia padėtis, viskas pralaimėta 14, 34-36, 41, 49, 70
savo vaga 46
visur [/nevengti jokio darbo] 41, 60
gerbti vyskupus ir kunigus [/derinti veiklą, /būti vienybėje] 68, 70, 82
ištirti sąlygas, Bažnyčios padėtį kiekvienoje tautoje, krašte 22, 59
laikytis konspiracijos 15, 43, 63
neatitraukti nuo sėkmingo darbo 46
nesiųsti neparengtų į darbą [/atsižvelgti į gabumus ir pasiruošimą] 23, 41, 46
neutraliai laikytis valdžios atžvilgiu 13
neužsidaryti nuo žmonių [/neišsižadėti jų, /veikti tarp jų] 19, 47, 58
nevengti veiklos įvairovės (būdų, vietų) 15, 35, 40, 56, 60
palaikyti tarpusavio vienybę 19, 69
patiems ieškoti, kur teiktų naudos 48
pažinti Bažnyčios priešus 51
pažinti savąjį laiką 53
pradėti nuo maža, labiausiai apleistų, mažiausiųjų 54-55
pranokti pasauliečius 14, 22, 38
priemones subordinuoti tikslui 35-36
priešpriešinti negeroms draugijoms katalikiškas 16
rūpintis visos Bažnyčios reikalais [/ gyventi su Bažnyčia] 34, 41-42, 73
specializuotis 57
tautoms lygiai tarnauti 41-42, 197
sandara 37, 40
provincijos 39-40
seserys 213
stiprybė [/gyvybės versmė, /klestėjimo pamatas, /Δ labui] 6-7, 9, 58, 61, 67-69, 97
tėvai (kunigai) 37-39, 44, 48, 69
↗ Abrantovič ↗ Bronikowski ↗ Būčys ↗ Cikoto ↗ Dvaranauskas ↗ Karevičius ↗ Kriščiukaitis ↗ Łysik ↗ Matulaitis ↗ Navickas ↗ Rėklaitis ↗ Serafinas ↗ Vaitkevičius ↗ Wiśniewski
veiklos sritys (dvasinis vadovavimas dvasininkams, rekolekcijos) 48-50
tikslai, uždaviniai [/kodėl vienijamasi] 5, 9-10, 13-14, 16, 18, 34-36, 41-42, 45, 50, 58, 62, 67, 70, 90
↗ šv. Bažnyčia ↗ Dievas ↗ Jėzus Kristus ↗ Švč. M. Marija >...> ~ visa atnaujinti, garbę didinti, dvasią platinti, tarnauti, valią vykdyti, vardą aukštinti ↑ veiklos sritys > apaštalavimas > parapijų vedimas
išganyti sielas 3, 12, 14, 18-19, 24, 26, 35, 37, 41, 44, 46-47, 51, 59-60, 62, 64-65, 89, 100
priešų 51
platinti vienuolišką gyvenimą 35
rodyti katalikiško gyvenimo pavyzdį [/patraukti pavyzdžiu] 8, 10, 28, 37, 44, 56, 69
rūpintis netikėliais 36-37
tarnauti
↑ veiklos sritys > tarnavimas žmonėms
seminarijoms 87
vyskupams 74, 87, 93
telkti, rengti žmones Bažnyčios darbui 19, 22, 36
kiekvienoje tautoje 22
tobulinti save ir kitus (dvasiškai) [/nešti kitus uždegančią ugnį, /būti atgimimo versme] 4-5, 9, 22, 70
vystyti mokslą 35
žadinti meilę Šv. Tėvui 70
tobulinimas (vienuolijos nuolatinis) [/atnaujinimas, /pakeitimai] 6, 26-28, 32
↗ Matulaitis > pasiketinimai ↑ dvasia > nauja
nauja srovė 27
pagal Apaštalų Sosto dokumentus 73
perimti šv. Ignoto pratybų metodą 30
skirti šiam tikslui geriausius narius 7
su vyresniųjų žinia ir laiminimu 27
tvarkymas (tinkamas) [/vedimas] 6-7, 9, 20
↑ vienuoliškas gyvenimas ↑ vyresnieji
ugdymas [/auklėjimas, /formavimas, /tinkamas subrendimas] 4, 10, 22-23, 57, 59, 69, 72
↑ broliai ↑ dvasingumas ↑ kandidatai ↑ noviciatas ↑ principai ↑ vienuoliškas gyvenimas ↑ vyresnieji
dvasinis ir specializacinis tobulėjimas (-nimas) [/augimas] 9, 22, 57, 70
↑ vienuolio nuostatos
nuolatinis 6-9, 13, 23, 53, 69
gabumų ugdymas 57, 61
lavinimas(-is), mokymas(-is) 59, 81
bendras 4
specialus [/esmingas kokioje šakoje] 4, 19, 22, 57, 60

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

noviciato kartojimas 67-68
studijos 96
ūkiniai reikalai 96-97
veiklos sritys [/darbai] 4, 6-9, 12, 15-16, 18, 21, 23, 32, 34, 40-42, 44, 46-47, 50, 52-55, 59-62, 68-69, 80, 82, 87
↑ broliai ↑ tėvai ↑ tikslai
atgailos darbai (ypatingi) 35
apaštalavimas, evangelizavimas [/tikėjimo praplatinimas] 19, 22, 48, 51, 56, 59, 63, 68, 100
bendradarbiaujant su pasauliečiais 19, 36, 56, 100
būdai, taktika 4, 18, 22, 26, 28, 36, 43, 48, 51, 57, 100
parapijų vedimas 38-39, 69, 74
sunkių 35
švietimas ir organizavimas 18
prioritetinės
dirbti Amerikoje, Rusijoje 41
ieškoti kandidatų vienuolijai 69
laivinti žmones Bažnyčiai 68
tarnauti savo tautai 41-42, 59
tarnavimas žmonėms [/vadovavimas (rekolekcijoms)] 17, 22, 48, 57, 61, 70
darbininkams 15
moterų draugijoms 50
vyrams inteligentams, jaunuomenei 50
vienuoliai 9, 85, 104, 277
↗ Matulaitis ↑ broliai ↑ tėvai ↑ vyresnieji
karšti, geri 9, 98
privalumas jais būti 17
rūbai 43, 58
vienuolio nuostatos [/priedermės] 74
atliekamą laiką skirti maldai 20
atsiduoti [/mylėti, /pa(si)švęsti, /ištikimai tarnauti] 5, 34
↗ šv. Bažnyčia ↗ Dievas
aukštesniems reikalams 60
vienuolijai 8-9, 45, 61-63
broliškai mylėti artimą [/visus] 9, 19, 22, 28, 36, 44, 61, 98
kitokios nuomonės žmones 48, 52
džiaugtis dirbant 60
ginti savo teises 51
gyventi pagal Evangelijos dvasią 13
įgyti mokslo 35
išklausyti kitus 47
išsižadėti [/apleisti, /paaukoti]
pasaulio [/žemės] 4, 9-10, 17, 25, 42
savęs 3-4, 10, 19, 27, 35, 41-42, 50, 59-63, 70, 98
visko 10, 16, 26, 33, 42, 60, 64
kiekvieną valandą turėti tikslą 21
kelti sielą 24, 65
kreiptis dėl savo klaidų į brolį 52-53
papasakoti vyresniajam apie kitą 53
pasirengti kentėti [/būti persekiojamam, /nukentėti, /vargti] 54, 58, 62
dėl Bažnyčios 10, 18
dėl Dievo 10, 50
džiaugtis dėl to 54
nuo pasauliškos valdžios 12
pasirodyti aiškiu kataliku 51
pasitikėti Dievo Apvaizda 14
paversti kūną sielos įrankiu 30-31
pažinti tikėjimą 56
rūpintis savo geru vardu 51
sekti apaštalų pavyzdžiu 35
siekti dermės tarp 60
asmeninės iniciatyvos [/liuosybės darbuotis] **ir vienuolijos tikslų** 32, 44
asmeniškumo [/individuališkumo] **ir bendruomeniškumo** 58-62
dvasinio gyvenimo ir veiklos 19-20, 58
organizavimosi ir kitų telkimo 26
savęs ir kitų tobulinimo 4-5, 26
specializacijos ir bendros tvarkos 19
tarnavimo savo tautai ir visai Bažnyčiai 34, 41, 59
veiklos įvairovės ir vienumo 60
siekti tobulumo [/tobulybės] 3, 5, 8, 11, 20, 23, 26-27, 44, 47, 54, 60
pradėti nuo savęs 27-28
sielos 65
slėpti jausmus, valdytis 47
taikytis prie žmonių (būdo, papročių, nuostatų) 43, 46-47
turėti širdyje Jėzų [/sekti Kristų] 20, 49
vienuolio savybės [/kokie turi būti] 59-60
↗ dorybės ↑ dvasia ↑ dvasingumas ↑ vienuoliui būtini įgūdžiai
atkaklumas, užsispyrimas 14-16
gailestingumas 49
ištvermė (kenčiant) 54, 60

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

klusnumas [/paklusnybė, /paklusnumas] 44, 49, 59, 61-62, 64, 93
tobulas [/pilnas] 19, 44
Šv. Tėvui 70
dermė su laisve [/drausminga iniciatyva] 19, 21, 44, 60, 62
kuklumas 14, 44
narsumas, drąsa 14, 19
nekaltybė 43
neturtas 49-50, 64, 93
nuolankumas [/nusižeminimas, /romumas] 43-44, 53-54, 59, 61, 98
protas, gudrumas [/išmintis] 14, 43
ramybė 54
santūrumas 70-71
skaistumas (gyvenimo) 66
stiprybė [/stamantrumas] 60
šventumas (gyvenimo) 6, 9, 26, 29, 38, 44, 51, 53, 57, 67
uolumas (šventas) 19, 35, 38, 43-44, 54, 61, 68, 70

vienuoliškas gyvenimas [/bendras gyvenimas] 20, 58, 61, 107, 180, 277
↑ dvasingumas ↑ veiklos sritys ↑ vienuolio nuostatos > siekti dermės
atostogos [vakacijos] 97
drausmė ir tvarka [/organizacija] 6-7, 9, 20, 52, 61, 96
dienotvarkė 96-97, 180
higiena 96-97
pamokos 107
pasikalbėjimai apie Šv. Tėvo raštus 73
pasitarimai 6, 47, 52
patarnavimai (tarpusavio) 52-53, 72
brolių lankymas 69
rengimas jam 58, 60
uždarumas 107
viešo gyvenimo apyskaita [orutinio] 4

vienuoliui būtini įgūdžiai
pats sau viską pasidaryti 12
prisitaikyti prie aplinkybių 34
vadovauti susirinkimams 47-48
viešai kalbėti 47-48
žmones organizuoti [/veikti tarp jų] 20

vyresnieji, pareigybės [/perdėtiniai, /valdyba, /vyresnybė] 4, 20-21, 23, 32, 40-41, 44-46, 49-50, 53, 59, 62, 69, 72, 82
↗ Matulaitis > pasiketinimai ↑ tobulinimas ↑ vienuolio nuostatos
dvasios tėvai [/admonitoriai] 4, 52, 72
namų vedėjai 8
↗ Vaitkevičius
novicijų Magistras 83
novicijų vedėjai 8
↗ Navickas
priedermės, ypatybės 5, 20, 23, 32, 41, 44-46, 50, 62, 72
pavaldinių dvasios palaikymas 32
pavyzdžio rodymas 45
rūpinimasis, kad mylėtų 32
žodžių ir darbų dermė 45
studijų prefektai [/mokslo prievaizdas] 69, 96
vietiniai, žemesnieji 32, 44
vyriausias [/perdėtinis] 32, 40, 44
↗ Būčys ↗ Cikoto ↗ Matulaitis
Taryba (nariai - tautų atstovai) 40
↗ Kriščiukaitis ↗ Łysik
visuotinasis susirinkimas [/kapitula] 40

MARINIMASIS → marijonai > dvasingumas

MASKVA (Moskva) 185-186, 255
↗ Lietuva > politika >> derybos
kalėjimas 255

MASONAI 218, 248, 250
↗ žydai

MATULAITIS Jurgis [Matulevičius] (Matulewicz Jerzy) 100
↗ Dievas > nuostatos ↗ Marijonų vienuolija > vienuolio savybės > vienuolio nuostatos > vyresnieji
dvasinis gyvenimas [dvasiškas] 65
išsižadėjimas (gyvenimo, pasaulio, saveš, visko, žemiškų dalykų) 10, 23-24, 33, 45
malda 276
↑ pasiketinimai > kreipti dėmesį į maldų prasmę
dermė su darbu 20
intencijos (už Bažnyčią, kongregaciją, generarius, neprietelius) 91
kad būtų kandidatų į marijonus 99
kad Viešpats uždegtų širdis uolumo ugnimi 4
teikiami išgyvenimai 75
meditacija 75
rekolekcijos (atliktos) 31, 55, 66-67, 70, 277
↗ rekolekcijos (vestos)

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

savęs įveikimas 31
savęs ir kitų tobulinimo dermė 26
sąžinės sąskaita, išpažintis 66, 84, 277
↑ pasiketinimai
gyvenimo pagrindas [/idealas] 3, 86
noras vertinti amžinybės matais 24
kaltės, paklydimai [/klaidos, /nusidėjimai] 65-67, 70, 76
kandidatas į
rektorius, pavyskupius 64-65
Vilniaus vyskupus 103, 105-107
nenoras būti juo 105-107, 253
kentėjimai 63, 66, 75
↑ Vilniaus vyskupas > padėtis, nemalonumai
kunigas 76, 275
lietuviškumo klausimas 106
obalsis 3
pagalba steigiant vienuolijas 157
pasiketinimai [/pasiryžimai] 31, 66, 71, 74, 124-125, 277
↑ Vilniaus vyskupas > nuostatos
atlikti vyresniojo priedermes 72, 74, 277
atsisakyti garbingų vietų 93
būti Dievo akivaizdoje 31, 66, 74
daryti sąžinės sąskaitą 72
ieškoti Dievo visame kame 65
išsižadėti visko, savęs 45, 64
kreipti dėmesį į maldų prasmę 74
Kristų sekti [/atsižvelgti į Jėzų] 55, 64
lavinti darbštumą 72
lavinti maldingumo dvasią 66, 74, 277
nurodyti tiesiai [/stačiai] **brolių ydas** 72
rašyti Instrukcijas 65-66, 74, 277
rašyti straipsnį (apie dvasinį vadovavimą) 31
rengti rekolekcijų vadovėlį 74
saugotis nereikalingų minčių 65-67, 72
skaityti Šv. Tėvo raštus 73
skaityti moterų vienuolijų instrukcijas 31
tarnauti broliams 65-66
tobulintis ir tobulinti vienuoliją 6, 277
varginti kūną 31, 72
vartoti gerai laiką 31, 65-66, 70, 72, 74, 277
vengti netvarkos darbuose 67
vienytis su Dievu 31, 45, 65, 72, 277
pašaukimas 65
ryžtas kentėti dėl teisingo reikalo 205
rūpestis vienuolija 147
↑ pasiketinimai
savęs vertinimas 90, 92
tarnavimas (tėvynei, žmonėms Lenkijoje) 116
↑ Vilniaus vyskupas > nuostatos
tarpininkavimas lietuvių ir lenkų derybose 259, 269-270
tikėjimo išpažinimas 76
vienuolis 66, 104
Vilniaus vyskupas [/vyskupijos valdymas] 108-109, 111, 116, 147, 161, 176, 183-184, 187, 191, 204, 213, 233, 256, 276
↗ Kriščiukaitis ↗ Vilnius > vyskupija >> kunigai
agitacija prieš Δ, priešinimasis Δ 193, 204, 228, 247, 249-250, 252-254, 261-263
kunigų kurstymas 204, 206
pastangos pašalinti 252
↗ Puciata
atleidimas 275-276
atsargumo svarba 116, 144, 157, 172
gailestis žydams 199-200, 208, 222
↑ Vilniaus vyskupas > įsakymai kunigams
ganytojiškieji laiškai [/raštai] 158-159, 193-196, 205-206, 222
kunigams ir katalikams vilniečiams 134, 143-144, 146
įgaliojimai [/galia] 130, 179-180, 266
ingresas 107-111, 113, 116, 124
sukaktuvės 226
įsakymai kunigams [/leidimai, /nurodymai, /prašymai, /raginimai] 119, 246
↗ kunigai > įgaliojimai > skyrimai
mokyti vaikus katekizmo suprantama kalba 158, 241
nekeisti pamaldų tvarkos 241
raminti žmonių priešiškumą žydams 199-200
vengti politikos [/neaštrinti politinių ir tautinių santykių] 117-118, 201, 232, 237-238, 245
aplinkraštis 237
kapelionas 205
↗ Vaitkevičius
konsekracija 107-110
sukaktuvės 226
laikysena (neponiška) 161

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

nuostatos, pastangos [/pareigos suvokimas, /pasiryžimai, /rūpesčiai] 173, 196
būti ištikimu piliečiu 223
būti pavyzdžiu vyskupijai [diecezijai] 170
išklausyti kiekvieną 204
neatstumti pirmeivių, žydų 203
nepakenkti Bažnyčiai 203
nesikišti į tautinę ir politinę kunigų orientaciją [/nepaisyti jos] 239-241, 244-246, 266
nesikišti į politiką, tautinę kovą [/nepolitizuoti Bažnyčios, /priešintis Bažnyčios politinei eksploatacijai] 116, 120, 150, 169, 171-173, 200-201, 205-206, 217, 223, 238, 240, 244-245, 254, 267
neužsitraukti neapykantos 202-203
taikyti tautas 116, 245
tarnauti [/būti (geru) ganytoju kataliku] 111, 116, 120, 157, 160, 172
visiems lygiai (nepaisant tautos, partijos) 111, 114, 124-125, 154, 157, 167, 169, 171-172, 174, 179, 184, 205, 223, 244-245
žmonėms (o ne partijoms) 116, 147, 204-205
veikti bažnytine dvasia [/žiūrėti bažnytinio darbo, laikytis Kristaus mokslo] 108, 206-207
vesti žmones į vienybę 116, 120, 200-201, 205
žiūrėti ateities 172
padėtis, nemalonumai 124, 169, 173, 176, 206, 223, 226, 250, 252, 254, 258
palaiminimas 168-169, 171, 213, 249
pasitarimai su
Kapitula 194, 196, 205, 227
kunigais 118, 191, 196, 205-206
pasauliečiais 131, 187, 206
privati koplyčia 180, 185, 198
suėmimo pavojus ir pasiryžimas nesislapstyti 134, 144, 147-148, 169-171, 175, 188-189, 193
tarnai [/broliai, /šeimyna, /vaikinai] 161, 162, 176, 180, 185-188, 191, 204, 213
↗ Mičiūnas-Meciūnas
vyskupijos lankymas 222, 248
vyskupo rūbai 113

MATULAITIS Kazimieras (Matulewicz) 180
(1868-1944) kun.; Londono šv. Kazimiero lietuvių par. kleb., b. statytojas

MATULAITIS-LABUKAS Juozapas [Labukas] 259
(1894-1979) kun. (1918 m.); Žaslių, Kalesninkų, Švenčionių vik. (1918-1922); stud. Miunsterio, Viurcburgo, Fribūro u-tuose; filosof. dr.; Kaišiadorių vysk. kancleris, generalvik.; vysk., Kauno arkiv., Vilkaviškio vysk. apaštalinis valdytojas (nuo 1965 m.)

MATULEVIČIUS (MATULEWICZ) → Matulaitis

MAŽEIKA → Možejko

MAŽOJI LIETUVA → Lietuva

MECIŪNAS → Mičiūnas

MEDILO EŽERAS [Miadžiol] (Miadzel) 258
pagal 1920 m. L. - Rusijos sutartį šalių siena ėjo į ežerą iš šiaurės įtekančia Medilos upe; dabart. Baltgudija

MEDITACIJA → Marijonų vienuolija > dvasingumas → Matulaitis > dvasinis gyvenimas

MEILĖ [/meilės jausmai] 34, 43, 48-49, 52, 71, 98, 114, 116, 120, 201, 245, 250
↗ Dievas ↗ Jėzus Kristus ↗ Marijonų vienuolija > tikslai > vienuolio nuostatos
artimo ∆ 136
idealo ∆ 27

MEYSZTOWICZ Aleksandr [/Meištavyčia, /Meyštavičius] 177, 217, 231, 252
(1864-1943) Panevėžio apylinkės dvarininkas; Rusijos Dūmos narys; lenkų politikas federalistas; vad. Vidurinės L. laikinosios valdymo komisijos pirm. (1921-1922); Lenkijos teisingumo ministras

MEIŠAGOLA (MEJSZAGOŁA) → Maišiagala

MEMORANDUMAS (MEMORIALAS) → lietuviai > teisės

MERKINĖ (Merecz) 152
↗ Bakšys ↗ Cibulskas

MIADŽIOL → Medilo ežeras

MICHALKEVIČIUS Kazimieras Mikalojus (Michalkiewicz) 103, 105-106, 111, 113, 117, 130, 149, 160, 163, 203, 207, 210-212, 226, 229, 232-233, 254-256, 263
(1865-1940) kun. (1888 m.); V. vysk. apaštalinis adm. (1907-1918 VI), vokiečių valdžios ištremtas;

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

grįžo į V. 1918 rudenį; bolševikų kalintas (1921 m.) V. pavysk. (nuo 1923 m.), kapitulinis vik. (1925-1926)

Mickevičius-Kapsukas Vincas 119, 140-142, 176
(1880-1935) bolševikų veik.; L. bolševikinės liaudies komisarų tarybos, Litbelo liaudies komisarų tarybos pirm.

Mickiewicz Stefan (?) 120
Lenkijos valdžios komisaras V. 1918 pab.

Mičiūnas-Meciūnas Andrius [/Mičius] 145, 197, 213
kilęs iš Rodūnios; V. didžiosios prieglaudos berniukų skyriaus vedėjas; JM tarnas (1918-1922); MIC kandidatas; lenkų ištremtas

MIESTAI 50

MIESTIEČIAI → socialiniai sluoksniai

Milanas (Milano) 79

Milewski-Korwin → Korwin-Milewski

Miłkowski Stanisław [/Milkauckas] 107, 153-154, 171, 183, 228
(1881-1961) kun. (1906 m.); V. kun. sem. patrologijos, visuotinės istorijos., lenkų k. prof. (1914-1926); V. lenkų inteligentų dvasios t.

Mineika 217
lenkų visuom. veik., federalistas

Minskas (Mińsk) 117, 151, 155-157, 192, 197, 255-257, 268
↗ baltgudžiai > veikla ↗ Lenkija > politika >> derybos
kalėjimas 142, 149, 155
Katedra 157, 197
kunigų seminarija 156, 196-197
↗ Abrantovič ↗ Cikoto ↗ Hergett
vyskupas 109-110, 117, 148-149, 155, 157, 196-197, 255
↗ Łoziński
vyskupija 241
↗ Reinys

MIRTIES BAUSMĖ 135

MIRTIS 13

MISIJOS 42, 118, 224

MISIONIERIAI → vienuolijos > vyrų

Šv. Mišios 40, 74-75, 79, 84, 91, 117, 148-149, 156, 159, 162, 164, 173, 175-180, 183, 185-186, 195-198, 200, 202, 207, 209, 211, 214, 217, 221, 224-226, 250-251, 256-257, 271, 276
↗ kunigai > įgaliojimai ↗ Marijonų vienuolija > dvasingumas ↗ pamaldos ↗ pamokslai ↗ smilkalai
gedulingos 202
giedotinės 83, 89, 200
„Gloria“ 75
iškilmingos 225, 250
intencijos (už Marijonų vienuoliją) 86
„Libera“ 200
patarnavimas 173, 175, 177-179, 183, 185
skaitytinės [/sakytinės] 83, 89, 224
Suma 159, 248, 252
„Šventas Dieve“ 147

MITINGAI → bolševikai > propaganda → lenkai > lenkiškumas → socialiniai sluoksniai > darbininkai > sodiečiai → visuomenė > veikla

Miunchenas (München) 106, 182
↗ Apaštalų Sostas

MODERNISTAI → šv. Bažnyčia > srovės

Mogiliovas [Mohilevas] (Mohylew)
arkivyskupijos (1782-1923) centras, jurisdikcijai priklausė Rusijos imperijos (išskyrus Lenkiją) katalikai; miestas dabart. Baltgudijoje
arkivyskupas 80-81
↗ Cieplak ↗ Kluczyński ↗ von Ropp
arkivyskupija 148
↗ Chrucki ↗ Reinys ↗ Symon

MOKYKLOS [/mokymo įstaigos] 132-134, 187, 190-196, 265-266
↗ Aukštadvaris ↗ kunigai > pareigybės ↗ lenkai > organizacijos >> Komitet Edukacyjny ↗ Marijonų vienuolija > globojamos įstaigos ↗ mokytojai ↗ rekolekcijos ↗ tėvai
aukštesnės 50
baltgudžių 238, 242
↗ Barūnai
liaudies 174
sodžiuose 262
bolševikų
gimnazijos 132
vakarinė [/vakariniai kursai] 191
katalikiškos 133-134
↗ Švenčionys

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

laicizacija 132-133
↗ bolševikai > dekretai
laisvos [liuosos] (nevalstybinės) 190
lenkų 131-132, 135-136, 153-154, 190, 192, 217, 224, 239
gimnazijos [/vidujinės] 132-136, 193
↗ Baltstogė ↗ Gardinas ↗ Vilnius ↗ Vitebskas
liaudies 193
mokyklų bibliotekos [knygynai] 190
lietuvių 192
gimnazijos, progimnazijos 135, 192
↗ Biržiška M. ↗ Jonynas ↗ Švenčionys ↗ Vilnius
pasaulinės [/supasaulietintos] 131, 133

MOKINIAI → socialiniai sluoksniai > jaunuomenė

MOKYTOJAI 56, 132, 134-136, 151, 154, 165, 178, 190-192, 216
↗ katalikai > visuomenė
tikybos 136, 173, 225
↗ kunigai > pareigybės
lenkai 131

MOKRZECKI Stefan 121, 237-238, 242-246, 250, 256, 261-262
(1862-1932) lenkų gen., vienas legionierių vadų, V. komendantas (1918 XII-1919 I); vad. Vidurinės L. laikinosios valdymo komisijos pirm. (1921 m.)

MOKSLAS [/dėstomieji dalykai, /mokymas, /mokslai] 5, 18, 22, 35-36, 38, 57, 67-69, 80, 88, 96
↗ šv. Bažnyčia ↗ bolševikai > propaganda ↗ Dievas ↗ Jėzus Kristus ↗ Marijonų vienuolija > tikslai > vienuolio nuostatos ↗ Sankt-Peterburgas > Katalikų dvasinė akademija ↗ tikėjimas ↗ Vilnius > kunigų seminarija
asketika [/asketų Δ] 53, 88
Bažnyčios istorija 165
bažnytinė teisė 165, 183
↗ bažnytinė teisė
filosofija 84-85, 88, 91, 95, 166
sveika [/tikra] 88
katalikiškas 48, 52, 56
grynas 44
skelbimas 56
klaidingas [/netikras] 15, 51-52
naujas 52
pasaulietiniai [pasauliški] 84
algebra 165-166
astronomija 84, 89
fizika 84, 89, 165
geometrija 165
istorija (visuotinė) 183
kosmologija [/kosmografija] 85, 165
pozityviški 88
teologija 85, 88, 91
moralinė 161
sveika 88
teodicėja 166

MOLĖTAI [Malietai] 229

MOLODEČNAS [/Mołodecznas] (Molodečno) 156, 258
JMI V. vysk. par.; miestas dabart. Baltgudijoje
↗ Cikoto ↗ Drabb

MONTEKATINI [Montecatini] 275
kurortas Italijoje

MONTRĖ [Montreux] (viešbutis Bel-etir) 79, 95
miestelis prie Ženevos ežero Šveicarijoje

MORACZEWSKI 266
dr., vilnietis, Powściągliwość i praca *valdybos narys*

DE MORIEZ Stanislav 256
prancūzas grafas

MORTIFIKACIJOS → Marijonų vienuolija > dvasingumas > marinimasis

MOSSER August 80-81, 84, 86, 95
(1857-1930) kun.; rezurekcionistų kongr. generalinis prokuratorius (1911 m.)

MOŽEJKO Stanisław [/Mažeika, /Možejka] 229, 264
(1894-1969) kun. (1919 m.); JMI V. šv. Jokūbo b., Šilėnų vik.; po karo dirbo Lenkijoje

MUCKERMANN Friedrich [/Muckermanas] 137-142, 145-149, 153-156, 159, 163, 176, 255
(1883-1946) vokietis kun. SJ; rašytojas; I Pasaulinio karo metais karo kapel. V.; šv. Kazimiero b. rekt. (1918-1919), steig. Liga Robotnicza św. Kazimierza*; bolševikų kalintas; grįžęs į Vokietiją red. žurnalą „Der Gral"; pasipriešinęs Hitlerio valdžiai pabėgo į Šveicariją*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

MÜNCHENAS → Miunchenas

NACIONALIZMAS → tautiškumas

NACZELNIK PAŃSTWA → Lenkija > valdžia

NAPOLEONAS 256
↗ visuomenė > organizacijos

NARODOWA DEMOKRACJA → politinės partijos > lenkų

NARUŠIS Jonas (Naruszys) 264
(1863-1939) kun. (1891 m.); Eišiškių (~1919 m.), Karvio (~1921 m.) kleb.

NASÉ 258-259, 268
belgas majoras, Tautų S-gos tarptautinės Karinės kontrolės komisijos padėčiai V. krašte stebėti narys

„NASZ KRAJ" 231
savaitraštis; rėmė J. Piłsudskio politiką L., de facto *leido lenkų kariuomenės politikos, spaudos ir žvalgybos skyrius*

„NAŠA DUMKA" 244
baltgudžių laikraštis

NAUGARDUKAS [Nowogrudkas] (Navagrudak, Nowogródok) 178
JMI V. vysk. par.; miestas dabart. Baltgudijoje

NAUJIEJI METAI → bažnytinės šventės

NAVICKAS Justinas (Nowicki) 105
(1885-1973) kun. (1909 m.); JMI stud. Dv. akad.; MIC (novic. 1911 m.); Seinų kun. sem. dvasios t. (1920-1923); MIC novic. vadov. (1923-1939)

NAZARETAS 58, 74

NAZARETIETĖS → vienuolijos > moterų

NEAPYKANTA → ydos

NEDORYBĖS 35-36, 68
↗ ydos

NEKALTASIS PRASIDĖJIMAS → bažnytinės šventės → Švč. M. Marija

NELABASIS → piktoji dvasia

NEMENČINĖ [Niemenčinas] (Niemenczyn) 268
↗ Linartas

„NEPRIKLAUSOMOJI LIETUVA" [„Nepriklausomoja Lietuva"] 211
dienraštis (1919-1920); steig. ir leido Laikinasis V. lietuvių k-tas; red. J. Tumas, S. Matijošaitis, M. Kubiliūtė; sustabdytas bolševikų, uždarytas lenkų valdžios

NETIKINTIEJI → katalikai > nekatalikai

NETURTAS → Marijonų vienuolija > vienuolio nuostatos

NIEDZIAŁKOWSKI Konrad [Niedziałkowskis] 210, 233
(1858-1925) lenkų visuom. veik.; V. miesto prezidentas (nuo 1908 m.); V. apygardos viršininkas (1919-1920)

NIEMENČINAS → Nemenčinė

NIEPOKALANKI → vienuolijos > moterų > Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo seserys

NIGER → Čorny

NIKIEL Karol 95
(1873-1929) kun.; Krokuvos vysk. kurijos kancleris

NIKOLAJUS I [Nikalojus I] 89
Rusijos imperatorius (1825-1855), perkėlęs į Sankt-Peterburgą Dvasinę akademiją (1844 m.)

NIŠPARAI → pamaldos > mišparai

NOVICKAS (NOWICKI) → Navickas

NOWOGRUDKAS → Naugardukas

NUODĖMĖ [/nusidėjimas] 31, 55, 190, 238
↗ išpažintis
sunki 228

NUODĖMKLAUSIAI → kunigai > pareigybės

NUSIDĖJĖLIAI 39, 58, 75

NUSIŽEMINIMAS → Marijonų vienuolija > vienuolio nuostatos

OBOLEWICZ Karol [Obolevičius] 149
(1840-?) kun. (1864 m.)

OBST Johann [Obstas] (Obst Jan) 249
(1876-1941) vokiečių kilmės lenkų žurnalistas, „Dziennik Wileński" red.

ODRODZENIE → baltgudžiai > veikla

OKUPACIJA → Lietuva

OLDAK J. [/Oldakas] 188-189, 191
bolševikų veik.; Litbelo socialinio aprūpinimo liaudies komisaras; Lukiškių kalėjimo prižiūrėtojas

OLESZCZUK Bonifac 201
(1887-?) kun. (1919 m.)

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų tekstas*
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Olski Jan [Olskis] 195
(1898-1937), tikr. Kulikovskis; bolševikų veik., L. bolševikinės valdžios Centro vykdomojo komiteto narys; Čeka, GPU įgaliotinis Smolenske (1919-1931), Vilniuje (1920 m. vasarą)

Olszański Ignacy [Olšanskis] 138-139, 203, 239, 249, 265
(1883-1963) kun. (1910 m.), prel.; V. šv. Baltramiejaus b. rekt.; lenkų visuom. veik., vadov. organizacijai Związki Chrześcijańskie robotników, *darbininkų profsąjungoms; Lenkijos Seimo narys*

Olšauskas Konstantinas [Olšauckis] (Olszewski) 104-105
(1867-1933) Žemaičių vysk. kun. (1892 m.), prel.; stud. Dv. akad.; kandidatas į V. vysk. (1918 m.); lietuvių visuom. veik., Lietuvių informacijos biuro Šveicarijoje bendradarbis (1916-1918), steig. juozapiečių, šv. Kazimiero, „Saulės" d-jas

„O moj Boże, wieru Tobie" 258
baltgudžių katalikų giesmė

Orany → Varėna

Orenburgas 180
Rusijos miestas Pietų Urale
↗ Raštutis

O'Rourke Eduard Aleksander 110, 114, 231
(1876-1943) airių kilmės, g. L.; kun. (1907 m.); stud. ekonomiką Fribūro, teol. Insbruko u-tuose; Kauno kun. sem. dvasios t.; Rygos vysk. (1918 -1920); Gdansko apaštalinis adm., vysk. (1922-1938); JM bičiulis, globojo MIC; senatvėje gyveno pas Romos MIC
konsekracija 117

ortodoksybė → konfesijos

Osmołowski Jerzy [/Jurgis Osmolovskis] 200-201, 207, 215, 217-218, 221, 230
(1872-1954) lenkų politikas, J. Pilsudskio šalininkas; vad. Rytų žemių civilinės valdybos generalinis komisaras (1919 m.)
↗ Jamont

Ostreyko Ludwik [Ostrejko] 202
lenkų visuom. veik., filantropas

Ošmiana → Ašmena

Ožė (Hoža, Goža) 258
JMI V. vysk. par.; dabart. Baltgudijoje

Pacelli Eugenio 106, 114, 182
(1876-1958) Šv. Sosto nuncijus Bavarijoje (1917-1920); arkiv., nuncijus Vokietijoje (1920-1929); kardinolas (1929 m.), Vatikano valst. sekr.; popiežius Pijus XII (nuo 1939 m.)
↗ Petrulis

Paderewski Ignacy Jan [Paderewskis] 214
(1860-1941) kompozitorius, garsus pianistas; lenkų visuom. veik.; ND ir J. Pilsudskio kompromiso dėka Lenkijos premjeras (1919 m.)

PAGUNDOS 28, 31, 63-64
↗ piktoji dvasia

PAKLUSNUMAS → Marijonų vienuolija > vienuolio savybės

Pakraščių Sargyba → lenkai > organizacijos > Straż Kresowa

PALAIMINIMAS 91, 147
↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas ↗ žmogus

PALEISTUVYSTĖ → ydos

PAMALDOS 138, 148-149, 163, 171-172, 186, 195-196, 202, 214, 227, 231, 250, 252, 263
↗ bažnytinės apeigos ↗ kalba > bažnyčiose ↗ šv. Mišios ↗ Rezurekcija ↗ smilkalai
iškilmingos, padėkos 199-200
mėginimas ∆ panaudoti politikai 172
mišparai [nišparai] 146, 164
permaldavimo 119
Švč. Sakramento išstatymo 248
už žuvusius 200

PAMALDUMAS [/maldingumas] 29, 119
↗ Marijonų vienuolija > dvasingumas ↗ Matulaitis > dvasinis gyvenimas ↗ žmogus > savybės >> dievotas

PAMOKSLAI [/pamokslėliai] 57, 113, 117-121, 124, 137, 139, 146-147, 150-151, 156-158, 164, 167-168, 185, 196-197, 200, 202, 214, 217-218, 221, 224-226, 238, 242, 248, 250, 252, 257-258, 262-264, 268
↗ šv. Bažnyčia > šv. Tėvai >> homilijos ↗ konferencijos
gyvi (gyvenimas kaip pamokslas) 10
nesuprantami (liaudžiai) 202, 218
politiniai [/patriotiniai, /tautiniai] 151, 183, 202, 218, 237-238, 252, 255-256, 268

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

taikomi prie gyvenimo 268
tikybiniai 146, 200, 237, 248, 252
apologetiniai 116
evangeliniai (tinkami) 117, 119, 150

PANEMUNĖ → Žemoji Panemunė

ŠVČ. PANELĖ → bažnytinės šventės → Švč. M. Marija

PANEVĖŽYS 252

PAPIKTINIMAI 35, 43, 76

PARAPIJOS 38-39, 69, 99, 195, 207, 229, 232, 242
↗ Marijonų vienuolija > broliai > veiklos sritys
apleistos 149
baltgudžių 244
lenkų 158, 175
lietuvių 160, 164
mišrios [/maišytos] 164, 230-231, 233
parapijiečiai 227, 244
komitetai [/tarybos, /sanjungos] 130, 152
veikla ir įgaliojimai 130
sodžių 69, 174
socialinė reikšmė 38
steigimas 149, 167
tvarkymas 38, 69, 180
turtas 130

PARIEČĖ [Pariečiai] (Pareča, Porecza) 258
JM I V. vysk. par.; dabart. Baltgudija

PARIZĖJAI → fariziejai

PARYŽIUS 170, 172, 214
Paryžiaus taikos konferencija [/Paryžiaus Konferencija, /Taikos Taryba] (Versalio konferencija) 170, 172, 205, 221, 223
(1919-1920) sprendė politinius I Pasaulinio karo išdavų klausimus, rengė susitarimus tarp kare dalyvavusių valst.; jos metu nutarta įkurti Tautų S-gą

PARTIJOS → politinės partijos

PASAULIEČIAI [/Dievui išskirtinai netarnaujantys, /pasauliniai, /pasaulininkai, /pasauliškiai, /svietiškiai] 7-8, 10, 37-38, 100, 131, 153, 181, 218, 254
↗ katalikai ↗ Marijonų vienuolija > principai > veiklos sritys >> apaštalavimas ↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> pasitarimai ↗ pasaulis
įstaigos 7, 17
katechetai 99
lietuviai 210
noras turėti gerus kunigus 161
tarnystė (Bažnyčiai, artimui) 19, 48, 56, 69, 99-100
visuomeninė veikla (galimybės) 19, 203
karitatyvinė 19

PASAULIETINĖ VALDŽIA [/pasaulinė] 12-13, 18, 59, 65, 81-82, 84-86, 100, 222
↗ bolševikai > valdžia ↗ lenkai > valdžia ↗ Lenkija > valdžia ↗ Lietuva > valdžia ↗ Marijonų vienuolija > vienuolio nuostatos >> pasirengti kentėti ↗ vokiečiai > valdžia

PASAULIS 6, 16, 18, 21, 24-25, 43, 49, 51, 53-55, 58-59, 63, 71, 79, 127, 135, 146, 181, 209
↗ Marijonų vienuolija > vienuolio nuostatos >> išsižadėti ↗ Matulaitis > dvasinis gyvenimas
menkas, sugedęs 24, 31, 54
šio ∆ sūnūs 14

PASNINKAI 43, 204, 227

PASTORACIJA → sielovada

PASTORACINIAI LAIŠKAI → Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> ganytojiškieji laiškai → vyskupai > ganytojų raštas

PAŠAUKIMAS [/paskyrimas] 59, 189
↗ kunigai ↗ Marijonų vienuolija ↗ Matulaitis

ŠV. PAULIUS [šv. Povilas] 167
sekimas juo 42-43, 58

DE PAZ Alvarez Jakub (kn. „De vita religiosa instituenda") 95
(1560-1620) kun.; žymus SJ rašytojas, veikalo „Apie vienuolių gyvenimo formavimą" aut.

PERKOWSKI Leon 266
vilnietis, Powściągliwość i praca *valdybos narys*

PERŁOWSKI Jan 275
(1872-1942) Lenkijos ambasados prie Šv. Sosto patarėjas, įgaliotasis ministras (1922-1927)

PERVALKAS [Pervalkis, Przewalka] (bažnyčios statyba) 161
LDK senūnijos centras; JM I statyta b.; dabart. Baltgudija

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

PETERBURGAS → Sankt-Peterburgas

ŠV. PETRAS (karstas) 89

PETRAUSKAS → Pjatrovski

PETROGRADAS → Sankt-Peterburgas

PETROVSKIS MICHAL → Pjatrovski

PETROWSKI → Piotrowski

PETRULIS Alfonsas 106-107
(1873-1928) kun. (1899 m.); JMI stud. Dv. akad.; Pivašiūnų kleb. (1911-1927), Alytaus dek.; lietuvių visuom. veik., L. Tarybos narys

PIJUS XI → Ratti

PIJUS XII → Pacelli

PIKTOJI DVASIA [/nelabasis, /piktasis, /velnias] 31, 49, 53-54, 63
↗ Marijonų vienuolija > pavojai
išsižadėjimas 24
pagundos 28

PILIEČIAI → politika > pilietinės teisės → Vilnius > gyventojai

PIŁSUDSKI Jan [/Pilsudskis] 215
(1876-1950) lenkų politikas; vienas vad. Rytų žemių civilinės valdžios vadovų; Józefo Piłsudskio brolis

PIŁSUDSKI Józef [/Pilsudskis] 201-202, 205, 207, 209, 214-215, 217-219, 223, 239, 246, 249-251, 261, 269
(1867-1935) lenkų politikas, kariuomenės kūrėjas, maršalas; pirmasis nepriklausomos Lenkijos valst. vadovas
↗ Abramowicz ↗ Bandurski ↗ Lenkija > valdžia ↗ Paderewski ↗ Prystor ↗ Rydz-Śmigły ↗ Świtalski

PINSKAS (vyskupas) 276
↗ Łoziński

PIOTROWSKI Felicjan [Petrowski] 164
XIX a. vid. Joniškio (V. vysk.) kleb., pastatė b.; lenkų tautininkas

PIOTROWSKI MICHAŁ → Pjatrovski

PIRMEIVIAI → politinės partijos > lenkų

PIRMOJI KOMUNIJA → šv. Sakramentai > Švč. Sakramentas

PISA → Piza

PIWOCKI Antoni 243
vad. Vidurinės L. laikinosios valdymo komisijos vidaus reikalų departamento direktorius (1921 m.)

PIZA [Pisa] 79

PIZZARDO Giuseppe 275
(1877-1953) kun. (1903 m.); Vatikano valst. sekr. pav. (1925 m.); kard. (1937 m.), įvairių Šv. Sosto kongr. pref.

PJATROVSKI Mikalaj [/Petrauckas, /Petrauskas, /Petrovskis, /Petrowski] (Piotrowski Michał) 138-139, 142, 148, 153, 213, 238-242, 253, 262
(1889-1931) kun. (1912 m.); dirbo V. šv. Kazimiero b., bolševikų kalintas; Barūnų kleb.; baltgudžių visuom. veik.

PLEBISCITAS 231, 252, 260
↗ lenkai > organizacijos > Komitet Honorowy
dėl Vilniaus 255

PŁÓKARZ Jozafat 82
(1888-?) atleistas iš Varšuvos kun. sem. (stud. 1906-1907) įtarus priklausymu marijavitams; MIC novicijus (nuo 1911 m.), dėl santuokos atleistas; stud. Krokuvos Jogailos u-te; MIC kolegijos Bielianuose istorijos dėst. (1924-1925)

PLUNGĖ 179

POLITIKA [/politinė kova, veikla] 86, 93, 97, 112, 116-118, 120, 124-125, 136, 138, 141, 144, 154, 159-160, 168-169, 171-173, 179, 200, 202, 217-218, 220-221, 231, 237, 239-241, 245-246, 248-250, 252, 275
↗ Bažnyčia > nuostatos ↗ kunigai > ypatybės >> neigiamos >> teigiamos ↗ Lenkija ↗ Lietuva ↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> įsakymai >> nuostatos ↗ pamaldos ↗ tautiškumas ↗ tikėjimas > noras ↗ vyskupai ↗ visuomenė > veikla
agitacija 174, 219, 249
agitatoriai 249-250, 255, 257
pilietinės teisės (lygios) [susibūrimų, žodžio liuosybė] 135-136
↗ plebiscitas
rinkimai 232
↗ Vilnius > valdžia >> miesto valdyba
balsavimas (įstatai) 136
spaudos laisvė 135
↗ cenzūra

POLITINĖS PARTIJOS, SROVĖS 13, 116, 119, 121, 124-125, 154, 156, 212, 223, 227, 237-240, 246, 266-267, 270, 276
↗ bolševikai ↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> nuostatos >>> tarnauti

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

lenkų
↗ lenkai > organizacijos >> Straż Kresowa
endekai [/dešinieji, /lenkai tautininkai, /Narodowa Demokracja] 132, 211, 214-218, 228, 237, 239-240, 246-247, 249-250, 252, 254, 261-262, 266-269
↗ Dmowski ↗ „Dziennik Wileński" ↗ „Głos Wileński" ↗ Hryniewiecki ↗ Kuleszo ↗ kunigai > tautybės >> lenkai ↗ Lubianiec ↗ Lutosławski ↗ Maciejewicz ↗ Paderewski ↗ Songin ↗ Staniszkis ↗ Szopa ↗ Teodorowicz
kairieji socialdemokratai 132, 175
krikščionys demokratai [/krikščionių demokratai] 116, 239
darbininkai 225
pirmeiviai 136, 202-203, 216
↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> nuostatos
socialistai [/kairieji, /Pilsudskio šalininkai] 133, 135-136, 201, 202, 219, 261
↗ Abramowicz ↗ Jundziłł ↗ Piłsudski
lietuvių
krikščionys demokratai [/krikščionių demokratai] 128, 270
socialdemokratai 270
socialistai liaudininkai 151, 216, 270
↗ Bortkevičienė
tautiškos 13
žydų (bundistai) 257

POLSKA ORGANIZACJA WOJSKOWA → lenkai > kariuomenė

POMPILJI Basilio 276
(1858-?) kard., Romos vik. (nuo 1911 m.)

PONAI → socialiniai sluoksniai

POPIEŽIUS → Šventasis Tėvas

„PO TAVO APGYNIMU" 112, 201

POTERIAI → malda → Marijonų vienuolija > dvasingumas >> malda

POTULICKI Adam [Potulickis] 94
kun.; Popiežiškojo lenkų instituto Romoje rekt. (1910-1912)

ŠV. POVILAS → šv. Paulius

POWŚCIĄGLIWOŚĆ I PRACA →katalikai > veikla >> organizacijos

POZNANĖ [Poznanius] (Poznań) 92, 210, 212

POŽĖLA Karolis 176
(1896-1926) bolševikų veik.; L. bolševikinė valdžios Centro vykdomojo komiteto narys

PRAGARAS 10

PRANCIŠKONAI → vienuolijos > vyrų

ŠV. PRANCIŠKUS BORGIA 39-40
(1510-1572) Katalonijos vicekaralius; trečiasis SJ gen. (nuo 1565 m.); kanonizuotas 1624 m.

PRANCŪZAI [/francūzai, /pransai] 214, 256, 258, 271

PRAVOSLAVYBĖ → konfesijos > ortodoksybė

PREZYDJUM RADY LUDOWEJ → lenkai > organizacijos

PRIEGLAUDOS → katalikai > veikla >> įstaigos → Marijonų vienuolija > globojamos įstaigos

PRIETARAI 37
↗ šv. Bažnyčia

PRIGIMTIS
gabumai, dovanos 4, 57
sugedusi 28, 42, 67

PRISIKĖLIMAS → Rezurekcija

PRYSTOR Aleksander 269
(1874-1941) lenkų politikas, J. Pilsudskio įgaliotinis vad. Vidurinėje L.

PROCESIJOS → bažnytinės apeigos → bolševikai > propaganda >> manifestacijos → visuomenė > veikla >> manifestacijos

PROLETARAI → socialiniai sluoksniai > darbininkai

PROTESTANTYBĖ → konfesijos

PRŪSAI → Lietuva > Mažoji Lietuva

PRZEWALKA → Pervalkas

PRZEŹDZIECKI Henryk [Przeździeckis] 95, 275
(1873-1939) kun. (1895 m.); su JM stud. Varšuvos kun. sem. (1893-1895), Dv. akad.; Lodzės kleb.; Polesės vysk. (1918 m.); JM bičiulis, koresp.

PUCIATA Leon [/Pucijata] 166, 255
(1884-1943) kun. (1911 m.); teol., filosof. dr.; V. kun. sem., VU prof.; Ponų sodalicijos moderatorius; vyko su lenkų prašymu pašalinti JM iš V. vysk. pas Pijų XI

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

PUIKYBĖ → ydos

PURICKIS Juozapas 106, 120
(1883-1934) Žemaičių vysk. kun. (1912 m.); JM I stud. Dv. akad., Fribūro u-te, dr.; lietuvių visuom. veik., publicistas; L. Tarybos narys, atstovas Berlynе (1918-1920); L. Seimo narys ir užsienio reikalų ministras (1920-1921, 1925 m.); ekskunigas (1929 m.)

RABINAI → konfesijos > judaizmas

RACZKIEWICZ Władysław [/Vladislovas Račkevič] 207, 256, 261
(1885-1947) lenkų visuom. veik., politikas; vad. Rytų žemių civilinės valdybos generalinio komisaro pav. (1919 m.); V. vaivada (1926-1930); Lenkijos vidaus reikalų ministras; egzilinės valdžios Londone prezidentas (1939-1947)

RADUŠIS Antanas 164
(~1850-1918) Seinų vysk. kun. (~1870 m.); Vievio kleb.; lietuvių visuom. veik., knygnešys

RADZEVIČIŪTĖ → Rodziewicz

RAFALOVSKI Vladimir Aleksandrovič [Rafalovskis] 75-76
caro valdžios šnipas; kun. K. Matulaičio rekomenduotas 1914 m. atvyko į Fribūrą domėtis MIC, JM demaskuotas

RAMYBĖ 13, 257
↗ Marijonų vienuolija > vienuolio savybės

RAŠTUTIS Nikodemas 180
(1881-1947) Žemaičių vysk. kun. (1903 m.); stud. Fribūro u-te; ištremtas į Rusiją, steig. lietuvių prieglaudą; V. Trinapolio b. kleb. (1919-1922); lietuvių mokyt. sem. prof. (1923-1927), m-lų kapel.; lenkų kalintas, du kartus tremtas į L.; lietuvių visuom. veik., našlaičių globėjas; vienas Lietuvių šv. Kazimiero d-jos vadovų
↗ katalikai > veikla >> įstaigos

RATNYČIA (parapija) [Rotnyčia] 161, 258
↗ Bernotas

RATTI Achille 107, 109, 182, 218, 223, 251-253
(1857-1939); Šv. Sosto apaštalinis vizitatorius Lenkijai ir L. (nuo 1918 V 29); nuncijus Lenkijoje (1919 VII 19 - 1921 VI 4); popiežius Pijus XI (nuo 1922 m.)

RATUSZNY Antoni 83
(1877-?) kun.; Lvovo arkiv. cenzorius

RAUDONOJI ARMIJA → bolševikai > kariuomenė

RAŽANČIUS → rožinis

REGULINIAI KANAUNINKAI → vienuolijos > vyrų >> Canonici Reg.

REINYS Mečislovas 155-156, 166, 184, 198
(1884-1953) kun. (1907 m.); stud. Dv. akad.; Leveno, Strasbūro u-tuose; filosof. dr.; V. šv. Jono b. vik. (nuo 1914 m.), kun. sem. filosof., sociologijos prof. (1916-1922); lenkų ištremtas; vysk. (1926 m.); arkiv., V. pavysk. (1940 m.); V., Minsko, Mogiliovo arkiv. apaštalinis valdytojas (1942-1947); mirė sovietų tremtyje

RĖKLAITIS Kazimieras (Reklaitis) 109, 124
(1887-1967) Mogiliovo vysk. kun. (1913 m.); stud. Dv. akad., Romoje; teol. dr.; MIC (1918 m.); dirbo Marijampolėje (1918-1923), Čikagoje (1923-1925); MIC Romos centrinių namų kūrėjas ir vyresnysis; JM beatifikacijos bylos generalinis postulatorius; lietuvių visuom. veik., žurnalistas

REKOLEKCIJOS 103, 105, 110, 118, 162, 174, 182, 191-192, 227
↗ Marijonų vienuolija > dvasingumas > tėvai > veiklos sritys ↗ Matulaitis > dvasinis gyvenimas > pasiketinimai
kaliniams 195
klierikams 50
kunigams 50
mokykloms 195
moterims 50
vadovėlis 83
↗ Darowska

RELIGIJOS → konfesijos

RELIGINĖS ORGANIZACIJOS → katalikai > veikla

RELIKVIJOS 202

RENESANSAS 165

REVOLIUCIJA (socialistinė Lietuvoje ir Lenkijoje) 216
↗ bolševikai

REZUREKCIJA (Prisikėlimas) 256

REZUREKCIONISTAI → vienuolijos > vyrų

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

RIAUŠĖS → visuomenė > akcijos

RYDZ-ŚMIGŁY Edward [Śmigły-Rydz] 198-199, 208
(1886-1941) lenkų karuomenės kūrėjas; gen.; J. Piłsudskio bendražygis ir įpėdinis; 1919-1920 rinktinės vadas, pasižymėjo kovose su bolševikais
↗ Świtalski

RYGA (Riga) 256, 260
vyskupas 110, 117
↗ O'Rourke

RYMAS → Roma

RINKIMAI → politika

RINKLIAVOS 153

RYTŲ LIETUVA → Lietuva

RODŪNIA [Rodnė, Rodonė] 213, 258
JMI V. vysk. par.; miestelis dabart. Baltgudijoje

RODZIEWICZ Krystyna [Radzevičiūtė] 149
(1861-1943) Angelų seserų kongr. vien. (1891 m.)

ROJUS 13

ROMA [/Rymas] (Rzym) 77, 79-81, 86-87, 89, 91-93, 95, 99-100, 105-106, 182, 250, 252-253, 273, 275-277
↗ Apaštalų Sostas ↗ šv. Bažnyčia > vedėjai ↗ devocionalijų krautuvė ↗ šv. Petras
bažnyčios, koplyčios
šv. Cecilijos 86
šv. Jono Laterane bazilika 84
šv. Petro bazilika 89, 91, 94
šv. Povilo *extra muros* bazilika 84, 277
Siksto koplytėlė 90
Collegium Gallicum [Prancūzų kolegija] 91
Collegium Polonicum 80, 83, 91
Popiežiškoji lenkų kolegija – kunigų studentų konviktas, steig. ir vadov. rezurekcionistų kongr. (1866-1938), Via dei Maroniti 22; vėliau, perėjęs Lenkijos Episkopato žinion, veikė Piazza Remuria 2a
↗ Smolikowski ↗ Šova
gatvės
Alibert 79
dei Maroniti 80
dell'Anima 79
dell'Olmata 81
S. Sebastianelo 275
Hospitium Polonicum (direktorius) 94
Popiežiškasis lenkų institutas steig. 1910 m.
↗ Potulickis
viešbutis „Bavaria" (vicolo Alibert, savininkas Müller) [/hotelis] 79, 84, 87, 91
vikariatas 79, 91

RÖMERIENĖ 266
vilnietė, Powściągliwość i praca *valdybos narė*

RÖMERIS Mykolas (Michał Pius Paskalis von Römer) 216
(1880-1945) teisininkas, nacionalizmo tyrinėtojas; stud. Krokuvos u-te, Paryžiaus Laisvojoje politinių mokslų mokykloje; lietuvių ir lenkų visuom. veik.; V. dirbo advokatu, leido laikraščius (1906-1915); vienas krajovcų vadų, jų ideologas; tarnavo J. Piłsudskio legionuose; tarpininkavo lietuvių - lenkų derybose; 1920 m. nutraukė ryšius su Lenkija; Kauno u-to prof., rekt.; L. diplomatas

ROMOS KURIJA → Apaštalų Sostas

ROMUMAS → Marijonų vienuolija > vienuolio savybės

VON ROPP Eduard [/Ropas] 104, 149, 156, 181-182, 203, 232, 241, 268
(1851-1939) kun. (1886 m.), vysk. (1902 m.); V. vysk. (1903-1907), caro ištremtas, gyveno Sankt-Peterburge, Latvijoje; Mogiliovo arkiv. (nuo 1917 m.); bolševikų nuteistas mirti, ištremtas, gyveno Varšuvoje

ROSIJA → Rusija

„ROTA" 163
M. Konopnickos patriotinė daina

ROTNYČIA → Ratnyčia

ROŽINIS [ražančius] 171

RUBINŠTEIN Izaok [/Rubinstein] 199, 208
(1880-1943) V. rabinas (nuo 1906 m.), vyriausiasis rabinas (nuo 1928 m.); L. nepaprastasis žydų reikalų ministras V. (1920 m.); Lenkijos Seimo narys (1922-1939); emigravo į JAV

RUBRICELĖ 204

RUDAMINA [Rudomina] (Rudomino) 268
↗ Bobnis

RUDNICKI Ludwik [Rudnickis] 255
(1877-1933) kun. SJ (1892 m.); kariuomenės kapel.; vienas Liga Robotnicza šv. Kazimierza *vadovų (po 1919 m.); lenkų tautininkas*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

RUKAINIAI [Rukonys] 268
↗ Žuk

RUSAI 85, 91, 99, 141, 164, 189, 191, 208, 230, 257-258
↗ Vilnius > tautiniai apibūdinimai > valdžia >> miesto valdyba
baltgudžių persekiojimas 158
gaivalas 209
neapykanta ∆ 250
laikai 226, 243, 248, 254

RUSIJA [Rosija, Rusai, Rusų šalis] (Rossija; Rosja) 15, 41, 81-83, 85, 92, 100, 106, 117, 124, 130, 134, 148, 155, 175, 181, 217, 229, 256, 260, 270-271
↗ Lietuva > politika >> federacija ↗ Marijonų vienuolija > veiklos sritys >> prioritetinės ↗ Maskva ↗ Orenburgas ↗ Sankt-Peterburgas ↗ Sibiras ↗ Smolenskas
bažnytinis gyvenimas 84
caras (jo laikai) 135
↗ Jekaterina II ↗ Nikolajus I ↗ rusai > laikai ↑ valdžia
įstatymai 226
kariuomenė 104, 152
kunigai 117
∆ **Respublika** 159
Tarybų ∆ 256
valdžia (carinė) 88, 99-100, 118, 137, 163, 243, 248, 261
vyskupai 82

„RZECZPOSPOLITA“ 241, 249, 262-263
krikščionių demokratų krypties dienraštis; ėjo Varšuvoje 1920-1932; JM minima Vilniaus laida

RZYM → Roma

SADOWSKI Jan [/Sadauskas, /Sadowskis] 130, 196, 223, 247
(1860-?) kun. (1884 m.), prel.; V. vysk. kapitulos dek.

SĄJUNGININKAI (SANTARININKAI) → Antantė

ŠV. SAKRAMENTAI 22, 67, 87, 90, 119, 162
Atgailos 36, 55, 66, 70
↗ išpažintis
Sutvirtinimo [Sustiprinimo] 225
Švenčiausiasis Sakramentas 162, 180, 185, 248
↗ pamaldos
garbintojai 185
šv. Komunija 251
↗ Marijonų vienuolija > dvasingumas
Pirmoji 164
lankymas 180

SAMELIŠKĖS → Semeliškės

SANKT MORICAS [St. Maurice] 79
miestas Šveicarijos pietryčiuose

SANKT-PETERBURGAS [/Peterburgas, /Petrapilė, /Petrogradas] 81, 85, 90, 177, 181
Katalikų dvasinė akademija 79-80, 85-89, 156, 173, 243
Oficialus pavadinimas: Imperatoriškoji Romos katalikų Dvasinė akademija*; veikė 1842-1917 vietoj V. uždarytos Vyriausiosios sem.*
↗ Nikolajus I
inspektorius 64, 81
įstatai 89
klierikai 85
padėtis 79
profesoriai 79-81
↗ Būčys ↗ Cieplak ↗ Dambrauskas ↗ Karevičius ↗ Maironis ↗ Matulaitis ↗ Trzeciak
rektorius 79-81, 84-85
↗ Būčys ↗ Kakowski ↗ Symon ↗ Żarnowiecki
studijų programa (dalykai) 84-85, 89
↗ mokslas
studijų reforma 85, 89

SANTARININKAI (SANTARVININKAI) → sąjungininkai

SANŽINĖ → sąžinė

SAPIEHA Adam Stefan (Sapiega) 81, 83-87, 91-95, 99
(1867-1951) kun. (1893 m.); Lvovo kun. sem. rekt.; Vatikano valst. sekretoriato darbuotojas (1905-1911); Krokuvos vysk. (1911 m.), arkiv. (1925 m.), kard. (1946 m.); palaikė JM kandidatūrą į V. vysk.

SAWICKI Adam [Savickis] 184
(1887-1968) kun. (1908 m.); V. kun. sem. prof.; V. kurijos kancleris (nuo 1927 m.); vysk. (1963 m.), Baltstogės apaštalinis administratorius

SAVIMEILĖ → ydos

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

SĄŽINĖ [/sanžinė, /savžinė] 49
↗ Marijonų vienuolija > dvasingumas ↗ Matulaitis > dvasinis gyvenimas > pasiketinimai (sąžinės sąskaita)
laisvė [liuosybė] 135, 150

SCHABAD → Šabad

SCHIZMATIKAI → konfesijos > ortodoksybė

SEIMAS → Lenkija > valdžia → Lietuva > valdžia

SEINAI
kunigų seminarija 105
↗ Dvaranauskas ↗ Navickas
vyskupas (kurija) 104-106, 109-110
1910-1920 A. Karosas
↗ Dabrila
vyskupijos kunigai 105

SELEVIČIUS → Sielewicz

SEMELIŠKĖS [Sameliškės] (Sumieliszki) 165
↗ Steponavičius ↗ Vaišnora

SEMENENKO Piotr 83
(1814-1886) kun. (1841 m.); vienas iš rezurekcionistų kongr. steig.; rašytojas

SEMINARIJOS → Barūnai → kunigų seminarijos → Marijampolė → Vilnius > mokyklos

SENKEVIČIUS → Sienkiewicz

SEPARACIJOS BYLA 247
↗ Korwin-Milewski ↗ Steckiewicz

SERAFINAS Pranciškus 271
(1871-1920) kun.; Čikagos parapijų kleb.; MIC (1918 m.)

SESUTĖS → vienuolijos > moterų

SIBIRAS [Siberija] 41

SYCZEWSKI Aleksander 178
(1890-?) kun. (1919 m.); JMl stud. V. kun. sem.

SIEDLECKI Michał 256
(1873-1940) zoologas; pirmasis lenkų atkurto V. u-to rekt. (1919-1920)

SIELA [/dūšia] 6, 20, 25, 29, 34, 36, 41, 47, 49, 59, 61, 64, 71, 252
↗ Marijonų vienuolija > pavojai > tikslai > vienuolio nuostatos
išganymas 17, 21, 25, 36, 41, 89, 117, 120, 122-123, 154, 157, 164, 239, 252
↗ Dievas > ypatybės >> vedantis
darbas, rūpestis dėl jo 10, 179
klaidžiojanti 41
netobula 67
pražudoma, varžoma 25
šventa [/padievinta] 25

SIELEWICZ Jan Władysław [Selevičius] 151
(1882-1942) kun. (1906 m.); Kobylninkų (iki 1919 m.) kleb., bolševikų suimtas; Svyrių (po 1919 m.), Varnionių kleb., dek.

SIELOVADA (jaunuomenės) [/pastoracija] 57, 153
↗ Marijonų vienuolija > tikslai

SIENKIEWICZ Jerzy [Senkevičius] 208, 238
(1883-1946) kun. (1907 m.); JMl V. šv. Jokūbo kleb., karo kapel.

SILONISTAI → šv. Bažnyčia > srovės

SYMON Franciszek Albin [Simonas] 80
(1842-1918) kun. (1864 m.); Dv. akad. rekt. (1884-1897); Mogiliovo pavysk. (1891 m.); Plocko vysk. (1897 m.), ištremtas; tit. arkiv. (1901 m.); JAV lenkų dvasinis globėjas; palaikė JM kandidatūrą į V. vysk.

SKAISTUMAS → Marijonų vienuolija > vienuolio savybės

SKIRMUNT Kazimierz [Skirmuntas] 94
(1861-1931) Krokuvos vysk. kun., prel.; pranešdavo Šv. Sostui apie padėtį Lenkijoje; Lenkijos pasiuntinybės prie Šv. Sosto patarėjas (po 1918 m.); rėmė JM skyrimą V. vysk.

SKIRMUNT [Skirmuntas] 193
V. m-lų tėvų k-to pirm.

SKRYNUTĖS PAKLAUSOMS 119

SKRUODYS Jonas (Skrodis) 151-152, 166
(1882-1935) kun. (1907 m.); stud. Dv. akad.; I Pasaulinio karo metu globojo lietuvius tremtinius Kaukaze; JMl V. kun. sem. lietuvių k., katechetikos, u-to teol. prof.; Vytauto Didžiojo gimn. mokyt.; lietuvių visuom. veik., vienas Lietuvių šv. Kazimiero d-jos vadovų

SLABŠINSKAS-SLABŠYS Antanas [/Slabšinskis] (Slapšys, Słabszyński) 227-228
(1868-1926) kun. (1895 m.); Giedraičių kleb. (1912-1919), Straż Kresowa *persekiotas, kalintas (1919 m.)*

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimai, rodyklės
© „Aidai" – maketas

ŚLĄSK GÓRNY → Aukštutinė Silezija

SMETONA Antanas 106
(1874-1944); lietuvių visuom., politikos veik., L. Tarybos pirm. (1917-1919), rūpinosi V. vysk. skyrimo reikalais (1918 m.); L. prezidentas

ŚMIGŁY-RYDZ → Rydz-Śmigły

SMILKALAI 62

SMOLENSKAS 192

SMOLIKOWSKI Paweł 83
(1849-1926) kun.; rezurekcionistų kongr. gen. (prieš 1911 m.); Collegium polonicum *rektorius (1911 m.); Bažnyčios susirinkimų, Tikėjimo propagandos kongr. konsultorius*

SOBAŚ Jan 255
(1873-1944) kun. SJ (1900 m.); V. kun. sem. vicerekt. (1920-1922)

SOCIALDEMOKRATAI → politinės partijos > lenkų > lietuvių

SOCIALINĖ VEIKLA → katalikai > veikla

SOCIALINIAI SLUOKSNIAI (visuomenės grupės)
↗ kareiviai ↗ katalikai > visuomenė ↗ lenkai > visuomenė ↗ luomai ↗ mokytojai
amatininkai 38, 56
darbininkai [/darbo žmonės, /proletarai] 38, 56, 68, 119, 126-129, 138-140, 144-146, 148-149, 155-156, 164, 195, 219, 239, 249, 257, 266-267
↗ katalikai > visuomenė ↗ krikščionys ↗ Marijonų vienuolija > veiklos sritys >> tarnavimas žmonėms ↗ Šventasis Tėvas > rūpestis darbininkais, taika ↑ liaudis
draugijos 15
↗ katalikai > veikla >> organizacijos
profesinės sąjungos [profesionalios sanjungos] 139
artimos organizacijai Związki Chrześcijańskie robotników
↗ Olszanski
lenkai 145, 253
manifestacijos 120
mitingai, susirinkimai 145, 155
streikai 140, 187-189
šventė 128
tarnaitės 56
lenkės 162, 167
dvarininkai [/bajorai, /dvarponiai] 110, 121, 125, 144, 202, 209, 215, 252, 255
↗ dvarai ↑ ponai
lenkai 124
inteligentai 50, 182, 189-190, 195, 218
↗ Marijonų vienuolija > veiklos sritys >> tarnavimas žmonėms ↗ mokytojai
lietuviai 215
jaunuomenė 125-126, 153, 173-174, 197, 212-213, 225
↗ Marijonų vienuolija > veiklos sritys >> tarnavimas žmonėms
mokiniai (lietuviai) 248
liaudis [/prastuomenė] 108, 124, 129, 137-138, 170, 188, 194, 202-204, 206, 220, 232, 243-244, 248-249, 257, 262
↗ baltgudžiai ↗ katalikai > visuomenė ↑ darbininkai
tamsi 179, 206
miestiečiai 121
↗ miestai
moterys (lenkės) 260
ponai (-ios) 126-127, 171, 177, 182, 185, 190, 198, 209, 211-212, 238-240, 255, 267
↑ dvarininkai
lenkės 177
↗ lenkai > organizacijos > Liga patrijotek
seni žmonės 125
sodiečiai [/sodžių liaudis, /ūkininkai, /valstiečiai] 56, 121, 128-130, 145, 218, 249, 257, 261
↗ sodžius
baltgudžiai 262
↗ baltgudžiai > veikla
lietuviai 257
mitingas 145
Valstiečių sąjunga 249
studentai (lenkai) 244

SOCIALISTAI → politinės partijos > lenkų > lietuvių

SODŽIUS (kaimas) 50, 69, 123

SOKULKA (dekanatas) (Sokółka) 173-174
JMI V. vysk. dek.; dabart. Lenkija
↗ Steckiewicz

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

SONGIN Józef [/Songinas] 170, 196, 206, 211, 266-267
(1870-?) kun. (1893 m.), g. kan.; lenkų visuom. veik., ND rėmėjas; „Dziennik Wileński" red.

SPAUDA → laikraščiai, žurnalai

STABMELDŽIAI 39, 41-42
↗ klaidatikiai

STAČIATIKIAI → konfesijos > ortodoksybė

STANISZKIS Witold [Staniškis] 216
(1880-1941) iš Marijampolės kilęs lenkų politikas, ND veikėjas, Lenkijos Seimo narys, viceministras

STANKEVIČ Adam [Stankevičius] (Stankiewicz) 244, 257, 262-264, 268
(1890-1955) kun. (1914 m.); stud. Dv. akad.; baltgudžių visuom. veik., žurnalistas, atstovas Lenkijos Seime (1922-1925)

STAŠINSKAS Vladas [Stašinskis] 129, 198
(1874-1944) advokatas; lietuvių visuom. veik.; II Rusijos Dūmos narys; L. Vidaus reikalų ministras (1918 m.), Valstybės kontrolierius (1918-1919); bolševikų kalintas; L. banko valdytojas (1930-1938)

STAUGAITIS Justinas 111, 221
(1866-1943) kun. (1890 m.); stud. Seinų kun. sem.; Marijampolės vik. (1905-1906), „Žiburio" d-jos steig.; red. „Vadovą" (1909-1913), kuriame bendradarbiavo JM; Žemosios Panemunės kleb. (1916-1926); lietuvių visuom. veik., publicistas; L. Tarybos narys; L. Seimo pirmininkas; Telšių vysk. ir Klaipėdos prelatūros apaštalinis administratorius (1926 m.)

STECKIEWICZ Juljan [/Steckevičius] 115, 130, 143, 175, 212, 246-247
(1878-?) kun. (1902 m.); g. kan. (1917 m.); V. vysk. kurijos sekr. (1918-1921); Sokulkos dek. (nuo 1922 m.)

ŠV. STEPONAS → bažnytinės šventės

STEPONAVIČIUS Jonas [Stepanavičius] (Stefanowicz) 165
(1880-1948) kun. (1906 m.); stud. Leipcige, filosof. dr.; Semeliškių kleb. (1914-1922); Zarasų komercijos m-los dir. (po 1927 m.); lietuvių visuom. veik., Steigiamojo Seimo narys

ST. MAURICE → Sankt Moricas

STRAŽ KRESOWA → lenkai > organizacijos

„STRAŽ LITWY" 245
lietuvių dienraštis lenkų k.; leido ir red. M. Biržiška; ėjo V. 1921 I-IV vietoj uždaryto „Dzwon Litwy"

STREIKAI → socialiniai sluoksniai > darbininkai

STUDENTAI → socialiniai sluoksniai

SUMA → šv. Mišios

SUMIELISZKI → Semeliškės

SUSIRINKIMŲ LAISVĖ [SUSIBŪRIMŲ LIUOSYBĖ] → politika > pilietinės teisės

SUSPENSA → bažnytinės bausmės

SUTVĖRĖJAS → Dievas > įvardijimai

SUVALKIJA 220

SUŽIONYS [Sužonys] (Sużany) 227
↗ Gumbaragis

ŚWIDA Adolf [Svida] 219
(1855-1922) lenkų visuom. veik.; Lenkijos Seimo narys (nuo 1919 m.)

ŚWITALSKI Kazimierz [Switalskis] 198-199, 201
(1886-1962) lenkų politikas, karininkas; J. Piłsudskio bendradarbis; gen. Rydz-Śmigły adjutantas; Lenkijos ministras pirmininkas (1929 m.)

SZELĄŻEK Adolf Piotr [Szelążkas] 226
(1865-1950) kun. (1888 m.); Plocko pavysk. (1918 m.); Lenkijos vyskupų atstovas santykiams su valdžia; Lucko vysk. (1925 m.)

SZEPTYCKI Stanisław [Szeptyckis] 221
(1867-1950) lenkų gen., vadovavo Vilniaus frontui prieš bolševikus

SZYŁANY → Šilėnai

SZLAMAS → Šlamas

SZOPA Teofil 165
(?-1929) inžinierius; V. kun. sem. prof.; lenkų visuom. veik., ND rėmėjas; vad. Vidurinės L. laikinosios valdymo komisijos narys (1921-1922)

SZTAFIŃSKI → Štafinski

ŠABAD Cemach [/Schabad] 199-200, 208
dr.; žydų visuom. veik.; per I Pasaulinį karą V. Piliečių k-to narys

ŠALDRA → Šova

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – Užrašų tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

ŠALPOS ĮSTAIGOS → katalikai > veikla >> įstaigos → Marijonų vienuolija > globojamos įstaigos

Šilėnai (Szyłany) 264
↗ Možejko ↗ Žuk

Šlamas Stanislovas (Szlamas) 151-152
(1866-1951) kun. (1898 m.); Onuškio, Žiežmarių vik., Dusmenų kleb., globojo K. ir M. Petrauskus; Vyšniavo (1909-1916), Aukštadvario (1919-1924) kleb.; lenkų suimtas; Onuškio kleb.; lietuvių visuom. veik., knygnešys

Šmulkštys Antanas 105
(1886-1951) kun. (1908 m.); poetas, publicistas; slvd. Paparonis; Marijampolės „Žiburio" gimnazijos mokyt., inspektorius (1918-1920), bendravo su MIC; L. Seimo narys

Šova Klemensas (Šovys) 91, 94
(1886-1956) kun. (1912 m.); slvd. Šaldra; stud. Romoje, gyveno Collegium Polonicum *(1908-1913); dirbo Kauno vysk.*

ŠOVINIZMAS → tautiškumas

Štafinski Zygmunt [Štafinskis] (Sztafiński) 173-174
(1897-?) kun. (1919 m.); JMI stud. V. kun. sem.; baltgudžių visuom. veik.

Šveicarija 15, 79, 81, 169, 174, 263
↗ Fribūras ↗ Lozana ↗ Montrė ↗ Sankt Moricas

ŠVENČIAUSIASIS SAKRAMENTAS → šv. Sakramentai

Švenčiausioji Trejybė 24

Švenčionys 121
↗ Matulaitis-Labukas
katalikų gimnazija (?) 131
lietuvių progimnazija 259

„ŠVENTAS DIEVE" → šv. Mišios

Šventasis Raštas 57, 76, 161, 224
↗ šv. Evangelija
Pr **9, 23** 70
9, 23 70
15, 1 35
1 Sam **13, 14** 22
1 Kar **19, 11** 27, 45
1 Tob **4, 16** 55
1 Mak **2, 27** 56
Ps **50 (51)** 75
112 (113), 7 21, 71
136 (137), 5-6 18
142 (143), 2 76
Pat **14, 34** 217
Mt **5, 14** 51
5, 16 71
5, 48 3
6, 18 71
6, 33 17
7, 12 55
8, 8 71
9, 37 41
10, 16 14, 150
10, 23 59
10, 29-30 13
10, 39 25
16, 26 6
18, 3 14
18, 12-13 37
20, 1-16 93
25, 21 57
27, 46 64
Mk **7, 37** 23
8, 36 6
15, 34 64
Lk **2, 3** 90
5, 8 71
6, 31 55
9, 55 48
9, 23 70
9, 25 6
12, 6-7 13
15, 3-7 37
15, 20-24 37
16, 8 14
23, 46 64
Jn **3, 8** 21
10, 14-15 145
10, 16 42
12, 24-25 25
17, 19 26
Apd **4, 12** 17
Rom **2, 13** 57
2, 17-24 57
8, 21 23, 30, 96
8, 31 62-63

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

8, 35-39 55, 63
10, 2 76
12, 2 63
12, 3 55
1 Kor 1, 27-28 21
3, 22-23 18, 36
6, 17 29
9, 11 46
9, 20-22 224
2 Kor 5, 15 43
6, 3-10 43
12, 2 71
Gal 6, 14 42
Ef 1, 10 4, 21, 63
Fil 2, 21 17
4, 13 54, 63
2 Tim 2, 11-12 64
Jok 4, 6 62
1 Pt 5, 5 62
1 Jn 4, 1 52
5, 4 67

Šventasis Tėvas [/Bažnyčios matoma galva] 34, 70, 73-74, 92, 94, 104, 106-107, 114, 182, 218, 253, 255, 275-276
↗ šv. Bažnyčia > šv. Tėvai ↗ Marijonų vienuolija > tikslai > vienuolio nuostatos > vienuoliškas gyvenimas ↗ Matulaitis > pasiketinimai ↗ Pacelli ↗ Ratti
atstovai 182
↗ Apaštalų Sostas > nuncijai > vizitatorius
audiencija 276
Benediktas XIV 95
(1740-1758)
„De Beatificatione et Canonizatione Sanctorum“ 95
„Apie šventųjų beatifikaciją ir kanonizaciją“, 1-as leid.: Bolonija, 1734-1738, 4 t.
Benediktas XV 237
(1914-1922)
bulė (vyskupo skyrimo) 107-112, 115
neklaidingumo dovana 73
rūpestis darbininkais, taika 146
veikalai [enciklikos, laiškai, prakalbos] 73, 87

šventieji 3, 17, 26, 39, 67, 75
↗ šv. Bažnyčia > šv. Tėvai ↗ bažnytinės šventės > šv. Kazimieras > šv. Steponas ↗ šv. Benediktas ↗ šv. Ignotas de Loyola ↗ šv. Juozapas ↗ šv. Urszula Ledóchowska ↗ šv. Paulius ↗ šv. Petras ↗ šv. Pranciškus Borgia ↗ šv. Tomas Akvinietis
globa [užtarymas] 40
sekimas pavyzdžiu [/ėjimas pėdomis] 3, 42

šventimai → kunigai

Šventoji Dvasia 16, 24, 43
↗ Švenčiausioji Trejybė

Šventoji Šeima [šeimynėlė] 74

šventumas 26, 182
↗ Marijonų vienuolija > vienuolio savybės

švietimo darbas → kunigai > veikla

taika 181, 205, 213, 221-222, 245, 250, 257
↗ Šventasis Tėvas > rūpestis darbininkais, taika

Taikos konferencija, Taikos Taryba → Paryžius > Paryžiaus taikos konferencija

tamsybės 36, 41, 64

tarnaitės → socialiniai sluoksniai > darbininkai

tarnavimas (žmonėms) → kunigai > pareigos → Marijonų vienuolija > veiklos sritys → Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> nuostatos

Tartanis 161
Ratnyčios par. gyventojas

Taškūnas Vincentas 266, 276
(1878-1967) kun. (1903 m.); stud. Dv. akad.; dirbo V. m-lose.; V. kun. sem. prof.; Paberžės filijalistas, V. Šv. Mikalojaus b. vik.; V. lietuvių visuom. veik., vienas Lietuvių šv. Kazimiero d-jos vadovų

tautiškumas [/nacionalizmas, /tautinė orientuotė] 17, 97, 138, 153, 155, 266
↗ baltgudžiai ↗ bažnytinės apeigos ↗ išpažintis ↗ kunigai > ypatybės >> neigiamos > tautybės >> lenkai >> lietuviai ↗ lenkai > lenkiškumas ↗ lietuviai > lietuviškumas ↗ Marijonų vienuolija > vienuolio nuostatos > siekti dermės ↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> nuostatos ↗ tautos
apraiškos
apeigos 172
giesmės 162
manifestacijos 144

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimai, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

dvasia 228
fanatiškas, nesveikas 160, 248, 250
↑ šovinizmas
nutautėjimas [ištautėjimas], **nutautinimas** 215, 271
↗ baltgudžiai > nutautę ↗ lenkai > vokietinimas ↗ lietuviai > nutautę ↗ tautos > priklausomybės slėpimas ↗ Vilnius > kunigų seminarija
šovinizmas 163, 166-167, 267
↗ lenkai > lenkiškumas ↗ Vilnius > vyskupija >> kunigai
tautinė politika 13, 179
↗ Marijonų vienuolija > pavojai ↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> nuostatos ↗ pamokslai
tėvynės meilė 268
↗ Marijonų vienuolija > veiklos sritys >> prioritetinės > vienuolio nuostatos >> siekti dermės ↗ lietuviai > lietuviškumas

TAUTOS [/tautybės] 17, 22, 24, 108, 111, 117, 124-125, 128, 138, 154, 157, 160, 174, 183-184, 197, 204, 217, 232, 260, 267
↗ anglai ↗ estai ↗ baltgudžiai ↗ belgai ↗ gruzinai ↗ italai ↗ katalikai ↗ kunigai ↗ latviai ↗ lenkai ↗ lietuviai ↗ prancūzai ↗ rusai ↗ ukrainiečiai ↗ vokiečiai ↗ žydai
apsisprendimo teisė 120
↗ baltgudžiai ↗ plebiscitas
atbudimas [/kilimas] 197, 248
↗ baltgudžiai ↗ lietuviai > lietuviškumas
laisvė [/liuosybė] 120, 154, 184
kėsinimasis į ją 215
lygybė 169, 174, 179, 203
↗ Marijonų vienuolija > principai
ligūstas jautrumas ∆ atžvilgiu 210
likimas 253
nepilnavertiškumas 217
priklausomybės ∆ slėpimas 175, 178-179, 183
↗ baltgudžiai ↑ nepilnavertiškumas
santykiai tarp ∆ 169, 205, 114, 220
↗ baltgudžiai ↗ kalba ↗ lenkai > lenkiškumas ↗ lietuviai > lietuviškumas ↗ rusai ↗ vokiečiai ↗ žydai
įtampa, kivirčai, opumas 13, 42, 157, 178, 183, 193
kantonų sistema 260
neapykanta 115, 124, 172-174, 177, 215, 250, 263
pakantumas, meilė 41-42, 197
↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> nuostatos
priespauda [/persekiojimai, /prievarta] 173, 253, 262
siekiai 117
tautinės mažumos 270
teisės [/liuosybės] 215, 241, 268
↗ baltgudžiai ↗ lietuviai

TAUTŲ SĄJUNGA [/Tautų Lyga] 216, 260, 269
Karinė kontrolės komisija [/atstovai, /misija] 251, 257-260, 269
Tautų Sąjungos tarptautinė Karinė kontrolės komisija padėčiai V. krašte stebėti sudaryta Paryžiuje 1920 10 26
↗ Chardigny ↗ Nasé ↗ Uzquiano

„TE DEUM" 200, 202

TEISĖ → bažnytinė teisė

TEISYBĖ 43, 148, 184, 200, 217, 220-221, 229, 267

TEISMAS 155-156
↗ bažnytinis teismas

TEODOROWICZ Józef Teofil [/Teodoravičius, /Teodoravyčius] 80, 83, 85-86, 91, 93, 95, 99, 216-218, 220-221
(1864-1938) Lvovo armėnų apeigų arkiv. (nuo 1901 m.); su JM bendravo bent nuo Varšuvos katalikų rašytojų ir žurnalistų suvažiavimo 1905 m.; lenkų visuom. veik., ND šalininkas, Lenkijos Seimo narys

TEOLOGIJA → mokslas

ŠV. TĖVAI → šv. Bažnyčia

TĖVAI (mokinių) 136, 190-191, 193-195, 267
↗ lenkai > organizacijos >> Komitet Edukacyjny
komitetai 131, 193
centrinė valdyba [centralinė] 193-194

TIESA 48, 51-52, 184, 217, 221
apreikštoji 76
gynimas 52
katalikiškoji 52
kelias 54
tikroji, pilna 22, 51, 56, 72
žodis 43

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

TIKĖJIMAS [/tikyba, /tikybinis gyvenimas] 17, 21, 28, 30-31, 56, 68, 79, 99, 118, 146, 150, 153, 197, 201, 218, 224, 240
↗ katalikybė ↗ konfesijos ↗ Marijonų vienuolija > vienuolio nuostatos ↗ Matulaitis ↗ mokytojai ↗ pamokslai
atšalimas [/atsižadėjimas, /praradimas] 14, 36, 56
↗ katalikai
gynimas 19, 38, 56, 145, 155
gyvas 13
↗ katalikai ↑ tikras
esmė, dėsniai 117, 146
darbas 138-139
grynumas 266
griovimas [/kas jam priešinga, /naikinimas, /niekinimas, /(už)puolimas] 51, 133, 135, 145-146, 150, 155, 191, 196, 241
mokymas [/lavinimas Δ] 19, 38, 56, 131-136, 153-154, 179, 187, 190, 193-194, 266
↗ katalikai > veikla >> įstaigos ↗ katekizmas ↗ kunigai > pareigybės ↗ Marijonų vienuolija > broliai >> veiklos sritys ↗ pasauliečiai > katechetai
gimtąja kalba 158
↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> įsakymai
šalinimas iš mokyklų 150, 190, 192-195
↗ bolševikai > dekretai
mokslo ir Δ santykis 146
noras Δ politiškai eksploatuoti 240
platinimas [/stiprinimas, /žadinimas] 19, 51, 56, 68, 100
↗ katalikai > veikla >> įstaigos
stiprėjimas 147
tikras, tvirtas 36, 44, 48
↗ katalikai ↑ gyvas
vertė, reikšmė 117, 146
keičiantis širdį 146
visuomeninė 146

TIKYBA → tikėjimas

TIKYBOS → konfesijos

TIKINTIEJI → katalikai

TILŽĖ 128, 172

TOBULYBĖ, TOBULĖJIMAS → Marijonų vienuolija > ugdymas > vienuolio nuostatos → Matulaitis > dvasinis gyvenimas

TOLOČKO Vladislav [/Toločka, /Toloczka] (Tołoczko) 108, 245, 266, 268
(1887-1942) kun. (1909 m.); publicistas, bendradarbiavo lenkų, lietuvių, baltgudžių spaudoje; baltgudžių visuom. veik., atstovas L. Valst. Taryboje (1918 m.)

ŠV. TOMAS AKVINIETIS 88

TREMTIS [/ištrėmimas] 11-13, 16, 58-59
↗ kalėjimas ↗ kunigai > patyrę represijas ↗ Marijonų vienuolija > pavojai >> baimė nukentėti

TRYS KARALIAI → bažnytinės šventės

TRZECIAK Stanisław 80, 85
(1873-1944) kun.; Dv. akad. NT prof. (nuo 1907 m.); antisemitas, veikalo Religia i Literatura u Żydów za czasów Chrystusa Pana *(Varšuva, 1911 m., 2 t.) aut.*

TSCHORNY → Čorny

TUMAS Juozapas 110, 135, 141-142, 145-146, 162, 195, 210-211
(1869-1933) slapyv. Vaižgantas; Žemaičių vysk. kun. (1893 m.), prel.; lietuvių visuom. veik., rašytojas, publicistas; dirbo V. spaudoje (1918-1920); Laikinojo V. lietuvių k-to pirm. pav. (1919 m.)
↗ „Nepriklausomoji Lietuva“

UKRAINA, UKRAINIEČIAI [/Ukrajina, /ukrajiniečiai] 174
↗ Lvovas ↗ konfesijos > ortodoksybė ↗ Žitomyras

UMIASTOWSKI Bronisław [Umiastowskis] 207
lenkų visuom. veik., federalistas

UNIJA, UNITAI → katalikai > Rytų apeigų

UNIVERSITETAI [universitai] 15, 117
↗ Fribūras ↗ Insbrukas ↗ Vilnius

UOLUMAS → Marijonų vienuolija > vienuolio savybės

URBANAVIČIUS Vincas [Urbanavičiukas] 213
(?-1919?) MIC brolis

USZYŁŁO Jan 108
(1871-1950) kun. (1894 m.); V. kapitulos prel., kun. sem. Šv. Rašto prof., rekt.; 1918 m. kandidatas į V. vysk.; JM 1919 m. teikė jo kandidatūrą į V. pavysk.

UTENA 121

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

UZQUIANO 251-255
ispanas majoras, Tautų S-gos tarptautinės karinės kontrolės komisijos padėčiai V. krašte stebėti narys

„VADOVAS“ 31
žurnalas kunigams (1908-1914, Seinai); steig. kun. J. Laukaitis; bendradarbiavo JM
↗ Staugaitis

VAILOKAITIS Jonas 221
(1886-1944) lietuvių visuom. veik., L. Tarybos narys; finansininkas ir pramoninkas

VAILOKAITIS Juozas 143, 151, 198
(1880-1953) Žemaičių vysk. kun. (1905 m.); stud. Dv. akad.; 1918 m. bolševikų kalintas Voroneže; lietuvių visuom. veik., Lietuvių liaudies s-gos steig. (1917 m.), Katalikų veikimo centro pirm. (1919 m.); L. Seimo narys

VAIŠNORA Jonas (Wajsznar) 177
(1890-1963) kun. (1919 m.), g. kan.; JM I stud. V. kun. sem.; Pivašiūnų vik.; kariuomenės kapel. (nuo 1924 m.); Nedingės (1940-1944), Semeliškių (1946-1963) kleb.

VAITKEVIČIUS Juozapas (Wojtkiewicz) 123, 147, 162, 165-166, 176, 180, 182, 185-186, 190, 192-193, 199, 223, 227
(1880-1949) Varšuvos arkiv. kunigas (1903 m.); MIC (1911 m.); Vloclaveko, V. kun. sem. prof.; JM kapelionas (nuo 1919 m.); MIC Marijampolės (nuo 1920 m.), Kauno (nuo 1923 m.) namų vyresnysis; Kauno u-to teol. prof.; vėliau dirbo JAV bei Romoje; teol. veikalų aut.

VALDEMARAS → Voldemaras

VALDŽIA → pasaulietinė valdžia

VALIA (laisva) [liuosas noras] 4

VALSTIEČIAI → socialiniai sluoksniai > sodiečiai

VALSTIEČIŲ SANJUNGA → socialiniai sluoksniai > sodiečiai

VARĖNA (Orany) 260

VARGDIENIŲ SESELĖS → vienuolijos > moterų

VARGONININKAI → Marijonų vienuolija > broliai

VARNAS Alfonsas 152
(1884-1944) kun. (1909 m.), kan.; V. šv. Rapolo b. vik. (1909-1911), Kaišiadorių kleb. (1911-1944), b. statytojas; suspenduotas dėl memorandumo vokiečiams; 1922 m. vėl patvirtintas kleb.; ėjo įvairias pareigas Kaišiadorių kurijoje (po 1922 m.)

VARŠUVA [/Varšava] (Warszawa) 90, 103-104, 106, 108-109, 117, 121, 123, 144, 165, 182, 201, 206-207, 210-212, 214, 216, 221, 223-224, 226, 228-229, 239, 243, 247, 257, 260, 269
↗ Apaštalų Sostas ↗ Marijonų vienuolija > namai
arkivyskupas 103
↗ Kakowski
arkivyskupija [dijacezija] 206
Jasna (gatvė) 210
kunigų seminarija (klierikai, rektorius) 80, 82
↗ Bronikowski ↗ Kalinowski ↗ Lysik
Rada Główna Opiekuńcza (Vyriausioji globos taryba) 210

VARŽAITIS Jonas 191-192, 213
MIC brolis; JM tarnas; bolševikų kalintas (1919 m.)

VATIKANAS → Apaštalų Sostas

VĖLIAVOS → bolševikai → lenkai > lenkiškumas → lietuviai > lietuviškumas

ŠV. VELYKOS → bažnytinės šventės

VELNIAS → piktoji dvasia

VERBŲ SEKMADIENIS → bažnytinės šventės

VIDENIŠKIAI 229

VIDIŠKĖS [Vidziškės] 167

VIENUOLIJOS [/vienuolynai] 7, 26-27, 97, 106, 197
atstovai 117
moterų 50, 157, 180, 197, 256
↗ Cikoto ↗ Marijonų vienuolija > pavojai >> paskęsti > seserys ↗ Zenkevič
Angelų seserys 149
steig. V. kun. W. Kluczyński; globojo našlaičių prieglaudas
↗ katalikai > veikla >> įstaigos >>> vaikų ↗ Rodziewicz
benediktinės (šv. Kotrynos bažnyčia) 225
šv. Benedikto seserys; V. veikia nuo XVII a.
dominikonės tretininkės (lenkės) 167
steig. 1861 m. K. Bialecka; V. globojo našlaičių prieglaudą, merg. internatą, maitino vargčių vaikus

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

magdalietės (įstatai, vyresnioji) [/magdalenietės, /šv. Magdelenos vardo seselės] 162-163, 250
Gailestingosios Dievo Motinos seserys; steig. 1862 m. Varšuvoje T. Potocka; V. moterų (buvusių prostitučių, kalinių) globos namai, skalbykla, dirbtuvė
↗ katalikai > veikla >> įstaigos >>> vaikų ↗ Vilnius > bažnyčios
Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo seserys (niepokalanki) 83
↗ Darowska ↗ Karska
nazaretietės 163, 195
Švč. Nazareto Šeimos seserys; tikslas – auklėti našlaičius, jaunimą; steig. 1873 m. Romoje F. Siedlicka; V. steig. gimn., globojo licėjų, pradinę m-lą, merg. internatą
↗ Czarnowska
mokyklos 117
Gardine 225
Vargdienių seselės (įstatai, vyresnioji) 107, 124
Nekaltai Pradėtosios M. Marijos Vargdienių seserų kongr.; steig. 1918 m. Marijampolėje JM
vizitietės [vizitės] (bažnyčia, vienuolynas) 230
Švč. M. Marijos Apsilankymo seserys; V. globojo pradinę m-lą, internatą
persekiojimai (valdžios) [/trukdymas veikti] 16, 35
senosios 98
steigimas 118
↗ Matulaitis > pagalba
baltgudžiams 197
stojimas į ∆ (pasiryžimas, sunkumai) 11
tvarkymas 26-27, 180
vienuoliai (-ės) 68, 88, 91, 277
↗ kunigai
broliai 122
instrukcijos 31
įžadai [apžadai] 225
seserys [/sesutės, /vienuolės] 96-97, 117, 155, 225
sodžių žmonėms tarnaujančios 225
tarnavimas ligoniams, sužeistiesiems 122
pašaukimas 90, 122
vyresnieji 26-27, 50
vyrų 81, 157, 197
↗ Marijonų vienuolija
benediktinai (noviciatas) 98, 277
↗ Beuronas
Canonici Reg. Immaculatae Conceptionis (Nekaltojo Prasidėjimo regulinių kanauninkų kongregacija) 74
doloristai 103, 122
Sopulingosios Dievo Motinos sūnūs; tikslas – auklėti apleistą jaunimą; įsteigė t. H. Kozminskis OFM Cap. Varšuvoje 1894 m.; V. vysk. globojo amatų m-klą, bern. internatą
jėzuitai (Jėzaus Draugija) [/jėzavitai] 40, 46, 53, 65, 87-89, 94, 96-98, 137, 174, 181-182, 249, 255
V. globojo pradinę m-lą, internatą, vadov. studentų, inteligentų sodalicijoms, steig. bern. gimn. (nuo 1922 m.)
↗ Bartvarauskas ↗ Fonck ↗ Insbrukas ↗ katalikai > veikla >> organizacijos >>> maldingosios draugijos ↗ Ledóchowski ↗ Muckermann ↗ de Paz
namai 39, 138
noviciatas [naujokynas] 181
↗ Feldkirchenas
provincijos 39
vyresnieji 39, 255
↗ šv. Ignotas ↗ Ledóchowski ↗ šv. Pranciškus Borgia ↗ Rudnicki ↗ Sobaś
misionieriai 224
pranciškonai (Mažesnieji broliai ir Mažesnieji broliai konventualai) 227
↗ Bizauskas ↗ Haczela
Gardine 225
Vilniuje (bažnyčia, vienuolynas) 230
rezurekcionistai (zmartwychwstancy) 79-80, 83, 95, 275-277
Congregatio a Resurrectione D. N. Jesu Christi steig. 1836 m. Paryžiuje B. Janskis, J. Kajsiewiczius, P. Semenenko; paplitusi tarp lenkų išeivių, tebeveikia, centras Romoje
↗ Czarba ↗ Kajsiewicz ↗ Karska ↗ Semenenko ↗ Smolikowski

VIEŠPATS → Dievas

VIEVIS [Jewje] (Jewie) (lietuvių vaikų prieglauda) 164
↗ Cijunaitis ↗ katalikai > veikla >> įstaigos >>> vaikų ↗ Radušis

VYGODSKI Jakov [Vygodskis] 129
(1857-?) dr., žydų visuom. veik., atstovavo žydams besi-

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

kuriančiose L. valdžios struktūrose, ministras (1918 XII-1919 III); 1919 m. bolševikų suimtas su M. Biržiška, A. Janulaičiu pasiraše pareiškimą, kad išsižada veiklos L. Taryboje

Vileišienė Emilija 140, 176
(1861-1935) merg. Jasmantaitė; A. Vileišio žmona; lietuvių visuom. veik.

Vileika 151
miestas dabart. Baltgudijoje

Vileika → Vilnius > miesto dalys > Naujoji Vilnia

Vilkaviškis 109-110
↗ Dabrila ↗ Matulaitis-Labukas

Vilniaus kraštas → Lietuva > Rytų Lietuva

Vilnius (Wilno) 101, 103, 106-108, 111-112, 115, 118-121, 123-125, 127-130, 137, 139, 142, 144, 149, 152-153, 155-157, 161-163, 166, 168-172, 178, 180, 192, 194, 197, 201-202, 206, 210-211, 213, 216, 219, 221-225, 230-231, 235, 239, 241, 243, 246, 250, 253-258, 260-261, 263-265, 270, 275-276
aikštės [pliaciai]
Katedros 127, 155
↗ Jekaterina II
Lukiškių 250
bažnyčios, koplyčios [koplytėlės], **parapijos** 109, 119, 143-145
↗ konfesijos > ortodoksybė >> cerkvės ↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> privati koplyčia
Aušros Vartai [Ašmens Vartai] 171, 191, 200-202, 207, 209, 221, 265
↗ Wołodźko
Bernardinų (Šv. Pranciškaus Asyžiečio) 167
↗ Kretowicz
Bonifratrų (Šv. Kryžiaus) 243, 257, 262, 268
↗ Abaravičius ↗ Zajančkauskas
Dominikonų (Šv. Dvasios) 167, 170
↗ Kuleszo
šv. apaštalų Jokūbo ir Pilypo 208, 212
↗ Możejko ↗ Sienkiewicz ↗ Żarnowski ↑ kunigai > klebonai
šv. Jono (Šv. Jono Krikštytojo ir šv. Jono apaštalo ir evangelisto) 139
↗ Ellert ↗ Reinys
šv. Jurgio (kunigų seminarijos) 182, 189
Katedra (Šv. Stanislovo ir šv. Vladislovo) 113-114, 117, 126-127, 146, 164, 171, 176, 195-198, 202, 214, 217, 248, 251-252, 256, 260
↗ Bieliauskas ↗ Brazys
šv. Kazimiero koplyčia 162, 202, 251
šv. Kazimiero 137-143, 146-149, 163-164
↗ Chrucki ↗ Muckermann ↗ Pjatrovski
rūmai prie bažnyčios 138, 141, 147
šv. Kotrynos [Katarinos] 195, 225
↗ vienuolijos > moterų >> benediktinės
Labdarybės koplyčia [Dobroczynność] 185
Lenkų labdarybės d-jos namai ir koplyčia buvo ties Vilniaus ir Labdarių gatvių sankryža
Lukiškių kalėjimo koplyčia 195
šv. Mikalojaus 167, 248
↗ Bieliauskas ↗ Kukta
seserų magdaliečių koplyčia [magdaleniečių] 250
šv. Stepono 265
↗ Kiersnowski ↗ Zenkevič
Visų Šventųjų 158-159, 265-266
↗ Bakšys ↗ Dyakowski ↗ Kukta ↗ Lošakevičius
bažnytinis gyvenimas 207
dalys
Antakalnis 123, 250
aukštasis miestas 122
Liepkalnis [Lipówka] 211
Naujoji Vilnia [Vileika] 119, 123, 209
Užupis [/Zarzecze] 144
elektros dirbtuvė 187
gatvės
Bernardinų 125
Didžioji 198
šv. Jurgio prospektas (dabart. Gedimino) 197
Varnų (dabart. A. Jakšto) 121
Gedimino kalnas 171
geležinkelis [/gelžkelis] 187
stotis 112, 122-123, 185, 192, 199, 255, 260, 269
gyventojai [/piliečiai] 117, 201, 207, 213
↗ katalikai
baltgudžiai 108

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

lenkai 107-108, 122, 131, 214
↗ lenkai > organizacijos >> Komitet Edukacyjny >> Lenkų komitetas >> pogrindinis Vilniaus komitetas
lietuviai 131, 177
kalėjimas (Lukiškės) 141, 151, 156, 177, 195
↗ Oldak ↗ Żarnowski ↑ bažnyčios
kunigai 109, 118-119, 160, 250
dekanas 119
↗ Wołodźko
klebonai 119
šv. Jokūbo ir Pilypo 122
lenkai 107
kunigų seminarija 115, 153-154, 156, 161, 165-167, 173-174, 176-180, 183-186, 193, 196, 210, 223, 226, 230
↑ bažnyčios
dvasios tėvas 160, 184
↗ S. Zawadzki
egzaminai [kvotimai] 183
katalikiškumas 166, 179
lenkinimas [/vengimas nelenkų] 161, 183-184
klierikai 154, 161, 165-167, 173-175, 178-179, 183-185, 191, 198, 207, 209, 223
baltgudžiai 173, 175, 178, 183, 207
↗ Butrimovič ↗ Ganusevič ↗ Štafinski ↗ Volodkevič
lenkai 173, 178, 183
↗ Syczewski?
lietuviai 173, 177-179, 183-184
↗ Cibulskas ↗ Eidimtas ↗ Vaišnora
profesoriai 161, 165, 175, 178, 183-184
↗ Chomski ↗ Cichoński ↗ Kraujalis ↗ Lewicki ↗ Miłkowski ↗ Puciata ↗ Reinys ↗ Skruodys ↗ Szopa ↗ Taškūnas ↗ Vaitkevičius
studijų programa (dalykai) 161, 165-166, 183
↗ mokslas
tvarka 165-166, 179, 184
ugdymas (blogas) 185
vadovai 154
↗ Sobaś
inspektorius 154, 168, 178, 181, 183-184
↗ Lubianiec
rektorius 165-166, 173, 177-178, 230
↗ Uszyłło
vadovėliai 161
ligoninės 122, 198, 204
senuosiuose vyskupų rūmuose 213
dabart. Daukanto a., prezidentūra
likimas, priklausomybė 170, 172, 255, 268
↗ plebiscitas
atitekimas Lietuvai 244
prijungimas prie Lenkijos 216-217
užėmimas
bolševikai 123, 125, 211
lenkai 120-121, 123, 127, 168, 172, 190, 198-199, 205, 214-215, 218-221, 239, 250, 253
lietuviai 171, 173, 190
vokiečiai 137
varžymasis dėl Δ 119, 127, 168-169
miesto salė 244
Aušros Vartų g-vė, dabart. Filharmonijos rūmai
mokyklos
gimnazijos 243
lietuvių 215, 244
↗ M. Biržiška
lenkų berniukų I gimnazija 133, 136
↗ Kościałkowski
lietuvių mokytojų seminarija 192
↗ Kairiūkštis ↗ Vyšniauskas ↗ Zajančkauskas
Rasų kapinės 202
Tarybos rūmai [/valstybiniai rūmai] 119, 141
buvo šv. Jurgio pr. Nr. 13, dabart. Gedimino pr. ir Vilniaus g-vės sankirtoje
tautiniai apibūdinimai
lenkų miestas 127, 209
rusiška Δ išvaizda 209
lietuviškumas, sulietuvėjimas 172, 258
universitetas [universitatė] 251
↗ Puciata ↗ Skruodys ↗ W. Zawadzki
rektorius 251, 256, 261
↗ Siedlecki
teologijos fakultetas [fakultatė] 117-118
vicerektorius 251
↗ Ziemacki ↗ Żongołłowicz
valdžia 119, 121, 123, 168
↗ lenkai > kariuomenė >> vadai >>> komen-

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

dantai > organizacijos > valdžia ↗ lietuviai > kariuomenė >> komendantas
miesto raktai 207, 223
miesto valdyba 129
atstovai 112
bolševikų 149
pirmininkas 129
↗ Eidukevičius
lenkų 170
miesto prezidentas 210, 256
↗ Bańkowski ↗ Niedziałkowski
viceprezidentas 256
↗ Łokuciewski
rusų (carinė) 119-120
rinkimai 129
viešbučiai
Georges 141
dabart. Gedimino pr. viešbutis „Vilnius“
restoranas 260
Italia 213
vyskupas 248
↗ Hryniewiecki ↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas ↗ von Ropp ↗ Reinys ↗ vyskupai
kandidatūros 103-106
↗ Dambrauskas ↗ Maironis ↗ Matulaitis > kandidatas ↗ Olšauskas ↗ Uszyłło
namai [/būstas, /butas, /vyskupo rūmai] 113, 124-125, 176-177, 185-189, 191
↑ ligoninės
pavyskupis [sufraganas] (baltgudis, lenkas) 253
↗ Michalkevičius ↗ Reinys
sekretorius 115, 123, 152, 159, 167, 204, 212
↗ Steckiewicz
antrasis 144
↗ Januševičius
vyskupija [/diecezija, /dijacezija] 90-91, 103, 109, 147, 149, 164, 170-171, 204, 207, 226, 258, 271
↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas
Bėdinųjų kuratorija 203
dekanatai 254
kapitula [/vyskupo Taryba] 108-109, 111-116, 130, 194, 196, 199-200, 202-203, 205, 214, 222, 226, 227
JMI nariai: L. Chalecki, J. Hanusowicz, J. Kukta, K. Lubianiec, M. Michalkevičius, J. Sadowski, A. Sawicki, J. Uszyłło, F. Wołodźko; iki JM pirm. K. Bajko
↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> pasitarimai
šešėlinė 205
kunigai 109, 148
santykiai su vyskupu
↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> pasitarimai
nepasitenkinimas 158, 193, 196, 204, 206, 210
pasipriešinimas, nenoras tartis 158-160
tarimasis 131, 160
veikla be jo žinios 204
šovinistai 167
kurija 222, 226-227, 233, 246-247
↗ Zacharzewski
kanceliarija 222, 226-227
kancleris 226, 243, 247, 255, 261, 263
↗ Chalecki ↗ Sawicki
pareigūnai (egzaminatoriai, patarėjai, teisėjai) 227
↗ separacijos byla
vicekancleris 246
↗ Steckiewicz
padalijimas 253
padėtis 252
socialinio veikimo vedėjas [socialio...] 139
↗ Lubianiec
valdymas 171, 188, 223, 256
valdytojai [/administratoriai] 103, 115
↗ Hanusowicz ↗ Michalkevičius
netinkami 248
VISKANTAS Antanas [Viskontas] (Viskanta, Wiskont) 91, 270
(1877-1940) kun. (1900 m.), kan.; stud. filosof., socialinius mokslus Levene, teol. Romoje, dr.; JMI V. bažnytinio teismo notaras, dirbo Bonifratrų b.; V. lietuvių visuom. veik., vienas Lietuvių šv. Kazimiero d-jos vadovų
VYSKUPAI, ARKIVYSKUPAI, PAVYSKUPIAI [/antvyskupiai, /ganytojai] 35, 42, 82-83, 87-88, 90-91, 93, 99-100, 110, 150, 176, 182, 218, 226, 230, 232
↗ Kaunas ↗ Kelcai ↗ Krokuva ↗ lenkai ↗ Lenkija ↗ Lvovas ↗ Marijonų vienuolija > kandidatai > principai > tikslai >> tarnauti ↗ Minskas ↗ Mogiliovas ↗ Ryga ↗ Rusija ↗ Varšuva ↗ Vilnius

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

būtinos savybės 100, 116
ganytojų raštas 118
geri, tikri 99-100
pilni Dievo baimės, dvasios 65, 100
kaimynai (Vilniaus vyskupo) 180
komitetas 226
kurijos 118
↗ Vilnius > vyskupija
pareigos [/kas pridera] 70, 145, 201
visų tautų globa 263
politikavimas 245
ryšys su Vatikanu 182
rūpesčiai (ne tie, kokie reikia) 164
suvažiavimai 275

VYSKUPIJOS, ARKIVYSKUPIJOS [/diecezijos, /dijacezijos]
↗ Kaunas ↗ Ryga ↗ Varšuva ↗ Vilnius
valdytojai 118
↗ Vilnius > vyskupija ↗ vyskupai

VISUOMENĖ (visuomeninės) 13, 15-17, 19, 21-23, 57, 61, 105-106, 122, 133, 146, 154, 188, 219
↗ katalikai ↗ lenkai ↗ pasauliečiai > įstaigos ↗ socialiniai sluoksniai ↗ tikėjimas > vertė
organizacijos [/draugijos] 115, 203
↗ baltgudžiai > veikla ↗ katalikai > veikla ↗ lenkai > organizacijos ↗ lietuviai > organizacijos ↗ tėvai ↗ Varšuva
kenksmingos 15-16
komitetas (paramos Rytų žemėms, Poznanė, Varšuva, Vilnius) 210-212
↗ Varšuva > Rada Główna Opiekuńcza
komitetas maistui dalyti 202-203
komitetas Napoleonui pagerbti 256
veikla 237
↗ katalikai > veikla ↗ kunigai > ypatybės >> veikėjai > veikla ↗ lietuviai > memorialas ↗ pasauliečiai ↗ politika ↗ socialiniai sluoksniai > darbininkai > sodiečiai
kareivių nuginklavimas 264
manifestacijos [/procesijos] 143-144, 200
↗ bolševikai > propaganda ↗ lenkai > lenkiškumas
mitingai [/susirinkimai] 145, 195, 252, 260
↗ bolševikai > propaganda ↗ lenkai > lenkiškumas ↗ lietuviai ↗ Marijonų vienuolija > vienuoliui būtini įgūdžiai ↗ socialiniai sluoksniai > darbininkai > sodiečiai
parašų rinkimas 155, 188
protestai 132, 134, 145, 155, 160, 190-193, 252
rezoliucijos 194-195
riaušės 143-144, 147, 176
sukilimas 189

VYŠNIAUSKAS 192
bolševikų veik., V. lietuvių mokyt. sem. dir. (1919 m.)

VYŠNIAVAS [/Wiszniewas] 152
JMI V. vysk. dek.; 1866 m. b. paversta cerkve; 1910 m. pastatyta nauja b. I Pasaulinio karo metu sugriauta ir panaudota apkasams; dabart. Baltgudija
↗ Kaczmarek ↗ Šlamas

VIŠNIEVSKIS → Wiśniewski

VITEBSKAS (Witebsk) 129, 134, 180
dabart. Baltgudijos miestas
lenkų gimnazija 134
↗ Łukaszewski
ortodoksų archijerėjas [pravoslavų archiejerėjus] 134

VIVES Y TUTO José Calasanty 88-91
(1854-1913) kard.; kapucinas; Šv. Vienuolijų reikalų kongr. pref. (nuo 1908 m.); gausių teol. veikalų aut.

VIZBARAS Kazimieras 107
lietuvių visuom. veik., teisininkas, L. Tarybos valdininkas; vėliau – Ministrų kabineto reikalų vedėjas

VIZITIETĖS → vienuolijos > moterų

VLOCLAVKAS (Włocławek) 123
katedra 163

VOJAVÓDZKAITĖ → Wojewódzka

VOKIEČIAI 154, 163, 248, 251
↗ lenkai > vokietinimas
areštai 105
kariuomenė 138, 152, 166, 177
↗ Vilnius > likimas >> užėmimas
kareiviai 103, 122, 137
spartakininkai 221
Vokiečių kareivių taryba 119
laikai 229
politika 120

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

valdžia (Lietuvoje, Vilniaus krašte) 103-105, 108, 111-112, 114, 119-123, 127-128, 137, 149, 153, 163, 170, 174, 183, 219-220
↑ kariuomenė > kareiviai
bažnytinių reikalų vedėjas 104
↗ von Altmann
Marijampolės viršininkas 104
politikos skyrius 106
↗ Zechlin

VOKIETIJA 106, 263, 271
↗ Berlynas ↗ Lenkija > politika >> derybos ↗ Miunchenas

VOLDEMARAS Augustinas [Valdemaras] 112
(1883-1942) lietuvių visuom. veik., L. Tarybos narys (nuo 1918 VII); L. premjeras ir užsienio reikalų ministras (1918 XI-XII, 1926-1929)

VOLKOVYSKAS [Volkoviskas] 255
miestas dabart. Baltgudijoje

VOLODKEVIČ Gaspar [Volodkevičius] (Wołodkiewicz) 185
(1896-1970) kun. (1920 m.); JMI stud. V. kun. sem.

VRUBLEVSKIS → Wróblewski

WĘCŁAWSKIS → Węsławski

WEISS Albert Maria [Weisas] 97
(1844-1925) kun. dominikonas; apologetas, sociologas, krikščioniškojo socialinio sąjūdžio ideologas; Fribūro u-to teol. prof. (1890-1919)

WEJTKO Władysław 122
(1859-1933) lenkų gen., vad. savigynos dalinių L. ir Baltgudijoje vadas, V. apygardos karo vadas (1918-1919)

WELICZKO Michał [/Weliczka] 108
(1873-1943) kun. (1899 m.), prel. (?)

WĘSŁAWSKI Witold [Węcławskis] 136, 190, 214
(1855-1930) medikas, dr.; lenkų visuom. veik., V. lenkų Švietimo k-to pirm.

WIŚNIEWSKI Marian [Višnievskis] 72
(1885-1967) kun. (1911 m.); JMI stud. Kelcų kun. sem., Dv. akad.; MIC (novic. 1911 m.); Varšuvos Kūdikėlio Jėzaus b. rekt., skyrė dėmesio lietuvių kolonijos sielovadai; dirbo JAV, Anglijoje, Portugalijoje; steig., red. mėnraštį „Pro Christo" (Varšuva, nuo 1924 m.)

WYSOKI DWÓR → Aukštadvaris

WISZNIEWAS → Vyšniavas

WITEBSK → Vitebskas

WŁOCŁAWEK → Vloclavkas

WOJEWÓDZKA Wanda [Vojavódzkaitė] 255
stomatologė; apdovanota popiežiaus medaliu „Pro Ecclesia et Pontifica" (1921 m.)

WOJTKIEWICZ → Vaitkevičius

WOŁODKIEWICZ → Volodkevič

WOŁODŹKO Franciszek 112, 159, 193, 209
(1867-1948) kun. (1892 m.), V. kapitulos prel.; šv. Teresės ir Aušros Vartų par. kleb., V. dek.

WRÓBLEWSKI Tadeusz [Wróblewskis] (Vrublevskis) 130, 132-133, 175, 259
(1858-1925) advokatas, V. visuom. veik.; gyvė teisiamuosius politinėse bylose

ZACHARZEWSKI Kazimierz 264
(1889-1966) kun. (1912 m.); dirbo V. kurijoje (1913-1918); Dūkštų kleb. (nuo 1918 m.)

ZAJANČKAUSKAS Vincentas Bonaventūra [Zajončkauckas] 259, 263, 268
(1884-1956) kun. (1907 m.); stud. Dv. akad.; V. mokyt. sem. prof.; V. Bonifratrų b. kleb.; lietuvių visuom. veik., vienas Lietuvių šv. Kazimiero d-jos vadovų

ZAKRISTIJONAI [ZOKRASTIJONAI] → Marijonų vienuolija > broliai >> veiklos sritys >>> parapija

ZAPAŚNIK Stefan 158
(1880-1976) kun. (1904 m.); JMI Lebedžių kleb.

ZARASAI [Ežerėnai] 177

ZARZECZE → Vilnius > dalys >> Užupis

ZAWADZKI Stanisław [Zavadzkis] 160
(1876-1958) kun. (1899 m.); JMI V. kun. sem. dvasios t.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Zawadzki Władysław 251
(1885-1939) VU prof., teisės fakulteto dek. (1922-1924)

Zechlin Erich [Zechlinas] 106
dr.; I Pasaulinio karo metais ir po jo vokiečių valdžios L. užsienio reikalų sk. vedėjas; vėliau Vokietijos pasiuntinys Kaune

Zenkevič Anton [Zenkevičius] (Zienkiewicz) 265-267
(1888-1951) kun. (1911 m.); baltgudis; V. šv. Stepono b. rekt., Drujos par. kleb. (nuo 1922 m.), Gluboko par. kleb. dek. (nuo 1923 m.); V. arkiv. generalvik.; laikinai vadov. organizacijai Związki Chrześcijańskie robotników *(1919 m.); drauge su JM Jėzaus Eucharistijoje Tarnaičių seserų kongr. steig. (1924 m.) ir globėjas*

Ziemacki Józef [Ziemackis] 117
(1856-1925) chirurgijos prof.; prisidėjo prie V. u-to atkūrimo, viceirekt. (1919-1921)

ZMARTWYCHWSTANCY → vienuolijos > vyrų >> rezurekcionistai

ZWIĄZKI CHREŚCIJAŃSKIE → katalikai > veikla >> organizacijos

Żadkiewicz Michał [/Mikas Žadkevičius] 180-182
bolševikų provokatorius

Żarnowiecki Longin [Żarnowieckis] 85
(1842-1915) kun. (1866 m.); Dv. akad. prof., rekt. (1901-1910); Lucko ir Žitomyro pavysk. (nuo 1910 m.)

Żarnowski Piotr [Żarnowskis] 191, 195, 212-213
(1885-1951) kun. (1915 m.); V. šv. Jokūbo ir Pilypo par. adm. (1919 m.), Lukiškių kalėjimo kapel.

Żebrowski Leon [Žebrovskis] 225
(1876-1953) kun. (1903 m.); JM Gardino dek.

Żeligowski Lucjan [Želigowskis] (Želigovskis) 243, 251, 256-257, 269
(1865-1947) lenkų gen.; Rytų L. okupavusios kariuomenės vadas (1920 m.), sudarė vad. Vidurinę L.; Lenkijos karo reikalų ministras (1925-1926), Seimo narys (1928-1939)

ŽEMAIČIŲ VYSKUPAS, VYSKUPIJA → Kaunas > vyskupas, vyskupija

Žemaitija
kunigaikštija 217
žemaičiai (gudini=tikri) 179

ŽEMĖS KLAUSIMAS 128-130
↗ bolševikai > dekretai > žemės

Žemoji Panemunė [Panemunė] 111

ŽIBURYS → katalikai > veikla >> organizacijos

ŽYDAI 79, 116, 121, 123-127, 129, 140, 144, 150, 155, 181, 189, 191, 198-201, 208-211, 215, 220-222, 248-249, 257
↗ bolševikai > kariuomenė >> kareiviai >> milicininkai > šalininkai ↗ konfesijos > judaizmas ↗ politinės partijos
gaivalas 209
pirkliai 103
santykiai su Δ 144, 250
↗ bolševikai > represijos ↗ krikščionys ↗ lenkai > represijos ↗ lietuviai > vienybė ↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> gailestis žydams
išskyrimas iš kitų 202
neapykanta [/įnirtimas prieš Δ] 140, 222
↗ Matulaitis > Vilniaus vyskupas >> įsakymai >> nuostatos
žudynės 141
turtuoliai 177
valstybė 219
veikėjai 199
↗ Černy ↗ Joffe ↗ Rubinštein ↗ Šabad ↗ Vygodski
žydų – masonų sąmokslas 248, 250

Žitomyras (kunigų seminarija, klierikai ukrainiečiai) [Žitomierius] (Žytomierz) 174
↗ Żarnowiecki

Žiupronys [Župranai] (Župrany) 243, 254, 261
JM V. vysk. Ašmenos dek. par.; dabart. Baltgudijoje
↗ Abaravičius

ŽMOGUS (-ĖS) 4-6, 8, 11-12, 25, 28-31, 49, 52, 58, 71, 75, 89, 94, 98, 124-125, 135, 146, 203
↗ baimė ↗ Bažnyčia > nuostatos ↗ broliškumas ↗ Dievas > nuostatos ↗ dorybės ↗ dvasia ↗ ydos ↗ Jėzus Kristus > mokslas ↗ prigimtis ↗ siela

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Dievo sūnus [/šventos laisvės sūnus] 23, 30, 96
kūnas 25, 34, 36
↗ Marijonų vienuolija > dvasingumas > vienuolio nuostatos ↗ Matulaitis > pasiketinimai
Dievo nuosavybė 31
kova prieš dvasią 31
sugedęs 24
nedoras 13
↗ bolševikai > provokatoriai, šnipai
polinkiai 11
apsidrausti 13
apleisti dvasišką tobulinimą 8
pradėti tobulesnį gyvenimą 11
↗ Marijonų vienuolija > kandidatai
palaimintas 29
protas 21-22, 27, 50, 56
aiškus 24
išklydęs, aptemęs 27, 45, 56
paliepimai 30-31
žemiškas išmanymas 25
savybės [/būdas] 179
aklas 30
atgimstantis Dievuje 25
dievotas 36
geras [/geros valios] 4, 36, 47, 55
išsilavinęs 57
įvairialypis 21-22
laimingas ir nelaimingas 57
nepažįstantis pats savęs 61
pagal Dievo širdį 22
silpnas 61
tobulas 146
turtingas 61
širdis 24, 27, 47
tikslas 189
valia 21-22, 27, 56
stiprinimas (malda) 27-29
užgaidos 25
ŽMONIJA 17, 21, 24, 41, 73
↗ pasaulis
ŽODŽIO LAISVĖ [LIUOSYBĖ] → politika > pilietinės teisės
Žongołłowicz Bronisław [Žongalavičius] 251
(1870-1944) kun., prel.; V. u-to teol. fak. dek., vicerekt.; lenkų visuom. veik.
Žuk Mikalaj [Žukas] 158, 268
(1882-1963) kun. (1909 m.); baltgudis; JMI dirbo Lebedžiuose, Rukainių kleb.; vėliau Šilėnų kleb.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

TEMŲ REGISTRAS*

MINTYS, APŠVIETIMAI, ĮKVĖPIMAI IR PASIKETINIMAI

Aukščiausiasis idealas	3, 1
Pašaukimo esmė	3, 12
Apaštalavimo dvasia	4, 9
Tobulinimasis ir tobulinimas	4, 17
Instrukcijų atnaujinimas	5, 3
Gyvenimo šventumas	6, 12
Brolių rengimas	6, 19
Drausmė ir dvasia	6, 26
Geri pavyzdžiai	7, 11
Veiklos branduolys	8, 10
Principų santrauka	9, 18
Žemiškosios kliūtys	10, 3
Ryžtas nukentėti	11, 22
Visuomenės nauda	13, 4
Gudrumas ir drąsa	13, 15
Kristaus kareivija	14, 10
Atkaklus organizavimasis	15, 10
Sekant pirmuosius krikščionis	15, 24
Vienuolio savumai	17, 5
Numylėtoji Bažnyčia	17, 26
Priemonių įvairovė	18, 20
Pasauliečių apaštalavimas	19, 18
Malda ir darbas	20, 4
Gyvenimo tvarka	20, 22
Atsinaujinimas Kristuje	21, 7
Bažnyčios žmonių ugdymas	22, 11

* Nė vienos *Užrašų* dalies originalas nepadalytas skyreliai su pavadinimais. Tačiau dauguma arkiv. Jurgio Matulaičio vadinamojo dvasinio dienoraščio leidimų tokius, redaktorių įvestus ir atrankinį skaitymą palengvinančius skyrelius turi. Siūlomas temų registras, kurį rengiant atsižvelgta į U1 bei smulkias padalas įvedusius naujausią lenkiškąjį ir itališkąjį leidimus, turėtų padėti skaitytojams susirasti kurį nors svarstomą klausimą ar aptariamą įvykį. Pirmasis skaičius žymi puslapį, antrasis – eilutę.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Amžinybės matas 23, 26
Skendėjimas Dievuje 24, 24
Pašaliečių telkimas 26, 10
Tikras pertvarkymas 26, 21
Nuolatinė malda 28, 7
Meditavimo būdai 30, 1
Apsimarinimas ir sveikata 30, 26
Rekolekcijų pasiketinimai 31, 23
Vyresnysis ir pavaldiniai 32, 1
Dievo rankose 32, 24
Prie Švč. M. Marijos kojų 34, 7
Tarp savųjų ir svetimųjų 34, 17
Parapinis darbas 35, 5
Priemonės ir tikslas 35, 16
Atida klaidžiojantiems 36, 17
Brolių apaštalavimas 37, 16
Vienuolijos namas parapijoje 38, 20
Malda veikliame gyvenime 39, 11
Kapitulos 40, 11
Veiklos erdvė 40, 26
Misijų kraštai 41, 8
Mirę pasauliui 42, 17
Išoriniai ženklai 43, 23
Iniciatyva ir klusnumas 44, 11
Vyresniojo privalumai 44, 29
Malonė ir kryžius 45, 22
Vyresniojo vaga 46, 1
Santykiai su žmonėmis 46, 19
Laikysena susirinkimuose 47, 22
Prõgos patarnauti 48, 22
Pragaištinga garbė 49, 7
Darbų atranka 50, 14
Kova ir atlaida 51, 2
Aiškūs katalikai 51, 22
Naujovių ištyrimas 52, 9

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Broliški patarnavimai 52, 18
Laiko ženklai 53, 13
Persekiojimų prasmė 53, 20
Nusižeminimo kelias 54, 23
Protinga meilė 55, 11
Atgailos dvasia 55, 21
Tikėjimo skelbimas 56, 1
Specializacijos reikalas 57, 3
Asmens lavybos 57, 23
Sekimas Kristumi 58, 8
Individualybė ir bendruomenė 59, 16
Stiprybė Viešpatyje 62, 22
Pasaulis ir Kristus 63, 10
Pavojai ir pasiryžimai 63, 21
Kaltinimai ir pagundos 64, 20
Pašaukimo idealai 65, 16
Švč. M. Marijos globa 66, 3
Atsidavimas vienuolijai 66, 14
Šventųjų kentėjimai 66, 23
Vaizduotės suvaldymas 67, 6
Noviciato kartojimas 67, 28
Brolių uolumas 68, 12
Nuolatinės lavybos 69, 6
Pavyzdinė parapija 69, 22
Vienybė su Bažnyčia 70, 1
Rekolekcijų mintys 70, 16
Garsinimosi žala 70, 20
Meilės ugnis 71, 7
Klaidingas mandagumas 72, 1
Neklaidingas Mokytojas 73, 3
Tarnavimas vyskupams 74, 1
Maldų prasmė 74, 23
Ypatingos malonės 75, 4
Švč. M. Marijos pagalba 75, 21
Atgaila ir maldavimai 76, 4

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

KELIONĖ Į RYMĄ SU REIKALAIS 1911 m. XI. 14 d. RELIACIJA

Kelionės, įsikūrimas 79, 12 / 95, 20
Šv. Seminarijų ir studijų reikalų kongregacijoje 79, 16 / 80, 27 / 84, 23 / 86, 17
Šv. Vienuolijų reikalų kongregacijoje 81, 5 / 84, 10 / 89, 13 / 90, 23 / 94, 1 / 95, 1
Pokalbiai apie katalikus Rusijoje 80, 1 / 83, 9 / 86, 1 / 91, 27 / 95, 7 / 99, 10
Pokalbiai su t. W. Ledóchowskiu 87, 8 / 94, 26
Pokalbiai su kandidatais į marijonus 80, 3 / 90, 3 / 91, 20
Pokalbiai su kun. S. de Grum-Grgimailo / 96, 1
Įvairūs vizitai 80, 20 / 81, 10 / 84, 15 / 94, 20

[VILNIAUS UŽRAŠAI I]

Grįžimas į Lietuvą 103, 1
Sunkumai dėl vokiečių valdžios 104, 5
Marijampolėje 105, 8
Pastangos, kad nebūtų skiriamas vyskupu 106, 2
Marijonų vienuolyno tvarkymas 106, 27
Žinia apie skyrimą Vilniaus vyskupu 107, 13
Pasitarimai dėl konsekracijos ir ingreso 107, 22 / 110, 25
Konsekracija / 110, 4
Konfliktas dėl Lietuvos Tarybos sveikinimų 112, 14 / 113, 16
Ingresas 113, 3
Vyskupų pasitarimas dėl bolševikų grėsmės 117, 11
Pasitarimai su kapitula ir kunigais 118, 23 / 196, 6 / 222, 1 / 226, 15
Vokiečių pasitraukimas 119, 19
Pirmasis lenkų įžengimas į Vilnių 121, 7
Vilniaus vyskupo padėtis 124, 1 / 203, 27 / 223, 23
Tautinis kunigų politikavimas 125, 22 / 153, 11 / 159, 27 / 160, 26 / 206,10

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Bolševikinės okupacijos pradžia 126, 4
Lietuvių nuostatos dėl bolševikų valdžios 128, 6
Bolševikų represijos 129, 1 / 151, 1 / 177, 9 / 191, 14
Bolševikai ir bažnytinis turtas 130, 3
Mokyklų ateizacija 131, 4 / 190, 1 / 192, 9
Tėvo F. Muckermanno byla 137, 1 / 155, 3
Pirmasis ganytojiškas laiškas 143, 4 / 158, 25
Bolševikiniai žydų pogromai 144, 14
Ateistinė propaganda 145, 6
Antibolševikinis pamokslas 146, 11
Šv. Kazimiero bažnyčios atgavimas 148, 8
Bolševikų provokatoriai 149, 28 / 168, 14 / 180, 23 / 188, 15 / 191, 10
Karo padariniai 152, 25 / 158, 1 / 164, 1 / 180, 18
Baltgudžių reikalai 156, 16 / 158, 9 / 196, 27
Parapijų tvarkymas ir steigimas 161, 10 / 167, 9 / 167, 21
Seminarijos padėtis 161, 23 / 165, 1 / 230, 8
Šovinizmas vienuolijose 163, 7
Vilniaus lietuviškumo klausimas 171, 11
Pokalbiai su klierikais 173, 9 / 177, 22 / 183, 1
Kraustymas iš vyskupo rūmų 176, 2 / 185, 17
Vienuolijų steigimas 197, 11
Antrasis lenkų įžengimas į Vilnių 197, 24
Žydų pagalbos prašymai 199, 5 / 208, 14
Lenkų politinės nuostatos 200, 21 / 215, 1 / 216, 20 / 231, 7
J. Piłsudskio pagerbimas 201, 21 / 207, 12
Labdaros reikalai 202, 20 / 210, 13
Lenkų legionierių ir bolševikų kovos 209, 27 / 211, 14
Lietuvių ir lenkų derybos 213, 1
Lankymasis Baltstogėje ir Gardine 223, 26
Giedraičių byla 227, 7
Pamaldų tvarka 231, 27

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

[VILNIAUS UŽRAŠAI II]

Tautinis kunigų politikavimas 237, 1 / 245, 16
Ginčai dėl „Odrodzenie“ 238, 19
Pamaldų tvarka 241, 11 / 268, 1
Baltgudžių mokyklos 242, 6
Sunkumai dėl Ašmenos dekano 242, 28 / 261, 6
Priekaištai dėl vyskupo lietuviškumo 244, 14
Kun. J. Steckiewicziaus atsistatydinimas 246, 12
Arkiv. K. Hryniewieckio veikla 248, 7
J. Piłsudskio pagerbimas 250, 24
Gavėnios pamokslai 252, 4
Pokalbiai su Uzquiano 252, 20
Prel. K. M. Michalkevičiaus sugrįžimas 255, 13
Pokalbis su S. de Moriezu 256, 23
Sumaištis dėl baltgudiško pamokslo 257, 26 / 262, 18
Lietuvos rytinių sienų klausimas 258, 9
Tautų Sąjungos atstovų nuostatos 259, 28 / 268, 29
Lenkų kareivių elgesys 264, 5
„Powściągliwość i praca“ tvarkymas 265, 7
L. Żeligowskio vizitas 269, 14
Kun. P. Cibulskio viešnagė 271, 6

[KELIONĖ Į ROMĄ II]

Vizitas Lenkijos ambasadoje 275, 14
Pokalbis su Šventuoju Tėvu 276, 6
Rekolekcijos pas benediktinus 277, 2

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai“ – maketas

ANOTACJA

Wydawnictwo niniejsze po raz pierwszy obejmuje całość dotychczas znanych notatek w dzienniku arcybiskupa wileńskiego, odnowiciela Zgromadzenia Księży Marianów bł. Jerzego Matulewicza MIC (1871–1927). Zawiera ono: dziennik duchowy *Refleksje, oświecenia, natchnienia, postanowienia* (1910–1914) pisane podczas odnowy zgromadzenia; tzw. *Dziennik podróży z Fryburga do Rzymu* (relacja z Rzymu w sprawach Petersburskiej Rzymsko-Katolickiej Akademii Duchowej i Zgromadzenia księży Marianów) (listopad 1911); notatki z lat 1918–1921, z okresu posługi biskupiej w Wilnie; notatki rzymskie (sierpień 1925). Notatki okresu wileńskiego publikowane są według niedawno odnalezionego autografu, inne teksty – na podstawie odpisu (1937) z później zaginionych autografów. Aparat tekstologiczny podaje argumenty ustanowienia tekstu kanonicznego, także informuje o cechach szczególnych rękopisu. Wstęp o. Vaclovasa Aliulisa, MIC omawia znaczenie duchowe notatek. Załączniki obejmują słowo końcowe wydawcy dr. Pauliusa Subačiusa, spis literatury, opis źródeł archiwalnych, analizę językową prezentowanych tekstów, a także komentarz rzeczowy. Wydanie jest opatrzone w anotowany wykaz analityczny nazw osób, miejsc i rzeczy. Jest to pierwsze naukowe wydanie dzieł bł. arcybiskupa Jerzego Matulewicza w jego języku ojczystym.

RESUMÉ

This is the first publication in the authentic form of all the surviving diaries by the Blessed Archbishop Jurgis Matulaitis MIC (1871-1927). It is a very important source for the religious, political, and cultural history of Lithuania, Belorussia and Poland. It consists of five parts. The first part is the so-called "spiritual diary", *Reflections, Illuminations, Inspirations and Resolutions*. It was written during the period of the re-establishment of the Marian Congregation in 1910-1914. The second part is a *Relation* concerning various ecclesiastical undertakings in Rome in November, 1911. Parts 3 and 4 consist of the notes reflecting Bl. Jurgis Matulaitis' years of bishopric in Vilnius (1918-1921), whereas the final part is made up by the memoranda concerning his visit to Rome in August, 1925. The notes from the Vilnius period are published from the autograph manuscript, and the rest of the texts - from the typed transcript of the autograph which disappeared later (transcript was made ca. 1932). The textological apparatus, built in accordance with the contemporary textological standards, establishes authoritative text, and also presents the peculiarities of the original. Extensive appendixes include the sources and the methodological principles of the present edition, the characteristics of Bl. Jurgis Matulaitis' language, commentaries and bibliography. Besides, the book is furnished with exhaustive annotated indices of names, locations, subjects, and topics. The introductory study by Rev. Vaclovas Aliulis MIC discusses character, ideas, spiritual significance and the publishing history of the *Diaries*. In the concluding article by editor dr. Paulius Subačius the problems pertaining to textual criticism and the data of the autograph Mss. which provide insights into the personality of their author are analysed. This is the first academic publication of a fraction from the copious *oeuvre* of Bl. Jurgis Matulaitis in Lithuanian, his mother tongue.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Jurgis Matulaitis. *Užrašai*. – Aidai, 1998.

© Kunigų marijonų Lietuvos šv. Jurgio provincija – *Užrašų* tekstas
© Paulius Subačius – straipsnis, paaiškinimas, rodyklės
© „Aidai" – maketas

Jurgis Matulaitis

UŽRAŠAI

Viršelio dail. Tomas Vyšniauskas
Leidykla „Aidai“ (SL 1728)
Universiteto g. 4, 2001 Vilnius
Užsakymo Nr.
Spausdino AB „Vilspa“
Viršuliškių skg. 80, 2056 Vilnius